

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

FACULTAT DE DRET

**DEPARTAMENT DE DRET PÚBLIC I DE CIÈNCIES
HISTORICOJURÍDIQUES**

**LES CAIXES D'ESTALVIS
I LA PROTECCIÓ
SOCIAL A CATALUNYA**

TESI DOCTORAL

Presentada per Santiago Riera Olivé

Dirigida pel Dr. Francesc Pérez Amorós

Bellaterra (Cerdanyola del Vallès), abril 2005

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

FACULTAT DE DRET

**DEPARTAMENT DE DRET PÚBLIC I DE CIÈNCIES
HISTORICOJURÍDIQUES**

**LES CAIXES D'ESTALVIS
I LA PROTECCIÓ SOCIAL
A CATALUNYA**

TESI DOCTORAL

Presentada per Santiago Riera Olivé

Dirigida pel Dr. Francesc Pérez Amorós

Bellaterra (Cerdanyola del Vallès), abril 2005

ÍNDEX

ABREVIATURES UTILITZADES	13
INTRODUCCIÓ	15
CAPÍTOL I.	
LES CAIXES D'ESTALVIS I LA PROTECCIÓ SOCIAL	
A CATALUNYA	17
1. Estat de Benestar i protecció social	17
2. L'aportació de les caixes a la configuració de l'Estat de Benestar	19
2.1. Dels inicis fins abans de la fundació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis el 1905	22
2.2. De la fundació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis fins l'inici de la Dictadura de 1939	26
2.3. El període de la Dictadura	30
2.4. El nou marc constitucional i estatutari	31
3. Elements de l'activitat històrica de protecció social de les caixes catalanes ..	31
CAPÍTOL II.	
LA LEGISLACIÓ SOBRE LES CAIXES D'ESTALVIS	
A CATALUNYA	35
1. La legislació de les caixes d'estalvi des dels seus orígens fins l'inici de la Dictadura de 1939	35
1.1. L'impuls per la creació de caixes d'estalvis i els lligams amb els monts de pietat	36
1.2. Els canvis liberalitzadors de la Llei de 29 de juny de 1880	40
1.3. La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis i la creació de l'Institut Nacional de Previsió de 1908	41
1.4. L'inici del reconeixement del caràcter financer de les caixes i l'intent de convertir-les en mutualitats o societats anònimes	42
1.5. El període de la II República i el ple reconeixement de les caixes com institucions financeres de caràcter benèfic	46
1.5.1. El I Decret 377 dels Ministeris de Presidència Governació i Treball, de 14 de març del 1933, que aprova l'Estatut de les caixes generals d'estalvi popular	47
1.5.2. El Decret de 14 de març de 1933 de creació de l'Institut de Crèdit de les Caixes generals d'estalvi popular	49

1.6.	La legislació sobre caixes d'estalvis de la Generalitat durant la II República i la guerra civil	51
1.6.1.	La secció d'assegurances de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis	51
1.6.2.	La incorporació a la Generalitat de les caixes d'estalvis	52
2.	L'etapa intervencionista de la Dictadura	55
2.1.	Les actuacions substitutòries de l'Estat de l'obra benèfica-social de les caixes	56
2.2.	El procés de reconeixement a les caixes del seu caràcter d'entitats de crèdit	57
2.3.	La imposició a les caixes d'importants coeficients d'inversió obligatòria	60
3.	Les caixes d'estalvis durant el procés de transició política cap a la democràcia	61
3.1.	L'equiparació operatòria entre bancs i caixes i la democratització dels seus òrgans de govern. El Decret 2290/77, de 27 d'agost, d'òrgans de govern, funcions, operatòria, distribució d'excedents i institucions representatives del sector	61
3.2.	Regionalització de les inversions	63
3.3.	Reducció dels coeficients d'inversió obligatòria	64
3.4.	Liberalització dels tipus d'interès	66
3.5.	La llibertat d'expansió territorial de les caixes	67
3.6.	L'increment dels recursos propis	67
4.	Les caixes d'estalvis en el nou marc constitucional i estatutari	68
4.1.	La legislació de la Generalitat de la dècada dels vuitanta i la conflictivitat competencial entre l'Estat i la Generalitat	69
4.1.1.	La controvèrsia competencial entre l'Estat i la Generalitat	76
	A) La posició del Tribunal Constitucional que resolts els recursos d'inconstitucionalitat de l'Estat contra la Generalitat	77
	B) La posició del Tribunal Constitucional que resolts els recursos d'inconstitucionalitat la Generalitat contra l'Estat	80
	C) Els principis doctrinals que reflexen les sentències del Tribunal Constitucional	83
4.2.	La normativa vigent de la Generalitat en matèria de caixes d'estalvis	85
4.2.1.	Sobre la naturalesa i les funcions de les caixes	85
4.2.2.	Sobre la creació, la fusió, la liquidació i el registre de les caixes	86
4.2.3.	Sobre els òrgans de govern	86
4.2.4.	Sobre els coeficients d'inversió i l'expansió	90
4.2.5.	Sobre la Federació Catalana de Caixes d'Estalvis	90
4.2.6.	Sobre els excedents de les caixes d'estalvis	91
4.2.7.	Sobre la informació al Protectorat	91
4.2.8.	Sobre la inspecció, les sancions i la intervenció	91
4.3.	La legislació de l'Estat d'aplicació a Catalunya	92

CAPÍTOL III.

ELS OBJECTIUS DE PROTECCIÓ SOCIAL I ELS ÒRGANS DE GOVERN DE LES CAIXES D'ESTALVIS CATALANES EN ELS SEUS ESTATUTS

1.	Els objectius de protecció social de les caixes i la seva plasmació en els estatuts de cada institució	95
1.1.	El procés evolutiu dels objectius de protecció social de les caixes a la legislació general	96

1.1.1. Evolució dels sectors socials a qui es dirigeix l'activitat de les caixes	96
1.1.2. Els tipus de serveis que les caixes ofereixen	96
1.1.3. Com s'apliquen els excedents produïts per la seva activitat	99
1.2. El procés evolutiu dels objectius de protecció social i d'interès general de les caixes en els estatuts de cada institució	107
1.2.1. Sectors socials a qui es dirigeix la caixa	107
1.2.2. Serveis que s'ofereixen.	108
1.2.3. Aplicació d'excedents	108
1.2.4. Altres objectius	108
2. La protecció social i el procés evolutiu dels òrgans de govern de les caixes en els seus estatuts	120
2.1. La legislació sobre els òrgans de govern	120
2.1.1 Antecedents amb una potent intervenció pública	120
2.1.2. La legislació democràtica	121
2.2. Els òrgans de govern en els estatuts de les caixes catalanes	122
2.2.1. Dels estatuts anteriors als actuals	123
2.2.2. L'anàlisi dels estatuts actuals	126
A) Els principals trets dels òrgans de govern de les caixes catalanes	126
B) Quadres que comparen entre totes les caixes els principals trets dels seus òrgans de govern	143
3. Primers conclusions sobre l'evolució dels objectius de protecció socials i els òrgans de govern de les caixes contemplats en els seus estatuts	147
3.1. Objectius de protecció social d'interès general	147
3.2. Òrgans de govern participatius i democràtics	148

CAPÍTOL IV.

BALANÇ ECONÒMIC I SOCIAL DE L'ACTIVITAT DE LES CAIXES 151

1. L'activitat financera	151
1.1. Dels inicis fins a la fundació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis	152
1.2. De la fundació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis fins l'inici de la Dictadura	153
1.3. El període de la Dictadura fins a la democratització dels òrgans de govern de les caixes i la seva equiparació operativa amb els bancs, establerta pel Decret 2290/77, de 27 d'agost	156
1.4. Les caixes d'estalvis a partir del traspàs de competències a la Generalitat	158
1.5. El Mont de Pietat de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona	167
1.6. Principals dades econòmiques i socials del conjunt de les caixes catalanes a 31 de desembre del 2003	168
1.6.1. Les principals magnituds econòmiques de les caixes d'estalvis catalanes i el seu pes en relació al total de caixes espanyoles	172
1.7. El pes de les caixes en el sistema financer espanyol	173
2. L'aplicació d'excedents a obra social	175
2.1. La materialització dels fons destinats a obra social per les caixes catalanes	175
2.1.1. Etapa mutualista i benèfica-assistencial (fins a l'Estatut de les caixes de 1933)	176

2.1.2. Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (de 1933 a 1947)	176
2.1.3. Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (de 1947 a 1975)	177
2.1.4. Etapa de suport a l'Estat de Benestar (de 1975 fins els nostres dies)	178
2.2. La quantificació dels imports aplicats a obra social	199
2.2.1. Període de 1947 a 1981	199
2.2.2. Període de 1982 al 2003	200
2.2.3. La importància per a Catalunya de les aportacions de les caixes en obra social	204
3. La relació entre la protecció social i la configuració de l'Estat de Benestar a Catalunya amb el balanç econòmic i social de les caixes d'estalvi	209
3.1. Síntesi de les actuacions de suport a la política econòmica de l'administració pública i al desenvolupament econòmic i social català	209
3.2. Síntesi de les actuacions de les caixes en promoció i protecció social	210

CAPÍTOL V.

ELS PERILLS DE PÈRDUA D'IDENTITAT PROTECTORA SOCIAL DE LES CAIXES I LA NECESSITAT D'IMPULSAR EL SEU CARÀCTER D'EMPRESES D'ECONOMIA SOCIAL

1. Els perills de la pèrdua de sensibilitat social de les caixes	213
1.1. Els punts febles de la seva gestió	213
1.1.1. El que se'n deriva de les memòries del Defensor del Client	214
1.1.2. Els punts febles detectats en la seva gestió	215
2. Els perills de que les darreres reformes legislatives encaminin les caixes cap a la seva transformació en societats de capital	218
2.1. El conflicte entre la banca i les caixes d'estalvis	218
2.2. El debat de les quotes participatives i el procés de conversió de les caixes en societats de capital	221
2.3. Reformes i transformacions en la naturalesa jurídica de les caixes i la seva diversa organització societària en el camp internacional	226
2.3.1. Algunes experiències de transformacions a Europa	227
A) Països on la majoria de caixes s'han transformat en societats anònimes	227
B) Països en els que les transformacions en societats anònimes ha significat la seva pràctica desaparició	228
C) Països on encara es manté per a totes les caixes una específica naturalesa jurídica no lucrativa, diferent de les societats de capital	228
2.3.2. Les caixes d'estalvis en les seves associacions internacionals	230
3. Evitar la pèrdua d'identitat de les caixes impulsant el seu caràcter d'empreses d'economia social	234
3.1. Evolució històrica del concepte d'economia social	235
3.1.1. Les diverses formes conceptuals de l'economia social, el tercer sector i el sector no lucratiu	236
3.1.2. Les característiques de les empreses d'economia social	238
A) Definicions d'organismes associatius empresarials	238
B) Definició d'organismes públics	239

3.1.3. Els elements substancials de les característiques de les empreses d'economia social	239
3.2. Les caixes d'estalvis com agents integrants del sector de l'economia social	240
3.2.1. Les diferents postures davant la integració de les caixes al sector de l'economia social	240
A) L'opinió dels investigadors de l'economia social	240
B) Les caixes en els organismes d'economia social creats per les administracions públiques	243
C) L'opinió de les empreses i entitats que a Catalunya es reconeixen del sector d'economia social	244
3.2.2. L'aplicació a les caixes de les característiques de les empreses d'economia social	244
3.3. El reconeixement de les caixes d'estalvis com empreses d'economia social garanteix el seu caràcter protector social	248

CAPÍTOL VI.

LES CAIXES D'ESTALVIS COM EMPRESES D'ECONOMIA SOCIAL PEL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC RESPONSABLE I LA

I LA PROTECCIÓ SOCIAL	251
1. Les caixes d'estalvis com a patrimoni social	251
2. El sector públic com a subjecte proveïdor de les necessitats de protecció social dels ciutadans	253
3. La idoneïtat de les caixes d'estalvis com a entitats per a la promoció econòmica i la protecció social	259
3.1. El foment de l'estalvi per a la complementació privada dels sistemes públics de protecció social	260
3.2. L'activitat inversora de les caixes com a motor de desenvolupament econòmic i social responsable	264
3.3. El paper de les caixes en la lluita contra l'exclusió social i la reforma ètica del sistema bancari	266
3.3.1. Propostes per a dur a terme a través de la pròpia entitat financera	269
3.3.2. Propostes d'actuacions en matèria d'obra social a través de les fundacions	270
3.3.3. Propostes per impulsar a través de la Federació Catalana de Caixes	270
3.4. L'aprofundiment del caràcter d'empreses d'economia social	272
3.4.1. El foment de la responsabilitat social en l'activitat financera i comercial de les caixes	273
3.4.2. Millorar la participació dels treballadors en la gestió empresarial de les caixes i la seva formació en els valors de l'economia social	274
3.4.3. La captació cooperativa de recursos propis	276
3.4.4. L'aprofundiment del poder democràtic dels òrgans de govern i les seves pràctiques de bona administració	276
3.4.5. L'impuls als organismes associatius nacionals i internacionals de les caixes	277
3.4.6. La participació en els organismes nacionals i internacionals de l'economia social	279
3.4.7. Les caixes com element impulsor de cohesió social	281

CONCLUSIONS	283
ANNEXOS	293
ANNEX I. BIBLIOGRAFIA ESMENTADA I FONTS CONSULTADES	295
ANNEX II. LLEI DE CAIXES D'ESTALVIS DE CATALUNYA	303

ABREVIATURES UTILITZADES

AECA	Agrupació Europea de Caixes d'Estalvis
Art	Article
BE	Banc d'Espanya
BOE	Butlletí Oficial de l'Estat
BOCG	Butlletí Oficial del Congrés dels Diputats
CCAA	Comunitats Autònomes
CE	Constitució Espanyola
CEE	Comunitat Econòmica Europea
CECA	Confederación Española de Cajas de Ahorro
CG	Consellers Generals
CEPCEMAS	Conferència Europea Permanent de Cooperatives Mutualitats, Fundacions i Associacions
CEPES	Confederación Empresarial Española de Economía Social
CES	Consell Econòmic i Social
CIU	Convergència i Unió
CIRIEC	Centre internacional d'investigació i informació sobre la economia Pública, Social i Cooperativa
CORESC	Consell d'Organitzacions Representatives de l'Economia Social de Catalunya
CPVA	Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis
D	Decret
DOG	Diari Oficial de la Generalitat
EAC	Estatut d'Autonomia de Catalunya
FAO	Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura
FJ	Fonament Jurídic
FUNCAS	Fundació de les caixes d'estalvis confederades
IC	Iniciativa per Catalunya
ICCA	Institut de Crèdit de les Caixes d'Estalvis
IDESCAT	Institut d'Estadística de Catalunya
IMCA	Institut Mundial de Caixes d'Estalvis
INI	Institut Nacional d'Indústria
INP	Institut Nacional de Previsió
LMRSF	Llei 44/2002, de 22 de novembre, de mesures de reforma del sistema financera
LORCA	Llei 31/1985, de 2 d'agost, de regulació de les normes bàsiques sobre òrgans rectors de les caixes d'estalvis
MH	Molt Honorable
ONG	Organitzacions no governamentals
OS	Obra Social

OIT	Oficina Internacional del Treball
PIB	Producte Interior Brut
PIME	Petita i mitjana empresa
PNUD	Programa per Naciones Unides per el Desenvolupament
PSC	Partit dels Socialistes de Catalunya
PSOE	Partit Socialista Obrer Espanyol
RB	Renda pública bàsica
RD	Reial Decret
RO	Reial Ordre
St	Sentència
TC	Tribunal Constitucional
UCD	Unió de Centre Democràtic
UE	Unió Europea

INTRODUCCIÓ

Sovint els medis de comunicació social es fan ressò de la importància que per a Catalunya tenen les seves caixes d'estalvis que administren més de la meitat dels recursos del sector financer. La seva activitat es desenvolupa en tots els camps de l'economia i els excedents que generen mantenen i impulsen moltes de les activitats socials i culturals del país.

Nascudes en la primera meitat del segle XIX, les caixes d'estalvis que van ser creades com instruments per a la protecció social dels obrers, es van convertir en el decurs del segle XX en un dels agents impulsors més importants per a la construcció del nostre Estat de Benestar. Amb tot, actualment les caixes d'estalvis sembla que no es diferencien massa de la banca en els productes i serveis que ofereixen als seus clients. Aparentment és únicament en l'aplicació dels excedents que podem concretar els senyals diferencials de les caixes en relació a la banca privada, amb una important aportació de recursos per obres socials, tot i que les activitats de mecenatge de la banca es van assemblant a una part de les obres socials fetes per les fundacions de les caixes d'estalvis.

A diferència de la banca privada, però, les caixes d'estalvis no són societats de capital repartit entre accionistes, sinó que són empreses sense ànim de lucre, de naturalesa fundacional, regides per uns òrgans de govern en el que hi són democràticament representats els impositors, les entitats o corporacions fundadores, les corporacions territorials on realitzen la seva activitat, els seus empleats i les entitats de caràcter científic, benèfic, cívic, econòmic o professional més arrelades al seu àmbit d'actuació. És a dir, són empreses que per les seves característiques formen part del teixit empresarial i associatiu de l'anomenada economia social.

El manteniment d'aquesta especial forma societària d'interès general és contestada per la banca privada. Tanmateix la queixa dels organismes de representació bancària de que «les caixes poden comprar bancs i els bancs no poden comprar caixes», és una manera subtil de reclamar canvis en la regulació normativa de les caixes que les conduís cap a una gradual conversió en societats de capital sostreien-les del camp de l'economia social. En els debats parlamentaris de les darreres reformes que afecten a les caixes d'estalvi s'han posat abastament de relleu les diferents visions dels grups polítics referents a aquestes entitats.

Aquestes controvèrsies es donen tant al Congrés dels Diputats com al Parlament de Catalunya, ja que a partir de la promulgació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya la Generalitat té competències exclusives en caixes d'estalvis. Aquesta competència exclusiva però està condicionada per la competència exclusiva de l'Estat en matèria de política econòmica i monetària i pel fet que en matèria d'ordenació de crèdit la Generalitat únicament té competències de desplaçament i execució de la legislació de l'Estat.

Tot plegat ha fet del tot interessant aprofundir sobre els orígens d'aquestes entitats, estudiar la seva evolució legislativa, analitzar la seva activitat econòmica i social, esbrinar quin ha estat el seu paper en la construcció de l'actual Estat de Benestar i reflexionar sobre el seu futur.

Fruit d'aquesta anàlisi, l'objectiu d'aquesta tesi és el de defensar el caràcter sense ànim de lucre de les caixes i la seva pertinença al sector d'empreses d'economia social i evitar la seva transformació en societats de capital, corregir els defectes detectats en la seva gestió i evitar la pèrdua de sensibilitat social, implementant la seva activitat impulsora de l'Estat de Benestar i complementant les actuacions públiques en protecció i promoció social.

El mètode de treball que s'ha emprat per materialitzar aquests objectius s'ha concretat distribuïnt el treball en sis capítols.

En el Capítol I, en primer lloc es fa una definició dels conceptes d'Estat de Benestar, protecció i promoció social i de la seva relació amb l'activitat protectora social de les caixes. A partir d'aquesta benentesa, es detallarà com les caixes d'estalvis han estat des dels seus orígens entitats que, tant en la seva vessant d'activitat financera com en l'aplicació dels seus excedents, han promogut la protecció i la promoció social i s'han convertit en agents impulsors del nostre Estat de Benestar.

En el Capítol II s'analitza l'evolució legislativa de les caixes d'estalvis d'ençà dels seus orígens fins a convertir-se en institucions financeres de naturalesa fundacional, sense ànim de lucre, sota el Protectorat públic de la Generalitat. Així, es partirà de la primera norma estatal que ordena la seva implantació, la Reial Ordre de 1835, fins arribar a les darreres normes autonòmiques que les regulen. Tot això, posant de relleu que des d'un punt de vista de distribució de competències entre l'Estat i la Generalitat, es corre el perill que la interpretació extensiva de la competència estatal, referida a les bases de l'ordenació del crèdit, buidi de contingut la competència exclusiva de la Generalitat en matèria de caixes d'estalvis.

Com a complement de l'anàlisi de la legislació general sobre caixes d'estalvis, el Capítol III es dedicarà a estudiar com s'ha anat aplicant històricament en els estatus de cadascuna de les caixes catalanes la part d'aquella legislació referida als objectius de les caixes i als òrgans de govern, i se'n treuran les conclusions principals.

El Capítol IV es centrarà en detallar com, en el decurs del temps, s'han anat materialitzant els objectius de protecció social de les caixes. En aquesta anàlisi es diferencia d'una banda l'activitat de les caixes en tant que entitats que ofereixen productes i serveis financers, i de l'altre com s'han aplicat els excedents generats per aquella activitat.

El Capítol V es posaran de relleu els perills de pèrdua d'identitat de les caixes, que es detecten tant en algunes de les darreres reformes legislatives, com en la seva activitat econòmica i social. Perills que es poden concretar en una progressiva transformació en societats de capital i en la pèrdua de sensibilitat social i que es proposa d'evitar impulsant el seu caràcter d'empreses d'economia social.

El Capítol VI, que s'inicia amb una reflexió sobre la idoneïtat del model d'entitat financera com les caixes d'estalvis catalanes, per atendre els requeriments econòmics i socials que imposa a les persones el nou marc d'economia oberta i competitiva en el que estem inserits, es clourà amb un seguit de propostes per a potenciar el caràcter d'empreses d'economia social de les caixes, per implementar la seva activitat impulsora de l'Estat de Benestar i complementar les actuacions públiques en protecció i promoció social.

Finalment es treuran les principals conclusions d'aquest treball.

Capítol I

LES CAIXES D'ESTALVIS I LA PROTECCIÓ SOCIAL A CATALUNYA

Les caixes d'estalvis, que varen néixer com entitats per a la protecció social, s'han convertit en el decurs del temps en institucions econòmiques i socials protagonistes del nostre Estat de Benestar. Per poder analitzar com ha estat així, cal lògicament que ens posem d'acord en primer lloc què entenem per aquests conceptes

1. ESTAT DE BENESTAR I PROTECCIÓ SOCIAL

El concepte d'Estat del Benestar sorgeix a finals del primer terç del segle XX amb la intervenció econòmica pública en l'economia. Aquesta responsabilitat d'intervenció en l'economia del país, per a la creació d'ocupació i rendes pels ciutadans ha estat l'aportació del pensament de l'economista anglès John Maynard Keynes per a compensar, des d'una òptica liberal social, els desequilibris dels sistemes econòmics de lliure mercat.¹

Avui dia entenem que l'Estat de Benestar és aquell en el que les autoritats públiques vetllen per a la consecució d'un desenvolupament econòmic i social que permeti a les seves poblacions treballar i guanyar-se la vida, i a la vegada assumeixen la responsabilitat de mantenir un sistema públic de protecció social que garanteix, mitjançant la despesa social, un mínim de recursos i béns que són considerats essencials, prioritaris i bàsics per a tots els ciutadans i ciutadanes, per tal d'aconseguir la cohesió social.²

Pel catedràtic Alarcón, la despesa social de l'Estat de Benestar, o el que és el mateix,

1. MUÑOZ DE BUSTILLO, R.: «Retos y restricciones del Estado de Bienestar en el cambio de siglo» a *El Estado de Bienestar en el cambio de siglo*, MUÑOZ DE BUSTILLO, R. (coord.). Alianza Editorial. Madrid, 2000, p. 38, ho diu així: «De este modo el análisis keynesiano conduce a un cambio radical en la interpretación del Estado como agente económico, ya que a las funciones “clásicas” se le suma la de actuar, mediante la gestión de la demanda efectiva, como garante de pleno empleo».

2. GUTIÉRREZ JUNQUERA: «El Estado de Bienestar en España. Una visión de conjunto», a *El Estado de Bienestar en el cambio de siglo*, MUÑOZ DE BUSTILLO, R. (coord.). Alianza Editorial. Madrid, 2000, p. 247, defineix l'Estat de Benestar com aquell en el que es dóna: «un cierto nivel de desarrollo económico que garantiza empleo y rentas a la población y un sistema público de asignación de recursos que garantiza la cobertura de servicios básicos y la corrección de situaciones de necesidad no cubiertas por el mercado».

Per la seva banda, RODRÍGUEZ CABRERO: *El Estado del bienestar en España: debates desarrollo y retos*. Editorial Fundamentos. Madrid, 2004, p. 16, divideix en tres les funcions que es donen en l'Estat de Benestar : econòmica, social i política: «El estado del bienestar tiene unas funciones no sólo económicas (corregir los fallos del mercado y equilibrar el ciclo de crecimiento económico) sino también sociales (redistribuir la renta de manera positiva y reducir las desigualdades más lacerantes) y políticas (logro de la estabilidad social y orden político en los sistemas democráticos en los que se desarrolla este modelo».

del nostre Estat Social «formula jurídico constitucional que se corresponde con la forma política «Estado del Bienestar», es distribueix entre promoció social i protecció social.³

En aquest plantejament de distribució de la despesa social, els recursos per a la promoció social són els que van destinats a promoure la igualtat d'oportunitats de sortida per a tots els ciutadans i ciutadanes mitjançant l'ensenyament gratuït, el dret al treball i la formació professional i al dret a la cultura; i els que van destinats a protecció social tenen la finalitat d'atendre les contingències que pugin sorgir en la vida activa dels ciutadans i ciutadanes i corregir les desigualtats originades per l'economia de mercat.

El conjunt de contingències que conformen la protecció social segons Alarcón, coincideixen amb la relació que en aquesta matèria té establert l'Institut d'Estadística de Catalunya, que és el mateix que utilitza el Sistema Europeu d'Estadístiques de Protecció Social d'Eurostat i el Ministeri de Treball i Afers Socials d'Espanya, segons publica l'informe 2002 del Consell de Treball Econòmic i Social de Catalunya:

1. *Malaltia /Atenció sanitària*: inclou les prestacions de manteniment de la renda i ajut en efectiu a causa d'una malaltia física o mental, amb l'excepció dels casos d'invalidesa, així com també l'atenció sanitària destinada a conservar, restablir o millorar l'estat de salut de les persones protegides.
2. *Invalidesa*: inclou les prestacions de manteniment de la renda (pensions per invalidesa) i ajut efectiu en serveis (exceptuant l'atenció sanitària) relacionada amb la incapacitat de les persones amb disminució física o psíquica.
3. *Vellesa*: inclou les prestacions de manteniment de la renda (pensions de jubilació) i ajut en efectiu o en serveis (exceptuant l'atenció sanitària) relacionada amb la vellesa.
4. *Supervivència*: inclou les prestacions de manteniment de la renda (també conegudes com a pensions de viduïtat) i ajut en efectiu o en serveis relacionada amb la mort d'un membre de la família.
5. *Família/Fills*: assistència en efectiu o en serveis (exceptuant l'atenció sanitària) relacionada amb l'embaràs, el naixement, l'adopció, l'atenció als infants i altres familiars.
6. *Atur*: manteniment de la renda (prestacions d'atur) i assistència relacionada amb la situació d'atur.
7. *Habitatge*: ajuts per al finançament de l'habitatge.
8. *Exclusió social no classificada en altres apartats*: prestacions en efectiu o en serveis (exceptuant l'atenció sanitària) destinades a lluitar contra l'exclusió social, sempre que no estiguin considerades en una altra funció.

L'assumpció per part de l'Estat d'aquestes responsabilitats públiques d'intervenció econòmica i de distribució de despesa social en protecció i promoció social ha estat un procés llarg, difícil i a voltes dramàtic. És de fet la història econòmica i social del conflicte entre capital i treball d'ençà de l'inici de la revolució industrial en el nostre país.

En aquest llarg i inacabat camí les administracions públiques han comptat amb institucions amb objectius d'interès general com les caixes d'estalvis que han tingut un gran paper protagonista com agents impulsors de protecció social i configuradors de l'Estat de Benestar.

Per això, i als efectes d'aquest treball, quan al·ludim genèricament al caràcter protector social de les caixes d'estalvis ens referirem tant al seu treball com entitats subministradores a les poblacions de serveis i elements considerats com de protecció i promoció social per l'Institut Estadístic de Catalunya com a la seva vessant inversora generadora d'activitat econòmica creadora de treball i rendes per la població impulsora del nostre Estat de Benestar.

3. ALARCÓN CARACUEL, M.R.: *La Seguridad Social en España*, Aranzadi Editorial. Pamplona, 1999, p. 14.

Tot seguit, assenyalarem esquemàticament, en el proper apartat, com han anat evolucionant històricament aquestes aportacions protectores socials de les caixes d'estalvis.

2. L'APORTACIÓ DE LES CAIXES A LA CONFIGURACIÓ DE L'ESTAT DE BENESTAR

Les caixes d'estalvis apareixen lligades al desenvolupament de la revolució industrial i les vicissituds de la classe treballadora de l'època. Tot i que en el darrer terç del segle XVIII ja havien aparegut algunes caixes d'estalvis a Alemanya i als Països Baixos, és en el bressol de la revolució industrial al Regne Unit de principis del segle XIX i posteriorment a França on tenen el major desenvolupament les primeres caixes d'estalvis com a sistema de protecció social per a la classe treballadora.

L'aparició de les caixes es pot considerar com diu Almenar, com la culminació de les aportacions teòriques de pensadors britànics i francesos que pretenen «independitzar» als treballadors de la beneficència privada o pública, fent front per sí mateixos als seus estats de necessitats per manca de feina, de salut o en la vellesa, convençuts d'aconseguir així uns estàndards de millor eficiència econòmica i benestar social.⁴

Tot i que les primeres⁵ caixes d'estalvis britàniques es creen respectivament el 1798 (Tottehham) i el 1810 (Ruthwell) i les franceses el 1818 (Caisse d'épargne et de prévoyance de Paris) les caixes d'estalvis no arribaran a Espanya fins la constitució dels governs liberals isabelins que permetran el protagonisme polític i social dels liberals que durant la monarquia absolutista de Ferran VII es van veure en la necessitat d'exiliar-se al Regne Unit i a França, d'on van retornar influenciats per les doctrines liberals dels pensadors britànics i francesos i impressionats pels resultats en aquells països de les caixes d'estalvis.

Si bé una bona colla d'investigador posen de relleu, sobretot, la influència a Espanya de pensadors com l'utilitarista anglès Jeremy Betham, impulsor del Banc dels Pobres (Frugality bank), l'obra de la qual va tenir una gran divulgació entre els liberals espanyols,⁶ segu-

4. Veure ALMENAR, S.: «Ahorro, laboriosidad y prudencia. Economía política de las primeras cajas de ahorros» *Papeles de economía española*. Núm 97, Funcas, Madrid, 2003, pp. 29-53, on pel que fa als pensadors britànics, fa referència a les reflexions de Daniel Defoe, Adam Smith, Joseph Townsend, Jeremy Bentham, T.R. Maltus, Patrick Colquhoun, David Ricardo, James Mill i John McCulloch. De les propostes de creació d'instruments per a promoure la previsió privada dels estats de necessitat, analitzades en el treball d'Almenar, que es poden considerar en els orígens de les caixes d'estalvi, cal aturar-se a les aportacions de Townsend (que es decanta per impulsar de forma obligatòria l'afiliació a les anomenades Friendly Societies, entitats d'ajuda mútua pertanyents a un mateix ofici que es nodrien de les quotes setmanals dels seus associats) i Jeremy Bentham (que proposa d'impulsar un Banc dels Pobres (Frugality Bank) per estimular l'estalvi obrer i una Oficina de Préstecs als Pobres per a facilitar crèdits amb garantia de prenda similars als Monts de Pietat). Respecte França, esmenta les aportacions a favor de les virtuts de la laboriositat com a valor i l'estalvi com a sistema de previsió de Faiguet de Villeneuve Turgot, de Condorcet, de Joaquim Lafarge, de Jean-Baptiste Say, Josep-Marie de Gerando, Joseph Droz, Alban de Villeneuve Bargemont i Alexis de Tocqueville. Almenar conclou en la p. 54 que «las cajas de ahorros son una muestra, entre otras, de las iniciativas reformadoras propuestas por bastantes economistas clásicos británicos y franceses, con las que intentaban configurar un nuevo orden social con diversas peculiaridades, económicas, políticas, sociales y religiosas, distantes del crudo *laissez faire* que aparece en algunos manuales...» i acaba dient que: «Quizá podamos concluir que una perspectiva bastante habitual entre los economistas clásicos a partir de Smith era considerar que con un ingreso irregular (oscilante alrededor del salario necesario) los trabajadores sin ayudas se harían laboriosos y previsores por necesidad (salvo Townsend, partidario de la afiliación obligatoria), siempre que hubiese instituciones como las cajas de ahorro o de previsión que permitieran aportaciones muy pequeñas, y se extendiese la educación de los trabajadores en la formación de un juicio de elección intertemporal respecto a la renta y respecto al tamaño familiar».

5. Veure THIOLON, J.P.: *Les caisses d'épargne*. Éditions Berger-Levrault Paris, 1971, pp. 11-13, per aprofundir l'estudi d'altres entitats d'estalvi que també es poden considerar en l'origen de les caixes d'estalvi.

6. Veure ALAMINOS MINGORANCE, C.: *Historia y evolución jurídica de las Cajas de Ahorro en España*. Editorial Comares. Granada, 2003, p. 39, on diu que «En Inglaterra formaron un grupo de exilados liberales que tuvieron una relación directa con la vida inglesa, ocupando algunos de ellos puestos de importante relevancia, como Arguelles y Mendizabal, que luego colaborarían con la constitución de la Caja de Ahorros de Madrid, impregnándose de todas las ideas precursoras de las Cajas de Ahorros en el país inglés por medio de los escritos de Behthan. Lo mismo ocurrió en Francia, que se convirtió en el otro

rament a Catalunya, a part del bethanisme, també hi va influir d'una manera especial els pensadors francesos, per la facilitat amb que es podien trametre al Principat els seus treballs. En aquest sentit cal posar de relleu que durant l'ocupació napoleònica, autors que van esdevenir propagandistes de les caixes d'estalvis, com Josep-Marie de Gerando i Alban de Villeneuve Bargemont, eren respectivament Governador de Catalunya i Intendent de Lleida.⁷

Aquestes necessitats de protecció social dels treballadors, en el nostre país del primer terç del segle XIX, eren mal que bé, cobertes per la solidaritat familiar, per entitats benèfiques lligades a l'església, o pels gremis i corporacions artesanes en les que estava organitzat l'antic sistema de producció econòmica. El que avui entendríem per sector públic, tot i que a nivell local hi havia corporacions que tenien al seu càrrec institucions de beneficència, com hospitals o cases de caritat, sovint es limitaven a transferir donatius a les institucions privades d'aquest tipus ja existents en la seva demarcació, o ajudaven a impulsar-ne la creació. Com diu Morales ens trobem amb una societat «inmersa en un período de transición donde “lo viejo” se imbrica i aún superpone a “lo nuevo”, mostrando una sociedad que todavía está sujeta a consideraciones estamentales y con un fuerte componente regionalista».⁸

Els entramats de protecció social d'aquella època aviat es mostraren del tot insuficients per abordar les noves necessitats socials que generarien les transformacions econòmiques i socials del nou sistema de producció capitalista que a partir de 1834⁹ aconseguí instaurar la llibertat d'indústria amb la modificació de la legislació dels Gremis, que es mantenen però, en paraules de Martínez: «como cuerpo de integración social, al prescribir la obligación de inscribirse en él al fabricante por más que desarrollase una o más industrias».¹⁰

foco de información sobre estos establecimientos para los exilados españoles, entre los que se encontraban el Conde de Toreno, Martínez de la Rosa, y el Marques de Pontejos (futuro fundador de la Caja de Ahorros de Madrid)».

7. ALMENAR, S.: «Ahorro, laboriosidad y prudencia. Economía política ...», *op. cit.*, p. 54, ens explica que Joseph-Marie de Gerando, autor de *Le visiteur du pauvre*, va procurar divulgar les societats de socors mutus, les caixes d'estalvi i les assegurances de vida, i que per la seva banda, Alban de VILLENEUVE BARGEMONT, en la seva obra *Économie politique*, va posar de relleu la importància de l'estalvi, com a virtut previsor i de les caixes d'estalvi i previsió com a instruments per a generar-lo. Referint-se a aquests autors, diu «Las aportaciones francesas de los años treinta, entre las que destacan las tesis de Gerando, Villeneuve i Tocqueville, introducen más explícitamente la necesidad de una integración no solamente económica, sino también social de los obreros en las sociedades modernas. Las cajas de ahorro aparecen como la pieza olvidada, el eslabón perdido con el que se pretendía soldar la libertad económica, el interés propio y el nuevo derecho de propiedad privada con un orden social estable».

8. Veure MORALES MOYA, A. «La historia de España entre 1833 i 1874». *Papeles de economía española*. Núm 97, Funcas, Madrid, 2003, pp. 11-13.

9. Veure ALARCÓN CARACUEL, M.R.: *El Derecho de asociación obrera en España (1839-1900)*. Ediciones de la Revista del Trabajo. Madrid, 1975, pp. 310-311, on transcriu el Real Decreto de M^a. Cristina 20 de enero de 1834 arreglando las asociaciones gremiales del modo que se expresa: «Deseando remover cuantos obstáculos se opusieran hasta ahora al fomento y prosperidad de las diferentes industrias: convencida de que las reglas contenidas en los estatutos y ordenanzas que dirigen las asociaciones gremiales formadas para protegerlas, han servido tal vez para acelerar su decadencia; y persuadida de la utilidad que puedan prestar al Estado dichas corporaciones, consideradas como reuniones de hombres animados por un interés común para estimular los progresos de las respectivas industrias, y auxiliarse reciprocamente en sus necesidades, he tenido a bien resolver que todas las ordenanzas, estatutos o reglamentos peculiares a cada ramo de industria fabril que rigen hoy, o que se formen en lo sucesivo, hayan de arreglarse para que merezcan la real aprobación a las bases siguientes:

1^a. Las asociaciones gremiales, cualquiera que sea su denominación, o su objeto, no gozan, fuero privilegiado, y dependen exclusivamente de las autoridades municipales de cada pueblo.

...

3^a. No podrán formarse asociaciones gremiales destinadas a monopolizar el trabajo a favor de un determinado número de individuos.

...

5^a. Ninguna ordenanza gremial será aprobada si contiene disposiciones contrarias a la libertad de la fabricación, a la de la circulación interior de los géneros y frutos del reino, o a la concurrencia indefinida del trabajo y de los capitales.

...

8^a. Todo individuo puede ejercer simultáneamente cuantas industrias posea, sin otra obligación que la de inscribirse en los gremios respectivos de ellas...».

10. Veure MARTÍNEZ GALLEGÓ, F.A.: «Disolución gremial y constitución societaria: Los términos del vínculo. Valencia, 1834-1868». *Solidaridad desde abajo*. CASTILLO, S. (coord.). Centro de Estudios UGT. Madrid, 1994, p. 53.

Les situacions de necessitat que es generaven amb les migracions del camp cap a les ciutats a treballar a les fàbriques, amb les pèssimes condicions de treball i salaris dels treballadors i amb la pèrdua de la feina per malaltia o per acomiadament, desbordaven la capacitat de resposta dels àmbits familiars i d'aquelles entitats benèfiques i caritatives de l'antic règim. Izard ens informa que l'esperança de vida a mitjans del segle XIX: «d'un membre de la burgesia era de 33,83 anys, mentre que la d'un obrer era de 19,68 anys, amb la qual cosa podem fer-nos una idea de les conseqüències vitals de les condicions de treball».¹¹

El liberalisme de mercat emergent que deixava a mans dels individus la solució dels seus estats de necessitat, no sols feia això, sinó que fins hi tot arribava a culpabilitzar-los si no se'n sortien, tal com hem vist en els treballs d'Almenar,¹² tot atribuint la seva misèria a la manca de previsió personal i familiar i no a la insuficiència dels seus salaris.

Muñoz sosté que si el nou sistema de producció industrial, en el darrer quart del segle XVIII i la primera meitat del segle XIX, hagués millorat el nivell de vida dels treballadors de l'època, l'insuficiència de les antigues xarxes de protecció no s'haguessin deixat sentir amb la magnitud amb la qual es van deixar sentir:

«Estos hechos, que no hay que entender como resultado inevitable del proceso de crecimiento, en la medida que está lejos de probarse que el aumento de la desigualdad sea necesario para fomentar los procesos de acumulación, sino fruto, entre otros factores, de las opciones y políticas del *laissez faire* dominantes en la época, van a dar lugar a la aparición de demandas de seguridad y protección social, por un lado, y van a fomentar la aparición de instituciones sociales, como los sindicatos, y movimientos ciudadanos liberales, que con el tiempo se convertirán en protagonistas del Estado del Bienestar».¹³

Es pot afirmar que les caixes d'estalvis son una d'aquestes institucions socials de les que parla Muñoz, que arriben a Espanya promogudes pels liberals que havien hagut d'exiliar-se en el primer terç del segle XIX, ideades com a intermediaris financers per atendre les contingències dels treballadors en el nou sistema de producció.

Es tractava d'impulsar l'estalvi personal privat per poder disposar de recursos en cas d'accident de treball, malaltia, atur o vellesa, atès que, com ens recorda Tedde de Lorca,¹⁴ el sistema bancari no estava pensat per atendre els sectors socials populars. Per altra banda no passava pas pel cap de les classes dirigents de l'època bastir cap sistema de protecció social que hagués de costejar-se amb els seus recursos o els de l'erari públic.

Petit, resumeix els elements comuns que es donen en la creació de les caixes catalanes d'aquesta manera:

«Aparición en una coyuntura crítica de malestar social, provocado bien sea por las reacciones laborales ante las primeras transformaciones estructurales propias de la era industrial y maquinista, bien por construcciones cíclicas de la actividad económica. Los promotores son siempre personas relevantes en el mundo de las finanzas, la industria y el comercio. Insistencia en los valores altruistas que animan a los promotores y en los beneficios de las virtudes del ahorro para los imponentes. Colaboración activa de la autoridad eclesiástica del lugar para iniciar esta clase de instituciones. Patrocinio oficial de la autoridad civil y política sobre las mismas».¹⁵

11. IZARD, M. *El segle XIX. Burgesos i proletaris*. Dopesa. Barcelona.1978. p. 35.

12. Veure ALMENAR, S.: «Ahorro, laboriosidad y prudencia. Economía política de las primeras cajas de ahorros», *op. cit.*, pp. 29-57, en el que es pot comprovar com tots els pensadors analitzats per l'autor, en major o menor mesura, entienien que els sistemes de beneficència públics o privats desincentivaven l'esforç personal per guanyar-se la vida, estimulaven el malbaratament de recursos i ociositat, i proposaven l'eliminació d'aquests instruments a favor del foment de l'esforç de previsió privat.

13. MUÑOZ DE BUSTILLO, R.: «Retos y restricciones del Estado de Bienestar ...», *op. cit.*, p. 25.

14. Veure TEDDE DE LORCA, P.: «La formación de la economía liberal en España: el contexto de las primeras cajas de ahorros». *Papeles de economía española*. Núm. 97, Funcas, Madrid, 2003, pp. 15- 27.

15. PETIT FONTSERÉ, J.: *Estructura econòmica de les Cajas de Ahorro Catalanas*. Ediciones Ariel. Barcelona, 1967, pp. 32-33.

Així doncs, tot i que a Catalunya també sorgiren caixes d'estalvis a centres obrers,¹⁶ majoritàriament es constitueixen a iniciativa dels sectors liberals de la burgesia de l'època i dels sectors reformadors socials de l'església catòlica. La finalitat de promoure aquest tipus d'institucions era la d'apaivagar les múltiples necessitats econòmiques i socials dels obrers, tot fomentant l'estalvi i aplicant els excedents que generés la seva administració en obres benèfiques i socials, amb l'objectiu d'evitar els conflictes socials.

Voltes es refereix a aquest mòbil de pau social que trasllueix la moció aprovada el 24 d'abril de 1839 a l'Ajuntament de Barcelona,¹⁷ en la qual es resol la creació d'una comissió que impulsí la constitució d'una caixa d'estalvis. Aquesta resolució donava suport a la proposició presentada per la Societat Econòmica d'Amics del País que, d'ençà de 1836, havia treballat el projecte de constitució d'una caixa d'estalvis a iniciativa del liberal Josep Melcior Prat i Solà,¹⁸ exiliat a Londres durant els anys 1823 a 1833.¹⁹ La nova caixa, finalment veurà la llum el 1844 amb el nom de Caixa de Barcelona.

Aquesta primera institució d'estalvi serà seguida per moltes més, de les quals, després de multitud de processos d'absorció i de fusió, actualment en queden deu: La Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona (1844 i 1905),²⁰ la Caixa d'Estalvis de Sabadell (1859), la Caixa d'Estalvis Laietana (1863), la Caixa d'Estalvis de Manresa (1865), la Caixa d'Estalvis de Terrassa (1877), la Caixa d'Estalvis de Manlleu (1896), la Caixa d'Estalvis del Penedès (1913), la Caixa de Catalunya (1926), la Caixa d'Estalvis de Girona (1940) i la Caixa d'Estalvis de Tarragona (1952).

A aquestes caixes encara existents ens referirem en l'anàlisi dels seus estatuts en el capítol III i del seu balanç econòmic i social en el capítol IV. Tot seguit sintetitzarem els grans trets de la seva activitat històrica de protecció social en quatre períodes: *a)* dels inicis fins abans de la fundació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis el 1905, *b)* de la fundació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis fins l'inici de la Dictadura de 1939, *c)* el període de la Dictadura i *d)* el nou marc constitucional i estatutari.

2.1. Dels inicis fins abans la fundació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis el 1905

En la primera meitat del segle XIX les caixes catalanes centraran la seva activitat en fer assequibles l'estalvi i el crèdit a les classes populars. És a dir, a evitar el que avui s'anomenaria l'exclusió financera. Entenent com a tal exclusió financera el fet que a una part molt majoritària de la població, les entitats bancàries d'aleshores no els hi oferien ni productes ni serveis adequats a les seves necessitats i possibilitats. Cal posar de relleu que en tot aquest temps, haver de recorre a la usura per obtenir un crèdit era sovint una realitat pels sectors socials més modestos.

La materialització del crèdit en aquest període era efectuat a través de la transferència de recursos provinents de l'estalvi captat, cap els monts de pietat relacionats amb les cai-

16. Veure de LLUCH, E. i TERRIBAS, S. *Enciclopèdia Catalana*. Volum 4. Editorial Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1973, p. 105, on fan referència a l'aparició de caixes d'estalvis en centres i ateneus obrers.

17. Veure VOLTES BOU, P.: *Las Cajas de Ahorros Barcelonesas*. Fondo de Cultura de la Caja de Ahorros Provincial de Barcelona. Barcelona, 1965, p.97, on, referint-se a aquesta moció diu així: «En ella se trasluce que el móvil que les guió de modo decisivo fue procurar la estabilidad y la quietud públicas: En las grandes revueltas —escribian— se mantienen por lo común inertes y retirados en sus domicilios los propietarios y capitalistas. La experiencia acreditada que los hombres sin patrimonio o de las clases más inferiores de la Sociedad aprovechan estas ocasiones funestas para tomar una actitud amenazadora. Es pues, conveniente interesar a estos mismos hombres a favor de la seguridad general y de la estabilidad y prosperidad del Gobierno».

18. Veure LLUCH, E. i TERRIBAS, S. *Enciclopèdia Catalana*. Volum 4. Editorial Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1973, p. 105.

19. Veure BARRAS, T. *Enciclopèdia Catalana*. Volum 12. Editorial Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1973, p. 28.

20. La Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, és el resultat de la fusió realitzada el 1990 entre la Caixa de Barcelona (1844) i la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis (1905).

xes, com era el cas del Mont de Pietat de la Caixa de Barcelona, que en general feia els préstecs amb garantia de joies, robes, mobles o estris de feina. Les caixes que no disposaven de mont de pietat es van centrar bàsicament en el foment de l'estalvi i van tardar molt de temps en decidir-se pel crèdit personal a través de la pròpia entitat.

En aquest període els excedents que resultaven de l'activitat de les caixes eren destinats majoritàriament a cancel·lar crèdits concedits a persones en estat de necessitat greu, a premiar l'estalvi i a ajudar a entitats benèfiques dedicades a l'atenció sanitària i a l'acolliment d'ancians sense recursos.

Aviat però es farà evident l'insuficiència d'aquestes activitats d'estalvi i crèdit i distribució d'excedents per obres socials duta a terme per les caixes, per atendre les necessitats més prioritàries de protecció social de les classes populars, tal i com s'havien plantejat els primers promotors liberals.

Una expressió del reconeixement per part de la classe política dominant de la insuficiència de l'estalvi privat recapatat per les caixes, per atendre les contingències de previsió social de la classe obrera, la podem observar en una proposició de Llei presentada a les Corts l'11 de desembre de 1876, sobre associacions obreres, per part del Marqués de Cáceres, la qual proposa que l'Estat reconeixi personalitat jurídica a les associacions que es proposin millorar la condició de la classe treballadora. En aquesta proposició, en la que considera que aquestes associacions són les societats de socors mutu, les societats cooperatives, els monts de pietat i les caixes d'estalvis, i d'altres societats que es proposin millorar les condicions de vida dels treballadors, atribueix totes les actuacions cobertores d'enfermetat, invalidesa i vellesa a les societats de socors mutu i assigna a les caixes d'estalvi i monts de pietat únicament la constitució de dots per a les filles, la compra d'instruments de treball per als fills i la formació de petits capitals.²¹

De la mateixa manera, per la banda dels obrers, també aviat es va demostrar que les associacions i societats de socors mutus creades pels treballadors, aprofitant una Reial Ordre de 1839,²² en les que es cotitzava una quota que donava dret a un subsidi en el moment de produir-se una determinada contingència, tampoc era suficient per atendre ni els accidents de treball, ni les malalties ni, per descomptat, la vellesa. Val a dir també que les contínues suspensions d'activitat en les quals es veien sotmeses aquestes societats de socors mútus, com la Societat de Teixidors creada a Barcelona el 1840, per entendre que realitzaven també tasques sindicals ilegals, també va impedir de ben segur que es generés un moviment mutual de previsió social solvent.

Termes, que identifica aquesta època d'associació obrera de 1840 fins la revolució de 1868, la defineix de la següent manera:

«Durant un primera etapa, des de l'origen del sindicalisme obrer el 1840 fins el 1868, domina el societarisme, és a dir, un sindicalisme més en estat pur ...hi ha una primera generació de treballadors, la primera experiència dels quals és societària, les societats obrera, una

21. Veure ALARCÓN CARACUEL, M.R.: *El Derecho de asociación obrera en España*, op. cit., pp. 252, 253 i 418-421, on es comenta aquesta proposició de llei que si bé inicialment va ser acceptada pel govern, no va arribar mai a concretar-se.

22. Veure ALARCÓN CARACUEL, M.R.: *El Derecho de asociación obrera en España ...*, op. cit., p. 314, on transcriu la Real Orden Circular de 28 de febrero de 1839 autorizando la constitución de asociaciones de socorros mutuos. Ministerio de la Gobernación de la Península. Cuarta sección. Circular. «Con motivo de haber remitido a la aprobación de S.M. la comisión del Montepío particular de Barcelona, llamado de Nuestra Señora de la Ayuda (suposem que es refereix al Montepío de Nuestra Señora de la Esperanza, fundat el 1751), las nuevas ordenanzas formadas para el régimen de dicha asociación y con deseo de fomentar las que de su especie existan y promover la creación de otras de semejante naturaleza, se ha servido su Majestad la Reina Gobernadora resolver que los socios de las corporaciones cuyo instituto sea el auxiliarse mutuamente en sus desgracias, enfermedades, etc., o el reunir en común el producto de sus economías con el fin de ocurrir a sus necesidades futuras, pueden constituirse libremente sin otras condiciones que las siguientes:

1ª. Presentar a la autoridad civil superior de la provincia los nuevos estatutos o reformas que convenga hacer en los actuales para su conocimiento y corrección de lo que pudieran contener contrario a las leyes ...».

pràctica sindicalista de base d'ofici; és a dir, els sindicats d'aquestes societats obreres són de manobres, de pintors, de teixidors, etc.; és una forma moderna d'associació gremial, i el seu paper és simplement el de recollir diners per si es fa vaga, per ajudar els obrers malalts o vells; en definitiva, fa la funció d'una societat d'ajuda mútua, per cobrir necessitats que no cobria l'Estat en aquells moments i que comencen a intentar fer els sindicats obrers, però que no podran mantenir perquè el volum econòmic que això representaria excedia les seves possibilitats. Per aquest motiu, la seva tasca de societat d'ajut mutu resta minimitzada». ²³

Amb la revolució de 1868 que inicia l'anomenat sexenni progressista, s'aconsegueixen els drets de reunió i associació i s'obre un període en el que l'anomenada «qüestió social», és a dir les condicions de vida i de treball dels obrers començaran a constituir un tema d'interès principal pels governants, que no es pot deixar simplement a l'albir de les forces del mercat. Així a partir de 1869 es produeixen les primeres iniciatives parlamentàries per a constituir comissions d'estudi i informació sobre l'estat de la classe treballadora i proposar mitjans per a millorar la seva situació. En la I República, la Llei de 24 de juliol de 1873, sobre el treball en els tallers i la instrucció en les escoles dels nens obrers d'ambdós sexes, constitueix el punt culminant d'aquesta atenció als problemes socials. La llei però no arribarà mai a aplicar-se ja que a partir de 1874 es dissol la I República i s'obre el període de la restauració de la monarquia borbònica.

Amb la Constitució del 1876 i el sistema bipartidista entre conservadors i liberals, l'interès per la «qüestió social» quedarà reduït en un primer moment a un grup de liberals de la burgesia espanyola influenciats pel «kraussisme», ideologia progressista de caire moderat, sorgida del pensament del filòsof alemany Krause. Berrio posa de relleu que el kraussisme «arribà a servir de base al liberalisme espanyol i desembocà en el republicanisme, i àdhuc, com en el cas de Julian Besteiro, en el socialisme democràtic» i que en canvi a Catalunya la seva influència va ser més escassa, però va arribar a influenciar a polítics republicans federals com Pí i Maragall partidari del pacte entre classes socials. ²⁴

També però, dins del camp conservador, es va obrint pas una corrent «catòlica social» que defensa l'intervenció de l'Estat en els problemes socials. Aquesta corrent de catolicisme social que es refermarà amb la promulgació del 1891, de l'encíclica *Rerum Novarum* per part del Papa Lleó XIII, tindrà, com veurem més endavant, una influència important per a l'evolució de les caixes d'estalvis catalanes amb la figura de Francesc Moragas, el fundador de la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis.

Amb la Restauració, el moviment obrer es veurà de nou reprimat al aplicar-los les diverses disposicions que no permetien cap tipus d'associació que es pogués interpretar que atentesin contra la propietat, la família i les demés bases socials i haurà d'esperar a sortir de nou a la llum fins a partir de la Llei de 15 de juny de 1880, que regula el dret de reunió pública, i de la Llei d'Associacions de 1887, a l'aixopluc de la qual s'organitzaran sindicats i partits obrers.

Com a fruit de la pressió del moviment obrer i de l'avenç de les posicions polítiques dels sectors liberals i catòlics reformistes, es tornarà a reactivar l'atenció parlamentària per conèixer i debatre les condicions de vida i de treball de la classe treballadora i proposar solucions per millorar la seva situació. Aquestes iniciatives culminaran el 1883 amb la constitució de la Comissió de Reformes Socials. ²⁵

El fet que en el Reial Decret de 5 de desembre de 1883, de constitució de la Comissió de Reformes Social —que l'any 1903 es transformaria en Institut de Reformes Socials— no apareixi cap referència al paper de les caixes d'estalvis en els assumptes que hauria d'es-

23. Veure, TERMES, J.: *Històries de la Catalunya treballadora*. 1ª edició. Editorial Empúries. Barcelona, 2000.

24. Veure BERRIO, J.: *Enciclopèdia Catalana*. Volum 9. Editorial Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1973, p. 23.

25. Veure PALACIO MORENA, J.I.: *La institucionalització de la reforma social en Espanya (1883-1924) - La Comisión y el Instituto de Reformas Sociales*. Ministerio del Trabajo y Seguridad Social. Madrid, 1988, pp. 3-22, per aprofundir en aquest període que donarà lloc a la constitució de l'Institut de Reformes Socials l'any 1903.

tudiar aquella Comissió,²⁶ és una clara constatació més que ni els liberals ni els conservadors d'aquells anys ja no confiaven pas en les caixes per resoldre els problemes de protecció social de la classe obrera, tal i com s'havia plantejat en les primeres disposicions reguladores de les caixes d'estalvis. Com veurem posteriorment, l'any 1904 es pensarà de nou amb les caixes d'estalvis com a entitats col·laboradores per la instrumentació de l'Institut Nacional de Previsió. És a dir, s'imposarà el caràcter col·laborador de les caixes en la configuració d'un sistema de protecció social públic i es deixa definitivament d'entendre-les com a mitjà suficient per a resoldre les necessitats socials de les classes populars a partir de l'estalvi privat.

Es pot afirmar que sota la pressió del moviment obrer, i de l'evolució del pensament de sectors liberals i catòlics reformistes, poc a poc es va passant d'una concepció de l'acció de l'Estat basada en la tutela a les activitats benèfiques i caritatives privades per a resoldre els problemes socials dels més dèbils a l'assumpció pública d'una política social, assentada en el principi de justícia, reguladora dels conflictes i subministradora de prestacions socials.²⁷

Malauradament però, aquest serà un llarg procés, ja que momentàniament l'única resposta efectiva a aquestes demandes continuava sent del tipus benefactor, tal i com ens demostra l'aprovació del Reial Decret d'11 de gener de 1887, de creació a la capital del Regne d'un asil per invàlids del treball, mentre que les reivindicacions obreres reclamaven la necessitat de la creació d'un sistema de previsió social públic, a l'igual que el que s'havia confi-

26. Observem com en l'articulat d'aquest Reial Decret de 5 de desembre de 1883. *Gazeta*, núm. 334, de 10 de desembre de 1883, no hi ha cap referència al paper de les caixes d'estalvi:

«Artículo 1. Se creará un comisión con objeto de estudiar todas las cuestiones que directamente interesan a la mejora y el bienestar de las clases obreras tanto agrícolas como industriales y que afecten a las relaciones entre el capital y el trabajo.

Artículo 2. Sin perjuicio de lo dicho en el artículo anterior, la comisión se ocupará especialmente de los asuntos siguientes:

Primero. Jurados mixtos como medio de resolver las cuestiones entre obreros y fabricantes y mantener las mejores relaciones entre capitalistas y obreros; casos en que puedan ser obligatorios; reglas para su formación y ejercicio; sanción de sentencias.

Segundo. Cajas de retiros y de socorros para enfermos y invalidos del trabajo; medida en la cual podrian los Municipios y Diputaciones provinciales iniciar y auxiliar esta clase de instituciones; legislación general que puede establecerse como tipo y modelo para los que voluntariamente se asocien: casos en que la suscripción puede ser obligatoria, y manera de hacerla efectiva.

Tercero. Trabajo de los niños y de las mujeres en las fábricas, en las minas y en los campos; máximo de las horas de trabajo según la edad: relación entre las horas de trabajo y la asistencia a la Escuela: casos en que estas medidas darán lugar a sanción penal.

Cuarto. Higiene y salubridad en los talleres: reglas para la seguridad de los aparatos motores: casos en que pueda haber responsabilidad por el siniestro ocurrido a los dueños o encargados de la maquinaria y artefactos.

Quinto. Bancos agrícolas y su organización con los elementos de los antiguos Pósitos: instituciones de crédito agrícola en relación con las necesidades de los colonos y agricultores: manera de relacionar estas instituciones con el Banco Hipotecario.

Sexto. Reformas que podrían introducirse en las leyes de desamortización, a fin de facilitar a los colonos y trabajadores la adquisición de la tierra: manera de remediar las consecuencias que en algunas comarcas ha producido la forma en que se ha realizado la desamortización.

Séptimo. Sociedades de socorros mútuos: Sociedades cooperativas de producción y consumo: seguros sobre la vida: legislación general sobre todas estas materias: garantía de los asociados: facilidades y estímulos que deben darse a la iniciativa individual.

Octavo. Habitaciones de obreros: higiene de los barrios habitados por las clases trabajadoras: reformas en la legislación municipal y medios que pueden emplearse para estimular la construcción de habitaciones baratas y sanas para las clases obreras».

Aquesta comissió d'estudi, que és convertida en Comissió de Reformes Socials, pel Reial Decret de 13 de maig de 1890, *Gazeta* núm. 134, de 14 de maig de 1890, es transformarà en l'Institut de Reformes Socials pel Reial Decret de 23 d'abril de 1903, *Gazeta* núm. 120, de 30 d'abril de 1903. Al seu torn, l'Institut de Reformes Socials es disoldrà en la dictadura de Primo de Rivera i serà substituït pel Consell de Treball.

27. Per aprofundir en aquesta afirmació, veure PALACIO MORENA, J.I.: *La institucionalización de la reforma social en España...*, op. cit., p. 336, ALARCÓN CARACUEL, M.R.: *El Derecho de asociación obrera en España...*, op. cit., p. 314, i veure també l'obra de BIRNBAUM, N.: *Después del progreso. Reformismo social estadounidense y socialismo europeo en el siglo XX*. Tusquets Editores. Barcelona, 2003, p. 359, en la que constata que la tradició de la reforma social tant a Europa com a Estats Units, té els seus orígens en el concepte liberal de ciutadania, en el concepte de comunitat del cristianisme social i en les idees socialistes sobre l'emancipació.

gurat a d'altres països com Alemanya a partir del 1883, que assegurés als assalariats davant de la malaltia, l'accident de treball i la vellesa.²⁸

S'haurà d'esperar a la Llei d'accidents de treball de 30 de gener de 1900 perquè s'avanci de forma seriosa, en aquest camp, amb el reconeixement de la responsabilitat objectiva de l'empresari en el cas d'un accident laboral, susceptible d'assegurament voluntari. Tot i que aquesta voluntarietat d'assegurament de la contingència per part de l'empresari deixava desprotegit al treballador en cas d'insolvència patronal.²⁹

Aquestes reivindicacions, i d'altres que se li aniran afegint, com l'accés a la sanitat, a l'educació o a una vivenda digna, marcaran el procés de reforma social tota la resta del segle XIX i els dos primers terços del XX, fins aconseguir el sistema de protecció social que modernament s'integra en el que venim anomenant l'Estat del Benestar com a expressió d'un pacte social entre capital i treball per a redistribuir la riquesa.

En un primer moment doncs, es pot afirmar que parlar de protecció social en el nostre país volia dir per als treballadors aconseguir recursos suficients pels anys de vellesa, subsidis per atendre les contingències d'atur, accidents de treball i malaltia i normes obligatòries pels empresaris de condicions de treball dignes i salaris suficients.³⁰

A Catalunya, bressol industrial d'Espanya, La gravetat de la confrontació social l'expressava així el 1886, el periòdic obrer *La asociación*: «No queremos ni restaurantes obreros, ni tiendas asilos, ni hospicios, ni hospitales, ni leyes protectoras; queremos la igualdad de deberes y derechos; la dignificación de nuestra personalidad; la verdadera justicia. Lo demás es podredumbre».³¹

La lluita obrera per unes condicions de vida i de treball més dignes va tenir un dels seus punts més culminants amb la vaga general del mes de febrer de 1902, llançada pels sindicats reclamant una jornada de 9 hores i per respondre als acomiadaments que es materialitzaven, sobretot en el sector llaner i cotoner d'ençà de la crisi econòmica originada per la pèrdua espanyola de les colònies de Filipines, Cuba i Puerto Rico a finals del segle XIX. La vaga es va acabar amb un dura repressió contra els vaguistes que va ocasionar molts morts i ferits.

Els desastres esfereïdors d'aquell conflicte i la por de la burgesia a que es repetissin, van abocar als sectors patronals més sensibles a cercar solucions per atendre aquelles reivindicacions i aconseguir una millor entesa social. És en aquest marc de confrontació que Francesc Moragas, el que serà sens dubte el principal reformador de les caixes d'estalvis catalanes, rep l'encàrrec d'elaborar un projecte de Caixa de Pensions per part dels Presidents de les Societats Econòmiques de Barcelona. Es tracta de la creació d'un sistema privat, sense comptar amb aportacions públiques coherents amb l'ideari liberal conservador dels seus promotors.

2.2. De la fundació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis fins l'inici de la Dictadura de 1939

El fundador de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, Francesc Moragas i Barret, era fill d'una família burgesa benestant i catòlica molt influenciat pel catolicisme

28. Veure ALARCÓN CARACUEL, M.R. i GONZÁLEZ ORTEGA, S: *Compendio de Seguridad Social*. Editorial Tecnos. Madrid, 1991, p. 21, on fa referència al conjunt d'assegurances socials que el canceller Bismarck va impulsar a Alemanya. Així, el 1883 es va crear l'assegurança d'enfermetat, el 1884 la d'accidents de treball i el 1889 la d'invalidesa i vellesa. El 1911 es crearia l'assegurança de supervivència. Tot aquest conjunt d'assegurances formarien part de l'anomenat Codi d'Assegurances Socials.

29. Veure ALARCÓN CARACUEL, M.R. i GONZÁLEZ ORTEGA, S: *Compendio de Seguridad Social*, op. cit., pp. 35-36.

30. Per aprofundir en aquest tema, veure HUERTAS CLAVERÍA, J.M.: «Obrers a Catalunya. Manual de història del moviment obrer (1840-1975)». 1ª Edició. *L'Avenç*. Barcelona, 1982, pp. 43 i ss.

31. Veure HUERTAS CLAVERÍA, J.M.: *Obrers a Catalunya*, op. cit., p. 69.

social de l'església i en particular per la filosofia de Jaume Balmes. Seguint el pensament de Balmes, pel qual la civilització es realitzava aconseguint el major benestar possible pel major nombre de persones possible, Francesc Moragas indica en un dels seus escrits que «lo que podria llamar sobrante de la producción, a saber, aquella parte de la misma que no nos es indispensable para el consumo, es susceptible de diferentes aplicaciones encaminadas a un mismo fin, el cual es el mayor bienestar posible para el mayor número posible». A aquest «sobrante» se li pot donar diverses aplicacions; Moragas en cita tres: «Nueva producción, disminución del trabajo corporal y penoso del hombre» o «la previsión social».³² Anys més tard afirmaria que:

«las instituciones de previsión social constituyen un mundo en el cual no tiene cabida el mal ni es admitido el error; un mundo cuyos movimientos se encaminan con unanimidad absoluta al bien individual y al bien social. Saludemos respetuosamente a este mundo y penetremos respetuosamente en él, demandándole que nos admita generosamente en su seno».³³

Format políticament al voltant del que seria la Lliga Regionalista, era una persona conençuda de la necessitat d'aplicar a l'estalvi, fins llavors solament utilitzat com a dipòsits, les modernes tècniques actuàries d'assegurances en les quals era un veritable expert. La síntesi del projecte, que presenta sota el nom de «Proyecto de Caja de Pensiones para la Vejez, formulado por D. Francisco Moragas Barret por encargo de los Presidentes de las Sociedades Económicas de Barcelona»,³⁴ era el de crear una caixa que complementés les actuacions tradicionals de les caixes d'estalvis, tot oferint la creació de pensions per a la vellesa i la invalidesa de quantia limitada a 1.000 i a 1.500 ptes. anuals, amb aportacions que es podien realitzar tant individualment com conjuntament per l'empresari i pel treballador.

La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis doncs, l'actual Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, té el seu origen en la voluntat de crear un sistema de previsió social per a Catalunya. Tant és així que el projecte original era exclusivament el de Caixa de Pensions per a la Vellesa, però al no poder recaptar suficients fons inicials per a garantir el projecte, es va proposar d'integrar-se a la Caixa d'Estalvis de Barcelona. Davant la negativa de la Caixa de Barcelona de formar una mateixa entitat es va modificar el projecte inicial tot incorporant una nova secció d'estalvi. És així que el 5 d'abril de 1904 es constitueix primer la Caixa de Pensions per a la Vellesa, que es transforma en la junta general de l'1 d'abril de 1905 en la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis.

La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, va iniciar l'oferta d'un sistema de previsió voluntària a Catalunya, que es concretava inicialment en tres productes: la pensió diferida, la pensió vitalícia immediata i els capitals diferits, molt abans que es posés en marxa el sistema de previsió, inicialment voluntari, amb el qual es va iniciar l'Institut Nacional de Previsió, de fet assumint en bona part el sistema ideat pel promotor de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis.

La pensió diferida consistia en crear una pensió vitalícia a partir de l'edat escollida per l'impositor, a base d'aportacions lliures, de manera que cadascuna d'elles constituïa una pensió independent. Aquesta pensió diferida podia ser «a capital abandonat» —que no permetia la devolució de les quantitats lliurades— o a «capital reservat» —que contemplava la possibilitat de retornar a l'eventual beneficiari les quantitats aportades en el cas de morir el futur pensionista sense haver arribat a l'edat de la jubilació. La pensió vitalícia immediata es formava amb el lliurament d'una quantitat que donava dret a percebre, fins a la mort, una pensió periòdica proporcional. El capital diferit consistia en entregues lliures que

32. Pérez Bastardas, A.: *Francesc Moragas i Barret i la Caixa de Pensions*. Edicions 62. Barcelona, 1999, p. 73.

33. CEBALLOS TERESI, J.G.: *Libro del Ahorro - Las Cajas de ahorro benéficas de España* El Financiero, Madrid, 1929, p. 57.

34. Veure el «Proyecto de Caja de Pensiones para la Vejez, formulado por D. Francisco Moragas Barret por encargo de los Presidentes de las Sociedades Económicas de Barcelona», publicat a *Los Seguros*, número 14 de 16/7/1902.

anaven formant una determinada suma a cobrar en el moment establert. Eren utilitzats normalment per crear «dots de majoria d'edat» és a dir «capitals diferits dotals».³⁵

L'Institut de Reformes Socials, creat pel RD de 23 d'abril de 1903, que continuava els treballs de la comissió d'estudi de les qüestions relatives al benestar de les classes obres creada pel RD de 5 de desembre de 1883, va convocar per a finals d'octubre de l'any següent, el 1904, una Conferència de Previsió Popular, a la que varen assistir 24 caixes d'estalvis d'arreu d'Espanya. En l'ordre del dia d'aquesta conferència s'expressa clarament el nou paper que els legisladors volen donar a les caixes d'estalvis com administradores d'un encara no nat Institut Nacional de Previsió. Així podem llegir en la normativa que reglamenta l'esmentada Conferència de Previsió Popular que es convoca una conferència de delegacions de les caixes d'estalvis espanyoles per a l'estudi dos grups de qüestions:

«A) Relaciones entre las Cajas locales de Ahorros que permitan establecer, con las debidas garantias, un servicio interprovincial de transferencia de sus respectivas imposiciones. B) Examen de un proyecto de Instituto Nacional de Previsión, administrado por las Cajas de Ahorro que al efecto se concierten, sin menoscabo de su actual autonomía, para la práctica del seguro popular y, en primer término, de las pensiones vitalicias obreras».³⁶

La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, tot i que encara no estava constituïda com a tal l'any 1904, va ser convidada a les sessions d'aquesta Conferència de Previsió Popular convocada per l'Institut de Reformes Socials. La sintonia que ben aviat es va generar entre l'Institut de Reformes Socials amb la nova caixa d'estalvis catalana, de ben segur que té a veure amb el fet de coincidir com a principal impulsor de l'Institut Nacional de Previsió, un altre català, Josep Maluquer i Salvador, provinent del camp de les assegurances privades.³⁷ Josep Maluquer va ser el redactor de l'anomenat «Informe Maluquer», sobre les Caixes Nacionals d'Assegurança Popular i altres institucions de previsió existents en diversos països europeus, presentat a la Conferència.³⁸

Fruit d'aquesta Conferència va ser la resolució de crear una caixa nacional d'assegurances, que no es va concretar, però fins el 1908, amb la promulgació de la Llei 27/2/1908, de creació de l'Institut Nacional de Previsió (en endavant INP).

L'INP tenia com a finalitat la de difondre i promocionar la previsió social, especialment amb la constitució de pensions per la jubilació. El sistema de pensions creat s'anomenava de «llibertat subsidiada», i combinava la llibertat d'afiliació i cotització amb aportacions de subsidis públics per estimular els esforços dels beneficiaris en proporció a les quantitats imposades.

L'INP es regia per un Consell o Patronat integrat per quaranta vocals (vuit amb caràcter de fundadors, vuit representant l'Administració, vuit en representació de les entitats col·laboradores i cooperadores, vuit representants de la patronal i vuit representants sindicals). Les caixes d'estalvi eren considerades per l'INP entitats col·laboradores per poder portar a terme els fins que s'havia proposat.

A Catalunya va ser la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, la que, per conveni signat el 17 de gener de 1910, va ser declarada caixa col·laboradora de l'INP, de forma exclusiva per tot el territori de Catalunya i les Illes Balears, en aplicació del Reglament d'entitats similars (Decret de 10 de desembre de 1908). La delegació de funcions per part de l'INP es va produir a canvi d'una cessió del 25% de totes les operacions a la caixa de l'INP en concepte de reasserança.

35. Veure NADAL J. i SUDRIÀ, C.: *Història de la Caixa de Pensions*. Edicions 62. Barcelona, 1981, pp. 95-97.

36. Reial Ordre de 27 de juliol de 1904. *Gazeta de Madrid*, núm. 11, de 29 de juliol de 1904, p. 335.

37. Veure, NADAL, J. i SUDRIÀ, C.: *Història de la Caixa ...*, op. cit., pp. 97-107.

38. Veure PALACIO MORENA, J.I.: *La institucionalización de la reforma social en España (1883-1924)*, op. cit., p. 236.

Fruit d'una nova Conferència, la Conferència Nacional d'assegurances socials celebrada a Madrid els dies 24 a 31 d'octubre de 1917, va ser la creació d'una ponència que va inspirar el RD de 11 de març de 1919 sobre la obligatorietat dels retirs obrers. En aquest RD s'establia ja l'assegurança obligatòria de tota la població assalariada compresa entre 16 i 65 anys, els ingressos dels quals no excedissin de 4.000 ptes, i fixava una contribució estatal fixa, per dia treballat, i una contribució patronal variable, fins a completar la quantitat necessària per a formar un capital d'una pensió de 365 ptes. anuals.³⁹ La promulgació de la RO de 21/1/1921 va reglamentar aquestes aportacions fixant-les en una pesseta mensual per l'Estat i tres pessetes mensuals per obrer com a quota patronal. Les aportacions dels treballadors són de caràcter voluntari i serveixen per millorar la pensió.

Per instrumentar aquest sistema s'establia que les caixes d'estalvis col·laboradores —en el cas de Catalunya la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis— tenien que obrir una llibreta d'estalvi per a cada treballador, en la qual s'ingressaven les aportacions de l'Estat, de la patronal i les voluntàries del propi afectat. Aquesta llibreta era intransferible i quedava bloquejada fins arribar el moment de la jubilació als seixanta-cinc anys o a disposició del seu titular en el cas d'invalidesa. En cas de defunció el saldo de la llibreta amb els interessos acumulats quedaven a disposició dels seus hereus.⁴⁰

La obligatorietat del retir obrer va incrementar la incidència de Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis en el món del treball i va significar assegurar una gran expansió a tot el territori de Catalunya i Balears, que va ser ben aprofitada, no solament amb la gestió de les llibretes d'estalvi afectes al retir obrer i els altres productes de previsió gestionats per delegació de l'INP,⁴¹ sinó, i molt principalment, per l'impuls de la secció d'estalvi que complementàriament incrementava noves llibretes del grup familiar dels pensionistes.

Cal reconèixer l'important revulsiu que va significar per les caixes d'estalvis catalanes el nou enfocament de previsió social que va impulsar la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis. De fet, algunes de les caixes catalanes, com és el cas de la Caixa de Mataró i la Caixa de Terrassa, van signar acords de col·laboració amb la Caixa de Pensions per a gestionar en la seva demarcació el conveni amb l'INP.

Amb el nou enfocament de previsió social sobre la base de les tècniques asseguradores i la complementaritat dels sistemes públics i privats, impulsat pel fundador de la Caixa de Pensions, es superava d'una manera radical l'enfocament paternalista dels antics fundadors de les caixes d'estalvis catalanes i les esperonava a millorar els seus productes d'estalvi i crèdit per adequar-los millor a les necessitats econòmiques i socials dels seus impositors, sobretot les d'habitatge, tal i com veurem en el Capítol IV.

39. Les pensions dels assalariats de més de 45 anys en el moment d'entrar en vigor el règim de retirs obrers, dependrien dels fons acumulats en llibretes anomenades «d'estalvi capitalitzat», constituïdes per les aportacions patronals i privades i les bonificacions establertes per l'Estat, que en el seu moment es podien convertir en una pensió vitalícia per a cobrir la invalidesa o la vellesa.

40. En el RD 11 de març de 1919 s'estableix el següent:

«Art. 2. Se abrirá una libreta de ahorro en las Cajas sometidas al protectorado del Ministerio de la Gobernación o en la Caja Postal a cada uno de los obreros, llevando a ella anualmente, además de la cuota del Estado, la patronal que a cada cual corresponda, así como sus aportaciones personales voluntarias y las bonificaciones que les fueran aplicables.

Art. 3. Esta libreta será intransferible y inalienable, y su capital no podrá ser retirado por el titular libremente en ningún caso o época.

Art. 4. De sobrevivir la muerte del titular antes de cumplir los sesenta y cinco años, se entregará a los herederos del finado el capital constituido por las cuotas patronales y personales recaudadas desde la apertura de la libreta con sus intereses acumulados.

Art. 5. Si el titular no muere, pero se invalida antes de cumplir dicha edad, podrá optar entre hacer suyo desde luego el mismo importe de su libreta o acogerse a los beneficios del artículo 75 de los Estatutos de 10 de diciembre de 1908, por que se rige el Instituto Nacional de Previsión, sin perjuicio de que le sea aplicada, en su caso, la segunda disposición transitoria de este decreto».

41. La Caixa de Pensions, per delegació de l'INP, també impulsava la creació de Mutualitats Escolars que podien arribar a realitzar operacions d'estalvi, constitució de dots infantils, pensions per a la vellesa i l'atenció de tipus sanitari.

La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis va exercir com a entitat gestora de l'INP fins l'any 1940, en el qual en base a una llei de la Jefatura del Estado d'1 de setembre de 1939 totes les caixes col·laboradores van ser absorvides per l'INP. Es posava fi així a un període de col·laboració de les caixes a l'implantació de les assegurances socials públiques, sense el concurs de les quals hagués estat molt difícil el seu desenvolupament, tal com encertadament assenyalava Palacio:

«Es importante destacar la colaboración de las Cajas de Ahorro. Sin esta infraestructura habria sido imposible la extensión de la labor del Instituto. La Caja Central se ubicó en la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid. Posteriormente, numerosas Cajas de Ahorros de distintas regiones y provincias se convirtieron en entidades colaboradoras, permitiendo una efectiva descentralización y una gestión integrada y coordinada de la previsión social española. Son pioneros en este sentido la Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros de Barcelona y la Caja de Ahorros de León». ⁴²

A partir de 1926 es promulguen les primeres disposicions de reconeixement del caràcter financer de les caixes, a la vegada que s'inicia també la utilització obligatòria de part dels seus recursos com a font de finançament privilegiat per a la política econòmica inversora de l'Estat. Aquest procés de reconeixement del caràcter financer de les caixes continuarà en el període de la II República, amb la promulgació de l'Estatut de les caixes i la creació de l'Institut de Crèdit de les Caixes generals d'Estalvi popular al 1933.

En aquesta nova regulació se les qualifica com elements auxiliars del Ministeri de Treball a les que se'ls hi podrà encomanar l'exercici de funcions socials delegades, i els hi permet simultanejar la seva activitat d'estalvi amb d'altres d'assistència social. En aquest període l'aplicació de ls excedents de les caixes es destina prioritàriament a la creació d'infraestructures sanitàries i escolars i l'atenció a la vellesa i a la infància.

En aquesta etapa en la qual s'aprova l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, la Generalitat no tindrà competències en caixes d'estalvis, però sí en la gestió de les assegurances socials. El desplegament d'aquesta competència autonòmica va convertir en el 1933 la secció d'assegurances de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis en l'Organisme d'Assegurances Socials de la Generalitat de Catalunya.

Les vicissituds del cop d'estat militar i la posterior guerra civil, però, no permetrà l'exercici normal d'aquest nou marc de competència. Així, en ple període de guerra, la Generalitat, tot i no tenint competències en la matèria, va haver de promulgar tot un seguit de disposicions que regulaven les caixes d'estalvis. En el Capítol II es detalla com es va desenvolupar tot aquest procés.

2.3. El període de la Dictadura

Amb la dictadura franquista s'incrementarà notablement la intervenció de les autoritats públiques en la gestió de les caixes. Així s'arribarà al punt més àlgid d'utilització de les caixes com a font de finançament privilegiat, amb un 85% dels recursos afectats a les decisions de política econòmica de les autoritats del règim i es delimitarà expressament els camps on s'han de destinar els seus excedents.

Atès aquest nou marc de disposicions, els recursos captats en dipòsits tradicionals d'estalvi, són aplicats en finançar inversions públiques, empreses de l'Institut Nacional d'Indústria, en endavant INI, obligacions d'empreses privades i bons emesos per la banca privada, considerats computables als efectes d'inversió obligatòria, i crèdits destinats a la construcció d'habitatges protegits. En aquest període la majoria de caixes catalanes combinaran aquests coeficients obligatoris amb la part d'inversió lliure per fer una important política

42. Veure PALACIO MORENA, J.I.: *La institucionalización de la reforma social en España (1883-1924)*, op. cit., p. 92.

de crèdit destinada a la construcció d'habitatges. Substituïa així l'absència d'oferta d'aquest tipus de crèdit per part de la banca privada.

Així mateix s'utilitzaran els excedents de les caixes per actuacions de protecció social i promoció social amb un caràcter més de substitució que complementari de les responsabilitats públiques. Escoles, hospitals, centres de formació professional, biblioteques, habitatges socials, llars d'avis, atenció a minusvalues, són algunes de les principals actuacions que en aquest període centraran el destí dels excedents de les caixes.

Tot plegat en consonància amb l'escassa voluntat política d'instrumentar un sistema fiscal progressiu que facilités la base econòmica pública per a continuar l'esforç iniciat per la República de construcció d'un Estat de Benestar semblant el que en aquells anys s'estava bastint en la resta de països occidentals.

2.4. El nou marc constitucional i estatutari

El necessari pacte social que donaria la base econòmica per a finançar les despeses en protecció i promoció social que componen un Estat de Benestar, es donarà amb l'inici de la democràcia i l'aprovació de la nova Constitució i l'Estatut d'Autonomia. Així podrem observar com en aquest període en el que es liberalitza el sistema financer, amb la conseqüent equiparació operatòria entre bancs i caixes, es produeix un increment notable dels recursos destinats a promoció i protecció social pública.

En aquest nou període, en el que es produeix la reforma democràtica dels òrgans de govern de les caixes, la Generalitat restaurada sí que tindrà competències en caixes d'estalvis. Tot i que el seu exercici no serà pas pacífic, les caixes recuperaran gradualment la capacitat de decidir tant en les seves activitats i inversions com en l'aplicació dels seus excedents.

Així milloraran tota la seva gamma de productes i serveis financers, tant d'actiu com de passiu, per atendre les noves necessitats dels impositors i les petites i mitjanes empreses i iniciaran una política d'inversions per a participar en empreses d'interès regional per a cadascuna de les caixes.

Pel que fa a l'aplicació dels seus excedents, s'utilitzaran per a millorar els ratis de solvència de les entitats i a fer actuacions més complementàries que substitutòries de la responsabilitat pública en promoció i protecció social. Amb aquesta orientació, durant les dues primeres dècades d'aquest període s'aniran traspasant a l'administració pública la majoria de les infraestructures sanitàries i d'ensenyament propietat de les caixes, i centraran la seva actuació majoritàriament cap a cultura, i en menor mesura cap a serveis assistencials, recerca, protecció del mediambient i accions contra l'exclusió social.

Com es pot comprovar les activitats de protecció social de les caixes d'estalvis han estat històricament molt condicionades pel grau d'intervenció administrativa de l'Estat en la seva gestió, i de l'evolució dels sistemes públics de promoció i de protecció social. Es pot afirmar però, que les caixes han estat sens dubte uns importants protagonistes privats per a la configuració del nostre Estat de Benestar.

3. ELEMENTS DE L'ACTIVITAT HISTÒRICA DE PROTECCIÓ SOCIAL DE LES CAIXES CATALANES

Tot i que en el capítol IV destinat al balanç econòmic i social de les caixes, s'aprofundirà en les activitats protectores socials de les caixes, tant des de la seva basant d'entitats inversores i ofertores de productes i serveis financers, com amb l'aplicació dels seus excedents destinats a obres socials, en el quadre 1 següent es sintetitzen aquests elements protectors socials, configuradors del nostre Estat de Benestar, en el qual s'ha materialitzat històricament la seva activitat.

Així, en el quadre es descompon l'activitat protectora social de les caixes catalanes com agent configurador de l'Estat de Benestar, distingint d'una banda les seves inversions dirigides a donar suport a la política econòmica pública generadora d'unes condicions econòmiques i socials que garanteixin treball i rendes per a tots els ciutadans i ciutadanes i, d'una altra banda, les seves actuacions col·laboradores en el manteniment d'un sistema públic de protecció i promoció i social i en la seva complementació.

Pel que fa al primer àmbit d'actuacions de suport a la política econòmica pública s'entenen per un costat les realitzades com a entitat financera i per un altre costat, les realitzades a partir de l'obra social.

Referint-se a les activitats realitzades com a entitat financera, es remarquen tres aplicacions concretes: *a*) la realitzada atorgant finançament privilegiat, en determinats períodes històrics, per la inversió pública i privada qualificada per les autoritats per atendre els coeficients d'inversió obligatòria assignats a les caixes, *b*) la realitzada amb les inversions lliures fetes per afavorir el desenvolupament econòmic i social català i *c*) la realitzada estimulant la competitivitat del sector financer. Pel que fa a les activitats realitzades per mitjà de l'obra social es fa referència a la distribució d'excedents destinats a donar suport a entitats per afavorir el desenvolupament econòmic i social regional.

Pel que fa al segon àmbit d'actuacions col·laboradores en el manteniment i la complementació del sistema públic de protecció i promoció i social, en primer lloc s'identifiquen les necessitats i contingències que componen aquests conceptes, i en segon lloc es distingeix el conjunt d'actuacions, destinades a la seva cobertura, realitzades per les caixes directament a partir dels serveis d'entitat financera i les realitzades a través dels fons d'obra social.

Així, com a entitats financeres, es posa de relleu l'actuació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis (actual Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona) creant un sistema privat de pensiones per a la vellesa (1904) quan no existia cap sistema públic i el seu caràcter posterior d'entitat gestora de l'INP (1910-1940). També es posa de relleu l'activitat feta per les caixes d'estalvi catalanes construint habitatges socials i evitant l'exclusió financera posant a l'abast de totes les classes socials uns serveis financers útils.

Amb la distribució d'excedents per mitjà de l'obra social, es senyalen com activitats col·laboradores en els sistemes públics de protecció social les realitzades amb la construcció i manteniment d'infraestructures educatives, culturals, sanitàries i de suport a la tercera edat i als disminuïts psíquics i físics; la realitzada en determinats períodes històrics distribuint pensions per a la vellesa a poblacions no cobertes per la seguretat social, i la realitzada distribuint recursos per a programes de creació d'ocupació per a segments socials en risc d'exclusió.

Quadre 1. Elements de l'activitat històrica de protecció social de les caixes catalanes

<i>Com agent configurador de l'Estat de Benestar</i>	<i>Amb la seva activitat com a Entitat Financera</i>	<i>Distribuint els excedents a Obra Social</i>
<p>— Donant suport a la política econòmica pública generadora d'unes condicions econòmiques i socials que garanteixin treball i rendes per a tots els ciutadans i ciutadanes</p> <p>— Col·laborant en el mantenimen d'un sistema d'un sistema públic de protecció i promoció social i complementar-lo</p>	<p>— Atorgant finançament privilegiat, en determinats períodes històrics, per la inversió pública qualificada per les autoritats per atendre els coeficients d'inversió obligatoris assignats a les caixes</p> <p>— Inversions afavoridores del desenvolupament econòmic i social català</p> <p>— Estimulant la competitivitat del sector financer</p>	<p>— Suport a entitats per afavorir el desenvolupament econòmic i social regional</p>
<i>Promoció social = promou igualtat d'oportunitats</i>		
— Ensenyament gratuït		— Escoles i llars d'infants en determinats períodes històrics
— Formació professional		— Escoles de formació professional — Beques per estudis
— Dret a la cultura		— Creant infraestructures culturals i promocionant la divulgació cultural
<i>Protecció social = atén les contingències dels ciutadans quan ja no es poden guanyar la vida i corregeix desigualtats originades per l'economia de mercat</i>		
— Malaltia/atenció sanitària		— Crenat infraestructures i serveis sanitaris que complementaven els públics — Suport a la investigació
— Invalidesa		— Ajuts per estats de necessitat — Infraestructures especialitzades
— Vellea	<p>— La caixa de Pensions per a la Vellea i d'Estalvis (actual Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona)</p> <ul style="list-style-type: none"> • creant un sistema privat de pensiones per a la vellesa (1904) • entitat gestora de l'Institut Nacional de Previsió (1910-1940) 	<p>— En determinats períodes històrics pensions per a la vellesa a poblacions no cobertes per la Seguretat Social</p> <p>— Llar d'avis i suport a la tercera edat</p>
— Supervivència — Família/fills		<p>— Ajuts per estats de necessitat</p> <p>— Infraestructures i serveis per a minusvàlids</p> <p>— Subvencions a entitats especialitzades</p>
— Atur		— Recursos per programes de creació d'ocupació de segments socials en risc
— Habitatge	— Construïnt habitatges socials	
— Exclusió social no classificada en altres apartats	— Evitant l'exclusió financera posant a l'abast de totes les classes socials uns serveis financers útils	— Programes de microcrèdits i subvencions a entitats especialitzades

Capítol II

LA LEGISLACIÓ SOBRE LES CAIXES D'ESTALVIS A CATALUNYA

En l'evolució de les disposicions que regulen les caixes d'estalvis des dels seus orígens, podem observar com d'unes entitats nascudes com a entitats benèfiques esdevenen en els nostres dies entitats financeres sense ànim de lucre sota el protectorat de la Generalitat de Catalunya. Com veurem, el camí d'aquesta evolució és prou complicat i ple de tot tipus de vicissituds. És per això que, amb la finalitat d'aconseguir una millor comprensió d'aquesta evolució, s'ha dividit en quatre períodes el conjunt de totes aquestes disposicions.

Així, en primer lloc ens referirem al període que inclou tota la legislació que els hi afecta des dels seus orígens al 1835 fins l'inici de la Dictadura de 1939. En segon lloc ens referirem a la legislació del període de la Dictadura fins l'inici de la transició cap a la democràcia. En tercer lloc ens referirem al període que s'inicia amb la legislació democràtica sorgida fins l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, que dona competències a la Generalitat en matèria de caixes d'estalvis. Finalment analitzarem aquest nou període en el que la legislació que afecta a les caixes catalanes es deriva dels òrgans legislatius tant de l'Estat com de la Generalitat.

1. LA LEGISLACIÓ DE CAIXES DES DELS SEUS ORIGENS FINS L'INICI DE LA DICTADURA DE 1939

Per tal d'ajudar a la comprensió del conjunt d'una legislació que contempla un període superior als cent anys, l'agruparem en sis apartats cronològicament consecutius. Cada apartat aplega les disposicions que, contemplades en el seu conjunt, caracteritzen una fase d'evolució de les caixes d'estalvis:

1. Les disposicions que impulsen la creació de caixes i les lliguen al desenvolupament dels monts de pietat.
2. Els canvis normatius liberalitzadors de la Llei de 29 de juny de 1880.
3. El naixement de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, i la normativa que permet la vinculació de les caixes amb el desenvolupament de l'INP.
4. L'inici del reconeixement del caràcter financer de les caixes i l'intent de convertir-les en mutualitats o societats anònimes.
5. El ple reconeixement de les caixes com a institucions financeres de caràcter benèfic assolit en el període de la II República, amb la promulgació de l'Estatut de les Caixes i la creació de l'Institut de Crèdit de les Caixes generals d'Estalvi popular al 1933.

6. La legislació sobre caixes emanada de la Generalitat de Catalunya en el període de la guerra civil.

1.1. L'impuls per a la creació de caixes i el lligam amb els monts de pietat

És en la Reial Ordre de 3 de abril del 1835 en el que el a les hores ministre de l'interior, del govern del Regne d'Espanya, Diego Medrano, fa les primeres indicacions als governadors civils de l'època en relació a les caixes d'estalvis.

El contingut de la Reial Ordre, en la qual s'afegeix a peu de pàgina els principals paràgrafs, expressaven la disposició dels governants a promoure caixes d'estalvis, tot i que de moment no es detallava una normativa específica de la seva regulació. L'objectiu que s'assenyala a la Reial Ordre per a les caixes d'estalvis és el d'assegurar que els treballadors poguessin disposar d'unes entitats on dipositar i veure retribuïts els seus estalvis a fi d'assegurar-se tenir recursos per atendre els seus estats de necessitat futura i a la vegada aconseguir la seva adhesió als valors del model econòmic, social i cultural instaurat per la monarquia parlamentària de l'època.⁴³

La mateixa Reial Ordre fa una autocrítica a l'estat de les finances públiques que no permet assegurar la liquiditat dels estalvis acumulats invertint-los amb el deute públic, i s'adreça al sectors socials benestants perquè amb el seu concurs es possibiliti assegurar la retribució dels estalvis acumulats i la seva liquiditat. Era evident que del fet d'assegurar liquiditat i la rendibilitat en depenia l'èxit de les noves caixes d'estalvis.

Va ser la Caixa d'Estalvis de Madrid, fundada el 1838, la que va anar més enllà de les indicacions d'aquesta primera Reial Ordre, tot vinculant l'estalvi captat amb el Monte de Piedad de Madrid, perquè disposés de recursos per atendre els seus préstecs amb garantia de penyora. L'èxit d'aquesta vinculació va impulsar a Diego Medrano a publicar una disposició el 20 d'abril de 1839, reclamant l'associació de les caixes d'estalvis als monts de pietat. S'aconseguia així també combatre l'usura afavorint el crèdit pels sectors populars amb tipus d'interès equitativament relacionats amb la retribució de l'estalvi.⁴⁴

43. La Reial Ordre de 3 de abril de 1835 estableix:

«Algunos pueblos cultos han sustituido ventajosamente a los medios adoptados antes para establecer la moral y mejorar la condición de las clases industriosas, ciertas cajas de ahorro, donde el menestral, el jornalero y todo hombre laborioso pueda depositar sumas muy tenues bajo la confianza de obtener un rédito proporcionado, de capitalizar los intereses en cortos períodos, y de realizar sus fondos en todo tiempo.

Quando semejantes instituciones prestan garantías seguras, contribuyen en gran manera a propagar el espíritu de economía, y con él la propensión al trabajo; a desterrar los vicios, y con ellos las enfermedades y delitos que son gérmenes; a unir el hombre a su profesión, puesto que ella le proporciona, no sólo su presente subsistencia, sino esperanzas lisonjeras para el futuro; y por último, a inspirarle amor al orden público, porque de él depende el goce estable del fruto de sus tareas.

Desgraciadamente no es posible plantear, desde luego, entre nosotros las cajas de ahorro del mismo modo que se hallan establecidas en otros países, donde tantos bienes sociales producen: llegará un día en que, restablecido enteramente el crédito del Estado, sean los fondos públicos el asilo seguro y ventajoso de los ahorros del pobre; pero mientras renace la confianza, mientras se cicatrizan las llagas, que tantas causas diversars han descubierto a este cuerpo político, hay que esperararlo todo del espíritu de la filantropía que anime a los ricos, y del celo de las autoridades, en cuyas manos está depositada la administración de los pueblos.

... su Majestad, que anhela constantemente el bienestar y la prosperidad de los españoles, se ha servido mandarme prevenida a V.S., como lo ejecutó de su Real orden, que mirando este asunto como de primer interés, excite a los pudientes, o proponga los medios que según las circunstancias de esa provincia sean adecuados para establecer en ella Caja o Cajas de Ahorro, teniendo siempre a la vista que la seguridad de los fondos depositados, es entre las condiciones que este género de establecimiento requiere la más esencial para su feliz éxito».

44. La disposició de Diego Medrano publicada a la Gaceta de Madrid de 20 d'abril de 1839, estableix el següent: «Por Real orden circular de 3 de abril de 1836 se previno a los gobernadores civiles que propusiesen los medios que según las circunstancias particulares de su respectiva provincia fuesen más a propósito para establecer en ella una o varias Cajas de Ahorro, excitando al efecto el celo de las personas pudientes, y desplegando las mismas autoridades todo el que fuera necesario para la realización de una medida tan útil e importante.

Amb la promulgació de la Reial Ordre de 3 d'abril del 1835, referida al caràcter d'entitat d'estalvi de les caixes i la disposició el 20 d'abril de 1839, vinculant les caixes als monts de pietat com a subministradors de crèdit, queda palès que inicialment també a Espanya, a l'igual que com ens informa Thiolon a d'altres països, les caixes d'estalvi varen néixer no com a successores dels monts de pietat, sinó amb uns objectius clarament de foment de l'estalvi com a sistema de previsió social, que ben aviat es varen associar als històrics de crèdit dels monts de pietat.⁴⁵

Al nostre parer, el precedent històric que més s'assemblaria a les caixes d'estalvis, en la seva doble vessant d'estalvi i crèdit, potser seria el projecte de crear els anomenats «Erarios», en la segona meitat del segle XVI presentada per primera vegada a la monarquia espanyola l'any 1576 per l'holandès P. de Oudegherste, i per segona vegada per López de Ugar-te l'any 1621. Es tractava d'una mena d'institucions financeres pensades per recaptar dipòsits retribuïts al 5% per a poder atorgar préstecs als particulars al 6%. En aquest projecte es determinava que el 50% dels beneficis d'aquesta activitat financera correspondria a la Monarquia, amb la finalitat que així pogués atendre les seves necessitats de tresoreria a partir dels préstecs dels Eraris a un interès real reduït al 3%.⁴⁶

Continuant amb l'anàlisi de com s'instrumentaven les primeres normes que regulaven les caixes d'estalvis, cal observar com el governador civil nomenava les juntes directives i escollia els substituïts de les vacants que s'anessin produint, d'entre les propostes de ternes que la mateixa junta li proposava. Pel que fa a la captació i administració dels recursos de la caixa, era en el reglament de l'entitat on es concretava les quantitats que s'acceptaven

La situación del país no ha sido ciertamente desde entonces la más a propósito para llevar a cabo los deseos de su Majestad la Reina Gobernadora, consignados en aquella exhortación. Pero secundados éstos, no obstante, en Madrid por personas conocidas de antiguo por su filantropía y bien entendido patriotismo, se han visto cumplidos con la instalación de la Caja de Ahorros, verificada en 17 de febrero último. El sorprendente y feliz resultado que ésta ha ofrecido desde el primer día de su apertura, y las ventajas que ha producido además a otro establecimiento no menos benéfico, el Monte de Piedad, por las relaciones que entre ambos se han abierto a favor de la clase poco acomodada, persuade de que si se afianzan debidamente la seguridad de los depósitos, se generalizará en España un institución que para otras naciones ha llegado a ser un nuevo elemento de su prosperidad a muy poco de adoptarla. En consecuencia, su Majestad se ha sevido prevenirme encargue a V.S. como lo ejecuto de su Real orden, que por cuantos medios le sugiera su filantropía y el deseo de merecer el agrado de Su Majestad, procure que se establezca en esa provincia al menos una Caja de Ahorros, asociándola a un Monte de Piedad, o promoviendo también la creación de establecimientos de esta especie; y que haga V.S. por interesar en tan laudable empresa a las personas más notables de su probidad, arraigo y crédito; y por fin, que para la ejecución de cuanto precede, tenga V.S. presente el reglamento para la organización, dirección y administración de la Caja de Ahorros de Madrid, y la instrucción formada por la junta directiva de la misma, que se publicaron en las "Gacetas" de 31 de Octubre de 1838 y 6 de febrero del presente año; sin perjuicio de que si lo juzga V.S. necesario, se dirija además a los directores de la expresada Caja, de cuyo bien notorio celo debe esperar que le facilitará cuantas noticias puedan y sean conducentes al cumplimiento de las órdenes de S.M.»

45. THIOLON, J.P.: *Les caisses d'épargne...*, op. cit., p. 11 on afirma que: «Dès l'origine, le principe d'action des caisses d'épargne les distingue donc très nettement d'autres organismes plus anciens tels que les sociétés mutualistes ou les monts de piété, fondés davantage sur les notions de solidarité et de crédit».

46. VEURE ROMEU DE ARMAS, A.: *Historia de la previsión social en España. Cofradías-Gremios-Hermandades-Montepíos*. Ediciones El Albir. Barcelona, 1981, pp.417-418, on fa referència als «Erarios» amb les següents paraules: «Los Montepios de crédito con el nombre de "Erarios" fueron defendidos en España desde remotos tiempos como uno de los remedios fundamentales para la salvación de la Monarquía. En la segunda mitad del siglo XVII el flamenco Pedro Dandgheste presentó a Felipe II un plan de Erarios que cautivó al famoso monarca y a muchos de sus consejeros. Los Erarios habian de admitir imposiciones o depósitos de censos al quitar devengando un interés del 5%, y con los fondos así acumulados hacer préstamos a los necesitados para librarlos de la usura mediante un interés del 6%. Uníase así el ahorro y el crédito de la manera más perfecta, pero el proyecto tuvo enseguida la oposición cerril del misonieismo egoísta, enemigo contumaz de todo género de reformas, y los disgustos y contrariedades llevaron al sepulcro al economista flamenco sin ver realizado su interesante proyecto».

Veure també LÓPEZ YEPES, J.: *Historia urgente de Cajas de Ahorro y Mojntes de Piedad en España*. Publicaciones del Fondo para la Investigación Económica y Social de la Confederación Española de Cajas de Ahorros. Madrid, 1973, pp. 59-60, on parlant dels «Erarios» manifesta: «Pero además los Erarios públicos estimularían el sentido de la previsión y el ahorro, funcionando como Cajas de Ahorros Benéficas en el sentido de que todo aquel habéndole nacido un hijo, quisiera poner en los Erarios algún dinero, cuando llegara a los 25 años se le entregara el mismo siete veces multiplicado». Segueix dient LÓPEZ YEPES que: «junto al carácter económico financiero de estas instituciones se añadia una finalidad benéfico social, expresada en que una parte de sus ganancias habia de ser invertida en beneficio de los pobres, construcción de graneros, hospitales, etc.».

com a dipòsits i el percentatge d'interès amb el qual es retribuïen, així com el destí dels recursos captats i el rendiment percentual que se n'havia de treure per poder cobrir les despeses de l'entitat.

A Catalunya, la primera caixa serà la Caixa de Barcelona, constituïda el 1844 vinculada amb un mont de pietat que es posa en marxa el 1845. No sempre però, existien monts de pietat per a vincular-los amb les caixes d'estalvis. És per això, i per completar el destí d'estalvi que no fos utilitzat pels monts de pietat que els recursos dipositats es podien distribuir també dipositant-los a la «Caja General de Depósitos y Consignaciones», o entregar-los, tal com s'havia indicat en la primera Reial Ordre, a les persones benestants, que sota el nom de «conservadors de capital», els rebien a títol de préstec amb l'obligació de liquiditat immediata quan així ho reclamés la caixa.

La garantia que donava la caixa als seus impositors d'atendre els reintegres a la vista, i la dificultat de trobar persones o entitats disposades a rebre diners a títol de préstec amb l'obligació de liquiditat immediata va ser el motiu principal pel qual les caixes limitessin les quantitats a admetre com a dipòsits.

Hem d'esperar, doncs, a l'any 1853 perquè es concreti més la normativa específica que regularà les caixes en el Reial Decret de 29 de juny de 1853, «mandando que se establezcan Cajas de Ahorros en todas las capitales de provincia, y sucursales en algunos pueblos de las mismas, y acordando varias reglas respecto a dichos establecimientos y Montes de Piedad» i a la vegada s'intenti millorar els punts febles detectats en la seva implantació, amb la voluntat d'assolir els següents objectius: *a*) assegurar que, com a mínim, cada capital de província tingui una caixa d'estalvis, *b*) ampliar els límits de l'estalvi setmanal pels impositors, i deixar sense límit el total del saldo acumulable per poder atendre suficientment contingències com la vellesa, *c*) facultar a la «Caja General de Depósitos y Consignaciones», depenent del Ministeri d'Hisenda, com a entitat receptora de l'estalvi recaptat per les caixes, *d*) atorgar a les autoritats públiques la capacitat d'impulsar la creació de caixes d'estalvis i determinar la composició dels seus òrgans de govern tot qualificant aquestes entitats d'establiments municipals de beneficència, i *e*) establir una nova regulació dels monts de pietat i autoritzar a les caixes a crear-ne.⁴⁷

Com es pot constatar el legislador insisteix en vincular l'activitat creditora de les caixes amb els monts de pietat i possibilitar que els recursos que no fossin utilitzats pels Monts, poguessin ser transferits a la «Caja General de Depósitos y Consignaciones»; tot deixant però, tal i com veurem en l'articulat, una porta oberta a que les juntes de govern determinessin, prèvia autorització del Govern, altres aplicacions dels fons dipositats, permetent així la pervivència de la figura del conservador de capital.

Val a dir que de les actuals deu caixes catalanes solament dues van impulsar la creació d'un mont de pietat: l'antic Mont de Pietat de la Caixa de Barcelona i el Monte-Pio de la Caixa de Manresa, disolt l'any 1907. La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis

47. En l'exposició de motius del Reial Decret de 29 de juny de 1853 en podem extreure els següents paràgrafs que justificaven aquests objectius impulsors de les caixes d'estalvis:

a) «fuera de algunas capitales donde autoridades celosas promovieron su establecimiento, millares de familias pobres carecen de un lugar seguro donde depositar y hacer productivo el fruto de sus economías y donde acudir sin grande sacrificio para remediar sus necesidades».

b) «la posesión de tan escasa suma como la que en muchas Cajas constituye el máximo de capital admisible con interés no es estímulo bastante de trabajo, de moralidad y de economía, puesto que con ella ni el artesano honrado puede asegurar su subsistencia durante una larga vejez, ni el padre de familia previsora dejará a sus hijos un fondo bastante con que establecerse holgadamente, siquiera también como artesanos».

c) «los Montes de Piedad, según se hallan constituidos, bastan apenas para dar ocupación a todos los fondos de las Cajas de Ahorros».

e) «... los Montes de Piedad sin embargo han degenerado mucho de lo que en su origen fueron; esto es, establecimientos donde sin interés alguno se prestaban cortas sumas al necesitado. Al establecer los nuevos convendrá por tanto restituir a todos, en cuanto sea posible, el carácter benéfico que les corresponde; despojarlos de las circunstancias que los constituyen en una especie de establecimientos mercantiles, y hacerlos aptos para competir ventajosamente con la usura privada».

incorporaria a l'entitat l'any 1923 l'antic Mont de Pietat de Nostra Senyora de l'Esperança.⁴⁸ En la resta de caixes, tot i que en els Estatuts d'algunes d'elles com la Caixa de Terrassa, estava prevista la seva constitució, no es va arribar a materialitzar.

En síntesi, els principals trets del contingut del Reial Decret de 29 de juny de 1853 són els següents:

1. Es reclama l'obertura de noves caixes d'estalvis, tot limitant a les autoritats públiques (governadors i ajuntaments) la facultat d'impulsar-les.⁴⁹
2. Es determina el tipus d'interès amb el qual les caixes hauran de retribuir l'estalvi dels impositors (3,5%) i els interessos que meritaren les quantitats que aquestes tinguin dipositades tant als monts de pietat com a la «Caja General de Depósitos y Consignaciones» (5%). Tot i que aquesta «Caja General» va ser habilitada com a institució pública per rebre els dipòsits de les caixes, les dificultats de liquiditat que aviat es van generar a l'hora de reclamar disposicions van aconsellar limitar molt el seu ús per les caixes catalanes.⁵⁰
3. S'estableix pels monts de pietat un escalat d'interessos a cobrar dels seus prestatàris, que va del, 1,5%, el 3% o el 6%, depenent de la menor o major quantitat demanada.⁵¹
4. Les retribucions de passiu i actiu assenyalades hauran de generar uns excedents a les caixes que els hi permeti fer front a les seves despeses d'administració i procurar romanents per constituir reserves i destinar a d'altres finalitats de tipus benèfic.⁵²

48. Veure LÓPEZ YEPES, J.: *Historia urgente de Cajas de Ahorro y Montes de Piedad ...*, op. cit., pp. 103-108, on detalla els orígens del Mont de Pietat de Nostra Senyora de l'Esperança.

49. Art. 1. «Se establecerán Cajas de Ahorros en todas las capitales de provincia en que no las hay, con sucursales en los pueblos de las mismas donde a juicio de los Gobernadores y de los Ayuntamientos respectivos puedan ser convenientes».

50. Art. 3. «Las cantidades que se impongan en las nuevas Cajas de Ahorros devengarán un rédito del 3,5 por 100 anual, a contar desde una semana después de la imposición...».

Art. 4. «A fin de que dichas Cajas puedan establecerse desde luego en todas las provincias y abonar a los imponentes el interés que les corresponde, quedan autorizadas para imponer sus fondos en la Caja General de Depósitos y Consignaciones, o sus sucursales, en calidad de depósito voluntario reintegrable a voluntad, con aviso de anticipado de 15 días e interés anual de 5 por 100. Si las Juntas de Gobierno tuvieran otro medio seguro, legal y público de emplear dichos fondos, podrán proponerlo al Gobierno y adoptarlo con su autorización».

51. Art. 14. «Los Montes de Piedad abonarán a las Cajas de Ahorros de que dependan un interés del 5 por 100 anual de todas las cantidades que inviertan en sus operaciones».

Art. 22. «Los Montes exigirán por las cantidades que presten un rédito anual, que será: 1,5 por 100 en las cantidades desde 10 a 50 rs.; 3 por 100 desde 51 a 100 rs.; 6 por 100 desde 101 a 5.000 rs. La persona que haya contraído un préstamo al 1,5 o al 3 por 100, no podrá exigir otro del mismo interés mientras no haya reintegrado el primero».

52. Art. 5. «Con la suma que produzca la diferencia entre el interés que abone la Caja de Depósitos y el que pague la de Ahorros a sus imponentes, se satisfarán los gastos indispensables de administración, contabilidad de la misma; y si hubiere sobrante se destinará a constituir un fondo de reserva para los fines que se expresarán más adelante».

Art. 33. «Cuando haya sobrantes para constituir el fondo de reserva de que trata el art. 5º, se destinará éste:

Primero. A saldar los intereses de las fracciones de capital menores de 100 rs. Impuestos en la Caja de Ahorros.

Segundo. A cubrir el desnivel que ha de resultar en su caso, por los préstamos que hagan los Montes de Piedad a interés menor del 6 por 100.

Tercero. A formar un fondo de emulació para los impositores que acrediten haber impuesto 4 rs. o mayor cantidad todas las semanas durante cinco o diez años consecutivos en las Cajas de Ahorros. Con este objeto votarán todos los años las Juntas de Gobierno, con aprobación del Gobernador de la provincia, una cantidad a voluntad, pero que nunca podrá exceder del 10 por 100 del fondo de reserva a la sazón disponible; la administrarán y harán productiva, y la irán adjudicando en su día en la forma que determinen los Reglamentos, y en la proporción que las mismas Juntas hayan acordado previamente, a los imponentes que estén en el caso prevenido en el presente artículo. Para optar a esta recompensa otorgada a la moralidad, la laboriosidad y a la constancia, ha de ser circunstancia precisa que el imponente pertenezca a la clase jornalera.

Cuarto. A desempeñar cada año, con la suma que al efecto vote la Junta de Gobierno, con la aprobación del Gobernador, y que no podrá exceder de otro 10 por 100 del fondo de reserva disponible, prendas que estén empeñadas por menos de 50 rs. empezando por los deudores más antiguos, y entre éstos por los más pobres. Esta gracia podrá hacerse extensiva a los empeños de 100 rs. cuando se hayan dado en prenda herramientas de arte ú oficio que necesite el deudor para trabajar.

Quinto. A aumentar el rédito de los capitales impuestos en las Cajas de Ahorros, para lo cual, y para que subsista el aumento aplicable también a los que en lo sucesivo se impusieren, se instruirá expediente que, remitido por conducto del Gobernador de la provincia, se ha de someter a mi Real aprobación».

5. Es qualifica les caixes d'estalvis com a entitats municipals de beneficència, i es consolida el control governamental dels òrgans de govern de la caixa mitjançant la presentació de ternes per a formar part de la junta de govern, que seran valorades pel mateix Govern o pel governador de la província, i la reserva de les presidències pel governador o l'alcalde, segons la caixa tingui la seu a la capital de la província o a una altra localitat. El nomenament de vocal nat de la junta de govern al rector més antic de la població és expressió dels lligams Església-Estat de l'Espanya del segle XIX.⁵³
6. Es pretén promocionar els monts de pietat com a entitats de crèdit pels sectors més necessitats, tot disposant que quan les caixes tinguin els recursos suficients procedeixen a la seva obertura.⁵⁴

De la lectura d'aquestes disposicions se'n desprèn juntament amb la intenció controladora de les caixes per part del Govern, la voluntat de generalitzar-ne la seva obertura com a instrument per facilitar l'estalvi i el crèdit a la classe treballadora per atendre els seus estats de necessitat, i utilitzar els excedents que generi la seva administració, per premiar als estalviadors més constants, aplicar uns tipus d'interès més reduïts als crèdits més modestos, i paliar les situacions de necessitat més peremptòries dels titulars dels crèdits més necessitats alliberant-los dels embargaments dels seus béns dipositats en els monts de pietat.

Aquesta excessiva rigidesa del Reial Decret de 1853, a l'hora d'impulsar la creació de caixes, de gestionar els seus passius i d'organitzar els seus òrgans de govern, provocarà dins del món de les caixes una corrent d'opinió favorable a la necessitat de reformar aquella legislació tot donant-los una major flexibilitat, tant en la captació com en l'aplicació dels seus recursos, i alleugerir el pes de l'Administració en els seus òrgans de govern.⁵⁵ Aquesta voluntat de reforma liberalitzadora es concretarà en la Llei de 29 de juny de 1880.

1.2. Els canvis liberalitzadors de la Llei de 29 de juny de 1880

La Llei de 29 de juny de 1880, que de fet és la primera norma amb rang de llei que regula les caixes d'estalvis, és la norma que concreta aquest canvi liberalitzador respecte de la normativa anterior. Es tracta d'una llei solament de set articles que confirma el caràcter benèfic d'aquestes institucions, deixant però de considerar-les entitats municipals, i permet la creació de caixes sense vinculació als monts de pietat. Es reserva per a les autoritats públiques el seu protectorat i tutelatge.

53. Art. 10. «Estos establecimientos serán dirigidos y administrados por una Junta de Gobierno, presidida por el Gobernador de la provincia en las capitales y por el alcalde en los demás pueblos. Se compondrá dicha Junta de diez a diez y ocho vocales, según lo exijan las necesidades del servicio, y se renovaran periódicamente en la forma que determinen los Reglamentos. El nombramiento y renovación de los vocales de las Cajas de Ahorros de capital se harán por el Gobierno, a propuesta en terna de la Junta, elevada por conducto del Gobernador; el de los vocales de las Juntas de sucursal se hará por el Gobernador respectivo en la misma forma. Para constituir las Juntas que de nuevo se establezcan se harán las propuestas por los Gobernadores y los Ayuntamientos respectivamente. Será individuo nato de unas y de otras el cura párroco más antiguo que hubiere en la población».

Art. 11. «Los cargos de que trata el artículo anterior serán honoríficos y gratuitos».

Art. 36. «Los Montes de Piedad y las Cajas de Ahorros con sus respectivas sucursales tendrán, para lo efectos de la ley, el carácter de establecimientos municipales de Beneficencia».

54. Art. 12. «Cuando las Cajas de Ahorros o las sucursales de las mismas que se establezcan en virtud del presente decreto reunan el capital necesario, a juicio de las Juntas de gobierno respectivas, y con autorización del Gobernador de la provincia, abrirán al público un Monte de Piedad cada una. Para establecerlo retirarán de la Caja de Depósitos la cantidad de juzguen conveniente a fin de atender con ella a las operaciones del Monte».

Art. 32. «Los Montes de Piedad que existen hoy, modificarán sus reglamentos, con aprobación del Gobierno, a fin de que sus operaciones puedan verificarse con arreglo a lo dispuesto en los artículos 13 al 29 inclusive de este Real Decreto».

55. QUINTÁS SEOANE, J.R.: «La gestación del modelo de cajas español» *Papeles de Economía Española*. N° 100. Vol. I., Funcas., Madrid, 2004, pp. 269-279, fa referència al malestar que van originar aquests aspectes intervencionistes del Reial Decret de juny de 1853 i les conseqüències que se'n van derivar.

A partir, doncs, d'aquest moment, ja no és preceptiva la presidència de les juntes de govern pels governadors i els alcaldes. Correspòn a l'Administració, això sí, l'aprovació dels estatuts o reglaments de les caixes, que podran ser diferents per a cada entitat. D'aquí la cautela del legislador que preveu la possibilitat en un futur de legislar si s'escau «una organización uniforme o general para estos importantes servicios».⁵⁶

La possibilitat d'instal·lació independent de caixes i monts de pietat, queda condicionat, a l'article 2, a que «siempre que para el sostenimiento del Monte se cuente con recursos propios, y que haya medio seguro de colocar los capitales de las Cajas en las atenciones que por estatutos o reglamentos se establezcan».

L'article 3er. qualifica d'institucions de beneficència, tant les caixes com els monts de pietat, i les situa sota la tutela de l'Administració —«estarán bajo el protectorado del Gobierno y de sus Autoridades delegadas»— i ja no fa la referència al caràcter d'establiments municipals de beneficència que els hi donava l'art. 36 del Reial Decret de 29 juny 1853.⁵⁷

En l'article 4art. es manifesta la voluntat del Govern de promoure i estimular l'establiment de caixes d'estalvis escolars en escoles i instituts de primer i segon ensenyament.⁵⁸

L'article 5è. qualifica de preferent el dret que tenen els monts de pietat sobre els objectes pignorats, davant de qualsevol altre que pretengui tenir una preferència, el qual l'haurà d'acreditar davant dels Tribunals.

L'article 6è i 7è els atorga determinats beneficis fiscals pel que fa a la subscripció de préstecs i dipòsits pels monts de pietat i pels rebuts de les imposicions de les caixes d'estalvis.

Amb la possibilitat d'instal·lació independent de caixes i monts de pietat s'inicia un procés que conduirà que els monts de pietat promoguts per les caixes, o incorporats a elles, es converteixin finalment en una dependència més de l'entitat. De fet, les reformes legislatives que posteriorment a aquesta llei de 1880 s'aniran produint ja parlaran de les caixes «amb o sense» mont de pietat.

Tot i que s'haurà d'esperar a 1926 per veure reformades les normes que sobre les caixes d'estalvis s'havien disposat en la Llei de 28 de juny de 1880, cal que fem referència en el proper apartat al procés que va conduir al legislador a considerar les caixes d'estalvis com a entitats col·laboradores de l'INP del 1908 i el paper impulsor que en la seva creació va jugar la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, fundada el 1904.

1.3. La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis i la creació de l'institut Nacional de Previsió de 1908

La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis neix per instrumentar un sistema privat de previsió social voluntari amb l'objectiu d'encarrilar des d'una òptica liberal les demandes de protecció social dels treballadors. Es tractava d'aplicar a l'estalvi tradicional, que

56. Article 1er. «El Gobierno de S.M. promoverá por cuantos medios estén a seu alcance la instalación de Cajas de Ahorros y Montes de Piedad en las capitales y poblaciones más importantes, donde no existan, examinando y aprovando, según proceda, los estatutos o reglamentos de cada institución, interin no aconsejen la práctica y el estudio del asunto una organización uniforme o general para estos importantes servicios».

57. El seu caràcter d'institucions benèfiques serà confirmat en l'article 2 del Reial Decret de 14 de maig de 1899, de reorganització dels serveis de beneficència particulars: «Son instituciones de beneficencia los establecimientos o asociaciones permanentes destinadas a la satisfacción gratuita de necesidades intelectuales o físicas, como Escuelas, Colegios, Hospitales, Casas de Maternidad, Hospicios, Asilos, Manicomios, Pósitos, Montes de Piedad, Cajas de Ahorro y otros análogos, y las fundaciones sin aquel carácter de permanencia, aunque con destino semejante, conocidas comunmente con los nombres de Patronatos, Memorias, Legados, Obras y causas Pias».

58. Veure també LÓPEZ YEPES, J.: *Historia urgente de Cajas de Ahorro y Montes de Piedad...*, op. cit., pp. 294-304, on fa referència a la implantació de les caixes d'estalvis escolars a Espanya. Es tractava d'introduir a les escoles un sistema d'estalvi dirigit pels professors que obrien una mena de llibretes d'estalvis a cada alumne que aportés petites sumes. Aquestes petites sumes acumulades periòdicament, s'ingressaven a nom de l'escolar a una de les caixes d'estalvis patrocinadores del projecte.

fins llavors era utilitzat per les caixes per mantenir en dipòsits d'estalvi, les modernes tècniques actuàries d'assegurances com es venia fent a d'altres països europeus.

Tal com s'ha comentat en el capítol I, Francesc Moragas, que seria l'ànima del projecte, va rebre l'encàrrec d'elaborar un projecte de «Caja de Retiros» per part dels presidents de les societats econòmiques de Barcelona: «La Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País», «Instituto Agrícola Catalán de San Isidro», «Ateneo Barcelonés», «Fomento del Trabajo Nacional», «Cámara de Comercio», «Liga de Defensa Industrial y Comercial» i el «Círculo de la Unión Mercantil».

Des del primer moment, el fundador de la nova caixa, Francesc Moragas, que aviat es va convèncer de la necessitat d'aportacions públiques per poder garantir l'assoliment d'aquelles pensions, va col·laborar amb l'Institut de Reformes Socials, fundat el 1903 per estudiar la creació de sistemes de previsió social participant en totes les seves conferències i en la creació de l'INP, per la Llei 27/2/1908.

L'esforç de Moragas va ser reconegut per l'Administració en el Reglament d'entitats anàlogues al INP, en el Decret de 10 de desembre de 1908, amb el reconeixement de les caixes d'estalvis com a susceptibles de ser designades entitats col·laboradores. Al cap de poc més d'un any, el gener de 1910, pel conveni signat amb l'INP la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis s'encarregaria de la gestió del sistema de previsió social públic per a tot el territori de Catalunya i les Illes Balears, que va exercir fins el 1940.

El sistema de previsió pública, inicialment d'adscripció lliure tal i com s'ha indicat en el capítol I, es va consolidar definitivament amb l'aprovació del Reial Decret de 11 de març de 1919 d'obligatorietat dels retirs obrers. Tot i això, cal posar de relleu que Francesc Moragas i Barret en la Conferència Nacional d'assegurances socials celebrada a Madrid els dies 24 a 31 d'octubre de 1917, que va inspirar aquest Reial Decret, es va oposar inicialment, per raons ideològiques, a l'imposició a tots els empresaris de cotitzar en aquest nou sistema. Finalment el seu pensament va variar, convençut de que de fet acceptar la obligatorietat de les quotes patronals era l'única manera de poder bastir un sistema de previsió social universal.⁵⁹

Posteriorment, a l'any 1940, les noves autoritats de la Dictadura van establir que l'INP absorbís a totes les caixes col·laboradores. Aquest fet però, va ser atès sense dificultats per part de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, ja que l'administració de les assegurances que gestionava l'entitat com a col·laboradora del INP estaven perfectament separades de la secció d'estalvi. Aquesta separació, que en el seu moment va facilitar la conversió de la secció d'assegurances de la caixa en Organisme d'Assegurances Socials de la Generalitat de Catalunya, per Decret de 26 de setembre de 1933, va facilitar també al 1940 la transferència al INP de tot el patrimoni i el personal de la secció d'assegurances.

1.4. L'inici del reconeixement del caràcter financer de les caixes i l'intent de convertir-les en mutualitats o societats anònimes

L'inici dels conflictes entre la banca i les caixes d'estalvis, pel que fa al reconeixement de l'activitat financera equiparable al que venia realitzant la banca privada es comencen a entreveure amb la Llei d'Ordenació Bancària de 29/12/1921, impulsada per Cambó, aleshores Ministre de Finances. En aquesta llei es reservaven les bonificacions del Banc d'Espanya, en el tipus d'interès que tenia establert pel redescòmpte bancari, als bancs i també a les caixes rurals i els sindicats agrícoles i, per contra, n'excloïa a les caixes d'estalvis.⁶⁰

59. Per aprofundir en aquest tema veure PÉREZ BASTARDAS, A.: *Francesc Moragas i Barret i la Caixa de Pensions*, op. cit., pp. de 281-312 i 317-329.

60. Base vuitena de l'article 1er. de la Llei d'ordenació bancària de 29/12/1921, Gazeta núm. 364 de 30/12/1921.

De la mateixa manera, es reservava per a la banca privada l'establiment dels xecs com a forma de pagament.⁶¹

Les caixes d'estalvis hauran d'esperar encara prop de cinc anys per veure l'inici del seu reconeixement financer. El Reial Decret Llei de 9 d'abril de 1926 representa la primera regulació administrativa de les caixes establint el seu Registre i Inspecció i la determinació de coeficients d'inversió obligatòria per a les seves inversions. Aquest Registre s'integrarà en el Ministeri de Treball, Comerç i Indústria.⁶²

Pel que fa a les inversions de les caixes d'estalvis, el Reial Decret Llei fixa per primer cop coeficients d'inversió obligatòria, determinant el destí de l'estalvi recaptat. Així, el 50%, com a mínim, dels dipòsits s'hauran d'invertir en valors públics i l'altre 50% es podran invertir, a part de valors públics, en préstecs amb garanties hipotecàries, préstecs amb garantia d'imposicions i en els valors industrials privats que formaran part d'una llista qualificada per les autoritats econòmiques.⁶³

Però amb aquest Reial Decret Llei, no sols s'establia el seu registre i es condicionava la llibertat inversora de les caixes, sinó que es pretenia també convertir-les en societats anònimes o en mutualitats, exigint la seva prèvia inscripció com a tals en els registres oficials respectius:

Tanmateix l'article 5 del Reial Decret Llei establia que:

«En ningún caso se autorizará en lo sucesivo el funcionamiento ni la inscripción de entidades de ahorro, capitalización y similares, que no sean Sociedades anónimas o mutualidades puras; prohibiéndose por tanto, en lo sucesivo toda empresa de carácter regular colectiva o individual que trate de dedicarse a operaciones de las comprendidas en los artículos anteriores».

Tot i que de la lectura d'aquest article se'n podria deduir que no afectava a les caixes fins aleshores en actiu, l'article 6 i el seu apartat b) esvaeixen qualsevol interpretació dubtosa al determinar que per inscriure qualsevol caixa en el Registre creat a l'efecte, s'haurà d'acreditar la prèvia inscripció de l'entitat en el preceptiu Registre Mercantil, si es tracta de societats anònimes, o en el Registre d'Associacions si es tracta de mutualitats.⁶⁴

Per si la voluntat de conversió de les caixes en societats anònimes o mutualitats no quedés prou clara, en la Disposició adicional quarta s'estableix la liquidació de les entitats que no procedissin a aquesta conversió i registre en els temps indicats:

61. Base sexta de l'article 26n. de la Llei d'ordenació bancària de 29/12/1921, *Gazeta* núm. 364 de 30/12/1921.

62. Art. 1. «Se establece en el Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria, en la Inspección Mercantil y de Seguros, un Registro e Inspección de las Sociedades y entidades de ahorro, capitalización y similares, con arreglo a las disposiciones contenidas en este decreto-Ley».

63. Art. 27. «El modo de inversión de los fondos recogidos y de sus intereses estará puntualizado en los Estatutos y Reglamentos con las particularidades siguientes:

...

Las demás Cajas de Ahorros y de Capitalización invertirán el 50 por 100 al menos de las imposiciones a intereses en valores públicos del Estado español, de los que la mitad será Deuda perpetua al 4 por 100 interior, y el resto será invertido en valores públicos españoles, o en hipotecas sobre edificios sitos en el casco de poblaciones de más de 20.000 habitantes, o en anticipos a los socios o imponentes, con garantía de la libreta o título y a interés de hasta el 6 por 100, sin gasto de renovación, o en valores industriales o comerciales españoles de los incluidos en una lista que formará trimestralment la Inspección.

Se prohíbe en absoluto efectuar inversiones en acciones u obligaciones de la propia entidad inscrita, en moneda extranjera, "en dobles", en operaciones de agio, o en especulación de cualquier género y en valores que no siendo del Estado rindan más del 6,50 por 100 líquido de interés anual. La Jefatura, oída la Junta, podrá proponer la modificación del tipo de interés».

64. Art. 6. «La inscripción prevista en el artículo 1º se suplicará del Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria, presentando en la Inspección Mercantil y de Seguros del Ministerior de Trabajo, Comercio e Industria, con la oportuna instancia, los documentso siguientes:

...

b) Documento que acredite la inscripción en el Registro Mercantil, si se tratase de Sociedades anónimas, y la inscripción en el Registro de Asociaciones si se trata de mutualidades».

«Las Sociedades y Mutualidades que deberán suplicar la Inscripción, presentarán, en el plazo de cuatro meses, a contar desde la fecha de la promulgación de este decreto-ley, la solitud de inscripción, el depósito y demás documentos exigidos.

Las entidades que, transcurrido el plazo de cuatro meses, no solicite la inscripción, se entenderán que optan por proceder a la liquidación que será intervenida por la Inspección».

Era evident que darrera aquest Reial Decret Llei hi havia les pressions polítiques de la banca privada per eliminar el que ja era un important competidor en el camp financer que tenia una configura jurídica estranya al lucre privat de les societats de capital.

Tot i que per la redacció de l'article 4 del Reial Decret Llei se'n pot desprendre que els beneficis de les entitats que volguessin mantenir la denominació de «caixa d'estalvis» no eren repartibles, al convertir-les en societats anònimes o en mutualitats, la banca aconseguia, o bé encaminar-les a la lògica de les societats de capital, o bé limitar el seu creixement i importància acotant les seves activitats financeres al camp estricte del mutualisme.⁶⁵

Davant les crítiques de les caixes, el Govern, per Ordre de 7 d'agost del mateix any, es va veure obligat a obrir un procés d'informació pública que de moment va congelar de fet aquelles disposicions de transformació jurídica de les caixes d'estalvis. Així, l'article 3 de la Reial Ordre de 7 d'agost de 1926 informa que:

«Se abre información pública hasta 31 de agosto de 1926, para que cuantos consideren oportuno puedan dirigirse en instancia a la Jefatura Superior de Comercio y Seguros del Ministerio de Trabajo, Comercio e Industria, exponiendo lo que a su derecho convenga en relación al Decreto legal de 9 de Abril de 1926».

Aquest procés d'informació pública es va acabar amb un conjunt de consideracions i d'acords presos per una comissió establerta en la mateixa Reial Ordre, formada, entre d'altres, per un representant del Consell Superior Bancari i representants de les caixes d'estalvis, entre els quals hi havia un representant directe de la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis, un representant de les caixes amb mont de pietat amb impositcions superiors als 50 milions de pessetes i un representant de les caixes d'estalvis provincials.

Aquestes consideracions i acords, expressats en les actes de les reunions de la comissió que varen ser elevats al Ministeri de Treball, Comerç i Indústria, van servir de base per aprovar posteriorment el Reial Decret Llei relatiu al règim d'estalvi popular de 21 novembre de 1929 número 2532

Aquest conflicte d'interessos entre bancs i caixes va accelerar la constitució de l'organització federal de caixes d'estalvis, ja que el Consell Superior Bancari ja s'havia constituït l'any 1921. Així, la Federació de Caixes Catalano-Aragonesa-Balear es constituirà el 26 d'abril del 1927 i la «Confederación Española de Cajas de Ahorro Benéficas», en endavant CECA, el 21 de setembre del 1928.⁶⁶

Tal com dèiem en el penúltim paràgraf, el Reial Decret Llei relatiu al règim d'estalvi popular de 21 novembre de 1929 número 2532, pretenia superar el conflicte generat entre bancs i caixes. De la redacció de l'exposició de motius del Reial Decret se'n desprèn clarament les dificultats que s'havien hagut de superar fins arribar a la seva promulgació. Així el legislador constata el temps que ha calgut, d'ençà de la publicació del Reial Decret

65. Art. 4. «No podrán las entidades inscritas ostentar en su razón social o en la denominación que designe su funcionamiento las palabras "Cajas de Ahorros" u otro nombre análogo que contenga la palabra "ahorro" más que cuando se trate de instituciones que tengan por objeto recibir de los particulares cantidades a interés para invertir las, sin que los fundadores, gestores, garantizadores, administradores u otros interesados tengan derecho a participar del remanente de beneficios obtenidos por las expresadas instituciones».

66. La Reial Orden núm. 926 del 21 de setembre de 1928, del Ministeri de Treball, Comerç i Indústria: Per aquesta Reial Ordre s'aprova els estatuts de la Confederación Española de Cajas de Ahorros Benéficas (art. 1), s'inscriuen al Registre especial establert (art. 2), queda sotmesa al protectorat i a la inspecció del Ministeri del Treball, comerç i indústria, per mitjà de la Direcció General de comerç, indústria i assegurances (art. 3), i es remet a un posterior estudi, la seva petició d'incorporació com a vocal de la Junta consultiva del Ahorro (art. 5).

Llei de 9/4/1926, per conciliar els interessos dels diferents protagonistes del sistema financer espanyol i definir i delimitar el seus respectius àmbits d'actuació.⁶⁷

És en base a aquestes premises que el legislador en aquesta exposició de motius arriba a la conclusió que el millor és separar de les prescripcions per al registre i la inspecció de les caixes d'estalvis a les altres entitats financeres captadores d'estalvi (cooperatives de crèdit, mútues, associacions, etc.), agrupant la seva normativa en dos texts diferents, però incloent en un sol text «L'estatut general de l'estalvi popular», les prescripcions comunes i l'organització dels òrgans d'inspecció i el Patronat.

Curiosament aquesta exposició de motius no fa cap referència específica a la banca, més enllà de l'al·lusió ja comentada: «era menester, en primer lugar, armonizar las funciones impulsoras de progreso industrial y comercial del país que emanan de aquellas entidades que, recogiendo una buena parte del ahorro nacional lo encauzan inteligentemente hacia los fines de producción», tot i que en l'article 2 dels addicionals es constituirà una Comissió Mixta per canalitzar els conflictes que s'havien originat i que de fet eren els que havien retardat la promulgació del Reial Decret Llei.

Axi, en l'article 1 s'expressa la voluntat del legislador de garantir el bon funcionament de les entitats d'estalvi i impulsar les seves obres econòmiques i socials, tot unificant les bases tècniques del seu funcionament.⁶⁸

Els articles 2, 3 i 4 diferencien les entitats d'estalvi entre les caixes i les altres figures jurídiques que també capten estalvi i es defineixen cadascuna d'elles. Així es distingeixen de caixes generals d'estalvi popular les altres entitats particulars d'estalvi com les mutualitats, associacions, cooperatives i les demés empreses mercantils nacionals o estrangeres que operen amb finalitat de lucre o gratuïtament.⁶⁹

De l'article 6 al 25 estableix la Junta Consultiva de l'Estalvi i es determina la seva composició i sistemes de funcionament. Es tracta d'un òrgan de representació del sector que tindrà la finalitat d'assessorar a les autoritats públiques corresponents sobre la gestió i la protecció d'aquestes entitats i intervenir en els expedients d'imposició de sancions, les suspensions i les liquidacions

En l'article 26 s'aproven els Estatus d'ambdues branques de l'estalvi. Amb tot, la vigència d'aquest extens Estatut —182 articles— serà, però, de curta durada, ja que amb l'adveniment de la República, es procedirà a la seva reforma i el 14 de març de l'any 1933, es

67. «...ha requerido el largo plazo hasta hoy para estudiar la forma de que su aplicación no perturbara el desarrollo de las diversas manifestaciones del ahorro nacional y al mismo tiempo tuvieran los sanos preceptos vertidos al texto legal la máxima eficacia encaminada a evitar los graves prejuicios morales y materiales derivados de la amplia libertad que hasta el momento de su promulgación presidía la actuación de esta clase de entidades».

«... Era menester, en primer lugar, armonizar las funciones impulsoras de progreso industrial y comercial del país que emanan de aquellas entidades que, recogiendo una buena parte del ahorro nacional lo encauzan inteligentemente hacia los fines de producción, con aquellas otras instituciones de rancio abolengo en nuestra Patria, que despues de educar las más humildes capas de la sociedad en virtud del ahorro, cooperan brillantemente a la acción de los Poderes públicos en su acción social creando Hospitales, Sanatorios, Escuelas, barriadas obreras, instituciones de orientación y formación profesional y ejerciendo una acción tutelar sobre aquellas clases, a la par que contribuyen a la vigorización económica de determinadas Corporaciones, Fundaciones e Instituciones culturales».

68. Art.1. «El régimen del ahorro popular que se establece por el presente Decreto-Ley, tiene como fin, por medio del Registro especial de las entidades de ahorro, capitalización y similares, y por medio de la inspección y vigilancia, ordenación y patronato, garantizar la vida y desarrollo normal de sus instituciones, fomentar e impulsar sus obras económicas y sociales, especialmente la colaboración a la obra social del Estado, Provincias y Municipios, y a la vez someter a un criterio unificado las diferentes bases técnicas de su funcionamiento».

69. Art. 2. «A los efectos de este régimen las instituciones de ahorro se considerarán divididas en los grupos siguientes: Cajas generales de Ahorro popular. Entidades particulares de Ahorro».

Art. 3. «Serán consideradas Cajas generales de Ahorro popular los patronatos o protectorados oficiales, con o sin Monte de Piedad; las colaboradoras del Instituto Nacional de Previsión, las provinciales y las municipales».

Art. 4. «Serán reputadas entidades particulares de Ahorro las restantes instituciones de Ahorro, o sea las Mutualidades, Asociaciones y Cooperativas, así como las Empresas mercantiles nacionales o extranjeras que operen con fin de lucro o gratuitamente ...».

publicarà un nou Estatut de les caixes generals d'estalvis. Un dels aspectes més controvertits d'aquest primer Estatut és la limitació de les operacions financeres de les caixes amb tercers (saldos màxims per titular de 25.000 ptes., límit de 500 ptes. al mes per transferències, límit de 5.000 ptes. per crèdits personals, abonament d'interessos no superiors als fixats pel Ministeri de Treball, a proposta de la Comissió Mixta establerta entre bancs i caixes, i atès els que apliquen aquells).

El Reial Decret Llei s'acaba amb cinc disposicions addicionals, de les quals cal ressaltar, com s'ha comentat, la que fa referència a la constitució de la Comissió Mixta entre caixes i bancs, per canalitzar i resoldre els conflictes i discrepàncies que es generin en l'activitat dels dos grans grups d'entitats financeres.⁷⁰

Pocs mesos abans de l'adveniment de la II República espanyola les caixes d'estalvis aconseguen accentuar el seu caràcter de protecció social amb el Reial Decret 404, de 16 de gener de 1931, que traspasa el registre, inspecció i protectorat de les caixes a la Direcció general d'Acció Social del Ministeri de Treball i Previsió, i encomana a una nova Junta Consultiva de les Caixes generals d'Estalvi la necessitat de revisar la legislació de 1929 per tal d'adequar-la a les noves orientacions que puguin sorgir del protectorat del Ministeri de Treball i Previsió.⁷¹

1.5. El període de la II República i el ple reconeixement de les caixes com institucions financeres de caràcter benèfic

Amb la promulgació del nou règim republicà, s'incrementa notablement la influència dels sectors socials més propers al foment de les caixes d'estalvis. S'obre així un període, en el que les caixes d'estalvis aconseguen un marc jurídic autònom prou satisfactori per aconseguir consolidar-se com a entitats financeres amb finalitat benèfic-social.

La promulgació de l'Estatut de les Caixes de 1933, que durarà fins la reforma de 1977, i la creació de l'Institut de Crèdit de les Caixes d'Estalvis (en endavant ICCA) amb el que s'institucionalitza la col·laboració amb els governs de l'Estat per donar suport a la seva política econòmica, són les dues principals disposicions legals del període.

70. Artículos adicionales 2º. «A fin de que siempre estén debidamente definidas y conciliadas las actividades de las instituciones y entidades de ahorro con las Secciones de Ahorro establecidas por la Banca Privada, conforme a las normas fijadas en principio por los representantes de unas y otras, se constituirá una Comisión mixta encargada de aclarar cuantas dudas se susciten, formada de tres Vocales por cada parte, nombrados respectivamente por la Confederación de Cajas de Ahorro y por el Consejo Superior Bancario, y presididos por la persona que designen de común acuerdo ambas partes, o bien, en caso de desacuerdo, por un alto funcionario designado por la Presidencia del Consejo de Ministros».

71. Reial Decret 404, de 16 de gener de 1931. L'exposició de motius ho raona així:

«Exentas de ánimo de lucro, por ser ésta su nota diferenciativa, las Cajas de Ahorro popular, además de su carácter benéfico, presentan como característica su función y como supremo designio del conjunto de sus actividades una constante y bien orientada actuación social que manifiesta su eficacia en su intensa labor educadora de la voluntad y en las múltiples inversiones que dan a sus utilidades, creando y sosteniendo centros de cultura, de mejora colectiva y de asistencia a clases menesterosas».

Al mateix temps es proposa revisar l'Estatut de les caixes. De l'exposició de motius:

«La reforma que en esta disposición se propone trae consigo la necesidad de revisar el texto del actual Estatuto, si ha de adaptarse a la nueva estructura del órgano a través del cual el Ministerio de Trabajo y Previsión ha de prestar los servicios del protectorado efectivo, revisión que a la vez ofrecerá la mejor oportunidad para aligerar el contenido de aquél, demasiado extenso y complejo, acaso, dada la sencillez del sistema empleado en la mayor parte de las mencionadas Instituciones».

Aquesta voluntat de reforma s'expressarà en la redacció dels següents articles:

Art. 1. «A partir de la publicació del presente decreto, los servicios de inspección, protectorado e inspección de las Cajas generales de Ahorro popular, con independencia de lo prescrito respecto de las entidades particulares de ahorro, a las cuales no afecta esta reforma, quedan encomendados a la Dirección general de Acción Social».

L'article 2 crea una nova Junta Consultiva de Cajas generales de Ahorro popular constituïda per representants de les caixes, l'INP i l'administració.

I amb el redactat de l'article 9 s'inicien els estudis de revisió de l'Estatut de caixes de 1929.

Art. 9. «Tan pronto com se reuna la Junta Consultiva de las Cajas generales de Ahorro creada por este decreto, iniciará el estudio de la revisión del Estatuto aprobado por dichas instituciones por el Decreto-Ley de 21 de noviembre de 1929 y elevará su informe al Ministerio de Trabajo y Previsión, dentro del plazo que el mismo se fije».

Amb la revisió de l'Estatut de 1929 i l'aprovació del nou Estatut de 1933, es deixa, de fet, sense efecte els aspectes més limitadors de les activitats de les caixes respecte dels bancs,⁷² tot i que, com veurem més endavant, se'ls manté encara la prohibició de tot un conjunt d'operacions bancàries.

1.5.1. El Decret 377 dels Ministeris de Presidència, Governació i Treball, de 14 de març del 1933, que aprova l'Estatut de les caixes generals d'estalvi popular

En l'exposició de motius es fa referència a les dificultats del procés que ha conduït a l'aprovació de l'Estatut,⁷³ s'argumenta la idoneïtat de la seva adscripció al Ministeri de Treball i Previsió per la seva activitat benefactora social, tot confirmant el seu caràcter d'entitats financeres com a element diferenciador d'altres institucions de beneficència.⁷⁴

L'articulat, agrupat en set capítols, consta de cinquanta articles, una disposició final i tres disposicions transitòries. Del conjunt d'aquestes disposicions, en podem extreure els següents trets que sintetitzen la voluntat del legislador:

A) L'atribució a les caixes d'estalvis del caràcter d'entitats financeres benèfic-socials sense ànim de lucre de patronatge oficial o privat

Així l'article 1, estableix que les caixes d'estalvis, amb o sense mont de pietat: «tendran el caràcter de instituciones benéfico-sociales» adscrites al Ministeri de Treball i Previsió.⁷⁵

L'article 2, que reconeix la seva diversitat fundadora privada o pública, estableix que estaran «exentas de lucro mercantil», i referma el caràcter financer de la seva activitat, la voluntat d'aplicar els excedents a consolidar l'entitat, i a promoure l'estalvi i realitzar obres socials.⁷⁶

72. Recordem que en l'Estatut aprovat pel Reial Decret Llei relatiu al règim d'estalvi popular de 21 novembre de 1929, per a les caixes s'havien limitat els saldos per titular màxims en 25.000 ptes, tant per les llibretes d'estalvi com pels dipòsits de valors. El límit de transferències s'havia fixat en 500 ptes. al mes per titular, es limitava a 5.000 ptes. els préstecs personals i els interessos que poden abonar als seus impositors no podien ser superiors als fixats pel Ministeri de Treball, a proposta de la Comissió Mixta establerta entre Bancs i Caixes, i atès els que aplicaven aquells.

73. «En España, al cabo de medio siglo de observancia de una legislación deficiente, se intentó con fecha de 9 de abril de 1926, dictar la ordenanza peculiar para este tipo de Instituciones, enunciada en el artículo 1º de la ley de 29 de junio de 1880, que promovió la creación de Cajas de Ahorros y Montes de Piedad en las capitales y poblaciones más importantes, examinando y aprobando los Estatutos y Reglamentos de cada entidad, mientras no aconsejasen la práctica y el estudio del asunto una organización uniforme o general para estos importantes servicios.

Más por no haber precedido un exámen detenido de la estructura y de las modalidades de estos referidos Institutos, pronto se advirtió que no les era facil adaptarse a los nuevos preceptos de la citada disposición de 1926. Y como consecuencia sobrevino la necesidad de reformarla mediante el Real decreto-ley de 21 de Noviembre de 1929, que separó en dos grupos la gran diversidad de entidades depositarias del ahorro popular, reservando uno de ellos exclusivamente para las Instituciones típicas comprendidas dentro de la denominación de Cajas generales de Ahorro, caracterizadas por su espíritu y por su orientación benéfico-social».

74. «Respecto al Departamento ministerial a que han de declararse adscritos definitivamente los institutos de referencia, bueno será considerar, de una parte, la razón fundamental que aconsejó incorporar sus funciones a las del Servicio de Acción Social, anejo al Ministerio de Trabajo y Previsión, y de otra parte analizar los elementos sustanciales de la actividad ejercida por las Cajas de Ahorros, las cuales, aunque investidas de carácter benéfico, atributo indispensable para ser autorizadas, presentan peculiaridades diferenciativas de las simples Fundaciones de beneficencia generales o particulares, porque no se limitan como éstas a atender a sus fines con las rentas procedentes de un capital de dotación o de subvenciones fijas que les están asignadas, sino que mediante la administración de depósitos ajenos, cuya productividad y defensa requiere instrumentos ágiles, obtienen utilidades que les permiten acometer la ejecución de obras sociales.

Entre estas últimas manifestaciones, como aspecto filial de su actuación generosa, se hallan los Montes de Piedad, los Centros de protección de la madre trabajadora, los de reeducación de inválidos, las Guarderías infantiles, Colonias escolares y otras múltiples aplicaciones que constituyen el supremo designio de su humanitario concurso ...».

75. Art. 1. «Las Cajas de Ahorros, con Monte de Piedad o sin él, comprendidas en las prescripciones del presente Estatuto, que constituirá la ordenanza reguladora de ellas, ses reputarán Cajas generales de Ahorro Popular, para diferenciarlas de las demás entidades de ahorro, y tendrán el carácter de instituciones benefico-sociales, sobre las que el Ministerio del Trabajo y Previsión ejercerá exclusivamente el protectorado oficial».

76. Art. 2. «Se entenderan por Cajas generales de Ahorro Popular Instituciones de Patronato oficial o privado, exentas de lucro mercantil, no dependientes de ninguna otra empresa, regidas por Juntas o Consejos de actuación gratuita, y dedicadas a la administración de depósitos de ahorro de primer grado, con el propósito de invertir los productos, si los tuvieran, después de descontados los gastos generales, en constituir reservas, sanear el activo, estimular a los imponentes y realizar obras sociales y benéficas».

L'article 3 determina la seva plena capacitat jurídica i estableix el benefici de pobresa en els processos judicials i l'article 5 els hi atorga les mateixes exaccions fiscals que a les entitats benèfiques

«... por consiguiente estarán exentas de la contribución territorial e industrial y sobre las Utilidades de la riqueza mobiliaria; del impuesto de Derechos reales y de Timbre; del impuesto sobre pagos y del que grava los bienes a personas jurídicas».

B) El reconeixement de les funcions de protecció social de les caixes

El reconeixement de les tasques protectores socials que significa l'Estatut de 1933, es posa de relleu en varis articles. En primer lloc en la seva adscripció al Ministeri de Treball i Previsió tal i com determina l'article 1, confirmant el traspàs del registre, inspecció i protectorat de les caixes d'estalvi a la Direcció General d'Acció social que va determinar el Reial Decret 404, de 16 de gener de 1931, que, al seu torn, raonava en l'exposició de motius aquell traspàs per la coincidència amb els objectius de protecció social del Ministeri:

«Podría decirse que de un modo espontáneo, por la iniciativa privada, se han incorporado al programa trazado desde el Ministerio de Trabajo y Previsión al marcar el campo de su competencia a la Dirección general de Acción Social».

Coherent amb aquesta coincidència d'objectius l'article 4 reconeix les seves tasques complementàries del sistema de protecció social públic, qualificant-les d'elements auxiliars del Ministeri de Treball i Previsió «a las que podrá encomendar éste, por delegación, el ejercicio de funciones sociales que hayan de realizarse en virtud de disposiciones emanadas de dicho Ministerio».

Així mateix, l'article 22 els hi encarrega fer obres socials i a constituir sistemes de previsió pels seus empleats i l'article 24 els hi permet simultanejar la seva activitat d'estalvi amb d'altres d'assistència social «sin perjuicio del regimen general de los seguros encomendados al Instituto Nacional de Previsión», i els autoritza a crear serveis gratuïts o a preus inferiors als seus costos, pels seus empleats, impositors o afiliats a les seves obres socials.

C) La reserva de la denominació «caixa d'estalvis» i «mont de pietat» a les institucions financeres regulades per l'Estatut

Tal i com es diu en l'exposició de motius, per tal d'evitar «funestas confusiones», l'article 17 els hi atorga l'ús exclusiu de la denominació «caixa d'estalvis»:

«Será privativa de las Cajas generales de Ahorro Popular inscritas en el Registro del Ministerio del Trabajo y Previsión conforme al presente Estatuto, la denominación de “Caja general de Ahorros”, o cualquier otra en que se incluyan las palabras “Cajas de Ahorros”.

Ninguna entidad ni empresa no inscrita, bajo pena de incurrir en desobediencia, utilizará en su razón social, modelaje y anuncios, títulos similares que indujan a error, salvo las exceptuadas expresamente en el artículo 7».⁷⁷

Així mateix l'article 18 reserva la denominació de Mont de Pietat als establiments sottinguts per les caixes d'estalvis.

D) Increment del marge de llibertat inversora dels dipòsits acumulats i manteniment de coeficients d'inversió obligatòria i d'operacions reservades per a la banca privada.

Les limitacions que per a les inversions representava el Reial Decret Llei de 9 d'abril de 1926, queden molt disminuïdes en el nou Estatut de 1933, que permet quasi qualsevol tipus d'inversió, reservant-se l'Estat, això si, un mínim d'un 30% per a fons públics i la

77. L'article 7 permet utilitzar el mot estalvi a la Caja Postal de Ahorros i a la Banca privada en les seves seccions especialitzades, així. «quedarán exceptuadas de lo prevenido en el presente Estatuto la Caja Postal de Ahorros, las Secciones de Ahorro de la Banca privada que hasta aquí se hayan establecido ...».

prèvia definició de la cartera de valors susceptibles de subscripció. Així l'article 33 estableix:

«Las inversiones consistirán en compra de fondos públicos nacionales, obligaciones provinciales o municipales y valores industriales admitidos al efecto, en adquisición de inmuebles, concesión de préstamos y créditos hipotecarios, préstamos corporativos, préstamos con garantía personal y préstamos con garantía prendaria y sobre valores».

En tot cas

«La proporción de dichas inversiones en fondos públicos y la clase de éstos serán objeto en cada caso de decisión por el Gobierno, sin que nunca haya de exceder aquella, con carácter obligatorio del 30 por 100 del saldo total de imposiciones, deducidas las disponibilidades de Caja y las sumas aplicables a empeños en los Montes de Piedad, y otras operaciones análogas o de orientación social que realice la Caja».

No es permet en canvi a les caixes instrumentar determinades operacions de borsa com tampoc el descompte de lletres de canvi, operacions amb divises ni préstecs personals a gerents i conselleres de l'entitat. Així l'article 39 estableix:

«Se prohíbe a las Cajas Generales de Ahorro Popular realizar operaciones de bolsa llamadas "dobles", las de agio⁷⁸ de cualquier clase u otras que conculquen los principios consignados en este Estatuto, descuento de letras, arbitraje de divisas extranjeras y préstamos, con garantía personal, a Gerentes o Consejeros de la propia Entidad, o con el aval exclusivo de los mismos a menos que se trate de favorecer una obra benéfico-social».

E) Una distribució d'excedents per a obres benèfiques i socials compatible amb la consecució d'un mínim de reserves que garanteixi la solvència de les caixes.

A partir d'aquest Estatut les caixes venen obligades a destinar un mínim d'un 50% i màxim d'un 75% dels excedents per atendre la seva obra social. Aquest màxim del 75% podrà incrementar-se únicament en el cas que les reserves acumulades assoleixin el 10% dels saldos acumulats en els dipòsits dels clients.

Així l'article 43 estableix que

«Las Cajas generales de Ahorro Popular deberán constituir reservas estatutarias para la garantía de los fondos de ahorro que administren. A este objeto destinarán anualmente, de sus ganancias líquidas, el 25 por 100, por lo menos, hasta lograr que el total de las reservas estatutarias y voluntarias efectivas alcancen como mínimo el 10 por 100 de los saldos que acrediten los imponentes».

Tot i que l'article 44 permet a les caixes complementar aquest fons de reserves amb amortitzacions o sanejaments d'actius dubtosos

«pero sin que en ningún caso el total anual que se destine a nutrir estos fondos de reserva obligatorios y voluntarios representen más del 50 por 100 de las utilidades líquidas del ejercicio».

1.5.2. Decret de 14 de març de 1933 de creació de l'Institut de Crèdit de les Caixes generals d'estalvi popular

També per Decret de 14 de març de 1933 es crea l'ICCA, amb la voluntat de complementar la Real Ordre de 21 de setembre de 1928, d'aprovació dels Estatuts de la Confe-

78. Veure LLUCH, E.: *Enciclopèdia Catalana*. Volum 1. Editorial Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1973, p. 269, on ens aclareix que les anomenades «operacions dobles» es refereixen a l'especulació sobre la puja i la baixa de divises, primeres matèries, valors de borsa, etc. Així mateix, en el Diccionari General de la Llengua Catalana de Pompeu Fabra, podem llegir que agio vol dir: «Benefici realitzat sobre la moneda, especulació sobre l'alça i baixa dels valors públics, dels preus de les mercaderies, etc.».

deració Espanyola de Caixes d'Estalvis, tot posant en marxa un organisme al que se li encomanen les següents funcions:

1. Facilitar les transferències de fons entre llibretes i comptes de les caixes confederades i actuar d'entitat compensadora entre elles.
2. Assumir funcions mitjanceres per a operacions amb valors mobiliaris i operacions d'emprèstit de l'Administració.
3. Actuar com entitat creditora de cara a les caixes confederades.
4. Actuar com entitat col·laboradora amb l'obra social de les caixes.
5. Possibilitat d'emetre cèdules amb garantia dels fons socials propis.

En l'exposició de motius del decret de constitució el legislador posa de relleu que amb la creació de l'ICCA s'accentuava la importància per a l'Estat de les caixes com entitats financeres, alhora que es facilitava la seva relació creditícia tan amb l'administració pública com en d'altres corporacions i entitats privades d'interès general.⁷⁹

Tot i que el 10 de maig del 1933 es signa un acord entre bancs i caixes respecte la nomenclatura de les operacions d'estalvi, les condicions de les operacions i el tipus d'interès aplicable, els conflictes bancs-caixes s'aniran, però, reproduint. Així, amb el retorn al poder de la dreta, com a resultat de les eleccions de novembre de 1933, la banca torna a insistir en tirar enrera i retornar a l'Estatut de 1929, cosa que no va aconseguir.⁸⁰

En aquest ambient de confrontació entre bancs i caixes, el Decret de Presidència de 3 de maig de 1935⁸¹ es va valorar pel món de l'estalvi com un triomf del pes que la banca exercia en les noves autoritats econòmiques de la República. Aquest decret establia que el patronatge de les caixes exercit únicament pel Ministeri de Treball i Previsió —d'acord amb l'article 46 de l'Estatut de les caixes de 14 de març de 1933— es repartís entre el Ministeri d'Hisenda pel que feia el control de les seves funcions econòmiques i bancàries, i el Ministeri del Treball i Previsió pel que feia a les seves funcions benèfiques i socials.⁸²

79. «Hasta el presente la Confederación Española de Cajas de Ahorro Benéficas, animada de las mejores disposiciones se ha limitado a acudir a las solicitudes que les han sido hechas por el Estado, como lo prueban los anticipos otorgados para hacer frente a los compromisos perentorios de la organización corporativa, préstamos hechos a sociedades obreras para la construcción de sus barriadas, y la aportación para hacer viable la parcelación de fincas rústicas, y ultimamente con su aportación a la subscripción de obligaciones del Plan Nacional de Cultura (...) la Obra Social del Estado encontrará a través del Instituto un gran desenvolvimiento sin sacrificio para aquel, así como las Corporaciones Públicas, Agrupaciones y Asociaciones Mutualistas, culturales o benéficas, cooperativas, Montepios, Sindicatos, Pósitos, etc., únicos clientes del proyectado Instituto, ya que éste, con arreglo a sus Estatutos, no habrá de relacionarse con particulares».

80. NADAL, J. i SUDRIÀ, C.: *Història de la Caixa...*, op. cit., p. 165, ens ho explica així: «Aquesta vegada els perdedors eren els bancs. La virada política de final d'any —trionf electoral de les dretes— semblà, però, venir a ajudar-los i els representants del Consell Superior Bancari a la Comissió Interministerial optaren finalment per reclamar el retorn a la legalitat de 1929, suspesa el 1931. En la seva rèplica, la Confederació de Caixes advertí que el fracàs de la normativa invocada pels bancs havia estat deguda a l'incompliment, per part d'ells, de la reserva de denominacions "caixa d'estalvis", "estalvi", etc., i demanà la implantació, a favor seu, d'aquesta reserva (no contemplada per l'estatut de 1933): les seccions bancàries d'estalvi havien de desaparèixer».

81. Decret de Presidència de 3 de maig de 1935. Art. 1. «Las Cajas de Ahorro, tanto generales como particulares, dependerán en cuanto a todas sus funciones económicas y bancarias, de la superior autoridad del Ministerio de Hacienda, y estarán sometidas a las normas dictadas con carácter general en la materia por el Ministerio de Hacienda o por los órganos de que dispone dicho Ministerio para el cumplimiento de su misión en lo que se refiere a la banca o crédito público, especialmente a la Dirección General del Tesoro y a la Delegación del Gobierno en el Consejo Superior Bancario. Las funciones benéfico-sociales atribuidas por la legislación vigente a las Cajas de ahorros seguirán ordenándose bajo la superior autoridad del Ministerio de Trabajo y por los órganos competentes a tal efecto».

82. VEURE LÓPEZ YEPES, J.; PALACIOS BAÑUELOS, L., SAGREDO FERNÁNDEZ, F. i TITOS MARTÍNEZ, M.: *La obra social de las cajas de ahorros españolas*. Confederación Española de Cajas de Ahorro. Madrid, 1990, pp. 16-25. Per ampliar en el coneixement del conflicte banc-caixes d'aquest període.

1.6. La legislació sobre caixes de la Generalitat de Catalunya durant la II República i la Guerra Civil

En el nou marc constitucional, estatutari i republicà, tot i que les caixes d'estalvis seguien sota la tutela i potestat legislativa dels òrgans de l'administració de la II República, el món de les caixes catalanes es va veure afectat de diversa manera.

Així, per una banda la dissolució de les Diputacions va traspasar a la Generalitat el control de la Caixa d'Estalvis Provincial de la Diputació de Barcelona que va passar a nomenar-se Caixa d'Estalvis de la Generalitat de Catalunya.

També la nova legalitat va afectar particularment a la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis pel fet de ser l'entitat gestora de l'INP, ja que la Generalitat tenia competències d'execució de serveis i d'execució de la legislació estatal en matèria d'assegurances.

Per altra banda, el procés obert per la guerra civil va impulsar moltes disposicions normatives per part de la Generalitat, tingués o no competències, que tot seguit veurem i que també van afectar a les caixes d'estalvis.

1.6.1. La secció d'assegurances de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis

Tal i com s'ha dit la Generalitat tenia competències d'execució de serveis de l'Estat en relació amb les aportacions i prestacions per l'efectivitat de les assegurances socials, reservant-se l'Estat la legislació sobre aquesta matèria, d'acord amb l'article 5è. de l'Estatut de Catalunya.

Va ser en ús d'aquesta competència que —en virtut del Decret de la Presidència de la Generalitat del dia 26 de gener— es va reconèixer que el règim de Patronat Social de Previsió establert per la legislació vigent, relativa al funcionament de l'INP, s'aplicaria a Catalunya per la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis i els seus òrgans de Patronat i Inspecció; que la Generalitat substituiria la representació que concedia a les províncies l'actual organització; i que la Generalitat prendria al seu càrrec, des del 1er. de gener de 1933, el pagament a la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis de les quantitats que havia de satisfer l'Estat per les operacions d'assegurances socials realitzades a Catalunya i de les quantitats destinades a créixer les llibretes de capitalització amb el producte del recàrrec sobre l'impost de drets reals i transmissió de béns.⁸³

Per instrumentar financerament aquestes disposicions, que requerien com ja s'ha comentat en un altre punt, la contribució financera de l'Estat i de la patronal, la Generalitat informaria a l'INP de les quotes patronals satisfetes a Catalunya i de totes aquelles operacions que fossin base causant de les aportacions de l'Estat. Per la seva banda, la Generalitat percebria els imports que li corresponguessin mitjançant el recàrrec sobre l'impost de drets reals i transmissió de béns que es recaptessin a Catalunya, amb la finalitat d'atendre aquella bonificació de l'Estat, els quals serien posteriorment ingressats per la Generalitat a la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis.⁸⁴

Pocs mesos després, per Decret de 26 de setembre de 1933 sobre assegurances socials, la secció d'assegurances de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis es va convertir l'Organisme d'Assegurances Socials de la Generalitat de Catalunya, presidit pel Conseller de Treball de la Generalitat i vicepresidida pel President del consell d'administració de la Caixa. Els objectius de l'esmentat Organisme eren el d'execució de les assegurances socials establertes per la legislació social de la República, col·laborar amb l'INP i executar d'altres assegurances que pogués establir la Generalitat.⁸⁵

83. Veure arts. 1, 2 i 3 del Decret de 26 de gener de 1933. DOG 2 de 28/1/1933.

84. Veure arts. 3, 4, 5, 6, i 7 del Decret de 26 de gener de 1933. DOG 2 de 28/1/1933.

85. Veure Decret de 26 de setembre de 1933. DOG 100 de 30/09/1933.

Esclatada la guerra, per Decret de Presidència de 28 de juliol, es va intervenir el funcionament de les companyies i mutualitats d'assegurances,⁸⁶ i poc després, per Decret de 18 de setembre de 1936, l'Organisme d'Assegurances Socials de la Generalitat de Catalunya es transformaria en Consell General d'Assegurances Socials de la Generalitat de Catalunya, del qual en dependria la secció d'assegurances socials de la Caixa de Pensions, com a Organisme tècnico-administratiu de les Assegurances Socials de la Generalitat de Catalunya, reservant-se pel Consell General les funcions de l'anterior Organisme d'Assegurances Socials.⁸⁷

Per Decrets de 22 i 31 de juliol de 1937, que va retornar de fet a la situació d'abans del Decret de 18 de setembre de 1936, es modificà el Consell General d'Assegurances i es creà un nou Consell Directiu de l'Organisme tècnico-administratiu, del qual en depenia la secció d'assegurances de la Caixa. Aquest nou Consell estava presidit pel Conseller de Treball i Obres Públiques i comptava amb la participació, d'entre d'altres, de dos representants de la Caixa de Pensions, un dels quals com a vicepresident.⁸⁸

L'aixecament militar que provocà la guerra i el resultat final de dissolució de les institucions d'autogovern català, van impedir, sens dubte, que la Generalitat aprofundís en la gestió del sistema de seguretat social de l'INP a Catalunya, tot complementant-lo amb d'altres assegurances que ampliessin els seus serveis de protecció social aprofitant la base econòmica i social que constituïa la Secció d'Assegurances de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis.

Com ja s'ha comentat, l'any 1940, en virtut d'una llei de la «Jefatura del Estado», l'INP va absorbir a totes les caixes col·laboradores, havent, la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, de transferir a l'Institut tot el patrimoni i el personal de la Secció d'Assegurances.

1.6.2. La incorporació a la Generalitat de les caixes d'estalvis

Pel que fa a les caixes d'estalvis en general, ja s'ha comentat que l'Estatut d'Autonomia de llavors no atorgava cap competència en aquesta matèria. Amb tot, la nova legalitat republicana i autonòmica i les vicissituds de la guerra van portar a la Generalitat a promulgar moltes disposicions que les van afectar des del primer moment.

Així, per Decret de 23 de juliol de 1936⁸⁹ es va intervenir el funcionament de la banca privada i es van començar a fixar límits a la retirada de fons, tant dels bancs com de les caixes d'estalvis. A aquesta intervenció la va seguir la de les activitats borsàries i de les caixes d'estalvis en el Decret de 8 d'agost de 1936,⁹⁰ que creava una Comissaria General de Banca, Borsa i Estalvi, de la qual en depenien un Comissari Delegat per a cada branca.

Aquestes disposicions varen ser preses pel Govern de la Generalitat per evitar la fallida del sistema financer a Catalunya. Es tractava d'evitar la fugida dels capitals dipositats i ordenar la vida econòmica. La seva excepcionalitat, més enllà de les atribucions que li permetia l'Estatut d'Autonomia, és justificada així pel Conseller de Finances Sr. Tarradellas en la sessió del Parlament de 1er. de març de 1938:

«Com comprendran els Srs. Diputats, davant els greus problemes que havien plantejat els fets del 19 de juliol, era evident que el primer que havíem de fer era intervenir la Banca perquè amb la intervenció d'aquesta, anàvem a evitar perills d'una gravetat extraordinària. I encara que en aquesta matèria el Govern de la Generalitat no tenia facultats per intervenir-hi, ni per legislar, ni, tan solament, per executar aquelles disposicions que pogués dictar el Govern de la República (el qual no es trobava en condicions d'atendre amb la rapidesa necessària els

86. Veure Decret de 28 de juliol de 1936. DOG 212, de 30/7/1936.

87. Veure Decret de 18 de setembre de 1937. DOG 263 de 19 de setembre de 1936.

88. Veure Decrets de 22 i 31 de juliol de 1937. DOG 215 de 3/8/1937.

89. DOG 207 de 25/7/36.

90. DOG 207 de 25/7/36.

problemes que anaven sorgint a Catalunya, ni endegar-los com calia), vàrem intervenir, vàrem controlar ràpidament tot allò que feia referència a Banca, Borsa i Estalvi...».⁹¹

Tots els consells d'administració de les caixes d'estalvis de Catalunya es van veure afectats per aquesta intervenció amb les reestructuracions i nomenaments que la nova situació política va determinar, per a poder dirigir amb solvència les entitats en uns moments de tantes dificultats.⁹²

Aquestes dificultats de tutelatge que el període de guerra provocava a les caixes d'estalvis, sotmeses a la legislació d'un Estat que es trobava amb enormes dificultats per a poder exercir les seves competències d'una manera normal, van determinar que la Generalitat atorgués al Conseller de Finances facultats excepcionals per reordenar, entre d'altres, tot el que feia referència a les funcions de crèdit i serveis de Banca, Borsa i Estalvi, tal i com disposa el Decret de 20 de novembre de 1936.⁹³

En ús d'aquelles facultats, en sorgiran, en data de 9 de gener de 1937 —DOG de 18/1/1937— tots els Decrets i Ordres elaborats a S'Agaró per la Comissió presidida pel Conseller de Finances, Josep Tarradellas. D'aquest conjunt de disposicions, les referents a les caixes són el Decret 30, que regula el règim administratiu de l'estalvi, el Decret 31, pel qual és aprovat el Reglament del Consell General de l'Estalvi i el Decret 52, que crea el Servei Tècnic del Crèdit i de l'Estalvi.

Les resolucions principals del contingut d'aquests Decrets, anomenats també «Pla Tarradellas», disposen el següent:

1. La incorporació a la Generalitat de totes les caixes d'estalvis establertes a Catalunya, que passaran a dependre del Departament de Finances.⁹⁴
2. La creació d'un Consell General de l'Estalvi, encarregat d'assessorar el Departament de Finances i d'exercir les funcions de direcció i administració general de les caixes d'estalvis. Aquest Consell el presidirà el Conseller de Finances i estarà constituït per vint-i-quatre vocals: divuit designats pel Conseller —entre els quals dotze han de ser impositors que correspondran un a cada Regió econòmica catalana i tres a la ciutat de Barcelona— i sis vocals en representació de les organitzacions sindicals de treballadors de les caixes d'estalvis. Del si del Consell serà nomenat un Comitè Executiu compost per tres impositors, tres representants de les organitzacions sindicals, dos designats pel Conseller de Finances i el propi President del Consell.⁹⁵
3. A cada caixa serà constituït un Comitè Administratiu per tres impositors, tres representants dels treballadors de la caixa i un Delegat de la Generalitat nomenat pel Conseller de Finances. Tots ells elegits segons les normes del Reglament del Consell General de l'Estalvi. Aquest Comitè tindrà les funcions que li delegui el Consell General de l'Estalvi.⁹⁶

91. Diari de Sessions del Ple del Parlament de Catalunya, núm. 258, ps. 5061-5083, d'1/3/1938

92. Veure CABANA, F.: *Caixes i Bancs de Catalunya - Caixes d'Estalvis Catalanes*. Volúms I i II. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1996, per aprofundir en aquest aspecte de les caixes d'estalvis i la guerra civil.

93. El Decret de 20 de novembre de 1936. DOG 329 de 24/11/1936, estableix:

Art. 1. «Són atorgades al Conseller de Finances les autoritzacions i facultats excepcionals suficients per prendre, tant en l'ordre fiscal i financer com en l'administratiu, les disposicions convenients:

Per refundre, ordenar, completar i sistematitzar les disposicions vigents en relació a l'efectiu circulat, situació de valors i la coordinació de totes les funcions de crèdit i servei de Banca, Borsa i Estalvi, per tal de superar tota complicació en les disponibilitats de circulat, i d'assegurar l'efectivitat dels ressorts del crèdit de les finances».

94. El Decret 30, de 9 de gener de 1937. DOG de 18/1/1937, estableix:

Art. 1. «Són incorporades a la Generalitat totes les Caixes d'Estalvis establertes a Catalunya, i, per tant, passen a dependre, d'ara endavant, als efectes d'aquest Decret, del seu Departament de Finances, el qual dictarà les normes per a la regulació i defensa de l'estalvi, mentre no sigui promulgada una nova legislació general».

95. Veure Art. 3.

96. Veure Art. 4.

4. El Reglament del Consell General de l'Estalvi regula el seu funcionament i estableix les seves funcions assessores i executives que li han estat atorgades, entre les quals cal destacar la representació legal de totes les caixes d'estalvis de Catalunya, determinar-ne la política d'actiu, regir, governar i dirigir-les, aprovar els resultats dels exercicis i la seva aplicació, autoritzar els actes d'administració dels Comitès Administratius de cada caixa, dirimir controvèrsies entre els esmentats Comitès Administratius, regular el sistema de designació dels representants de les organitzacions sindicals i els representants del personal i establir les incompatibilitats dels càrrecs electes.⁹⁷
5. Constitució del Servei Tècnic del Crèdit i de l'Estalvi, que coordinarà les funcions que en matèria d'activitat bancària, exercici del crèdit i pràctica i defensa de l'estalvi, corresponent al Departament de Finances, i als diversos Consells de Banca, Crèdit i Estalvi constituïts en el si de la Generalitat. L'esmentat Servei Tècnic tindrà al seu càrrec, entre d'altres funcions, el Registre General d'empreses bancàries i de crèdit i caixes d'estalvis que operen a Catalunya, a les que exercirà la seva inspecció.⁹⁸

Les dificultats de la guerra varen limitar molt l'execució d'aquests Decrets,⁹⁹ de tal manera que pràcticament solament es posà en marxa la creació del Servei Tècnic de Crèdit i d'Estalvi, tal i com reconeix el Sr. Tarradellas, aleshores Conseller de Finances, en la sessió del Parlament de 1er. de març de 1938, on exposa l'obra financera realitzada per la Generalitat des del 19 de juliol de 1936 fins a la data, de la qual es transcriu la part de la seva intervenció dedicada a les caixes d'estalvis, pel seu excepcional valor històric i per la síntesi que fa del procés de les caixes durant aquests anys de la guerra civil:

«Als primers temps, senyors Diputats, totes les disposicions sobre l'estalvi anaven lligades a les que es prenen en matèria bancària. Així, al costat de les moratòries per la retirada de cabals dels comptes corrents, hi havia la determinació de les quantitats màximes que hom podia retirar de les Caixes d'Estalvi.

Els establiments d'estalvi i els cabals en ells dipositats havien de merèixer la nostra més gran atenció, perquè, com tots sabem, representen l'esforç de les classes treballadores del nostre poble. Per a donar-se compte de l'extraordinària importància de les quantitats que calia vetllar, no cal sinó fixar-se que a començaments de l'any 1936 arribaven a més de 1.100 milions els saldos de les imposicions a les Caixes d'Estalvi, sense comptar les xifres, molt importants, dipositades a la Banca privada en els comptes d'estalvi.

D'acord amb el criteri proteccionista sustentat des dels primers moments per la Generalitat, i que tants bons resultats ha donat, igual que hom va fer amb la banca, va ésser creada la Comissaria Delegada per l'Estalvi, i, en conseqüència, hom va intervenir, per mitjà de Delegats especials, les Caixes d'Estalvi.

Amb aquestes mesures hom va contenir els efectes del pànic que s'hauria apoderat del públic i que hauria pogut produir una situació delicada que, d'aquesta manera va ésser evitada per complet.

Per tal de poder intervenir eficientment tota la política d'Estalvi, el Departament de Finances, el 19 d'octubre, va decretar que passés a dependre d'aquest la Caixa d'Estalvis de la Generalitat de Catalunya. I seguint el pensament que informa el Pla de S'Agaró, hom va disposar, en el seu dia, que s'entenguessin incorporades a la Generalitat, també totes les Caixes d'Estalvi de Catalunya; i per tal de suggerir, estudiar i preparar les normes d'organització, ordenació, règim i control de la funció de l'Estalvi, i d'assessorar al Departament de Finances i exercir les funcions de direcció i administració general de les Caixes d'Estalvi establertes a Catalunya, hom va crear el Consell General de l'Estalvi.

Les funcions de la Comissaria Delegada de l'Estalvi varen passar al Servei Tècnic del Crèdit i de l'Estalvi.

97. Reglament del Consell General de l'Estalvi, annex al Decret 31, de 9 de gener de 1937, DOG de 18/1/1937.

98. Decret 52, que crea el servei tècnic del Crèdit i de l'Estalvi, de 9 de gener de 1937. DOG de 18 /1/1937.

99. Pel que fa a la constitució dels Comitès Administratius de les caixes, regulats pel Decret 30, solament se'n va constituir un a la Caixa d'Estalvis de Manlleu.

Ha estat, potser, en aquesta matèria on els efectes de la Intervenció de la Generalitat han tingut una eficàcia més fàcilment comprovable.

Com abans he dit, els saldos de les imposicions a les Caixes d'Estalvi a Catalunya pujaven, durant la primera meitat de 1936, uns 1.100 milions de pessetes. A partir del 19 de juliol, com tots recordareu, es formaren davant les Caixes d'Estalvi llargues cues de persones que volien retirar, al menys, les quantitats que permetien les moratòries establertes. Amb tot, degut precisament a aquesta limitació, les quantitats retirades no excediren, en cap moment, de les xifres que normalment hom retirava abans. Les que sí varen sofrir una baixa considerable varen ésser les noves imposicions, que, com es recordarà, restaven lliures de tota limitació de moratòria. Aquest desnivell entre les imposicions i els reintegraments va fer que els saldos anessin baixant, però a un ritme extremadament lent. Durant els tres primers mesos la baixa total no va passar d'un 5 o 6 per 100. Aquest desnivell cada vegada es va anar fent més petit, especialment per la successiva disminució dels reintegraments, i tinc la satisfacció de dir als senyors Diputats que les darreres xifres mostren que les imposicions tornen ésser superiors als reintegraments. Aquest resultat representa l'èxit complet de les disposicions dictades».¹⁰⁰

2. L'ETAPA INTERVENCIONISTA DE LA DICTADURA

Amb la nova legalitat franquista s'imposarà un major control de les autoritats governamentals sobre les caixes d'estalvis i el procés de depuració dels consells d'administració i directors de caixa que no es consideressin afectes al nou règim. En aquest sentit el Govern de Burgos ja va establir en una Ordre de 28 d'abril de 1938 que

«tan pronto como se reconquiste o se considere próxima a ser reconquistada, la población en la que tenga su sede o sucursal alguna Caja de Ahorros de las pertenecientes al Protectorado del Gobierno, se procederá a la designación de un comisario, que actúe en tanto se logra la constitución del Consejo interino o quede constituido el Consejo definitivo. El comisario nombrado para cada Caja tendrá el carácter de delegado de la autoridad».

Immediatament acabada la guerra, per Llei de Jefatura del Estado de 1 de setembre de 1939, es va disposar que l'INP absorbís totes les caixes col·laboradores. En compliment d'aquesta norma, el gener de 1940, la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis transferia tota la secció d'assegurances a l'INP. Deixava així de ser entitat col·laboradora de l'INP i es quedava amb els mateixos serveis que oferien les altres caixes de Catalunya.

Tot seguit, la Llei de 7 de desembre de 1939 de desbloqueig de saldos creats durant la guerra va permetre l'alliberament dels dipòsits embargats, constituïts durant la guerra civil, un cop depurats i actualitzats segons el procés inflacionari, amb gran pèrdua de poder adquisitiu pels dipòsits efectuats en pessetes de la República, atesa la desvaloració que li va ser aplicada.

S'iniciava així una nova etapa que es caracteritzarà pels següents trets:

- a) Les actuacions substitutòries de l'Estat de l'obra benèfica i social de les caixes
- b) La continuació del procés de reconeixement a les caixes del seu caràcter d'entitats de crèdit
- c) La imposició a les caixes d'importants coeficients d'inversió obligatòria, que van arribar a afectar a finals de la dècada del seixanta fins el 85% dels recursos recaptats per les caixes d'estalvis

100. *Diari de Sessions del Ple del Parlament de Catalunya*, núm. 258, pp. 5061-5083, d'1/3/1938

2.1. Les actuacions substitutòries de l'Estat de l'obra benèfica-social de les caixes

Per tal d'impulsar moltes de les infraestructures i serveis que l'Estat com a tal tenia la responsabilitat de bastir, el nou règim utilitzarà els fons de l'obra social de les caixes d'estalvis per cobrir necessitats, sobretot, en el camp de l'ensenyament, la sanitat i la construcció d'habitatges socials. S'evitaven així, els costos polítics que representava la configuració d'un sistema fiscal que facilités la base econòmica per a posar en marxa aquestes necessitats des del pressupost públic.

Les principals disposicions que instrumenten aquesta voluntat política són el Decret de 6 de juny de 1947, el Decret de 17 d'octubre de 1947, l'Ordre de 26 d'octubre de 1948 i l'Ordre de 26 d'octubre de 1948, del Ministeri del Treball

Amb el Decret de 6 de juny de 1947 s'estableix que les obres socials de les caixes haurien de formar part d'un pla conjunt nacional:

«al objeto de lograr una cumplida satisfacción ajustada a las conveniencias de interés nacional y a las peculiaridades de las distintas obras que por cada una de las Cajas de Ahorros benéficas se sostienen merced a su iniciativa».

Per això, l'art. 1 determinava que el pla d'obra social de cada caixa fos aprovat pel Ministeri de Treball, previ informe de la Junta Consultiva de l'Estalvi i en compliment de les instruccions rebudes del propi Ministeri:

«tanto para las obras sociales de interés nacional, en las que habrán de colaborar la totalidad o parte de las Cajas de Ahorros, según los casos, como para las peculiaridades de cada una de aquellas instituciones».

Amb el Decret de 17 d'octubre de 1947 les caixes veuen retallada la seva autonomia a l'hora de concretar les seves accions d'obra socials, amb l'obligació de destinar aquests recursos als següents camps:

1. Creació i manteniment d'institucions sanitàries populars, tals com sanatoris i dispensaris antituberculosos, obres de puericultura, colònies escolars, guarderies infantils, etc.
2. Promoció i dotació d'institucions culturals populars, especialment escoles professionals, escoles d'ensenyança primària, biblioteques populars, etc.
3. Construcció d'habitatges protegits, acollits al règim establert per la Llei de 19 d'abril de 1939.

A aquests tipus d'actuació es dedicarà el 85% dels excedents destinats a l'obra social; l'altre 15% es reservarà pel fons benèfic-social comú que

«quedarán a disposición del Ministerio del Trabajo para que, previo informe de la Junta Consultiva del Ahorro, sea dedicado a obras sociales de interés nacional que redundasen en prestigio de las entidades de ahorro y en beneficio de las clases populares que constituyen la masa de sus imponentes».¹⁰¹

Com podem constatar, totes aquestes indicacions per aplicar els recursos d'obra social van destinades a les finalitats que pel catedràtic Alarcón Caracuel, constitueixen l'anomenat Estat Social o Estat de Benestar: la Promoció Social i la Protecció Social.¹⁰²

Amb l'Ordre de 26 d'octubre de 1948, es divideix l'obra benèfica i social en dos blocs:

101. Art. 4 del Decret 17 d'octubre de 1947.

102. Veure ALARCÓN CARACUEL, M.R.: *La Seguridad Social en España, op. cit.*, pp. 14-17.

1. L'obra social pròpia, que son les costejades i administrades directa i exclusivament per les Caixes d'Estalvis, a les quals haurà de destinar un mínim del 90% d'aquell 85%.
2. L'obra social lliure, bàsicament consistent en donatius a persones i/o entitats, a la qual podran aplicar el restant.

Amb tot, l'esmentada Ordre fa una clara opció, perquè les caixes facin obra pròpia i limitin a l'indispensable l'obra social lliure, a l'establir en l'art. 4 que

«Con objeto de respetar las subvenciones que las Cajas Generales de Ahorros vengan prestando a obras sociales ajenas, cuando la supresión de aquellas aportaciones pudiese anular o perjudicar gravemente la obra de que se trate, se solicitará en cada caso de este Ministerio, que resolverá, la debida autorización».

2.2. La continuació del procés de reconeixement a les caixes del seu caràcter d'entitats de crèdit

El procés de reconeixement pel nou règim del caràcter de les caixes com a entitats de crèdit, es va iniciar amb la Llei de 6 de febrer de 1943, per la qual les caixes quedaven sota la dependència del Ministeri d'Hisenda, en tant que establiments de crèdit, i del Ministeri de Treball pel que fa a les seves activitats benèfiques i socials, confirmant així l'establert en el Decret de la República de 3 de març de 1935.

A aquest Decret de 1943, el va seguir els Decrets de 10 de maig i de 26 de juliol de 1957, en els que s'establí la dependència completa de les caixes del Ministeri d'Hisenda, llevat de la competència de la gestió del 15% dels pressupostos de l'obra social de les caixes que es destinaven a un fons nacional, que continuaria sota la tutela i administració del Ministeri de Treball.¹⁰³

Aquesta dependència del Ministeri d'Hisenda passarà a ser exercida per l'ICCA a partir de la Llei de Bases de 14 d'abril de 1962 d'Ordenació del Crèdit i la Banca que traspassen a l'esmentat institut les funcions d'alta direcció, coordinació i inspecció i se'l reconeix com element de relació entre el Banc d'Espanya i l'Institut de Crèdit a Mig i Llarg termini, tot nomenant president al Governador del Banc d'Espanya.

Amb la Llei de Bases de 14 d'abril de 1962 s'amplien també les operacions de les Caixes autoritzant-les a facilitar el crèdit a les petites i mitjanes empreses comercials, industrials, pesqueres i als empresaris agrícoles i artesans, tot i que amb el límit de determinats percentatges dels seus recursos aliens.

Posteriorment es van continuar promulgant diversos decrets que autoritzaven a les caixes a ampliar la seva activitat. Així l'autorització d'obrir comptes d'estalvi vinculats amb la concessió posterior d'un crèdit (habitatge, borsari, pesquer); l'obertura de comptes a emigrants (Decrets 3/10/1966, 15/7/1968 i 29/10/1970) i l'autorització a les caixes per tenir comptes en moneda estrangera i en pessetes convertibles.

Finalment amb la Llei 13/ 1971, de 19 de juny, sobre Organització i Règim del crèdit oficial, es dissol l'ICCA i es traspassen les competències al Banc d'Espanya. Així, en l'article tercer de l'esmentada Llei es manifesta que «A la entrada en vigor de la presente Ley

103. Art. 1. «Las funciones de vigilancia y ordenación de las Cajas de ahorros de todas clases que al Ministerio de Hacienda corresponden implicará el ejercicio por dicho Departamento del protectorado de las de carácter benéfico, correspondiendole cuantas facultades estaban asignadas al Ministerio de Trabajo sobre dichas entidades».

Art. 2. «No obstante lo dispuesto en el artículo precedente continuará atribuida a la competencia del Ministerio de Trabajo la determinación de las obras sociales de interés nacional a que debe destinarse el 15% de las cantidades que las Cajas de Ahorro hayan de invertir en obras benéficas, conforme al artículo 4º del Decreto de 10 de Octubre de 1947».

quedarà extinguido el Instituto de Crédito de las Cajas de Ahorro, cuyas funciones se ejercerán por el Banco de España en la forma que reglamentariamente se determine». ¹⁰⁴

Es pot dir que amb aquesta Llei de 19 de juny, i el Decret 1473/71, de 9 de juliol, que la desenvolupa, culmina el procés d'homogeneïtzació de les caixes com entitats de crèdit, tot i que en relació a la banca encara queden moltes limitacions a vèncer.

Així mateix, en aquests anys es van produint també la promulgació de diverses disposicions que permeten l'expansió territorial de les caixes. ¹⁰⁵

La importància que van adquirint les caixes com a entitats de crèdit, esperonaran a les autoritats del Ministeri d'Hisenda i el Banc d'Espanya, ja prop del final de la Dictadura, a legislar normes per incrementar les seves reserves i assegurar-ne la solvència i modificar els seus òrgans de govern.

Així, el Decret 1838/75 de 3 de juliol de 1975, que regula la creació de caixes d'estalvis i la distribució dels seus beneficis, estableix les condicions per a la creació de noves caixes d'estalvis, que hauran de constituir un fons de dotació mínima per ser autoritzades i es condiciona la distribució dels excedents de les caixes a l'assoliment dels següents coeficients de garantia, entenent com a tals el percentatge que suposin els recursos propis sobre els aliens. ¹⁰⁶

<i>Coeficients de garantia obligatoris</i>	<i>Percentatge d'excedents destinat a reserves</i>
Menys del 3%	75%
Entre 3% i 4,99%	Del 50 al 75%
Entre 5% i 7,99%	Del 25% al 75%
Del 8% endavant	Del 25% al 50%

Es limitava doncs, l'aplicació a obra social, entre un 25% de mínim a un màxim del 75%, atesos l'assoliment d'aquells coeficients.

Així mateix, la voluntat de posar al dia els òrgans de govern dins els marges i paràmetres que consituïen els principis del règim, es concreta en el Decret 786/1975, de 3 d'abril, pel que es regula la participació sindical i el règim dels consellers i directores de les caixes d'estalvis, elaborat i publicat poc abans de la mort del General Franco, ¹⁰⁷ que reformava els òrgans de govern de les caixes. Aquests eren els principals trets:

104. El Decret 1473/71, de 9 de juliol, de traspàs de funcions de l'extingit ICCA, materialitza aquest traspàs: Art. 1. «El Banco de España desempeñará las funciones de alta dirección, coordinación e inspección de las Cajas de Ahorro».

En l'article 2 s'estableix que el Ministeri d'Hisenda comunicarà al Banc d'Espanya les directrius que en cada període s'han de fer arribar a les caixes d'estalvis, així com els percentatges de recursos aliens que aquelles han d'invertir en cada classe de valors públics, els coeficients d'inversió obligatòria en les seves distintes modalitats de préstecs i crèdits, i la relació de títols de renda fixa i variable, i els màxims percentatges dels recursos no afectes a inversions obligatòries que poden invertir en cada classe de valors.

L'art. 3 desenvolupa i concreta les funcions del Banc d'Espanya en relació a l'alta direcció, coordinació i inspecció de les caixes d'estalvis.

105. És de destacar especialment les Ordres del Ministeri d'Hisenda de 24/6/1964 i 7/2/1975. L'Ordre de 24/6/1964 regula el sistema d'expansió de les oficines de les caixes, a través d'un pla anual que permetrà que les caixes despleguin noves oficines únicament a la seva província d'origen, llevat de les que tinguin ja obertes a d'altres províncies. L'Ordre de 7/2/1975 ja no preveu l'aprovació de cap pla anual d'expansió i, tot i que conté les mateixes limitacions territorials que l'Ordre de 1964, permet l'expansió lliure en aquests àmbits relacionant-ho, això sí, amb els recursos pròpis de cada entitat.

106. Aquesta manera de quantificar la solvència de les entitats financeres, relacionant recursos propis sobre els aliens, es veurà posteriorment modificada per l'article 6 de la Llei 13/1985, de 25 de maig, de coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació dels intermediraris financers, que relaciona els recursos propis amb «las inversiones realizadas y los riesgos asumidos». Criteri aprofundit per la Llei 13/1992, de 1 de juny, de recursos propis i supervisió en base consolidada de les Entitats Financeres, que adequa els preceptes en aquesta matèria de les Directives de les Comunitats Europees.

107. Decret 786/1975, de 3 d'abril, per el que es regula la participació sindical i del règim dels consellers i directores de les caixes d'estalvis. BOE 90 de 15/04/1975.

1. Estableix un consell d'administració d'un mínim de vuit consellers i un màxim de disset (art.1).
2. L'Organització Sindical estarà representada per dos consellers (art 1. 2).
3. Estableix que en els consells han d'estar representats també per representants dels impositors, dels col·legis professionals, d'instituts de reconegut arrelament a la zona de la caixa i, quan s'escaigui, de les corporacions locals fundadores. (art. 1.3).
4. S'estableix als setanta-cinc anys l'edat màxima per a poder ser conseller (art. 2.1).
5. S'estableix un règim d'incompatibilitats per a ser nomenat conseller (art. 3).
6. S'articula el sistema de nomenament dels consellers (art. 4).
7. S'estableix en quatre anys el període del mandat dels consellers, renovable per un altre mandat de quatre anys més una única vegada (art. 5).
8. S'estableix el sistema de nomenament del director general que haurà de ser ratificat pel Ministeri d'Hisenda, el qual haurà de cessar per jubilació als setanta anys (art. 6).

Pel que fa a l'edat de jubilació de consellers i directors generals que establí aquest Decret, sembla ser que el Govern central pretenia aconseguir així la jubilació del director de la principal caixa catalana, la Caixa de Pensions, Enrique Luño Peña, que havia estat director d'ençà del 1939 i no responia ja als paràmetres d'obertura del règim que els nous temps reclamaven i de passada forçar un candidat de la confiança del propi Ministeri.¹⁰⁸

Pel que es veu però la figura del president de la major caixa d'estalvis de Catalunya, ha continuat també en els nostres dies sent objecte de polèmica política. Aquesta vegada però va ser el Govern de la Generalitat el que va rebre les crítiques.¹⁰⁹

108. Missé, A. *El País*, 29 d'abril del 2002, ho explica així:

«En abril de 1975, cuando la dictadura estaba agotando sus días Rafael Cabello de Alba, el último Ministro de Economía de Franco, firmó un decreto con el pretexto de impulsar la renovación de de los gestores de las cajas de ahorros. El núcleo de la reforma consistía en limitar a 75 años la edad de los consejeros y a los 70 la de los directores generales. Pero lo cierto es que el decreto de 3 de abril de 1975 tenía un objetivo más preciso: substituir el entonces director general de La Caixa, Enrique Luño Peña, al frente de la entidad desde 1939. Luño había dirigidó como comisario la depuración de los empleados que llevó a la cárcel al director general de la entidad Josep Maria Boix.

La intención de Cabello no se limitaba a jubilar a Luño. El Ministro tenía seu propio candidato, el tapado del Gobierno era Josep Jané Solá, catedrático de Política Económica, uno de sus asesores de mayor confianza.

Pero la maniobra fracasó. El nombramiento del director general era competencia del Consejo de La Caixa, y su presidente Narcís de Carrera se opuso frontalmente a la imposición. Murió Franco, y en febrero de 1976, el titular de Economía del primer Gobierno de la Monarquía, Juan Miguel Villar Mir, aceptó el candidato del consejo de la Caixa, Josep Vilarasau».

109. Veure l'editorial de *El País* de 18/11/2002:

«El Gobierno de la Generalitat de Catalunya ha legislado sobre las cajas de ahorros de la peor manera posible. Tras meses de jugar al escondite acerca de si utilizaría su competencia sobre el sector, ha dictado una norma sobre los consejeros de las cajas en la Ley de Acompañamiento del Presupuesto autonómico. Esta via impide un debate profundo como merece el asunto y le ha recriminado justamente la oposición. Si la prudencia aconseja no trastocar lo que funciona razonablemente —las diez cajas catalanas— y además constituye un sector muy sensible y decisivo, el intervencionismo debería justificarse con argumentos muy sólidos.

No los hay: solo el nítido intento de desembarazarse de Josep Vilarasau, de 71 años, presidente de La Caixa, la primera entidad financiera catalana y la tercera española. El conseller en cap, Artur Mas (con la anuencia del Presidente Pujol), intentó lograrlo primero por una simple aplicación sigilosa de la Ley Financiera. Ésta incluye un tope de edad de 70 años propuesto por el PP por los propios nacionalistas. Extrapolada, impediría a Alan Greenspan a ejercer su cargo en la Reserva Federal o a Luis Valls Taberner la presidencia del Banco Popular. Es, además, discriminatoria: ¿por qué en la cajas y no en los bancos? Voces del mundo económico se opusieron, y el líder de la oposición, Pasqual Maragall, frustró la maniobra al proponer una ley de corte liberal que remitía los topes en edad a lo que decidieran autonomamente cada caja en sus estatutos como ocurre ahora.

Viéndose el rey desnudo, estableció otro mecanismo lógico: la limitación del número de mandatos. Pero como Vilarasau lleva en la presidencia apenas cuatro años, lo forzó por el atrabiliario método de sumar peras y manzanas, computar los períodos de director general y los de consejero para fijar un tope de 20 años. Esta norma es adpersonam: sólo afecta en su primer ejercicio al presidente de La Caixa. La Generalitat podría haber propuesto otras reformas, para mejorar la transparencia, mejorar la rendición de cuentas a las asambleas e incrementar la eficacia de las comisiones de control de las cajas. No lo ha hecho. Sólo le interesa eliminar a quien, al parecer, no le gusta o le hace sombra».

2.3. La imposició a les caixes d'importants coeficients d'inversió obligatòria

La imposició de coeficients d'inversió obligatòria a les caixes d'estalvis, establerta en l'article 33 del Decret de l'Estatut de les caixes generals d'estalvi popular de 14 de març de 1933, era una manera d'aconseguir finançament privilegiat per l'Estat per atendre els seus objectius de política econòmica i social.

Aquesta possibilitat va ser utilitzada a fons per les autoritats econòmiques de la Dictadura, que van anar augmentat progressivament els coeficients d'inversió obligatòria tant en fons públics com per les emissions d'obligacions de les societats mercantils que eren declarades computables per la Junta d'Inversions establerta en el Decret de 26 de juliol de 1957,¹¹⁰ que accedien així a un finançament empresarial a cost molt inferior al del mercat.

Aquest increment de les inversions obligatòries per a les caixes es va realitzar de diverses maneres:

1. Incrementant el percentatge d'inversions en emissions de deute públic de l'Estat.
2. Establint aportacions per a finançar crèdits a determinats sectors productius.
3. Imposant l'obligació d'invertir percentatges dels crèdits a finalitats econòmiques establertes per les autoritats econòmiques.
4. Determinant percentatges d'inversions obligatòries per a inversions en valors emesos per societats públiques i/o privades declarades com a computables.
5. Creant percentatges de dipòsit obligatori al Banc d'Espanya.

Aquestes són les principals disposicions en la matèria:

1. En el 1940 (Llei de 5 de novembre) s'estableix l'aportació de 200 milions de ptes., pel conjunt de caixes, a l'Institut de Crèdit Agrícola.
2. En el 1946 (Llei de 17 de juliol) s'amplia les aportacions per a crèdits agrícoles al 5% dels dipòsits.
3. En el 1951 (Decret de 9 de març), la inversió obligatòria es situa, com a mínim, en el 60% dels dipòsits. Les tres quartes parts en valors de l'Estat.
4. En el 1957 (Ordre de 17 de gener) i 1958 (Ordre de 12 d'abril) s'introdueix el crèdit a l'habitatge com a obligatori: el 10% de l'increment dels dipòsits dels anys 1955, 1956, 1957 i successius.
5. L'any 1959, el percentatge obligatori d'inversió en fons públics s'incrementa amb la disposició que estableix que el 65% de l'augment mensual dels dipòsits s'inverteixi en obligacions emeses per les empreses de l'Institut Nacional d'Indústria (en endavant INI), i un 10% en préstecs complementaris per a la construcció d'habitatges de renda limitada (Resolució Direcció General de la Banca, Borsa i Inversions de 26 de febrer)
6. Al 1962 es retorna al percentatge mínim obligatori del 60% en fons públics (Ordre de 7 d'agost)
7. El Decret de 26 de març de 1964 sobre inversions de les caixes
8. Al 1964 (Ordre del 20 d'agost) el conjunt de la inversió obligatòria es situa al 80% : 50% en fons públics, 17% crèdits per a les petites i mitjanes empreses, 6% per a préstecs accés a la propietat i 7% per a préstecs complementaris d'habitatge.

110. Veure MARTÍN-RETORTILLO BAQUER, S.: *Crédito, Banca y Cajas de Ahorro*. Editorial Tecnos. Madrid, 1975, p. 360, on referint-se a la importància dels recursos destinats al finançament d'empreses privades que va autoritzar aquesta Junta d'Inversions, en l'exercici de les funcions encarregades pel Ministeri d'Hisenda, senyala que segons les dades de la Resolució de la Comissió Executiva de la Junta d'inversions, publicada en el BOE de 12 de març de 1969, es manifesta que si abans del 16 d'octubre de 1962 s'havien qualificat inversions d'una cinquantena d'empreses privades, a partir d'aquella data aquesta xifra ja havia augmentat a 230 societats, en el ben entès que alguna d'elles tenia qualificada més d'una inversió.

9. Al 1971 es crea un coeficient de caixa a dipositar en el Banc d'Espanya del 4%. (Ordre de 15 de desembre).
10. Per Ordre del Ministeri d'Hisenda de 31 de gener de 1973 es rebaixen els coeficients d'inversió obligatòria fins el 70% : 40% en fons públics i 30% resta preséctes d'inversió obligatòria.

Podem concloure que observant les diverses disposicions que van anar marcant aquests coeficients fins al procés de reforma de 1977, de les quals hem extret les més significatives, van arribar al seu punt més àlgid els anys 1964-1972 amb més d'un 80% de recursos afectats. Aquest percentatge era el més alt en relació a totes les caixes a nivell internacional.¹¹¹

3. LES CAIXES D'ESTALVIS DURANT EL PROCÉS DE TRANSICIÓ POLÍTICA CAP A LA DEMOCRÀCIA

Amb la mort del general Franco s'obre a Espanya un procés de recuperació de la democràcia amb la «Ley Fundamental para la Reforma Política 1/1977» de 4 de març que ha de culminar amb la promulgació de la Constitució Espanyola de 1978 (en endavant CE).

Amb els anomenats Pactes de la Moncloa, el nou govern de la UCD, sorgit de les primeres eleccions democràtiques després de la Dictadura, aconsegueix signar un protocol d'acords amb tots els partits de l'oposició que incorpora la necessitat d'iniciar un procés de liberalització del sistema financer amb la voluntat d'accentuar-ne la competència.

Fins l'obertura del procés de reforma política de 1977, es pot dir que entre caixes i bancs s'havia arribat a una especialització: les caixes d'estalvis es dedicaven a l'estalvi dels particulars i els bancs a les empreses. A partir de la reforma ja no serà així, bancs i caixes competiran per uns mateixos segments de població: particulars i empreses, tot i que, pel que fa a les empreses, les caixes s'especialitzaran en les petites i mitjanes.

Aquest procés liberalitzador significarà les transformacions següents:

1. L'equiparació operatòria entre bancs i caixes i la democratització dels seus òrgans de govern
2. La regionalització de les inversions de les caixes
3. La reducció dels coeficients d'inversió obligatòria
4. La llibertat del tipus d'interès
5. La llibertat d'expansió territorial
6. L'increment dels recursos propis

3.1. L'equiparació operatòria entre bancs i caixes i l'inici de la democratització dels seus òrgans de govern. El Decret 2290/77, de 27 d'agost, d'òrgans de govern, funcions, operatòria, distribució d'excedents i institucions representatives del sector

El legislador espanyol en data de 27 d'agost de 1977, és a dir, abans de la Constitució de 1978, promulga aquest Decret 2290/77 que ve a resoldre les contradiccions que genera-

111. Veure ROS HOMBRABELLA, J.: *Las Cajas Generales de Ahorro en la economía española (1941-1966)*. Ediciones CECA. Madrid, 1966, on afirma: «El nivel de inversión obligatoria impuesta a las Cajas españolas es completamente excepcional, por su elevada altura, dentro del panorama internacional a este respecto, dejando aparte los sistemas de inversión completamente centralizada, que no cabe comparar con los demás entre otras causas porque llevan consigo la garantía estatal; efectivamente, sólo encontramos como régimen legal comparable el imperante en Argentina, con una inversión obligatoria en fondos públicos y corporativos del 40% de los depósitos».

va la vigència de l'anterior Decret 786/ 1975 de 3 d'abril, dictat sobre la base d'una legislació que no podia ser aplicable, ja que, entre d'altres anacronismes, l'antic sistema de representació sindical als consells d'administració el deixava sense efecte el reconeixement de la de llibertat sindical de la Llei 19/1977. Calia, doncs, modificar la legislació de les caixes atenent a aquest nou marc de llibertats.

Els objectius principals de l'esmentat Decret 2290/77, segons l'exposició de motius, és el d'iniciar un procés de reforma de les caixes d'estalvis que, sota el principi de llibertat i representativitat, afectarà a la composició dels seus òrgans de govern, la seva operativa, la distribució dels seus excedents i l'organització de les seves institucions representatives.¹¹²

És un Decret de vint-i-sis articles, dividits en quatre capítols, tres disposicions transitòries i cinc disposicions finals. Els principals trets de la reforma són els següents:

1. Els òrgans de govern estaran constituïts per l'assemblea general, el consell d'administració, la comissió de control i la comissió d'obres socials.¹¹³
2. En l'assemblea general hi estaran representats els impositors, entitats socials de divers caràcter del seu àmbit territorial, els membres del consell d'administració i de les comissions de control i obres socials.¹¹⁴
3. Les corporacions públiques fundadores estaran representades directament amb vocals al consell d'administració, sense poder excedir de la meitat menys dos dels seus membres. Els empleats estaran representats directament com a vocals en el consell d'administració i les comissions de control i d'obres socials.¹¹⁵

112. En l'exposició de motius podem llegir: «Representatividad y libertad son, pues, los dos principios que intentan combinarse en la reforma y constituyen, en dosis diferentes los criterios inspiradores de otras disposiciones que articulan modificaciones estructurales profundas en nuestro sistema financiero. También estos dos principios constituyen el fundamento básico del presente Real Decreto, cuyo contenido normativo se dirige a la modificación de los órganos de gobierno de las Cajas de Ahorros, de la operatoria de las mismas, de la asignación de sus excedentes y, finalmente de sus instituciones representativas a nivel nacional».

113. L'art. 1. estableix quatre òrgans de govern: l'Assemblea General, el Consell d'Administració, la Comissió de Control i la Comissió d'Obres Socials.

114. L'art. 2 estableix que l'Assemblea General és l'òrgan de govern i decisió de les Caixes, els seus membres són denominats Consellers Generals, i estarà constituïda pels següents grups de representants:

- Un mínim de setanta i un màxim cent-cinquanta en representació dels impositors, elegits mitjançant compromissaris
- Un mínim de quinze i un màxim de trenta representants d'entitats de caràcter científic, cultural o benèfic de reconegut arrelament en l'àmbit territorial de l'Entitat.
- Pels membres del Consell d'Administració, el president, vicepresident i secretari del qual ho seran també de l'Assemblea General, i pels de les Comissions de Control i d'Obres Socials.
- Els estatuts de les Caixes determinaran el nombre de compromissaris, de Consellers Generals elegibles i les Entitats i Corporacions que hauran de tenir representació a l'Assemblea General.

115. L'article 10 estableix que els vocals del Consell d'Administració seran elegits per l'Assemblea General, llevat dels que representen al personal de l'Entitat i els que en el cas de caixes fundades per l'Estat o Corporacions Locals, siguin aquestes qui els elegeixin directament. De tal manera que: «Uno. (...) A tales efectos el nombramiento de vocales se regirá por lo dispuesto en los Estatutos, y en todo caso respetando las siguientes normas generales:

- a) En el caso de las Cajas fundadas por el Estado o las Corporaciones Locales, el número de vocales nombrados directamente por aquél o éstas no podrá exceder de la mitad menos dos del número total de vocales. En los restantes casos, la Asamblea General elegirá la mitad menos dos de los vocales del Consejo entre personalidades de reconocido prestigio cultural, científico o profesional dentro del ámbito territorial de la Caja o de entre Consejeros generales que sean representantes de las Corporaciones Locales, en las proporciones que señalan los Estatutos.
- b) El número de vocales representantes del personal de la Caja de Ahorros será de cuatro.
- c) Los restantes vocales serán elegidos por la Asamblea entre el grupo de Consejeros generales representantes directos de los impositores.

(...).

Tres. Los vocales representantes del personal serán elegidos directamente por los empleados. Las candidaturas se presentarán y la elección se efectuará con arreglo a criterios de amplia proporcionalidad por los grupos de categorías profesionales o funcionales en que puedan distribuirse la correspondiente plantilla, al objeto de que todos ellos queden directamente representados en el Consejo».

Els articles 13 i 15 determinen la composició de les Comissions de Control i d'Obres Socials.

4. S'autoritza a les caixes d'estalvis a realitzar les mateixes operacions que els bancs privats.¹¹⁶
5. Els excedents lliures per obres socials s'hauran de destinar a actuacions en el camp de la sanitat pública, investigació, ensenyament, cultura i serveis d'assistència social.¹¹⁷

Aquesta serà la darrera normativa sobre els òrgans de govern de les Caixes, abans que la Generalitat comenci a legislar en la matèria, ja que la Constitució Espanyola, aprovada per les Corts Generals a l'any 1978, dóna via oberta a l'aprovació l'any 1979 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya que disposa en l'article 12.1.6. la competència exclusiva de la Generalitat en caixes d'estalvis, d'acord amb les bases i l'ordenació de l'activitat econòmica general i la política monetària de l'Estat. El traspàs d'aquestes competències serà assumit per la Generalitat mitjançant el Decret 145/1980, de 25 d'agost, iniciant un període en el que l'aplicació del Decret 2290/77, de 27 d'agost, d'òrgans de govern, funcions, operativa, distribució d'excedents i institucions representatives del sector, conviurà amb les normes autonòmiques que es vagin desplegant. Això durarà fins l'any 1985 en el que la quasi simultània aprovació de lleis de caixes a Catalunya com a l'Estat obrirà un nou marc dispositiu al qual s'hauran d'adaptar ambdues administracions.

3.2. Regionalització de les inversions

En el decurs dels darrers anys, s'havia anat posant de relleu la crítica a les autoritats econòmiques centrals pel drenatge de recursos que venien significat els coeficients d'inversió obligatòria que eren utilitzats per a finançar inversions amb poca incidència a Catalunya. Recordem que el 1964 el conjunt de la inversió obligatòria s'havia arribat a situar en el 80% (Ordre del 20 d'agost).

Segons un estudi de Ribas,¹¹⁸ la part d'aquesta inversió obligatòria —utilitzada per finançar deute públic de l'Estat, inversions de l'INI, valors de renda fixa autoritzats pel Ministeri d'Hisenda, i emissions d'obligacions d'empreses públiques i privades declarades computables— que havia estat finançada per les caixes catalanes, significava quasi un 30% de tota la inversió obligatòria de la confederació de caixes espanyola, i en canvi el retorn inversor que per a Catalunya representaven aquelles inversions estava per sota del 20%.

116. El Capítol II que té un sol article 26, equipara les operacions de les Caixes a les dels Bancs sense cap limitació: «A partir de la entrada en vigor de la presente disposición las Cajas de Ahorros podrán realizar las mismas operaciones que las autorizadas a la Banca privada, sin otras limitaciones que las vigentes para ésta última en el marco de la Ley dos/mil novecientos setenta y dos, de catorce de abril, sobre bases de ordenación del crédito y de la Banca».

De les disposicions transitòries i finals, cal posar de relleu la disposició final quarta que habilita al Banc d'Espanya com a interlocutor per a totes les relacions que el RD determina que s'hauran de mantenir entre les Caixes i el Ministeri d'Economia: «Todas las relaciones de las Cajas de Ahorros y de la Confederación Española de Cajas de Ahorros con el Ministerio de Economía en las materias reguladas en este Real Decreto se establecerán a través del Banco de España».

117. El Capítol III, que consta de tres articles, nùms. 21, 22 i 23, es refereix a la distribució d'excedents i les obres benèfic-socials, establint que la totalitat dels excedents dels exercicis, un cop cobertes les corresponents reserves, s'hauran de destinar a obres benèfic-socials orientades als següents camps d'actuació:

- i. Sanitat pública
- ii. Investigació
- iii. Ensenyament
- iv. Cultura
- v. Serveis d'assistència social

Aquestes actuacions les podran fer les Caixes per elles mateixes o amb col·laboració amb d'altres Institucions o persones físiques o jurídiques.

Així mateix, s'estableix que la distribució del percentatge entre reserves i OBS està fixat d'acord amb el valor del coeficient de garantia segons l'escala precisada en el Decret 1838/75 de 3 de juliol.

118. Veure RIBAS MASSANA, A.: *Les caixes d'estalvis a Catalunya. Estructura i funcions*. Publicacions de la Fundació Jaume Bofill. Barcelona, 1982.

El Reial Decret 2291/1977 de 27 d'agost, pel qual es regionalitzen les inversions de les caixes d'estalvis, pretén corregir aquest desequilibri. En l'exposició de motius podem llegir que el legislador reconeix amb aquesta disposició l'arrelament regional de les caixes i es fa ressò del desig popular que les caixes potenciïn la seva actuació financera en l'àmbit regional que els hi és propi, establint que les caixes d'estalvi destinaran a les seves zones d'actuació territorial almenys la meitat de les seves inversions mobiliàries, excloses les obligatòries, i com a mínim les tres quartes parts de la resta d'inversions.¹¹⁹

3.3. Reducció dels coeficients d'inversió obligatòria

La voluntat de reduir els coeficients d'inversió obligatòria representava un canvi fonamental per l'alliberament dels recursos de les caixes, ja que tal i com hem comentat en l'apartat 2.3 anterior, les caixes s'havien vist constrenyides a invertir una important quantitat dels seus recursos dipositats en actius assignats per l'Administració. Era una mesura totalment necessària per a poder competir en el sector financer, amb igualtat d'oportunitats amb els bancs.

Tot i que per l'Ordre de 31 de gener de 1977, ja s'havien reduït aquests coeficients al 70%, és en l'Ordre del Ministeri d'Economia de 23 de juliol de 1977 que s'inicia el veritable procés de reducció d'aquests coeficients amb la voluntat d'estabilitzar-los en el 35%, assenyalant un calendari de reducció del 0,25% mensual, exceptuant el coeficient de caixa que s'incrementa al 5,5%. Aquest ritme de reducció mensual va ser modificat posteriorment al 0,10% per l'O.M. de 27 d'abril de 1979, i retornat al 0,25% pel Decret 73/81 i O.M. de 17 de gener de 1981. Finalment, amb el Reial Decret 37/1989, de 13 de gener de 1989, sobre coeficients d'inversió obligatòria de les entitats de dipòsit, es va establir un calendari de reducció dels coeficients fins a la seva total extinció pel 31 de desembre de 1992.

Amb la nova Constitució, aquesta intervenció de l'Administració en l'activitat financera de les caixes ve emparada per l'article 38 de la Constitució que estableix que: «Es reconeix la llibertat d'empresa dins del marc de l'economia de mercat. Els poders públics garanteixen i protegeixen l'exercici d'aquella i la defensa de la productivitat, d'acord amb les exigències de l'economia general i, en el seu cas, de la planificació».

Aquests coeficients, doncs, que són de mesures de política econòmica i monetària que poden anar variant en el decurs del temps, en aquell moment eren el coeficient de caixa i el coeficient d'inversió obligatòria pròpiament dit. Actualment, solament s'està utilitzant el coeficient de caixa, tal i com veurem en els següents apartats, on es detalla el concepte de cadascun d'ells i l'evolució que han anat tenint:

119. Art.1. «Las Cajas de Ahorros destinarán a inversiones en la región o zona geográfica en que desarrollen su actividad financiera:

a) La mitad, al menos de sus inversiones en valores mobiliarios, excluidas las obligatorias que hayan de materializarse necesariamente en cédulas de inversiones.

b) Las tres cuartas partes, como mínimo, de sus restantes inversiones, excluidas las cuentas financieras y las de tesorería e incluidos inmovilizado y las inversiones de la obra social».

Art. 2. «A efectos de lo prevenido en el artículo anterior, podrán computarse como inversiones regionales en valores emitidos por el Instituto Nacional de Industria, compañías de producción de energía eléctrica, Corporaciones Locales, Compañía Telefónica Nacional de España y por las demás entidades públicas o privadas cuando tales valores financien obras o actividades en la región de que se trate, o de las que éste se beneficie directamente, y así se reconozca de forma expresa en cada caso en concreto por la Comisión Delegada de Asuntos Económicos a propuesta de los Ministerios con competencia sobre las inversiones a que la emisión se refiere.

En el caso de préstamos y créditos se considerarán que financian obras o actividades en la región cuando el prestatario o acreditado destine su cuantía a inversiones reales en la misma o cuando en ella tenga su domicilio. En el descuento de efectos, si el librador o el librado residen en la región o zona geográfica de la Caja o si en ella desarrollan la actividad por la que el efecto se gire».

A) El coeficient legal de caixa

Es tracta d'un percentatge del total de les partides que componen l'anomenat passiu computable de les caixes d'estalvis, que s'ha de dipositar al Banc d'Espanya amb l'objectiu d'assegurar la liquiditat de les entitats davant d'un imprevist reintegrament de fons.

Si bé l'objectiu inicial d'aquest coeficient, que es va iniciar al 1971 amb el 4% fins arribar progressivament al 7,5% a final de 1983, era assegurar que les caixes mantinguessin la liquiditat necessària per atendre un imprevist reintegrament de fons, a partir de la circular del Banc d'Espanya de 9 de gener de 1984, es van convertir de fet en un instrument de política monetària per reduir el diner en circulació i la capacitat creditora de les caixes, al passar del 7,75% al 20%, del qual el 15% era remunerat i la resta sense interès. Amb la circular del Banc d'Espanya 2/1990, de 27 de febrer, aquest coeficient va baixar al 5%, per finalment situar-se al 2% en una posterior circular 10/1993 de 17 de setembre, això sí, sense cap remuneració.

El conjunt de partides que componen aquest passiu computable, segons la circular monetària 1/1996, de 27 de setembre, del Banc d'Espanya, són els establerts en la norma tercera.¹²⁰

B) El coeficient d'inversió obligatòria

El coeficient d'inversió obligatòria, era una important font de recursos perquè l'administració pública financés tant les seves pròpies necessitats d'endeutament, a través de l'emissió de deute, com aquelles inversions d'interès general que considerés convenient, per mitjà de la computabilitat de l'emissió de valors de renda fixa amb aquella finalitat.

La Generalitat amb el Decret 213/1981, de 9 de juliol, va exercir la seva facultat de fer també computables els valors de renda fixa que tinguessin com objectiu l'estímul a l'activitat productiva, la creació de llocs de treball, l'equilibri territorial i la millora del medi ambient

En legislació de l'Estat posterior a 1981, es va, doncs, continuar reduint aquests coeficients d'inversió obligatòria, a l'hora que es matisava per adaptar-lo al nou marc competencial de les Comunitats Autònomes.

Així, la Llei 13/1985, de 25 de maig, sobre coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació dels intermediaris financers, establí dos trams de coeficients: els destinats a inversió en pagarés del Tresor i deute de l'Estat i els destinats a inversions especials, de tal manera que, en qualsevol cas, la suma total entre ambdues destinacions no superés el 35% dels passius computables. La concreció d'aquests coeficients per a cada destinació era la següent:

120. La Circular monetaria 1/1996, de 27 de Septiembre, del Banco de España, a las entidades de crédito, sobre el coeficiente de Caja. Norma tercera. Pasivos computables, establece que:

«Servirán de base de cálculo del coeficiente los siguientes pasivos u operaciones propias de financiación:

a) Depósitos en cuenta corriente y asimilados, libretas de ahorro, imposiciones a plazo, y préstamos recibidos por las entidades sometidas al coeficiente, en pesetas o en moneda extranjera, cuando su titular sea residente en España y no sea una entidad de crédito, ni el Estado, Comunidad Autónoma o Corporación Local, sus respectivos organismos autónomos administrativos, ni las entidades gestoras de la Seguridad Social.

b) Los saldos de los pasivos enumerados en la letra a) del presente apartado, denominados en pesetas, cuyo titular sea un no residente, excepto los correspondientes a las Comunidades Europeas, bancos multilaterales de desarrollo y demás organismos internacionales.

c) Pagarés de propia financiación u otros valores que impliquen captación de fondos reembolsables. No integrarán la base de cálculo del coeficiente las financiaciones subordinadas que se computen o hayan sido computadas como recursos propios a efectos de lo dispuesto en la Ley 13/1985, de 25 de mayo, y disposiciones que la desarrollan.

d) Letras, pagarés u otros efectos de la cartera endosados o cedidos a tercero, participaciones a favor de terceros en activos de la cartera, excluidas las participaciones hipotecarias que cumplan lo previsto en el apartado 3 del artículo 62 del RD 685/1982, de 17 de marzo, y cesiones de efectos o valores con pacto de recompra no opcional; se excluyen las cesiones temporales, participaciones y demás operaciones relativas a deuda del Estado o de las Comunidades Autónomas.

e) Acreedores por valores, excepto cuando se trate de valores emitidos por el Estado o de las Comunidades Autónomas, en la medida en que los valores recibidos hayan sido vendidos.

f) Aavales o pagarés de empresa».

a) Els pagarés del Tresor i deute de l'Estat:

Destinat a atendre necessitats de finançament públic a curt i mig termini de l'Administració de l'Estat. El percentatge de reserva de fons per aquest fi el va fixar la Llei 13/1985 entre un mínim del 10% i un màxim del 15% dels passius computables.

b) Les inversions especials:

Destinat a inversions d'interès general per a l'Estat o les Comunitats Autònomes susceptibles de finançament en condicions més favorables que les del mercat. En el cas de les CCAA seran computables els títols emesos per elles mateixes i/o els crèdits que qualifiqui com a tals.

El percentatge de reserva de fons per aquest fi es definia per la diferència entre el percentatge total global establert per a les inversions obligatòries i el percentatge del sotscoeficient mínim del 10% establert per la Llei 13/1985, per a pagarés i deute de l'Estat, dels passius computables, que en el cas de les CCAA s'havien de calcular sobre els recursos computables captats en el seu àmbit territorial. En qualsevol cas els actius qualificats per les CCAA no podien excedir del 20% dels actius de cobertura, exclosos els títols emesos pel Tresor o l'Estat o dirigits al finançament del crèdit oficial o el seu substitutori.

Aquesta normativa, que limitava el marge d'actuació en aquest camp de les autonomies, va ser objecte de recurs d'inconstitucionalitat per part de la Generalitat, que finalment va ser desestimat.¹²¹

Seguint amb el procés liberalitzador, pel Reial Decret 321/1987, de 17 de febrer, es va reduir a l'11% el percentatge global per inversions obligatòries del 35%, establert en la Llei 13/1985. En l'exposició de motius del RD es manifesta el següent:

«Este planteamiento (de reducir los porcentajes d'inversió obligatòria), que viene presidiendo la política económica del Gobierno, aconseja devolver al mercado la financiación de los sectores todavía amparados por el tramo de las inversiones especiales, en el convencimiento que esta definitiva liberalización de los circuitos privilegiados redundará en beneficio de la eficacia del sistema sin perturbar significativamente el funcionamiento de los sectores hasta ahora beneficiados por el tramo suprimido».

Amb aquesta reducció les CCAA, i en particular la Generalitat, es va quedar sense poder actuar en el camp dels coeficients d'inversió obligatòria, ja que, un cop deduït de l'11% el 10% de reserva per a pagarés i deute de l'Estat, de fet es quedaven amb una reserva de l'1%, motiu pel qual la Generalitat va instar el conflicte positiu de competències número 964/87, en relació amb els articles 2.1.b) i 2.1.c) en relació amb l'article 3 i l'article 5, paràgrafs segon i tercer, i la disposició transitòria del Reial Decret 321/1987, de 27 de febrer.¹²²

Finalment, amb el Reial Decret 37/1989, de 13 de gener de 1989, sobre coeficients d'inversió obligatòria de les Entitats de Dipòsit, va establir un calendari de reducció dels coeficients fins a la seva total extinció per a 31 de desembre de 1992.

3.4. Liberalització dels tipus d'interès

D'ençà del Reial Decret de 19 de juny de 1853, els tipus d'interès aplicats per les caixes, tant per les operacions actives com passives, han estat en major o menor grau marcats

121. Els art. 4.1, 5.2, juntament amb d'altres disposicions, varen ser objecte del recurs d'inconstitucionalitat 800/1985, de la Generalitat contra l'Estat, que va ser desestimat per sentència 135/1992, de 5 d'octubre. L'article 4.1. s'impugnava perquè es limitava al 20% la capacitat de les CCAA per a qualificar actius computables; l'art 5 perquè l'Estat podia determinar que fins a un 15% els coeficients d'inversió obligatòria es cobriren amb deute de l'Estat, i en canvi la Generalitat no podia reservar-se'n cap percentatge per les seves emissions de deute.

122. Conflicte positiu de competències número 964/87, en relació amb els articles 2.1.b) i 2.1.c) en relació amb l'article 3.5, paràgrafs segon i tercer, i la disposició transitòria del Reial Decret 321/1987, de 27 de febrer, pel qual es regula el coeficient d'inversió obligatòria de les Entitats de Dipòsit.

per les autoritats econòmiques del moment. Així, hi ha hagut períodes en què s'han definit interessos màxims, i en d'altres s'han definit interessos de caràcter obligatori. Cabana ens informa que no és fins a 1969 que «per primera vegada es dona llibertat de pagament d'interessos a un tipus de dipòsit: les imposicions a més de dos anys».¹²³

Hem d'esperar, però, l'any 1977, que s'iniciï en profunditat el procés liberalitzador, que culminarà l'any 1987 amb la plena llibertat de tipus d'interès per als dipòsits, establerta en l'Ordre de 3 de març sobre liberalització de tipus d'interès i comissions i sobre normes d'actuació de les Entitats de dipòsit.¹²⁴

3.5. La llibertat d'expansió territorial de les caixes

El procés s'inicia amb l'ordre del Ministeri d'Economia de 20 de desembre del 1979 que regula l'obertura d'oficines per les caixes d'estalvi, concedint-les-hi l'obertura totalment lliure dins la comunitat autònoma en la que radiqui la seva oficina central, i d'una manera ponderada, atenent al nombre d'oficines que ja tinguin obertes en una comunitat autònoma diferent i a la proporció entre els seus recursos propis i aliens.

Aquesta normativa permetrà a totes les caixes catalanes una gran expansió dins el territori de Catalunya, a l'hora que per a les grans, sobretot per la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis li significarà convertir-se en la primera caixa d'Espanya, amb oficines a tot el territori nacional.

Aquesta normativa es veurà modificada posteriorment per la Llei 13/1985 i el Reial Decret 1370/85, que determina un mateix règim d'expansió entre caixes i bancs dins de cada CCAA, i pel Decret 1582/1988 de 29 de desembre de 1988, de modificació del RD 1370/1985, en matèria d'expansió de les entitats de dipòsit, que elimina els darrers límits territorials d'expansió de les caixes a tot l'Estat.

3.6. L'increment dels recursos propis

L'increment de reserves de les caixes iniciat per l'aplicació del Decret 1838/75, de 3 de juliol, que condicionava el percentatge d'excedents destinats a obres socials a l'assoliment d'un determinat coeficient de garantia relacionat amb els recursos propis i els aliens, va continuar en la nova etapa democràtica amb la voluntat d'augmentar la solvència de les caixes d'estalvi, atesos els riscos que comportava la competència oberta en el mercat financer.

Les noves orientacions que en aquest sentit es van instrumentar es van iniciar amb el RD 502/1983, de 15 de març, que establia un nou escalat de l'antic coeficient de garantia favorable a l'increment del percentatge d'excedents destinats a reserves que podia arribar al 80% en el cas que aquest coeficient fos inferior al 3%. En qualsevol cas el percentatge d'excedents destinats a reserves mantenia el mínim del 50%.¹²⁵

123. CABANA, F.: *Caixes i Bancs de Catalunya - Caixes d'Estalvis Catalanes*, op. cit., p. 397.

124. L'Ordre de 3 de març de 1987, sobre liberalització de tipus d'interès i comissions i sobre normes d'actuació de les Entitats de dipòsit estableix: «Primero. Los tipos de interés de las operaciones activas y pasivas de los Bancos privados, Cajas de Ahorro y Cooperativas de crédito (en adelante, Entidades de depósito) serán los que libremente se pacten, cualesquiera que sea la modalidad y el plazo de la operación o la naturaleza del sujeto con el que se concierte, sin más excepciones que las establecidas en número segundo de esta Orden».

Altres disposicions administratives d'aquesta Ordre varen ser objecte de conflicte positiu de competències per part de la Generalitat. Concretament el conflicte positiu de competències número 965/87, en relació als articles 4, 5, 6, 9, últim paràgraf, i articles 11 i 12. Aquest conflicte és desestimat a favor de l'Estat en la sentència 155/1996, de 9 d'octubre, dictada pel Tribunal Constitucional.

125. El Reial Decret 502/1983, de 15 de març estableix aquest nou escalat del coeficient de garantia i el percentatge mínim d'excedents destinats a reserves:

El canvi d'orientació substancial, però, es va produir al cap d'un parell d'anys amb la Llei 137/1985, de 25 de maig, sobre coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació de mitjancers financers, que va introduir un nou sistema de repartiment d'excedents lligat amb l'assoliment d'uns determinats percentatges de recursos propis relacionats amb les inversions fetes i els riscos assumits. En el desplegament de l'esmentada llei pel Decret 1370/1985, es va establir que els recursos propis de les caixes no fossin inferiors al 4% de les seves inversions, un cop deduïdes les provisions i amortitzacions. El no assoliment d'aquest coeficient de solvència podia arribar a significar destinar a reserves fins a la totalitat dels excedents. En qualsevol cas es mantenia la obligatorietat de destinar a reserves el mínim del 50% dels excedents. Posteriorment la Llei 13/1992, d'1 de juny, de recursos propis i supervisió en base consolidada de les entitats financeres i el Decret 1345/1992 que la desenvolupava van incrementar l'esforç de les caixes per augmentar els seus recursos propis fixant aquest coeficient mínim de solvència en el 8%.

4. LES CAIXES D'ESTALVIS EN EL NOU MARC CONSTITUCIONAL I ESTATUTARI

A partir de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de 1979 (en endavant EAC) la legislació sobre caixes d'estalvis serà competència exclusiva de la Generalitat de Catalunya. Aquesta competència exclusiva, però, cal matitzar-la, ja que d'una banda s'haurà d'atendre a les bases i l'ordenació de l'activitat econòmica general i la política monetària de l'Estat, i de l'altra banda a la legislació de l'Estat en matèria d'ordenació del crèdit, de la que la Generalitat solament en tindrà competències de desplegament legislatiu i execució.

Així queda establert en els articles 12.1.6. i 10.1.4. de l'Estatut:

Art. 12 EAC

«1. D'acord amb les bases i l'ordenació de l'activitat econòmica general i la política monetària de l'Estat, correspon a la Generalitat, en els termes d'allò que disposen els articles 38, 131 i els números 11 i 13 de l'apartat 1 de l'article 149 de la Constitució, la competència exclusiva en les matèries següents:

.....

6). Institucions de crèdit corporatiu, públic i territorial i caixes d'estalvis»

Art. 10 EAC

«1. En el marc de la legislació bàsica de l'Estat i, si s'escau, en els termes que aquella legislació estableixi, corresponen a la Generalitat el desenvolupament legislatiu i l'execució de les matèries següents:

.....

4) Ordenació del crèdit, banca i assegurances».

És a dir, la competència exclusiva queda acotada al que disposen aquests articles de la Constitució:

<i>Coeficient de garantia</i>	<i>Percentatge d'excedents destinat a reserves obligatòries</i>	<i>Percentatge destinable a obra benèfic social</i>
Menys del 3%	80%	20%
Entre 3% i 4%	75%	25%
Entre 4% i 5%	70%	30%
Entre 5% i 6%	65%	35%
Entre 6% i 7%	60%	40%
Entre 7% i 8%	55%	45%
Del 8% endavant	50%	50%

- a) (Art. 38 CE) Que reconeix la llibertat d'empresa dins el marc de l'economia de mercat i estableix que els poders públics garanteixin i protegeixin l'exercici d'aquella i la defensa de la productivitat, d'acord amb les exigències de l'economia general i, en el seu cas, de la planificació.
- b) (Art. 131 CE) Que estableix que l'Estat, mitjançant una llei, podrà planificar l'activitat econòmica general per atendre les necessitats col·lectives, equilibrar i harmonitzar el desenvolupament regional i sectorial i estimular el creixement de la renda i de la riquesa i la distribució més justa d'aquesta darrera, i que el Govern elaborarà els projectes de planificació d'acord amb les previsions que li siguin subministrades per les CCAA i l'assessorament i la col·laboració dels sindicats i les altres organitzacions professionals, empresarials i econòmiques, per a la qual cosa es constituirà un Consell, la composició i les funcions del qual desenvoluparà una llei.
- c) (Art. 149.11 CE) Que estableix que l'Estat té competència exclusiva sobre el sistema monetari: divises, canvi, convertibilitat; bases de l'ordenació del crèdit, banca i assegurances.
- d) (Art. 149.13 CE) Que estableix que l'Estat té competència exclusiva sobre les bases i coordinació de la planificació general de l'activitat econòmica.

La complexa interrelació de competències entre l'Estat i la Generalitat que es desprèn d'aquest bloc constitucional-estatutari, provocarà repetides controvèrsies entre ambdues institucions des del primer moment en que la Generalitat comenci a promulgar disposicions referides a les caixes d'estalvis.

Aquestes controvèrsies, que sovint es materialitzaran en requeriments d'incompetència, farà que les caixes d'estalvis vegin sovint sotmeses a contínues modificacions moltes de les disposicions que les regulen. Aquesta incertesa es viurà amb tota la seva gravetat amb la interposició del recurs d'inconstitucionalitat número 873/85, de l'Estat contra la Generalitat, contra determinats articles de la Llei 15/1985, d'1 de juliol, de Caixes d'Estalvis de Catalunya, que va ser seguit, al seu torn, per un altre recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern de la Generalitat contra l'Estat, en data de 8/11/1985, número 990/1985, contra la Ley 31/1985, de 2 de agosto, de «Regulación de las normas básicas sobre órganos rectores de las Cajas de Ahorros» (en endavant LORCA).

Per poder analitzar detingudament aquest procés fins arribar a l'actual legislació vigent, en primer lloc es farà una anàlisi de la legislació de la Generalitat en la dècada dels anys vuitanta i de la conflictivitat competencial generada, i se'n treuran algunes conclusions, i en segon lloc es detallarà les disposicions actualment vigents del Decret legislatiu 1/94 de Caixes d'Estalvis de Catalunya, amb les modificacions incorporades per mitjà de la disposició addicional cinquena de la Llei 4/2000 i per mitjà de l'article 77 de la Llei de mesures fiscals i administratives de 30 de desembre de 2002.

4.1. La legislació de la Generalitat de la dècada dels vuitanta i la conflictivitat competencial entre l'Estat i la Generalitat

Amb el Decret 145/1980, de 25 d'agost, sobre la dependència orgànica i funcional de les caixes d'estalvi, la Generalitat comença a legislar sobre les caixes per tal de fer efectiu l'exercici de les seves competències exclusives. Així ho expressa en la seva exposició de motius:

«... el desenvolupament autòmic de Catalunya fa necessari que, sense dilacions, la dependència orgànica i funcional de les Caixes d'Estalvis passi a la competència de la Generalitat, sense perjudici de les competències que, per raons de política monetària de l'Estat, corresponguin al Banc d'Espanya, ni de les mesures definitives que oportunitat es puguin proposar al Parlament de Catalunya, per una regulació definitiva d'aquesta matèria».

El primer conflicte, però, ja va esclatar amb la publicació d'aquest Decret 145/1980, amb el qual la Generalitat, entre d'altres qüestions disposades,¹²⁶ assumia competències sobre caixes d'estalvis que, tot i no tenint la seu social a Catalunya, desenvolupessin a Catalunya la major part de les seves activitats socials i s'atribuïa la facultat de determinar l'aptitud de les inversions obligatòries. Si bé aquesta vegada no s'arriba el Tribunal Constitucional, el Govern de l'Estat aconseguí molt aviat la modificació d'aquesta primera normativa autonòmica. Així, en data de 29 de desembre el DOG publica el Decret 303/1980, de la mateixa data, que substituirà el Decret 145/1980.

Amb aquest nou Decret 303/1980, de 29 de desembre, en poc més de quatre mesos la Generalitat ha de reorientar la seva actuació, d'una banda renunciant a tenir competència sobre les caixes que operen a Catalunya, però que tenen la seva seu social en una altra Comunitat Autònoma i, d'altra, acotant la seva capacitat normativa als marges que li estableix l'Administració de l'Estat, sobretot pel que fa a la qualificació d'actius d'inversió obligatòria. Per altre banda, també es veu obligada a tirar enrera la seva voluntat de coordinació de la nova obra social i a matisar el control de la gestió de les caixes.¹²⁷

126. En el redactat de l'article 1 s'estableix que serà necessària l'autorització de la Conselleria d'Economia i Finances, previ informe del Banc d'Espanya, per la creació de noves Caixes d'Estalvis a Catalunya i per la fusió d'entitats ja existents en el seu territori.

En el redactat de l'article 2 s'estableix que la Conselleria d'Economia i Finances portarà el control de l'acompliment de les normes d'expansió de les Caixes i haurà d'aprovar els projectes corresponents.

En el redactat de l'article 3 s'estableix que les Caixes amb seu social a Catalunya o que desenvolupin a Catalunya la major part de les seves activitats socials, publicaran la convocatòria d'Assemblea General, ordinària i extraordinària en el DOG (art. 3).

En el redactat de l'article 4 es determina que s'establiran amb la Conselleria d'Economia i Finances les relacions que el RD 2290/1977 (arts. 10, 14, 17, 18 i 22 i disp.trans.1ª i finals 2ª i 3ª) preveia entre aquelles i el Ministeri d'Economia.

En el redactat de l'article 5 es sotmeten a la vigilància de la Conselleria d'Economia i Finances l'acompliment de les disposicions sobre Regionalització d'Inversions contingudes en el RD 2291/1977, de 27 d'agost, i correspondrà a la Conselleria determinar l'aptitud dels actius per a les inversions obligatòries de les Caixes, l'autorització o denegació de l'autorització de les inversions, i operacions en què intervinguin, o hi tinguin la firma compromesa, alts càrrecs de les Caixes o persones físiques o jurídiques a ells vinculades.

En el redactat de l'article 6 es determina que la Conselleria d'Economia i Finances portarà la coordinació i donarà l'aprovació als projectes de nova obra social que presentin les Caixes d'estalvis catalanes, respectant les normes tècniques sobre reserves, que podrà modificar, previ informe del Banc d'Espanya.

En el redactat de l'article 7 s'estableix que la Conselleria d'Economia i Finances, sens perjudici del dret d'inspecció que per raons de política monetària i del règim actual de garanties correspon al Banc d'Espanya, portarà el control de gestió, dins l'àmbit de la legislació vigent, de les Caixes d'Estalvis amb domicili social a Catalunya o que desenvolupin a Catalunya la major part de les seves activitats socials.

En el redactat de l'article 8 s'estableix que la Conselleria d'Economia i Finances haurà de donar l'aprovació als projectes i pressupostos de publicitat que vulguin dur a terme les Caixes d'Estalvis amb domicili social a Catalunya o que desenvolupin a Catalunya la major part de les seves activitats socials.

127. Amb l'article 2 del nou decret, de l'aprovació preceptiva de la Conselleria d'Economia i Finances als projectes d'expansió de les Caixes, es passa a poder donar les autoritzacions pertinents en els casos excepcionals previstos en la legislació vigent.

En l'article 3 del nou decret s'inclou la preceptiva publicació, també, en el BOE de les convocatòries de les Assemblees Generals de les Caixes.

Es modifica l'apartat 2 de l'article 5 que establia que la Conselleria d'Economia i Finances "determinaria" l'aptitud dels actius per les inversions obligatòries de les Caixes, sens perjudici del subcoeficient destinat en cada moment a cèdules per a inversions, acotant la seva actuació a «poder declarar» l'aptitud de valors de renda fixa per ser computats en el coeficient de fons públics de les caixes d'estalvi amb seu social a Catalunya, amb el ben entès que la suma d'aquests valors inclosos en el coeficient de fons públics respectarà, en tot cas, el percentatge que sobre el valor que tingui, en cada moment, el coeficient —exclosos les cèdules per a inversions— pugui establir el Govern de l'Estat, d'acord amb les bases d'ordenació econòmica de l'Estat. I afegint, a més, una limitació, sens dubte, principalment destinada a La Caixa, pel còmput total d'aquestes inversions: «En el cas de caixes amb seu social a Catalunya que operin en d'altres regions, el terme de referència pel càlcul del percentatge màxim al que es refereix el paràgraf anterior, serà la part del coeficient de fons públic que correspongui als recursos de tercers captats per a cada caixa a Catalunya».

Així mateix, es limita el muntant de la qualificació de les inversions que les Caixes podran computar en el coeficient de préstecs de regulació especial, als recursos de tercers captats a Catalunya i a l'acompliment de les finalitats i condicions que determinen les disposicions estatals en la matèria.

En l'article 6 desapareix la referència que atorgava a la Conselleria la facultat de coordinació de la nova obra social de les caixes, així com la de la possibilitat de modificar les normes tècniques sobre reserves, previ informe del Banc d'Espanya.

En l'article 7 es substitueix la facultat que s'havia reservat la Conselleria de controlar la gestió de les caixes, per la d'inspeccionar.

Les disposicions que es publiquen en posterioritat¹²⁸ a aquest Decret 303/1980 no seran impugnades per l'Estat fins arribar a L'Ordre del 19 de juny de 1984, sobre expedients sancionadors a les caixes d'estalvis que estableix les facultats sancionadores de la Generalitat en matèria de caixes d'estalvis i regula les garanties jurídiques a les quals ha d'acomodar-se aquest tipus de procediment.

El fet que en el seu redactat es preveïés la possibilitat de suspendre temporalment òrgans de govern o càrrecs directius de les caixes, obviant les competències en aquest camp del Banc d'Espanya, va ser motiu de requeriment d'incompetència per part de l'Estat contra la Generalitat.

Finalment aquesta controvèrsia va ser superada aclarint la Generalitat que aquestes disposicions no impedièren l'exercici de les competències que en aquesta matèria corresponien al Banc d'Espanya (Acord del Consell Executiu de 20 de setembre de 1984).

També, l'article 2 del Decret 46/1985, de 18 de febrer, pel qual s'estableix el procediment per a l'aprovació de la distribució d'excedents i dels pressupostos anuals d'obra social de les caixes d'estalvis amb seu social a Catalunya,¹²⁹ va ser objecte de requeriment d'incompetèn-

128. 1) El Decret 213/1981, de 9 de juliol, sobre computació de valors de renda fixa en el coeficient de fons públics de les Caixes d'Estalvis amb seu social a Catalunya, estableix que les empreses o institucions que vulguin sol·licitar la declaració d'aptitud de valors de renda fixa per ser computats en el coeficient de fons públics de les Caixes d'Estalvis amb seu social a Catalunya, hauran de destinar aquestes emissions «a finançar inversions que: a) Suposin creació de llocs de treball b) Estiguin destinades a assolir un major equilibri territorial de Catalunya, c) Tinguin per objectiu corregir desequilibris en equipaments col·lectius i socials, d) Tinguin per objecte l'estalvi d'energia, e) Suposin aprofitament, recuperació o sanejament d'aigües o millora del medi ambient, f) Es realitzin en activitats que generin exportacions de l'empresa o entitat petionària o que permetin la substitució de productes d'importació en el mercat interior, g) Afavoreixin l'augment de la productivitat de l'empresa, o h) Incrementin la viabilitat econòmica i financera de l'empresa».

2) El Decret 318/1983 de 14 de juliol, pel qual s'estableix la durada de l'exercici del càrrec de Conseller General de les Assemblees Generals de les Caixes d'Estalvis amb seu social a Catalunya, determina en quatre anys la durada de l'exercici del càrrec de Conseller General de les Assemblees Generals de les Caixes, que serà fixada en els Estatuts de cada entitat, els quals podran preveure la possibilitat de reelecció per períodes de quatre anys fins un màxim de dues reeleccions, sempre que en aquestes es compleixin les mateixes condicions, requisits i tràmits que en el nomenament

3) Amb el Decret 560/1983, de 27 de setembre, sobre auditories i Obra Social de les Caixes d'Estalvi, la Generalitat es proposa tres objectius:

a) Conèixer les polítiques actives i passives de les Caixes i, si més no, exercir-ne el seu control indirecte. Així, s'estableix que les Assemblees Generals aprovin les línies generals d'actuació dels Consells, les quals hauran de definir els següents punts (art. 1):

1. Característiques generals de les operacions passives que realitzarà l'entitat
2. Criteris que s'hauran de seguir per a la distribució de les operacions actives per sectors i regions.
3. Criteris que s'aplicaran en relació amb les inversions regionals
4. Criteris que s'hauran de seguir per a la constitució d'empreses mercantils o per a la presa de participació en aquestes.
5. Criteris que s'hauran de seguir en quant a l'assumpció de riscos en les empreses en què participi.
6. Criteris per a la concessió d'aval a favor a persones o entitats no participades.
7. Criteris d'expansió de l'entitat

Aquestes línies generals d'actuació hauran de ser comunicades a la Conselleria d'Economia i Finances. La Comissió de Control en farà el seguiment trimestral del seu compliment i n'informarà semestralment a la Conselleria (arts. 2 i 3).

b) Conèixer la gestió de les Caixes i els seus resultats i adreçar-els-hi, si s'escau, recomanacions. Així, s'estableix com a norma sotmetre anualment a auditoria externa, la memòria, el balanç i el compte de resultats de les Caixes, el contingut del qual serà determinat per la Conselleria d'Economia i Finances i del que se'n haurà de donar compte al mateix Departament (arts. 4 i 5).

La Conselleria podrà adreçar a les Caixes, les recomanacions que consideri adients per a la major garantia de la seguretat i la solvència de les esmentades entitats, amb independència de les facultats sancionadores que puguin correspondre (art. 6).

c) Establir prioritats en la política d'obres socials de les Caixes. Així, el Govern adreçarà a les Caixes un programa que expressi els sectors necessitats i prioritats en què s'hauran de fer efectives les noves inversions en obres socials, i exigirà l'autorització expressa del Departament de la Presidència d'aquelles inversions de les Caixes no incloses en aquesta llista de prioritats.

4) L'Ordre de 30 de desembre de 1983, sobre els informes d'auditoria que les caixes d'estalvi han de lliurar al Departament d'Economia i Finances, desplega el dispostat en l'article 4 del Decret 560/83, de 27 de desembre, detallant el contingut dels informes d'auditoria que les Caixes d'Estalvi han de lliurar al Departament d'Economia i Finances.

129. Amb aquest Decret, s'estableix que correspon a la Conselleria d'Economia i Finances l'aprovació de la proposta d'excedents, així com els pressupostos anuals d'obra social (art. 1), la qual podrà sol·licitar informe previ al Banc d'Espanya (art. 2). En aquest sentit, abans del 28 de febrer de cada any, les Caixes d'Estalvis trametan al Departament d'Economia i Finances la informació prèvia que aquest determini sobre el projecte de distribució d'excedents i de pressupost d'obra social; així mateix, les propostes aprovades per les Assemblees Generals, seran trameses durant el primer semestre per a llur autorització (art. 3).

cia per part de l'Estat contra la Generalitat, argumentant que en alguns casos la intervenció del Banc d'Espanya era obligatòria, atenent a la seva competència en matèria de control de la solvència de les caixes d'estalvis. Finalment el conflicte es va acabar amb el reconeixement per part de la Generalitat del requeriment de l'Estat (Acord del Consell Executiu de 23 de maig de 1985).

Si fins aquell moment les controvèrsies competencials s'havien arribat a solventar per la via de l'acord bilateral entre l'Estat i la Generalitat, amb la promulgació en el Parlament de la Llei 15/1985, d'1 de juliol, de Caixes d'Estalvi de Catalunya,¹³⁰ i per part de les Corts Generals la Ley 31/1985, de 2 de agosto, LORCA, esclata el conflicte que haurà de dirimir el Tribunal Constitucional. És a dir, es posa de relleu la diferent interpretació que Generalitat i Estat fan de les seves competències.

La defensa respectiva de l'Estat i la Generalitat de les seves normatives culminaran amb la interposició per part del President del Govern de l'Estat, en data de 3/10/1985, del recurs d'inconstitucionalitat número 873/85, contra determinats articles de la Llei 15/1985, d'1 de juliol, del Parlament de Catalunya, que va ser seguit, al seu torn, per un altre recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern de la Generalitat, en data de 8/11/1985, número 990/1985, contra la Ley 31/1985, de 2 de agosto, LORCA.¹³¹

130. La Llei 15/1985, d'1 de juliol, de Caixes d'Estalvis de Catalunya, es la primera llei sobre caixes promulgada pel Parlament de Catalunya. De l'exposició de motius que justifiquen aquesta elaboració, el legislador posa de relleu els següents:

a) La importància assolida per les caixes d'estalvis a Catalunya, l'arrelament territorial que històricament han tingut i llur caràcter específic d'entitats d'estalvi popular, juntament amb una intrínseca finalitat social.

b) El Parlament de Catalunya ha de fer ús de les seves competències legislatives per aprovar una ordenació general de les caixes d'estalvis del país, l'autonomia de les quals s'ha de respectar i s'ha d'incrementar sota el Protectorat de la Generalitat.

c) La Llei actualitza la definició de la naturalesa i les finalitats de les caixes d'estalvis, sense alterar-ne el caràcter fundacional, i s'estableixen els criteris de representació en els òrgans de govern, atenent raons d'equilibri social i procurant allunyar d'aquestes institucions tractaments incompatibles amb la confiança que qualsevol entitat de crèdit ha de generar en els ciutadans.

d) La Llei també regula el marc en què s'han d'exercir les competències que l'Estatut d'Autonomia atribueix a la Generalitat pel que fa a la direcció, la inspecció, i la disciplina de les caixes d'estalvis, sens perjudici de les responsabilitats de l'Administració de l'Estat en aquesta matèria. Per aquest motiu, preveu l'existència d'acords de col·laboració entre ambdues Administracions per a una millor actuació dels poders públics.

La Llei consta de seixanta un articles distribuïts en vuit capítols, té sis disposicions transitòries i una disposició final.

131. a) En el recurs d'inconstitucionalitat 873/1985 de l'Estat contra la Generalitat, l'advocat de l'Estat sosté que les competències estatals sobre les bases d'ordenació del crèdit, inclouen les normes establertes en la Llei 13/1985, de 25 de maig, de coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació dels intermediaris financers, les establertes en el Decret 1838/1975, de 3 de juliol, que regula la creació de caixes d'estalvis, i la Llei 21/1985, de 2 d'agost, de regulació de les normes bàsiques sobre òrgans rectors de les caixes d'estalvis (LORCA).

Per aquest motiu, entén que el Parlament de Catalunya s'ha excedit en les seves competències al promulgar la Llei 15/1985, de caixes de Catalunya, en tot un conjunt de normes que es poden classificar en els següents quatre apartats:

Les referides al règim jurídic de les caixes d'estalvis. Articles 1.1 i 3; 5; 6; 7; 9.1; 10; 11.1 i 2.

Les que regulen les matèries relatives als òrgans de govern de les caixes. Articles 14.1 d); 16.2 e) i 3; 17; 19 b); 21.2; 22.1 f); 23 c); 28.1 3 i 4; 31.1; 33.1 i 6; 26.1; 38.2 i 3; 49.

Les referents a la inspecció, les sancions i la intervenció de les caixes. Articles 56; 57; 58.1 d); 60; 61.

Les disposicions transitòries primera, segona, tercera, quarta i quinta, així com els articles que els hi són connex.

b) En el recurs d'inconstitucionalitat 990/1985 de la Generalitat contra l'Estat, l'advocat de la Generalitat argumenta que la Llei impugnada s'inspira en el mateix esperit centralitzador i contrari al règim autòmic de la Constitució vigent, que intenta directa o indirectament captar el volum de dipòsits que administren les caixes catalanes per al poder central, i que desconeix que les caixes, a diferència d'altres intermediaris financers com les entitats bancàries, tenen un profund arrelament territorial i constitueixen una matèria específica de la competència de la Generalitat de Catalunya, d'acord amb l'article 12.1.6 de l'Estatut d'Autonomia.

Segueix dient que la LORCA es contrària als criteris de pluralisme i varietat que fonamenta l'ordre constitucional, i que tot i que reconeix que la STC 1/1982, de 28 de gener, manifesta que les bases d'ordenació del crèdit han de contenir les normes reguladores de l'estructura, organització interna i funcions dels diferents intermediaris financers, entre els que es troben les caixes, aquesta afirmació s'ha d'entendre en el seu context, i per tant, aquelles normes que no afecten ni a la naturalesa de les Caixes ni a la seva situació específica dins el sistema financer, no poden entendre's com a bàsiques.

Respecte a la disposició final quinta de la LORCA, que ajusta l'àmbit territorial d'aplicació de les normes de la Llei catalana a la connexió entre el domicili social de les entitats a Catalunya i l'execució de les seves activitats exclusivament en el mateix àmbit, l'advocat de la Generalitat objecta que les Caixes s'han de regir pel seu estatut personal i no per les normatives territorials aplicables en els territoris on es realitzin les seves activitats.

Les sentències dirimint aquests dos recursos d'inconstitucionalitat no arribaran fins al 1988. Mentrestant, doncs, la Generalitat anirà desenrotllant la seva pròpia normativa de desplegament de la Llei 15/1985.¹³²

Les principals disposicions que en aquest interí varen ser promulgades, en bona part varen ser inaplicables a l'interposar-els-hi conflictes de competència per part de l'Estat. Al seu torn la Generalitat instava conflictes de competències oposant-se a les disposicions de l'administració de l'Estat que fossin contradictòries amb l'aplicació de la Llei de caixes catalana.

Així l'Estat interposà el conflicte de competència número 987/86 que va suspendre varies normes del D 99/1986, sobre l'exercici de competències de la Generalitat de Catalunya en matèria de caixes d'estalvis, i a la vegada la Generalitat va interposar conflicte de competència número 1155/85, en relació a varis articles del RD 1379/1985, d'1 d'agost, sobre recursos propis de les entitats de dipòsit, en desplegament del títol 2 de la Llei 13/1985, de 25 de maig, de coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació dels intermediaris financers.

Finalment aquesta controvèrsia va ser saldada a favor de l'Estat per sentència 178/1992, de 13 de novembre, del Tribunal Constitucional, que va anul·lar l'incís de l'article 6.1 que atribuïa a la Conselleria d'Economia determinades facultats de l'administració de l'Estat derivades de la Llei 13/1985 esmentada i els RD que la desenvolupaven, i l'art.9.3. que es referia a la capacitat de la Generalitat d'autoritzar obertures d'oficines sotmeses a règim

Pel que fa a la democratització dels òrgans de govern de les caixes, es sosté en el recurs que la LORCA pretén l'homogeneïtzació absoluta a tot l'Estat d'uns criteris que, de fet, són plurals a partir del bloc constitucional i estatutari, i per tant, la Generalitat té competències per democratitzar les caixes tot incloent en els seus òrgans de govern d'altres interessos socials rellevants diferents als determinats en la legislació estatal.

Per aquests motius, es demana la derogació dels arts. 1; 2, apartat 3; 3, apartat 2; 4; 6, paràgrafs 2 i 2; 7; 8; 9; 10, paràgraf 1; 12.2, apartat 3; 13, apartat 3; 14;16, 20.2, paràgraf 3; 22.5; 26; 27; 31; disposició addicional primera, 1, apartat primer i segon; disposició addicional primera, 2; disposicions transitòries primera, segona, tercera, quarta i cinquena; disposició final primera; disposició final quarta, apartats 1,2 i 3, 1 disposició final cinquena.

Veure CASTRILLO, X, i PAGÈS, M.T.: «La conflictivitat competencial-Catàleg de controvèrsies». Volúm I 1981-1985. Institut d'Estudis Autònoms. Barcelona, 1994, pp. 53-56 i 221-223, on es fa referència a aquests conflictes competencials sobre caixes d'estalvis.

132. Pel Decret 99/1986, de 3 d'abril, sobre l'exercici de competències de la Generalitat de Catalunya en matèria de Caixes d'Estalvis, es desenvolupen reglamentàriament diverses prescripcions establertes en la Llei 15/1985, concretament els articles 4, 23, 30, 35, 56, 51, 52, 53, 55 i 58, sobre operacions relacionades amb alts càrrecs de les Caixes, obertura d'oficines, distribució d'excedents, obra social, informació a sol·licitar pel Protectorat, auditoria de les caixes i règim de sancions, entre d'altres.

Així, s'estableixen els punts que ha de contenir el pla d'actuació anual de les caixes d'estalvis, que han d'aprovar les respectives Assemblees Generals (art. 1); el contingut dels informes de la Comissió de Control i la seva periodicitat (art. 2); la obligatorietat d'informar al Protectorat (art. 3); el contingut de les auditories externes i la obligatorietat de trametre-les a la Conselleria d'Economia i Finances (art. 4).

Els articles 5 i 6 aproven les normes de distribució i aprovació dels excedents, i l'article 7 estableix les característiques de les obres socials objecte d'atenció i les prioritats que anualment determinarà el Consell Executiu.

L'article 8 instaura l'aprovació prèvia del Departament d'Economia i Finances, de les operacions creditícies plantejades pels vocals del consell d'administració, la comissió de control, el director general i a llurs cònjuges, ascendents i descendents i col·laterals fins a segon grau, i també a les societats en les quals aquestes persones tenen una participació que, aïlladament o conjuntament, és majoritària.

L'article 9 liberalitza l'obertura d'oficines per a les caixes amb seu social a Catalunya, llevat d'aquelles que estan sotmeses a autorització prèvia per algun motiu tipificat, i les de nova creació que estaran sotmeses a les limitacions establertes en la seva normativa específica. Així mateix, la Conselleria d'Economia i Finances queda facultada per a concedir aquestes autoritzacions prèvies. L'article 10 es refereix al règim sancionador i les normes que s'hauran d'observar en la instrucció de l'oportú expedient.

En la disposició transitòria, el Departament d'Economia i Finances s'atribueix les facultats d'execució del Banc d'Espanya respecte de les caixes catalanes durant el període transitori establert pel RD 1370/1985, per tal que les entitats o grups d'entitats s'adaptin als nous nivells de recursos propis allí establert.

Aquesta disposició transitòria, juntament amb l'assumpció per part de la Generalitat de determinades facultats d'aprovació administrativa d'excedents i pressupostos d'obres socials previstes en l'article 6.1. i les facultats de concessió d'autoritzacions prèvies d'obertura d'oficines, previstes en l'apartat b) de l'article 9, seran objecte dels conflictes de competències entre l'Estat i la Generalitat, i viceversa.

d'autorització prèvia i la disposició transitòria del Decret que atribuïa a la Generalitat determinades facultats d'execució atorgades al Banc d'Espanya pel Decret 1379/1985 de desenvolupament de la Llei 13/1985.

Tampoc serà finalment aplicat el Decret 240/86, de 4 d'agost, pel qual s'aproven les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvis i de la seva convocatòria i funcionament. Aquest Decret desplega el capítol III de la Llei 15/1985, d'1 de juliol, de caixes d'estalvis de Catalunya, tot i que en la seva exposició de motius ja es manifesta que, havent-se plantejat recurs d'inconstitucionalitat per part del govern central contra aquesta Llei 15/1985, i al seu torn havent presentat, també, la Generalitat un recurs d'inconstitucionalitat contra la Llei 31/1985, de 2 d'agost, LORCA), les normes del Decret seran provisionals, entretant i a resultes de la sentència d'aquell recurs.¹³³

Aquest Decret que, a part de l'oposició de l'Administració de l'Estat, serà també objecte de recursos contenciosos administratius per part de la Diputació Provincial de Barcelona i pels Ajuntaments de Lleida, Vilafranca del Penedès, Barcelona, Sabadell i Terrassa, quedà en suspens pels Decrets 109/1987 i 110/87, de 4 de març.

Les úniques disposicions d'aquest període que no varen ser impugnades eren Ordres de la Conselleria d'Economia i Finances referides a autoritzacions d'inversió en que interveïen alts càrrecs de les caixes i informacions a trametre a la Generalitat.¹³⁴

El Tribunal Constitucional, l'any 1988, va dictar dues sentències resolent els recursos 873/1985 de l'Estat contra la Generalitat i 990/1985 de la Generalitat contra l'Estat, referents respectivament a les Llei 15/1985, d'1 de juliol, de caixes d'estalvi de Catalunya i la Ley 31/1985, de 2 de agosto, LORCA.¹³⁵

133. En l'exposició de motius del Decret 240/86, de 4 d'agost, pel qual s'aproven les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les Caixes d'Estalvis i de la seva convocatòria i funcionament, ja es preveu que «mentre els esmentats recursos no siguin resolts, cal, nogensmenys, que la Generalitat promulgui les normes necessàries per tal d'evitar la inseguretats jurídica d'aquestes entitats, si bé lògicament aquesta normativa està afectada per la transitorietat que deriva del fet de no estar clarificat a hores d'ara quina ha d'ésser la legislació definitiva aplicable».

134. a) Amb l'Ordre de 21 de setembre de 1987, sobre informes a trametre per les Comissions de Control de les Caixes d'Estalvis, s'estableix que els informes que les Comissions de Control han de trametre semestralment a la Direcció General de Política Financera del Departament d'Economia i Finances, s'han d'enviar almenys deu dies abans de la celebració de l'Assemblea General ordinària i després d'haver examinat la memòria i els comptes anuals.

b) Amb l'Ordre de 21 de setembre de 1987, sobre autorització del Departament d'Economia i Finances de determinades inversions de les Caixes d'Estalvis, es fixa el procediment que s'ha de seguir per aconseguir que el Departament d'Economia i Finances autoritzi determinades inversions en les que puguin intervenir alts càrrecs de les Caixes. Així, l'art. 1 detalla les persones i les operacions afectades per aquesta aprovació prèvia; els art. 2 i 3, la documentació que ha d'acompanyar-se, i l'art. 5, els supòsits pels que queden autoritzades de forma genèrica determinades operacions.

d) Amb l'Ordre de 26 de novembre de 1987, relativa a la informació a trametre sobre distribució dels excedents i presupostos d'Obra Social de les Caixes d'Estalvis amb seu social a Catalunya, s'estableix la documentació que s'haurà de trametre a la Direcció General de Política Financera del Departament d'Economia i Finances, relativa a excedents i al projecte de distribució d'obra social amb un mes d'anterioritat a la celebració de l'Assemblea General i, en qualsevol cas, abans del dia 1 de març de cada any.

e) Amb l'Ordre de 30 de novembre de 1987, sobre informació a facilitar al Departament d'Economia i Finances per les Caixes d'Estalvis amb domicili central a Catalunya, en relació amb els estats comptables, coeficients de garantia, estats comptables consolidats i tipus d'interès, la Generalitat reclama a les Caixes que li sigui tramès a Direcció General de Política Financera del Departament d'Economia i Finances, la mateixa documentació que li reclama el Banc d'Espanya en diverses normatives, amb la mateixa periodicitat, terminis i criteris, en relació amb els estats comptables, coeficients de garantia, estats comptables consolidats i tipus d'interès.

135. En la Sentència 48/1988 sobre la Llei 15/1985, d'1 de juliol, de caixes d'estalvis de Catalunya, es declaren inconstitucionals els arts. 5.2; 14.1.d; 16.3; 38.2; i 58.1.d, i la Disposició transitòria 2ª, es declaren inconstitucionals els arts. 28.4; 57, paràgraf 1r, i les disposicions transitòries 1ª i 5ª amb l'abast que determinen els fonaments jurídics 18, 25 i 27, respectivament, i no són contraris a la Constitució els art. 7.1; 7.3; 10.1, i 60.1, interpretats d'acord amb els fonaments jurídics 10, 11, 12 i 26, respectivament.

En la Sentència 49/1988 sobre la Ley 31/1985, de 2 de agosto, de Normas Básicas sobre Órganos Rectores de las Cajas de Ahorro, es declara inconstitucional, i per tant nul, el penúltim paràgraf del núm. 3 de l'art. 2; l'apartat segon del núm. 1 de la disposició adicional primera; l'incís «con domicilio social» del núm. 2 de la mateixa disposició adicional primera; el núm. 2 de la disposició final quarta, i el paràgraf segon de la disposició final cinquena; es declara que no és inconstitucional

Cadascuna d'aquestes sentències significaven la declaració d'inconstitucionalitat de forces preceptes d'ambdues lleis afectades, el que obligaria tant al Parlament com al Congrés de Diputats a modificar les seves respectives lleis. Així, el Parlament de Catalunya va promulgar la Llei 6/1989, de 25 de maig, de modificació de la Llei 15/1985, d'1 de juliol, de caixes d'estalvis de Catalunya que també, però, va ser de nou objecte d'impugnació pel govern central pels motius que veurem a continuació.

Tot i que aquesta Llei 6/1989 tenia la finalitat d'adaptar la Llei 15/1985 a les Sentències 48 i 49/88, del 22 de març del Tribunal Constitucional, és aprofitada pel grup parlamentari de CiU, majoritari en el Parlament, per introduir una esmena a l'article 17 consistent en afegir un quart paràgraf a l'apartat b), que imposava a les corporacions locals fundadores de caixes un quòrum de dues terceres parts per designar els consellers generals que els correpongués.¹³⁶

En el debat parlamentari,¹³⁷ el llavors Conseller d'Economia i Finances, Sr. Trias Fargas, argumenta aquesta incorporació d'un nou paràgraf a l'article, per obligar als grups polítics majoritaris dels consistoris fundadors a pactar amb els grups minoritaris les persones que en representació de les corporacions locals han de formar part dels seus òrgans de govern. Per part dels grups de l'oposició, tant el Sr. Martí Carnicer, portaveu del grup del PSC, com el Sr. Joan Saura, portaveu d'IC, varen rebutjar aquesta esmena pel que significava d'invasió de les competències municipals, pel fet d'exigir un quòrum especial per a prendre els acords de designació de representants locals als òrgans de govern de les caixes. En el decurs del debat va sorgir nombroses vegades el que significava aquest redactat per a l'elecció dels representats de la Diputació Provincial de Barcelona, aleshores governat majoritàriament per PSC-IC amb CiU a l'oposició, als òrgans de govern de la Caixa de Catalunya.

Aquest nou paràgraf incorporat a l'article 17 de la Llei 15/1985, per la Llei 6/1989, va ser objecte del recurs 1762/1989 per l'Administració de l'Estat. Així mateix, va ser recorregut posteriorment en el conflicte positiu de competència núm. 2415/1989 l'apartat 2 de l'article 18 del Decret 190/1989, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvis i de la convocatòria i el funcionament d'aquests.¹³⁸ El Decret 190/1989, d'1 d'agost, que substituïa al

el paràgraf primer de la disposició final cinquena, sempre que s'interpreti en els termes assenyalats en l'FJ 34 d'aquesta Sentència. En l'FJ 34 de la Sentència, el Tribunal diu que el paràgraf primer de la disposició final cinquena és constitucional si s'entén que aplica el principi de territorialitat que resulta usual per l'exercici de les competències autonòmiques, i no ho seria si es pretengués acumular com a punts de connexió el del territori i el del domicili social; es declara que no és bàsic el núm. 3 de l'art. 2, en els termes que s'indiquen en l'FJ 18 de la present Sentència; l'art. 4; el núm. 1 de l'art. 6; el núm. 1 de l'art. 9, en tant que limita la reelecció dels consellers generals; el núm. 2 del mateix art. 9, en tant que imposa la renovació per meitats de l'Assemblea General; el núm. 3 de l'art. 13; l'art. 14, en tant que estableix el mecanisme referent a la forma i els requisits de provisió de consellers generals; el núm. 1 de l'art. 17, en tant que limita la reelecció dels consellers de l'Administració; l'últim paràgraf del núm. 1 de l'art. 20; el paràgraf segon de l'art. 26, pel que fa a l'edat de jubilació del director general; els núms. 3 i 4 de l'art. 31, i les disposicions transitòries quarta i cinquena. En l'FJ18 de la Sentència, el Tribunal afirma que l'art. 2.3 de la Llei és bàsic en la mesura que estableix els diferents grups socials que han d'estar representats a l'Assemblea General, sempre que la seva enumeració no es consideri exhaustiva, i no és bàsic en la mesura que fixa percentatges rígids de representació per a cadascun dels grups.

136. «Els acords del ple de les corporacions locals fundadores designant els consellers generals que els corresponguin s'hauran de prendre amb el vot favorable de les dues terceres parts del nombre, de fet que, en cap cas, no podrà ser inferior a la majoria absoluta del nombre legal de membres de la Corporació».

137. Diari de Sessions del Parlament de Catalunya número 32 d'11/5/1989.

138. El Decret 190/1989, d'1 d'agost, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvis i de la convocatòria i el funcionament d'aquests, substituïeix al Decret 240/1986, de 4 d'agost, tot i que també serà impugnat per l'Administració de l'Estat en el conflicte positiu de competència 2415/89, pel que fa a l'apartat 2 del seu article 18 que determinava que la representació als òrgans de govern de les Caixes, nomenada per les Corporacions Locals fos presa amb els vots de dues terceres de les seves Corporacions.

Tal i com ja s'ha comentat, aquest conflicte positiu de competència 2415/89 serà posteriorment acumulat pel TC al recurs d'inconstitucionalitat número 1762/1989 del govern de l'Estat contra l'article 1 de la Llei 6/1989, de 25 de maig, que modificava la Llei 15/1985, d'1 de juliol. La sentència del TC que els resoldrà, anularà tant aquest apartat 2 de l'article 18 del Decret 240/1986, com el paràgraf quart de l'apartat b) de l'article 17 de la Llei 15/1985, d'1 de juliol, afegit per la Llei 6/1989, de 25 de maig.

Decret 240/1986, de 4 d'agost, incorporava, en aquell apartat 2 del seu article 18, que la representació a l'òrgan de govern de les caixes, nomenada per les corporacions locals fos presa amb els vots de dues terceres de les seves corporacions, desplegant així, el dispostat en la Llei 6/1989. Ambdós procediments varen ser substanciats de forma acumulada i resolts a favor de l'Estat per Sentència 33/1993, d'1 de febrer, que va anular aquestes normes.

La Sentència 33/1993 del TC, deixa sense efecte el punt 2. de l'art. 18 del Decret 190/1989, i obliga a modificar el text incorporat per la Llei 6/1989 d'afegir un quart paràgraf a l'apartat b), de l'article 17 de la Llei 15/1985. L'acompliment d'aquesta sentència s'assolirà amb l'aprovació de la Llei 13/1993, de 25 de novembre, d'adequació de la Llei 6/1989, de 25 de maig, amb la qual el quart paràgraf de l'apartat b) de l'article 17 de la Llei 15/1985, quedarà redactat de la següent manera: «Els acords del ple de les corporacions locals fundadores que designin els consellers generals que els correspongui s'hauran de prendre amb el vot favorable de la majoria absoluta dels membres de dret de la corporació».

En compliment del que preveia l'article 2 de la Llei 13/1993, de 25 de novembre, que autoritzava el Govern de la Generalitat per a dur a terme la refosa d'aquella Llei amb els preceptes de la Llei 6/1989, de 25 de maig, i amb els preceptes de la Llei 15/1985, d'1 de juliol, de caixes d'estalvi de Catalunya, es va aprovar el 6 d'abril de 1994 el Decret legislatiu 1/1994.

Aquest Decret Legislatiu 1/1994 de Caixes d'Estalvi de Catalunya, és el que comentarem en el proper apartat juntament amb les modificacions posteriorment incorporades per mitjà de la disposició addicional cinquena de la Llei 4/2000, i per mitjà de l'article 77 de la Llei de mesures fiscals i administratives de 30 de desembre del 2002. Abans, però, ens aturarem en posar de relleu quines han estat les posicions de fons que han sustentat les discrepàncies entre l'Estat i la Generalitat en l'exercici de les seves competències respectives en relació a les caixes d'estalvis, i treurem algunes conclusions.

4.1.1. La controvèrsia competencial Estat-Generalitat

Els conflictes competencials generats entre l'Estat i la Generalitat en matèria de caixes d'estalvis expressa una visió substancialment diferent de com interpreta cadascú l'abast del contingut de les seves respectives competències.

Pel que fa a la resta de les normes, el Decret 190/1989 és plenament vigent després de les modificacions fetes en relació a l'antic Decret 240/1986, de 4 d'agost, al que substituïa. Les diferències entre l'un i l'altre són bàsicament les següents:

a) Consellers Generals representants de les Corporacions Locals:

Abans: Per determinar les Corporacions Municipals que tenen dret a designar Consellers Generals, els Estatuts de les Caixes poden optar entre un sistema de distribució territorial i un sistema mixt, territorial i per sorteig.

Ara: Desapareix aquesta possibilitat de sistema mixt.

b) Consellers Generals representants dels impositors

Abans: Els Consellers Generals en representació dels impositors són elegits per compromissaris.

Ara: Poden ser elegits directament o per compromissaris. L'opció per l'un o l'altre sistema correspon a fer-la en els estatuts de cada caixa.

c) Vocals del Consell d'Administració

Abans: En l'art.33.3. s'establia que en la mesura que les disposicions legals ho autoritzessin, podien formar part del Consell d'Administració persones que no tinguessin la condició de Consellers Generals.

Ara: L'article 33.3 estableix que tot i que els vocals del Consell d'Administració són nomenats per l'Assemblea General entre els membres de cada sector de representació, «com a excepció a aquesta regla podran ser nomenats fins a quatre vocals del Consell d'Administració, dos en representació de les corporacions locals i dos en representació dels impositors, entre persones que no siguin membres de l'Assemblea, però que reuneixin els requisits adequats de professionalitat, i sense que això suposi anular la presència en el Consell d'Administració de representants dels grups esmentats que tinguin la condició de membres de l'Assemblea».

L'article 34 estableix així mateix que: «La formulació de propostes, la pot fer la majoria del sector respectiu, el Consell d'Administració o un vint-i-cinc per cent dels membres de l'Assemblea»

d) Convocatòria i funcionament del Consell d'Administració

Abans: El Consell d'Administració, que podia crear comissions delegades, n'havia d'establir obligatòriament una d'obres socials.

Ara: La constitució d'una comissió delegada d'obres socials és potestativa, i per tant no obligatòria.

Aquesta interpretació, que la podem extreure del contingut dels recursos d'inconstitucionalitat 873/1985 i 990/1985 que es van interposar mútuament, es pot sintetitzar en els següents punts.

Posició de la Generalitat:

1. Les qüestions relatives a l'organització interna de les caixes, que no afecten ni a la naturalesa ni a la seva situació específica en el sistema financer, no corresponen a una ordenació bàsica, sinó a la diversitat normativa reconeguda per la Constitució i els Estatuts d'Autonomia.
2. No es poden considerar bàsiques les normes purament procedimentals destinades a regular el funcionament de les caixes, quan no incideixin en les garanties formals dels administrats en front l'Administració o a la seguretat i solvència necessària per aquestes entitats.
3. Tampoc es pot considerar bàsics l'exercici de competències de simple execució, tals com l'assenyalament dels coeficients d'inversió obligatòria.

Per contra, l'Estat interpreta:

1. Les bases d'ordenació del crèdit han de contenir tant les normes reguladores de l'estructura, organització interna i funcions dels intermediaris financers, com les relatives a les seves activitats.
2. El concepte de normes bàsiques no es pot interpretar com a principis generals, sinó que pot arribar en alguns aspectes a regulacions tant exhaustives com calgui, per tal d'assegurar la uniformitat necessària que garanteixi a tot l'Estat que l'activitat de les caixes d'estalvis estigui d'acord amb les bases i l'ordenació de l'activitat econòmica general i la política monetària de l'Estat en els termes d'allò que disposen els articles 38, 131 i els números 11 i 13 de l'apartat 1 de l'article 149 de la Constitució.

És en base a aquestes premises que la Generalitat va promulgar la Llei 15/1985, d'1 de juliol, de caixes d'estalvi de Catalunya i l'Estat, la Ley 31/1985, de 2 de agosto, LORCA. Dues normes que contenen moltes disposicions difícilment conciliables respecte a la interpretació que cadascú en fa de les seves competències. Calia, doncs, que el Tribunal Constitucional dirimís el conflicte. És, doncs, analitzant les resolucions de l'alt tribunal a cadascuna de les normes en conflicte que en podem extreure conclusions.

A) La posició del Tribunal Constitucional que resol el recurs d'inconstitucionalitat de l'Estat contra la Generalitat

Referent al recurs de l'Estat contra la Generalitat la resolució de la sentència va ser la següent:

1. Es declaren inconstitucionals els arts. 5.2; 14.1.d; 16.3; 38.2; i 58.1d, i la Disposició transitòria 2^a.
2. Es declaren inconstitucionals els arts. 28.4; 57, paràgraf 1r, i les disposicions transitòries 1^a i 5ª amb l'abast que determinen els fonaments jurídics 18, 25 i 27, respectivament.
3. No són contraris a la Constitució els arts. 7.1; 7.3; 10.1, i 60.1, interpretats d'acord amb els fonaments jurídics 10,11, 12 i 26, respectivament.

Aquesta resolució va significar les següents modificacions a l'antic articulat de la Llei 15/1985, de Caixes d'estalvi de Catalunya:

1. Supressió de la possibilitat de fixar per reglament la dotació inicial mínima per constituir noves caixes, atenent l'àmbit d'actuació previst per a la nova entitat. Declarat inconstitucional, perquè al tractar-se d'una norma que afecta a la garantia de solvència de les entitats és exigible un tractament uniforme en tot l'Estat.¹³⁹
2. Supressió del director general com a òrgan de govern. Declarat inconstitucional perquè el caràcter representatiu de tots els òrgans de govern forma part de les bases de regulació de les caixes d'estalvis i el director general adoleix d'aquesta representativitat.¹⁴⁰
3. Supressió de la possibilitat de nomenar persones de «prestigi singular» com a consellers generals. Declarat inconstitucional atès que la LORCA no preveu la representació a títol individual en els òrgans de govern.¹⁴¹
4. Incorporació a la Llei d'un nou paràgraf a l'apartat 4 de l'article 28, declarat inconstitucional ja que s'excloïa la possibilitat que estableix l'article 14 a), paràgraf 3, i b), paràgraf 3, de la LORCA que preveu que en el cas dels representants de les corporacions locals i dels impositors, es puguin nomenar fins a un màxim de dos persones que, tot i no pertanyent a l'assemblea general, reuneixin els requisits de professionalitat.¹⁴²
5. Supressió del dret de veto al nomenament del director general que, abans que fos ratificat per l'assemblea general de la caixa, podia exercir el Departament d'Economia i Finances. Declarat inconstitucional perquè es considera bàsica la norma estatal de la LORCA que no preveu cap intervenció dels poders públics en el nomenament del director general, a fi de reforçar la independència dels òrgans rectors de les caixes.¹⁴³
6. Limitació de les funcions de coordinació i inspecció del Departament d'Economia i Finances en relació a les caixes, al seu «àmbit de competències». Declarat inconstitucional en el sentit del fonament jurídic número 25, ja que va més enllà de la normativa estatal considerada bàsica, a l'ampliar les responsabilitats disciplinàries a qualsevol òrgan de govern de les caixes, i no acotar-les al consell d'administració i al director general.¹⁴⁴
7. Concreció de la responsabilitat disciplinària, pels incompliments assenyalats en l'article 57, a l'aplicació del que estableixi la normativa bàsica estatal i supressió de la

139. Article 5.2 (creació de caixes)

«Atès l'àmbit d'actuació de l'entitat, la dotació mínima es pot fixar per reglament».

140. Article 14.1.d. (òrgans de govern)

«d. El director general».

141. Article 16.3 (de l'assemblea general)

«1. Els estatuts de cada caixa d'estalvis poden establir el nomenament de persones de prestigi singular en aquests sectors, les quals s'han d'integrar en el grup e). En aquest cas, s'han de disminuir en el mateix nombre els membres d'altres procedències d'aquella mateixa llista».

142. Article 28.4.

«Els vocals del consell d'administració són nomenats per l'assemblea general entre els membres de cada sectors de representació a proposta de la majoria del sector respectiu, del consell d'administració o d'un vint-i-cinc per cent dels membres de l'assemblea».

143. Article 38.2 (del director general)

«1. El nomenament del director general, abans d'ésser ratificat per l'assemblea general, s'ha de comunicar al Departament d'Economia i Finances, el qual, dins dos mesos, pot exercir el dret de veto, per manca d'idoneïtat de la persona designada».

144. Article 57 (inspecció, sancions i intervenció)

«1. Les caixes d'estalvis i les persones que fan part de llurs òrgans de govern incorren en responsabilitat disciplinària si incompleixen les disposicions relatives a les lletres següents:

- a) L'obertura d'oficines.
- b) La distribució d'excedents i l'obra benèfico-social.
- c) Les inversions.
- d) La remisió de balanços, comptes de resultats i estats complementaris.
- e) La utilització impròpia del nom de la caixa d'estalvis.
- f) Qualsevol altre punt regulat per normes d'observança obligada».

facultat del Govern de la Generalitat d'imposar com a sanció, derivada dels incompliments establerts en l'article 57, la destitució dels òrgans de govern. Declarat inconstitucional perquè es tracta d'una sanció no prevista en l'ordenament estatal considerat bàsic (FJ 25).¹⁴⁵

8. Redactar de nou la disposició transitòria primera declarada inconstitucional en el sentit del fonament jurídic número 27, és a dir, al no respectar el límit màxim establert en la LORCA per a l'adaptació dels estatuts.¹⁴⁶
9. Suprimir la disposició transitòria segona declarada inconstitucional pel que significa de limitació.¹⁴⁷
10. Redactar de nou la disposició transitòria cinquena declarada inconstitucional en el sentit del fonament jurídic número 27, és a dir, al no respectar els terminis d'adaptació de les caixes a la nova situació derivada de l'entrada en vigor de la LORCA, tant pel que fa a la duració dels terminis com al moment a partir del qual s'ha d'iniciar el seu còmput.¹⁴⁸

Així mateix, el Tribunal Constitucional va dictaminar:

- Que l'Article 7.1.¹⁴⁹ no era inconstitucional interpretat conforme al fonament jurídic número 10, és a dir, interpretant que la resolució d'aprovació o denegació de la fundació d'una caixa d'estalvis correspon a la Conselleria d'Economia i Finances, a proposta, però, del Banc d'Espanya, que és qui tramita l'expedient, d'acord amb el Decret 1838/1975.
- Que l'article 7.3.¹⁵⁰ no era inconstitucional interpretat conforme al fonament jurídic número 11, és a dir, que la intervenció del Protectorat no exclou el compliment, la inspecció i intervenció del Banc d'Espanya ni el compliment de les altres normes especials a les que s'han de sotmetre les noves caixes d'estalvis durant els primers dos anys de vida, segons l'establert en el Decret 1838/1975.
- Que l'article 10.1.¹⁵¹ no era inconstitucional interpretat conforme al fonament jurídic número 12, és a dir, complint el que es preveu en el Decret 1838/1975 que facultava al Banc d'Espanya per a tramitar la sol·licitud de fusió i elaborar la proposta de resolució.

145. Article 58. 1.d)

«1. Les sancions a imposar en els incompliments establerts per l'article 57 són els següents:
(...) d) La destitució dels òrgans de govern».

146. «Les caixes d'estalvis amb domicili central a Catalunya i la Federació Catalana de Caixes d'Estalvis han d'adaptar llurs estatuts a les disposicions d'aquesta Llei dins sis mesos a comptar des de la publicació de les normes de desenvolupament del règim de designació dels consellers generals. Aquests estatuts s'han de remetre al Departament d'Economia i Finances per a llur aprovació. Han de procedir, també, dins el mateix termini, a redactar el reglament regulador del sistema d'eleccions que ha d'ésser aprovat per aquest Departament, en l'àmbit d'allò que estableix aquesta Llei».

147. «Pel que fa a les caixes d'estalvis ja constituïdes, el dret dels fundadors de designar representants a l'assemblea general només es pot reconèixer si ja tenen atribuïda aquesta facultat en els estatuts vigents a l'entrada en vigor d'aquesta Llei».

148. «Durant un any a comptar des que serà constituït el primer consell d'administració d'acord amb les disposicions d'aquesta Llei, hi ha de fer part, ensems amb els nous vocals, la meitat dels vocals del darrer consell d'administració i, entre aquests, el president i el secretari, els quals han de continuar en l'exercici dels càrrecs respectius. La resta dels vocals de l'antic consell d'administració que han de continuar en el càrrec s'han d'elegir per sorteig dins cada grup. El càlcul del nombre de vocals de cada grup que han de continuar es fa per defecte, llevat del cas que el resultat sigui inferior a la unitat».

149. «1. Correspon al Conseller d'Economia i Finances d'aprovar la fundació i els estatuts de la caixa d'estalvis i d'admetre-la en el Registre. Des de la inscripció la caixa d'estalvis gaudeix de personalitat jurídica i pot iniciar les seves activitats».

150. «3. Les regles especials d'intervenció i de control del Protectorat sobre les caixes de nova creació durant el període transitori, el qual no pot excedir els dos anys, s'han d'establir per reglament. Una vegada passat el període transitori i després de la inspecció corresponent, la inscripció en el Registre esdevindrà definitiva».

151. «Les absorcions i les fusions de caixes d'estalvis amb domicili a Catalunya han d'ésser autoritzades pel Govern de la Generalitat. En aquests casos, s'han d'observar les condicions següents:

- I que l'article 60.1.¹⁵² no era inconstitucional interpretat conforme al fonament jurídic número 26, és a dir, sense perjudici de les atribucions del Banc d'Espanya en aquesta matèria

B) La posició del Tribunal Constitucional que resol el recurs d'inconstitucionalitat de la Generalitat contra l'Estat

Pel que significa d'aclariment de la doctrina constitucional respecte fins a on pot arribar el legislador estatal a l'hora de decidir donar el caràcter de normes bàsiques a les normes sobre caixes d'estalvis, a fi de respectar les competències autonòmiques, cal posar de relleu les següents afirmacions que es desprenen dels raonaments que es fa el Tribunal Constitucional per determinar l'oportunitat de donar aquest caràcter bàsic a varis articles de la LORCA impugnats per la Generalitat de Catalunya:

1. Els grups socials que la LORCA estableix com a representatius dels interessos socials que han de ser representats als òrgans de govern han de ser considerats bàsics en tant que expressen la voluntat democratitzadora dels òrgans de les caixes, però no es poden considerar exhaustius, en el ben entès que les CCAA en poden assenyalar d'altres sempre que aquests representin «intereses sociales y colectivos del ámbito de actuación de las Cajas de Ahorros», tal com exigeix l'article 2.1 de la Llei.
2. Tampoc es pot considerar bàsica la fixació d'uns percentatges rígids per cadascun dels grups representats d'interessos socials als òrgans de govern. El legislador hagués pogut fixar percentatges mínims i màxims de cada col·lectiu, a fi de garantir la voluntat democratitzadora de la Llei i vetllar, al mateix temps, perquè es respectessin uns equilibris entre ells, però no tancar d'aquesta manera les possibilitats de legislació de les CCAA amb competències exclusives.¹⁵³
3. No és bàsic el sistema d'elecció dels representants dels impositors i del personal als òrgans de govern, perquè hi poden haver diversos sistemes possibles, tots ells democràtics, tot i que s'ha de considerar bàsic que els empleats hagin d'accedir a l'assemblea general en representació del grup al que pertanyen i solament com excepció, i excepció molt extraordinària, ho poden fer per altres grups com és el cas de les corporacions locals.¹⁵⁴

a) Que l'entitat absorbida o les que desitgin fusionar-se no estan en liquidació.

b) Que no en resulti perjudici per a les garanties dels impositors o dels creditors de les caixes d'estalvis que es pretenen integrar».

152. «La suspensió dels òrgans de govern i de direcció de les caixes d'estalvis i la intervenció d'aquestes ha d'ésser decretada pel Govern de la Generalitat, a proposta del Departament d'Economia i Finances o del Banco de España, si s'escau, quan així ho aconsellin situacions de greu irregularitat administrativa o econòmica. Per motius d'urgència les pot decretar el Conseller d'Economia i Finances, el qual ha de sotmetre l'acord a la ratificació del Govern de la Generalitat».

153. Art. 2.3.a, b, c, i d.

«La representació de los intereses colectivos en la Asamblea General se llevará a efecto mediante la participación de los grupos siguientes:

a) Las Corporaciones Locales en cuyo término tengan abierta oficina la Entidad tendrán una participación del 40 por 100 de los Consejeros generales.

b) Los impositores de la Caja de Ahorros tendrán una representación del 44 por 100 de los Consejeros generales.

c) Las personas o entidades fundadoras de las Cajas de Ahorros tendrán una representación del 11 por 100 de los Consejeros generales.

d) Los empleados de las Cajas de Ahorros tendrán una participación del 5 por 100 de los Consejeros generales».

154. Art. 4.

«Los Consejeros generales, en representación de los impositores de Cajas de Ahorros, serán elegidos por compromisarios de entre ellos.

Para la elección de compromisarios, los impositores se relacionarán en lista única, o en listas únicas por provincias, comarcas o distritos de grandes capitales, no pudiendo figurar relacionados más que una sola vez, con independencia del número de cuentas de que pudieran ser titulares. En el supuesto de que se elaboren listas únicas por provincias, comarcas o distritos de grandes capitales, deberá respetarse la proporcionalidad estricta entre el número de impositores y el de compromisarios. La elección se efectuará ante notario, mediante sorteo público».

4. Els requisits que hauran de reunir les persones per poder ser consellers generals són bàsics, sempre que s'interpretin d'una manera raonable i no exhaustiva.¹⁵⁵
5. Les causes d'incapacitat i d'incompatibilitat per l'exercici del càrrec de conseller s'han de considerar bàsiques, si bé les CCAA en poden afegir d'altres que siguin raonables.¹⁵⁶
7. És declarat bàsic el nombre de 4 anys de duració del càrrec de conseller general, però no bàsica, la limitació única d'un nou mandat possible per reelecció.¹⁵⁷
8. Declarats bàsics els motius de cessament dels càrrecs de conseller general, però no exhaustius.¹⁵⁸

Art 6. Paràgrafs 1 i 2.

«1. Los Consejeros generales representantes del personal serán elegidos, mediante sistema proporcional, por los representantes legales de los empleados. Los candidatos habrán de tener, como mínimo, una antigüedad de dos años en la plantilla de la Entidad...

2. Los empleados de la Caja de Ahorros accederán a la Asamblea General por el grupo de representación del personal, pudiendo hacerlo excepcionalmente por el grupo de representación de Corporaciones Locales».

155. Art. 7.

«1. Los Consejeros generales deberán reunir los siguientes requisitos:

- a) Ser persona física con residencia habitual en la región o zona de actividad de la Caja.
- b) Ser mayor de edad y no estar incapacitado.
- c) Tener la condición de depositante al tiempo de formular la aceptación del cargo, en el caso de ser elegidos en representación de los impositores de la Caja de Ahorros.
- d) Estar al corriente en el cumplimiento de las obligaciones que hubieran contraído con la Caja de Ahorros por sí mismos o en representación de otras personas o Entidades.
- e) No estar incurso en las incompatibilidades reguladas en el artículo ocho.

3. Además de los requisitos anteriores, para ser elegido compromisario o Consejero general en representación directa de los impositores, se requerirá ser impositor de la Caja de Ahorros a que se refiera la designación con antigüedad superior a dos años en el momento del sorteo, así como haber mantenido en el semestre anterior a esa fecha, indistamente, un movimiento o un saldo medio en cuentas no inferior a lo que se determine en las normas que desarrollen la presente Ley. Dicho mínimo podrá ser objeto de revisión en función del valor del dinero y en la forma que establezcan los Estatutos de cada Caja de Ahorros».

156. Art. 8. «No podrán ostentar el cargo de compromisario o Consejero general:

a) Los quebrados y los concursados no rehabilitados, los condenados a penas que lleven anejas la inhabilitación para el ejercicio de cargos públicos y los que hubieran sido sancionados por infracciones graves.

A estos efectos, se considerarán infracciones graves aquellas que el ordenamiento jurídico les confiera expresamente tal carácter y hayan sido apreciadas por los tribunales u órganos administrativos competentes.

b) Los Presidentes, Consejeros, Administradores, Directores, Gerentes, Asesores o asimilados de otro establecimiento o institución de crédito de cualquier caso, o de Corporaciones o Entidades que propugnen, ostengan o garanticen instituciones o establecimientos de crédito o financieros, o las personas al servicio de la Administración del Estado o de las Comunidades Autónomas con funciones a su cargo que se relacionen directamente con las actividades propias de las Cajas de Ahorros.

c) Los que estén ligados a la Caja de Ahorros o a Sociedades en cuyo capital participen aquéllos en la forma que se determine en las normas de desarrollo de esta Ley, por contratos de obra, servicios, suministros o trabajos retribuidos por el período en el que ostenten tal condición y dos años después, como mínimo, contados a partir del cese de tal relación, salvo la relación laboral en los supuestos previstos en el artículo 6.2.

d) Los que por sí mismos o en representación de otras personas o Entidades:
– Mantuviesen, en el momento de ser elegidos los cargos, deudas vencidas y exigibles de cualquier clase frente a la Entidad.

– Durante el ejercicio del cargo de Consejero hubieran incurrido en incumplimiento de las obligaciones contraídas con la Caja con motivo de créditos o préstamos por impago de deudas de cualquier clase frente la Entidad».

157. Art. 9.

«1. Los Consejeros generales serán nombrados por un período máximo de cuatro años, pudiendo ser reelegidos por otro período igual y único si continuasen cumpliendo los requisitos establecidos en el artículo siete y de acuerdo con lo señalado en el apartado tres. 2. La renovación de los Consejeros generales será acometida por mitades, respetando la proporcionalidad de las representaciones que componen la Asamblea General. 3. El procedimiento y condiciones para la renovación, la reelección y provisión de vacantes de Consejeros generales se determinará en las normas que desarrollen la presente Ley».

158. Art. 10. Paràgraf 1.

«Los Consejeros generales cesarán en el ejercicio de sus cargos en los siguientes supuestos:

- a) Por el cumplimiento del plazo para el que fueron designados.
- b) Por renuncia
- c) Por defunción
- d) Por la pérdida de cualquiera de los requisitos que condicionen su elegibilidad o de la representación en virtud de la que hubiesen sido nombrados.
- e) Por incurrir en alguna de las incompatibilidades específicas reguladas en esta Ley para cada uno de ellos».

9. Declarada bàsica l'assistència del director general a l'assemblea general.¹⁵⁹
10. Declarats no bàsics els mecanismes de substitució dels vocals del consell d'administració per cessament o renovació.¹⁶⁰
11. No són bàsics els mecanismes referents a la forma i els requisits per a proposar candidats i elegir els membres del consell d'administració.¹⁶¹
12. Son bàsiques les causes d'inelegibilitat pel nomenament i d'incompatibilitat per exercir el càrrec de vocal del consell d'administració de les caixes d'estalvis, en el ben entès que són normes dirigides a assegurar l'eficàcia de les entitats que les CCAA poden complementar afegint d'altres requisits.¹⁶²
13. És bàsica la limitació del mandat de 4 anys pel vocal del consell d'administració, però no bàsiques les normes referides a la reelecció.¹⁶³

159. Art. 12. 2.Apartat 3.

«Asistirá con voz, pero sin voto, el Director general de la Entidad».

160. Art. 13. Apartat 3.

«En el caso de cese o renovación de un Vocal antes del término de su mandato, será sustituido durante el período restante por el correspondiente suplente. Por cada grupo de representación serán nombrados, a estos solos efectos, tantos suplentes como Vocales y por igual procedimiento que éstos».

161. Art. 14. «La representación de los intereses colectivos en el Consejo de Administración se llevará a efecto mediante la participación de los mismos grupos y con igual proporción y características que las establecidas en el apartado tercero del artículo dos para los miembros de la Asamblea General, con las siguientes peculiaridades:

a) En el nombramiento de los Consejeros de Administración representantes de las Corporaciones Municipales que no tengan la condición de Entidad pública fundadora de la Caja de Ahorros se efectuarán por la Asamblea General a propuesta de los Consejeros generales representantes de estas Corporaciones.

Podrán proponer candidatos un número de Consejeros generales representantes de este grupo no inferior a la décima parte del total del mismo.

La designación podrá recaer entre los propios Consejeros generales de representación de las Corporaciones Municipales o terceras personas que reúnan los adecuados requisitos de profesionalidad y sin que estas últimas puedan exceder del número de dos.

b) El nombramiento de los miembros representantes de los impositores se efectuará por la Asamblea General y de entre los mismos.

Para la representación de impositores, podrán proponer candidatos un número de Consejeros generales de este grupo no inferior al que resulte de dividir su número total por ocho.

No obstante, se podrá designar hasta un máximo de dos personas que reúnan los adecuados requisitos de profesionalidad y no sean Consejeros generales.

c) El nombramiento de los miembros representantes de los empleados de la Caja de Ahorros se efectuará por la Asamblea General a propuesta de los Consejeros generales de este grupo y de entre los mismos.

d) El nombramiento de los miembros representantes de las personas o Entidades fundadoras se efectuará por la Asamblea General a propuesta de los Consejeros generales de este grupo y de entre los mismos».

162. Art. 16.

«1. Constituirán causas de inelegibilidad para el nombramiento y de incompatibilidad para el ejercicio del cargo de Vocal del Consejo de Administración de las Cajas de Ahorros:

a) Las establecidas en el artículo ocho respecto a los compromisarios y Consejeros generales.

b) Pertener al Consejo de Administración u órgano equivalente de más de cuatro Sociedades mercantiles o Entidades Cooperativas. A estos efectos no se computarán los puestos ostentados en Consejo de Administración u órgano equivalente en la que los interesados, o cónyuge, ascendientes o descendientes, juntos o separadamente, sean propietarios de un número de acciones no inferior al cociente de dividir el capital social entre el número de Vocales del Consejo de Administración. La misma norma se aplicará a los casos de representación legal de menores, ausentes o incapacitados. En cualquier caso el número total de Consejeros será superior a ocho.

2. Los vocales de los Consejos de Administración, así como sus cónyuges, ascendientes o descendientes y las Sociedades en que dichas personas partipen mayoritariamente en el capital, bien de forma aislada o conjunta, en las que desempeñen los cargos de Presidente, Consejero, Administrador, Gerente, Director general o asimilado, no podrá obtener créditos, avales ni garantías de la Caja respectiva o enajenar a la misma bienes o valores de su propiedad o emitidos por tales Entidades sin que exista acuerdo del Consejo de Administración de la Caja y autorización expresa del Banco de España o de la Comunidad Autónoma respectiva, según proceda. Esta prohibición no será aplicable a los créditos, avales o garantías para la adquisición de viviendas concedidas por la Caja con aportación por el titular de garantía real suficiente y se extenderá en todo caso no sólo a las operaciones realizadas directamente por las personas o Entidades referidas, sino a aquellas otras en que pudieran aparecer una o varias personas físicas o jurídicas interpuestas. Tampoco será de aplicación respecto a los representantes del personal, para los cuales la concesión de créditos regirá por los Convenios Laborales, previo informe de la Comisión de Control».

163. Art. 17.1.

«La duración del ejercicio del cargo de Vocal del Consejo de Administración será señalada en los Estatutos, sin que pue-

14. No és bàsica la norma d'assistència del director general a les reunions del consell d'administració amb veu però sense vot.¹⁶⁴
15. És bàsica la norma que estableix l'assistència del director general a la comissió de control, sempre que hi sigui requerit.¹⁶⁵
16. No és bàsic el termini d'edat als 65 anys per cessar del càrrec de director general al no estar justificat per raons d'eficàcia en la gestió. En canvi, sí que es consideren bàsics els motius de cessament del càrrec de director general, en tant que motius mínims que podran ser complementats per les CCAA.¹⁶⁶
17. És norma bàsica que tant el director general com el president del consell (en el cas que aquest tingui sou assignat), tinguin dedicació exclusiva en l'exercici de la seva responsabilitat, com a mesura encaminada a garantir la independència i plena dedicació. En tot cas, les CCAA podran complementar aquesta garantia amb d'altres normes.¹⁶⁷
18. Son bàsiques les normes que reconeixen la formació de federacions de caixes de caràcter territorial i el seu esquema bàsic d'organització. En canvi no són normes bàsiques la casuística del sistema de representació de cada caixa ni el funcionament dels seus òrgans de govern.¹⁶⁸

C) Els principis doctrinals que reflexen les sentències del Tribunal Constitucional

Des d'un punt de vista general, el Tribunal Constitucional estableix dos principis:

1. Les bases de l'ordenació del crèdit també comprenen normes organitzatives per a les entitats de crèdit, a fi de distingir-les dels diversos tipus d'entitats financeres en el territori de l'Estat; tot i que aquestes normes bàsiques no poden ser tant detallades

dad exceder de cuatro años. No obstante, los Estatutos podrán preveer la posibilidad de una reelección por otro período igual y único y siempre que en éste se cumplan las mismas condiciones, requisitos y trámites que en el nombramiento.

El cómputo de este período de reelección será aplicado aun cuando entre el cese y el nuevo nombramiento hayan transcurrido varios años.

La duración del mandato no podrá superar los ocho años, sea cual sea la representación que ostenten.

Cumplido el mandato de ocho años de forma continuada o interrumpida, y transcurridos ocho años desde esta misma fecha, podrán volver a ser elegido en las condiciones establecidas en la presente Ley».

164. Art. 20.2, paràgraf 3er.

«A las reuniones del Consejo asistirá el Director general con voz pero sin voto».

165. Art. 22.5.

«Siempre que la Comisión de Control así lo requiera, el Director general asistirá a las reuniones con voz pero sin voto».

166. Art. 26. Paràgraf 2ón.

«El Director general o asimilado cesará por jubilación a la edad de 65 años. Podrá, además, ser removido de su cargo: Por acuerdo del Consejo de Administración del que se dará traslado al Órgano de la Administración Central o de la Comunidad Autónoma, según proceda, para su conocimiento.

En virtud del expediente disciplinario instruido por el Banco de España o la Comunidad Autónoma. En el primer caso, junto con el expediente se elevará propuesta de resolución a la autoridad competente».

167. Art. 27. «El ejercicio del cargo de Director general o asimilado y Presidente del Consejo de Administración en el caso de haberle sido asignado sueldo de una Caja de Ahorros requiere dedicación exclusiva y será, por tanto, incompatible con cualquier actividad retribuida tanto de carácter público como privado, salvo la administración del patrimonio propio y aquellas actividades que ejerza en representación de la Caja. En este último caso los ingresos que obtenga, distintos a dietas de asistencia a Consejos de Administración o similares, deberán cederse a la Caja por cuya cuenta realiza dicha actividad o representación».

168. Art. 31.

«1. Las Cajas de Ahorros podrán agruparse por Federaciones de ámbito territorial, con la finalidad de unificar su representación y colaboración con los poderes públicos territoriales, así como la prestación de servicios técnicos y financieros comunes a las Entidades que abarque su ámbito.

2. Las Federaciones estarán constituidas por el Consejo General y la Secretaría General.

3. El Consejo General es el máximo órgano de gobierno y decisión de la Federación, y estará constituido por dos representantes de cada Caja asociada y dos representantes de la Comunidad Autónoma o Comunidades que abarque el ámbito de la Federación.

4. La Secretaría General es el órgano administrativo de gestión y coordinación, teniendo a su cargo la ejecución de las funciones que tiene encomendada la Federación bajo las directrices del Consejo General».

- que buidín de contingut els Estatuts d'Autonomia. (Fonaments Jurídics 2 i 16 de la Sentència TC 49/1988 i F.J. 3. Ap. E de la St. 48/1988 TC).¹⁶⁹
2. Les normatives i funcions executives del Banc d'Espanya que van orientades a assegurar la seguretat i la solvència de les entitats de crèdit i l'efectivitat de la política financera de l'Estat, també s'han de considerar normes bàsiques. (Fonament Jurídic 3, ap. C de la St. 48/1988 TC i F.J. 16 de la St. 49/1988 TC).¹⁷⁰

Al nostre parer, aquestes dues premises que han orientat al Tribunal Constitucional a l'hora de dictar les seves sentències arriben a materialitzar-se atribuïnt la condició de bàsiques a algunes normes, tal i com hem pogut observar en l'apartat anterior, que van més enllà del contingut fonamental que haurien d'observar i poden arribar àdhuc a estrictes actes administratius d'execució.¹⁷¹

169. F.J. 2. St.TC 49/1988 «siempre según los recurrentes, se atribuye al Estado competencia para establecer las bases relativas a la actividad externa de las Cajas, es decir, a su actividad como entidades de crédito, y a las CCAA que las hayan asumido en sus Estatutos competencia exclusiva sobre su organización y régimen interior (...) el contenido de la STC 1/1982, de 28 de enero, en cuyo fundamento jurídico 31 se lee textualmente que las bases de ordenación del crédito deben contener tanto las normas reguladoras de la estructura, organización de los distintos intermediarios financieros como aquellas otras que regulan aspectos fundamentales de las actividades de tales intermediarios, entre los cuales se insertan las Cajas de Ahorros».

(...) «no puede establecerse una separación radical entre la competencia para dictar normas básicas relativas a la organización y competencia para dictar este mismo tipo de normas respecto a la actividad externa de las Cajas».

(...) «es necesario identificar la peculiar entidad de crédito que son las Cajas y distinguirlas de los demás intermediarios financieros, y para lograrlo en todo el territorio nacional las características correspondientes han de ser fijadas con carácter general por el Estado. También es competencia del Estado velar porque en la organización de las Cajas esté presente la pluralidad de intereses públicos a las que atienden. De todo ello resulta que las bases de la ordenación del crédito deben comprender normas organizativas de las entidades cuyo objeto principal son las operaciones de crédito, y es evidente que, en la actualidad, las Cajas son fundamentalmente entidades de crédito».

F.J. 16. St.TC 49/1988... «no es aceptable la postura de los recurrentes, especialmente de la Junta de Galicia, que distingue en la regulación de las Cajas dos ámbitos netamente separados: el organizativo y el crediticio. La competencia estatal se limitaría a este último y, por tanto, el Estado no podría dictar bases de organización. Ya se ha citado a este propósito la STC 1/1982, de 28 de enero, y basta lo dicho en el fundamento 2º de la presente Sentencia sobre el tema».

(...) «como regla general y de acuerdo con la doctrina reiterada por esta Tribunal, las bases deben garantizar la existencia en todo el Estado de un mínimo común denominador normativo dirigido a asegurar los intereses generales, a partir del cual pueda cada Comunidad, en defensa de su propio interés, introducir las peculiaridades que estime convenientes dentro del marco competencial que en la materia correspondiente le asigne el Estatuto».

(...) «Una normativa básica de la organización de las Cajas tan detallada que vaciase prácticamente de contenido las Competencias Autónomas supondría una vulneración de los Estatutos de esas Comunidades».

F.J. 3 ap.e), paràgraf sisè, St. TC 48/1988. «No puede aceptarse, sin embargo, la tesis mantenida por las representaciones de las CCAA que distinguen dos ámbitos claramente separados: el organizativo y el crediticio, limitando a este último la competencia estatal sobre la ordenación del crédito. Es cierto que las bases de ordenación del crédito están fundamentalmente referidas a la actividad crediticia, afectan también a la estructura y organización de las Cajas de Ahorros en cuanto fijan los elementos configuradores de las mismas frente a los demás intermediarios financieros, o en cuanto a la estructura y organización de las Cajas repercuten directamente en dicha actividad. El carácter específico de las Cajas de Ahorros frente al resto de los intermediarios financieros se refleja no sólo en su actividad como Entidades de crédito que han de cumplir una función social, sino también en su configuración, y es el Estado a quien corresponde garantizar en ambas dimensiones esa especificidad, como parte de la competencia sobre las bases de la ordenación de la actividad económica en general y del crédito en particular».

170. F.J. 16. St.TC 49/1988 «Ciertamente, este Tribunal ha advertido que, en algunos casos, las bases pueden comprender regulaciones detalladas de aspectos concretos de una materia e incluso pueden incluir la potestad de realizar actos de ejecución. Pero conviene insistir en que esos casos son excepcionales y solo pueden admitirse cuando sean realmente imprescindibles para el ejercicio efectivo de las competencias estatales».

F.J. 3.apartat c), St.TC 48/1988. «Del mismo modo debe tenerse en cuenta que, aun cuando, por su carácter estable y no coyuntural, las bases han de establecerse por Leyes, especialmente tras la entrada en vigor de la Constitución, excepcionalmente pueden considerarse básicas algunas regulaciones no contenidas en normas con rango legal e incluso ciertos actos de ejecución cuando, por la naturaleza de la materia, resultan complemento necesario para garantizar la consecución de la finalidad objetiva a que responde la competencia estatal sobre las bases. Por ello, en materia de ordenación del crédito cabe asignar carácter básico a algunas normas reglamentarias, a pesar de su rango, así como a ciertas funciones ejecutivas del Banco de España en la medida en que son precisas para asegurar el adecuado funcionamiento de las Entidades de crédito o la efectividad de la política financiera del Estado».

171. Veure FRANCH SAGUER, M.: «Caixes d'estalvi». *Comentaris sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya*. Volum II. Institut d'Estudis Autonòmics.Barcelona, 1988, p. 576, on confirma aquesta interpretació extensiva de competències per part de l'Estat amb les següents paraules: «M'agradaria, tanmateix, concloure'l qualificant la normativa de l'Estat en aquesta matè-

En altres paraules, això significa que si el Tribunal Constitucional no revaloritza el concepte de competència exclusiva de l'Estatut d'Autonomia des d'una òptica menys restrictiva, l'acció legislativa de l'Estat, amparada en la doctrina extensiva que l'alt tribunal ha anat desenvolupant de la competència exclusiva que els articles 149.1.11 i 13 CE atorguen a l'Estat per a l'establiment de les bases de l'ordenació del crèdit, la banca i les assegurances i sobre bases i coordinació de la planificació general de l'activitat econòmica, deixa, de fet, la competència exclusiva de la Generalitat sobre caixes d'estalvis en una limitada potestat normativa de desenvolupament i execució d'aquella.¹⁷²

4.2. La normativa vigent de la Generalitat en matèria de caixes d'estalvis

Com ja s'ha comentat, les normes de la Generalitat que regulen les caixes d'estalvis s'apleguen en el conjunt normatiu format pel Decret legislatiu 1/1994, de 6 d'abril, pel qual s'aprova la refosa de les lleis 15/1985, d'1 de juliol, 6/1989, de 25 de maig i 13/1993, de 25 de novembre, de caixes d'estalvis de Catalunya i les modificacions posteriorment incorporades per mitjà de la disposició addicional cinquena de la Llei 4/2000 i per mitjà de l'article 77 de la Llei de mesures fiscals i administratives de 30 de desembre del 2002, més els decrets de desplegament que se'n deriven.¹⁷³

Per subratllar les disposicions més rellevants per a l'objectiu d'aquest treball, s'analitzaran les normes que tenen rang de llei, agrupant-les en el mateix nombre d'apartats que el nombre de capítols del Decret Legislatiu 1/1994. Val a dir, però, que en algunes ocasions, i a efectes de millor aclariment d'aquelles normes, es farà esment a disposicions establertes per Decret.

4.2.1. Sobre la naturalesa i les funcions de les caixes

Si bé les funcions que la llei atorga a les caixes d'estalvis són prou clares, en canvi, la naturalesa fundacional que li és atribuïda no ha estat pas exempta de discussió. Aquest és un tema complex amb moltes implicacions que intentarem desenvolupar en el capítol V quan ens referim al caràcter d'empresa d'economia social de les caixes. Ara ens limitarem a assenyalar que l'article 1.2. estableix que: «Als efectes d'aquesta Llei, són caixes d'estalvis, amb mont de pietat o sense, les institucions financeres de caràcter social i de naturalesa fundacional, sense ànim de lucre, no dependents de cap altra empresa». Segueix la mateixa disposició fent esment a l'objectiu financer i social d'aquestes entitats: «dedicades a la captació, l'administració i la inversió dels estalvis que els són confiats» i acaba fent referència a la tutela pública a la qual estant sotmeses les caixes: «que prestin llurs serveis a la comunitat, sota el Protectorat públic de la Generalitat, exercit per mitjà del Departament d'Economia i Finances».

ria. Així doncs, crec que les lleis i els reglaments de l'Estat són "acaparadors", en el sentit de que intenten retenir per a l'Estat el major nombre possible de competències normatives, i també aquelles que tot i ésser executives, són sotmeses al concepte de bàsiques. És per aquest motiu que hom no entén que l'Estatut estableix la competència exclusiva i l'Estat es permeti fer una normativa bàsica sobre Caixes».

172. Veure PONS PARERA, E.: *La conflictivitat competencial. Competències executives*. Institut d'Estudis Autònoms. Barcelona, 1995, pp. 34 i 35, on es fa referència al perill que comporta aquesta jurisprudència constitucional que pot transformar el propi sentit de les competències concurrents, i menciona el vot particular del magistrat C. Viver i Pi-Sunyer a la STC 204/1993, de 17 de juny, referida a cooperatives de crèdit, denunciant els efectes negatius que comporta pel desenvolupament legislatiu de les comunitats autònomes una doctrina jurisprudencial tant extensiva en la consideració de la naturalesa bàsica de les disposicions emanades per l'administració de l'Estat.

173. Entre aquests Decrets cal posar especialment de relleu el Decret 99/1986, de 3 d'abril, sobre les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria de Caixes, el Decret 190/1989, d'1 d'agost, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvi, i de la convocatòria i funcionament d'aquests, modificat pel Decret 141/1994, de 16 de maig, el Decret 172/1994, de 14 de juny, el Decret 308/1997, de 9 de desembre i el Decret 266/2003, de 4 de novembre.

Tot i que ho argumentarem degudament en l'apartat 3.2.2 del capítol V, al nostre parer, podríem sintetitzar la definició que de les caixes d'estalvi en fa aquest article 1.2, dient que les caixes son fundacions, no depenents de cap altra empresa que actuen com institucions financeres sense ànim de lucre, oferint productes i serveis financers a la societat sota el Protectorat públic de la Generalitat.

L'article 2 determina els principis d'interès públic pels quals la Generalitat ha de regir-se per exercir el seu Protectorat:

«Estimular totes les accions legítimes de les caixes d'estalvis encaminades a millorar el nivell social i econòmic del seu àmbit d'actuació, vigilar que les caixes d'estalvis compleixin llur funció econòmico-social, de tal manera que facin una adequada política d'administració i d'inversió de l'estalvi privat, i vetllar per la independència de les caixes d'estalvis i defensar-ne el crèdit, el prestigi i l'estabilitat».

Desenvolupant les funcions que la llei estableix per les caixes, l'article 3 n'estableix dues de principals: la pròpiament derivada de la seva activitat com a entitat financera: «Fomentar l'estalvi fent una captació i una retribució adequada dels estalvis. Invertir els estalvis recaptats en el finançament d'actius d'interès general mitjançant operacions econòmiques i financeres permeses per les lleis» i la que es refereix a l'aplicació d'interès social dels seus excedents: «Destinar els excedents líquids d'aquestes operacions a constituir reserves i fer obres socials, d'acord amb les bases de la legislació sobre aquesta matèria i les orientacions del Protectorat».

Així mateix, cal assenyalar que la disposició addicional única de la llei, estableix que en l'activitat inversora de les caixes tindran un caràcter preferent les inversions destinades a les petites i mitjanes empreses, a les empreses del sector de l'economia social i al finançament d'infraestructures culturals.

El mandat d'aplicació d'excedents a fer obres socials que li encarrega el legislador en el punt 2 de l'article 3, és desenvolupat en l'article 4, que per una banda mandata a les caixes a realitzar obra social pròpia i en col·laboració amb d'altres institucions públiques o privades, i per l'altra, encarrega al Govern de la Generalitat desenvolupar una tasca orientadora en aquesta matèria, assenyalant mancances i prioritats, respectant, tanmateix, la llibertat de cada caixa d'estalvis en quant a l'elecció de les inversions concretes.

4.2.2. Sobre la creació, la fusió, la liquidació i el registre de les caixes

Els articles 5 i 6 defineixen com s'ha d'instrumentar la constitució de noves caixes d'estalvis, i els requisits que han de constar com a mínim en la seva escriptura pública fundacional. Els articles 7, 8 i 12 atorguen al Conseller d'Economia i Finances la facultat d'aprovar la fundació i els estatuts de les caixes i la seva admissió en el Registre de Caixes d'Estalvis de Catalunya, i n'estableixen la normativa. L'article 9 reserva les denominacions «caixa d'estalvis» i «mont de pietat», per a les entitats definides en la present Llei. L'article 10 determina les condicions que han d'observar les caixes en el cas d'absorcions i fusions. L'article 11 estableix el control de la Generalitat davant d'una eventual dissolució i la liquidació voluntària d'una Caixa. L'article 13 es refereix a la necessària publicitat en el DOG, així com la comunicació al «Registro Especial de Cajas Generales de Ahorro Popular», de tots els acords del Govern de la Generalitat i del Departament d'Economia i Finances presos atenent al disposat en aquest capítol.

4.2.3. Sobre els òrgans de govern

El conjunt d'articles que s'agrupen en aquest capítol, estableixen la composició democràtica i participativa dels òrgans de govern de les caixes i despleguen el seu sistema de funcionament i control.

Així, l'article 14 determina que l'administració, la gestió, la representació i el control de les caixes correspon als següents òrgans de govern:

- a) L'assemblea general.
- b) El consell d'administració.
- c) La comissió de control.

A) L'assemblea general

Els articles 16 i 17 defineixen l'assemblea general i en determinen la composició i funcions, establint que l'assemblea general és l'òrgan suprem de govern i de decisió de les caixes i està constituïda per un mínim de seixanta i un màxim de cent-seixanta, consellers generals que representen els sectors següents:

- a) Els impositors.
- b) Les persones, les entitats o les corporacions fundadores.
- c) Les corporacions locals i les entitats territorials creades per la Generalitat.
- d) Els empleats de la caixa d'estalvis.
- e) Les fundacions, les associacions o les corporacions de caràcter cultural, científic, benèfic, cívic, econòmic o professional de reconegut arrelament en l'àmbit territorial d'actuació de la caixa d'estalvis.

La representació d'aquests sectors es distribueix en la manera que determinen els estatuts, dins els percentatges següents:

1. Entre el 15/25% en representació dels ajuntaments, corporacions locals i entitats territorials creades per la Generalitat (cada corporació pot designar com a màxim el 20% d'aquesta representació).
2. Entre el 25/35% en representació de les entitats o les persones fundadores i de les entitats de caràcter cultural, científic, benèfic, cívic, econòmic o professional de reconegut arrelament en l'àmbit territorial d'actuació de la caixa d'estalvis.
3. Els estatuts poden atribuir als fundadors la designació de la meitat dels membres que integren aquest sector, llevat que els fundadors siguin només persones físiques, cas en el qual no es poden reservar el dret a designar més del 10% del total dels membres de l'Assemblea General.
4. Entre el 30/40% en representació dels impositors de la caixa d'estalvis.
5. Entre el 5/15% en representació directa del personal fix de la plantilla de la caixa d'estalvis.

Cal posar de relleu que la representació de les administracions públiques i de les entitats i les corporacions de dret públic en els òrgans de govern de les caixes d'estalvis, fins i tot quan tenen la condició d'entitat fundadora, no ha de superar en conjunt el 50% dels drets de vot en cadascun dels dits òrgans.

Així mateix, pel que fa a la representació dels impositors i les corporacions locals, per aquelles caixes que tinguin sucursals a d'altres comunitats autònomes, s'estableixen per Decret, els criteris de ponderació de les respectives representacions relacionant-los amb el nombre d'oficines de cada territori i la seva relació amb els recursos captats ¹⁷⁴

174. Veure els articles 3 i 10 del Decret 190/1989, d'1 d'agost, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvi i de la convocatòria i funcionament d'aquests, amb les modificacions incorporades pel Decret 308/1997, de 9 de desembre, que deixa el redactat de l'esmentat article 3 amb el text següent: «Les caixes que tinguin obertes sucursals en diferents comunitats autònomes han d'atribuir a les

L'article 19 determina els requisits que s'han de donar per a poder ser elegit conseller general. L'article 20, els motius pels quals no poden exercir aquest càrrec, entre els quals es contempla l'haver exercit durant més de vint anys, en la mateixa caixa o en una altre, els càrrecs de membre del consell d'administració o de director o directora general. L'article 21 estableix que els consellers generals són elegits per un període de quatre anys, que podran ser prorrogats per una nova reelecció, en el cas que els estatuts així ho preveguin. En qualsevol cas, la renovació haurà de ser feta per meitats, respectant la proporcionalitat de les representacions que componen l'Assemblea. L'article 22 estableix els supòsits de cessament dels consellers.

L'article 23 defineix les funcions d'alta direcció que corresponen a l'assemblea general:

- a) Nomenar i revocar els vocals del consell d'administració i la comissió de control.
- b) Apreciar les causes de separació i de revocació dels membres dels òrgans de govern abans del compliment de llur mandat.
- c) Aprovar i modificar els estatuts i els reglaments.
- d) Acordar la liquidació i la dissolució de la caixa d'estalvis o autoritzar-ne la fusió amb d'altres.
- e) Definir les línies generals del pla d'actuació anual de la caixa, a les quals s'han de sotmetre els altres òrgans de govern.
- f) Aprovar la gestió del consell d'administració, la memòria, el balanç anual i el compte de resultat, i aplicar aquests resultats als fins propis de les caixes d'estalvis.
- g) Aprovar la gestió de l'obra social i aprovar els pressupostos anuals i llur liquidació.
- h) Tractar qualsevol altre assumpte que sigui sotmès a la seva consideració pels òrgans facultats a aquest efecte.

L'article 24 estableix el règim de convocatòries de l'assemblea general i les condicions que s'han de donar per a la validesa de la seva constitució i la dels seus acords. L'article 25 fa recaure en el president de la caixa la presidència de l'assemblea i en detalla els possibles substituïts, en el seu cas. L'article 27 estableix el calendari d'assemblees obligatòries i en detalla el seu contingut necessari. L'article 26 detalla les condicions per a la convocatòria d'una assemblea extraordinària.

B) El consell d'administració

Com a òrgan delegat de l'assemblea general, el consell d'administració té encomanats el govern, la gestió, l'administració i la representació de la caixa d'estalvis. El nombre de vocals no pot ser inferior a deu ni superior a vint-i-un. L'assemblea general nomena als vocals del consell d'administració entre els membres de cada sector en ella representats, a proposta de la majoria del sector respectiu, del consell d'administració o d'un vint-i-cinc per cent dels membres de l'assemblea. Com a excepció a aquesta regla podran nomenar-se fins a quatre vocals del consell d'administració, dos en representació de les corporacions locals i dos en representació dels impositors, entre persones que no siguin membres de l'assemblea, però que reuneixin els adequats requisits de professionalitat, i sense que això suposi anul·lar la presència en el consell d'administració de representants dels grups esmentats que

corporacions locals de cada comunitat un nombre de consellers generals proporcionals al nombre ponderat d'oficines operatives en cada comunitat en relació a la suma dels nombres ponderats de les oficines de totes les comunitats. Aquesta ponderació s'obté per a cada territori autònom multiplicant el nombre d'oficines operatives de la caixa pel quocient de dividir els seus dipòsits en aquest territori pels respectius habitants, segons el cens oficial».

Pel que fa a l'article 10.1 es manté el mateix redactat referit als consellers generals representants dels impositors: «La distribució de les places de consellers generals entre els territoris de les diverses comunitats autònomes es farà segons les regles de l'article 3».

ostentin la condició de membres de l'assemblea. En qualsevol cas, la configuració del consell ha de ser proporcional als grups representats a l'assemblea (art. 28). El mandat dels vocals no podrà excedir els quatre anys, si bé els estatuts poden establir la possibilitat de reelecció (art. 31).

Els articles 29 i 30 estableixen els règims d'incompatibilitats i limitacions en l'activitat dels consellers, i l'article 33 determina que el consell nomena entre els seus membres el president o la presidenta, el/la qual ho és de l'entitat per majoria de dos terços, i estableix que en el cas de caixes fundades per una entitat pública, els estatuts poden atribuir-ne la presidència a un/a vocal del consell designat per aquesta entitat.

Per l'article 34 de la llei, s'autoritza al consell a delegar facultats en una o més comissions i l'obliga a crear-ne una d'obres socials.

Així mateix, per Decret, també es determina que els estatuts de les entitats també han de preveure l'existència en el si del consell d'una comissió d'inversions que tindrà la finalitat d'informar i proposar inversions o desinversions de caràcter estratègic, i la seva adequació als objectius fundacionals de l'entitat, i d'una comissió de retribucions que tindrà la finalitat d'informar sobre la política de retribucions i incentius per als membres dels òrgans de govern i pel personal directiu, ambdues comissions, doncs, són de caràcter no executiu.¹⁷⁵

C) La comissió de control

La comissió de control és formada, com a mínim, per un representant de cadascun dels grups que integren l'assemblea (art. 36), i les seves facultats són:

- a) Supervisar la gestió del consell d'administració.
- b) Vigilar el funcionament i la tasca desenvolupada pels òrgans d'intervenció de l'entitat.
- c) Conèixer els informes d'auditoria externa i les recomanacions que formulin els auditors.
- d) Revisar el balanç i el compte de resultats
- e) Elevar a l'assemblea general informació de la seva actuació, si més no, un cop l'any.
- f) Requerir al president la convocatòria de l'assemblea amb caràcter extraordinari, quan ho consideri convenient.
- g) Controlar els processos electorals per a la composició de l'assemblea i del consell d'administració, juntament amb el Departament d'Economia i Finances.
- h) Conèixer i donar l'opinió sobre els informes de la comissió delegada d'obres socials.
- i) Proposar al Departament d'Economia i Finances la suspensió dels acords del consell d'administració, en el cas que aquests vulnerin les disposicions vigents.
- j) Qualsevol altre que li atribueixin els Estatuts.

La comissió de control ha d'informar al Departament d'Economia i Finances de les irregularitats observades en exercici de les seves funcions i elevar-li tots els informes establerts per reglament (art. 35).

En aquest apartat també és regulen importants aspectes relacionats amb els directors de les caixes. Així, estableix que el director general és designat pel consell d'administració i és confirmat per l'assemblea general. El director haurà de cessar del càrrec per acord del consell, en virtut d'expedient disciplinari instat pel Departament d'Economia i Finances i per jubilació, a l'edat fixada pels estatuts de la caixa (art. 38). Les funcions del director són

175. Modificacions introduïdes al Decret 190/1989, d'1 d'agost, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvi i de la convocatòria i funcionament d'aquests, pel Decret 266/2003, de 4 de novembre.

executar els acords del consell i exercir les altres funcions que els estatuts de l'entitat li encomanin (art. 37).

La llei també disposa que els estatuts socials de les caixes han d'establir el límit d'edat màxima per a ésser membre del consell d'administració, que serà de setanta anys mentre no s'estableixi, així com s'ha de fer-hi constar que el mandat dels membres dels òrgans de govern és de quatre anys (art. 40).

En el Departament d'Economia i Finances es crea el Registre d'Alts Càrrecs de les caixes d'estalvis de Catalunya, en el qual s'han d'inscriure el nomenament, la reelecció i el cessament dels membres del consell d'administració. La inscripció és un requisit previ per a l'efectivitat dels càrrecs subjectes a inscripció (art. 43).

4.2.4. Sobre els coeficients d'inversió i l'expansió

Els articles 44 i 45 d'aquest capítol, determinen que el Departament d'Economia i Finances qualifica les inversions computables de les caixes catalanes, en el marc, però, de les bases i l'ordenació del crèdit i la política monetària de l'Estat. En tot cas, el Govern de la Generalitat es reserva la possibilitat de sotmetre a autorització prèvia del Departament d'Economia i Finances, les inversions en immobles, en accions, en participacions o en d'altres actius materials, la concessió de grans crèdits o la concentració de riscos en una persona, o en un determinat grup.

Per l'article 46 s'autoritza a les caixes a obrir oficines fora de Catalunya, d'acord amb les normes que estableixi el Departament d'Economia i Finances, i d'altres que els hi siguin aplicables.

4.2.5. Sobre la Federació Catalana de Caixes d'Estalvis

Les finalitats de la Federació Catalana de Caixes d'Estalvis són de representació del sector, de promoció de l'estalvi i la inversió, des d'una perspectiva d'interès regional, i d'estimular la planificació d'obres socials tot atenent les orientacions de la Generalitat en aquesta matèria. Aquestes finalitats queden definides en l'Art. 47 de la següent manera:

«a) Exercir la representació individual i col·lectiva de les caixes d'estalvis federades davant els poders públics. b) Procurar la captació, la defensa i la difusió de l'estalvi i orientar les inversions de les caixes, d'acord amb les normes generals sobre inversió regional. c) Promoure i coordinar la prestació de serveis tècnics i financers. d) Planificar la creació d'obres socials i proposar al Consell Executiu les inversions bàsiques a què es refereix l'article 4. A aquests efectes, les propostes de la Federació han d'ésser informades prèviament per la comissió mixta integrada per representants de la Generalitat i de la mateixa Federació que es reguli per reglament».

La comissió mixta de representants de la Generalitat i la Federació està integrada per 11 membres: El conseller d'Economia i Finances, 5 membres designats per la Federació i 5 membres designats per la Generalitat.¹⁷⁶

La junta de govern de la Federació estarà integrada per representants de totes les caixes d'estalvis federades amb domicili social a Catalunya. Els seus estatuts poden determinar vots ponderats per a cada caixa representada, i en cap cas els acords que s'estableixin no poden comportar l'assumpció d'obligacions econòmiques per a les caixes, sense la ratificació expressa de l'òrgan de govern corresponent d'aquestes (art. 48).

Els estatuts de la Federació han de ser aprovats pel Conseller d'Economia i Finances (art. 50). La junta de govern està integrada pel president i el director general de cada caixa, i s'hi pot incorporar, a més, un representant designat pel Consell Executiu (art. 49).

176. Addició d'un nou article 55 al Decret 190/1989, d'1 d'agost, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvi i de la convocatòria i funcionament d'aquests, introduïda pel Decret 266/2003, de 4 de novembre.

4.2.6. Sobre els excedents de les caixes d'estalvis

Les caixes destinaran la totalitat de llurs excedents que no s'apliquin a reserves, a la creació i el manteniment d'obres socials (art. 51). El Departament d'Economia i Finances ha d'aprovar els acords de les assemblees generals relatius a la determinació dels excedents i a llur distribució, d'acord amb la normativa aplicable (art. 52).

4.2.7. Sobre la informació al Protectorat

L'art. 53, obliga a les caixes a facilitar al Departament d'Economia i Finances tota mena d'informació sobre la seva activitat i gestió, en la forma que es determini per reglament. Més enllà d'aquesta declaració genèrica a concretar per reglament, l'art. 54 determina que amb el tancament de cada exercici, les caixes hauran de redactar una memòria explicativa de llurs activitats econòmiques, administratives i socials, juntament amb el balanç i el compte de resultats a data de final d'any, que trametran al Departament d'Economia i Finances.

També estaran obligades a sotmetre a auditoria externa els estats financers i el compte de resultats, reservant-se el Departament d'Economia i Finances la facultat d'establir-ne el seu contingut. Aquest informe també haurà de ser tramès a la conselleria (art. 55).

4.2.8. Sobre la inspecció, les sancions i la intervenció

Sens perjudici de les funcions que corresponguin al Banc d'Espanya, el Departament d'Economia i Finances exerceix les funcions de coordinació i inspecció de les caixes d'estalvis (art. 56). En el cas que de les inspeccions se'n desprenguin incompliments de la normativa, es podran imposar sancions que poden arribar l'exclusió del Registre de caixes d'estalvis (arts. 57 i 58). Així mateix, l'art. 59 preveu sancionar fins a 50 milions de les antigues pesetes i amb inhabilitació a les persones o entitats que sense ser caixes efectuessin operacions pròpies d'aquestes entitats o utilitzessin algun element d'identificació propagandista o publicitària que pogués confondre-les amb les caixes d'estalvis.

Per la seva banda, l'article 60 determina que la suspensió dels òrgans de govern de les caixes i la intervenció d'aquestes, ha de ser decretada pel Govern de la Generalitat a proposta del Departament d'Economia i Finances o el Banc d'Espanya, quan així ho aconsellin situacions de greu irregularitat administrativa o econòmica.

S'afegeix com annex II d'aquest treball, un quadre sinòptic amb el text complet del conjunt normatiu, que regula les caixes d'estalvis, en el que es poden observar, i comparar amb els redactats inicials, les modificacions que històricament s'han anat incorporant.

Recentment, el Parlament de Catalunya ha aprovat una resolució que a l'hora que reclama una actuació governamental impulsora de l'actuació econòmica i social de les caixes, pot comportar alguna nova modificació a la llei de caixes catalana. Així, entre els compromisos que encoratja al Govern a portar a terme aquesta resolució, en el compliment del Pla de govern 2004-2007, concreta el de:

«fer ús de les seves competències per a establir els mecanismes adients que assegurin la supervisió del bon funcionament de les caixes i la tutela de llur obra social, tot respectant-ne l'autonomia. En aquest sentit, la Generalitat ha de promoure:

- a) L'orientació de l'obra social a cobrir les necessitats socials i culturals del seu entorn, especialment les dels sectors més desfavorits.
- b) El reforçament dels òrgans de govern de les caixes amb una representació adequada de la societat civil.
- c) La presència directa en els projectes capdavanters de l'economia catalana, les grans inversions en infraestructures i els projectes empresarials de més gran abast, i la penetració en mercats de fora de Catalunya».¹⁷⁷

177. Compromís II.10, de la Resolució 102/VII del Parlament de Catalunya sobre l'orientació política general del Consell Executiu, de la sessió de 30 de setembre del 2004.

4.3. La legislació de l'Estat d'aplicació a Catalunya

En la mesura que contenen normes considerades com a bàsiques, les principals disposicions legislatives de l'Estat d'aplicació a Catalunya pel que fa a caixes d'estalvis, són les següents:

1. El Decret 1838/1975, de 3 de juliol, que regula la creació de caixes d'estalvis i la distribució dels beneficis líquids d'aquestes entitats.
2. El Reial Decret 2290/1977, de 27 d'agost, pel que es regulen els òrgans de govern i les funcions de les caixes d'estalvi.
3. La Llei 13/1985, de 25 de maig, de coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació dels intermediaris financers i el RD 1370/1985, d'1 d'agost que la desenvolupa.
4. La Llei 31/1985, de 2 d'agost, de regulació de les normes bàsiques sobre òrgans rectors de les caixes d'estalvis.
5. El Reial Decret 798/1986, de 21 de març de desenvolupament parcial de la Llei 31/1985, de 2 d'agost, de regulació de les normes bàsiques sobre òrgans rectors de les caixes d'estalvis.
6. El Reial Decret 596/1988, de 27 de maig, de modificació del Real Decret 798/1986, de 21 de març de desenvolupament parcial de la Llei 31/1985, de 2 d'agost, de regulació de les normes bàsiques sobre òrgans rectors de les caixes d'estalvi i de renovació dels òrgans de govern de determinades caixes d'estalvis.
7. La Llei 26/1988, de 29 de juliol, sobre disciplina i intervenció de les entitats de crèdit.
8. La Llei 13/1992, d'1 de juny, de recursos propis i supervisió en base consolidada de les entitats financeres i Real Decret 1343/1992, de 6 de novembre, que la desenvolupa.
9. El Reial Decret 2606/1996, de 20 de desembre, sobre fons de garantia de dipòsit d'entitats de crèdit.
10. La Llei 24/2001, de 27 de desembre, de mesures fiscals, administratives i d'ordre social.
11. L'Ordre ECO/317/2002, de 14 de febrer, per la qual s'estableixen les aportacions al Fons de Garantia de Dipòsits de les caixes d'estalvis.
12. La Llei 44/2002, de 22 de novembre, de mesures de reforma del sistema financer (LMRSF).
13. La Llei 49/2002, de 23 de desembre, de règim fiscal d'entitats sense fins lucratiu i dels incentius fiscals al mecenatge.
14. La Llei 53/2002, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i d'ordre social.
15. La Llei 26/2003, de 17 de juliol, de modificació de la Llei 24/1988, del mercat de valors, i del Text refós de la Llei de societats anònimes, aprovat pel Reial decret legislatiu 1564/1989.

D'aquest conjunt de disposicions que contenen normes bàsiques cal aturar-se en la Llei 44/2002 de mesures de reforma del sistema financer (en endavant LMRSF), ja que poques vegades un debat parlamentari sobre les caixes havia estat tant sonat com el que ha acompanyat els treballs parlamentaris d'aprovació d'aquesta. No era per menys, ja que es van retocar aspectes de la legislació que podien afectar d'una manera important tant la configuració dels òrgans de govern de les caixes, com el futur de l'orientació social de la seva activitat. Es tracta de la limitació al 50% del total de drets de vot a la representació de les administracions públiques i entitats i corporacions de dret públic, encara que alguna d'aquestes fos a la vegada entitat fundadora de la caixa, i a la introducció de les anomenades quotes partici-

patives com a valors negociables semblants a les accions que les caixes podran emetre per a recaptar recursos propis, a les que ens referirem detingudament en el capítol V tot reflexionant sobre els perills que pot suposar de pèrdua d'identitat de les caixes la introducció d'aquesta figura.¹⁷⁸

Amb tot, aquests nous redactats encara podrien sofrir variacions, si prosperés el recurs d'inconstitucionalitat presentat a mitjans de febrer del 2003 pel PSOE contra varies d'a-

178. L'abast de les reformes La Llei 44/2002, de 22 de novembre, de mesures de reforma del sistema financer (LMRSF) que modifiquen disposicions de la Llei 31/1985 de 2 d'agost, de Regulació de les normes bàsiques sobre òrgans rectors de les Caixes d'Estalvis (LORCA) i de la Llei 13/1985, de 25 de maig, de coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació dels intermediaris financers:

Modificacions més importants a la Llei 31/1985, de 2 d'agost, de Regulació de les normes bàsiques sobre òrgans rectors de les Caixes d'Estalvi (LORCA) art. 8. LMRSF.

a) Modifica la representació dels interessos col·lectius en les Assemblees Generals de la Caixa, en el següent sentit:

1. Deixa oberta la representació sectorial dels interessos col·lectius, definint únicament els que com a mínim hauran d'estar presents: les corporacions municipals amb oficines obertes, els impositors, les persones o entitats fundadores i els empleats.

2. Limita al 50% del total de drets de vot a la representació de les administracions públiques i entitats i corporacions de dret públic, encara que alguna d'aquestes fos a la vegada entitat fundadora de la caixa.

3. Es defineix una forquilla de drets de vot pels representants dels impositors entre un mínim del 25% a un màxim del 50%

4. Es defineix la forquilla dels drets de vots de la representació dels empleats entre un mínim del 5% a un màxim del 15%.

b) Es generalitza per a tots els vocals del Consell d'Administració la necessitat que siguin menors de setanta anys en el moment de la presa de possessió del càrrec.

c) S'autoritza als Consells d'Administració a delegar algunes de les seves facultats de gestió a les entitats, que per reduir costos i millorar l'eficiència de la caixa, siguin constituïts entre caixes d'estalvis o en el sí de la Confederació.

d) S'autoritza a les caixes a realitzar acords de col·laboració, cooperació i aliances amb d'altres caixes.

e) Pel que fa a les caixes de fundació de l'Església Catòlica, es reserva per al Ministeri d'Economia l'aprovació dels Estatuts, els reglaments que regulen la designació dels òrgans de govern i el pressupost anual de l'obra social.

Modificacions incorporades al nou redactat de l'article 7 de la Llei 13/1985, de 25 de maig, de coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació dels intermediaris financers. Art. 14.1 LMRSF:

a) Es fa una nova definició de les partides que formen els recursos propis de les entitats de crèdit afegint com a tals a les quotes participatives de les caixes.

b) Es defineixen exhaustivament la figura de les Quotes Participatives, que tindran els principals trets següents:

1. Valors negociables que representen aportacions dineràries de duració indefinida, que seran retribuïts amb la part d'excedents anuals de lliure disposició de les caixes que els hi correspongui, calculats proporcionalment al volum de quotes participatives en circulació en relació al patrimoni de la caixa sumat al volum de quotes en circulació.

— Aquest excedent de lliure disposició es distribuirà entre la retribució efectiva als quotapartípeps, la dotació d'un Fons de Reserva dels Quotapartípeps i, en el seu cas, el Fons d'Estabilització.

2) L'emissió d'aquestes Quotes Participatives, comportarà, doncs, la creació dels següents fons:

— *Fons de Participacions*: igual a la suma del valor nominal de les quotes participatives emeses.

— *Fons d'Estabilització*: que podrà ser dotat per evitar fluctuacions excessives en la retribució de les quotes participatives (fons de creació voluntària)

— *Fons de Reserva de Quotapartípeps*: integrat pel percentatge d'excedent de lliure disposició corresponent a les quotes participatives que no va ser destinat ni al Fons d'Estabilització ni satisfet com a retribució als quotapartípeps.

3) Drets dels quotapartípeps, a part de la retribució:

— Subscripció preferent de noves emissions de quotes participatives

— Obtenir el valor liquidatiu corresponent en cas de liquidació.

— Obtenir, en el cas d'amortització per fusió de la caixa amb una altra entitat, el valor de mercat de les quotes.

— Les quotes participatives no tenen drets polítics en els òrgans de govern de les caixes. No obstant i això, es podrà crear un sindicat de quotapartípeps, el president del qual podrà assistir, amb veu i sense vot, a les Assemblees Generals de les caixes.

— Les caixes establiran en les condicions de les emissions de quotes participatives una clàusula d'amortització automàtica pel supòsit que es produís en el futur una modificació del règim jurídic dels drets polítics de les quotes.

4) El volum de les quotes participatives en circulació no podrà superar el 50% del patrimoni de la caixa i cap persona natural o jurídica, o grup econòmic, podrà ostentar, directa o indirectament, quotes participatives per import superior al 5% de les quotes totals vigents.

5) Les quotes participatives cotitzaran en els mercats secundaris organitzats

Modificacions derivades d'una nova redacció de l'art. 11.4 de la Llei 13/1985, de 25 de maig, de coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació dels intermediaris financers (art. 14.2. LMRSF).

1) En el nou redactat s'estableix que un cop deduïda dels excedents la part destinada als quotapartípeps, s'ha d'aplicar a reserves com a mínim el 50% de la resta.

questes disposicions que, al seu parer, atribueixen a l'Estat competències que escauen a les CCAA, com per exemple la limitació del percentatge de representació pública als òrgans de govern, el límit d'edat dels consellers, l'atribució per a l'Estat de les competències sobre les caixes fundades per l'Església, etc.

Capítol III

ELS OBJECTIUS DE PROTECCIÓ SOCIAL I ELS ÒRGANS DE GOVERN DE LES CAIXES D'ESTALVIS CATALANES EN ELS SEUS ESTATUTS

Dèiem en la introducció d'aquest treball que un dels objectius d'aquesta tesi és el de reconèixer el protagonisme de les caixes com agents impulsors de protecció social en la construcció del nostre Estat de Benestar i defensar el seu caràcter d'empreses sense ànim de lucre, pertanyents al sector d'economia social, a fi d'evitar la seva transformació en societats de capital, convençuts que aquesta transformació significaria la pèrdua del seu especial caràcter protector social.

Per poder assolir aquest objectiu, ens cal aprofundir en dos dels aspectes de l'evolució jurídica de les caixes d'estalvis que, tal i com veurem en detall en l'apartat 3 del capítol V, són fonamentals per a les empreses del sector de l'economia social: els objectius d'interès general de la seva activitat i el caràcter democràtic i participatiu dels seus òrgans de govern.

En aquest sentit, entenem, als efectes d'aquesta tesi, que els objectius de protecció social de les caixes d'estalvi són intrínsecament objectius d'interès general, en la mesura que coincideixen en la voluntat de coadjuvar a l'establiment d'unes condicions socials en les quals els individus puguin forjar-se lliurament una vida digna.¹⁷⁹

Amb aquesta perspectiva, en els apartats 1 i 2 d'aquest capítol ens aturarem a analitzar els aspectes d'aquesta legislació referents tant als objectius de les caixes com als òrgans de govern i la seva plasmació en cadascun dels estatuts de les caixes catalanes. Finalment, en l'apartat 3 se n'extrauran les principals conclusions.

1. ELS OBJECTIUS DE PROTECCIÓ SOCIAL DE LES CAIXES I LA SEVA PLASMACIÓ EN ELS ESTATUTS DE CADA INSTITUCIÓ

Tot seguit s'analitzen els objectius de protecció social d'interès general de les caixes des de tres aspectes diferents. Es tracta de poder obtenir la resposta a qüestions tant impor-

179. Per aprofundir en el concepte d'interès general, veure CANO LÓPEZ, A.: *Teoría jurídica de la Economía Social*. Consejo Económico y Social. Madrid, 2002, p. 183, i Carl J. FRIEDRICH «Prologómenos para la formulación de una teoría del interés público», a *El interés público*. Editorial Roble. México, 1967, pp. 230-231.

tants sobre l'activitat de les caixes com a qui es dirigeixen, per oferir què i quina és l'aplicació dels excedents de la seva activitat. Així, els aspectes analitzats són els següents:

1. Els sectors socials a qui es dirigeix la seva activitat.
2. Els tipus de serveis que s'ofereixen.
3. Com s'apliquen els excedents produïts com a resultat de la seva activitat.

1.1. El procés evolutiu dels objectius de protecció social de les caixes en la legislació general

Abans d'entrar en l'anàlisi de l'evolució dels objectius en de cadascun dels estatuts de les caixes, en primer lloc, s'analitzarà l'evolució dels objectius de protecció social d'interès general de les caixes d'estalvis que s'ha anat definint en la seva legislació general tot aprofundint en aquells aspectes que considerem de més interès per aquest apartat. Tal com hem dit, el mètode d'anàlisi emprat destriarà els objectius de protecció social de les caixes en tres aspectes: 1) els sectors socials als que es dirigeix la caixa, 2) els serveis que ofereixen, i 3) com apliquen els excedents de la seva activitat.

1.1.1. Evolució dels sectors socials a qui es dirigeix l'activitat de les caixes

En la Reial Ordre de 3 d'abril de 1835, l'objectiu del legislador és crear les caixes com a eina per a la protecció social mitjançant el foment de l'estalvi per ser útils, a l'igual que en els altres països on ja existeixen, als menestrals, els jornalers i a tots els homes laboriosos. Posteriorment, en l'exposició de motius del Reial Decret de 29 de juny de 1853, es concreta aquesta varietat de subjectes destinataris dels serveis de les caixes en un sol mot: les famílies pobres.

Aquesta referència a les famílies pobres es mantindrà sense modificacions fins que l'Estatut de les caixes generals d'estalvi popular de 1933, concreti que els destinataris de les caixes són els impositors en general. Aquesta referència genèrica als impositors es mantindrà en tota la legislació posterior.

1.1.2. Els tipus de serveis que les caixes ofereixen

L'objectiu del legislador en la Reial Ordre de 3 d'abril de 1835, és el de convertir les caixes en uns agents de protecció social per cobrir els estats de necessitat dels sectors socials menys afavorits mitjançant el foment de l'estalvi, dipositant petites sumes amb la confiança d'obtenir un rèdit proporcionat i poder realitzar els fons en el moment que es vulgui.

Aquesta única referència a l'estalvi com a eina de protecció social és ampliada en una disposició el 20 d'abril de 1839, que proposa l'associació de les caixes d'estalvis amb els monts de pietat per tal d'accedir al crèdit a través d'aquestes institucions a un interès equitatiu i ampliar la protecció social dels estalviadors davant del crèdit usurer.

Posteriorment, en el Reial Decret de 29 de juny de 1853, es subsumeix la voluntat de protecció social de les dues disposicions de 1835 i 1839, manifestant la disposició de les autoritats públiques perquè les caixes constitueixin un lloc on dipositar i veure retribuïts els estalvis dels més pobres a fi que les quantitats estalviades puguin arribar a constituir un fons suficient per atendre situacions d'incapacitat per al treball com la vellesa i altres necessitats com la d'establir-se professionalment, i al que es pugui recórrer en cas de necessitar un crèdit que, en el seu cas, serà instrumentat pel mont de pietat vinculat a la caixa d'estalvi mitjançant els recursos que aquesta li traspassa.¹⁸⁰

180. En els articles 12 i 32 del Reial Decret de 29 de juny de 1853, es pretén promocionar als Montes de Piedad com a entitats de crèdit pels sectors més necessitats, tot assegurant que els interessos que es cobrin siguin assequibles. Es tracta de promocionar-ne de nous i adequar els antics a la nova normativa.

Ateses les limitacions que per a la instrumentació de crèdits i per a la inversió dels estalvis dipositats significava el Reial Decret de 29 de juny de 1853, es va publicar la Llei de 29 de juny de 1880, que donava una major flexibilitat en l'aplicació dels estalvis dipositats en les caixes, alliberant-les del mandat que tenien en l'antiga legislació de crear monts de pietat, tot permetent la instal·lació independent de caixes i monts de pietat, «siempre que para el sostenimiento de Montes se cuente con recursos propios, y que haya medio seguro de colocar los capitales de las Cajas en las atenciones que por estatutos o reglamentos se establezcan» i potenciant per tant, la facultat de les caixes de concedir directament crèdits a particulars i invertir els seus recursos on consideressin més adient. Al mateix temps, s'aprofita aquesta llei per impulsar la pràctica privada de l'estalvi com a eina de protecció social també en els sectors infantils i juvenils estimulants l'establiment de caixes d'estalvis escolars en escoles i instituts de primer i segon ensenyament.

El sistema de protecció social privat a través de l'estalvi tradicional sofreix un important revulsiu amb la fundació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis al 1905 que inicia l'aplicació de la tècnica actuarial de les assegurances per a constituir pensions de cara el futur. El sistema de pensions ideat pel fundador de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis serà recollit, en bona part, pel sistema públic de previsió social, que s'iniciarà amb la creació de l'INP per Llei de 27/2/1908, basat en aportacions voluntàries de l'empresari i el treballador recolzades per una aportació pública. Aquest sistema d'adscripció voluntària, anomenat de llibertat subsidiada, es va convertir en obligatòria pel Reial Decret d'11 de març de 1919 d'obligatorietat dels retirs obrers.

El Decret 10/12/1908, que facultava a les caixes per a convertir-se en entitats col·laboradores del sistema de previsió social pública, va permetre que la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, es convertís en entitat gestora del INP per a Catalunya i les Illes Balears fins l'any 1940. Es va reforçar, així, durant tots aquests anys, el caràcter d'entitats de previsió social de les caixes d'estalvis.

A l'esforç de les caixes en el camp de la previsió social, aviat es fa afegir l'esforç per atendre les necessitats de tresoreria per a finançar la política econòmica de les autoritats públiques en detriment de la seva llibertat per decidir la política d'actiu més adequada pel millor servei als seus impositors. Així, amb el Real Decret-Llei de 9 d'abril de 1926, que estableix el Registre i Inspecció de les caixes, es va iniciar la primera regulació de coeficients d'inversió obligatòria a l'assignar el destí obligatori del 50% de l'estalvi recaptat per les caixes¹⁸¹ en deute pública i societats mercantils oficialment qualificades.

Posteriorment, en el període de la II República, aquests importants coeficients d'inversió obligatòria es van rebaixar al 30%,¹⁸² alhora que es va incrementar el reconeixement del caràcter d'entitats de protecció social de les caixes. Tanmateix, el Decret 377 dels Minis-

181. L'article 27 del Reial Decret Llei de 9 d'abril de 1926, estableix que: «Las cajas de ahorro invertirán el 50% al menos de las imposiciones e intereses en los valores públicos del Estado español, de los que la mitad será Deuda perpetua al 4% interior, y el resto será invertido en valores públicos españoles, o en hipotecas sobre edificios sitos en el casco de poblaciones de más de 20.000 habitantes, o en anticipos a los socios o imponentes, con garantía de la libreta o título y a interés de hasta el 6 por 100, sin gasto de renovación, o en valores industriales o comerciales españoles de los incluidos en una lista que formará trimestralment la Inspección».

Aquesta subordinació dels actius de les caixes no finalitzarà fins a 31 de desembre de 1992, amb la desaparició dels coeficients d'inversió obligatòria.

182. L'Article 33 del Decret 377, de 14 de març de 1933, estableix que: «Las inversiones consistirán en compra de fondos públicos nacionales, obligaciones provinciales o municipales y valores industriales admitidos al efecto, en adquisición de inmuebles, concesión de préstamos y créditos hipotecarios, préstamos corporativos, préstamos con garantía personal y préstamos con garantía prendaria y sobre valores».

La proporció de dichas inversiones en fondos públicos y la clase de éstos serán objeto en cada caso de decisión por el Gobierno, sin que nunca haya de exceder aquella, con carácter obligatorio del 30 por 100 del saldo total de imposiciones, deducidas las disponibilidades de Caja y las sumas aplicables a empeños en los Montes de Piedad, y otras operaciones análogas o de orientación social que realice la Caja».

teris de Presidència, Governació i Treball, de 14 de març de 1933, que aprova l'Estatut de les caixes generals d'estalvi popular, va qualificar les caixes d'elements auxiliars del Ministeri del Treball i Previsió, el qual els hi podia delegar funcions.¹⁸³ Per altra banda, els va permetre simultanejar la seva activitat d'estalvi amb d'altres d'assistència social, i els autoritzava a crear serveis gratuïts o a preus inferiors als seus costos, pels seus empleats, impositors o afiliats a les seves obres socials.¹⁸⁴ També va ampliar l'accés al crèdit tot permetent concedir préstecs sense desplaçament de penyora i d'altres pignoratius amortitzables o combinats amb estalvi o assegurances.¹⁸⁵

Amb la dictadura del general Franco les caixes col·laboradores del sistema públic de previsió social, com és el cas a Catalunya de la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis, varen ser absorvides pel INP. Desapareixia així, una de les senyes d'identitat de les caixes que les vinculava a la previsió social pública. Per contra, les noves disposicions varen incrementar l'esforç de les caixes com a font de finançament privilegiat per a la política econòmica pública, amb coeficients d'inversió obligatoris que van arribar a representar fins el 80% dels seus recursos recaptats i l'obra social de les caixes es va convertir, com veurem en el proper apartat, en un element substitutori de l'activitat de protecció social pública. A part d'aquest dos aspectes assenyalats, l'esforç de protecció social de les caixes es manifesta amb la important actuació en crèdit a l'habitatge desenvolupada en aquest llarg període, i el manteniment per a tota la població de l'oferta dels tradicionals productes d'estalvi i previsió privats.

Amb la mort del general Franco s'obre un nou període que s'expressarà amb una major sensibilitat pública per incrementar les despeses socials en promoció i protecció social, i amb l'obertura d'un procés de liberalització de l'economia. En aquest nou marc econòmic, social i polític, s'inicia la reforma de les caixes d'estalvi amb el Decret 2290/77, de 27 d'agost, d'òrgans de govern, funcions, operatòria, distribució d'excedents i institucions representatives del sector, en virtut del qual les caixes d'estalvis podran oferir qualsevol tipus de servei d'estalvi, crèdit, inversió i d'altres d'intermediació financera, a l'igual que la banca mercantil. També en aquest any 1977, es publiquen diverses disposicions que inicien el procés de reducció dels coeficients d'inversió obligatòria que no assolirà la total extinció fins a 31 de desembre de 1992.

Coherent amb la liberalització iniciada amb el RD 2290/77, la Llei 15/1985, d'1 de juliol, de caixes d'estalvis de Catalunya, al referir-se al tipus de serveis que s'ofereixen, estableix de forma genèrica fomentar l'estalvi, fent una captació i una retribució adequada dels estalvis, i invertir els estalvis recaptats en el finançament d'actius d'interès general mitjançant operacions econòmiques i financeres permeses per les lleis.¹⁸⁶

La major despesa social pública i l'anivellament de l'oferta de serveis financers per a la població, que significarà l'equiparació operatòria entre bancs i caixes, en aquest nou període tendirà a fer percebre per l'opinió pública, que les activitats de protecció social de les caixes es van centrant únicament en el manteniment de la seva obra social.

183. L'Article 4 del Decret 377, de 14 de març de 1933, estableix que: «Las instituciones a que se refiere el presente Estatuto gozarán de la consideración de elementos auxiliares del Ministerio de Trabajo y Previsión, a los que podrá encomendar éste, por delegación, el ejercicio de las funciones sociales que hayan de realizarse en virtud de disposiciones emanadas de dicho Ministerio».

184. L'Article 24 del Decret 377, de 14 de març de 1933, estableix que: «También les estará permitido simultanear con las operaciones de ahorro simple otras de asistencia social, sin perjuicio del régimen legal de los seguros encomendado al Instituto Nacional de Previsión, y estarán facultadas para crear servicios gratuitos o a precio inferior a su costo a favor de sus funcionarios, de los imponentes o afiliados a sus obras sociales».

185. L'Article 23 del Decret 377, de 14 de març de 1933, estableix que: «Además de sus tradicionales empeños con papeleta en los Montes de Piedad, podrán realizarse préstamos sin desplazamiento de prenda y préstamos pignoraticios amortizables o combinados con ahorro o con seguros».

186. Article 3 de Llei 15/1985, de d'1 de juliol, de Caixes d'Estalvis de Catalunya.

1.1.3. Com s'apliquen els excedents produïts com a resultat de la seva activitat

Una de les més importants senyes d'identitat de les caixes d'estalvis, que les diferenciaven de les societats de capital, és la manera com es distribuïen els eventuals excedents de la seva activitat. Les primeres normes que regulen com s'apliquen aquests excedents de les caixes, és en el Reial Decret de 29 de juny de 1853 que estableix que un cop ateses les despeses d'administració la resta s'ha de destinar a saldar els interessos de les fraccions de capitals dipositades inferiors a 100 reials, a cobrir part dels interessos de determinats préstecs facilitats pels monts de pietat, a fomentar l'estalvi tot premiant als estalviadors més constants, desembargar penyores —en especial estris de feina— de prestataris en estat de necessitat i incrementar el rèdit dels capitals dipositats.¹⁸⁷

Aquesta distribució d'excedents com veiem determinava molt exactament com s'havien d'aplicar i no preveia la constitució de cap fons de reserva per a donar solvència a l'entitat. S'haurà d'esperar a l'Estatut especial per a les caixes generals d'estalvi popular, annex al RDLL 2531, de 21 de novembre de 1929 per trobar una referència a la constitució de reserves de garantia. En aquest RDLL 2532, de curta durada —fins el 1933—, els excedents es dedicaran a obres socials i benèfiques, tot i que s'obliga destinar un mínim del 25% dels excedents anuals a reserves, fins a constituir unes reserves mínimes del 10 per cent dels saldos acreditats.

Aquesta disposició de 1929, va ser substituïda pels articles 43 i 44 de l'Estatut de les caixes de 1933, que determinen que el percentatge d'excedent que s'ha de destinar a obres benèfiques i socials podrà ser d'entre un mínim del 50% a un màxim del 75%. Amb tot, es podia superar el 75% i arribar al 100% en el cas que les reserves voluntàries i estatutàries superessin el 10% dels saldos dipositats pels impositors.¹⁸⁸ Així mateix, disposa

187. Pel que fa a despeses d'administració i excedents, els següents articles del Reial Decret de 29 de juny de 1853, estableixen:

Art. 5. «Con la suma que produzca la diferencia entre el interés que abone la Caja de Depósitos y el que pague la de Ahorros a sus imponentes, se satisfarán los gastos indispensables de administración, contabilidad de la misma; y si hubiere sobrante se destinará a constituir un fondo de reserva para los fines que se expresarán más adelante».

Art. 33. «Cuando haya sobrantes para constituir el fondo de reserva de que trata el art. 5, se destinará éste:

Primero. A saldar los intereses de las fracciones de capital menores de 100 rs. Impuestas en la Caja de Ahorros.

Segundo. A cubrir el desnivel que ha de resultar en su caso, por los préstamos que hagan los Montes de Piedad a interés menor del 6 por 100.

Tercero. A formar un fondo de emulación para los impositores que acrediten haber impuesto 4 rs. o mayor cantidad todas las semanas durante cinco o diez años consecutivos en las Cajas de Ahorros. Con este objeto votarán todos los años las Juntas de Gobierno, con aprobación del Gobernador de la provincia, una cantidad a voluntad, pero que nunca podrá exceder del 10 por 100 del fondo de reserva a la sazón disponible; la administrarán y harán productiva, y la irán adjudicando en su día en la forma que determinen los Reglamentos, y en la proporción que las mismas Juntas hayan acordado previamente, a los imponentes que estén en el caso prevenido en el presente artículo. Para optar a esta recompensa otorgada a la moralidad, la laboriosidad y a la constancia, ha de ser circunstancia precisa que el imponente pertenezca a la clase jornalera.

Cuarto. A desempeñar cada año, con la suma que al efecto vote la Junta de Gobierno, con la aprobación del Gobernador, y que no podrá exceder de otro 10 por 100 del fondo de reserva disponible, prendas que estén empeñadas por menos de 50 rs. empezando por los deudores más antiguos, y entre estos por los más pobres. Esta gracia podrá hacerse extensiva a los empeños de 100 rs. cuando se hayan dado en prenda herramientas de arte ú oficio que necesite el deudor para trabajar.

Quinto. A aumentar el rédito de los capitales impuestos en las Cajas de Ahorros, para lo cual, y para que subsista el aumento aplicable también a los que en lo sucesivo se impusieren, se instruirá expediente que, remitido por conducto del Gobernador de la provincia, se ha de someter a mi Real aprobación».

188. L'article 43 estableix que: «Las Cajas generales de Ahorro Popular deberán constituir reservas estatutarias para la garantía de los fondos de ahorro que administren. A este objeto destinarán anualmente, de sus ganancias líquidas, el 25 por 100, por lo menos, hasta lograr que el total de las reservas estatutarias y voluntarias efectivas alcancen como mínimo el 10 por 100 de los saldos que acrediten los imponentes».

L'article 44 permet a les Caixes complementar aquest fons de reserves amb amortitzacions o sanejaments d'actius dubtosos «pero sin que en ningún caso el total anual que se destine a nutrir estos fondos de reserva obligatorios y voluntarios representen más del 50 por 100 de las utilidades líquidas del ejercicio».

aplicar aquests excedents a obra social, benèfica i cultural,¹⁸⁹ sistemes de previsió social pels seus empleats, crear serveis d'assistència social gratuïta, o inferiors al seu cost, destinats als seus empleats, impositors o afiliats a les seves obres socials,¹⁹⁰ i al sosteniment dels monts de pietat vinculats a les caixes.¹⁹¹

Posteriorment, ja amb la Dictadura, el Decret 17 d'octubre de 1947 del Ministeri del Treball, estableix l'obligació que un cop ateses les prescripcions referides a les reserves mínimes obligatòries establertes en els articles 43 i 44 de l'Estatut de les caixes de 1933, l'excedent per obres benèfic-socials calia distribuir-lo destinant un 15% a un fons per a constituir una obra social nacional, i la resta del 85% específicament a la creació i manteniment d'institucions sanitàries populars, obres de puericultura, colònies escolars, guarderies infantils, la promoció i dotació d'institucions culturals populars —especialment escoles professionals, escoles d'ensenyança primària i biblioteques populars, i la construcció d'habitatges protegits.

Les disposicions d'octubre de 1947 varen seguir vigents fins el Decret 1838/75, de 3 de juliol de 1975, que regula la creació de caixes d'estalvis i la distribució dels seus beneficis, a partir del qual s'inicia l'obligació de condicionar la distribució dels excedents a l'assoliment previ d'uns determinats nivells de coeficients de garantia, entenent com a tals, el percentatge que suposin els recursos propis sobre els aliens. Segons els coeficients assolits, es podrà destinar obra social, entre un mínim d'un 25% a un màxim del 75%.¹⁹²

La major flexibilitat en l'aplicació concreta dels fons destinats a obres socials no arribarà, però, fins el procés de reforma democràtica amb el Reial Decret 2290/77, de 27 d'agost, pel qual s'obre el ventall de possibilitats de destí d'aquests excedents amb la definició genèrica de cinc àrees d'atenció: sanitat pública, investigació, ensenyament, cultura i serveis d'assistència social. Així mateix, s'estableix que les actuacions concretes en les que es materialitzin aquelles àrees d'atenció social les podran fer les caixes per elles mateixes o amb col·laboració amb d'altres institucions o persones físiques o jurídiques.¹⁹³ El Decret també

189. L'article 22 estableix que: «Para su debida eficacia, las Cajas generales de Ahorro popular realizarán obra social, benéfica y cultural complementaria de su actuación fundamental. Organizarán también como secciones anejas a ellas, Cajas de Auxilio, jubilación, invalidez y supervivencia para su personal, o concertarán estos cuidados con otros organismos de socorros mutuos, de previsión o de seguro».

190. L'article 24 estableix que: «También les estará permitido simultanear con las operaciones de ahorro simple otras de asistencia social, sin perjuicio del régimen legal de los seguros encomendado al Instituto Nacional de Previsión, y estarán facultadas para crear servicios gratuitos o a precio inferior a su costo a favor de sus funcionarios, de los imponentes o afiliados a sus obras sociales».

191. L'article 18 estableix que: «Así mismo, la denominación de Monte de Piedad queda reservada, bajo igual sanción, a los establecimientos de esta clase sostenidos por las Cajas generales de Ahorro popular o previamente autorizados por el Gobierno».

192. Amb el Decret 1838 de 3/7/1975 s'inicia un procés de reducció de l'aplicació d'excedents a obra benèfic-social per la preocupació de les autoritats econòmiques d'assegurar al màxim la solvència de les entitats amb l'increment de les reserves. Així, per aquest decret es deroguen els arts. 43 i 44 de l'Estatut de 1933 i es condiona el percentatge d'excedent destinat a obra social a l'anomenat coeficient de garantia, calculat en base a la proporció entre Recursos Propis / Recursos Aliens, que permetrà dedicar-hi entre un 25% mínim a un màxim del 75%, segons el següent escalat:

<i>Coeficient de garantia</i>	<i>Percentatge d'excedents destinat a reserves obligatòries</i>	<i>Percentatge destinable a obra benèfic-social</i>
Menys del 3%	75 %	25%
Entre 3% i 4,99%	Del 50 al 75%	Del 25% al 50%
Entre 5% i 7,99%	Del 25% al 75%	Del 25% al 75%
Del 8% endavant	Del 25% al 50%	Del 50% al 75%

193. L'article 22.1 del Reial Decret 2290/77, de 27 d'agost estableix que: «Las Cajas de Ahorros destinarán la totalidad de los excedentes que, conforme a las normas vigentes, no hayan de integrar sus reservas a la financiación de obras benéfico-sociales propias o en colaboración, de modo que las mismas se orienten hacia la sanidad pública, la investigación, enseñanza y cultura o los servicios de asistencia social y que los beneficios de ella derivados se extiendan especialmente al ámbito regional de actuación de la Caja».

L'article 23 del Reial Decret 2290/77, de 27 d'agost estableix que: «Las Cajas de Ahorros, individual o colectivamente y sin otras limitaciones que las que se deriven de las necesidades de sostenimiento de obras benéfico-sociales propias ya aco- metidas, podrán efectuar obras benéfico-sociales en colaboración con otras Instituciones o personas físicas o jurídicas...».

disposa que la distribució del percentatge entre reserves i obra social està fixat d'acord amb el valor del coeficient de garantia segons l'escala precisada en el Decret 1838/75 de 3 de juliol, i s'elimina l'aportació del 15% dels fons d'obra social destinats a l'antiga obra social nacional a disposició del Ministeri de Treball establerta en l'Ordre de 26 d'octubre de 1948.

Al cap de poc temps, però, la necessitat de rebaixar el cost dels interessos de les hipotèques destinades a l'adquisició d'habitatges pels segments socials amb menys poder adquisitiu, també té traducció en l'aplicació dels fons destinats a obres socials amb la disposició addicional segona del Reial Decret 2455/1980, de 7 de novembre, sobre finançament i seguiment del programa 1981/1983 de construcció d'habitatges de protecció oficial, en el que s'autoritza a les caixes a destinar fins un 5% dels fons per a obres socials a finançar els tipus d'interès dels crèdits lliures d'accés a l'habitatge «con la finalidad de estimular al máximo la difusión del acceso a la vivienda de determinadas clases sociales, clientela típica de las Cajas de Ahorros».¹⁹⁴

A partir d'aquella darrera norma referida a l'aplicació concreta dels fons destinats a obres socials, les posteriors disposicions promulgades per les autoritats econòmiques estatals es referiran a la necessitat d'assegurar la solvència de les caixes incrementant la part dels excedents destinats a reserves a fi d'augmentar els seus recursos propis.

Conseqüentment amb aquesta orientació, el Reial Decret 502/1983, de 15 de març, s'ajusta un cop més als excedents aplicables a obra social, en benefici de l'increment de reserves, establint un nou escalat del coeficient de garantia i el percentatge mínim d'excedents destinats a reserves que redueix la forquilla del mínim per a obra social al 20% i el màxim al 50%.¹⁹⁵ Per altra banda s'exclouen del càlcul del coeficient de garantia el fons de l'obra social, fins llavor computable com a recursos propis. Aquesta exclusió del fons de l'obra social com a part dels recursos propis de les entitats, va provocar un gran rebombori en els organismes de les caixes d'estalvis. La seva protesta finalment serà atesa pel govern en la Llei 13/1985 que estableix una nova relació dels elements que constitueixen els recursos propis.¹⁹⁶

194. La disposició addicional segona del RD 1455/1980, de 7 de novembre estableix el següent: «Uno. Las Cajas de Ahorro podrán afectar hasta un cinco por ciento de los fondos que conforme a las normas vigentes destinen anualmente a la financiación de obras benéfico sociales, a la subvención de los intereses de créditos libres para acceso a la propiedad de viviendas.

Dos. La subvención se concederá a partir del año siguiente al de la afectación de los fondos. Las condiciones para el prestatarios de los préstamos subvencionados serán las vigentes para las operaciones de este tipo, incluidas en el coeficiente de préstamos de regulación especial, aunque tales préstamos no serán computables en dicho coeficiente.

Tres. Los fondos que se afecten a la subvención del tipo de interés se reflejarán en una cuenta especial hasta que se realice su aplicación en las fechas en que tengan lugar los vencimientos de pagos por intereses de aquéllos».

195. El Reial Decret 502/1983, de 15 de març estableix aquest nou escalat del coeficient de garantia i el percentatge mínim d'excedents destinats a reserves:

<i>Coeficient de garantia</i>	<i>Percentatge d'excedents destinat a reserves obligatòries</i>	<i>Percentatge destinable a obra benèfico-social</i>
Menys del 3%	80%	20%
Entre 3% i 4%	75%	25%
Entre 4% i 5%	70%	30%
Entre 5% i 6%	65%	35%
Entre 6% i 7%	60%	40%
Entre 7% i 8%	55%	45%
Del 8% endavant	50%	50%

196. Art. 7 de la Llei 13/1985, de 25 de maig: «A los efectos del presente título, así como para la determinación de la capacidad de creación de oficinas y de los límites a la asunción de riesgos con una persona o grupo, los recursos propios de las entidades de depósito estarán formados por:

- a) El capital social de las Sociedades, los fondos fundacionales de las Cajas de Ahorros y las aportaciones de las Cooperativas de Crédito. No se considerarán recursos propios el capital no desembolsado y las acciones que posea la Entidad.
- b) Las reservas efectivas y expresas.
- c) Los fondos y provisiones genéricos. Por tanto no se integrarán entre los recursos propios los fondos imputables a una clase de activos o riesgos, constituidos de acuerdo con las directrices del Banco de España, aunque se deducirán del valor contable de esos activos o riesgos; tampoco se integrarán en ese concepto los fondos o provisiones para atender compromisos con el personal.

En les disposicions d'aquesta Llei 13/1985, de 25 de maig, sobre coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació de mitjancers financers, es suprimeix el concepte de coeficient de garantia calculat en base a la relació entre els recursos propis i recursos aliens, introduint l'obligació d'assolir un nivell mínim de recursos propis, relacionats amb les inversions fetes i els riscos suportats.¹⁹⁷ Per assolir aquest nou coeficient de solvència s'hauran d'aplicar com a mínim el 50% dels excedents líquids a reserves, deixant, com a màxim, l'altre 50% dels excedents per a destinar-los a obra social. Aquest percentatge d'excedent destinat a reserves podria arribar fins hi tot al 100% en el cas d'un dèficit greu de recursos propis, per contra, quan els recursos propis superin amb més d'un terç els establerts es pot incrementar el percentatge destinat a obra social, prèvia autorització expressa del Banc d'Espanya.¹⁹⁸

La quantificació dels recursos propis mínims que a partir d'aquesta Llei 13/1985 hauran d'assolir les caixes, es determina en el RD 1370/1985, de desenvolupament de l'esmentada llei, pel que s'estableix que els recursos propis de les entitats financeres no seran inferiors al 4% de les seves inversions, deduïdes les provisions específiques i les amortitzacions.¹⁹⁹ Quan siguin inferiors en un 20% a aquest 4%, la caixa haurà de destinar a reserves la totalitat dels beneficis. Si el dèficit és inferior al 20%, serà el Banc d'Espanya qui fixarà el percentatge mínim destinat a reserves, que en qualsevol cas no podrà ser inferior al 50% dels excedents nets.²⁰⁰

Tant la Llei 1371985 com el RD 1370/1985, van ser objecte de recurs de la Generalitat contra l'Estat davant del Tribunal Constitucional. En ambdós recursos la Generalitat pretenia que les facultats de modificar les quantitats destinades a obra social, que s'atorgava el Govern de l'Estat i el Banc d'Espanya, fossin exercides per la Generalitat. Les sentències emeses pel Tribunal Constitucional van resoldre que també aquestes actuacions, que podien ser considerades com actes d'execució, eren normes bàsiques de competència estatal.²⁰¹

Posteriorment, en Llei 13/1992 d'1 de juny, de recursos propis i supervisió en base consolidada de les entitats financeres, es van modificar de nou els elements que formaven els recursos propis establerts en la Llei 13/1985 i es va continuar limitant al 50% la part dels excedents que es poden destinar a obra social, llevat excepcions especials aprovades pel Ministre d'Economia a proposta del Banc d'Espanya.²⁰² Posteriorment, en el Reial Decret

d) Los fondos de la obra benéfico-social de las Cajas de Ahorro y de educación y obras sociales promoción de las Cooperativas de Crédito. Estos fondos sólo se computarán hasta donde alcance el valor de los inmuebles propiedad de dichas Entidades, a los que se hayan aplicado.

e) Las financiaciones recibidas por la Entidad que, a efectos de prelación de créditos, se sitúan detrás de todos los acreedores comunes, siempre que el plazo original de dichas financiaciones no sea inferior a cinco años, y el plazo de remanente hasta su vencimiento no sea inferior a un año. Estas financiaciones subordinadas serán computables hasta la cuantía que en cada caso autorize el Banco de España».

197. Article 6 de la Llei 13/1985, de 25 de maig: «1. Los bancos privados, cajas de ahorros y cooperativas de crédito —a los que en adelante esta Ley se referirá con la denominación genérica de Entidades de Depósito—, deberán mantener un volumen suficiente de recursos propios en relación con las inversiones realizadas y los riesgos asumidos. 2. El Gobierno, previo informe del Banco de España, determinará con carácter general el nivel mínimo que deben alcanzar dichos recursos en función del volumen de activos, avales, garantías y demás compromisos y del grado de riesgo inherente a las diferentes clases de éstos...».

198. Veure l'article 11 de la Llei 13/1985, de 25 de maig.

199. Veure l'article 3 del Decret 1370/198, d'1 d'agost.

200. Veure l'article 5 del Decret 1370/198, d'1 d'agost.

201. La llei 13/1985 va ser objecte del recurs d'inconstitucionalitat 800/1985 i el RD 1370/1985 va ser objecte del conflicte positiu de competències 1155/1985. Ambdós recursos varen ser resolta a favor de l'Estat per les sentències del Tribunal Constitucional núms. 135/1992 i 178/1992 respectivament.

202. Nous redactats dels articles 7, i l'art. 11 de la Llei 13/1985, de 25 de maig, establerts per la Llei 13/1992:

Art. 7. «1. A los efectos del presente título, los recursos propios de las entidades de crédito y de los grupos consolidables de entidades de crédito comprenderán el capital social, el fondo fundacional, las reservas, los fondos y provisiones genéricos, los fondos de la obra benéfico-social de las cajas de ahorro y los de educación y promoción de las cooperativas de crédito, las financiaciones subordinadas y las demás partidas, exigibles o no, susceptibles de ser utilizadas en la cobertura de pérdidas. De estos recursos se deducirán las pérdidas, así como cualesquiera activos que puedan disminuir la efectividad de dichos recursos para la cobertura de pérdidas. 2. Reglamentariamente se determinarán las partidas que integrarán los recur-

1343/1992 que desenvolupava la Llei 13/1992, es va establir en un 8% el nou coeficient de solvència.²⁰³

Pel que fa a la legislació de la Generalitat sobre la distribució concreta dels fons destinats a obres socials, cal posar de relleu que mitjançant el Decret 560/1983, de 27 de setembre, sobre auditories i obra social de les caixes d'estalvis, la Generalitat inicia l'exercici de les seves competències establint que les caixes d'estalvis, a l'hora d'iniciar noves inversions en obres socials, s'haurà d'atendre a les prioritats marcades pel govern de la Generalitat. En el cas de no tenir presents aquestes prioritats, la nova inversió necessitarà de l'autorització expressa del Departament de Presidència per a poder realitzar-se.²⁰⁴

Posteriorment, en la Llei 15/1985, d'1 de juliol, de Caixes d'Estalvis de Catalunya, es confirma que cal destinar els excedents líquids a constituir reserves i fer obres socials,²⁰⁵ i s'estableix que l'obra social de les caixes podrà ser pròpia i en col·laboració amb d'altres institucions públiques i privades, tot manifestant que el Govern de la Generalitat assenyalarà, orientativament, les mancances i prioritats en aquesta matèria²⁰⁶ i establint que la federació catalana de caixes d'estalvis, té entre les seves finalitats, la de planificar la creació d'obres socials i proposar al Consell Executiu les inversions bàsiques per a obres socials que prevegin la col·laboració institucional.²⁰⁷

Més endavant, amb el Decret 99/1986 de 3 d'abril, sobre l'exercici de competències de la Generalitat de Catalunya en matèria de caixes d'estalvis, s'assumeixen els criteris de distribució sectorial dels fons destinats a obra social pel Reial Decret 2290/77 de 27 d'agost, determinant que les obres socials pròpies o en col·laboració de les caixes es dirigiran a sanitat, investigació, ensenyament, cultura, serveis d'assistència social i d'altres que tinguin finalitat social, dins l'àmbit d'actuació de la caixa, i s'estableix que el programa de prioritats d'atenció per obres socials noves les determinarà anualment el Consell Executiu.

Posteriorment amb l'Ordre de 26 de novembre de 1987, relativa a la informació a trametre sobre distribució dels excedents i pressupostos d'obra social de les Caixes d'Estalvis

son propios y sus deducciones, pudiendo establecerse limitaciones o condiciones a aquellas que presenten un eficacia reducida para la cobertura de pérdidas».

Art. 11. «4. Las cajas de ahorros deberán destinar a reservas, o a fondos de provisión no imputables a riesgos específicos, un 50 por 100, como mínimo. Este porcentaje podrá ser reducido por el Banco de España cuando los recursos propios superen en más de un tercio los mínimos establecidos».

«5. El Ministro de Economía y Hacienda, a propuesta del Banco de España y previa consulta a las autoridades a quien compete la vigilancia de la obra benéfico-social de las Cajas de Ahorro, podrá autorizar, con carácter excepcional, la aplicación de porcentajes de dotación a reservas inferiores al que figura en el número 4 anterior, o los que se establezcan en función del número 1 de este artículo, cuando la inversión o mantenimiento de obras sociales anteriormente autorizadas, propias o en colaboración, no pudiera ser atendida con el fondo para la obra benéfico-social que resultase de la aplicación de los números citados. En tal caso, esas cajas no podrán incluir en sus presupuestos inversiones en obras nuevas, propias o en colaboración».

203. Art. 25 del Reial Decret 1343/1992: «1. Los grupos consolidables de entidades de crédito y las entidades de crédito no integradas en uno de estos grupos deberán mantener, en todo momento, un coeficiente de solvencia no inferior al 8 por 100».

204. L'article 8 del Decret 560/1983, de 27 de setembre estableix que: «El Departament de la Presidència proposarà al Consell Executiu l'aprovació d'un programa que expressi els sectors necessitats i prioritats en que s'hauran de fer efectives les noves inversions corresponents a l'obra benéfico-social. La llista haurà d'esser suficientment extensa per tal que les Caixes gaudeixin d'una àmplia llibertat d'elecció entre les que hi figurin recollides. Per a la realització d'obres o activitats que no hi estiguin incloses, caldrà l'autorització del Departament de la Presidència».

205. L'article 3.2. de la Llei 15/1985, d'1 de juliol, de Caixes d'Estalvis de Catalunya estableix que: «Els excedents líquids d'aquestes operacions s'han de dedicar a constituir reserves i fer obres socials, d'acord amb les bases de la legislació sobre aquesta matèria i les orientacions del Protectorat».

206. L'article 4 de Llei 15/1985, d'1 de juliol, de Caixes d'Estalvis de Catalunya estableix que: «Les caixes d'estalvis han de realitzar obra social pròpia i en col·laboració amb altres institucions públiques o privades. El Govern de la Generalitat ha de desenvolupar una tasca orientadora en matèria d'obra social, assenyalant mancances i prioritats, respectant, tanmateix, la llibertat de cada caixa d'estalvis quant a l'elecció de les inversions concretes».

207. L'article 47 de Llei 15/1985, d'1 de juliol, de Caixes d'Estalvis de Catalunya estableix que: «Les caixes d'estalvis, amb domicili central a Catalunya es poden agrupar en una Federació que té personalitat jurídica pròpia, les finalitats de la qual són:

(...)

d) Planificar la creació d'obres socials i proposar al Consell Executiu les inversions bàsiques per a obres socials a que es refereix l'article 4».

amb seu social a Catalunya, s'estableix la documentació que s'haurà de trametre a la Direcció General de Política Financera del Departament d'Economia i Finances, relativa a excedents i al projecte de distribució d'obra social amb un mes d'anterioritat a la celebració de l'assemblea general i, en qualsevol cas, abans del dia 1 de març de cada any.

Darrerament, la distribució dels excedents de les caixes, de nou s'ha vista afectada per la nova redacció de l'art. 11.4 de la Llei 13/1985 de 25 de maig, de coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació dels intermediaris financers, modificat per Llei 44/2002, LMRSF, que estableix que un cop deduïda dels excedents la part destinada als quotapartípeps, s'ha d'aplicar a reserves com a mínim el 50% de la resta. Això vol dir, lògicament, que anirà en detriment dels fons lliures per a obra social. En qualsevol cas, però, els excedents destinats a obra social mai podran superar als destinats a la retribució dels quotapartípeps.²⁰⁸

Per facilitar l'anàlisi de l'evolució dels objectius de protecció social i d'interès general de les caixes en la legislació, s'ha elaborat el quadre adjunt número 1.

Quadre 1. Evolució dels objectius de protecció social i d'interès general de les caixes en la legislació

Legislació de l'Estat	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents
RO de 3 d'abril de 1835	Menestrals jornalers i tota persona laboriosa	Dipositar petites sumes amb la confiança d'obtenir un rèdit proporcional, i realitzar els fons en el moment que es vulgui	
RD 29 de juny de 1853	Famílies pobres	Llibretes d'estalvis Crèdits	Saldar interessos de dipòsits inferiors a 100 rs. Cobrir part d'interessos de determinats crèdits Premiar estalviadors Cancel·lar crèdits en situacions de necessitat Incrementar rèdits a dipositants
Llei de 29 de juny de 1880		Afegeix l'impuls de llibretes d'estalvi juvenil i infantil	
Fundació CPVA (1905) i Decret 10 de desembre de 1908		Afegir l'estalvi previsió per a constituir pensions CPVA: gestora de l'INP (fins el 1940)	
Real Decret-Llei de 9 d'abril de 1926		Inici inversions destinades a finançament privilegiat per l'Estat i per societats mercantils qualificades Limitació capacitat de decisió sobre l'actiu	

Segueix

208. L'article 9.1 del Real Decreto 302/2004, de 20 de febrer, sobre quotes participatives de les caixes d'estalvis, estableix que: «El porcentaje de retribución de las cuotas participativas sobre su parte en el excedente de libre disposición no podrá ser inferior, en cada ejercicio, al porcentaje que se atribuya a la obra benefico-social sobre la parte del excedente de libre disposición que no corresponda a las cuotas participativas, ni superior al 50%. No obstante el Banco de España podrá autorizar, a solicitud de la caja, porcentajes de retribución superiores al citado 50% siempre que dichas decisiones no debiliten de manera apreciable la solvencia de la entidad».

Continuació

Legislació de l'Estat	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents
Decret de 14 de març de 1933	Es generalitza a tots els sectors socials	Afegeix activitats d'assistència social i es qualifica a les caixes d'elements auxiliars del Ministeri de Treball i Previsió	Constituir reserves obligatòries, sanejar l'actiu, estimular al impositors i realitzar obres socials, benèfiques, culturals i sistemes de previsió pels empleats. Es podrà destinar un mínim del 50% i màxim del 75% d'excedent a obres socials. Es podrà destinar fins el 100% si les reserves arriben com a mínim al 10% dels saldos dels impositors
Ordre de 17 d'octubre de 1974			Assolides les condicions establertes en el Decret de 1933 de reserves mínimes, dels excedents per obres socials se'n destinarà un 15% a un fons per a constituir una obra social nacional, i el 85% a obres sanitàries populars, obres de puericultura, colònies escolars, guarderies infantils, institucions culturals —especialment escoles professionals i d'ensenyança primària— biblioteques i la construcció d'habitatges protegits.
Decret 1838/75 de 3 de juliol			Segons l'assoliment de determinats coeficients de garantia (relació entre recursos propis i recursos aliens) es podrà destinar a obra social, entre un mínim d'un 25% i un màxim del 75%.
Decret 2290/77 de 27 d'agost		Qualsevol tipus de servei a l'igual que la banca mercantil. Inici procés reducció inversió obligatòria que finalitzarà el 31/12/92	S'elimina l'aportació del 15% dels recursos per obres socials a l'obra social nacional i es defineixen camps OBS: a) Sanitat pública b) Investigació c) Ensenyament d) Cultura e) Serveis ass. social
Reial Decret 2455/1980 de 7 de novembre			S'autoritza a les caixes destinar fins un 5% del fons per OBS al finançament d'interessos dels crèdits per accés a l'habitatge de determinades classes socials
Real Decret 50/83 de 15 de març			S'estableix un nou escalat del coeficient de garantia i el percentatge mínim d'excedents destinats a reserves que redueix la forquilla del mínim per a obra social al 20%, i el màxim al 50%.

Segueix

Continuació

Legislació de l'Estat	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents
Real Llei 13/1985, de 25 de maig			Es suprimeix el coeficient de garantia i s'introdueix el de solvència relacionat amb les inversions efectuades i els riscos suportats. Les caixes d'estalvis hauran de destinar a reserves com a mínim el 50% dels seus excedents líquids i podran destinar, doncs, com a màxim, un 50% a obres socials, que podrà ser reduït si no s'assoleixen els percentatges mínims de coeficients de solvència establerts.
Llei 44/2002 (LMRSF) que Modifica la Llei 13/1985, de 25 de maig i Real Decret 302/2004, de 20 de febrer, sobre quotes participatives de les caixes d'estalvis			Es retribuirà les quotes participatives, de les caixes que les haguessin emeses, i es distribuirà la resta destinant un mínim del 50% a reserves i un màxim del 50% a obra social. En qualsevol cas, però, els excedents destinats a obra social mai podran superar als destinats a la retribució dels quotaparticeps
Legislació de la Generalitat de Catalunya			
Decret 560/1983 de 27 de setembre			El Govern de la Generalitat defineix prioritats per les noves inversions en obres socials
Llei 15/1985, d'1 de juliol, de caixes d'estalvi	Tots els sectors socials	Tot tipus de serveis financers	a) Constituir reserves b) Fer obres socials
Decret 99/1986 de 3 d'abril			Definició sectors actuació social: sanitat, investigació, ensenyament, cultura, serveis, ass. social i d'altres amb finalitat social

Un cop analitzats els diferents aspectes de la legislació general amb els quals hem dividit els objectius de protecció social i d'interès general de les caixes d'estalvis, podríem convenir que les caixes neixen amb la voluntat d'adreçar-se als diversos sectors que conformen la classe treballadora en tant que classe social exclosa dels serveis financers que en aquell període històric oferia la banca privada, orientats exclusivament cap als sectors socials amb més poder adquisitiu.

La generalització a tots els sectors socials que es reconeix en l'Estatut de l'estalvi del Decret de 1933, és l'expressió de l'extraordinària expansió que viuen aquestes entitats a partir de l'aparició dels sistemes d'estalvi per a constituir pensions de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, i l'ampliació dels tipus de productes financers oferts que influïran favorablement en el creixement de la xarxa d'oficines de caixes d'estalvis arreu de Cata-

lunya, i ampliaran els sectors socials interessats en els seus serveis. Aquest procés culminarà amb la total equiparació operatòria entre bancs i caixes.

A la seva activitat contra l'exclusió financera de cap classe social, s'ha d'afegir, a partir de 1926, la important contribució de les caixes a la configuració del nostre Estat de Benestar com a font de finançament privilegiat per a la política econòmica de les administracions públiques mitjançant els coeficients d'inversió obligatòria que duraran fins a 1992.

A aquesta important tasca financera que es pot qualificar d'interès general, cal afegir la que les caixes duen a terme amb l'aplicació a obres socials dels excedents produïts com a resultat de la seva activitat. Els avenços del sistema de protecció social públic i la necessitat d'assegurar la solvència de les caixes amb l'increment de recursos propis, justifiquen que de l'aplicació de tots els excedents a obres benèfic-socials durant pràcticament en tot el segle XIX es passi gradualment a destinar una part cada cop més important a reserves i que de les inicials actuacions de beneficència personalitzades als clients de l'entitat es passa, en l'actualitat, a actuacions culturals i socials genèriques i universals.

Tot seguit, en el proper apartat, s'analitzarà com aquesta legislació general sobre els objectius de protecció social i d'interès general de les caixes s'ha anat concretant en els estatuts de cada caixa, i podrem observar les diverses especificitats que, tot i aquest marc general establert, es dona en cadascuna d'elles.

1.2. El procés evolutiu dels objectius de protecció social i d'interès general de les caixes en els estatuts de cada institució

Observant els quadres sinòptics números 2 a 11 que tot seguit s'exposen, es pot comprovar i comparar de quina manera cadascuna de les caixes d'estalvis de Catalunya, ha incorporat en els seus estatuts la seva voluntat de protecció social fundadora. A l'igual que en l'anàlisi de la legislació general, en aquests quadres també es fa referència als tres aspectes allí destriats: 1) els sectors socials als que es dirigeix la caixa, 2) els serveis que ofereixen, i 3) com apliquen els excedents de la seva activitat.

Les principals conclusions que podem treure de l'anàlisi dels quadres sinòptics dels estatuts de cada caixa sobre aquests tres aspectes, són les següents.

1.2.1. Sectors socials als que es dirigeix la caixa

Dels primers documents treballats (actes fundacionals i primers estatuts) se'n desprèn que en la majoria de caixes es manifesta explícitament la voluntat de dirigir-se a la classe obrera o a les diverses classes, però, principalment, als treballadors, les persones laborioses o modestes, i també a les associacions que tinguin algun objectiu filantròpic.

Així, la Caixa Laietana es dirigeix concretament als obrers, la Caixa de Manresa a la classe obrera, la Caixa de Terrassa als obrers i a les associacions que tinguin algun objectiu filantròpic, la Caixa de Manlleu a les diverses classes socials i principalment les treballadores, la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona a les persones de les diverses classes de la societat i especialment les treballadores i a les associacions que tinguin algun objectiu filantròpic, i la Caixa de Tarragona especialment a les classes modestes. La Caixa de Pensions no feia cap referència a classes socials en els seus documents fundacionals, com tampoc ho feien la Caixa de Sabadell, la Caixa de Catalunya i la Caixa de Girona.

En la majoria dels actuals estatuts ja no es fa referència als sectors socials a qui es dirigeix la caixa. Solament la Caixa de Sabadell i la Caixa de Catalunya fan una referència genèrica de dirigir-se a la societat civil.

1.2.2. Serveis que ofereixen

En els estatuts i documents més antics treballats, totes les caixes fan referència, d'una manera o altra, a oferir els serveis d'estalvi i crèdit. Així, la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona parla de rebre i fer productives les economies, i facilitar el crèdit a través del Mont de Pietat. La Caixa de Sabadell, parla de rebre, custodiar i fer productiu l'estalvi. La Caixa Laietana, parla d'induir a l'estalvi i propagar el crèdit. La Caixa de Manresa i la Caixa de Manlleu parlen de rebre i fer productives les economies. La Caixa de Terrassa, de fer productius els estalvis. La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, parla de constitució de pensions o capitals per a la vellesa. I les caixes fundades per les corporacions provincials (Catalunya, Girona i Tarragona), hi afegixen el servei de tresoreria de la Diputació respectiva, alhora que en el cas de la Caixa de Catalunya s'incorporava també l'oferta d'assegurances personals, familiars, agrícoles i territorials, en especial immobles.

En tots els estatuts actuals l'oferta ja és la de tots els serveis financers propis d'una banca universal. Amb tot, cadascuna de les caixes desplega de diversa manera la gamma de serveis oferts, posant l'accent en allò que creu més idoni d'acord amb la seva tradició històrica.

1.2.3. Aplicació dels excedents

En els estatuts i documents fundacionals de la majoria de caixes, es feia referència a l'aplicació dels excedents per atendre les despeses d'administració, la retribució de l'estalvi mitjançant els interessos, la creació de reserves, l'estimulació de la virtut de l'estalvi i l'atenció a finalitats socials, benèfiques i culturals.

Algunes caixes com la Caixa Laietana i la Caixa Manresa feien referència a augmentar els rèdits als dipositants. Per la seva banda, la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona i també la Caixa Manresa, feien referència a atendre els desnivells que es poguessin produir amb les operacions de crèdit dels seus respectius Mont de Pietat de Barcelona i Monte-Pio Manresà. La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis feia referència a aplicar excedents en benefici dels impositors i les seves famílies, en la secció de pensions. Les caixes de fundació pública quantificaven exactament el % d'excedents que s'havia de destinar a reserves, a premiar impositors i incrementar el rèdit de les imposicions, i per a subvencionar entitats culturals, socials o mutuels.

En els actuals estatuts, totes les caixes deriven l'aplicació d'excedents genèricament a dos objectius: garantir la solvència de les entitats i realitzar obres socials. La Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, la Caixa de Catalunya i la Caixa de Girona, incorporen l'eventual remuneració de les quotes participatives.

1.2.4. Altres objectius

En la lectura d'aquests quadres, pel que fa a d'altres objectius, podem observar com en els estatus actuals, cinc de les caixes catalanes fan esment al seu caràcter d'empreses sense ànim de lucre mercantil. Aquest és el cas de la Caixa de Terrassa, la Caixa d'Estalvis de Barcelona, la Caixa del Penedès, la Caixa de Girona i la Caixa de Catalunya. Per la seva banda, la Caixa de Manlleu manté el seu caràcter d'establiment de beneficència.

Quadre 2. Caixa d'Estalvis de Sabadell

Caixa d'Estalvis de Sabadell	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
Acte de constitució de 6 de gener de 1859				
Estatuts de 25 de juny de 1930		Rebre, custodiar i fer produir l'estalvi (art. 1)	Abonos interessos. Reserves. estimular l'estalvi. Finalitats socials, benèfiques i culturals (art. 1)	
Estatuts de desembre 1990 (DOG 1451 de 5/6/1991) modificats parcialment l'any 1996 (DOGC 2249 de 28/8/1996) i per les modificacions de les resolucions de 28/5/1997, 4/3/1999 i 5/3/2003	— Societat civil de la qual sorgí i a la qual serveix d'instrument de desenvolupament (art. 1er). — Preferentment economies particulars i empreses privades, en especial petites i mitjanes (art. 2.1)	Promoure l'estalvi, administrar i gestionar els recursos que li son confiats i facilitar tota classe de serveis financers Estimular l'estalvi i la previsió, en totes les seves formes, i la seva pràctica, inclusivament mitjançant la concessió de premis i altres incentius (art. 40)	(Art. 2.2) Garantir la solvència de l'entitat Realització d'obres socials	(Art. 2.1) Foment del sentit de la previsió i la pràctica de l'estalvi. Contribuir al desenvolupament social i econòmic de la comunitat, en l'àmbit d'actuació de la Caixa

Quadre 3. Caixa d'Estalvis Laietana

Caixa d'Estalvis Laietana	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
Exposició dirigida a S.M. la Reina pels fundadors de la Caixa el 27 de setembre de 1859	Als obrers	Induir a l'estalvi Propagar el crèdit		Combatre la misèria pública fomentar la previsió. Despertar la idea de la propietat
Reglament de la Caixa, aprovat per Reial Ordre de 10 de setembre de 1862, amb el nom de Caixa d'Estalvis de Mataró	(Art. 1) persones pertanyents a les diverses classes de la societat i principalment a les treballadores. Associacions que tinguin algun objectiu filantròpic	Rebre i fer productives les economies (art. 1)	(Art. 4) Garantir els capitals dels impositors. Satisfer les despeses d'administració. Formar un fons d'emulació per a premiar els estalviadors més constants. Incrementar el rèdit de les imposicions	
Estatuts 1991 (DOG 1617, de 10/7/92) Modificats parcialment per resolucions del conseller d'Economia i Finances de 14/7/1993, 14/12/1995, 26/9/1996, 28/9/1999 i 12/6/2003		(De l'art. 5) Les activitats permeses per la Llei de Caixes d'Estalvis, i en especial: — la promoció de l'estalvi, realitzant operacions per a la seva captació, retribuint-lo adientment. — finançament d'actius en general — mateixes operacions que les permeses a la banca	(Art. 6) Constitució de reserves, promoció i manteniment d'obres socials, pròpies o en col·laboració, i a estimular l'estalvi	

Quadre 4. Caixa d'Estalvis de Manresa

Caixa d'Estalvis de Manresa	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
Exposició dirigida a S.M. la Reina pels fundadors de la Caixa el 23 de maig de 1863	La classe obrera	Dipositar sobrants Facilitar crèdit a través d'un Monte-Pio per evitar que s'hagi de recórrer a la usura		Fomentar l'hàbit d'economia per difondre la moral, evitar el vici, propagar el crèdit
Estatuts aprovats per R.O. de 8 de juny de 1864	Les persones pertanyents a les diverses classes de la societat i principalment a les treballadores. Associacions que tinguin algun objectiu filatròpic (art. 1)	Rebre i fer productives les economies (art. 1)	(Art. 4 i 5) Atendre les despeses d'administració. Augmentar el rèdit als dipositants. Atendre els desnivells que es puguin produir amb les operacions de crèdit del Monte-Pio Manresà Crear un fons d'emulació per a premiar els estalviadors més constants. D'altres previstos en el RD de 29/6/1853	(Art. 1) Establiment de beneficència
Estatuts 1991 (DOG 1451, de 5/6/1991) Modificats per resolucions del conseller d'Economia i Finances de 12/6/2002 i 11/4/2003		Foment de l'estalvi i la captació de recursos en general. L'administració i la inversió dels fons en actius rendibles (art. 4). Qualsevol operacions actives i passives, de previsió i prestar serveis de tota mena (art. 52.1)	Constituir reserves. Estimular els impositors. Realitzar obres socials i culturals (art. 4)	Promoure la virtut social de l'estalvi, en totes les seves formes, fins i tot mitjançant la concessió de premis i altres incentius, protegir i ajudar la inversió productiva i concedir préstecs i crèdits de caràcter preferentment social... (art. 53)

Quadre 5. Caixa d'Estalvis de Terrassa

Caixa d'Estalvis de Terrassa	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
Reglament fundacional de 1877	Als obrers. Associacions que tinguin algun objectiu filantròpic	Fer productius els estalvis		
Estatuts de 1991 (DOG 1451, de 5/6/1991). Modificats per resolucions del conseller d'Economia i Finances de 17/6/2002 i 27/3/2003		Fomentar l'estalvi mitjançant la seva promoció, custòdia i administració. Difusió i concessió del crèdit. Prestació de serveis (art. 3). Qualsevol mena d'operacions econòmiques i financeres, tant actives com passives, de servei i mediació i qualsevulla altra complementària (art. 59)	Creació, sosteniment i suport d'Obres Socials, en el seu sentit més ampli, bé pròpies, bé en col·laboració amb altres Entitats i Institucions (art. 3). ... De tal manera que els beneficis d'aquesta acció social s'estenguin especialment a l'àmbit geogràfic d'actuació de la Caixa (art. 61)	Institució de caràcter benèfic social sense cap ànim de lucre (art. 1.1) Contribuir al desenvolupament econòmic i social de la comunitat, preferentment en relació a la zona objecte d'actuació directa (art. 3)

Quadre 6. Caixa d'Estalvis Comarcal de Manlleu

Caixa d'Estalvis Comarcal de Manlleu	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
Reglament fundacional (aprovat per R.O. de 17/12/1896)	Diverses classes socials i principalment les treballadores	Rebre i fer productives les economies	Despeses d'administració. Fons de reserva que s'acumularà al capital per incrementar la garantia de la Caixa o a la creació d'un fons d'emulació (per premiar al estalviadors més constants)	Establiment de beneficència
Estatuts 1991 (DOG 1449, de 31/5/1991). Modificats per resolució del conseller d'Economia i Finances de 25/11/1992, 4/5/1994, 2/9/1996, 19/6/2000, 15/6/2001, 12/6/2002 i 11/4/2003		Fomentar l'estalvi o qualsevol altre tipus de previsió econòmica... Concedir préstecs, crèdits i altres operacions d'actiu... Fer inversions mobiliàries i immobiliàries (De l'art. 3.a.b.c)	Realitzar obres socials (de l'art. 3.e). Constituir reserves. Sanejar l'actiu (de l'art. 4)	Institució financera de caràcter benèfic social (de l'art. 1). Contribuir al desenvolupament econòmic, de la zona on actua (de l'art. 3.d)

Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona (Fusió entre la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona i la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis). (Quadres 7.1, 7.2 i 7.3).

Quadre 7.1. Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona

Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
Reglament aprovat per R.O. de 14/11/1853	<ul style="list-style-type: none"> — Les persones de les diverses classes de la societat i especialment les treballadores — Associacions que tinguin algun objectiu filantròpic 	<ul style="list-style-type: none"> — Rebre i fer productives les economies — Facilitar crèdit a través del Mont de Pietat 	<ul style="list-style-type: none"> Despeses d'administració i fons de reserva per aplicara a: — Cobrir els descoberts o desviacions que puguin resultar de les operacions de la Caixa amb el Mont de Pietat i/o amb la Caja General de Depósitos y Consignaciones. — Dotar un fons d'emulació per a premiar els impositors més constants 	Establiment de beneficència
Estatuts aprovats per R.O. de 8/10/1899	<ul style="list-style-type: none"> — Persones laborioses — Associacions benèfiques 	<ul style="list-style-type: none"> — Rebre i fer productives les economies. — Facilitar crèdit a través del Mont de Pietat, amb preferència a les classes necessitades 		Establiment benèfic

Quadre 7.2. Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis

Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
Estatuts 1905		<ul style="list-style-type: none"> — Constitució de pensions o capitals per a la vellesa — Constituir estalvis 	<ul style="list-style-type: none"> — Constituir les reserves tècnicament necessàries pel compliment de les obligacions concretes — Aplicar els excedents en benefici de la Institució o en benefici dels impositors o de les seves famílies, en la secció de pensions 	<ul style="list-style-type: none"> Associació de previsió. Per a facilitar les operacions la caixa es dividirà en dues seccions: — Secció de pensions — Secció d'estalvi

Quadre 7.3. Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona

Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
<p>Estatuts 1990 Aprovats per resolució de 23/7/1990 (DOG 1322 de 25/7/1990) Modificacions aprovades per resolucions del conseller d'Economia i Finances de: 20/3/1991, 16/6/1992, 28/5/1993, 3/6/1996, 1/6/1999, 8/5/2002, i 28/2/2003</p>		<p>Objectius socials (de l'art. 2.1) — Foment de l'estalvi — Foment de la previsió general — Prestació de serveis financers d'interès general — Finançament i sosteniment d'activitats d'interès benèfic i social L'art. 3.1 desplega exhaustivament les activitats derivades dels objectius socials: — Custodiar i fer productius els estalvis — Desenvolupar qualsevol modalitat d'estalvi mixt i compartit... — Mantenir el Mont de Pietat en la seva missió peculiar — Oferir els serveis i practicar les operacions que es considerin més oportunes... — Realitzar inversions lliures o de regulació especial encaminades a aixecar el nivelleconòmic, social i cultural i augmentar el benestar i la riquesa de la zonad'influència de la institució... — Aplicar els seus recursos al finançament d'habitatge, la indústria, al comerç, l'agricultura i la ramaderia, i d'altres activitats, públiques i privades, de l'economia del país... — Crear societats, fundacions i altres entitats, amb caràcter filial o sense, per completar i expandir les seves activitats financeres, socials o altres. — ...</p>	<p>(De l'art. 2.3) — Constituir reserves — Sanejar l'actiu — Finançar obra social — Remunerar, en el seu cas, les quotes participatives (Llei 26/1988, de 29 de juliol) Art. 4: La Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, com a institució benèfico-social, crearà, reglamentarà i sostindrà, en la mesura que ho permetin els beneficis un cop ateses les dotacions legals i voluntàries a reserves, i com a manifestació essencial de les seves actuacions, obres benèfiques, culturals, de mutualisme i d'auxili mutu, assistencials, de lluita sanitària, d'acció social, que constituïran la seva obra benèfica, cultural, social i d'assistència. Aquesta obra serà integrada pels organismes filials mitjançant el qual es desenvolupa l'actuació social de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, per altres organismes que puguin ser creats, i per altres obres de la mateixa naturalesa en què la institució pugui col·laborar. Art. 42: La Caixa destinarà els excedents ... que no hagin d'integrar les seves reserves, al finançament d'obres benèfico-social pròpies o en col·laboració reglamentada i lliure, de manera que aquestes s'adrecin cap a la salut pública, la investigació, l'ensenyament i la cultura, o a serveis d'assistència social, i que els beneficis que se'n deriven s'estenguin especialment a l'àmbit d'actuació de la Caixa...</p>	<p>Institució de naturalesa no lucrativa, benèfica i social, de patronat privat, independent de tota empresa o entitat. Art. 5: Per raó del seu origen i tradició, l'àmbit territorial principal i més característic de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, és Catalunya, amb una vocació especial per Barcelona, així com les Illes Balears. Per necessitats del propi creixement i consolidació, àmbit territorial de la Caixa o de les entitats filials o associades comprèn també la resta d'espànya i del món... Aquesta presència territorial, la podrà fer la caixa mitjançant sucursals, agències, oficines, punts de serveis automatitzats —amb empleats o sense—, autònoms o integrats dins d'altres complexos i equipaments per a activitats d'interès social, o bé actuant a través de societats, fundacions, caixes o entitats adherides, grups socials de previsió i estalvi, i, en general, entitats de tota mena... En tot cas, la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona tindrà el domicili social a Barcelona</p>

Quadre 8. Caixa d'Estalvis del Penedès

Caixa d'Estalvis del Penedès	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
Actes de constitució de 19 de febrer, 2 i 16 de març i 1 d'abril de 1913, que aprova el reglament de 27 d'abril de 1912	En general a tots els veïns de Vilafranca del Penedès i comarca	Estalvi		
Estatuts de 1991, aprovats per resolució de 4 d'abril de 1991 (DOG 1461, d'1/7/1991). Modificats parcialment per resolucions del conseller d'Economia i Finances de 18/7/1994, 6/6/2000, 29/5/2002 i 4/3/2003		<p>Captació i inversió dels estalvis que li son confiats (de l'art. 2).</p> <p>L'art. 4 desplegat amplament els objectius assenyalats en l'art. 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Formalització i capitalització de l'estalvi ... — Estimular la pràctica de la virtut social de l'estalvi. — Atendre les necessitats econòmiques dels clients, concedint-los crèdits i préstecs... — Realitzar inversions ... en particular les que serveixin per augmentar el nivell social i econòmic de la zona d'actuació de la Caixa. — Crear i sostenir Obres Socials, culturals i benèfiques. — Creació de societats, fundacions o altres entitats, amb caràcter filial o no, per tal de complementar les seves activitats financeres, socials i d'altres — Fer inversions mobiliàries i immobiliàries... — Realitzar tota mena d'operacions de previsió — ... 	Constituir reserves, sanejar l'actiu i realitzar obres benèfico-socials... (de l'art. 5)	Institució benèfico-social, exempta de tot lucre mercantil (de l'art. 1). Entitat de caràcter financer (de l'art. 2)

Quadre 9. Caixa d'Estalvis de Girona

Caixa d'Estalvis de Girona	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
Estatuts fundacionals aprovats per Ordre de 20/9/1940		<ul style="list-style-type: none"> — Rebre i fer productives les economies que li siguin confiades. — Contribuir amb la inversió dels seus fons a desenvolupar el sentit de l'estalvi, la cultura i la beneficència de la província. Operacions i serveis: <ul style="list-style-type: none"> — Estalvi — Servei de tresoreria de la Diputació 	<ul style="list-style-type: none"> — 50% a constituir un fons de reserva. — 30% per premiar als impositors. — 20% a la divulgació, creació i custòdia d'obres benèfico-socials 	<ul style="list-style-type: none"> — Quan les reserves assoleixin el 25% del passiu de l'entitat, es dedicarà la resta preferentment a la creació i explotació de la riquesa industrial, mitjançant el concurs de les comarques interessades
Estatuts 1994 (DOG 1989, de 23/12/1994) Modificats parcialment per resolució del conseller d'Economia i Finances de 4/4/2003 i 30/4/2003		Captació i administració dels estalvis que li son confiats (de l'art. 1) <ul style="list-style-type: none"> — Promoció de l'estalvi — Prestació de serveis financers i d'interès social — Finançament i sosteniment d'activitats d'interès benèfico-social (de l'art. 3.2) L'art 4 desplega amplament els serveis derivats d'aquests enunciats generals de l'art. 3.2.	<ul style="list-style-type: none"> — Constituir reserves. — Remunerar, si s'escau, quotes participatives. — Finançar l'obra social (de l'art. 3.3) L'entitat destinarà a reserves generals, i sense perjudici del compliment de les normes legals, com a mínim, el 50% dels excedents líquids que resultin del compte de resultats anuals (de l'art. 5.1.2)	Institució financera de caràcter benèfico-social sense ànim de lucre (de l'art. 1)

Quadre 10. Caixa d'Estalvis de Catalunya

Caixa d'Estalvis de Catalunya	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
Dictamen de la sessió de 7/9/1926, de la Comissió provincial permanent de la Diputació Provincial de Barcelona, aprovant la fundació de la caixa i el seu reglament		<ul style="list-style-type: none"> — Servei de previsió mitjançant l'estalvi. — Assegurances personals, familiars, agrícoles, forestals i territorials, en especial immobles. — Reassegurances. — Operacions de crèdit, préstecs personals i hipotecaris. — Servei de Tresoreria per a la Diputació 	<ul style="list-style-type: none"> — 40% a reserves — 40% per a premiar els impositors o incrementar el rèdit acordat a les imposicions. — 20% per a subvencions a entitats culturals, socials, a mutualitats locals o montepios pels casos de malaltia i mort 	<ul style="list-style-type: none"> — Facilitar fons per evitar la despoblació de les comarques catalanes. — Procurar contribuir amb la inversió dels seus fons al desenvolupament agrícola, industrial i comercial de la província. — Quan les reserves assoleixen el 25% del passiu de l'entitat, es dedicarà la resta preferentment a la creació i explotació de la riquesa industrial, mitjançant el concurs de les comarques interessades
Estatuts de 1991 (DOG 1617, de 10/7/1992). Modificat parcialment per resolucions del conseller d'Economia i Finances de 10/9/1993, 29/9/1998, 12/2/1999, 24/5/2001 i 12/6/2003	La societat civil a la que serveix (de l'art. 4)	<ul style="list-style-type: none"> — Foment de la previsió en general i de l'estalvi en totes les modalitats autoritzades. — Captació, custòdia, administració i inversió dels fons confiats en actius segurs i rendibles d'interès general. — La realització d'obres benèfico-socials (de l'art. 4, que tot seguit desplega amplament els serveis derivats d'aquest enunciat generals) 	<ul style="list-style-type: none"> — Fons de reserva general com a garantia dels fons dels impositors. — Promoure, finançar i sostenir obres benèfiques i socials en l'àmbit d'actuació territorial propi. — Remunerar, si s'escau, les quotes participatives. — Estimular l'estalvi (de l'art. 5) 	Naturalesa no lucrativa, benèfica i social (de l'art. 1)

Quadre 11. Caixa d'Estalvis de Tarragona

Caixa d'Estalvis de Tarragona	Sectors socials a qui es dirigeix	Serveis que s'ofereixen	Aplicació dels excedents	Altres objectius
Estatuts fundacionals aprovats pel ple de la Diputació de Tarragona, el 29 de desembre de 1949 (Ordre del Ministeri de Treball de 13 de juliol de 1950)	Especialment les classes modestes	<ul style="list-style-type: none"> — Rebre i fer productives les economies que li siguin confiades. — Facilitar el crèdit personal i corporatiu Serveis: <ul style="list-style-type: none"> — Servei d'estalvis — Servei de Tresoreria de la Diputació i Corporacions. Servei de Tresoreria de sindicats agrícoles, pòsits de pescadors, cooperatives, mutualitats, etc. — Servei de previsió social. Recaptació de quotes d'assegurances socials obligatòries i Monte Pios laborals, d'acord amb les disposicions vigents 	<ul style="list-style-type: none"> — 50% a fons de reserves. — 10% per a premiar impositors. — 30% a la divulgació, creació i custòdia d'obres benèfico-socials o culturals, dins de la província. — 10% per a la Diputació per atendre obres de caràcter benèfic, cultural i social al seu càrrec. — ... Establiment, foment i ajuda a institucions socials de beneficència i utilitat pública, en el desenvolupament de la cultura i riquesa de la província de Tarragona, secundar les directives del Ministeri de Treball, en quan al desenvolupament de la virtut de l'estalvi, i inspirar, informar, administrar o protegir els òrgans de mutualisme social	Institució benèfico-social <ul style="list-style-type: none"> — Quan les reserves assoleixin el 25% del passiu de l'entitat, es dedicarà la resta prefeentment a la creació i explotació de la riquesa industrial, mitjançant el concurs de les comarques interessades
Estatuts 1994 (DOG 2008, de 6/2/1995) Modificat parcialment per resolucions del conseller d'Economia i Finances de 7710/1996, 26/6/2000 i 7/4/2003		<ul style="list-style-type: none"> — Foment de l'estalvi — Captació i retribució adequada — Inversió en actius d'interès general (de l'art. 2) Tota mena d'operacions econòmiques, financeres o de crèdit, actives o passives, fins i tot les d'intermediació i distribució de productes financers, així com també les complementàries de serveis... (de l'art. 40)	<ul style="list-style-type: none"> — Constituir reserves — Sanejar l'actiu — Estimular els impositors — Establiment, foment i ajut d'obres benèfico-socials pròpies i en col·laboració (de l'art. 2) 	

2. LA PROTECCIÓ SOCIAL I EL PROCÉS EVOLUTIU DELS ÒRGANS DE GOVERN DE LES CAIXES EN ELS SEUS ESTATUTS

Dèiem a l'inici d'aquest capítol que una de les maneres d'assegurar l'actuació protectora social de les caixes, és que els seus òrgans de govern siguin expressió democràtica de l'interès general dels diversos agents involucrats en la seva activitat.

Deixant de banda les modificacions que en aquest sentit va significar l'entrada en els òrgans de govern de les caixes catalanes de representants dels impositors i dels treballadors decretats per la Generalitat de Catalunya en el decurs del període de la guerra de 1936 a 1939,²⁰⁹ haurem d'esperar fins la legislació democràtica de 1977 perquè hi siguin representats tots els diversos agents interessats en la seva gestió. Mentrestant constatarem que la interpretació de quines havien de ser les tasques de protecció social de les caixes durant els períodes històrics en que aquella representació democràtica no es donava, va correspondre en les caixes de fundació privada, a personalitats rellevants pertanyents als sectors econòmics, socials i culturals dominants a l'època, sota un potent control de l'administració pública, i en les caixes de fundació pública als responsables públics directament elegits per les respectives corporacions fundadores.

Abans d'entrar, però, en l'anàlisi de cadascun dels estatuts de les caixes i poder analitzar aquesta evolució democràtica dels seus òrgans de govern, recordem en primer lloc, d'una manera resumida, quina ha estat l'evolució de la legislació general en aquesta matèria tot detallant alguns dels aspectes d'aquesta legislació que considerem de major interès pel que fa als objectius d'aquest apartat.

2.1. Legislació general sobre els òrgans de govern

En la legislació general sobre els òrgans de govern de les caixes d'estalvis es poden observar dos grans períodes. Així, el primer període, que analitzarem en el proper apartat 2.1.1., recull les disposicions primigèniques que s'inicien amb una forta intervenció de les autoritats públiques en la configuració dels òrgans de govern que amb diverses matitzacions es mantenen fins el procés de reforma democràtica de la dècada dels setanta del segle passat. En el segon període que analitzarem en l'apartat 2.1.2., es recullen el conjunt de disposicions que materialitzen la transformació democràtica i participativa d'aquests òrgans iniciada l'any 1977.

2.1.1. Antecedents amb una potent intervenció pública

L'intervenció pública en la configuració dels primers òrgans de govern de les caixes es materialitza amb aplicació de la Reial Ordre de 3 d'abril de 1835, per la qual el governador civil de la província nomenava les juntes directives de les caixes i escollia els substituïts de les vacants que s'anessin produint d'entre les propostes de ternes que la mateixa Junta li presentava.

Aquest mètode, va ser matitzat pel Reial Decret de 19 de juny de 1853, en el sentit que les juntes de govern de les caixes seria presidida pel governador, en el cas de caixes d'estalvi amb seu fundacional a la capital de província, i pels alcaldes de la població, quan es tractava de caixes fundades en altres localitats. La junta de govern podia ser d'entre 10 i 18

209. Recordem que en aquell període la Generalitat, tot i no tenir competències atribuïdes en aquesta matèria, atesa l'excepcionalitat del moment, va decretar que a cada caixa fos constituït un Comitè Administratiu compost per tres impositors, tres representants dels treballadors de la caixa i un Delegat de la Generalitat nomenat pel Conseller de Finances. De l'article 4 del Decret 30, de 9 de gener de 1937. DOG de 18/1/1937.

vocals, dels quals era vocal nat el rector de la parròquia de la població afectada. El nomenament i la renovació dels vocals de la junta de govern continuava sent competència del governador, a proposta en terna de la mateixa junta.

S'haurà d'esperar a la Llei de 29 de juny de 1880 perquè es suavitzí aquest grau d'intervenció pública en la determinació dels òrgans de govern de les caixes. Així, en l'esmentada llei no es fa cap referència concreta a la composició dels òrgans de govern i s'atorga al Govern la facultat d'aprovar els estatuts i reglaments de les caixes d'estalvis.

Posteriorment a la Llei de 1880 i deixant de banda les modificacions fetes en aquest camp per les autoritats de la Generalitat en el període de 1936 a 1939, no es troba cap referència rellevant als òrgans de govern de les caixes fins arribar al Decret de 17 d'octubre de 1947, en plena Dictadura, que estableix que tant els nomenaments dels càrrecs de president i vocals del consell d'administració com el del director de les caixes, elegits de conformitat amb els seus estatuts, hauran de ser comunicats al Ministeri de Treball que podrà exercir el dret de vet per manca d'idoneïtat de qualsevol d'aquests nomenaments.²¹⁰

Aquest és el punt més àlgid de la intervenció de l'administració en la configuració dels òrgans de govern de les caixes fins arribar al Decret 786/1975, promulgat poc abans de la mort del dictador general Franco, que de fet no es va arribar a aplicar.

2.1.2. La legislació democràtica

És amb el Decret 2290/77, de 27 d'agost, pel qual es regulen els òrgans de govern i les funcions de les caixes d'estalvis, que s'inicia el procés democratitzador dels òrgans de govern de les caixes, i es posa fi a l'arbitrarietat de l'administració pública en el seu nomenament. En aquest Decret s'estableix una assemblea general, el consell d'administració, la comissió de control i la comissió d'obres socials.

En aquest primer decret democratitzador, l'assemblea general estava composta per un mínim de 60 i un màxim de 150 consellers generals elegits pels impositors mitjançant compromissaris, un mínim de 15 i un màxim de 30 consellers generals representants d'associacions o fundacions de reconegut arrelament en l'àmbit territorial de la caixa i pels membres del consell d'administració, el president, el vicepresident i el secretari, els quals ho seran també de l'assemblea general, i per les comissions de control i d'obres socials. Les corporacions públiques fundadores estaven representades directament amb vocals al consell d'administració, sense poder excedir de la meitat menys dos dels seus membres. Els empleats estaven representats directament per quatre vocals en el consell d'administració i dos vocals en cadascuna de les comissions de control i d'obres socials.

Aquests òrgans de govern van dirigir les caixes d'estalvis catalanes fins la promulgació de la Llei 15/1985, de caixes d'estalvis de Catalunya, que va aprovar una nova regulació en aquesta matèria. Aquesta legislació, que va ser modificada per la Lei 6/1989, de 25 de maig, i 13/1993, de 25 de novembre, de caixes d'estalvis de Catalunya, refoses en el Decret Legislatiu 1/1994 de 6 d'abril, al qual si han d'afegir les modificacions posteriors de la disposició addicional cinquena de la llei 4/2000 i de l'article 77 de la Llei de mesures fiscals i administratives de 30 de desembre del 2002, estableix que els òrgans de govern estaran constituïts per l'assemblea general, el consell d'administració i la comissió de control.

210. Article 7 del Decret de 17 d'octubre de 1947: «La designación de los cargos de Presidente del Consejo de Administración y Vocales de las Cajas de Ahorro Popular se harán de conformidad con los estatutos por los que cada una de ellas se rija. El nombramiento deberá ser comunicado en un plazo de ocho días al Ministerio de Trabajo, que podrá ejercitar el derecho de veto, dentro del plazo de un mes, por falta de idoneidad de las personas designadas. El nombramiento de Director de las Cajas de Ahorro será de designación de su Consejo de Administración, correspondiendo así mismo al Ministerio de Trabajo la facultad de ejercitar el veto dentro del mes siguiente a la fecha en que tal nombramiento le haya sido comunicada». BOE 313 de 9/11/1947.

L'assemblea general, com a òrgan suprem de govern i decisió, estarà constituïda per un mínim de 60 i un màxim de 160 consellers, segons les següents proporcions:

1. Entre el 15% i el 25% en representació dels ajuntaments, corporacions locals, i entitats territorials creades per la Generalitat. Cada corporació podrà elegir com a màxim un 20% d'aquesta representació.
2. Entre el 25% i el 35% en representació d'entitats, o persones fundadores i les institucions de caràcter cultural, científic, benèfic, cívic, econòmic o professional de reconegut arrelament en l'àmbit territorial de la caixa. Els estatuts podran atribuir el 50% d'aquests membres als fundadors, llevat que aquests siguin persones físiques, cas en el qual no es podran reservar el dret a designar més del 10% del total dels membres de l'assemblea general.
3. Entre el 30% i el 40% en representació dels impositors de la caixa. Aquesta elecció podrà ser feta directament o per compromissaris (Decret 190/1989).
4. Entre el 5% i el 15% en representació directa del personal fix de la plantilla de la caixa.²¹¹

La representació de les administracions públiques i de les entitats i les corporacions de dret públic en els òrgans de govern de les caixes d'estalvis, fins i tot quan tenen la condició d'entitat fundadora, no ha de superar, en conjunt, el 50% dels drets de vot en cadascun dels dits òrgans.

El consell d'administració, com a òrgan delegat de l'assemblea general, estarà format per un nombre de vocals que no pot ser inferior a deu ni superior a vint-i-un. Serà nomenat per l'assemblea general que nomenarà els vocals entre els membres de cada sector en ella representats, a proposta de la majoria del sector respectiu, el consell d'administració, o d'un vint-i-cinc per cent dels membres de l'assemblea, de manera que la configuració del consell sigui proporcional als grups representats a l'assemblea.

Com excepció a aquesta regla, podran ser nomenats fins a quatre vocals del consell d'administració, dos en representació de les corporacions locals i dos en representació dels impositors, entre persones que no siguin membres de l'assemblea general, però que reuneixin els requisits adequats de professionalitat, i sense que això suposi anular la presència dels grups esmentats que tinguin la condició de membres de l'assemblea. La comissió de control, supervisora de la gestió del consell d'administració, estarà formada per un representant, com a mínim, de cadascun dels grups que integren l'assemblea general.

Amb la promulgació d'aquestes darreres disposicions generals es consoliden uns òrgans de govern amplament representatius dels sectors interessats en l'activitat protectora social de les caixes i el seu bon govern, que s'hauran d'acabar de concretar en els estatuts de cada caixa, sense que cap d'ells pugui ostentar més del 50% dels drets de vot.

2.2. Els òrgans de govern en els estatuts de les caixes catalanes

Un cop assenyalades les disposicions legislatives a les quals s'hauran d'atendre les caixes a l'hora de definir els òrgans de govern que han de plasmar la seva voluntat fundadora de protecció social, ara ens cal assenyalar com s'han concretat en cadascun dels

211. Cal posar de relleu que en la Llei catalana l'elecció de la representació dels treballadors es realitza de forma directa, a diferència de la LORCA, que preveu en el paràgraf 1 de l'article 6 que: «Los Consejeros generales representantes del personal serán elegidos, mediante sistema proporcional, por los representantes legales de los empleados». Això va ser possible al considerar aquesta disposició com a no bàsica pel Tribunal Constitucional en la sentència 49/1988 sobre la Ley 31/1985, de 2 de agosto, de Normas Básicas sobre Órganos Rectores de las Cajas de Ahorro.

seus estatuts en els diferents períodes històrics i comprovar com evoluciona la intervenció pública i el procés democratitzador.

Per facilitar aquesta anàlisi en l'apartat 2.2.1. hem examinat els estatuts fundacionals i els anteriors a la reforma del Decret 2290/77, i en l'apartat 2.2.2. hem examinat els estatuts actualment vigents, deixant de banda les revisions estatutàries que va provocar aquella norma de 1977 per entendre que els seus elements substancials de reforma democràtica i participativa estan incorporats a la legislació posterior i plasmats en els estatuts actuals.

Del buidat d'aquests estatuts han sorgit un conjunt de quadres sinòptics. El quadre 12 conté una síntesi de la composició dels òrgans de govern de les caixes catalanes en els estatuts anteriors als derivats de la darrera llei de caixes d'estalvis de Catalunya, els quadres 13 al 22 es refereixen als estatuts actuals de cadascuna de les caixes d'estalvis, i els quadres de 23 al 28 comparen els trets principals dels òrgans de govern de totes les caixes.

2.2.1. Dels estatuts anteriors als actuals

Del buidat de tots els estatuts als que hem tingut accés que pertanyen a les caixes catalanes, anteriors als actualment vigents i dels que s'ha confeccionat el resum del quadre 12, en poden extreure les següents conclusions pel que fa al grau d'intervenció pública en la configuració dels seus òrgans de govern.

a) Totes les caixes d'estalvi fundades amb anterioritat a la Llei de 1880 mantenen pràcticament intacta la composició i sistema de renovació dels òrgans de govern fixat en el Reial Decret de 19 de juny de 1853.

Així, podem observar que en la Caixa Sabadell (1859), Caixa Laietana (1863), Caixa Manresa (1865) i Caixa Terrassa (1877), les juntes de govern eren presidides per l'alcalde de les seves ciutats seu i la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona (1844) —posteriorment fusionada amb la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis— pel governador de la província. De la mateixa manera, es mantenia la presència com a vocals nats, als rectors de la parròquia de l'església catòlica designada pels estatuts de cada caixa.

Així mateix, en totes aquestes caixes els candidats a cobrir vacants dels òrgans de govern eren proposats per ternes al governador de la província, ja sigui pel grup fundador, ja sigui per la pròpia junta de govern, el qual triava el que en formaria part.

b) Per contra, les caixes de fundació privada creades amb posterioritat a aquesta Llei de 1880, ja van introduir en els seus estatuts una configuració dels òrgans de govern que eludien amb major o menor grau aquella potent intervenció de l'administració.

Així, a la Caixa de Manlleu (1896), tot i que la presidència era reservada a l'alcalde de la ciutat i es reservava una vocalia pel rector de la parròquia, en canvi, la resta de vocals eren escollits per la pròpia junta de govern d'entre el cos dels anomenats socis adjunts que preveia el seu reglament.

De la mateixa manera, la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis (1905) establia una junta general i un consell directiu elegit pel cos dels anomenats socis protectors i pel cos dels anomenats socis impositors. Els socis protectors eren els cent primers donants per a constituir el fons de garantia que va permetre la fundació de la caixa, i els socis impositors les primeres vint-i-cinc persones que van constituir imposicions de les anomenades a capital reservat o abandonat.²¹²

212. Cal posar de relleu que l'administració pública va incorporar, en determinats períodes històrics i aprofitant diverses reformes dels estatuts, a autoritats públiques en el Consell Directiu de la Caixa. Així, el Governador de la província va presidir un temps la Caixa, per més endavant ser vocal nat del Consell Directiu. També durant un temps, en van ser vocals l'alcalde de Barcelona i el president de la Diputació provincial.

Veure CABANA, F.: *Caixes i Bancs de Catalunya, op. cit.*, volum 2, pp. 3-98, per a més informació sobre aquest tema.

La Caixa del Penedès (1913), per la seva banda, tot i que també reservava com a vocals nats a l'alcalde de Vilafranca del Penedès i els rectors de les parròquies de Santa Maria i la Santíssima Trinitat i el president de l'Associació Catòlica de Vilafranca del Penedès, la resta de vocals eren elegits entre els anomenats «adjunts», cos format per les seixanta persones que van donar suport a la creació de la caixa mitjançant la subscripció d'obligacions per aconseguir el fons de garantia necessari.

c) Un grup a part és el format per les caixes fundades per corporacions provincials, com és el cas de la Diputació de Barcelona, pel que fa a l'actual Caixa de Catalunya, anteriorment Caixa d'Estalvis Provincial de Barcelona (1926), la Diputació de Girona (1940), pel que fa a la Caixa de Girona i la Diputació de Tarragona, pel que fa a la Caixa de Tarragona (1952). En aquest cas, la intervenció pública era total, ja que els òrgans de govern de les caixes eren elegits per la corporació provincial respectiva.

Podem concloure que en major o menor mesura, fins arribar a la reforma del Decret 2290/77, de 27 d'agost, i les noves regulacions posteriors, totes les caixes catalanes, llevat de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, varen tenir uns òrgans de govern constituïts amb una important intervenció de les autoritats públiques en la seva configuració, que en el cas de les caixes de fundació pública es convertia en total. Així mateix, cal posar de relleu la presència continuada de l'església catòlica en els esmentats òrgans de govern.

Es pot, així, afirmar que fins l'obertura del procés democratitzador de 1977, la voluntat de protecció social de les caixes catalanes era materialitzada, en les caixes de fundació privada, per les personalitats rellevants del món econòmic i social de l'època, que juntament amb representants de l'església catòlica formaven els seus òrgans de govern, i en les caixes de fundació pública pels representants de les seves diverses corporacions fundadores.

Podem concloure, també, que durant tot aquest període, les autoritats públiques disposaven d'amples facultats per aconseguir que la interpretació que de l'activitat protectora social de les caixes en pogués fer cadascun dels membres dels seus òrgans de govern, sintetitzés amb la visió política que d'aquesta activitat en tenien els governs de torn.

Quadre 12. Síntesi de la composició dels òrgans de govern de les caixes catalanes en els Estatuts anteriors als derivats de la darrera Llei de caixes d'estalvis de Catalunya

Caixa Sabadell	En els estatuts de 25 de juny de 1930 el govern de l'entitat era confiat a un consell d'administració i una junta de govern. El consell d'administració estava compost pel president, l'alcalde de Sabadell, un vicepresident, el rector de Sant Fèlix i de dotze vocals nomenats pel governador de la província a proposta, en ternes, pel propi consell.
Caixa Laietana	En el reglament de la caixa aprovat per R.O. de 1862, la direcció de l'entitat era atribuïda a una junta de govern de 14 vocals, el rector de la parròquia i presidida per l'alcalde de Mataró. El seu nomenament i renovació era fet pel governador de la província, a proposta de la mateixa junta i en ternes trameses per conducte de l'alcalde.
Caixa Manresa	En el reglament de la caixa aprovat per R.O. de 8 de juny de 1864, la direcció de l'entitat és confiada a una junta de govern de 8 vocals, el rector de la parròquia i presidida per l'alcalde de Manresa. El seu nomenament i renovació era fet pels governadors de la província, a proposta de la mateixa Junta i en ternes trameses per conducte de l'alcalde.
Caixa Terrassa	En el reglament de la caixa aprovat el 14 de juliol de 1877, la direcció de l'entitat és confiada a una junta de govern de 12 vocals, el rector de la parròquia, com a vicepresident, i presidida per l'alcalde de Terrassa. El seu nomenament i renovació era fet pels governadors de la província, a proposta de la mateixa junta, i en ternes trameses per conducte de l'alcalde.
Caixa Manlleu	Reglament aprovat per R.O. de 17/12/1896: La junta de govern serà constituïda per 10 vocals elegits entre els membres socis adjunts (*) el rector de la parròquia i l'alcalde de Manlleu. (*) Els anomenats socis adjunts són un grup de persones escollides per la Junta per a substituir els seus vocals (Veure art. 21 del reglament)
Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona	Antics òrgans de govern de les fusionades – Caixa d'Estalvis i M.P. de Barcelona i Caixa de pensions per a la Vellesa i d'Estalvis: Caixa d'Estalvis i M.P. de Barcelona: El reglament aprovat per R.O. de 24/11/1853 estableix que la junta de govern estarà presidida pel governador de la província, el rector parroquial més antic de Barcelona, divuit vocals i dotze suplents nomenats pel Govern, proposats per ternes, per conducta del governador «entre las personas de conocido arraigo, filantropía, probidad e inteligencia, residentes en Barcelona». En els estatuts de 1899 la junta de govern estava formada pel governador civil, que és el president, el rector parroquial més antic de Barcelona i trenta vocals, nomenats per Reial Ordre, a proposta per ternes. Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis: En els estatuts de 1905 els òrgans de govern estaven constituïts per: — Junta general de cent vint-i-cinc socis composta per socis protectors i socis impositors, que elegeix el consell directiu. — Socis protectors: Totes les persones i entitats que hagin fet donatius en la subscripció oberta l'1 de març de 1902, i els que en el successiu ho fessin a favor de la Caixa de Pensions. Els cent primers donants formaran part de l'associació de socis protectors. — Socis impositors: Les primeres vint-i-cinc persones que constitueixin imposicions a la caixa en forma abandonada o reservada. — Consell Directiu: Constituït per un president, que ho serà de l'entitat, dos vicepresidents i dotze vocals. El president i dos vicepresidents hauran de ser socis protectors, els quatre restants seran socis impositors.
Caixa Penedès	Segons l'acte de constitució d'abril de 1913, la junta de govern està integrada per dotze membres, entre els quals quatre són vocals nats: l'alcalde de Vilafranca del Penedès, els rectors de les parròquies de Vilafranca de Santa Maria i la Santíssima Trinitat, i el president de l'Associació Catòlica de Vilafranca del Penedès. Els vuit vocals restants són elegits pels adjunts. Aquest cos d'adjunts està format per les seixanta persones que van donar suport a la creació de la caixa mitjançant la subscripció d'una o més obligacions necessàries per aconseguir el suficient capital de garantia per a poder fundar l'entitat.
Caixa Catalunya	El reglament de 1926 estableix que el consell d'administració de la caixa serà elegit per la Diputació Provincial i estarà compost per set consellers; quatre seran diputats provincials i tres aliens a la diputació i residents a la província.
Caixa Girona	En els estatuts fundacionals de 1940 s'establí que el consell d'administració de la caixa era elegit per la Diputació Provincial de Girona i estava compost per cinc vocals, dos dels quals eren diputats provincials.
Caixa Tarragona	En els estatuts fundacionals de 1949 s'establí que el consell d'administració de la caixa serà nomenat per la Diputació Provincial de Tarragona, i estarà constituït per deu consellers; quatre membres de la corporació provincial i sis veïns de la província i impositors de la caixa.

2.2.2. L'anàlisi dels estatuts actuals

Aquesta especial configuració dels òrgans de govern de les caixes a favor de personalitats rellevants del món econòmic i social dominant i de l'església catòlica es trenca a partir de 1977. Tanmateix, és en el període de transició democràtica que s'inicia després de la mort del general Franco, que s'obre el procés de reforma democratitzadora dels òrgans de govern de les caixes. A partir d'aquell moment, a part del revulsiu que significarà la democratització de les corporacions territorials i la reserva d'un percentatge de representants d'aquestes corporacions en els òrgans de govern tant a les caixes de fundació pública com privada, la interpretació de l'activitat protectora social de les caixes s'obrirà, també, a d'altres agents socials fins llavors sense veu ni vot en els òrgans de govern: els impositors i els empleats.

La primera norma que concreta aquesta nova etapa és la continguda en el Decret 2290/77, de 27 d'agost, pel que es regulen els òrgans de govern i les funcions de les caixes d'estalvis que ja hem comentat. Posteriorment, després de l'aprovació de la Constitució i la promulgació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, es confirmarà aquest procés de reforma democràtica de les caixes amb l'aprovació de les lleis estatals i autonòmiques que adequaran la legislació de les caixes al nou marc competencial que sobre les caixes representa el bloc constitucional i estatutari. El resultat final d'aquesta reforma legal que regula les caixes d'estalvis catalanes, es troba en el conjunt de normes que componen el text refós del Decret Legislatiu 1/1994 de 6 d'abril, la disposició addicional cinquena de la Llei 4/2000 i l'article 77 de la Llei de mesures fiscals i administratives de 30 de desembre del 2002.

En els actuals estatuts de cadascuna de les entitats d'estalvi catalanes, que concreten aquestes disposicions de diversa manera, s'allibera als òrgans de govern de les caixes de la potent intervenció de les autoritats públiques en la seva configuració dels períodes anteriors i es defineix uns òrgans de govern en els que hi són representats els impositors, les corporacions territorials públiques i les associacions i fundacions del seu àmbit territorial d'actuació, i els empleats que hi treballen.

Amb aquesta reforma s'assegura que la definició de l'activitat de protecció social a cadascuna de les caixes, respongui a un ample consens democràtic representatiu de tots els agents implicats i interessats en la seva gestió.

Tot seguit, en primer lloc, analitzarem els principals trets d'aquests nous estatuts pel que fa a la qualitat de les representacions que incorpora i els sistemes electorals que s'utilitzen, i en segon lloc compararem aquests principals trets amb totes les caixes catalanes.

A) Els principals trets dels òrgans de govern de les caixes catalanes

En aquest apartat s'analitzarà caixa per caixa com s'ha concretat aquesta nova configuració representativa i democràtica dels seus òrgans de govern. Aquest treball s'ha dut a terme a partir de la documentació que sobre els estatuts de les caixes consta al Registre de Caixes d'Estalvis de Catalunya, dels quals s'ha elaborat un quadre per a cada caixa que resumeix la composició dels òrgans de govern de l'entitat i el sistema d'elecció que es segueix.

El quadre 13 correspon a la Caixa d'estalvis de Sabadell, el quadre 14 a la Caixa d'estalvis Laietana, el quadre 15 a la Caixa d'estalvis de Manresa, el quadre 16 a la Caixa d'estalvis de Terrassa, el quadre 17 a la Caixa d'estalvis comarcal de Manlleu, el quadre 18 a la Caixa d'estalvis i pensions de Barcelona, el quadre 19 a la Caixa d'estalvis del Penedès, el quadre 20 a la Caixa d'estalvis de Catalunya, el quadre 21 a la Caixa d'estalvis de Girona i el quadre 22 a la Caixa d'estalvis de Tarragona.

De l'anàlisi d'aquests quadres, doncs, en podem extreure algunes conclusions referides al pes que dona cada caixa a cadascun dels quatre sectors representats als òrgans de govern, al sistema electoral utilitzat per elegir-los i a la vinculació dels seus consellers generals (en endavant CG) al territori seu de cada entitat, és a dir, l'anomenat «efecte seu».

Metodològicament començarem, però, referint-nos a alguns aspectes dels conceptes que incorporen aquests quadres a fi d'aclarir el sentit de cadascun d'ells.

Així, respecte els quatre sectors representats als òrgans de govern, és a dir, les corporacions territorials públiques, les associacions i fundacions, els impositors i els empleats, cal aclarir que quan parlem de corporacions territorials ens referirem bàsicament a tres: les corporacions municipals, els consells comarcals i les corporacions provincials de les diputacions, ja que ni la Generalitat, ni cap altra govern autònom, ni l'Estat, tenen cap representació a cap de les caixes d'estalvis catalanes.

Així mateix, quan ens referim a associacions i fundacions privades, ens referim tant a fundacions i entitats associatives de tot ordre econòmic, social o cultural arrelades a la zona d'actuació de la caixa, com a entitats que es consideren fundadores d'algunes de les caixes analitzades. També cal aclarir que quan ens referim a impositors, ens estem adreçant a tots els clients de les caixes amb una antiguitat mínima de dos anys, majors d'edat, domiciliats a la zona d'activitat de la caixa i amb un saldo mitjà als seus comptes no inferior a un mínim fixat per reglament.²¹³ I finalment, quan parlem d'empleats ens referim a tots els treballadors amb contracte fix de les caixes.

També cal aclarir que quan ens referirem a l'anomenat «efecte seu» de la representació dels diversos sectors, ens referirem a la vinculació que es produeix amb la localitat i la comarca seu de cada caixa per part dels impositors, les entitats privades i les corporacions territorials públiques representades en els respectius òrgans de govern reflexades expressament en els estatuts consultats. En el cas de les caixes de fundació pública per corporació provincial, serà aquest àmbit provincial el que computarà per valorar l'efecte seu. En el cas de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona l'efecte seu serà valorat en relació a tot Catalunya atenent a la voluntat d'arrelament territorial especificada en els seus estatuts.²¹⁴

En tot cas, es tractarà, però, d'una estimació d'aquest efecte seu, ja que no tots els estatuts treballats incorporen les dades suficients per calcular-lo amb major detall. Així, no s'ha pogut tenir en compte, en algunes caixes, la identificació territorial de les associacions i fundacions que tenen CG representats. Tampoc es pot tenir en compte l'evolució del que pot significar per a cada sector representat els reajustaments d'atribució de CG a les zones seu de cada caixa l'obertura d'oficines en altres comunitats autònomes. Tampoc es té en compte la relació amb el territori seu dels CG representants dels empleats. Insistim doncs, que es tracta d'una estimació basada amb les dades dels estatuts vigents de cada caixa que tot i tenir aquestes limitacions considerem prou significativa per a posar-la de relleu.

Caixa d'Estalvis de Sabadell

Els òrgans de govern de la Caixa de Sabadell estan formats per una assemblea general integrada per un total de 100 CG, un consell d'administració format per 10 vocals i una comissió de control formada per 6 CG.

Pel que fa als quatre sectors representats, cal dir en primer lloc que aquesta entitat solament exhaureix el límit màxim de representació quan es refereix als impositors, que els hi reserva el màxim permès del 40% establert per la llei. Aquest percentatge que representa la part alta de la forquilla d'aquest sector, s'aconsegueix en detriment dels altres tres sectors representats que es queden en el punt intermedi de la seva forquilla de possible representació, amb un 20% per les corporacions territorials, un 30% per associacions i fundacions i un 10% pels empleats. Es pot afirmar, així, que la Caixa de Sabadell ha optat per donar un major pes a la participació dels impositors en els seus òrgans de govern.

213. El saldo mínim que han fixat totes les caixes és de 300 EU.

214. De l'art.5 dels estatuts de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona: «Per raó del seu origen i tradició, l'àmbit territorial principal i més característic de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, és Catalunya, amb una vocació especial per Barcelona, així com les Illes Balears».

Analitzant el que s'anomena efecte seu en els òrgans de govern de la Caixa de Sabadell, cal dir que els estatuts preveuen que 38 CG (equivalent al 38% del total dels CG de l'assemblea general) pertanyin als municipis i la comarca del Vallès Occidental. Concretament 8 CG a través de les corporacions territorials, 14 CG a través de les associacions i fundacions i 16 CG a través de la representació dels impositors.

Pel que fa al sistema electoral emprat per elegir els CG representants dels empleats cal fer notar que el total de la plantilla es divideix en dos grups de categories laborals.

Caixa d'Estalvis Laietana

L'assemblea general de la Caixa Laietana està formada per un total de 100 CG a l'igual que Caixa de Sabadell. El consell d'administració i la comissió de control estan formats respectivament per 12 vocals i 7 CG.

Respecte els quatre sectors representats, cal dir que a l'igual que la Caixa de Sabadell, la Caixa Laietana solament exhaureix el límit màxim de representació quan es refereix als impositors, als qui reserva el màxim permès del 40%. Aquest percentatge que representa la part alta de la forquilla d'aquest sector, s'aconsegueix, també, a l'igual que Caixa de Sabadell, en detriment dels altres tres sectors representats que es queden en el punt intermedi de la seva forquilla de possible representació, amb un 20% per les corporacions territorials, un 30% per associacions i fundacions i un 10% pels empleats. També es pot afirmar, així, que la Caixa Laietana ha optat per donar un major pes a la participació dels impositors en els seus òrgans de govern.

Pel que fa a l'efecte seu en els òrgans de govern de la Caixa Laietana, cal dir que els estatuts preveuen que un mínim 36 CG (equivalent al 36% del total dels CG de l'assemblea general) pertanyin als municipis i la comarca del Maresme. Es tracta d'un mínim ja que la designació de CG a través del sector que representa els consells comarcals és rotatori i pot tenir variacions que incrementin aquest percentatge, a l'igual que pot incrementar-se per variacions en el sector d'associacions i fundacions. En qualsevol cas, aquest nombre ha estat calculat a partir de la reserva per aquest territori del Maresme de 16 CG a través del sector d'impositors, més 15 CG a través de l'Associació d'Amics d'en Josep Garcia i Oliver, més 5 CG com a mínim corresponents als ajuntaments de la comarca.

L'elecció dels CG representants dels empleats es fa directament pels empleats en un únic col·legi electoral.

Caixa d'Estalvis de Manresa

La Caixa de Manresa té una assemblea general de 106 CG, un consell d'administració de 15 vocals i una comissió de control de 5 CG. El major percentatge de CG que componen l'assemblea es decanta, també, pel cantó dels impositors, amb un 40% del total. El sector d'associacions i fundacions es situa en un 28,5%, una mica per sota del punt mig de la forquilla possible. El de les corporacions territorials amb un 20% es manté en el bell mig de la seva forquilla i els empleats amb un 11,5% es situen una mica per sobre del seu punt mig possible. La Caixa de Manresa, a l'igual que les anteriors caixes comentades, també esgota, doncs, el possible percentatge de consellers dels sectors dels impositors.

L'efecte seu a la Caixa de Manresa es concreta amb la reserva per la comarca dels Bages del 40% dels CG que corresponguin a Catalunya al sector dels impositors. Aquest percentatge representaria una reserva de 17 CG equivalent al 16% del total de l'assemblea general.

L'elecció dels empleats es realitza distribuint la plantilla en quatre grups laborals.

Caixa d'Estalvis de Terrassa

La Caixa d'estalvis de Terrassa té una assemblea general composta per 100 CG, un consell d'administració de 12 vocals i una comissió de control de 6 CG.

El sector que esgota la seva forquilla és també el d'impositors, amb un 40%. La resta de sectors es situen en el punt central de la seva forquilla. Així, les corporacions territorials amb el 20%, les associacions i fundacions amb un 30% i els empleats amb un 10%.

L'efecte seu a la Caixa de Terrassa, pel que fa al sector de corporacions territorials, es concreta amb la reserva d'un mínim del 40% dels CG d'aquest sector per a la comarca i el municipi seu de la caixa, un mínim d'1 CG del seu consell comarcal i 2 CG de l'ajuntament de la seu central. Pel que fa al sector d'impositors, l'efecte seu es tradueix amb la reserva d'un mínim d'un 40% dels CG d'aquest sector per a la comarca del Vallès Occidental. En total serien 27 CG equivalents al 27% del total de l'assemblea general.

El sistema electoral dels empleats distribueix la seva elecció en dos grups laborals.

Caixa d'Estalvis Comarcal de Manlleu

Els òrgans de govern de la Caixa de Manlleu estan integrats per una assemblea general de 60 CG, un consell d'administració de 12 vocals i una comissió de control de 6 CG.

A l'igual que les caixes fins aquí analitzades, el sector que esgota la seva representació és el d'impositors amb el 40% dels CG. La resta de sectors es situen al mig de la seva respectiva forquilla possible, amb un 20% per les corporacions territorials, un 30% per les associacions i fundacions i un 10% pels empleats.

L'efecte seu a la Caixa de Manlleu es tradueix amb la reserva per a les corporacions locals de la seva comarca d'un 40% dels CG del sector de corporacions territorials i d'un mínim del 37,5% dels CG del sector d'impositors. Seria un total de 14 CG equivalents al 23% del total de l'assemblea general.

La plantilla de la caixa es dividirà en quatre categories laborals per elegir directament els seus representants.

Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona

Els òrgans de govern de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona tenen una assemblea general de 160 CG, un consell d'administració de 21 vocals i una comissió de control de 6 CG.

Tot i no arribar al màxim de la forquilla de representació possible, el sector d'impositors és el més representat amb un 36,25%. El segueix amb importància el sector d'associacions i fundacions amb un 30% de CG, que es situa al mig de la seva forquilla, el sector de corporacions territorials amb un percentatge del 21,25% de CG, una mica superior al punt central de la seva forquilla i el sector d'empleats amb un 12,5% de CG, més a prop que les altres caixes analitzades al màxim possible del 15% de la seva forquilla.

L'efecte seu, referit a tot Catalunya, es manifesta a la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona amb la reserva de 6 CG designats per determinats ajuntaments catalans, 15 CG designats per consells comarcals catalans, 7 designats per altres corporacions locals catalanes escollides per sorteig, 20 CG repartits entre les cinc entitats considerades fundadores de la Caixa i 50 CG dels sectors d'impositors pertanyents a circumscripcions catalanes. En total, una reserva directa de 98 CG equivalent al 61% del total de CG de l'assemblea general.

Els representants del personal són elegits directament en un sol col·legi electoral.

Caixa d'Estalvis del Penedès

Els òrgans de govern de la Caixa d'estalvis del Penedès estan integrats per una assemblea general formada per un total de 100 CG, un consell d'administració de 17 vocals i una comissió de control formada per 10 CG.

El sector d'impositors assoleix la part alta de la seva forquilla, amb un 40% de CG de l'assemblea general, seguit per la resta de sectors amb percentatges situats al punt mig de la seva respectiva forquilla: 30% de CG per associacions i fundacions, 20% de CG per corporacions territorials i un 10% pels empleats.

L'efecte seu es concreta a la Caixa d'estalvis del Penedès pel que fa a les corporacions territorials amb la reserva del 40% dels CG d'aquest sector pels ajuntaments i el consell comarcal de l'Alt Penedès, entre els quals 1 CG ha de ser per l'ajuntament de Vilafranca del Penedès, i pel que fa al sector d'impositors amb la reserva del 40% per impositors radicats a la comarca de l'Alt Penedès. En total representarien un mínim de 24 CG equivalents als 24% del total de l'assemblea general.

Els CG representants dels empleats seran elegits subdividint la plantilla en cinc categories laborals.

Caixa d'Estalvis de Catalunya

Els òrgans de govern de la Caixa d'estalvis de Catalunya estan formats per una assemblea general de 160 CG, un consell d'administració de 21 vocals i una comissió de control amb 7 CG.

Tractant-se d'una caixa d'origen de fundació pública, el 50% dels CG de l'assemblea general són reservats per representants elegits per les corporacions territorials. Aquest 50% està repartit en un 34,4% de CG elegits per la Diputació provincial de Barcelona, en tant que entitat fundadora, i un 15% designats per ajuntaments i consells comarcals. Els impositors, amb el 37,5% dels CG no esgoten la part alta de la seva forquilla, i els empleats amb un 12,5% s'acosten a la part alta de la seva.

L'efecte seu de la Caixa d'estalvis de Catalunya l'estimarem a partir de les dades a nivell provincial. Així, pel que fa a les corporacions territorials es reserven 55 CG elegits per la Diputació provincial de Barcelona i 12 CG per ajuntaments d'aquesta demarcació, i pel que fa als sectors d'impositors es reserven un mínim de 21 CG per representants radicats a la província. Seria un total de 88 CG equivalent al 55% del total de l'assemblea general.

Els CG representants dels empleats són elegits aplegats en un únic col·legi electoral.

Caixa d'Estalvis de Girona

Els òrgans de govern de la Caixa d'estalvis de Girona el componen una assemblea general de 120 CG, un consell d'administració de 17 vocals i una comissió de control de 5 CG.

Tractant-se, també, d'una caixa de fundació per una corporació provincial, les corporacions territorials assoleixen el 50% de CG del total de l'assemblea general, repartits entre un 30% designats per la Diputació provincial de Girona en tant que entitat fundadora, i un 20% per la resta de corporacions territorials. Els impositors aconsegueixen pràcticament la part alta de la seva forquilla amb un 39,1% de CG i els empleats es situen una mica per sobre de la meitat de la seva amb un 10,9% de CG.

L'efecte seu de la Caixa d'estalvis de Girona també l'estimarem a nivell provincial de Girona. Així, es reserven per aquesta demarcació 36 CG, a través de la Diputació provincial de Girona, i 12 CG a través d'ajuntaments i consells comarcals. En total, un mínim de 48 CG equivalents a un 40% del total de l'assemblea general.

Els CG en representació dels empleats són elegits mitjançant un únic col·legi electoral. Les candidatures, però, hauran d'estar integrades per personal representatiu de les zones territorials en les que s'ha dividit l'actuació de la caixa i alhora representativa de quatre categories laborals en les que es divideix la plantilla.

Caixa d'Estalvis de Tarragona

La Caixa d'estalvis de Tarragona té uns òrgans de govern formats per una assemblea general de 112 CG, un consell d'administració de 18 vocals i una comissió de control de 6 CG.

Els representants de corporacions territorials, en tant que entitat fundada per la corporació provincial de Tarragona, també assoleixen amb 56 CG el 50% dels CG de l'assemblea general, repartits entre 38 CG nomenats per la Diputació provincial de Tarragona, 13 CG designats per consells comarcals i 5 CG designats per ajuntaments. Els impositors, amb

un 37,5% dels CG no arriben a assolir el màxim possible de la seva forquilla, i els empleats, amb un 12,5% de CG es situen per sobre de la mitjana de la seva.

A la Caixa de Tarragona l'efecte seu, estimat en àmbit provincial, es tradueix amb una reserva de 53 CG de les corporacions territorials de la seva demarcació, que equivalen al 47% del total de l'assemblea general.

Els CG representants dels empleats són elegits distribuint la plantilla en dos grups laborals.

Pel que fa a aquest apartat, podríem resumir que, llevat de les caixes de fundació pública, en totes les altres caixes es dona als impositors el major percentatge de representació. Tanmateix, aquest percentatge de representació arriba al màxim possible del 40% de l'assemblea general permès per la Llei de caixes, en les caixes de Sabadell, Terrassa, Manresa, Laietana, Penedès i Manlleu, i al 36,25% a la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona.

Pel que fa a les caixes de fundació pública, que reserven el 50% de CG de l'assemblea general per representants de corporacions territorials, aquesta representació d'impositors també s'acosta molt al màxim permès per la Llei amb ell 39,1% a la de Girona i el 37,5% a la de Tarragona i Catalunya.

Les associacions i fundacions es mantenen pràcticament al bell mig de la seva forquilla possible d'un 20% i un 10% de CG de representació respectiva, a l'igual que el 20% de CG de corporacions territorials en les caixes de fundació privada.

Tot i que la representació dels empleats en cap cas arriba a esgotar el màxim representació possible, la mitjana, però, es situa per sobre de la mitjana del 10% de la seva forquilla possible (mínim 5% – màxim 15%), un dels majors percentatges de participació de treballadors als òrgans de govern de les caixes d'estalvis espanyoles, juntament amb Andalusia i Galícia.²¹⁵

També podem observar que totes les caixes donen un important pes al que hem vingut anomenar efecte seu en la composició dels òrgans de govern. Aquesta sensibilitat territorial es concreta en l'adscripció d'un important nombre de CG de les assemblees generals al territori d'origen i al servei del qual té una vocació especial cadascuna de les caixes catalanes.

Podem afegir a les dades assenyalades en aquestes síntesis de cada caixa, que el sistema emprat per l'elecció dels CG és el mateix en el cas de les corporacions territorials i les associacions i fundacions, en els quals la proclamació de CG és per nomenament directe de la institució pública o entitat amb dret a ser representada en els òrgans de govern de cada caixa. També tenen un mateix sistema d'elecció dels CG els impositors, que es realitza per mitjà de compromissaris. Pel que fa al sistema electoral emprat per elegir els CG representats dels empleats, cal assenyalar que no és homogeni en totes les caixes, ja que en moltes d'elles, aquesta representació és esquarterada en diferents categories laborals.

També cal assenyalar que totes les caixes, llevat de la de Girona i la de Tarragona, preveuen sistemes de ponderació per a determinar el nombre de consellers generals que puguin correspondre a d'altres CCAA amb presència a l'entitat. Aquesta ponderació no afecta sempre als mateixos sectors, ja qui hi ha estatuts que es refereixen a una ponderació per a tots els sectors representats, i en canvi, d'altres que solament es refereixen a algun d'ells. En tot cas, recordem que el Decret 190/1989, d'1 d'agost, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvi i de la convocatòria i funcionament d'aquests, estableix en el seus articles 3 i 10,

215. Veure BEDEL CÁMARA, B.: «La vinculació territorial de las cajas de ahorros». *Papeles de Economía Española*. N° 100. Vol. I. Funcas. Madrid, 2004, p. 309.

l'obligatorietat de reservar un percentatge ponderat de consellers generals pels territoris d'altres CCAA amb oficines operatives de les caixes catalanes, tant pels representants de les corporacions locals com pels representants dels impositors.²¹⁶

Després d'aquestes observacions, podem convenir que el major pes de representació als òrgans de govern de les caixes és el sector d'impositors en les caixes de fundació privada, i les corporacions territorials en les caixes de fundació pública, i que cap d'ells, però, supera el 50% dels drets de vot. Amb tot, pel que fa a les caixes de fundació pública, es pot observar que un cop atribuït el 50% de la representació a les corporacions territorials, també donen una especial preponderància als representants dels impositors.

També podem concloure, que si a aquests interessos de protecció social dels usuaris i els d'interès general de les corporacions territorials, li afegim els de les entitats fundadores i associacions del seu àmbit d'actuació i els empleats, el ventall de sectors representats en els òrgans de govern és prou representatiu i democràtic com per a poder definir, per a cadascuna de les caixes, polítiques de gestió que responguin a les necessitats protectores socials que avui són necessàries i s'esperen de les caixes d'estalvis.

També podem concloure que la importància que cadascuna de les caixes atorga a l'anomenat efecte seu, expressa una atenció especial per a garantir la presència en els òrgans de govern de representants dels seus territoris d'origen amb la finalitat d'assegurar que la definició de l'activitat protectora social de les entitats tinguin molt en compte la perspectiva autòctona.

216. Decret 190/1989, d'1 d'agost, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvi i de la convocatòria i funcionament d'aquests, modificat pel Decret 141/1994, de 16 de maig, el Decret 172/1994, de 14 de juny, el Decret 308/1997, de 9 de desembre i el Decret 266/2003, de 4 de novembre.

Quadre 13. Caixa d'Estalvis de Sabadell

COMPOSICIÓ DELS ÒRGANS DE GOVERN		
Assemblea General	Consell d'Administració	Comissió de Control
100 consellers generals (C.G.)	10 vocals del consell	6 consellers generals
— 20 C.G. repr. corp. territorials	— 2 vocals en repr. corp.terr.	— 1 repr. corp. territorials
— 30 C.G. repr. ass. i fundacions	— 3 vocals en repr. ass. i fun.	— 2 repr. ass. i fundacions
— 40 C.G. repr. impositors	— 4 vocals en repr. impositors	— 2 repr. impositors
— 10 C.G. repr. empleats	— 1 vocal en repr. empleats	— 1 repr. empleats
SISTEMA D'ELECCIÓ		
Corp. Territorials		
Ajuntaments: 10 C.G.		
— Ajunt. de Sabadell 4 C.G.		
— Resta aj.comarca Vallès Occ. 2 C.G.		
— Aj. altres comarques de Catalunya 4. C.G.		
Consells comarcals: 10 C.G.		
— Comarca Vallès Occ. 2 C.G.		
— Resta comarques Catalunya. 8 C.G.		
Ass. i Fundacions		
4 repr. de la Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Sabadell		
26 repr. de 26 diferents entitats catalanes designades per l'assemblea general (*)		
Impositors		
Els 40 C.G. seran elegits d'entre els compromissaris triats per sorteig, que s'agruparan en circumscripcions electorals amb el següent condicionat:		
— Dels C.G. que corresponguin a Catalunya, el 40% seran de la comarca del Vallès Occidental i el 60% a la resta de comarques.		
Empleats		
Els 10 C.G. es distribuïran en dos grups d'empleats atenent la categoria professional i seran elegits directament per cadascun d'aquests dos grups.		
ALTRES OBSERVACIONS		
— El consell d'administració es constitueix periòdicament en comissió d'obres socials.		
— Entitats relacionades en els estatuts de 1990: 1 rep. de cadascuna de les següents entitats: (1) Entitats de Sabadell: Acadèmia Belles Arts, Acadèmia Catòlica, Agrupacions Narcís Giralt, Agrupació Astronòmica, Col. d'Advocats, Cambra de la Propietat, Fundació Bosch i Cardellach, Ass. per a la defensa i l'estudi de la Natura, Orfeó de Sabadell i Unió Excursionista de Sabadell. (2) Entitats fora de Sabadell: Amics de la U.A. de Barcelona, Ass. Cat. de la Creu Roja Espanyola, Cambra Comerç I. i N. de Barcelona, Carites Diocesana, Institut d'estudis catalans, Joventuts Musicals, Òmnium Cultural, Universitat Autònoma de Barcelona, Cambra Comerç de Girona, Institut d'estudis ilderencs, Cambra de Comerç de Tàrraga, Cambra Comerç I. i N. de Tarragona, Agrup. Excursionista de Granollers, Centre Catòlic d'Olot, Centre de Lectura de Reus i Patronat d'Estudis Ausonencs de Vic.		

Quadre 14. Caixa d'Estalvis Laietana

COMPOSICIÓ DELS ÒRGANS DE GOVERN		
Assemblea General	Consell d'Administració	Comissió de Control
100 consellers generals (C.G.)	12 vocals del consell	7 consellers generals
— 20 C.G. repr. corp. territorials	— 2 vocals en repr. corp.terr.	— 1 repr. corp. territorials
— 30 C.G. repr. ass. i fundacions	— 4 vocals en repr. ass. i fun.	— 2 repr. ass. i fundacions
— 40 C.G. repr. impositors	— 5 vocals en repr. impositors	— 3 repr. impositors
— 10 C.G. repr. empleats	— 1 vocal en repr. empleats	— 1 repr. empleats
SISTEMA D'ELECCIÓ		
<p>(Si s'escau, distribució ponderada entre Comunitats Autònomes atès nombre d'oficines. Aquesta ponderació s'obtéindrà per cada territori autonòmic multiplicant el nombre d'oficines operatives pel quocient de dividir els dipòsits en aquests territoris pels respectius habitants segons censos oficials).</p>		
<p>Corp. Territorials</p> <p>Els C.G. que corresponen a Catalunya seran elegits amb els següents criteris:</p> <ul style="list-style-type: none"> — 50% designats pels cons. comarcals. Torn rotatori perquè totes les comarques pugin successivament tenir representació. — 50% designats pels ajuntaments. Correspòn als ajuntaments de la comarca del Maresme designar el 50% dels C.G. designats pels ajuntaments de Catalunya. 		
<p>Ass. i Fundacions</p> <p>15 C.G. seran designats per l'Associació d'Amics d'en Josep Garcia i Oliver. 15 C.G. designats per cadascuna de les quinze entitats escollides per l'assemblea general a proposta del consell d'administració.</p>		
<p>Impositors</p> <p>Els 40 C.G. Seran elegits d'entre els compromissaris triats per sorteig, que s'agruparan en circumscripcions electorals amb el següent condicionat:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Reserva mínima del 40% dels C.G. que corresponen a Catalunya pels impositors de la comarca del Maresme. — Reserva del 50% dels C.G. que corresponguin a la comarca del Maresme per la ciutat de Mataró. L'altre 50% correspondran a la resta de poblacions de la Comarca. 		
<p>Empleats</p> <p>Elegits directament pels empleats en un únic col·legi electoral.</p>		
ALTRES OBSERVACIONS		
<p>El consell d'administració pot delegar funcions en una comissió executiva i en el director general. També pot delegar-ne a una comissió delegada d'obres socials, que serà creada obligatòriament en el supòsit de formar-se una comissió executiva.</p>		

Quadre 15. Caixa d'Estalvis de Manresa

COMPOSICIÓ DELS ÒRGANS DE GOVERN		
Assemblea General	Consell d'Administració	Comissió de Control
105 consellers generals (C.G.)	15 vocals del consell	5 consellers generals
— 21 C.G. repr. corp. territorials	— 3 vocals en repr. corp.terr.	— 1 repr. corp. territorials
— 30 C.G. repr. ass. i fundacions	— 4 vocals en repr. ass. i fun.	— 1 repr. ass. i fundacions
— 42 C.G. repr. impositors	— 6 vocals en repr. impositors	— 2 repr. impositors
— 12 C.G. repr. empleats	— 2 vocal en repr. empleats	— 1 repr. empleats
SISTEMA D'ELECCIÓ		
Corp. Territorials		
<ul style="list-style-type: none"> — El 55% dels C.G. seran designats pels consells comarcals on la caixa tingui oficines. Totes les comarques tindran el mateix nombre de representants. — La resta de CG seran nomenats pels ajuntaments, dins de les comarques amb major grau de presència de la caixa. — En el cas que la caixa tinguin oficines en altres CCAA, s'atribuirà a les corporacions locals de cada CA un nombre de consellers ponderats amb el nombre d'oficines de totes les CCAA. 		
Ass. i Fundacions		
L'Assemblea General designarà, a proposta del consell d'administració, les entitats i el nombre de C.G. que els hi corresponguin a cadascuna.		
Impositors		
Elecció dels C.G. mitjançant compromissaris, elegits per sorteig, d'acord amb les següents normes:		
<ul style="list-style-type: none"> — S'estableixen 42 circumscripcions electorals, a cadascuna de les quals s'assigna un C.G. — Reserva del 40% dels C.G. que corresponguin a Catalunya a la comarca del Bages. En el Bages hi haurà 4 circumscripcions per Manresa i la resta repartides ponderadament pels municipis de la comarca amb oficina, amb excepció del municipi de Manresa. — En el cas que la caixa tingui oficines a d'altres CCAA s'atribuirà als impositors de cada comunitat autònoma un nombre de C.G. proporcional, degudament ponderat. 		
Empleats		
La plantilla serà subdividida en 4 categories laborals, cadascuna de les quals elegirà directament els seus representants, el nombre dels quals serà proporcional sobre el total de la plantilla.		
ALTRES OBSERVACIONS		
— El consell d'administració crearà una comissió d'obres socials.		

Quadre 16. Caixa d'Estalvis de Terrassa

COMPOSICIÓ DELS ÒRGANS DE GOVERN		
Assemblea General	Consell d'Administració	Comissió de Control
100 consellers generals (C.G.)	12 vocals del consell	6 consellers generals
— 20 C.G. repr. corp. territorials	— 2 vocals en repr. corp.terr.	— 1 repr. corp. territorials
— 30 C.G. repr. ass. i fundacions	— 4 vocals en repr. ass. i fun.	— 2 repr. ass. i fundacions
— 40 C.G. repr. impositors	— 5 vocals en repr. impositors	— 2 repr. impositors
— 10 C.G. repr. empleats	— 1 vocal en repr. empleats	— 1 repr. empleats
SISTEMA D'ELECCIÓ		
Corp. Territorials		
Atribució dels CG a cada CCAA, de manera proporcional al nombre d'oficines operatives a Catalunya: 50% repr. consells comarcals, 50% ajuntaments, condicionat al següent:		
— Reserva d'un mínim del 40% dels CG a la comarca i els ajuntaments que inclouen on tingui la seu central la caixa.		
— Reserva d'un mínim d'1 CG al consell comarcal de la comarca on tingui la seu central la caixa.		
— L'ajuntament on tingui la seu central la caixa tindrà reservats 2 CG.		
Ass. i Fundacions		
L'assemblea general designarà, a proposta del consell d'administració, les entitats i el nombre de CG que els hi corresponguin a cadascuna.		
Impositors		
Elecció dels CG. mitjançant compromissaris, elegits per sorteig, d'acord amb les següents normes:		
— Atribució dels C.G. a cada CCAA, de manera proporcional al nombre d'oficines operatives		
— Es crearan tantes circumscripcions electorals com nombre de CG a elegir.		
— Comarca Vallès Occidental: reserva d'un mínim del 40% de CG del total de Catalunya		
Empleats		
La plantilla serà subdividida en 2 categories laborals		
ALTRES OBSERVACIONS		
El consell d'administració crearà una comissió delegada d'obres socials.		

Quadre 17. Caixa d'Estalvis Comarcal de Manlleu

COMPOSICIÓ DELS ÒRGANS DE GOVERN		
Assemblea General	Consell d'Administració	Comissió de Control
60 consellers generals (C.G.)	12 vocals del consell	6 consellers generals
— 12 C.G. repr. corp. territorials	— 2 vocals en repr. corp.terr.	— 1 repr. corp. territorials
— 18 C.G. repr. ass. i fundacions	— 4 vocals en repr. ass. i fun.	— 2 repr. ass. i fundacions
— 24 C.G. repr. impositors	— 5 vocals en repr. impositors	— 2 repr. impositors
— 6 C.G. repr. empleats	— 1 vocal en repr. empleats	— 1 repr. empleats
	(*) Veure observacions	
SISTEMA D'ELECCIÓ		
Corp. Territorials		
S'atribuirà a cada CCAA on la caixa tingui obertes oficines, un nombre de C.G. degudament ponderat. Dels CG atribuïts a Catalunya, un 50% CG seran reservats a representants dels consells comarcals i 50% CG reservats pels ajuntaments. Condicionat al següent:		
<ul style="list-style-type: none"> — Reserva d'un mínim del 40% dels CG a les corporacions locals de la comarca de l'Osona. — Amb el 50% de CG reservats per a les comarques es designarà un mínim d'1 CG per a cada comarca on estigui establerta la caixa. — Amb el 50% de CG en representació dels ajuntaments es procurarà que com a mínim s'hagin assignat 4 CG al conjunt format per la representació del consell comarcal de l'Osona i els ajuntaments que componen la comarca. 		
Ass. i Fundacions		
L'assemblea general, a proposta del consell d'administració designarà les entitats i el nombre de CG que els hi correspon a cadascuna, que en cap cas serà superior al 20% del total de CG d'aquest grup.		
Impositors		
Elecció dels C.G. mitjançant compromissaris, elegits per sorteig, d'acord amb les següents normes:		
<ul style="list-style-type: none"> — Distribució del territori on actua la caixa en 24 circumscripcions que elegiran 1 CG cadascuna — Reserva per a la comarca de l'Osona d'un nombre de circumscripcions equivalents al percentatge que representin les oficines obertes en aquesta comarca en relació al total de les obertes per la caixa, i com a mínim 9. — S'atribuirà a cada comunitat autònoma un nombre de circumscripcions proporcionals al nombre ponderat d'oficines operatives en cadascuna d'elles. 		
Empleats		
La plantilla es dividirà en quatre categories laborals.		
ALTRES OBSERVACIONS		
<ul style="list-style-type: none"> — (*) No obstant aquesta composició de la junta de govern, a criteri de l'assemblea general, es poden designar fins a 3 vocals, 1 en representació de les corporacions i 2 en representació dels impositors, entre persones que no siguin membres de l'assemblea però que reuneixin els requisits de professionalitat adequats. — La comissió executiva realitza les funcions de comissió delegada d'obres socials (art. 37.3). 		

Quadre 18. Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona

COMPOSICIÓ DELS ÒRGANS DE GOVERN		
Assemblea General	Consell d'Administració	Comissió de Control
160 consellers generals (C.G.)	21 vocals del consell	9 consellers generals
— 34 C.G. repr. corp. territorials	— 4 vocals en repr. corp.terr.	— 2 repr. corp. territorials
— 48 C.G. repr. entitats fundadores i d'interès social	(2 necessàriament CG del sector i 2 podran ser persones que no siguin CG i reuneixin els requisits adequats)	— 3 repr. fund. i interès social
— 58 C.G. repr. impositors	— 6 vocals en repr. E. fun. int. social	— 3 repr. impositors
— 20 C.G. repr. empleats	— 8 vocals en repr. impositors (6 seran necessàriament CG del sector i 2 podran ser persones que no siguin CG i reuneixin els requisits adequats)	— 1 repr. empleats
	— 3 vocal en repr. empleats	
SISTEMA D'ELECCIÓ		
Corp. Territorials		
— 15 CG designats pels consells comarcals a qui correspongui, segons un ordre rotatori mitjançant sorteig entre les 41 comarques de Catalunya, a base d'un CG per a cada comarca.		
— 8 CG (3 aj. de Barcelona, 1 cadascun aj. de Lleida, Tarragona, Girona, aj. Ciutat de Mallorca i aj. de Madrid)		
— 11 CG a corporacions locals escollides per sorteig (4 per la província de Barcelona, 1 per cadascuna de les províncies de Tarragona, Lleida i Girona, 1 pels municipis de Balears —exclosa Ciutat de Mallorca—, 1 pels municipis de la CA de Madrid, exclosa Madrid, 1 pels municipis de la CA d'Andalusia i 1 per la CA de València.		
Ass. i Fundacions		
— 20 CG per les següents entitats fundadores, a raó de 4 CG per cadascuna d'elles: Ateneu Barcelonès, Institut Agrícola de Sant Isidre, Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, Cambra de Comerç I. I N. de Barcelona i Foment del Treball Nacional (art. 6.6. Entitats fundadores per raó del seu origen).		
— 28 CG d'entitats d'interès social.		
Impositors		
S'elegiran mitjançant compromissaris designats per sorteig. Les oficines de la Caixa s'agruparan en 58 circumscripcions, amb criteris de proporcionalitat. Cada circumscripció elegirà 1 CG i seran les següents:		
— 13 circumscripcions per a la comarca del Barcelonès (10 Barcelona, 1 Badalona, 1 el conjunt de St. Adrià i Sta.Coloma, 1 per L'Hospitalet)		
— 10 circumscripcions, distribuïdes a raó de 2 per a cadascuna, de les següents comarques: Baix Llobregat, Vallès Occ., Vallès Or., Maresme i Segrià.		
— 8 Circumscripcions, a raó d'1 per cadascuna, coincidents amb l'agrupació de les comarques de Terra Alta-Ribera d'Ebre, Solsonès-Segarra, Pallars Sobirà-Alta Ribagorça, Alt Urgell-Cerdanya, La Garrotxa-Pla de l'Estany, el Pla d'Urgell-L'Urgell, Alt Camp-Baix Penedès i Conca de Barberà-Priorat		
— 19 circumscripcions coincidents amb les restants comarques de Catalunya		
— 3 circumscripcions per a Balears (1 Ciutat de Mallorca, 1 resta municipis illa de Mallorca, 1 agrupació illa de Menorca-Eivissa-Formentera)		
— 3 circumscripcions corresponents a la Comunidad de Madrid (2 pel municipi de Madrid, 1 resta municipis de la comunitat)		
— 1 circumscripció corresponent a la CA d'Andalusia.		
— 1 circumscripció corresponent a la CA de València		
Empleats		
Elecció directa d'entre tot el personal de la Caixa		
ALTRES OBSERVACIONS (DERIVADES DELS ESTATUTS DE 1990)		
— El Consell d'Administració designarà entre els seus membres una comissió executiva i una comissió d'obres socials, que actuaran per delegació. (De l'art.6.1.).		
— L'art. 36 dels estatuts manté operatiu el Mont de Pietat provinent de la fusió dels Monts de Pietat de la Verge de l'Esperança, que era el Mont de Pietat de l'antiga Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis i el Mont de Pietat de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona amb l'objectiu «d'atendre a persones econòmicament modestes, facilitant préstecs i crèdits amb garantia pignorativa de joies i altra classe d'objectes».		

Quadre 19. Caixa d'Estalvis del Penedès

COMPOSICIÓ DELS ÒRGANS DE GOVERN		
Assemblea General	Consell d'Administració	Comissió de Control
100 consellers generals (C.G.)	17 vocals del consell	10 consellers generals
— 20 C.G. repr. corp. territorials	— 3 vocals en repr. corp.terr.	— 2 repr. corp. territorials
— 30 C.G. repr. ass. i fundacions	— 5 vocals en repr. ass. i fun.	— 3 repr. ass. i fundacions
— 40 C.G. repr. impositors	— 7 vocals en repr. impositors	— 4 repr. impositors
— 10 C.G. repr. empleats	— 2 vocal en repr. empleats	— 1 repr. empleats
SISTEMA D'ELECCIÓ		
Corp. Territorials		
<p>Es reserva un 40% de CG pel consell comarcal de l'Alt Penedès i els ajuntaments que tingui la comarca, repartits a parts iguals entre el consell i els ajuntaments amb oficines obertes. L'ajuntament de Vilafranca del Penedès tindrà reservat 1 CG.</p> <p>L'altre 60% es distribuirà entre els consells comarcals on tingui oberta oficina la caixa. S'establirà un torn rotatori perquè totes les comarques, encara que sigui en successives renovacions, hi puguin obtenir representació.</p>		
Ass. i Fundacions		
<p>Designats per l'assemblea general a proposta del consell d'administració. Entitats relacionades en la modificació dels estatuts i reglament aprovats per resolució del Conseller d'Economia i Finances de 18/7/1994.</p>		
Impositors		
<p>Elegits mitjançant compromissaris designats per sorteig.</p> <p>S'establiran 40 circumscripcions amb un CG cadascuna, distribuïts ponderadament per cadascuna de les CCAA que tingui oficina oberta la caixa d'acord amb les següents prescripcions:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Reserva d'un 40% dels CG que corresponen a Catalunya per la comarca de l'Alt Penedès. Es prendrà com a circumscripció els municipis de la comarca, i en el cas de poblacions > 20.000 habitants, els districtes municipals. — A la resta de Catalunya les circumscripcions seran les comarques on la caixa tingui oficines operatives. 		
Empleats		
<p>La plantilla fixa es subdividirà en 5 categories laborals, cadascuna de les quals elegirà els seus representants, el nombre dels quals serà proporcional al total de la plantilla.</p>		

Quadre 20. Caixa d'Estalvis de Catalunya

COMPOSICIÓ DELS ÒRGANS DE GOVERN		
Assemblea General	Consell d'Administració	Comissió de Control
160 consellers generals (C.G.)	21 vocals del consell	7 consellers generals
— 25 C.G. repr. corp. territorials	— 3 vocals en repr. corp.terr.	— 1 repr. corp. territorials
— 55 C.G. repr. ass. i fundacions	— 7 vocals en repr. ass. i fun.	— 2 repr. ass. i fundacions
— 60 C.G. repr. impositors	— 8 vocals en repr. impositors	— 3 repr. impositors
— 20 C.G. repr. empleats	— 3 vocal en repr. empleats	— 1 repr. empleats
SISTEMA D'ELECCIÓ		
Corp. Locals i Territorials		
— 13 CG designats pels consells comarcals, segons un ordre rotatori elegits per sorteig d'entre les 41 comarques de Catalunya.		
— 12 CG designats per les següents corporacions municipals: 5 per Barcelona, 1 per cadascun dels ajuntaments de L'Hospitalet de Llobregat, Badalona, Sabadell, Terrassa, Lleida, Santa Coloma de Gramanet i Mataró.		
Corporació Fundacions		
Els elegirà la Diputació Provincial de Barcelona.		
Impositors (*)		
Els CG s'elegiran mitjançant compromissaris designats per sorteig. S'agruparan les oficines de la Caixa en 60 circumscripcions, a cadascuna de les quals correspondrà 1 CG. Les circumscripcions són:		
— 12 per a la comarca del Barcelonès (10 coincidents amb els districtes municipals de Barcelona, 1 L'Hospitalet, 1 a l'agrupació dels municipis de Badalona, Sta.Coloma de Gramanet i St. Adrià del Besós)		
— 9 distribuïts entre les comarques del Baix Llobregat (4), el Vallès Occidental (3) i el Vallès Oriental (2)		
— 37 coincidents amb les restants comarques de Catalunya		
— 1 per la CA de Madrid		
— 1 per la CA de València		
Empleats		
Elegits directament pel personal de la caixa, aplegats en una sola circumscripció electoral.		
ALTRES OBSERVACIONS		
— El consell d'administració designarà una comissió d'obres socials. (De l'art. 44).		
(*) En el cas que per raó de la presència de la caixa en una comarca actualment no representada, o que normativament fos obligada la representació d'una comunitat autònoma diferent de la catalana, s'assignaran les circumscripcions corresponents.		

Quadre 21. Caixa d'Estalvis de Girona

COMPOSICIÓ DELS ÒRGANS DE GOVERN		
Assemblea General	Consell d'Administració	Comissió de Control
120 consellers generals (C.G.)	17 vocals del consell	5 consellers generals
— 24 C.G. repr. corp. locals (altres)	— 3 vocals en repr. corp. locals	— 1 repr. corp. locals
— 36 C.G. repr. corp. fundadora	— 5 vocals en repr. corp. fundadora	— 1 repr. corporació fundadora
— 47 C.G. repr. impositors	— 7 vocals en repr. impositors (*)	— 2 repr. impositors
— 13 C.G. repr. empleats	— 2 vocal en repr. empleats	— 1 repr. empleats
SISTEMA D'ELECCIÓ		
Corp. Locals		
— 12 CG designats pels consells comarcals, segons un ordre rotatori elegit per sorteig, d'entre totes les comarques de Catalunya.		
— 9 CG designats per les següents corporacions municipals: 3 per Girona, 1 per cadascun dels ajuntaments de Figueres, Olot, Blanes, Salt, Sant Feliu de Guíxols i Palafrugell.		
— 3 CG assignats, mitjançant sorteig, als municipis de les comarques gironines, allà on l'entitat tingui Oficina, exceptuant les esmentades anteriorment. Aquests ajuntaments hauran de ser de comarques diferents.		
Corporació Fundadora		
Els elegirà la Diputació de Girona.		
Impositors		
Els CG s'elegiran mitjançant compromissaris designats per sorteig.		
S'agruparan les oficines de la caixa en 47 circumscripcions, degudament ponderades, a les quals correspondrà l'elecció d'1 CG a cadascuna.		
Empleats		
Elegits directament pel personal de la caixa en un sol col·legi electoral. Cadascuna de les candidatures que es presentin, però, hauran d'incloure candidats de les següents zones i categories laborals:		
— Zones: Serveis Centrals-Gironès, Pla de l'Estany-Garrotxa, Ripollès, Cerdanya-Alt i Baix Empordà-Selva i resta de comarques.		
— Categories laborals: caps i titulats —oficials superiors-oficials 1ª i 2ª—, auxiliars, ajudants d'estalvi, oficis diversos i telefonistes.		
ALTRES OBSERVACIONS		
(*) 5 necessàriament elegits entre els CG del sector, i 2 podran ser-ho entre persones no CG que reuneixin els requisits adequats de professionalitat.		

Quadre 22. Caixa d'Estalvis de Tarragona

COMPOSICIÓ DELS ÒRGANS DE GOVERN		
Assemblea General	Consell d'Administració	Comissió de Control
112 consellers generals (CG)	18 vocals del consell	6 consellers generals
— 56 CG repr. corp. fundadora ajuntaments i consells comarcals	— 3 vocals en repr. corp.local — 6 vocals en repr. corp. fundadora	— 1 repr. corp. locals — 2 repr. corp. fundadora
— 42 CG repr. ass. i fundacions	— 7 vocals en repr. impositors	— 2 repr. impositors
— 14 CG repr. impositors	— 2 vocal en repr. empleats	— 1 repr. empleats
SISTEMA D'ELECCIÓ		
Corp. fundadora, ajuntaments i consells comarcals		
— 38 CG nomenats per la Diputació Provincial de Tarragona, com a corporació fundadora. Poden ser tant representants de corporacions locals, com també representants d'entitats de caràcter cultural, científic, benèfic, cívic, econòmic o professional.		
— 10 CG designats pels deu consells comarcals de la província de Tarragona.		
— 3 CG designats per tres dels altres consells comarcals de Catalunya on la caixa tingui presència i seguint un torn rotatori.		
— 5 CG designats pels ajuntaments de les comarques tarragonines elegits per sorteig, ponderant la distribució geogràfica i el grau de presència de la caixa.		
Impositors		
Els CG s'elegiran mitjançant 1680 compromissaris designats per sorteig. El territori d'actuació de la caixa es divideix en 42 circumscripcions, degudament ponderades, a cadascuna de les quals se li assignarà 40 compromissaris.		
Empleats		
Elegits directament pels empleats distribuïts en 2 grups laborals.		
ALTRES OBSERVACIONS		
El consell d'administració pot delegar les seves facultats en una comissió delegada, la qual té, ultra les seves pròpies funcions, el caràcter de comissió delegada d'obres socials. (De l'article 27).		

B) Quadres que comparen entre totes les caixes els principals trets dels seus òrgans de govern

Un cop convingudes en les conclusions de l'apartat anterior ara compararem els òrgans de govern de les caixes entre sí mateixes, per esbrinar la sensibilitat de cada caixa respecte el pes que dóna a cadascun dels diversos sectors que integren l'assemblea general i a l'arrelament territorial que posen de relleu amb l'anomenat efecte seu.

Per a poder fer aquesta comparança amb les dades dels quadres de cadascuna de les caixes, que hem analitzant en l'apartat anterior, s'han elaborat els següents quadres del número 23 a 29 que confronten els trets més significatius de la configuració de les assemblees generals de totes les caixes, pel que fa als aspectes assenyalats.

El quadre 23 es refereix al pes dels quatre sectors socials públics i privats que són representats a l'assemblea general, expressat en percentatge de consellers generals a l'assemblea. De l'anàlisi d'aquest quadre se'n poden extreure les següents dades, que tot i no representar grans diferències entre les caixes analitzades, sí que indiquen unes determinades tendències:

- Pel que fa al sector de corporacions territorials, s'observa que de les caixes de fundació privada, la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona és la que major pes dóna a aquest sector amb un 21,25%, per sobre del 20% de la resta de les caixes del mateix origen. Cap d'elles, però, arriba al 25% permès per la Llei.
- La confrontació d'aquestes dades, de les caixes de fundació privada respecte les caixes fundades per corporacions provincials, no és comparable, ja que totes les caixes de fundació pública sumen el mateix percentatge del 50% de representants elegits per corporacions territorials.
- Respecte el sector d'associacions i fundacions, cal assenyalar que la Caixa de Manresa és la que dóna un menor pes a aquest sector, un 28,5%, per sota, doncs, del 30% de la resta de caixes de fundació privada. Cap, però, arriba al 35% permès per la Llei.
- En el cas del sector d'impositors, cal assenyalar que la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, la Caixa de Catalunya i la Caixa de Tarragona són les que donen un menor pes a aquest sector. La resta de caixes sí que esgota el 40% de representació que li és permès per la Llei.
- En el sector d'empleats, cal posar de relleu que les mateixes caixes anteriors (CEPB, Catalunya i Tarragona) són les que major pes donen als empleats (12,5%-12,5%-12,5%), per sobre, doncs, de la resta de caixes que es mantenen en un 10%, llevat de Caixa Manresa que arriba al 11,5%. Totes les caixes, però, per sota del 15% permès per la Llei.

Quadre 23. El pes dels sectors a l'Assemblea General de cada caixa

	Caixa Sabadell	Caixa Terrassa	Caixa Manresa	Caixa Laietana	Caixa E.i P. Barcelona	Caixa Penedès	Caixa Manlleu	Caixa Catalunya (*)	Caixa Girona (*)	Caixa Tarragona (*)
Corp. terr.	20%	20%	20%	20%	21,25%	20%	20%	15,6%	20%	50% junt amb
Assoc. i Fund.	30%	30%	28,5%	30%	30%	30%	30%	34,4%	30%	Corp. Fund.
Impositors	40%	40%	40%	40%	36,25	40%	40%	37,5%	39,1%	37,5%
Empleats	10%	10%	11,5%	10%	12,5%	10%	10%	12,5%	10,9%	12,5%

(*) Les caixes de fundació pública local elegeixen com a entitat fundadora a representants de les corporacions locals.

Els quadres 24, 25, 26 i 29 es refereixen als percentatges que representen els diversos components que formen cadascun dels sectors representats en les assemblees generals: corporacions territorials, impositors i entitats socials i fundadores

Del quadre 24, referit a les corporacions territorials, es pot observar que, pel que fa a les caixes de fundació privada, en la majoria de caixes, el percentatge de consellers generals elegits pels ajuntaments i els consells comarcals és repartit al 50%, llevat de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona que reserva un 56% als ajuntaments, i de la Caixa Penedès que solament els hi reserva un 20%, i la Caixa Manresa un 45%.

Quadre 24. Corporacions Territorials: distribució entre Ajuntaments i Consells Comarcals

	Caixa Sabadell	Caixa Terrassa	Caixa Manresa	Caixa Laietana	Caixa E.i P. Barcelona	Caixa Penedès	Caixa Manlleu	Caixa Catalunya (*)	Caixa Girona (*)	Caixa Tarragona (*)
Ajuntam.	50%	50%	45%	50%	56%	20%	50%			
Consells Comarc.	50%	50%	55%	50%	44%	80%	50%			

(*) No és comparable amb la resta de caixes, ja que les corporacions locals fundadores (Diputacions Provincials) asseguren l'arrelament al seu àmbit local primordialment pel sector d'entitats associatives i fundacionals.

El quadre 25 posa de relleu el percentatge que del total de consellers generals de les corporacions territorials són reservats pels ajuntaments i/o consells comarcals seu de les caixes. És de destacar la importància que donen a l'arrelament local la Caixa de Sabadell, que reserva un 20% dels C.G. a l'ajuntament de la seva ciutat. La resta de caixes que donen un valor a aquesta representació són Caixa Terrassa, CEPB i Penedès. Les altres caixes de Manresa, Laietana i Manlleu no reserven cap lloc directe per l'Ajuntament de la seva localitat. Totes les caixes, menys la de Manresa i la CEPB, estableixen que com a mínim un 40% dels CG del sector ha de correspondre als municipis de la comarca on radica l'entitat.

Quadre 25. Efecte seu dins la representació de les Corporacions Territorials

	Caixa Sabadell	Caixa Terrassa	Caixa Manresa	Caixa Laietana	Caixa E.i P. Barcelona	Caixa Penedès	Caixa Manlleu	Caixa Catalunya (*)	Caixa Girona (*)	Caixa Tarragona (*)
Reserva directa Aj. seu social	20%	10%			8,8%	5%				
Reserva directa Comarc. seu social	Elegits per resta Aj. com a rca: 10% elegits per Consell Comarc. 10%	Mínim elegits pels Aj. i el Consell Comarc. 40%		El 50% dels CG designats pel total dels Ajun. de Cat.		Mínim elegits pels Ajun. i el Con. Comarc. 40%	Mínim elegits pels Ajun. i el Con. Comarc. 40%			

(*) No és comparable amb la resta de caixes, ja que les corporacions locals fundadores (Diputacions Provincials) asseguren l'arrelament al seu àmbit local primordialment pel sector d'entitats associatives i fundacionals.

En el quadre 26, referit al sector d'impositors, podem observar que de les caixes fundades per corporacions provincials, solament la Caixa Catalunya reserva un percentatge d'aquest sector per la seva comarca seu (20% dels CG). També podem observar que totes les caixes de fundació privada reserven un mínim del 40% dels CG pels impositors domiciliats a la seva comarca seu, llevat de la de Manlleu, que li reserva un mínim del 37,5% i la CEPB que els hi reserva el 22,4%.

Quadre 26. Impositors

	Caixa Sabadell	Caixa Terrassa	Caixa Manresa	Caixa Laietana	Caixa E. i P. Barcelona	Caixa Penedès	Caixa Manlleu	Caixa Catalunya	Caixa Girona	Caixa Tarragona
Mínim % CG, elegits a la Comarc. seu	40% Comarc. Vallès Occiden.	40% Comarc Vallès Occiden.	40% Comarc Bagues	40% Comarc Maresme	22,4% Comarc Barcelon.	40% Comarc Alt Penedès	37,5% Comarc mínim per a la Comarc. d'Osona	20% Comarc Barcelon.		

De les dades del quadre 27, referit a associacions i fundacions, podem extreure'n que, almenys en els estatuts, solament tres caixes expliciten un percentatge de CG per determinades institucions pertanyents a la seva localitat seu: la Caixa de Sabadell, la Caixa Laietana i la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona. En el cas de la Caixa Laietana la reserva del 50% d'aquest CG és per l'associació d'Amics del seu fundador, J.Garcia Oliver, i en el cas de la Caixa d'Estalvis i Pensions, la reserva del 41% dels CG és repartida amb les cinc entitats considerades fundadores: Ateneu Barcelonès, l'Institut Agrícola de Sant Isidre, la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, la Cambra de Comerç Industria i Navegació de Barcelona i el Foment del Treball Nacional.

Quadre 27. Associacions i entitats fundacionals

	Caixa Sabadell	Caixa Terrassa	Caixa Manresa	Caixa Laietana	Caixa E. i P. Barcelona	Caixa Penedès	Caixa Manlleu	Caixa Catalunya (*)	Caixa Girona (*)	Caixa Tarragona (*)
% CG Reservat entitats localitat de la seu	46% Corres. a 11 entitats locals			50% Designat per Ass. Amics J. Garcia Oliver	41% Corres. a 5. entitats locals					

(*) L'entitat fundadora és la Diputació Provincial respectiva.

En el quadre 28 es pot fer una ponderació del grau d'arrelament territorial de cada caixa en relació a la seva seu fundacional. Tal com s'ha comentat en l'apartat anterior, hem considerant com efecte seu, en el cas de les caixes de fundació privada, la seva comarca d'origen, llevat de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona que es considera tot Catalunya, i en el cas de les caixes de fundació pública es considera seu la província origen de la seva corporació fundadora. Les dades de cada caixa són extretes de les estimacions de l'efecte seu a cada caixa fetes, així mateix, en l'apartat anterior. Atenent doncs, als estatuts consultats, i amb les reserves efectuades en el seu moment que podrien distorsionar aquest quadre, podem comparar l'efecte seu de les caixes catalanes subdividint-les en tres grups:

el que formaria la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, el que formarien la resta de caixes de fundació privada i el grup de caixes de fundació pública.

En primer lloc, doncs, cal valorar la importància de l'efecte seu de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona que arriba a concretar-se amb un arrelament a l'àmbit territorial català d'un mínim del 61% dels seus CG. En la resta de caixes de fundació privada, cal posar de relleu que la caixa amb una major sensibilitat pel que es pot considerar el seu territori seu, és la Caixa d'estalvis de Sabadell. Pel que fa a les caixes de fundació pública provincial, el major grau de sensibilitat pel seu territori fundacionals és la Caixa de Catalunya.

Quadre 28. Estimació del percentatge de consellers de les assemblees generals domiciliats en el territori que s'ha delimitat com seu de cadascuna de les caixes

	Caixa Sabadell (1)	Caixa Terrassa (2)	Caixa Manresa (3)	Caixa Laietana (4)	Caixa E. i P. Barcelona (5)	Caixa Penedès (6)	Caixa Manlleu (7)	Caixa Catalunya (8)	Caixa Girona (9)	Caixa Tarragona (10)
% CG	38	27	16	36	61	24	23	55	40	47

(1), (2), (3), (4), (6) i (7): àmbit seu comarcal. (5): àmbit seu Catalunya. (8), (9) i (10): àmbit seu província.

En el quadre 29, que es refereix al nombre de grups professionals en el que es subdivideix la representació dels empleats a les assemblees generals, podem observar que únicament les Caixes Laietana, la C.E.P.B. la Caixa de Catalunya i la Caixa de Girona permeten elegir els representants dels empleats amb independència de la categoria laboral a la qual pertanyin.

Quadre 29. Empleats

	Caixa Sabadell	Caixa Terrassa	Caixa Manresa	Caixa Laietana	Caixa E. i P. Barcelona	Caixa Penedès	Caixa Manlleu	Caixa Catalunya	Caixa Girona	Caixa Tarragona
Grups Laborals en els que es divid. la repres.	2	2	4	1	1	5	4	1	1	2

Combinant les diverses observacions derivades de l'anàlisi d'aquests quadres comparatius, es pot concloure que cada caixa ha aprofitat els marges d'autonomia que la llei atorga a les caixes en la concreció dels percentatges de representació de cadascun dels quatre sectors amb dret a representació als òrgans de govern²¹⁷ per introduir en els estatuts la seva especial sensibilitat política, social i territorial, pel que fa a quins sectors i subsectors han de tenir un major pes a l'hora de definir les orientacions de la gestió de cadascuna de les caixes.

217. Veure el Decret 190/1989, d'1 d'agost, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvi i de la convocatòria i funcionament d'aquests, modificat pel Decret 141/1994, de 16 de maig, pel Decret 172/1994, de 14 de juny, pel Decret 308/1997, de 9 de desembre, i pel Decret 266/2003, de 4 de novembre.

Aquesta especial sensibilitat de cada caixa, a l'hora d'ajustar els seus criteris de com vol definir els marges d'autonomia que la llei li atorga per elegir els seus òrgans de govern, cal posar-la de relleu perquè expressa la riquesa de matisos que conforma el teixit polític, econòmic i social dels diversos àmbits territorials de cadascuna de les caixes a l'hora de decidir la configuració dels òrgans de govern que hauran de materialitzar la voluntat fundadora de protectora social de cada caixa.

En tot cas, es pot reafirmar a grans trets, i amb els matisos ja assenyalats que les caixes catalanes de fundació privada han optat per donar una especial preponderància a la representació dels impositors en els seus òrgans de govern, que es complementa amb una important representació d'entitats fundadores i associacions arrelades als seus àmbits d'actuació, una moderada representació de corporacions territorials i una modesta participació de representant dels empleats. Les caixes de fundació pública, al seu torn, volen compensar la representació del 50% de corporacions territorials, donant una representació principal als impositors i una modesta participació als empleats.

Finalment, cal de nou assenyalar la importància que, tant les caixes d'origen de fundació privada com d'origen de fundació pública, donen a l'arrelament territorial dels representants dels òrgans de govern a la zona que cada caixa estima com a més pròpia.

Tot plegat, un suma interrelacionada de sectors socials i territoris representats als òrgans de govern de les caixes que pot expressar d'una manera equilibrada els interessos de protecció social dels usuaris i els territoris on es desenvolupa la seva activitat, procurant, al mateix temps, que no es perdi l'ancorament amb la seva zona territorial vocacional.

3. PRIMERES CONCLUSIONS SOBRE L'EVOLUCIÓ DELS OBJECTIUS DE PROTECCIÓ SOCIAL I ELS ÒRGANS DE GOVERN DE LES CAIXES CONTEMPLATS EN ELS SEUS ESTATUTS

Tal i com hem dit en l'inici d'aquest capítol, el propòsit que ens orientava l'examen de l'evolució de la plasmació en els estatuts de cada caixa de la legislació general en matèria d'objectius de protecció social i d'òrgans de govern de les caixes, era el de reconèixer el protagonisme de les caixes com agents impulsors de protecció social en la construcció del nostre Estat de Benestar i el caràcter participatiu i democràtic dels seus òrgans de govern.

Al mateix temps, la nostra voluntat era la de defensar que ambdós aspectes, objectius i òrgans de govern, reuneixen les característiques de interès general i participació democràtica i que són pròpies de les empreses d'economia social, tal i com veurem posteriorment en l'apartat 3 del capítol V, a fi de poder donar arguments contraris a la seva transformació en societats de capital i propugnar l'aprofundiment en el reconeixement del seu caràcter d'empreses d'economia social com a la millor garantia per mantenir la seva històrica actuació protectora social.

A continuació resumim el resultat final d'aquest examen que ens confirmen les finalitats protectores socials d'interès general de les caixes, i l'actual configuració d'uns òrgans de govern participatius i democràtics.

3.1. Objectius de protecció social d'interès general

De l'anàlisi dels d'evolució dels objectius de protecció social de les caixes expressats en els seus estatuts, se'n desprèn una fil conductor que, partint d'una paternalista voluntat fundadora de protecció social dels sectors socials d'economia més feble mitjançant el foment de l'estalvi, va evolucionant cap una concepció més ampla d'interès general, que l'encadena amb el procés de construcció de l'Estat de Benestar.

Així, les antigues referències dels documents fundacionals a fomentar la previsió, combatre la misèria pública, despertar la idea de la propietat (Caixa de Manlleu), o fomentar l'hàbit de l'economia per difondre la moral, evitar el vici, propagar el crèdit (Caixa de Manresa) es van anar complementant amb l'aparició d'altres caixes amb l'objectiu de constituir pensions o capitals per a la vellesa (Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona) o la voluntat de facilitar fons per evitar la despoblació de les comarques catalanes i contribuir amb la inversió dels seus fons al desenvolupament agrícola, industrial i comercial (Caixa de Catalunya).

Actualment, en els estatuts actuals s'insisteix en el foment del sentit de la previsió i la pràctica de l'estalvi i contribuir al desenvolupament econòmic i social de la comunitat en l'àmbit d'actuació de la caixa, juntament amb la voluntat de destinar els seus excedents a garantir la solvència de les entitats i fer obres socials. La majoria de caixes mantenen en el seus estatuts el caràcter d'entitat benèfica-social sense ànim de lucre (Caixa de Terrassa, Caixa de Manlleu, Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, Caixa del Penedès, Caixa de Catalunya, Caixa de Girona i Caixa de Tarragona).

Es podrien sintetitzar que els objectius de protecció social d'interès general de les caixes, en tant que entitats de naturalesa fundacional i sense ànim de lucre, es manifesten en l'actualitat amb el manteniment de la seva voluntat històrica d'oferir uns serveis d'estalvi i crèdit útil per a tota la societat, impedit l'exclusió financera de cap sector social, tot complementant-la amb la voluntat d'utilitzar aquests recursos recaptats i els excedents que generi la seva administració per a contribuir al desenvolupament econòmic i al benestar social de l'àmbit d'actuació de cadascuna de les caixes.

3.2. Òrgans de govern participatius i democràtics

De l'anàlisi de l'evolució dels òrgans de govern de les caixes en els seus estatuts, se'n desprenen dos trets principals: el procés que condueix cap a la seva democratització i el seu arrelament territorial a la seva zona d'origen.

Aquest procés democratitzador s'obre amb el RD 2290/77, de 27 d'agost, i culmina amb la Llei 15/1985, de caixes d'estalvis de Catalunya, amb les modificacions posteriorment incorporades. És a partir d'aquestes normatives que els estatuts de cada caixa trenquen amb les antigues fórmules organitzatives que les diferenciaven.

Tres són els grups de caixes en que podem subdividir aquestes diferents formes organitzatives que contemplaven els antics estatuts:

1. La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis que tenia uns òrgans de govern basats en socis protectors i socis impositors, la Caixa d'estalvis de Manlleu que basava els seus en un grup de socis anomenats adjunts i amb la presència al consell del rector de la parròquia i l'alcalde de Manlleu, i la Caixa del Penedès que s'organitzava en una junta de govern també amb la presència com a vocals nats de l'alcalde de Vilafranca del Penedès, dos rectors de les parròquies i del president d'una associació catòlica de la vila i vuit vocals elegits per un cos de socis també anomenats adjunts.
2. La resta de caixes de fundació privada que estaven presidides pels alcaldes de la localitat seu i contaven en les seves juntes amb la presència dels rectors de la parròquia i d'altres vocals nomenats pels governadors civils de la província, a proposta en ternes de la pròpia junta de govern.
3. Les caixes fundades per les corporacions provincials en les que els òrgans de govern eren elegits per la pròpia Diputació.

Amb la Llei de caixes d'estalvis de Catalunya es consoliden uns òrgans de govern participatius i democràtics instrumentats sobre la base de quatre grups de representants: les corporacions territorials, les entitats fundadores i les institucions de caràcter cultural, científic,

benèfic, cívic, econòmic o professional de reconegut arrelament en l'àmbit territorial de cada caixa, els impositors i els empleats.

Seguint el fil de la reflexió de Rodríguez Coarasa, sobre el significat i les manifestacions del nostre Estat Social instituit per l'article 1 de la Constitució Espanyola, es pot afirmar que amb aquesta representació d'entitats de caràcter plural, impositors i empleats en els òrgans de govern de les caixes, el legislador aprofundeix en el desplegament de l'Estat Social desenvolupant preceptes que poden ser considerats com a manifestacions de democràcia social, com el darrer incís de l'article 9.2 CE, que encarrega als poders públics: «facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social», i el primer paràgraf de l'article 129.2 CE: «els poders públics promouran eficaçment les diverses formes de participació en l'empresa i fomentaran, mitjançant una legislació adequada, les societats cooperatives».²¹⁸

Aquestes són les principals característiques de la traducció que les caixes catalanes han fet en els seus estatuts d'aquesta legislació dels òrgans de govern, democratitzadora i participativa:

1. En les caixes d'origen fundacional públic, el grup amb major representació correspon a les corporacions, sense que aquesta representació de les administracions públiques i de les entitats i les corporacions de dret públic, fins i tot quan tenen la condició d'entitat fundadora, pugui superar, en conjunt, el 50% dels drets de vot en cadascun dels organismes que conformen els òrgans de govern.
2. Deixant de banda aquesta excepció, els impositors són el sector amb major representació en totes les caixes catalanes, tant d'origen fundacional públic com privat. En sis de les deu caixes, esgoten el percentatge màxim del 40% de la seva forquilla de representació i en les quatre restants, el percentatge mínim és del 36,25%.
3. En els òrgans de govern de les caixes de fundació privada, les entitats fundacionals i les associatives de reconegut arrelament territorial d'aquelles, representen un 30% de les assemblees generals, llevat de la Caixa de Manresa en la que representen un 28,5%.
4. En les caixes de fundació d'origen privat, les corporacions territorials representen el 20% de les assemblees generals, llevat de la Caixa d'Estavis i Pensions de Barcelona en la que representen el 21,25%. Les corporacions locals, són representades pels ajuntaments o els consells comarcals amb proporcions diferents. Aquestes diferències sembla clar que estan relacionades amb la percepció política que els redactors dels estatuts varen tenir sobre les majories i minories polítiques representades en aquestes institucions públiques.
5. Els empleats de les caixes tenen una representació a les assemblees generals que oscil·la entre el 10% i el 12,5%. La diversa divisió en categories laborals que es dona en la majoria de caixes, a l'hora d'eleger els representants del grup dels empleats, segurament és una reminiscència del sistema de representació de l'antic sindicalisme vertical. En tot cas, es tracta de la major representació laboral en òrgans de govern

218. Veure RODRÍGUEZ COARASA, C.: «El Estado Social: alcance, significada y manifestaciones». *El modelo social en la Constitución Española de 1978*. SEMPERE NAVARRO, A.V. (dir.), MARTÍN JIMÉNEZ, R. (coord.). Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Madrid, 2003, pp. 1285-1287, on defensa que el concepte d'Estat Social integra en el seu sí la democràcia política i la democràcia social, que al seu torn, inclou la democràcia econòmica i la democràcia social. Per l'autora, els preceptes de la CE que es poden considerar com a manifestacions de democràcia social són en els articles 6, 7, 9.2, 20.3, 27.5, 27.7, 36, 52, 129 i 131.

Veure també ROJO TORRECILLA, E. I CAMAS RODA, F.: «Comentario del artículo 129.2 de la Constitución Española de 1978 y su desarrollo (Con especial atención a la participación en la empresa)». *El modelo social en la Constitución Española*. SEMPERE NAVARRO, V. (dir.), MARTÍN JIMÉNEZ, R. (coord.) Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Madrid, 2003, pp. 1496-1503, on analitzen el que significa el desenvolupament d'aquest article 129.2 pel foment de les cooperatives i també per les altres formes jurídiques de empresa que integren el sector de l'economia social.

d'empreses catalanes de qualsevol forma societària. García Prieto, posen de relleu l'ample règim de cogestió que per els treballadors representa la legislació sobre caixes d'estalvi a partir de la publicació del RD 2290/1977, afirmant que aquesta norma: "ha regulado en nuestro país las más altas cotas de participación de los trabajadores en los órganos de decisión de estas entidades (y también de cualquier otro tipo de empresas, si atendemos al criterio cuantitativo)."²¹⁹

Una altra característica de la composició dels òrgans de govern dels estatuts de cada caixa és el pes del que s'anomena l'efecte seu, és a dir, la reserva de consellers generals per al territori que hem considerat com a seu de cada caixa, relacionades amb el total de CG de les assemblees generals. Segons les estimacions efectuades, aquesta reserva de CG pel territori considerat com a seu per les caixes, es concreta en unes forquilles que van des d'un mínim del 16% a un màxim del 38% en les caixes de seu comarcal, d'un mínim d'un 38% a un màxim d'un 55% en les caixes de seu provincial i un percentatge total del 61% en el cas de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, considerant tot Catalunya com a seu territorial.

S'afegeix, doncs, a la característica democràtica i participativa dels òrgans de govern de les caixes, la característica d'arrelament territorial dels òrgans de govern a les seves zones considerades seu. Ambdós elements combinats poden constituir sens dubte una representació molt qualificada de les necessitats protectores socials dels seus respectius àmbits d'actuació, tot mantenint un ancorament amb la perspectiva del territori que cada caixa estima com a més propi.²²⁰

Fent una interpretació extensiva dels principis de justícia social de Rawls als objectius i als òrgans de govern de les caixes d'estalvis, es podria arribar a afirmar que les caixes tenen tots els elements per poder ser considerades com organitzacions basades en un sistema de cooperació, en les que es dona una coincidència d'interessos comuns que apunten a afavorir els seus membres distribuïnt correctament els fruits de la seva col·laboració.²²¹

219. Veure, García Arce, M^a.C, i PRIETO JUÁREZ, J.A. *Acción Social en la Empresa*. Editorial Trotta, Madrid, 2004, p. 118.

220. Veure BEDEL CÁMARA, B.: «La vinculació territorial de las cajas de ahorros». *Papeles de Economía Española*. N° 100. Vol. I. Madrid, 2004, pp. 307-319, on demostra com a aquesta vinculació territorial de les caixes a les seves zones històriques d'origen, que s'expressa en la composició dels òrgans de govern, és també perceptible en el desenvolupament de la major part de la seva activitat, que encara es manté a la zones històriques d'actuació tradicional, i en el desenvolupament d'una red socio-cultural, majoritàriament ubicades a les zones d'origen.

221. Veure RAWLS, J.: *Théorie de la justice*. Éditions du Seuil. Paris, pp. 30-34.

Capítol IV

BALANÇ ECONÒMIC I SOCIAL DE L'ACTIVITAT DE LES CAIXES

Les caixes d'estalvis que van ser creades originàriament com entitats benèfiques destinades a la protecció social dels ciutadans mitjançant l'utilització dels serveis financers, han concretat aquesta voluntat fundadora de diversa manera en el decurs del temps convertint-se alhora en impulsores del nostre Estat de Benestar.

Aquesta activitat protectora social i impulsora del nostre Estat de Benestar l'han dut a terme les caixes mitjançant la seva activitat pròpiament financera i mitjançant la distribució dels seus excedents. Malgrat les limitacions d'aquest treball, tractarem en aquest capítol de donar elements per valorar-ne els seus resultats.

Així, en un primer apartat parlarem de l'activitat de les caixes com a subministradores de productes i serveis financers, en un segon apartat de l'aplicació a obres socials dels excedents produïts amb aquesta activitat, i finalment, en un tercer apartat, sintetitzarem la seva relació amb la protecció social i la configuració de l'Estat de Benestar a Catalunya.

1. L'ACTIVITAT FINANCERA

Quatre són els principals trets que identifiquen històricament les actuacions de les caixes en tant que entitats financeres a Catalunya:

1. Impedir l'exclusió financera dels sectors socials amb menys recursos afavorint l'estalvi i el crèdit en condicions equitatives.
2. Colaborar en impulsar els serveis de previsió socials públics i complementar-los.
3. Distribuir en determinats períodes històrics finançament privilegiat per l'inversió pública i privada qualificades per les autoritats.
4. Afavorir el desenvolupament econòmic i social català amb una extensa xarxa d'oficines, una completa oferta de productes i serveis financers i amb les inversions dels recursos captats.

Si bé aquests principals trets es van interrelacionant en l'esdevenir cronològic de l'activitat de les caixes, són també l'expressió de les característiques més sobresortints dels quatre períodes en les que dividirem l'anàlisi de l'activitat financera de les caixes catalanes.

Així, el primer període anirà des dels seus inicis fins la fundació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis. El segon període, que s'inicia amb la fundació de la nova caixa arribarà fins el final de la guerra civil de 1939. El tercer període s'inicia amb el nou règim dictatorial i arriba fins la democratització dels òrgans de govern de les cai-

xes i la seva equiparació operativa amb els bancs, establerta pel Decret 2290/77, de 27 d'agost. El quart període partirà de l'inici de l'exercici de les competències exclusives de la Generalitat en caixes d'estalvis i arriba fins l'actualitat.

En un apartat a part, farem referència a l'activitat de l'únic mont de pietat avui viu a Catalunya, integrat a la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona.

Finalment, ens referirem a les principals dades econòmiques i socials del conjunt de les caixes catalanes, el què representen en el si de la CECA i el seu pes en el conjunt del sistema financer espanyol.

1.1. Dels inicis fins a la fundació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis

Tal com hem indicat en el capítol I, la primera activitat financera de les caixes, tindrà per objectiu fomentar l'estalvi de les classes populars per tal que aconseguixin acumular uns fons monetaris suficients per atendre els seus estats de necessitat, especialment les situacions d'atur, la malaltia i la vellesa. Aquesta activitat recaptadora d'estalvi de les caixes era impulsada mitjançant la retribució de l'estalvi dipositat i la garantia al impositor que podia lliurement reintegrar-lo en el moment que volgués.

Recordem que a Espanya, en aquest primer període, no hi havia cap sistema de previsió social públic i tot era fiat al propi esforç de previsió personal de les persones individualment o amb associació amb d'altres en alguna entitat de tipus mutual. Per altra banda, cal posar de nou de relleu que la banca privada, en aquells anys, tampoc tenia ni una estructura empresarial ni una oferta de productes i serveis que pogués ser adequada per les necessitats dels sectors més modestos.

Una altra de les activitats financeres de les caixes en aquest primer període serà la de subministrar fons als monts de pietat perquè puguin facilitar crèdits al mateix sector social al que es dirigien les caixes, a un interès equitatiu en relació als interessos amb que eren retribuïts els estalvis, i evitar, així, als seus clients haver de recórrer a d'altres subministradors de crèdits que fixaven condicions usureres.

Així, podem sintetitzar que en el decurs d'aquests anys les operacions de passiu es van limitar a la captació i retribució dels dipòsits en llibretes d'estalvi i que les operacions d'actiu amb els recursos captats, generadores del necessari excedent amb els que retribuir aquell estalvi, en general tenien aquestes possibles destinacions:

- a) El finançament dels crèdits atorgats pels monts de pietat (les caixes que en tenien).²²²
- b) Els crèdits concedits directament per les pròpies entitats a industrials i institucions. Eren crèdits bàsicament hipotecaris, ja que en aquella època els crèdits personals es consideraven propis de la banca.
- c) Els dipòsits a la Caja General de Depósitos y Consignaciones. Dipòsits que tot i la seva garantia pública es considerava de poca fiabilitat, atesos els problemes de pagament en els terminis establerts, tant del principal com dels interessos.²²³
- d) L'entrega als anomenats «conservadors de capital». Persones físiques que rebien el dipòsit a títol de préstec amb l'obligació de garantir la seva liquiditat immediata.

222. De les caixes analitzades en aquest treball, en aquell període, únicament tenien Mont de Pietat o Monte-Pio, la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona i la Caixa d'Estalvis de Manresa (aquest darrer dissolt l'any 1907).

223. La Caja General de Depósitos y Consignaciones va ser creada pel Ministeri d'Hisenda l'any 1852 amb la finalitat de convertir-la en subministradora de tresoreria per a l'administració pública mitjançant la captació de dipòsits i la posterior inversió en préstecs per a l'Estat i la subscripció de deuta pública. Aquestes necessitats de tresoreria pública van impedir, però, que la Caja General complís la seva obligació de mantenir fins a un terç dels seus dipòsits en metàl·lics i sense termini fixe i poder atendre així les seves obligacions de reintegrament, com a dipositària dels dipòsits, en els terminis fixats. Finalment l'any 1874 va deixar d'operar.

- e) Inversió en valors de deute públic i obligacions de societats de reconeguda solvència (especialment Ferrocarrils).
- f) Dipòsits de tresoreria (sovint sense interessos) a la banca privada. Cal assenyalar la bona entesa en aquells anys entre bancs i caixes. Els bancs eren els assessors de les caixes en les seves inversions en valors, i a la vegada, les caixes havien ajudat en moments difícils als seus homòlegs locals. Ex. Caixa Sabadell-Banc de Sabadell. Caixa Terrassa-Banc de Terrassa (la coincidència alternativa en els consells d'administració no era pas estranya).

1.2. De la fundació de la Caixa d'Estalvis i Pensions fins l'inici de la Dictadura

Recordem que tal i com hem indicat en el capítol I, la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis va néixer amb la voluntat de crear un sistema de previsió social privat d'adscripció voluntària per part d'empresaris i treballadors i va tenir un gran protagonisme en la creació del sistema de previsió social públic que es va posar en marxa amb la fundació de l'INP.

Amb l'aparició, doncs, de la Caixa de Pensions s'inaugura una nova etapa marcada per l'impuls que aquesta entitat farà dels productes de previsió social. D'una banda, mitjançant per la pròpia oferta de productes molt semblants als actuals d'assegurança previsió, que s'afegien a les típiques d'estalvi, i de l'altre, com entitat gestora per a Catalunya i les Illes Balears del sistema públic de l'INP.

Així, en tant que caixa d'estalvis, la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis va afegir als productes tradicionals d'estalvi a la vista i a termini de les caixes, els nous productes d'estalvi previsió que aplicaven les tècniques actuàries d'assegurances: la llibreta de pensió diferida (que creava una pensió vitalícia, en el moment escollit pel dipositant, formada pels diferents ingressos, cadascun dels quals constituïa una pensió diferent); la llibreta de capital diferit (creació, mitjançant diferents ingressos d'un dot per quan arribés el moment establert, normalment a la majoria d'edat), la llibreta de pensió vitalícia immediata (ingrés d'una quantitat que dona dret a una pensió vitalícia immediata); les llibretes combinades de pensió i d'estalvi i els contractes col·lectius de pensions.

També va impulsar llibretes d'estalvis especials per optimitzar la tresoreria d'entitats d'estalvi obrer i popular (mútues, cooperatives, societats de socors mutus, ateneus obrers, etc.) i va promoure l'associació i eventual absorció de les entitats de crèdit d'aquest tipus en perill de fallida i evitar, així, la pèrdua de fons dels seus dipositants. Un altre tipus de llibreta d'estalvi especial era l'anomenada llibreta o compte benèfic mitjançant la qual l'estalviador renunciava a percebre interessos a favor d'alguna de les obres socials dutes a terme per l'entitat.

Com a entitat gestora de l'INP per a Catalunya i Balears, la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis obria una llibreta a cadascun dels afiliats al règim de previsió pública, a la qual s'ingressava la quotes pagades pels empresaris, les quotes aportades per l'Estat i eventualment les aportacions voluntàries dels interessats. Aquesta llibreta quedava bloquejada fins el moment de la jubilació, als seixanta cinc anys, o a disposició del beneficiari en cas d'invalidesa tingués l'edat que tingués. Arribats en aquests supòsits, la mateixa caixa feia d'oficina pagadora de la pensió vitalícia. Val a dir que les recaptacions de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, que mantenia els comptes separats en dues seccions, la d'estalvis i la d'assegurances socials, van arribar a representar el 30 per cent del total de la recaptació del sistema de l'INP a tot l'Estat.²²⁴

224. SUDRIÀ, C.: «Las cajas de ahorros en los orígenes del retiro obrero». *Papeles de economía española*. Núm. 74-75. Funcas. Madrid, 1998, p. 327.

Per a poder desplegar la seva activitat com a entitat gestora de l'INP, la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis va utilitzar la seva pròpia xarxa d'oficines i les d'altres caixes d'estalvi amb les que va signar acords de col·laboració, com va ser el cas de la Caixa Mataró (1912), la Caixa Terrassa, la Caixa Rural d'estalvis de Sant Sadurní d'Anoia i la Caixa d'estalvis de Vilanova i la Geltrú (1913).

Per la seva banda, altres caixes catalanes van impulsar en aquest període nous productes d'estalvis destinats als escolars, a l'agricultura, a crear fons per a pensions i altres dipòsits amb destinacions especials.

Pel que fa a les operacions d'actiu, en aquest període s'inicia el crèdit personal amb avals, es continua la inversió en deute de l'Estat i obligacions d'empreses de reconeguda solvència, el crèdit hipotecari, i els crèdits a corporacions públiques (ajuntaments, diputacions i Generalitat).

En aquesta etapa, també s'inaugura el paper inversor de les caixes d'estalvis en la construcció d'habitatge social tant per lloguer com per a vendre. El protagonisme de les caixes en aquest camp va arribar ser molt important. Tanmateix, va ser a instàncies del Ministeri de la Governació per Ordre de 8 de setembre de 1913 que l'Institut Nacional de Previsió i l'Institut de Reformes Socials van estudiar la col·laboració del Banc Hipotecari i les caixes d'estalvis en el règim de cases barates. Aquesta col·laboració va ser analitzada en profunditat l'any següent en la II Conferència de les Caixes d'Estalvis i l'Institut Nacional de Previsió, i finalment va culminar amb l'aprovació de la Llei de Cases Barates de 10 de desembre de 1921.²²⁵

La major inversió en habitatge social la va efectuar la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, atès que la seva qualitat d'entitat gestora de l'INP, també li permetia destinar fins el trenta per cent dels recursos recaptats per la seva Secció d'Assegurances Socials en aquest tipus d'inversions qualificades com a socials.²²⁶

També en aquest període, a partir de 1926, apareixen les primeres disposicions relatives a coeficients d'inversió obligatoris que les caixes hauran de tenir en compte a l'hora d'estructurar la seva cartera d'actius, iniciant, així, el paper de les caixes en el finançament privilegiat de la política econòmica i social de l'Estat. En aquest període, cal posar de relleu d'una manera especial el suport financer que donen les caixes, durant la II República, a les inversions per a la construcció de centres escolars del Pla Cultural Nacional i a les inversions per a la construcció d'edificis públics per lluitar contra l'atur.²²⁷

225. Per aprofundir més en aquesta qüestió, veure LÓPEZ YEPES, J. i SAGREDO FERNÁNDEZ, F.: «Primera y segunda etapa: Los Montes de Piedad como fundamento benéfico de las Cajas de Ahorros: de la fundación benéfico-moral a la función benéfico-social (1838-1926)». La obra social de las cajas de ahorros españolas. CECA. Madrid, 1990. pp. 3-12.

La Llei de cases barates de 10 de desembre de 1921 (*Gazeta de Madrid* n° 345, de 11/12/21) que atorga a les entitats constructores d'aquests tipus d'habitatges tot un regitzell d'exaccions fiscals, préstecs a baix interès i cessió de terrenys, estableix el següent: Article 78: «El Banco Hipotecario y las Cajas de Ahorro y Montes de Piedad, además de las inversiones que en su caso puedan y deban hacer aquellas y éstos, con arreglo a la base cuarta del Real Decreto de 11 de marzo de 1919 sobre intensificación de retiros obreros, quedan autorizados para destinar una parte de su capital circulante a favorecer e impulsar la construcción de casas baratas, por medio de préstamos hipotecarios a los particulares y a las entidades constituidas a tal fin». Article 79. «Las instituciones citadas y cualesquiera otras, podrán destinar los capitales que juzguen oportuno a las construcciones de casas baratas acogiendo a los beneficios generales de esta ley; así como a establecer las operaciones de seguro conducentes a garantizar el cumplimiento de aquel fin y los capitales entregados para el mismo». Així mateix, s'autoritza al Govern a emetre Deute Pública per a finançar els crèdits a baix interès per a finançar la construcció de cases barates, i a les Caixes d'Estalvis a invertir els seus fons en aquestes emissions.

Ateses les dificultats d'aplicació que va generar la Llei de 10 de desembre de 1921, amb Real Decret de 14 d'octubre de 1924. (*Gazeta de Madrid* 289 de 15/10/1924) es fan les modificacions i aclariments operatius necessaris per a poder acomplir els objectius assenyalats en aquella norma.

226. El Reial Decret d'onze de març de 1919 sobre intensificació dels retirs obrers establia que les caixes d'estalvis col·laboradores de l'INP invertirien una part de les seves reserves tècniques en préstecs per a la construcció de cases barates (Base 4ª del RD).

Veure també, SUDRIÀ, C.: *op. cit.*, «Las cajas de ahorros en los orígenes del retiro obrero», p. 327.

227. PALACIOS BUÑUELOS, L.: «Tercera Etapa: La función Benéfico-Social». *La obra social de las cajas de ahorros españolas, op. cit.*, p. 15, comenta així aquesta política d'inversions: «Va perfilándose el papel de las Cajas como coadyu-

Amb la dissolució de la Secció d'Assegurances Socials de la Caixa de Pensions i la supressió de totes les entitats col·laboradores de l'INP, per disposicions de l'any 1939, s'acaba aquesta etapa que tant va vincular el món de les caixes amb el sistema de previsió social públic i en la que les caixes van desplegar una gamma de productes i serveis financers tant completa.²²⁸

vantes del Estado. Por ejemplo, la Ley de 16 de Septiembre de 1932 inicia la utilización de las Cajas como entidades receptoras de las emisiones de Deuda Pública del Estado. Se autorizaba al Ministerio de Hacienda para emitir Deuda Amortizable del Estado aplicando los fondos que se obtuvieran al Plan Nacional de Cultura que pretendía la construcción de 20.000 escuelas nacionales. Dos meses más tarde un nuevo Decreto decidía que la cuantía de suscripción para dicho Plan Nacional de Cultura debía ascender al 20 por ciento de los incrementos del saldo de ahorro, como se analiza más adelante. El procedimiento a emplear en el futuro ya se había puesto en marcha».

Veure també el Decret de 15 de juny de 1934 (*Gazeta* 17/6/1934) de construcció de centres escolars i el Decret-Llei de 14 de març de 1936 (*Gazeta* 15/3/1936) d'inversions per a la construcció d'edificis públics per combatre l'atur i el Decret de 30 d'abril de 1936 (*Gazeta* 1/5/1935).

228. Veure, FORNIÉS CASALS, J.F.: «El ahorro popular durante la Dictadura: las Cajas de Ahorros y los Montes de Piedad». *Cuadernos Económicos del Instituto de Estudios Comerciales*. Nº 10. Madrid. 1979, pp. 287-289 on detalla la tipologia operativa de les caixes de 1923 a 1930: «a los apartados siguientes:

- I. Captación de ahorro libre
 - Libretas provisionales
 - Libretas preferentes
 - Libretas para recién nacidos
 - Libretas infantiles
 - Libretas escolares
 - Libretas ordinarias (indistintas y autorizadas)
 - Libretas de pequeño ahorro (en céntimos)
 - Libretas a plazo a tres meses
 - Libretas a plazo a seis meses
 - Libretas a plazo a un año
 - Libretas a plazo a dos años
 - Libretas a plazo a tres años
 - Libretas a plazo a cinco años
 - Libretas a plazo a cinco años (transferidas de unas personas a otras y sin intereses)
 - Libretas sin interés
 - Sellos de ahorro
 - Huchas a domicilio
 - Cuentas corrientes
- II. Captación de ahorro mutualista
 - Socorro mutuo para hombres
 - Socorro mutuo para mujeres
 - Socorro obrero estatal
 - Socorro mixto estatal-particular
 - Imposiciones voluntarias para pensiones
 - Imposiciones voluntarias para vejez octogenaria
 - Imposiciones del Retiro Obrero
 - Imposiciones de subsidio de maternidad
- III. Variante del préstamo
 - Préstamo con garantía personal
 - Préstamo con garantía hipotecaria
 - Préstamo con garantía hipotecaria sobre caserios (bajo interés y larga duración)
 - Préstamo con garantía en títulos o acciones
 - Préstamo con garantía en sellos de ahorro
 - Préstamo con garantía en depósitos de ahorro
 - Préstamo con garantía en productos agrícolas
 - Préstamos corporativos
 - Préstamos para obras públicas
 - Préstamos para mejoras públicas a municipios
 - Préstamos para arreglo de escuelas
 - Préstamos a jornaleros para alcanzar la propiedad privada sobre tierras
 - Cuentas corrientes de crédito
 - Cuentas corrientes de crédito con garantía personal
 - Cuentas corrientes de crédito con garantía hipotecaria
- IV. Otros servicios
 - Adquisición, custodia y administración de títulos y acciones para clientes

1.3. El període de la Dictadura fins la democratització dels òrgans de govern de les caixes i la seva equiparació operativa amb els bancs, establerta pel Decret 2290/77 de 27 d'agost

Aquest període que s'inicia amb la Dictadura, el donarem per acabat amb l'equiparació operativa entre bancs i caixes i la total liberalització del sistema financer que, si bé es va decidir l'any 1977, va ser de fet un procés gradual que va durar fins a 1992 amb la desaparició dels darrers coeficients d'inversió obligatòria per a les caixes d'estalvis.

Pel que fa a les operacions de passiu, en aquest període es continuen oferint els mateixos productes d'estalvi tradicionals a la vista i a termini fins que cap a finals del període apareixen nous productes d'estalvi-inversió (estalvi vinculat habitatge i borsari). La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis manté els productes de previsió privada com la pensió vitalícia, la pensió diferida i els capitals diferits, anomenats també dotals, com a productes complementaris al sistema de previsió pública.

En relació a les operacions d'actiu, aquest període ve molt marcat pels coeficients d'inversió obligatòria, ja que si bé fins a partir de 1926, les caixes d'estalvis havien estat constrenyides a invertir una part dels seus recursos a valors de deute públic de l'Estat i a participar en el finançament d'inversions d'empreses mercantils considerades computables, és a partir de la Dictadura que s'incrementa de forma decisiva aquest constrenyiment, de tal manera que es pot afirmar que les caixes d'estalvis espanyoles en general, i molt en particular les catalanes, varen convertir-se per a les administracions públiques del règim en la seva font financera privilegiada per a sostenir els seus programes de política econòmica i social.²²⁹

En el quadre 1 següent, extret del treball de Ribes,²³⁰ veiem com a l'any 1970 les inversions obligatòries de les caixes representen el 84,87% de tota l'estructura d'inversió. El 46,25% d'aquesta inversió obligatòria es refereix a valors computables. A partir d'aquest any 1970, s'iniciarà el procés de reducció d'aquests coeficients, fins a la seva desaparició a l'any 1992.

-
- Vivienda de alquiler
 - Giro de letras de cambio a noventa días
 - Cajas fuertes de alquiler
 - Giro mutuo provincial
 - Pagos de nóminas
 - Seguro de clínica y consultorio con cuenta fija
 - Organización de mutualidades infantiles, escolares o catequistas
 - Servicio de tesorería de la coporación patrocinadora
 - Emisión y conversión de los empréstitos de la coporación patrocinadora»

229. ZORRILLA DE LA GÁNDARA: *Cajas de Ahorro Benéficas - Legislación*. Publicaciones de la Caja de Ahorros Municipal de Bilbao. Bilbao, 1950, pp. IX-X, on en el pròleg, Francisco Llosera Roura, director de la Caja de Ahorros Municipal de Bilbao, posa de relleu aquest constrenyiment i el que significaven de menyscapes pel compte de resultats de les caixes d'estalvis amb les següents paraules: «El Ministerio protector ha escogido las Cajas como órganos de financiación de la política social del Movimiento. De una parte les impone la obligación a la que aquellas habían voluntariamente anticipado, de destinar una importante parte de sus escasos beneficios a la creación y sostenimiento de obras asistenciales, muchas de las cuales son orgullo de la Patria. Retiene otra porción con destino a fundaciones de carácter nacional. Les atribuye la concesión de préstamos a la agricultura en considerable cuantía, así como al fomento de la industria pesquera, construcción de viviendas protegidas, etc. Son las depositarias de los fondos de Montepios, Mutualidades, función cada días más compleja y que nuestras instituciones llevan a cabo gratuitamente y con su tradicional pureza administrativa (...) Las cajas aceptan gustosas estos y otros cometidos análogos, compenetrados con su misión, pero su cumplimiento les irrogan, en ocasiones, quebrantos muy apreciables, al verse compelidas a realizar inversiones de rendimiento inferior al costo del dinero procedente de los depósitos de ahorro».

230. Veure, RIBES MASSANA, A.: *Les caixes d'estalvis a Catalunya. Estructura i funcions*. Publicacions de la Fundació Jaume Bofill. Barcelona, p. 144.

Quadre 1. Estructura de les inversions de les caixes confederades (percentatges)

	1970	1975	1979
Cartera pròpia préstecs i crèdits	47,85	51,50	55,28
1. De caràcter general	11,88	22,59	35,20
2. De regulació especial	35,97	28,91	18,69
Cartera d'efectes	—	—	1,39
Préstecs i crèdits de mediació	2,65	1,67	1,79
Cartera de Valors	49,50	46,83	42,93
1. Computables	46,25	42,29	38,69
2. No computables	3,25	4,54	4,24
Total	100	100	100
Inversions lliures	15,13	27,13	39,44
Inversions obligatòries	84,87	72,87	60,56

Font: RIBES MASSANA, A.: *Les caixes d'estalvis a Catalunya ... op. cit.* Elaboració pròpia.

De l'estudi de l'evolució del destí d'aquestes inversions en valors computables, en el decurs dels anys de la postguerra fins arribar als setanta, efectuat per Ribes, es pot observar un primer període en el que el principal beneficiat són les emissions de deute de les administracions públiques i l'INI i un segon període en el que bona part d'aquesta inversió es destina a finançar les inversions de la gran empresa privada.

Malgrat tot, aquesta cartera de valors computables per la inversió obligatòria subscrites per les caixes catalanes, que van arribar a constituir una tercera part de tota la inversió de les caixes espanyoles en aquest concepte, va significar una quantitat força inferior a la quota d'inversions que d'aquests finançaments se'n derivava cap a Catalunya, ja que les inversions de l'Estat i de l'INI no solien tenir en compte l'origen territorial d'aquells recursos. Les inversions en la SEAT en van ser, ben segur, una excepció.²³¹

També val la pena assenyalar que una part molt important d'aquests valors computables eren les emissions de bons de caixa dels bancs privats, de tal manera que un cop més es posa de relleu la contribució de les caixes al desenvolupament de la banca, en dos camps: el finançament de les seves emissions de bons de caixa computables i el manteniment d'importants dipòsits de les caixes dipositats als bancs, atesa la major liquiditat de les caixes al no poder oferir, en aquells anys, el descompte comercial.

Per la banda, de les inversions en préstecs i crèdits, tot i que les operacions tradicionals de préstecs personals i hipotecaris de les caixes va quedar totalment subordinat a la llosa d'aquests importants coeficients, deixant molt poc marge per a la inversió lliure, les caixes van saber aprofitar i combinar amb encert els crèdits d'inversió lliure i els de regulació especial, especialment fent una política decidida d'inversió en habitatges, una de les principals necessitats populars del moment, per atendre les quals les caixes havien estat especialment assenyalades en les disposicions per a la construcció d'habitatges protegits.²³²

Aquesta inversió va permetre una gran difusió del crèdit hipotecari a les famílies, que així accedien a un habitatge en condicions. Al seu torn, les caixes sovint van aprofitar aques-

231. Per aprofundir en aquesta matèria veure RIBES MASSANA, A.: *Les caixes d'estalvis a Catalunya... op. cit.*, p. 20 i següents.

232. En l'article 3 de la Llei de 19 d'abril de 1939 de Viviendas Protegidas, s'estableix que: «Podrán construir viviendas protegidas, y gozar, por consiguiente, de los beneficios de esta Ley, en el grado y forma que establecen los artículos siguientes: a) Los Ayuntamientos y las Diputaciones Provinciales, b) Los Sindicatos, c) La organizaciones del Movimiento, e) Las sociedades benéficas de construcción y las Cajas de Ahorros, f) Los particulares que hayan de habitar su propia casa y las Cooperativas de Edificación que estos constituyan a tales fines, g) Las entidades y los particulares que constuyesen, a título lucrativo, casa de renta, siempre que en ella destinaren pisos, en cierta proporción, a viviendas de alquiler reducido».

tes inversions per estendre la seva xarxa d'oficines arreu de Catalunya i constituir un important patrimoni en immobles.

També en aquest període, es va iniciar una política d'inversions participades destinades a promoure societats d'inversió i de promoció d'infraestructures per a la indústria i els serveis.

1.4. Les caixes d'estalvi a partir del traspàs de competències a la Generalitat

Amb l'equiparació operatòria entre bancs i caixes i la paulatina reducció dels coeficients d'inversió obligatoris de les caixes, s'iniciarà un procés de forta competència amb el sector bancari que es traduirà amb un important increment en l'oferta de productes i serveis financers. Les caixes s'introduiran en el sector de petites i mitjanes empreses i, a la vegada, els bancs adequaran els seus productes financers per ampliar quota de mercat en les famílies.

Com veurem tot seguit, en aquest procés de desregulació, les caixes van posar de relleu una enorme capacitat d'adaptació que, sens dubte, va aportar un element de millora de la competència en el sector financer gens menyspreable des del punt de vista de l'interès general.²³³

Així, als dipòsits d'estalvi tradicionals de les caixes s'afegirà l'oferta dels anomenats productes de tercers: els actius de tercers creats per les pròpies caixes com les cèdules hipotecàries, les obligacions subordinades i els bons de tresoreria, l'intermediació dels actius creats per tercers i cedita a clients de les caixes, com els certificats de dipòsit, pagarés, les lletres del tresor i la comercialització dels productes d'assegurances i fons de pensions.

Abans de continuar avançant, però, cal posar de relleu la política de coeficients d'inversió obligatòria que instrumentà la Generalitat, mentre en va tenir oportunitat.

La Generalitat, emparant-se amb el Decret 303/1980, de 29 de desembre i el Decret 213/1981, de 9 de juliol, va iniciar una política de coeficients d'inversió atenent les seves pròpies prioritats, que aprofitava els marges de comptabilitat autonòmica que oferia la legislació estatal sobre la matèria. Aquesta comptabilitat autonòmica, però, va finalitzar l'any 1987, amb la reducció dels recursos de les caixes computables per part de la Generalitat, que va establir el Real Decret 321/1987, de 17 de febrer, i la disposició posterior que va significar la seva desaparició total a finals de 1992.²³⁴

233. Per aprofundir en el que va significar aquesta regulació en el sistema bancari espanyol, veure LOZANO VIVAS, A.: «Estructura de balance y productividad en las Cajas de Ahorros» a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coords.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002, pp. 77-86.

234. Decret 303/1980, de 29 de desembre, que desplega les competències que corresponen a la Generalitat de Catalunya respecte a les Caixes d'Estalvis i Decret 213/1981, de 9 de juliol, sobre computació de valors de renda fixa, en el coeficient de fons públics de les Caixes d'Estalvis amb seu social a Catalunya.

En el següent quadre 2 es sintetitzen les declaracions de comptabilitat en el coeficient d'inversió obligatòria en fons públics i en crèdits de regulació especial, fetes per la Generalitat.

Quadre 2.

	Quantia (en ptes.)	Entitat	Disposició
Emissions d'obligacions computables en els coeficients de fons públics de les caixes	2.000.000.000	Promociones Pirenaicas, S.A.	R. 28/1/81
	500.000.000	Torras, Herreria i Construcciones S.A.	R. 4/6/81
	550.000.000	Fira Oficial i Internacional de Mostres de Barcelona	R. 30/7/81
	800.000.000	Cementos Uniland S.A.	R. 31/7/81
	1.400.000.000	Desarrollo Alt Urgell S.A.	R.31/7/81
	5.000.000.000	Túnel del Cadí S.A.	R.23/11/81
	2.000.000.000	Fundació Patronat Hospital Oncològic de Catalunya	O. 2/2/82
	2.000.000.000	INCASOL	R.27/5/82
	2.500.000.000	Port Auntonom de Barcelona	O. 10/6/82
	500.000.000	Escola Sup. Admin. i Direcc. Empreses (ESADE)	R. 23/2/83
	2.000.000.000	INCASOL	O. 5/12/83
	1.000.000.000	Societat General d'Aigües de Barcelona S.A.	R. 7/2/84
Crèdits de regulació especial computables (quantificats)	415.000.000	Corporació Metropolitana de Barcelona	R. 23/3/81
	6.885.251.000	Consorci Zona Franca	R. 23/7/82
	200.000.000	Hospital Sant Andreu de Manresa	R. 15/9/82
	125.000.000	Hospital General de Granollers	O. 19/7/83
	6.000.000	Assoc. de pares Igualadins nens i adoles.subdotats	O. 12/7/83
	555.137.020	Consorci Zona Franca	R. 30/5/86
Crèdits de regulació especial computables (sense quantificació específica)	Crèdits concertats amb les diputacions de Catalunya		R. 29/5/81
	Crèdits concertats per la Caixa de Manresa amb els damnificats de l'incendi de variades comarques i localitats		R. 26/6/81
	Crèdits a empreses concessionaris serveis de transports públics de Catalunya		R. 15/9/81
	Crèdits per al finançament determinades inversions corp. locals		O. 26/2/82
	Crèdits a empreses zones inundades		O. 3/12/82
	Crèdits a indústries d'onze territoris afectats pels aiguats de novembre de 1983		O. 8/2/84
	Crèdits a l'Incasol i corporacions locals per l'adquisició de sòl		O. 2/4/84
	Fins al 43% dels crèdits concedits l'any 1984 per a l'adquisició d'habitatges no acollits a protecció oficial		O. 24/4/84
	Crèdits concedits a entitats hospitalàries radicades a Catalunya		O. 11/5/84
	Fins al 43% dels crèdits per a l'adquisició, pels seus ocupants, d'habitatges llogats per empreses en virtut de relació laboral.		O. 13/12/84
	Fins al 43% dels crèdits concedits en el trienni 85-87 per a la promoció i adquisició d'habitatges no acollits a protecció oficial		O. 12/6/85
Crèdits per a finançar despeses de funcionament i d'inversió a entitats d'assistència social		O. 21/6/85	
Crèdits concedits a entitats hospitalàries radicades a Catalunya		O. 27/2/87	

R: Resolució del Conseller d'Economia i Finances. O: Ordre del Conseller d'Economia i Finances.

Les caixes en aquests anys van seguir amb els crèdits hipotecaris i personals i van iniciar el descompte comercial. Més endavant varen iniciar l'especialització dels seus serveis: Serveis d'empreses, Serveis de gestió de patrimonis, Serveis d'estranger, la difusió dels caixers automàtics, la connexió directa via Internet, etc.

Per a poder competir adequadament amb els altres intermediaris financers en aquest nou marc, a mitjans dels vuitanta les caixes van començar a crear i/o participar en empreses financeres i en empreses de serveis que els permetessin realitzar les seves noves activitats en les millors condicions. Així, es va iniciar la creació d'empreses de serveis informàtics, societats gestores de fons d'inversió, societats per a la creació o intermediació d'assegurances, societats per a la inversió immobiliària, etc.

En el cas de les caixes de mitjana i petita dimensió, aquesta política inversora, es va complementar amb la participació en societats financeres i de serveis creades en el si de la CECA, i en alguns casos amb la creació o participació en empreses de desenvolupament econòmic local, comarcal o regional.

A partir dels noranta, aquesta participació empresarial es va incrementar en el camp de les empreses no financeres, sobretot pel que fa a les caixes de més gran dimensió. Cals sintetiza en tres els motius que van determinar aquesta nova política inversora: la liberalització del sector serveis, la privatització parcial d'empreses públiques i la caiguda dels marges financers tradicionals i la consegüent necessitat de cercar inversions amb major rendabilitat.²³⁵

En el següent quadre 3 es detalla la importància econòmica de les participacions en empreses que ja representaven, en conjunt, el 6,8% del total dels actius d'aquestes participacions al final de l'exercici del 2001. El concepte de «Participacions» es refereix a la suma de les participacions simples amb la de les participacions en empreses del propi grup de cada caixa.

235. CALS GÜELL, J.: «Las participaciones empresariales de las cajas de ahorro españolas». *Papeles de economía española*. Núm 74-75. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid 1998, pp. 91-92, analitzant aquesta nova política inversora conclou que «En la primera mitad de los años noventa, tres hechos estimularon las participaciones empresariales no financieras de las cajas. En primer lugar, la liberalización del sector servicios, que ha venido propiciando la creación de grandes empresas en campos con perspectivas de fuertes crecimientos en los próximos años (telefonía móvil i cable, principalmente). En segundo lugar la privatización parcial de empresas públicas (con Repsol i Telefónica, entre las más importantes); a partir de 1996 y, principalmente, 1997, el proceso privatizador volverá a marcar su influencia. Finalmente, la caída de los márgenes financiero y ordinario del sistema bancario, y la consiguiente necesidad de buscar inversiones de mayor rentabilidad para los recursos ajenos captados».

Per aprofundir més en aquesta qüestió, veure també SÁEZ FERNÁNDEZ, F.J.: «Las participaciones industriales de las Cajas de Ahorros», a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coords.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002, pp. 63-72.

Quadre 3.

	1996			2001		
	Participacions (en milions de pessetes)	Total Actiu (en milions de pessetes)	%	Participacions (en milions d'euros)	Total Actiu (en milions d'euros)	%
CEPB	553.867	8.795.259	6,30	8.441.420	79.609.998	10,60
C.Catalunya	55.218	2.403.296	2,30	673.509	28.345.584	2,37
C. Penedès	2.620	604.073	0,43	22.745	6.851.907	0,33
C. Tarragona	965	410.749	0,23	7.573	3.281.816	0,23
C. Sabadell	3.326	389.673	0,85	25.260	4.267.463	0,59
C. Terrassa	2.328	352.310	0,66	37.847	3.553.823	1,06
C. Girona	1.441	291.156	0,49	9.989	2.885.144	0,34
C. Laietana	297	240.980	0,12	7.888	2.852.807	0,27
C. Manresa	508	240.479	0,21	13.012	2.133.625	0,60
C. Manlleu	—	118.178	0,00	—	1.059.144	0,00
Totals	620.570	13.846.153	4,48	9.239.243	134.841.311	6,85

Font: Quadre elaborat a partir de les dades recollides per CALS GÜELL, J.: «Las participaciones empresariales de las Cajas de Ahorros Españolas». Cajas de ahorro, realidad financiera e imagen social. *Papeles de Economía Española*. Nº 74-75. Fundación de Cajas de Ahorro Confederadas. Madrid, 1998, i del *Anuario Estadístico de las Cajas de Ahorro*, 2001.

En el cas de les caixes de major dimensió, com és el cas de Caixa Catalunya i Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, l'increment de la participació accionarial en empreses, els ha conduït a la creació de grups financers amb participacions accionaries —fins hi tot majoritàries— en diverses entitats de crèdit, nacional o estrangeres i a una important cartera d'accions d'empreses privades, sobretot dels sectors de serveis de comunicacions, aigua, gas, petroli, electricitat i autopistes. La Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona és la que compta amb un major grup financer i *holding* industrial.²³⁶

Tal i com s'assenyala en el quadre 3, cal destacar que la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona ha incrementat en solament 5 anys 4,30 punts percentuals les seves participacions, que van passar del 6,30% del total d'actius l'any 1996 al 10,60% l'any 2001.

En el quadre 4 annex es detallen les participacions més significatives en empreses per part de les caixes catalanes, atenent les respectives memòries de l'any 2003.

236. Veure CANALS, J.: *Bancos universales y diversificación empresarial*. Alianza Editorial. Madrid, 1996, p. 316, on es posa de relleu la dimensió que anava adquirint aquesta política inversora de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona en relació a la política inversora de la banca privada espanyola. Actualment, es considera que el conjunt de participacions empresarials de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona la converteixen en el primer grup industrial espanyol.

Quadre 4. Percentatge de capital social de les empreses més significatives participades per les caixes d'estalvis catalanes

CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS DE BARCELONA	
— Grup Bancari	
• Crèdir Andorrà	46,3
• CaixaBank	100
• CaixaBank France	100
• Societé Monegasque de Banque Privée	36,7
• CaixaBank Banque Privée (Suisse)	100
— Grup Assegurador	
• Caifor	50
– VidaCaixa	60
– Segur Caixa	40
– AgenCaixa	50
• VidaCaixa	20
• CaixaVida	100
• GDS-Correduria de Seguros	67
— Grup Financer	
<i>Finançament i prestacions de serveis especialitzats</i>	
• Banco de Europa	100
– CaixaRenting	100
– Finconsum	55
– GDS-Cusa	100
– Telefònica Factoring España	20
– Telefònica Factoring Brasil	24
<i>Gestores de fons i gestió de valors</i>	
• InverCaixa Holding	100
– InverCaixa Gestió	100
– InverCaixa Valores, SV	100
• GestiCaixa	96,4
— Grup e-la Caixa- Gestió multicanal	
• e-la Caixa	100
– C3 CaixaCenter	100
– ECT MultiCaixa	100
— Grup Immobiliari	
• Inmobiliaria Colonial	47,9
• Servihabitat XXI	100
• Sumasa	100
— Grup Oci	
• Universal Studios Port Aventura	43
• Occidental Hoteles/O.H.M.	30,4
• Soteltur i Soteltur Internacional	50
• Edicions 62	85,8
— Grup Capital Desenvolupament	
• Caixa Capital Rise	100
• Caixa Capital Desarrollo	100
– Panrico	30
– Caprabo	20

— Inversions Financeres	
• Banc Sabadell	15
• Banco BPI	16
• Deutsche Bank	3,8
• Banco Itaú	3,1
• Fortis	0,8
— Serveis i altres	
• Gas Natural	32,3
• Repsol YPF	12,5
• Telefònica	3,5
• Aguas de Barcelona	23,1
• Endesa	5
• Suez	1,5
• Albertis	17
— Grup Social	
• Foment Immobiliari Assequible	100
• Gestores de Microfinances	100
• Gestora de Finances per Emprenedors	100
CAIXA DE CATALUNYA	
— Societats gestores	
• Caixa Catalunya Gestió (gestora de fons d'inversió)	100
• Gestió d'Actius Titulitzats (gestora de fons de titulització)	100
— Societats Immobiliàries	
• Procam (36 societats immobiliàries)	100
— Serveis Financers	
• Factorcat (factoring)	100
• Liscat (leasing)	100
• Caixa Catalunya Consulting	100
— Societats d'assegurances	
• Ascat Vida (assegurances i gestora de fons de pensions)	100
• Ascat Correduria d'Assegurances	100
— Intermediació financera	
• Caixa Cat. Preferential Issuance Ltd	100
• Caixa Cat. International Finance Ltd	100
— Altres	
• Caixa Catalunya On-Line (serveis d'Internet)	100
• ITC (serveis d'informàtica)	50
— Societats de cartera	
• Invercartera	100
– La Seda de Barcelona	4,27
– Baring Priv.Eq.Part.España	45
– Innova 31	25
• Invercartera Energia	100
• Invercartera Capital	100
• CAAL 2002	100
– Caixa Cat. Inter. Finance	100
• Invercatalunya Tecnologia	100
– Caixa Catalunya TelEntrada	100

— Altres societats participades	
• Repinyes	28,88
– Repsol-YPF	1,63
• Albertis Infraestructuras	5,69
• Gas Natural SDG	3,03
• Riofisa	20
CAIXA PENEDEÈS	
— Asseguradores	
• CEP d'Assegurances Generals S.A.	100
• CEP Corredoria de Seguros de CEP, S.A.	100
• CEP Vida de Seguros y Reaseguros S.A.	100
— Entitats Gestores	
• CEP Gestora S.G.I.I.C., S.A.	100
• CEP Pensions E.G.F.P., S.A.	100
• Capital Penedès Mixt, S.A. S.I.M.C.A.V.	99,88
• CEP Participacions Preferents Limited	100
• Inversions Activa Penedès 1 S.I.M.C.A.V.	14,11
• Inversions Activa Penedès 3 S.I.M.C.A.V.	99,96
— Immobiliàries i serveis	
• Penedèscep, S.A.	100
– Esquemes i Detalls S.A.	51
– Punt Urbà S.A.	51
– Residencial Vilades S.A.	33,33
– Parc d'Act. Emp. Poble Nou S.A.	33,33
• Promodiscep S.A.	100
• Star Renting S.A.	60
• Giats S.A.	100
— Tecnològiques	
• Serincep S.A.	100
• Infodesa S.A.	25
• Bvcorp Software S.L.	24,92
• Ceus Financiero S.A.	20,83
— Altres	
• Miquel y Costas & Miquel S.A.	13,95
CAIXA TERRASSA	
— Assegurances	
• Caixa Terrassa Vida de Seguros y Reaseguros, S.A.	100
• Caixa Terrassa Correduria de Seguros S.A.	100
• Caixa Terrassa Previsió, S.A. de Seguros y Reaseguros	100
— Immobiliària	
• Catalonia Promodis 3, S.A.	99,99 directe i 0,01 indirecte
• Catalonia Promodis 4, S.A.	99,99 directe i 0,01 indirecte
• Catalonia Promodis 5, S.A.	99,99 directe i 0,01 indirecte
• Promov. ct. S.A.	100
• Promov. Gebira S.L.	51 indirecte
— Intermediació	
• Caixa Terrassa Agents, S.L.	100
• Caixa Terrassa Preference Limited	100

<ul style="list-style-type: none"> — Gestores <ul style="list-style-type: none"> • Caixa Terrassa Gesfons, S.G.I.I.C. S.A. 100 — Tinença de valors <ul style="list-style-type: none"> • Caixa Terrassa R.F. Simcav, S.A. 99,08 • Caixa Terrassa Vica 1. Simcav. S.A. 99,29 	
CAIXA GIRONA	
<ul style="list-style-type: none"> — Gestores de fons d'inversió <ul style="list-style-type: none"> • Gesgirona Gestió S.A. 100 — Serveis <ul style="list-style-type: none"> • Estugest S.A. 100 • Girona S.A. 34 • Gaesco Holding S.A. 15 • Cementiri de Girona S.A. 30 — Immobiliàries <ul style="list-style-type: none"> • Estuimmo S.A. 100 • Polingesa S.A. 35 • Construcciones Reixach S.L. 50 • Palau Migdia S.L. 50 — Assegurances <ul style="list-style-type: none"> • Estalvida de Seguros S.A. 25 • Correduria d'Assegurances Caixa Girona S.A. 100 	
CAIXA TARRAGONA	
<ul style="list-style-type: none"> — Productes d'assegurances <ul style="list-style-type: none"> • Estalvida d'Assegurances i Reassegurances, S.A. 35,87 — Gestora de fons d'inversió <ul style="list-style-type: none"> • Caixa Tarragona Gestió, S.A. SGIC 100 — Correduria d'assegurances <ul style="list-style-type: none"> • Tot Correduria d'Assegurances 100 — Societat inversora i de gestió <ul style="list-style-type: none"> • Expansió Intercomarcal S.L. 100 <ul style="list-style-type: none"> – Garraf Promocions Immobiliaries 50 — Promotora industrial i comercial i prestació de serveis <ul style="list-style-type: none"> • Iridion Solucions Tecnològiques S.A. 100 • Tarraco Inverselect, S.L. 100 — Altres participacions en empreses <ul style="list-style-type: none"> • ACA, Agencia de Valores, S.A. • Quotes associatives CECA • Garraf Mediterrània, S.A. 33,3 • Espais Centre, S.L. 50 	
CAIXA LAIETANA	
<ul style="list-style-type: none"> — Gestió de fons d'inversió <ul style="list-style-type: none"> • Ges Laietana S.A. 100 — Gestió de fons de pensions <ul style="list-style-type: none"> • Ges Laietana de Pensions S.A. 100 — Correduria d'assegurances <ul style="list-style-type: none"> • CEA Correduria d'Assegurances S.A. 100 	

— Intermediació financera	
• Caixa Laietana Preference Limited	100
— Assegurances de vida i complementàries	
• Laietana Vida	100
— Gestió administrativa de préstecs	
• Tramitació i Serveis S.A.	100
— Prestació de serveis a promotors i constructors d'obres	
• Anàlisi i Verificació, Control Tècnic de l'Edificació S.L.	100
— Assegurances i productes de previsió assegurats	
• Laietana Vida Companyia d'Assegurances de Caixa Laietana S.A.	100
— Tinença d'accions	
• Inversora Burriac S.L.	100
— Promoció immobiliària	
• Lobiflat S.L.	25,03
• Promocions Elentari S.L.	25
• Garaje San Jorge S.A.	49,46
CAIXA MANRESA	
— Empreses del grup	
• Gesmanresa SGIIC, S.A.	100
• Comanresa, Correduria de Seguros, S.A.	100
• Saticem S.A.	100
– Tramibages, S.L.	100
– Grup Lar Center S.L.	40
– Viviendas Casado, S.L.	35
– Euroespais 2000, S.L.	35
– Ambit Equipaments S.A.	35
– Residencial Ortoll, S.L.	35
– Immocentre 3000, S.L.	40
– Rimau Promocentre S.L.	35
– Santa Eulalia Parc S.L.	10
• Caixa Manresa Vida, S.A.	86,75
— Explotació hotelera	
• Complejo Capri Gavà Mar S.A.	97,62
— Explotació residències geriàtriques	
• Residencia La Font Florida S.L.	50
CAIXA SABADELL	
— Activitat de Banca-Assegurances	
• CaixaSabadell Vida S.A.	100
• CaixaSabadell Correduria S.A.	100
— Activitat Financera	
• Tinèlia S.L.	100
• CaixaSabadell International Finance Ltd.	100
• SOCARVE	23,85
• Caixa Sabadell Invest. SIMCAV S.A.	19,71
• Caixa Sabadell Int. Fin. BV	100

— Activitat de Serveis	
• ATCA, AIE	31
• ACTCANet, S.A.	30,76
• CASSA	5,80
— Activitat Immobiliària	
• Provasa, S.L.	100
– Garraf Mediterrània, S.A.	33,33
– Picasso	15
– Nova Llar	35
– Espais Sabadell	50
– SBD Creixent	23,01
– Cape Cod	50
– Residencial P.C.	25
– Nucli	25
– Montsià Habitat	40
– SBD-CEAR	50
– Mediterrànea Vantoueix	35
– Aumeravilla	40
– Parc Sud Planner	50
– Dobimus	50
– EUCABA	97,18
CAIXA MANLLEU	
— Intermediació d'assegurances	
• Correduria d'assegurances Caixa de Manlleu, S.L.	100
— Activitat immobiliària	
• Inverpro Desenvolupament S.L.	100
— Agència de viatge	
• Itinerari 2002 S.L.	51

Font: Memòries caixes d'estalvis 2003. Elaboració pròpia.

1.5. El Mont de Pietat de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona

Tot i que l'activitat financera del Mont de Pietat de la Caixa d'Estalvis i Pensions no té una gran dimensió, cal posar de relleu la seva existència pel que significa de lligam amb la història de les caixes d'estalvis i per la vigència, encara, de la seva necessitat.

Com a conseqüència de la fusió realitzada l'any 1990 entre la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona i de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, l'actual Mont de Pietat de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona és a l'ensem fruit de la fusió de dos monts de pietat: el de la Verge de l'Esperança, que era el mont de pietat de l'antiga Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis²³⁷ i el mont de pietat de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona.²³⁸

237. El Mont de Pietat de Nostra Senyora de l'Esperança va ser fundat per Real Despacho de S.M. el Rey Fernando VI, de 28 de gener de 1751. Inicialment concedia crèdits sense interès per un termini de 6 mesos contra la pignoració de joies i robes. Els seus recursos li eren dipositats, també, sense interessos, per les institucions eclesiàstiques barcelonines,

En l'actualitat els objectes que s'accepten per pignorar són solament joies que, en el cas de no retornar el préstec, es subhasten via Internet. En aquests darrers dos anys l'evolució dels crèdits vius i els seus imports acumulats ha estat la següent:

	Any 2002	Any 2003
Crèdits	25.130	18.750
Import total en euros	22.596.900	20.359.500

Són crèdits a un any de termini que es pot prorrogar per anys fins a un màxim de quatre anys acumulats, a un tipus d'interès superior entre dos i tres punts al tipus d'interès del crèdit de consum. El seu import mínim actual és de 1.200 euros.

El menor nombre de crèdits concedits l'any 2003 en relació al 2002 es justifica no en una menor demanda, sinó, en l'increment de la suma mínima de crèdit a sol·licitar, que va passar dels 900 als 1200 euros. La morositat actual no supera el 3% dels crèdits concedits i els aperduaments que representa són perfectament compensats pels interessos acumulats percebuts de la resta de crèdits i els ingressos dels objectes subhastats.

Per les dades recollides, avui dia aquest tipus de crèdit és utilitzat per tres grups o subgrups socials. Un grup provinent de classes altes que utilitza aquest sistema per equilibrar les seves baixades de renda que els suposa fluctuacions borsàries negatives i baixades de tipus d'interès de les inversions i/o dipòsits en productes de passiu que tenen contractat. Un altre grup de classe mitja l'utilitza per atendre despeses puntuals que se li presenten en un moment donat en el que no disposa de crèdit suficient per atendre-les i vol evitar el procediment que suposa la sol·licitud d'un crèdit per la via ordinària. Finalment, un darrer grup social de rendes baixes, majoritàriament provinent de l'emigració, que l'utilitza per les seves despeses tant de consum i habitatge com d'inversió en el seu treball.

1.6. Principals dades econòmiques i socials del conjunt de les caixes catalanes a 31 de desembre de 2003

El següents quadres 5, 6, 7, 8 i 9 de dades de la Federació Catalana de Caixes d'Estalvi a finals del 2003 posa de manifest la importància i l'abast de la realitat econòmica i social de les caixes catalanes. Tanmateix, del conjunt d'aquestes dades, cal posar especialment de relleu els 174.317 milions d'euros en actius, els 121.709 milions d'euros en dipòsits de clients, els 117.162 milions d'euros de crèdits concedits, els 268 milions d'euros destinats a obres socials, les 7.615 oficines operatives i els 35.714 treballadors que ocupen les caixes.²³⁹

segons havia establert una Bula del papa Benedit XIV l'any 1752. Aquesta gratuïtat d'interessos per els crèdits va ser un dels motius pels quals no va ser possible adscriure-la a la Caixa de Barcelona, en el moment de la seva fundació. El cobrament d'interessos pels seus crèdits no es va iniciar fins el 1866.

Finalment, al 1923, els problemes econòmics de supervivència del mont van determinar la seva incorporació a la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis.

238. El Mont de Pietat de Barcelona va ser creat amb el nom de Montepio de Barcelona l'any 1845 pels mateixos fundadors de la Caixa de Barcelona. Si bé inicialment es va crear com entitat separada de la caixa, l'any 1853 va quedar incorporada a la caixa com a Caixa d'Estalvis i Montepio de Barcelona. Aquesta nomenclatura va durar fins que l'any 1905 el nom de montepios es va reservar legalment per les societats de socors mutus i es va canviar el nom pel definitiu de Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona.

239. Dades de l'*Anuari Estadístic de les Caixes d'Estalvi* 2003.CECA.

Quadre 5. Balanç de situació en milers d'euros

Actiu		Passiu	
Caixa i dipòsits a bancs centrals	3.249.370	Entitats de crèdit	17.243.849
Deutes de l'Estat	8.173.760	Dèbits a clients	121.709.851
Entitats de crèdit	15.832.605	Dèbits represent. per val. negociables	12.201.796
Crèdits sobre clients	117.162.154	Altres passius	3.619.610
Obligacions i altres valors de renda fixa	8.785.531	Comptes de periodificació	2.687.764
Accions i altres títols de renda variable	749.371	Provisions per a riscos i càrregues	752.572
Participacions	844.346	Fons de riscos bancaris generals	78.409
Participacions en empreses del grup	9.037.387	Beneficis de l'exercici	880.984
Actius immaterials	97.055	Passius subordinats	8.169.508
Actius materials	3.374.681	Capital subscrit	3.021
Altres actius	4.284.369	Reserves	6.808.478
Comptes de periodificació	2.726.513	Reserves de revolarització	161.299
Pèrdues de l'exercici	—	Resultats d'exercicis anteriors	—
Total actiu	174.317.142	Total passiu	174.317.142

Quadre 6. Aplicació del benefici net en milers d'euros

A reserves	612.135
A dotació Obra Social	268.849
Total benefici net	880.984

Quadre 7. Despesa en Obra Social en milers d'euros

Cultura i lleure	145.591
Assistència social i sanitària	92.979
Educació i investigació	23.604
Patrimoni històric, artístic i cultural	21.131
Total	283.306

Quadre 8. Número de comptes

De préstecs i crèdits		D'acreedors	
Habitatge i construcció	1.309.584	Sector públic	15.573
Agricultura	16.286	Sector privat	16.131.469
Indústria	147.844	Comptes corrents	4.675.672
Comerç	130.607	Comptes d'estalvi	9.535.002
Serveis	114.018	Comptes a termini	1.920.795
Particulars i varis	3.614.813	No residents	418.181
Sense classificar	64.176		
Total	5.397.328	Total	16.565.223

Quadre 9. Altres dades

Número empleats	35.714
Oficines operatives	7.615
Caixers automàtics	10.499
Targetes emeses	10.152.603

En el quadre 10 podem observar l'estructura inversora de les caixes catalanes a 31 de desembre de 2003, amb una cartera de crèdits que es situa en el 65,5% del total dels actius. D'aquesta cartera creditícia els destinats a activitats productives ja suposen el 39% del total concedit, i els destinats a famílies arriben a superar el 57%, dels quals més de dues tercers parts (68,2%) són dedicades a adquisició d'habitatge propi. Si relacionem els percentatges d'aquesta cartera amb l'assenyalada per a l'any 1979, en el quadre 1 podrem constatar que el total d'inversió destinat a crèdits significa un increment superior als deu punts percentuals.

Quadre 10. Classificació per finalitats dels crèdits de les caixes catalanes a altres residents (en miler d'euros) corresponents al 2003

A. Crèdits aplicats a finançar activitats productives	
Agricultura i ramaderia, caça i silv.	853.237
Pesca	115.494
Indústries extractives	146.459
Indústries manufactureres	5.064.013
Produc. i distr. Aigua, gas i electr.	2.023.550
Construcció	8.211.633
Comerç i reparacions	3.731.365
Hoteleria	2.105.324
Transport, amagatz. i comunicacions	2.257.357
Intermedi. financera. (excep. ent. crèdit)	2.040.427
Act. immobiliàries i serv. empresarials	15.746.022
Altres serveis	2.365.036
B. Crèdits a persones físiques	
Adquisició d'habitatge propi	44.619.146
Rehabilitació (obres i millores de la llar)	4.209.076
Adquisició béns consum durador	2.984.476
Adquisició altres béns i serv. corrents	2.102.054
Adquisició de valors	372.985
Adq. de terrenys, finques rústiques, etc.	2.802.385
Altres finançaments a famílies	8.242.566
C. Crèdits a ints. priv. sense ànim lucre	500.428
D. Altres (sense classificar)	3.804.309
Total	114.297.341

(Dades del Departament d'Economia i Finances de la Generalitat).

Així mateix, en els següents quadres 11 i 12 observem com les caixes d'estalvis catalanes tenen major quota de mercat que els bancs privats tant en dipòsits com en crèdits. Així, a 2002 les caixes acumulaven el 70,44% dels dipòsits i el 53,57% dels crèdits del sistema bancari català.

Quadre 11. Dades de caixes i bancs i total sistema bancari a Catalunya

	Dipòsits (milions euros)			Crèdits (milions euros)		
	Caixes	Bancs	Total sistema bancari	Caixes	Bancs	Total sistema bancari
1997	54.157,20	23.745,99	78.546,27	35.135,17	35.856,38	71.424,28
1998	53.882,00	23.647,00	78.260,00	42.947,00	38.716,00	82.184,00
1999	56.767,00	25.761,00	83.417,00	48.564,00	44.871,00	94.065,00
2000	61.562,00	25.647,00	88.278,00	55.516,00	50.943,00	107.297,00
2001	64.918,00	27.191,00	93.442,00	61.525,00	54.373,00	116.939,00
2002	73.240,19	29.271,08	103.964,29	70.363,08	59.675,55	131.323,42

Font: *Anuari Estadístic de Catalunya 2002*.

Quadre 12. Percentatges caixes i bancs en relació al total del sistema bancari

	Dipòsits (milions euros)		Crèdits (milions euros)	
	Caixes	Bancs	Caixes	Bancs
1997	68,94	30,23	49,19	50,20
1998	68,84	30,21	52,25	47,10
1999	68,05	30,88	51,62	47,70
2000	69,73	29,05	51,74	47,47
2001	69,47	29,09	52,61	46,49
2002	70,44	28,15	53,57	45,44

Font: *Anuari Estadístic de Catalunya 2002*.

L'increment de quota de mercat s'ha aconseguit, entre d'altres mitjans, per la important expansió de la xarxa d'oficines de les caixes catalanes que podem contemplar en el quadre 13, que a la vegada els ha permès defensar les seves comunitats territorials d'origen en front de les altres entitats financeres (caixes, bancs i cooperatives de crèdit) provinents d'altres àmbits regionals que s'han volgut instal·lar a Catalunya, atrets per la dinàmica econòmica catalana. Tinguem present que fins l'Ordre del Ministeri d'Economia de 20 de desembre del 1979, no es regula la llibertat d'obertura d'oficines de les caixes dins el propi àmbit regional i que fins el Decret 1582/1988 de 29 de desembre de 1988 no s'eliminen els darrers límits territorials d'expansió de les caixes a tot l'Estat.

Quadre 13. L'expansió de les caixes d'estalvis catalanes (dades 1999)

Entitat	Oficines a Catalunya	Oficines a Espanya	Oficines fora d'Espanya	Total oficines
C.E.P.B.	1.959	2.042	7	4.008
Caixa Catalunya	691	213	2	906
Caixa Penedès	448	8		456
Caixa Tarragona	269	1		270
Caixa Sabadell	217			217
Caixa Terrassa	197	1		198
Caixa Laietana	165	4		169
Caixa Girona	155	1		157
Caixa Manresa	114	1		115
Caixa Manlleu	74	1		75

Font: BERGÉS, A., ONTIVEROS, E., VALERO, F.J.: «Les caixes d'estalvis en els anys 90». *Revista Econòmica de Catalunya. Col·legi d'Economistes de Catalunya*. N° 40. Barcelona, 2000 Quadre el·laboració pròpia

En el proper quadre 14 podem constatar com tenen a Catalunya les caixes d'estalvi més del 66% de les oficines de tot el sistema bancari.

Quadre 14. Oficines del sistema bancari a Catalunya, distribuït per provincies 2001-2002

	Barcelona		Girona		Lleida		Tarragona		Total Catalunya	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Banca privada	1.644	1.572	291	278	181	172	177	173	2.293	2.195
Caixes d'estalvi	3.431	3.512	471	479	348	350	517	524	4.767	4.865
Cooperatives de crèdit	93	96	1	1	15	15	12	17	121	129

Font: *Anuari Estadístic de Catalunya* 2002.

Cal posar de relleu que una part d'aquestes oficines de caixes d'estalvi constitueixen la única entitat bancària de la població. De tal manera que sense l'oficina de la caixa d'estalvis, 184 municipis de Catalunya, en els que hi viuen 340.812 habitants, quedarien exclosos dels serveis financers i es sumarien als 416 municipis, en els que hi viuen 163.073 habitants que encara no tenen cap oficina de caixa o de banc oberta a la seva població.²⁴⁰

1.6.1. Les principals magnituds econòmiques de les caixes d'estalvis catalanes i el seu pes en relació al total de caixes espanyoles

Observant aquest quadre 15 podem convenir que tant pels volums de la seva activitat financera, com pels recursos propis, el nombre d'empleats i nombre d'oficines, la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona representa quasi les dues tercers parts de tot el sector de caixes catalanes. L'altre terç del sector es podria dir que es reparteix en una meitat per la Caixa de Catalunya i l'altre meitat pel conjunt format per la resta de vuit caixes catalanes, liderades per la Caixa d'estalvis del Penedès.

240. Per ampliar aquesta informació, veure el treball coordinat per VALERO, F.J.: *Presente y futuro de las Cajas de Ahorros*. Fundació Caixa Galícia, 2003, pp. 177-183.

Quadre 15. Principals dades de les caixes d'estalvi catalanes a 31.12.2003

Caixa	Actius totals	Recursos aliens	Fons propis	Crèdits	Empleats	Oficines
CEP Barcelona	109.574.014	90.035.259	4.310.092	71.640.729	21.651	4.655
CE Catalunya	30.910.245	22.520.372	933.130	19.946.326	5.117	981
CE Penedès	8.779.645	7.677.998	450.005	6.662.064	2.267	562
CE Tarragona	4.035.617	3.600.201	242.413	2.989.675	1.284	282
CE Sabadell	5.221.819	4.586.076	248.779	4.227.234	1.301	259
CE Terrassa	4.828.471	4.350.186	242.504	3.550.638	1.197	2224
CE Girona	3.344.783	2.932.030	212.559	2.262.429	842	187
CE Laietana	3.602.222	3.128.740	190.715	2.776.122	934	233
CE Manresa	2.675.617	2.071.172	150.299	2.014.571	692	144
CEC Manlleu	1.344.083	1.179.121	70.711	1.092.366	429	88
Total caixes catalanes	174.316.616	142.081.155	7.051.207	117.162.154	35.714	7.615
Total caixes espanyoles	548.200.378	445.933.756	29.160.961	368.600.054	110.243	20.894
% catalanes / espanyoles	31,80%	31,86%	24,18%	31,79%	32,40%	36,45%

Font: Web del Departament d'Economia i Finances.

Pel que fa a la relació entre les caixes de la Federació Catalana i el total de caixes que constitueix la Confederació Espanyola, en el mateix quadre 15 també es posa de relleu la importància de les caixes catalanes, en relació al total espanyol. Així, podem observar com les caixes catalanes representen el 31,90% dels actius totals, el 31,86% dels recursos aliens, el 24,18% dels fons propis, el 31,79% dels crèdits, el 32,40% dels empleats i els 36,45% de les oficines.

1.7. El pes de les caixes en el sistema financer espanyol

Amb la liberalització del sistema financer i l'equiparació operatòria de bancs i caixes, les caixes d'estalvis han demostrat una gran capacitat per a competir amb els bancs privats, aconseguint una posició privilegiada que en paràmetres com el percentatge de dipòsits i nombre d'oficines les situa en posició de lideratge. Solament cal observar les següents dades del quadre 16 per donar testimoni de l'avenç de les caixes en el món financer:

Observem com les caixes d'estalvi han guanyat, en detriment de la banca, a prop de sis punts percentuals en els actius totals, set punts percentuals en el crèdit al sector privat resident, cinc punts percentuals en els dipòsits del sector privat resident, deu punts percentuals en el número d'oficines, una mica més de vuit punts percentuals en el número d'empleats i uns resultats abans d'impostos quasi dues dècimes superiors als de la banca. Les caixes es mantenen com les entitats amb més dipòsits i amb major número d'oficines de tot el sector d'entitats de crèdit. Si a les caixes afegim les dades de les cooperatives de crèdit, s'observa que aquestes entitats, pertanyents al sector de l'economia social com més endavant defensarem, han anat guanyant quota de mercat a la banca privada en tots els indicadors en el decurs dels darrers nou anys.

Quadre 16. Les magnituds de les antitats de crèdit espanyoles —bancs, caixes i cooperatives de crèdit (comparança dades 1993 / 2001 en percentatges)—

	Bancs		Caixes		Cooperatives crèdit	
	1993	2001	1993	2001	1993	2001
Actius totals	64,55	57,65	32,56	38,50	2,89	3,85
Crèdits al sector privat	59,11	50,35	37,34	44,45	3,56	5,20
Dipòsits sec. privat resid	46,35	39,13	48,31	53,34	5,34	7,53
Número d'oficines	50,11	38,15	41,16	51,27	8,73	10,58
Número empleats	61,94	52,34	33,52	41,72	4,55	5,95
Rendibilitat (Abans impostos s/ATM)	0,89	0,78	0,97	0,95	1,25	1,12

Font: SOLER, F.: *Notícies de l'Economia Pública, Social i Cooperativa*. N° 36.CIDEC. València 2002, p. 19. Elaboració pròpia.

En el quadre 17 podem observar com el ratio d'eficiència operativa —la relació entre les despeses d'explotació i el marge ordinari— que fins el 1999 era millor en les caixes que en els bancs, tant pel que fa en el balanç de la pròpia entitat individual com en el balanç consolidat amb totes les empreses del grup, en el 2000 inverteix la tendència a favor dels bancs. Segurament aquests millors ratis bancaris tenen a veure, tal i com diu el professor Cals, amb les expansions dels bancs a l'estranger que «tiene la compensación de unos márgenes financieros bastante mayores que los del mercado español», tot i que els ratis d'eficiència operativa de les caixes continuen «en línea con la media de los sistemas bancarios europeos».²⁴¹

Per altra banda, ben segur que la reestructuració que la banca ha estat fent a Espanya en aquest darrers anys tancant oficines els hi representa unes menors despeses d'explotació, mentre que les caixes, per contra, han estat, en aquest període, continuant la seva ampliació de la xarxa d'oficines. Es justificaria així, si més no en part, l'actual menor rati d'eficiència operativa de les caixes en relació als bancs per la voluntat tradicional d'ampliació de punts de serveis financers de les caixes d'estalvi.²⁴²

241. CALS GÜELL, J.: «Las Cajas de Ahorro en el sistema financiero español». Càtedra d'Economia Aplicada de la Facultat d'Economia de la Universitat Autònoma de Barcelona (28/5/2001), pp. 10-11. Ponència presentada a les jornades sobre «La singularidad de las Cajas de Ahorro españolas» celebrades a la Universitat de Zaragoza el 28 i 29 de maig de 2001.

Per aprofundir en l'eficiència de les caixes d'estalvis, veure també MAUDOS, J.: «Cajas y Bancos: eficiencia comparada» a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coords.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002, pp. 89-100.

242. A Catalunya, en concret, a la fi del 2002 la banca privada havia reduït la seva xarxa d'oficines en un 4,27% en relació a 2001, mentre que, per el contrari, en el mateix període, les caixes havien incrementat la seva xarxa en un 1,86%: Oficines del sistema financer a Catalunya 2001/2002

	Barcelona		Girona		Lleida		Tarragona		Total Catalunya	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Banca privada	1.644	1.572	291	278	181	172	177	173	2.293	2.195
Cajas de ahorro	3.431	3.512	471	479	348	350	517	524	4.767	4.865
Cooperativas de crédito	93	96	1	1	15	15	12	17	121	129

Font: *Anuari Estadístic de Catalunya* 2002.

Quadre 17. Eficiència operativa (ratio entre les despeses d'explotació i el marge ordinari)

	Bancs		Caixes	
	Ratio individual	Ratio consolidat	Ratio individual	Ratio consolidat
1995	67,09	71,31	64,22	64,33
1996	64,67	67,52	62,54	62,93
1997	65,41	67,65	63,39	62,62
1998	65,55	68,11	64,30	64,03
1999	66,61	66,48	64,71	65,44
2000	62,26	63,61	64,23	64,61
2001	53,05	60,97	62,25	62,08

Font: CALS GÜELL, J.: «Model competitiu i perspectives de futur de les caixes». *Revista Econòmica de Catalunya*. Col·legi d'Economistes de Catalunya. N° 40 (octubre 2000). «Las Cajas de Ahorro en el sistema financiero español». Càtedra d'Economia Aplicada de la Facultat d'Economia de la Universitat Autònoma de Barcelona (28/5/2001) i *Boletín Económico del Banco de España*, abril 2002. El·laboració pròpia.

En tot cas, la notable competitivitat financera de les caixes d'estalvi en el sector financer és una realitat. Carbó ho conclou així:

«En definitiva, les caixes d'estalvi espanyoles, mantenint el seu model de cooperació-competència, han resistit les pressions del mercat complint amb els seus principis fundacionals de manera eficient i rendible, fet que queda reflectit per l'evolució dels seus resultats econòmics. La seva consecució ha estat compatible amb la creació de valor pel seu “destinatari global”, i ocupa al respecte, una de les posicions més destacades en el context europeu, tot això sense la necessitat de recórrer a canvis en el seu “estatus legal”».²⁴³

2. L'APLICACIÓ DELS EXCEDENTS A OBRA SOCIAL

Des dels seus orígens, les caixes d'estalvis, han esmerçat els seus excedents líquids, un cop deduïts els impostos i les quantitats dedicades a reserves, a atendre necessitats econòmiques i socials dels seus impositors i de la societat en general. És a dir, en activitats de promoció i protecció social.

Aquesta distribució que s'ha efectuat sota el concepte d'obra benèfica-social primer, i posteriorment obra social, no ha estat pas sempre la mateixa. Cal que ens aturem a verificar-ho, per observar com ha evolucionat aquesta atribució de recursos.

Així, en el subapartat 2.1. analitzarem quina ha estat l'evolució del tipus d'activitat de protecció i promoció social que han estat ateses amb aquest percentatge dels excedents, i en el subapartat 2.2. quina ha estat la importància dels recursos econòmics que les caixes hi han destinat a Catalunya.

2.1. La materialització dels fons destinats a obra social per les caixes catalanes

Per comprendre i analitzar millor l'evolució de la materialització concreta dels fons destinats per les caixes a obres socials, hem elaborat quadres sinòptics amb les actuacions que cada caixa catalana ha anat duent a terme en el decurs del temps, distingint quatre etapes en les que, amb algunes excepcions, es poden reconèixer, en general, les actuacions de cadascuna d'elles.

243. CARBÓ VALVERDE, S.: «Les caixes d'estalvi espanyoles en el context europeu». *Revista Econòmica de Catalunya*. Col·legi d'Economistes de Catalunya. N° 40 (octubre 2000), p. 73.

1. Etapa mutualista i benèfica-assistencial (de l'inici fins a l'Estatut de les caixes de 1933)
2. Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (de 1933 fins a 1947)
3. Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (de 1947 fins a 1975)
4. Etapa de suport l'Estat de Benestar (a partir de 1975)

Tot seguit relacionem els principals trets de la legislació que enmarcaven l'aplicació dels fons per obres socials en aquestes etapes i detallem els principals elements que es desprenen de l'anàlisi de cadascun d'aquests quadres-síntesis números 18 a 29 en les quatre etapes o períodes assenyalats.

2.1.1. Etapa mutualista i benèfica-assistencial (fins a l'Estatut de les caixes de 1933)

Període en què les disposicions legislatives es refereixen a l'aplicació d'excedents a subvencionar interessos de crèdits facilitats pels monts de pietat, cancel·lar crèdits concedits en major estat de necessitat, premis als estalviadors més constants o increment de la retribució de l'estalvi i saldar interessos dels dipòsits de menor quantia. Es tracta, al nostre entendre, d'aplicar aquests excedents amb un clar esperit mutual i benèfic.

Recordem que aquestes primeres normes sobre l'aplicació benèfica-social dels excedents es desplegaven en el marc del RD de 29 de juny de 1853 que relacionava estretament l'activitat de les caixes amb la seva vinculació a un mont de pietat. Aquesta vinculació va ser liberalitzada per la Llei de 29 de juny de 1880. És per això que fins les noves disposicions en aquesta matèria, en el Decret de 14 de març de 1933, les caixes respondran en aquest període de diferent manera a l'hora de materialitzar l'aplicació dels seus excedents, tot interpretant l'esperit mutual i benèfic que es derivava de les primeres disposicions de 1853.

Així, per les caixes amb mont de pietat, com és el cas de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona (quadre 18),²⁴⁴ s'entendrà que la seva acció benèfica i mutual es duu a terme, bàsicament, amb les seves aportacions al mont de pietat. És per tant el monte de pietat, adjunt a la caixa, el que de fet realitza l'acció benefactora de la caixa amb els crèdits amb interès reduït.

Les caixes que no tenen mont de pietat aplicaran els excedents no destinats a reserves a premiar l'estalvi i a la col·laboració amb entitats benèfiques relacionades amb la sanitat i l'atenció als ancians desvalguts. La Caixa de Sabadell (quadre 19), de manera excepcional, en aquest període, impulsarà la creació d'ensenyament professional i una biblioteca pública.

La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis (quadre 24), afegirà a aquestes activitats d'obra social la creació d'infraestructures sanitàries i socials —sobretot relacionades amb la dona, els cecs, els minusvàlids i la lluita contra la tuberculosi— la creació de biblioteques, el foment de colònies escolars i el suport a la promoció de les activitats agrícoles.

2.1.2. Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (de 1933 fins a 1947)

El Decret de 14 de març de 1933 estableix una nova regulació d'aplicació dels excedents a obres benèfiques i socials que assumeix tot el que en aquell moment estaven fent les caixes de caràcter social, benèfic i cultural i, a la vegada, les faculta per implementar

244. Per millor analitzar l'evolució de les activitats de protecció i promoció social duta a terme per mitjà de l'Obra Social de les caixes, hem elaborat separatament un quadre per l'antiga Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, un quadre per l'antiga Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, i un quadre per la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, nova entitat resultant de la fusió entre ambdues.

sistemes de previsió social pels seus empleats i crear serveis d'assistència social gratuïts o inferiors al seu cost a favor dels seus empleats, els impositors i els afiliats a les seves obres socials.²⁴⁵

Aquestes noves disposicions s'enmarquen en la voluntat del legislador de l'època de reforçar el caràcter de protecció social de l'activitat de les caixes, tot atribuïnt-li la consideració d'elements auxiliars del Ministeri de Treball i Previsió, a les quals s'els hi podria delegar funcions socials.²⁴⁶

Es pot afirmar que amb el Decret de 14 de març de 1933 es reforça el caràcter mutual de l'aplicació dels excedents de les caixes i alhora se les reconeix com a entitats col·laboradores de l'acció social de l'Estat.

En aquest nou període, les caixes que ja duïen a terme actuacions d'aquest tipus veuran reconeguda la seva tasca, i les caixes que fins llavors no havien destinat excedents a obra social, ja sigui perquè havien prioritzat la dotació a reserves o perquè entenien que l'acció duta a terme pels monts de pietat adjunts ja responia als seus objectius fundacionals, es veuran esperonades a realitzar altres actuacions socials.

És així que, per una banda, es consolida el que s'havia fet en el camp de l'atenció sanitària, amb la creació d'infraestructures i la col·laboració amb entitats sanitàries, i en el camp de la formació professional i la creació de biblioteques, etc.; i per altra banda, s'amplien els camps d'actuació cap a la creació d'infraestructures escolars i l'atenció a la infància.

2.1.3. Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (de 1947 fins a 1975)

En plena dictadura franquista, el Decret de 17 d'octubre de 1947 concreta de manera específica quina ha de ser l'aplicació de l'excedent destinat a obra benèfica-social:

1. Creació i manteniment d'institucions sanitàries populars, tals com sanatoris i dispensaris antituberculosos, obres de puericultura, colònies escolars, guarderies infantils, etc.
2. Promoció i dotació d'institucions culturals populars, especialment escoles professionals, escoles d'ensenyança primària, biblioteques populars, etc.
3. Construcció d'habitatges protegits, aollits al règim establert per la Llei de 19 d'abril de 1939.

A partir, doncs, d'aquest decret, les caixes d'estalvis catalanes mantindran les obres socials que s'adiuen amb les noves disposicions i en crearà de noves seguint les directrius marcades. Mentre la resta de països d'Europa, un cop acaba la guerra, iniciaven un període marcat per la construcció del que finalment s'anomenaria l'Estat del Benestar, amb una forta inversió pública basada en un sistema fiscal i de cotitzacions socials equitatives, la dictadura franquista traspassava a l'obra benèfica-social de les caixes una bona part del que constituïen les seves responsabilitats socials públiques, evitant, així, el cost polític d'una reforma fiscal d'aquella naturalesa.

245. L'article 22 estableix que: «Para su debida eficacia, las Cajas generales de Ahorro popular realizarán obra social, benéfica y cultural complementaria de su actuación fundamental. Organizarán también como secciones anejas a ellas, Cajas de Auxilio, jubilación, invalidez y supervivencia para su personal, o concertarán estos cuidados con otros organismos de socorros mutuos, de previsión o de seguro».

L'article 24 estableix que: «También les estará permitido simultanear con las operaciones de ahorro simple otras de asistencia social, sin perjuicio del régimen legal de los seguros encomendado al Instituto Nacional de Previsión, y estarán facultadas para crear servicios gratuitos o a precio inferior a su costo a favor de sus funcionarios, de los imponentes o afiliados a sus obras sociales».

246. L'article 4 estableix que: «Las instituciones a que se refiere el presente Estatuto gozarán de la consideración de elementos auxiliares del Ministerio de Trabajo y Previsión, a los que podrá encomendar éste, por delegación, el ejercicio de las funciones sociales que hayan de realizarse en virtud de disposiciones emanadas de dicho Ministerio».

Així, en aquest període, per citar-ne algunes, podem observar iniciatives com la creació de l'Hospital del Sagrat Cor, de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona (quadre 18), la Clínica Infantil del Nen Jesús, de la Caixa de Sabadell (quadre 19), l'Escola d'Ensenyament Primari Jaume Recoder, de la Caixa Laietana (quadre 20), el Centre de Reanimació Cardíaca – Unitat Coronària, de la Caixa de Manresa (quadre 21), el Grup Escolar President Salvans Armengol, de la Caixa de Terrassa (quadre 22), l'Escola Familiar Agrària Quintanes, de la Caixa de Manlleu (quadre 23), el Centre de Litiasi Renal i el Centre Psicopedagògic per a l'Educació del deficient sensorial, de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis (quadre 24), la Llar d'Ancianitat Inglada-Via, de la Caixa Penedès (quadre 26), el Centre Quirúrgic Sant Jordi de cirurgia Cardiovascular, de la Caixa de Catalunya (quadre 27), el Centres d'Atenció dels disminuïts psíquics profunds Joan Rius i els Roures, de la Caixa de Girona (quadre 28), l'Institut Social Femení Cardenal Arribas y Castro, de la Caixa de Tarragona (quadre 29), etc.

Tot i que ja s'havia iniciat en el període anterior, mereix, també, des de l'obra social, una atenció especial la construcció d'habitatges protegits. Cal fer notar en aquest sentit, que si bé la majoria de caixes van abordar des del principi aquest impuls a la construcció com una inversió ordinària del propi actiu, hi va haver altres caixes que en un primer moment van impulsar aquesta actuació des del pressupost de l'obra social. Aquest és el cas de la Caixa de Terrassa amb les seves aportacions al «Patronato de Viviendas Económicas de Tarrasa» (quadre 22), la Caixa del Penedès participant en la «Constructora Benéfica de Fomento de la Propiedad Familiar» (quadre 26), i la Caixa de Tarragona creant la «Constructora Benéfica Provincial de Tarragona» (quadre 29).

En el proper període que analitzarem, però, cal fer notar que cap caixa fa ús de la possibilitat de destinar fins un 5% dels fons per a obra social a finançar els tipus d'interès dels crèdits lliures d'accés a l'habitatge, establert en la disposició addicional segona del Real Decret 2455/1980, de 7 de novembre, sobre finançament i seguiment del programa 1981/1983 de construcció d'habitatges de protecció oficial amb la finalitat «de estimular al máximo la difusión del acceso a la vivienda de determinadas clases sociales, clientela típica de las Cajas de Ahorros».

2.1.4. Etapa de suport a l'Estat del Benestar (a partir de 1975)

El procés democràtic generarà un seguit de reformes econòmiques i socials orientades a que el sector públic assumeixi les mateixes responsabilitats socials que en els països del nostre entorn, en els camps de l'ensenyament, la sanitat, els serveis socials, etc. S'intentarà, així, bastir també a Espanya el que es coneix com un Estat del Benestar i superar la manca de sensibilitat social del règim franquista, la despesa social del qual a l'any 1975 era, juntament amb Grècia i Portugal la més baixa d'Europa.²⁴⁷ En aquest nou marc polític i econòmic, també s'inicia el procés d'equiparació operatòria entre bancs i caixes i la liberalització del sistema financer.

L'assumpció de majors responsabilitats de protecció i promoció social, per part de les administracions públiques, i la necessitat d'enfortir els recursos propis per part de les caixes d'estalvi, tindrà com a efecte l'increment de la part d'excedents destinats a reserves i una aplicació de recursos de l'obra social més orientada a donar suport i complementar, més que a substituir, l'actuació de l'administració pública en aquelles àrees que quedin excloses o infradotades per la seva acció protectora.

El nou marc normatiu que implementarà aquestes noves orientacions correspondran, a partir de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de 1979, a la Generalitat de Catalunya, dins del

247. Veure, NAVARRO, V.: «L'Estat del Benestar a Catalunya i Espanya». Fundació Rafael Campalans. Número d'abril-maig. Barcelona, 2001.

marc competencial que li és propi. En el camp de l'obra social de les caixes d'estalvis, aquesta distribució de competències significarà per a la Generalitat l'assumpció de la normativa estatal referida a la distribució dels excedents de les caixes i la seva relació amb els recursos propis. Això significa que la Generalitat no pot entrar en definir, ni per excepció, el «quantum» total que les caixes poden destinar a obra social.²⁴⁸

És dins aquest marc competencial que la Generalitat ha anat produint la normativa que afecta a l'obra social de les caixes a Catalunya. Aquestes disposicions es van desenvolupar inicialment en el Decret 560/1983, de 27 de setembre, sobre auditories i obra social²⁴⁹ de les Caixes d'Estalvi, i posteriorment en la Llei 15/1985, d'1 de juliol, de caixes d'estalvis de Catalunya, que encarreguen al Govern de la Generalitat assenyalar, orientativament, les mancances i prioritats en matèria d'obra social i encomana a la Federació catalana de caixes d'estalvis la funció de planificar la creació d'obres socials i proposar al Consell Executiu les inversions bàsiques per a obres socials que preveguin la col·laboració institucional.

En el Decret 99/1986, de 3 d'abril, sobre l'exercici de competències de la Generalitat de Catalunya en matèria de Caixes d'Estalvis, la Generalitat regula l'obra social de les caixes a Catalunya, establint que les obres socials pròpies o en col·laboració de les caixes es dirigiran als sectors de la sanitat, la investigació, l'ensenyament, la cultura, els serveis d'assistència social i d'altres que tinguin finalitat social, dins l'àmbit d'actuació de la Caixa. Així mateix, disposa que les obres socials noves s'hauran de triar d'entre un programa de prioritats d'atenció que proposarà anualment el Consell Executiu, i que s'hauran de trametre al Departament d'Economia i Finances els estatuts de les fundacions que les caixes creïn, per si soles o amb d'altres entitats col·laboradores, per a la gestió i l'administració de l'obra social.

Per tal de fer efectives les previsions del Decret 99/1986, de 3 d'abril, d'establir els sectors necessitats i les prioritats per a les noves inversions d'obra social de les caixes, el Govern va aprovar un seguit de programes que, de manera molt precisa i a la vegada extensa, assenyalen mancances socials. D'aquesta manera, es van aprovar els programes de 1986²⁵⁰ el de

248. Lògicament, aquesta limitació no ha estat una qüestió pacífica, ja que, tal i com hem vist, sovint ha estat objecte de recursos d'inconstitucionalitat. Concretament el darrer incís de l'article 10.5 i l'article 10.6 de la Llei 13/1985 va ser objecte de recurs per part de la Generalitat pel condicionament en l'aplicació de recursos a obra social que representaven aquestes normes, com ho van ser determinats articles del RD 1370/1985, d'1 d'agost, i el RD 2254/1985, de 20 de novembre, de desenvolupament de la Llei 13/1985. Els recursos van ser desestimats per la sentència 135/1992, de 5 d'octubre, i la sentència 178/1992, de 13 de novembre, i per l'acte resolutori de finalització per desestiment 50/1993, de 9 de febrer.

249. En la nova normativa el concepte d'Obra Benèfic-Social (OBS) queda reduït a Obra Social (OS).

250. En el Programa de necessitats, d'acord amb el que estableixen els articles 4, 51 i 52 de la Llei 15/1985, d'1 de juliol de caixes d'estalvis de Catalunya i el Decret 99/1986 sobre l'exercici de competències de la Generalitat de Catalunya en matèria de caixes d'estalvis, aprovat el 6 d'octubre de 1986, s'agrupen en cinc blocs les necessitats enumerades:

1. Obra Sanitària (adaptada al mapa Sanitari i al Pla de Reordenació Hospitalària)
 - a) Actuació en el camp del tractament i la rehabilitació de toxicòmans
 - b) Col·laboració en el finançament de centres sanitaris i/o millora del seu equipament
2. Obra Educacional (participació en diversos programes)
 - a) Beques per a la incorporació dels beneficiaris de la protecció de menors a les escoles i als centres de Formació Professional.
 - b) Capacitació agrària per a joves i reciclatge per a adults en col·laboració amb el Departament d'Agricultura.
 - c) Dotació de llibres per a biblioteques escolars i per a biblioteques penitenciàries.
 - d) Millorar l'equipament dels centres de Formació Professional, especialment pel que fa a l'àrea informàtica i als laboratoris d'idiomes.
 - e) Construcció, millora, ampliació i equipament de centres escolars i residències escolars.
 - f) Colònies d'estiu, estades esportives d'estiu i d'hivern per a joves escolars.
 - g) Remodelació d'instal·lacions esportives escolars.
 - h) Concessió de beques escolars per a l'adquisició de llibres de text.
3. Obra Cultural
 - a) Programa de creació de ludoteques per a infants i adolescents de 6 a 16 anys. La seva gestió serà compartida amb la Direcció General de la Joventut.
 - b) Programa de creació de centres juvenils gestionats mitjançant convenis amb entitats juvenils o amb l'administració municipal.

1989²⁵¹ i el de 1993,²⁵² el darrer dels quals es va anar renovant tàcitament, fins al moment en què es va produir finalment la signatura del conveni de col·laboració entre la Gene-

-
- c) Col·laborar en la promoció d'una exposició permanent del foment de l'artesanía i d'una exposició itinerant amb el mateix objectiu.
 - d) Contribuir a la realització d'una exposició itinerant relativa a creativitat, disseny i innovació.
 - e) Finançar un programa d'acostament de la informàtica als joves, per tal de facilitar-ne la utilització.
 - f) Establir un programa per a la reparació i restauració de teatres d'àmbit i d'incidència comarcal.
 - g) Programa de creació de noves biblioteques i sales de lectura; ampliació i millora de les existents.
 - h) Programa de construcció de centres culturals i sales d'exposicions.
 - i) Col·laboració en activitats cinematogràfiques, teatrals i musicals.
 - j) Programa de Restauració de Monuments historicoartístics.
4. Obra d'Assistència Social (adaptada al Mapa de Serveis Socials)
- a) Programa de reinserció social mitjançant l'assistència post-penitenciària.
 - b) Programa de prevenció contra la delinqüència: programes contra la toxicomania, la mendicitat i la prostitució infantil.
 - c) Contribució a l'establiment d'un pla de beques per a menjadors escolars.
 - d) Programa de turisme social per a la tercera edat, que comporti excursions i estades a comarques de l'interior, de muntanya o del litoral, durant la temporada baixa.
 - e) Subvencionar la construcció de centres socials: guarderies, llars de vells i d'altres equipaments de competència municipal.
 - f) Subvencionar els vells que només reben ajudes del FAS.
 - g) Subvencionar programes d'activitats esportives per a:
 - h) Disminuïts físics, psíquics i sensorials.
 - i) Tercera edat.
 - j) Programa d'inversions d'ajut a centres i tallers per a disminuïts psíquics i físics (d'acord amb el Pla d'Actuació Social de l'ICASS).
 - k) Programa de Previsió Social per a Serveis a la tercera edat i prestacions a disminuïts.
5. Obra Diversa.
- a) Contribuir al finançament d'activitats d'animació cultural que realitza l'Institut Català de Serveis a la Joventut a poblacions d'àrees rurals.
 - b) Contribuir al «Pla experimental agrari de Catalunya» en el programa d'investigacions amb abast plurianual, tres anys.
 - c) Contribuir a les inversions i finançament del circulat del «Programa d'Assentaments Rurals».
 - d) Editar, sota la coordinació del Departament de Comerç, Consum i Turisme, un llibre sobre recursos turístics de Catalunya, llibre regal, amb la finalitat de promoure el turisme interior.
 - e) Organitzar conjuntament amb el Departament d'Indústria i Energia simpòsiums i seminaris sobre el futur de la industrialització.
 - f) Programa de formació i promoció cooperativa i altres formes de treball associat en col·laboració amb l'Institut per a la Formació i Promoció Cooperativa.
 - g) Contribuir a programes d'Acció Cívica.
251. En el Programa de necessitats, d'acord amb el que estableixen els articles 4, 51 i 52 de la Llei 15/1985, d'1 de juliol de caixes d'estalvis de Catalunya i el Decret 99/1986 sobre l'exercici de competències de la Generalitat de Catalunya en matèria de caixes d'estalvis, aprovat l'11 de gener de 1989, que substitueix al de 1986, es manifesta que atesa la creació del Departament de Benestar Social, pel Decret 141/88, de 4 de juliol, és convenient que la línia d'actuació de les caixes d'estalvis en matèria d'Obres Socials s'adeqüi als objectius del nou Departament; com també, pel que fa a Serveis Socials, les caixes d'estalvis s'hauran d'ajustar a les prioritats marcades en el I Pla d'Actuació Social. En aquest nou marc, es consideren prioritàries les actuacions següents:
1. Projectes d'inversions destinats a la creació de noves places per atendre col·lectius amb greus necessitats: persones grans, disminuïts psíquics profunds i disminuïts físics greument afectats.
 2. Projectes d'inversions destinats a aconseguir un major equilibri territorial entre les necessitats existents i els serveis ofertats actualment.
 3. Concessió de crèdits preferencials a entitats sense finalitat de lucre destinades a la prestació de Serveis Socials per tal de fer la reconversió necessària per a adequar els equipaments existents a la normativa de condicions mínimes.
 4. Concessió de crèdits a persones físiques per oferir finançament complementari a les subvencions que no cobreixen el dèficit total de determinades actuacions urgents.
- Els objectius socials indicats comptaran entre les actuacions preferents els programes i activitats següents:
1. Programa d'atenció a la vellesa
 - a) Beques per a persones que viuen en residències d'avis.
 - b) Suport econòmic en casos d'insuficiències o manca de pensió.
 - c) Suport a l'assistència sanitària.
 - d) Suport a l'assistència domiciliària.
 - e) Col·laborar en el finançament del Carnet de Jubilat.
 - f) Dotacions per a la creació de cercles de lectura per a jubilats.
 - g) Suport per a la reforma d'habitatges
 - h) Suport a la realització de vacances.
 2. Programa d'atenció a persones disminuïdes

ralitat de Catalunya i la Federació Catalana de Caixes d'Estalvis per a la realització d'obres socials de 28 de gener de 1998.²⁵³

- a) Suport a l'adquisició de vehicles de transport adaptats.
 - b) Suport a equips d'assistència social a centres i a famílies.
 - c) Suport a la realització de reformes per a la supressió o evitació de barreres arquitectòniques que dificulten o impedeixen la mobilitat.
 - d) Suport a programes d'habilitació laboral i integració social.
 - e) Suport a activitats esportives per a minusvàlids.
 - f) Suport a l'adaptació d'edificis per a funcions de centre residencial i/o ocupacional.
3. Programa de formació permanent d'adults
 - a) Programa per a millorar l'equipament dels Centres de Formació d'Adults.
 - b) Beques per a cursos de perfeccionament.
 - c) Suport a programes d'intercanvi d'estudiants.
 - d) Dotació de material als Centres de Recursos de Formació Permanent d'Adults.
 - e) Suport a plans pilots de formació d'adults.
 - f) Suport a la realització de publicacions, opuscles i materials de divulgació.
 - g) Suport a activitats literàries i artístiques i de comunicació.
 - h) Suport a programes alternatius d'activitats de lleure.
 4. Programa d'atenció a la família.
 - a) Suport a equips d'atenció social a domicili en àrees necessitades.
 - b) Suport a famílies necessitades.
 - c) Concessió de beques per a atendre el cost del material escolar.
 - d) Concessió de beques per a despeses d'alimentació.
 5. Programa de lluita contra la indigència
 - a) Suport a programes de lluita contra la mendicitat i contra diferents manifestacions d'indigència.
 - b) Suport a menjadors per a persones indigents.
 6. Programa de reinserció social d'ex-drogoadictes.
 7. Programa d'actuacions socials de suport a les persones afectades per la SIDA.
 8. Programa per donar cobriment sanitari a les persones de més de 68 anys que no el tenen de la Seguretat Social.
 9. Programa de reinserció social d'ex-presos.
 10. Programa d'actuació vers la comunitat gitana
 11. Programa d'actuació integral al barri Masia Espinós, de Gavà
 12. Programa d'actuació integral al barri de la Mina, de Sant Adrià del Besos
 13. Programa pel qual s'estableix la creació de biblioteques a les oficines de Benestar Social de la Generalitat
 14. Programa per a l'establiment d'un sistema d'atenció al públic.

Annex : relació de comarques on hi ha dèficit d'oferta de places d'atenció a persones grans, disminuïts psíquics profunds i disminuïts físics greument afectats: Garrotxa, Alt Camp, Alt Penedès, Baix Penedès, Baix Camp, Conca de Barberà, Priorat, Ribera d'Ebre, Terra Alta, Solsonès, Les Garrigues, La Noguera, La Segarra, L'Urgell, Pallars Jussà, Pallars Sobirà i Vall d'Aran.

252. Amb el Programa sobre sectors necessitats i prioritats en què s'hauran de fer efectives les noves inversions corresponents a l'Obra Benèfica-Social de les Caixes d'Estalvi durant 1993, es retorna a referir les noves inversions als cinc camps definits en el Decret 99/1986: sanitat, investigació, ensenyament, cultura, serveis d'assistència social i d'altres que tinguin finalitat social, dins l'àmbit d'actuació de la caixa:

1. Àrea Sanitària
 - a) Tractament assistencial i reinserció de drogodependents.
 - b) Desenvolupament de la xarxa hospitalària d'utilització pública de Catalunya.
 - c) Manteniment dels centres socio-sanitaris adreçats a malalts crònics.
 - d) Campanyes d'educació sanitària i de promoció de la salut.
 - e) Informació i prevenció de la SIDA, amb especial atenció a la població reclusa.
 - f) Programes d'atenció domiciliària socio-sanitària.
2. Àrea educativa i d'investigació
 - a) Foment de la formació professional i dels ensenyaments no reglats.
 - b) Normalització lingüística i coneixement de la història i de la cultura de Catalunya.
 - c) Suport preferent a les zones escolars rurals.
 - d) Promoció de les activitats d'educació per a la salut.
 - e) Promoció de les activitats artístiques escolars.
 - f) Actuacions en el camp d'intercanvis i potenciació de la dimensió europea de l'ensenyament.
 - g) Instal·lacions esportives escolars.
 - h) Reciclatge i formació de pagesos, ramaders i pescadors.
 - i) Reeducació i reinserció dels interns en centres penitenciaris i de menors.
 - j) Formació viària.
 - k) Formació mitjà-ambiental.
 - l) Foment de la recerca, dels centres d'investigació i de les entitats que fomentin les activitats d'investigació i d'alta formació.

Amb el conveni de 1998 la Generalitat va canviar la política d'assenyalar genèricament necessitats per a la nova obra social, per la de reclamar transferències dineràries per a projectes i entitats concretes, que les caixes podien triar d'entre un llistat pactat entre Federació i Generalitat. A aquestes finalitats, l'any 1998 es va convenir que les caixes hi destinarien 2.000 milions de pessetes. Aquesta quantitat equivalent a 12 milions d'euros s'ha convertit ja per a l'exercici de 2004 en 18 milions d'euros.

Per la seva banda, val a dir que la Federació Catalana de Caixes, fins al moment, no ha exercit les seves facultats de planificar la creació d'obres socials i proposar al Consell Executiu les inversions bàsiques per a obres socials que preveguin la col·laboració institucional, que li atorga l'article 47 de la Llei de caixes catalana.

Per això, cal posar de relleu el Decret 266/2003, de 4 de novembre,²⁵⁴ que estableix la creació d'una Comissió Mixta entre la Federació de Caixes d'Estalvis i el Govern de la Generalitat per desenvolupar les funcions previstes en l'article 4 del Decret legislatiu 1/1994, integrada per onze membres: el conseller/a d'Economia i Finances, cinc membres designats per la Federació catalana de caixes d'estalvis entre els membres que inte-

-
- m) Recerca agrària.
 - n) Atenció al món juvenil.
 - 3. Àrea cultural
 - a) Suport a les biblioteques, fons de consulta i lectura, clubs d'esplai i ludoteques, amb especial incidència en zones deficitàries.
 - b) Restauració de monuments historicoartístics.
 - c) Millora dels arxius i museus comarcals.
 - d) Foment de l'activitat cultural catalana.
 - 4. Obra assistencial
 - a) Suport a les entitats que tenen programes sobre problemàtica de la dona.
 - b) Creació de cases d'acollida per a dones en situació extrema.
 - c) Programes d'assistència penitenciària i post-penitenciària.
 - d) Col·laboració en el finançament de noves places socials assistides per a atendre col·lectius amb greus necessitats i persones grans, disminuïts psíquics i disminuïts físics greument afectats.
 - e) Col·laboració en la reconversió dels actuals casals d'avis en centres de dia.
 - f) Programa d'ajut i suport a les persones beneficiàries de les prestacions no contributives.
 - g) Programa d'implementació de plans integrals als barris amb carències infraestructurals.
 - h) Programa d'atenció a l'ètnia gitana: estudi sobre la realitat i ubicació dels gitanos a Catalunya i pla d'actuació d'educació comunitària amb famílies gitanes.
 - i) Programa per a la infància: estudi i pla d'acció per a l'atenció a famílies acollidores d'infants amb greus problemàtiques socials.
 - j) Programa d'atenció domiciliària per a persones grans.
 - 5. Obra diversa
 - a) Difusió de l'esport.
 - b) Foment del cooperativisme, amb especial atenció a l'agrari.
 - c) Protecció i restauració de l'entorn natural i recerca i difusió sobre aquests temes.
 - d) Foment d'energies alternatives i tecnologies netes.
 - e) Contribució en la creació «d'hotels d'entitats».
 - f) Desenvolupament rural.

253. Amb aquest conveni, inicialment signat per un any prorrogable, la Federació Catalana de Caixes d'Estalvis i la Generalitat van acordar:

1. Col·laborar a la realització d'obres socials que s'orientin a la promoció i el foment de la cultura i serveis d'assistència social.
2. Les caixes agrupades a la Federació destinaran 2.000 milions de pessetes per a la concessió d'ajuts a organitzacions i entitats per al desenvolupament de les seves activitats culturals i assistencials.
3. Aquests ajuts es dedicaran, sempre i quant s'adiguin amb les finalitats de les caixes, a promoure activitats culturals i educatives, l'atenció a col·lectius amb greus necessitats, malalts i familiars, i a la implementació de plans integrals a barris amb carències socials, culturals i assistencials.
4. La Generalitat acordarà amb la Federació un llistat d'entitats que portin a terme les activitats esmentades i que, per tant, puguin rebre les prestacions econòmiques de les caixes dins el marc d'aquest conveni.
5. Les caixes agrupades a la Federació decidiran en el sí d'aquesta les aportacions que cadascuna d'elles efectuarà a favor de les entitats contingudes a la llista esmentada, amb l'import total pel conjunt de caixes de 2.000 milions.

254. Decret 266/2003, de 4 de novembre, de modificació del Decret 190/1989, d'1 d'agost, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvis i de la convocatòria i el funcionament d'aquests, que modifica l'article 55.1 de l'esmentat Decret 190/1989.

gren el comitè directiu, i cinc membres designats pel Govern de la Generalitat a proposta del Departament d'Economia i Finances. Aquesta comissió mixta pot ser, sens dubte, una bona eina per estimular també a les caixes a una major col·laboració entre sí i entre les caixes i la Generalitat de cara a la creació de noves obres socials.

Atès, doncs, el major grau d'assumpció de majors responsabilitats en protecció i promoció social de les administracions públiques que es va obrir amb la recuperació de la democràcia, i d'acord amb el nou marc normatiu que orienta l'aplicació dels recursos destinats per les caixes a obres socials als sectors de la sanitat, la investigació, l'ensenyament, la cultura, els serveis d'assistència social i d'altres que tinguin finalitat social, dins l'àmbit d'actuació de cada caixa, en aquestes dues darreres dècades les caixes han anat reestructurant o reconvertint les seves obres socials, traspasant a l'administració la major part d'infraestructures i serveis sanitaris i escolars; han mantingut i potenciat les infraestructures culturals i les instal·lacions destinades a l'atenció a la vellesa i l'atenció als minusvàlids psíquics i físics; i han impulsat noves accions, sobretot en el camp de la investigació, l'ensenyament de grau superior i les noves tecnologies, la protecció del medi ambient i l'atenció a les actuacions de solidaritat dutes a terme per les ONG.

Aquestes orientacions, seguides per totes les caixes, han estat excepcionalment complementades per algunes d'elles amb el manteniment de determinades obres socials molt arrelades en el seu àmbit d'actuació. Aquest és el cas de la Caixa de Manlleu (quadre 23) i la Caixa del Penedès (quadre 26), que mantenen els seus equipaments docents d'especialitat agrària, i les llars d'infants de la Caixa de Tarragona (quadre 29).

Les reformes i reestructuracions fetes per la majoria de caixes en el camp de l'obra social han situat la seva administració directa en mans de fundacions creades per cadascuna de les caixes, per a materialitzar les diverses àrees d'actuació del seu treball en obra social, amb el ben entès que es tracten estrictament d'ens instrumentals dependents del consell d'administració o, en el seu cas, amb caràcter delegat d'aquest, de la comissió d'obres socials.²⁵⁵

Així, la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona va crear la Fundació "la Caixa", la Caixa de Catalunya, la Fundació Caixa Catalunya, la Fundació Territori i Paisatge, la Fundació Un sol Món i la Fundació Viure i Conviure, la Caixa de Sabadell, la Fundació Caixa Sabadell, la Caixa de Manresa, la Fundació Caixa Manresa, la Caixa del Penedès, la Fundació Caixa Penedès, la Caixa de Girona, la Fundació Caixa Girona, la Caixa de Tarragona, la Fundació Caixa Tarragona, la Caixa Laietana, la Fundació Caixa Laietana, i la Caixa de Manlleu, la Fundació Caixa Manlleu i la Fundació Mil·lenari-Centre d'Estudis i Formació.

Tal com ja hem dit, les actuacions de cadascuna de les caixes en aquests períodes, és la detallada en els següents quadres números 18 al 29.²⁵⁶

255. Article 2 del Decret 266/2003, de 4 de novembre, de modificació del Decret 190/1989, d'1 d'agost, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvis i de la convocatòria i el funcionament d'aquests.

256. Elaborats a partir de les dades publicades per CABANA, F.: «Caixes i Bancs de Catalunya», *op. cit.*, i a partir de l'anàlisi dels informes sobre obra social de les Memòries anuals de les caixes catalanes.

Quadre 18. Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona

Etapa mutualista i de beneficència Etapa mutualista i de beneficència (Des de fundació fins a l'Estatut de caixes de 1933)	Pels òrgans de govern de la Caixa de Barcelona la seva tasca benèfica principal es realitza amb les seves aportacions de crèdit al seu Mont de Pietat. Els excedents, per tant, passaran a augmentar els recursos propis de l'entitat
Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (De 1933 fins a 1947)	En aquest període es comença a realitzar alguna obra social: — (1934) Escoles gratuïtes Miguel de Cervantes a Sant Martí de Provençals. La zona on la Caixa havia construït cases varates
Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (De 1947 fins a 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — Manteniment de 6 escoles a Barcelona — Cursos per invidents amb la col·laboració de la ONCE — Biblioteques públiques a Torre Baró de Barcelona, i a Sant Ildefons, a Cornellà. — Centre Auxològic de Medicina Preventiva Infantil — Hospital del Sagrat Cor de Barcelona — Altres activitats com donatius, beques, propaganda de l'estalvi i protecció a la vellesa
Etapa complementària de l'Estat del Benestar (A partir de 1975)	Fusió amb la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona

Quadre 19. Caixa d'Estalvis de Sabadell

<p>Etapa mutualista i de beneficència (Des de fundació fins a l'Estatut de caixes de 1933)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Escola Industrial d'Arts i Oficis de Sabadell — Biblioteca Popular de Sabadell
<p>Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (De 1933 fins a 1947)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Donatius a Colònies Escolars i institucions sanitàries sabadellenques. — Beques d'estudi per a nois de famílies obreres — Ajuts a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana
<p>Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (De 1947 fins a 1975)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Suport financer a la Clínica de la Mare de Déu de la Salut, l'Hospital i Casa de Beneficència i el Servei de Recuperació Funcional Antipolio. — Guarderia infantil a Sabadell. — Blliblioteques a Montcada i a Ripollet — Clínica Infantil del Nen Jesús — Ajuts per a l'ensenyament del català, la formació professional, atencions a la tercera edat, beques d'estudi... — Parc natural del bosc i la masia Can Deu
<p>Etapa complementària de l'Estat del Benestar (Procés de reestructuració a partir de 1975)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Col·laboració en la posta en marxa del Consorci Hospitalari del Parc Taulí, al que s'integra la Clínica Infantil del Nen Jesús. — Manteniment de les instal·lacions i les activitats que s'executen a l'obra cultural: Saló modernista de la seu central, Edifici de l'antiga Escola d'Arts i Oficis, avui seu de l'obra social, i del parc del bosc i la masia de Can Deu — Manteniment de les biblioteques de Sabadell (3) i Ripollet — Premi Sant Joan de literatura catalana — Conferències, concerts, teatre, curses de tota mena, etc. — Beques per estudiar a l'estranger i premis per a la realització d'estudis socio-econòmics i culturals
<p>Síntesi Memòria Obra Social 2003</p>	<p>Àrea Assistència Social</p> <ul style="list-style-type: none"> — Programes d'atenció a la gent gran i Premi Gent Gran — Suport als disminuïts físics i psíquics — Suport a la solidaritat internacional — Progama d'ajut per la integració de joves immigrants — Premis Fundació Caixa Sabadell per a beques, estudis, programes culturals i programes socials <p>Àrea Cultural</p> <ul style="list-style-type: none"> — Premi literari Sant Joan i Premi d'escultura Països Catalans — Suport a les activitats musicals i a les representacions teatrals — Exposicions itinerants — Rutes culturals — Manteniment i divulgació del patrimoni modernista de la Caixa — Publicacions <p>Àrea d'Educació, Formació i Investigació</p> <ul style="list-style-type: none"> — Seminaris, jornades i conferències referides a l'economia d'empresa, les noves tecnologies i la recerca científica i acadèmica. — Biblioteca de la Caixa de Sabadell <p>Àrea Esportiva</p> <ul style="list-style-type: none"> — Suport a les activitats esportives i la vida associativa de clubs — Patrocini del Festival Internacional del Cinema de Muntanya i d'Aventura de Torelló — Col·laboració amb la Fed. Catalana d'Esports de Minusvàlids Físics <p>Àrea Mediambiental</p> <ul style="list-style-type: none"> — Bosc i Masia de Can Deu, i el Museu d'Eines del Camp — Premi de Medi Ambient, conjuntament amb l'Institut d'Estudis Catalans — Patrocini de la versió catalana dels anuaris del Worldwatch Institute, l'Estat del Món signes vitals i l'Informe de Desenvolupament Humà elaborats pel Centre Unesco de Catalunya. — Suport a activitats relacionades amb la protecció de la natura — Cicles de rutes per espais naturals

Quadre 20. Caixa d'Estalvis Laietana

Etapa mutualista i de beneficència (Des de fundació fins a l'Estatut de caixes de 1933)	<ul style="list-style-type: none"> — Subvencions a establiments benèfics — Obres de caritat — Pensions a favor de clients pobres
Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (De 1933 fins a 1947)	<ul style="list-style-type: none"> — Biblioteca popular a Mataró — Casa de la Infància a Mataró
Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (De 1947 fins a 1975)	<p>Al manteniment de les instal·lacions del darrer període s'hi afegeix:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Colònia Infantil d'Argentona — Dispensari Antituberculós — Donatius per atencions a la vellesa i d'altres necessitats — Escola d'ensenyament primari Josep Montserrat i Cuadrado — Escola d'ensenyament primari Jaume Recoder — Primer Casal d'Avis a la Pl.de Santa Anna, de Mataró — Ajut al Patronat Pro-Subnormals de Mataró
Etapa complementària de l'Estat del Benestar (Procés de reestructuració a partir de 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — Traspàs del Dispensari Antituberculós a l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena de Mataró. — Traspàs de les dues escoles a l'Ajuntament de Mataró, que continuaran rebent subvencions de la Caixa. — Casal de Jubilats Jaume Terrades — Manteniment del quatre Casals d'Avis. — Manteniment de la Casa de la Infància — Ajuts a fundacions benèfiques que fan obra social — Manteniment de la Biblioteca Popular de Mataró
Síntesi Memòria Obra Social 2003	<p>Infraestructures</p> <ul style="list-style-type: none"> — Seu modernista de la Fundació Caixa Laietana a la Casa Coll i Regàs, declarada bé cultural d'interès nacional. En les sales d'aquest centre s'hi acullen tot tipus de reunions i sessions de treball d'interès cultural. — Biblioteca Caixa Laietana a Mataró amb un fons bibliogràfic de 130.000 títols i unes instal·lacions que ocupen 1.600 metres quadrats — Ateneu Caixa Laietana (Centre Multimèdia) — Sala polivalent de la Plaça Santa Anna de Mataró — Biblioteca Caixa Laietana a Argentona. — Casals Laietana, centres culturals per a la gent gran. — Espai Caixa Laietana, al sector de Peramàs (Mataró). — Casal del Palau (Mataró) — Casal del carrer d'En Pujol (Mataró) — Casals en col·laboració a Premià de Dalt, Vilassar de Dalt, Llaveneres i Teià <p>Activitats</p> <ul style="list-style-type: none"> — Exposicions — Convocatòria del premi Iluro de monografia històrica. — Actes culturals, assistencials, educatius, esportius, professionals i industrials. <p>Suports</p> <ul style="list-style-type: none"> — Ajuts a institucions socials per a la investigació de malalties, atenció i assistència a persones discapacitades o amb problemes de mobilitat. — Ajuts a la investigació, educació i desenvolupament — Col·laboracions amb entitats i associacions de gent gran. — Suport a activitats de teatre, música i dansa, ajuts a la cultura popular i recuperació del patrimoni històric. — Col·laboracions a entitats esportives — Col·laboracions a la publicació de treballs de recerca històrica i documental. — Ajuts al Patronat Català Pro-Europa. <p>Subvencions per a programes de microcrèdits socials</p>

Quadre 21. Caixa d'Estalvis de Manresa

<p>Etapa mutualista i de beneficència (Des de fundació fins a l'Estatut de caixes de 1933)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Premis pels impositors i accions de promoció de l'estalvi — Donatius a entitats manresanes com l'Hospital de Sant Andreu, l'Asil de les Germanetes dels Pobres, l'Associació de les Margarides, els menjadors d'assistència pública, al Sanatori de Sant Joan de Déu. — Altres donatius variis
<p>Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (De 1933 fins a 1947)</p>	
<p>Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (De 1947 fins a 1975)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Finançament d'inversions al Sanatori de Sant Joan de Déu, l'Hospital de Sant Andreu i a l'Asil de les Germanetes dels Pobres. — Creació del Col·legi Nacional Oms i de Prat. — Creació de la Residència Assistencial de Manresa- Fundació Cots Pascual, en la que es van fusionar l'antiga Casa de la Caritat i l'Asil desl infants orfes, de Manresa. — Biblioteques populars a Sant Vicenç de Castellet i Puig-reig i a d'altres poblacions — Creació d'un Centre de Reanimació Cardíaca-Unitat Coronària. — Altres subvencions amb destinació socio-cultural
<p>Etapa complementària de l'Estat del Benestar (Procés de reestructuració a partir de 1975)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Creació del complex cultural La Plana de l'Om, de Manresa. — Publicacions, activitats culturals, premis de periodisme, radio i televisió i publicitat, beques per a investigació i viatges de recerca a l'estranger, etc. — Manteniment de llars d'avis i col·laboracions amb d'altres entitats benèfiques o culturals
<p>Síntesi Memòria Obra Social 2003</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Col·laboració en Projectes d'Interès Social, per entitats sense afany de lucre — Recuperació del conjunt monumental del Monestir de Sant Benet de Bages adquirit per la caixa per a la construcció d'un gran nucli cultural i artístic incorporant-hi el Centre d'Alimentació i Ciència «Alicia» — Impuls del Parc de la Sèquia, del Parc fluvial de les Colònies del Llobregat i restauració de la basílica de la Seu de Manresa — Premi Fundació Caixa Manresa per a projectes medioambientals. — Programa d'ajuts universitaris, impuls al mercat de treball «Àgora», que facilita l'encontre entre empresaris i estudiants que han de finalitzar els seus estudis universitaris, i posar a l'abast dels estudiants la possibilitat d'accedir en condicions assequibles al Col·legi d'Oms i de Prat de Manresa. — Programes d'activitats culturals als espais propis d'arreu del territori. — Programa Festiu Caixa Manresa per a la participació en Festes Majors — Altres participacions en esdeveniments culturals

Quadre 22. Caixa d'Estalvis de Terrassa

Etapa mutualista i de beneficència (Des de fundació fins a l'Estatut de caixes de 1933)	<ul style="list-style-type: none"> — Donatius a obres benèfiques de Terrassa com l'Hospital Casa de Caritat de Sant Llatzer, la Junta Central d'Auxilis a la Classe Obrera, les Conferències de Sant Vicenç de Paul i l'Asil Busquets. — Premis per a l'estalvi
Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (De 1933 fins a 1947)	Pavelló Antituberculós, annex a l'Hospital Casa de Caritat de Sant Llatzer
Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (De 1947 fins a 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — Hogar de la Ancianidad, a Terrassa — Alberg Infantil. — Donatius a l'Hospital Casa de Caritat de Sant Llatzer i l'Asil Busquets — Aportacions al Patronato de Viviendas Económicas de Tarrasa. — Aportacions a les parròquies de Terrassa per a la construcció d'escoles i centres parroquials. — Tallers protegits President Amat Roumens, per a disminuïts psíquics. — Casal del Jubilat — Grup Escolar President Salvans Armengol, cedit l'any 1984 a l'Ajuntament de Terrassa — Ajuts per a entitats socio-culturals. — Patrocini de conferències, concerts i exposicions
Etapa complementària de l'Estat del Benestar (Procés de reestructuració a partir de 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — Manteniment dels Tallers Protegits a través de la Fundació President Amat Roumens, i de la Llar de la Vellesa a través de la Fundació President Torres Falguera — Creació del Centre Cultural de la Caixa de Terrassa. — Aula Cultural de Rubí. — Creació del Centre d'Estudis Empresarials — Ajuts varis a activitats socio-culturals.
Síntesi Memòria Obra Social 2003	<p>Manteniment de les instal·lacions i activitats de:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Fundació Torres Falguera, per a la tercera edat — Fundació Amat Roumens, promoció per als disminuïts — Centre Cultural Caixa de Terrassa — Escola de Negocis de la Caixa de Terrassa. Escola universitària empresarial <p>Ajuts i subvencions per a la celebració d'esdeveniments culturals i socials</p> <p>Convenis de col·laboració amb institucions públiques, entitats cíviques, socials i culturals</p> <p>Targetes solidàries</p> <p>Nova línia de col·laboracions per a programes socials amb finançament de projectes a favor de la integració de la immigració, contra la marginació social i la pobresa i a favor de la prevenció i inserció laboral dels drogodependents</p>

Quadre 23. Caixa d'Estalvis de Manlleu

Etapa mutualista i de beneficència (Des de fundació fins a l'Estatut de caixes de 1933)	
Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (De 1933 fins a 1947)	
Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (De 1947 fins a 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — Ajuts a obra cultural, entitats benèfiques i a fomentar l'estalvi — Seu social a Manlleu que inclou una Biblioteca popular, una sala d'actes, una sala d'exposicions i una Escola de la Llar. — Biblioteques a d'altres poblacions com Roda de Ter, Sant Hipòlit de Voltregà i Tona — Escola Familiar Agrària Quintanes. — Seu social a Vic que inclou un Auditorium, una Sala d'Art i una Escola de la Llar
Etapa complementària de l'Estat del Benestar (Procés de reestructuració a partir de 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — L'obra cultural consta de 9 biblioteques (5 en col·laboració amb la Diputació de Barcelona, 3 amb la Diputació i l'Ajuntament al qual pertany la biblioteca, i 1 amb la Generalitat i l'Ajuntament de la localitat) — Aules de cultura, sales d'actes i exposicions (Manlleu, Vic i altres poblacions) — Transformació de l'Escola Familiar Agrària Quintanes en Centre de Formació Professional de segon grau — Creació a Tona de l'Escola Familiar Agrària femenina La Suïssa — Manteniment i ampliació d'activitats docents a les Escoles de la Llar de Manlleu i Vic — Cinc casals d'avis — Col·laboracions amb l'Hospital de la Santa Creu de Vic — D'altres ajuts a entitats benèfiques i socials
Síntesi Memòria Obra Social 2003	<p>Àrea Cultural</p> <ul style="list-style-type: none"> — Aportació a la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de sis biblioteques pròpies (Aiguafreda, Manlleu (2), Roda de Ter, Sant Hipòlit de Voltregà i Sant Quirze de Basora), tres en col·laboració (Taradell, Tona i Torelló) i ajut a dues biblioteques privades (Manlleu i Balenyà) — Gestió de dotze Aules de Cultura pròpies (Els Hostalets de Balenyà, Les Masies de Voltregà, Manlleu, Montesquiu, Roda de Ter, Sant Bartomeu del Grau, Sant Celoni, Sant Pere de Torelló, Santa Eugènia de Berga, Santa Maria de Corcó, Seva i Tona) i col·laboració amb un altre de municipal (Sant Julià de Vilatorrada), on es realitzen tot tipus d'activitats culturals o socials — Sala d'Art Caixa Manlleu a Vic — Dues escoles d'art a Manlleu i Vinyola. — Auditoris propis a Manlleu, Vic i Sant Quirze de Basora, i en col·laboració amb l'Ajuntament a La Garriga — Activitats de suport a la literatura i publicacions culturals, econòmiques i socials — Suport a l'activitat museística. — Suport a l'art i al patrimoni històric artístic — Col·laboració en el foment de festes i tradicions. — Col·laboració i foment de concerts musicals i activitats teatrals <p>Àrea Educativa i d'Investigació</p> <ul style="list-style-type: none"> — Centres de Formació — Dos centres de formació propietat de Caixa Manlleu, Vic i Manlleu, gestionats per la Fundació Mil·lenari, per a la formació i la inserció laboral — Gestió, com a obra pròpia, de l'Escola Familiar Agrària Quintanes — Col·laboració amb el Centre de Formació Professional «La Suïssa», de Tona, i escoles de dibuix i pintura a Manlleu i les Masies de Voltregà — Suport a cursos de formació permanent de diverses entitats

Segueix

Continuació

<p>Síntesi Memòria Obra Social 2003</p>	<ul style="list-style-type: none">— Acords de col·laboració i suport amb la Universitat de Vic, la Universitat Oberta de Catalunya.— Suport a les estructures d'esport de base— Foment de la investigació mitjançant la col·laboració i el suport a centres tecnològics, aules de Internet i la realització de plans i organització d'esdevenimentsÀrea Assistencial<ul style="list-style-type: none">— Ajuts a diverses entitats dedicades a la inserció social.— Divulgació de webs solidàries.— Xarxa de Casals d'Avis amb centres propis a Els Hostalets de Balenyà, Santa Eugènia de Berga i Folgueroles— Suport a d'altres centres de tercera edat i ajuts a associacions de pensionistes— Col·laboració en actes d'homenatge a la vellesa.Àrea Sanitària<ul style="list-style-type: none">— Beques i col·laboracions per a la investigació mèdica i la millora assistencialÀrea d'Ecologia i Medi Ambient<ul style="list-style-type: none">— Convenis amb la Universitat de Vic «Per una societat sostenible»— Foment intern dels sistemes de gestió ecològics, per obtenir la certificació ISO 14001 de Gestió Medioambiental
---	---

Quadre 24. Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis

<p>Etapa mutualista i de beneficència (Des de fundació fins a l'Estatut de caixes de 1933) i</p> <p>Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (De 1933 fins a 1947)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Obra dels Homenatges a la Vellesa: Creació de Patronats Locals per a fomentar la previsió per a la vellesa i fer obres de beneficència destinades als vells — Caixes escolars de Previsió: Obertura de llibretes pels escolars amb una aportació inicial de la Caixa. — Empar de Santa Llúcia: residència per a nenes i dones cegues. — Institut de la dona que treballa: Integrat per l'Escola d'infermeres de Santa Madrona, tres Clínicas a Barcelona de cirurgia, de medicina i maternal, i una clínica a Palma de Mallorca, dues cases de família a Barcelona, una delegació a Lleida i deu delegacions a les Illes Balears. — L'Institut Català per a Cecs: edició d'obres segons el mètode de lectura Braille, biblioteca i formació professional pels invidents. — Sanatori de Torre Bonica, prop de Terrassa, i L'Institut Antituberculós a Barcelona, per a la lluita contra la tuberculosi. — Institut Català per a la rehabilitació física de mutilats. — Biblioteques Populars (40 a 1935) — Colònies Escolars i Socials — Institut de Serveis Socials, transformat posteriorment en l'Institut Clínic de Montjuic — Cases Agrícoles, que llogaven maquinària a la pagesia i explotaven o arrendaven petites explotacions, a Torroella de Montgrí, Santa Coloma de Queralt, Terrassa, i a les Balears, les d'Eivissa, Felanitx, Petra i Son Servera
<p>Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (De 1947 fins a 1975)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Es manté l'Institut de la dona que treballa, que passa a anomenar-se Institut de Santa Madrona, integrat per dispensaris, clíniques, l'escola d'infermeria i cases de família — Es mantenen les instal·lacions sanitàries de lluita antituberculosa del Sanatori de la Mare de Déu de Montserrat, a Terrassa i l'Institut Antituberculós Francesc Moragas- Dispensaris blancs. — S'integra en l'Institut Educatiu de Sordsmuts i Cecs, l'antic Institut Català per a cecs i l'Institut Social de sordsmudes — Es manté l'Institut per a la rehabilitació física dels mutilats — Es manté l'Empar de Santa Llúcia per a cegues — Es mantenen els Homenatges a la Vellesa — Es mantenen les Colònies Socials i Infantils — Increment de biblioteques (91 el 1959) — Es manté en explotació l'antiga Casa Agrícola de Torrebonica, a Terrassa. — Es donen diversos serveis a la pagesia amb la col·laboració del Servicio Nacional del Crédito Agrícola del Ministerio de Agricultura <p>Infraestructures docents consolidades:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Maternal-preescolar <ul style="list-style-type: none"> — Guarderies Tots Petits I (Badalona) Tots Petits II (Barcelona) — Casa-bressol del Nen Jesús (Lluchmajor, Mallorca) — Guarderia Infantil Caixa de Pensions. (Barcelona) 2. Educació General Bàsica <ul style="list-style-type: none"> — Residència Escolar Belloch (La Roca del Vallés) — Escola Sant Joan Bosco (Barcelona) — Escola Sant Vicenç de Paul (Barcelona) — Escola Santa Maria de Gràcia (Barcelona) — Escola de la Inmaculada Concepció (Barcelona) — Escola Miguel de Cervantes Saavedra (Barcelona) — Escola Caixa de Pensions (Barcelona) 3. Educació Especial <ul style="list-style-type: none"> — Escola-Llar Femenina Santa Llúcia (Barcelona) — Institut Educatiu de Sorts Muts i Cecs (Barcelona) — Institut per a la rehabilitació física de mutilats (Barcelona) 4. Batxillerat <ul style="list-style-type: none"> — Escola Sant Joan Bosco (Barcelona) 5. Estudis superiors <ul style="list-style-type: none"> — Escola Universitària d'Infermeria Santa Madrona (Barcelona)

Segueix

Continuació

<p>Etapa complementaria de l'Estat del benestar (Procés de reestructuració a partir de 1975 fins a la transformació en Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona el 1990)</p>	<ul style="list-style-type: none">— La Clínica Santa Madrona absorbeix els centre de tractament antituberculós.— Centre de Litiasi Renal, a Barcelona— Transformació del Sanatori antitubercuós de Torrebónica, a Terrassa, en Centre Social Verge de Montserrat, destinat a l'atenció a la vellesa.— Centres de Jubilats i Associacions de Persones Grans— Creació del Centre Psicopedagògic per a l'Educació del Deficient Sensorial, que integra els serveis de l'Institut Educatiu de Sordsmuts i Cecs, l'impremta Braille, l'Institut de Rehabilitació Física i l'Institut Esperança— Centre d'Iniciatives i d'Experimentació per a Joves, destinat a divulgar les noves tecnologies— Manteniment del Centre Escolar del barri de la Verneda a Barcelona, la Casa Bressol de Lluçmajor i les Colònies Infantils de la llar de l'Àngel de la Guarda, a Tiana— Manteniment de la Colònia Agrícola de Torrebónica, a Terrassa— Manteniment de les biblioteques (prop del centenar a 1989)— Museu de la Ciència, a Barcelona— Centre Cultural, a Barcelona— Cercle Cultural, a Granollers— Sales d'exposicions a Barcelona i Madrid
--	--

Quadre 25. Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona

<p>Etapa complementària de l'Estat del Benestar (Procés de reestructuració a partir de la fusió entre la Caixa de pensions per a la Vellesa i d'estalvis i la Caixa de Barcelona el 1990)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Integració i reestructuració de les obres socials d'ambdues caixes. — Activitats socials i culturals sotsdividides en quatre àrees: cultural, educativa, social i de desenvolupament rural i de medi ambient — Creació del Laboratori de Retrovirologia de Catalunya, integrat a l'Hospital Trias i Pujol, a Badalona, amb conveni amb la Fundació de Lluita contra la Sida. Promoció d'un Servei Assistencial integrat a l'Hospital Clínic, a Barcelona, i constitució de la Fundació Institut de Recerca de la Sida-Caixa, en col·laboració amb la Generalitat de Catalunya
<p>Síntesi Memòria Obra Social 2003</p>	<p>Programes Socials</p> <ul style="list-style-type: none"> — Programa «Societat i Càncer» — Programa d'ajut al desenvolupament correcte del nen, Programa Ciber@aules hospitalàries. Impuls aules hospitalàries a 82 centres sanitaris — Inserció laboral de discapacitats — Programa Gent Gran (73 centres propis i 471 en col·laboració) — Programa d'atenció a les malalties neurodegeneratives — Cooperació internacional (177 projectes a Amèrica Llatina, Àfrica, Àsia i Oceania, impulsats per ONG espanyoles) — Programa per a la integració i millora de la qualitat de vida dels immigrants i Programa d'integració social i laboral de persones marginades (510 projectes arreu d'Espanya) — Programa d'acolliment de menors en situació de risc social <p>Programes educatius</p> <ul style="list-style-type: none"> — Programa de beques i postgrau per a l'ampliació d'estudis a l'estranger — Programes de divulgació educativa i de distribució de recursos per a l'ensenyament — Programa «Amics capaços» per apropar els joves a les persones que viuen amb alguna discapacitat. <p>Programes culturals</p> <ul style="list-style-type: none"> — CaixaForum. Centre Social i Cultural de la Fundació "la Caixa" a Barcelona i a Madrid <p>Programes de Ciència i Medi Ambient</p> <ul style="list-style-type: none"> — Museu de la Ciència de Barcelona — CosmoCaixa. Museu de la Ciència de Madrid — Ajuts per a projectes mediambientals

Quadre 26. Caixa d'Estalvis del Penedès

Etapa mutualista i de beneficència (Des de fundació fins a l'Estatut de caixes de 1933)	Ajuts i donatius a entitats, entra les quals es destaquen l'Asil Inglada-Via i a l'Hospital i Beneficència Vilafranesa.
Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (De 1933 fins a 1947)	
Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (De 1947 fins a 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — Centre d'Acció Catòlica — Atenció a malats tuberculosos — Hogar de la Ancianidad Inglada-Via (absorció de l'antic Asil) — Participació en Constructora Benèfica Foment de la Propietat Familiar — Servei de Terapeuta Física, integrat a l'Hospital Comarcal — Sala de Cultura a Sant Feliu de Llobregat — Sosteniment de l'Aula de Cultura del Museu de Vilafranca — Instal·lació de parcs infantils i organització de colònies d'estiu per a infants — Absorció de les activitats d'assistència social de l'entitat Beneficència Vilafranesa i ajuts a entitats benèfiques locals — Altres donatius a entitats socials i benèfiques — Casal d'Avis, a Prat de Llobregat
Etapa complementària de l'Estat del Benestar (Procés de reestructuració a partir de 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — Residència de la tercera edat Inglada-Via. — Casals d'Avis (18 pròpis i 13 en col·laboració) — 5 biblioteques — Fòrum Berguer-Balaguer (antiga seu central convertida en centre cultural) — 15 aules de cultura (13 pròpies i 2 en col·laboració) — Escola Familiar Agrària Camp Joliu — Finca d'experimentació agrícola La Roureda, a Torrelles de Foix — Jardí d'Infància, a Santa Margarida de Montbui — Ajuts a tot tipus d'entitats socials i culturals
Síntesi Memòria Obra Social 2003	<p>Cultura</p> <ul style="list-style-type: none"> — Música: Convenis amb la Fundació Palau de la Música Catalana, patrocini de l'Orfeó Català i suport a cicles de concert. Convenis de col·laboració amb l'Orquestra Filarmònica de Catalunya i l'Orquestra de Cambra de l'Empordà — Cultura popular: Suport a manifestacions culturals populars — Exposicions: Manteniment de la programació en les 17 Aules de Cultura de la caixa i suport a exposicions diverses — Actes culturals a l'Auditori del Fòrum Berger-Balaguer a Vilafranca del Penedès, patrocini de concursos, edició de llibres i treballs i aportacions a d'altres activitats artístiques i culturals — Col·laboració amb l'esport <p>Assistència</p> <ul style="list-style-type: none"> — Atenció a la tercera edat: Sosteniment del centre de tercera edat Asil Inglada Via, administració dels 17 Casals d'Avis pròpis i suport a d'altres 15 en col·laboració. Pensions a famílies que tenen cura de persones grans i subvencions a residències geriàtriques. — Aportació a la salut: Suport a centres hospitalaris a Sant Pere de Ribes i Martorell — Atenció als discapacitats: Subvenció a programes diversos, en especial la integració en el món del treball — Aportacions a entitats d'activitat solidària <p>Formació</p> <ul style="list-style-type: none"> — Docència: Suport a conferències i jornades d'estudi. Manteniment de l'Escola Familiar Agrària «Camp Joliu» a l'Arboç i impuls al Centre d'Economia i Marketing Superior del Penedès (CEIM Camp Joliu). Suport a la Guarderia Infantil de Santa Anna de Santa Maria de Montbui <p>Ajut a l'agricultura</p> <ul style="list-style-type: none"> — Recolzament a iniciatives relacionades amb el món agrícola i l'agroalimentari. Impuls del Centre Cultura de Barcelona, com a l'obra pròpia de més calat d'aquests darrers anys

Quadre 27. Caixa de Catalunya

Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (De 1933 fins a 1947)	
Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (De 1947 fins a 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — Dotacions per a obres benèfiques de la Diputació Provincial de Barcelona (entre d'altres Casa de la Caritat i a la Maternitat de Barcelona) — Hogar para Matrimonios Ancianos, a Barcelona — Beques per a estudis — Subvencions per a entitats benèfiques i culturals — Biblioteca pública, a Viladecans — Centre Quirúrgic Sant Jordi, de Cirurgia Cardiovascular, a Barcelona. — Escoles d'ensenyament Sant Jordi a Pineda, Igualada, La Roca del Vallés, Lleida i Montbau a Barcelona per dismiuïts físics. — Clubs de Jubilats Sant Jordi (12 a 1975) — Residència de Jubilats Sant Jordi a Vic i La Llar Sant Jordi, a Barcelona. — Biblioteques i sales de lectura (21 a 1975) — Beques, campanyes culturals, exposicions, etc.
Etapa complementària de l'Estat del Benestar (Procés de reestructuració a partir de 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — Traspàs de part de les escoles d'ensenyament a la xarxa pública. — Cessió a una empresa privada del Centre Quirúrgic Sant Jordi — Centre cultural a l'edifici Casa Milà-la Pedrera, a Barcelona — A 1995 l'obra social de la caixa disposava de 134 equipaments: 55 a l'àmbit de la tercera edat, 64 a l'obra cultural, 4 a l'ensenyament, i 1 a l'àmbit de la sanitat
Síntesi Memòria Obra Social 2003	<p>L'Obra social s'organitza en quatre fundacions:</p> <p>Fundació Caixa de Catalunya</p> <ul style="list-style-type: none"> — Per activitats de caire cultural. Té la seva seu a l'edifici de La Pedrera, del Passeig de Gràcia, de Barcelona, i gestiona la xarxa de sales d'actes i de lectura de l'Obra Social de la caixa. Les seves activitats habituals són d'exposicions, conferències, publicacions, convenis i ajuts a d'altres entitats culturals <p>Fundació Territori i Paissatge</p> <ul style="list-style-type: none"> — Per a fomentar la preservació del medi ambient. A 31 de desembre de 2003 tenia en propietat 13 espais, havia signat 22 convenis per col·laborar en la gestió de propietats municipals i administrava 25 zones de bosc. Diposa, també, del Centre de Natura i Desenvolupament Sostenible dels Pirineus de les Planes de Son i del Centre de la Fauna. Dóna suport, també, amb ajuts, a d'altres entitats i associacions, promociona publicacions i facilita exposicions destinades a la sensibilització medioambiental <p>Fundació Un Sol Món</p> <ul style="list-style-type: none"> — Per accions d'inserció laboral, d'integració social i també de desenvolupament de països del Tercer i Quart Món. Per a instrumentar el seu treball, facilita programes de microcrèdits per a l'autoocupació, adjudica beques per a la formació i capacitació professionals, promociona la captació de fons destinats a atendre emergències humanitàries, fa actuacions de sensibilització social pública i subvenciona a entitats que treballen per la inserció sociolaboral dels col·lectius socials més desfavorits, mitjançant convenis i programes d'actuació com per exemple el programa Roba Amiga i Moda Amiga <p>Fundació Viure i Conviure</p> <ul style="list-style-type: none"> — Per atencions socials i benèfico-socials, en especial destinades a les persones grans, amb discapacitat o amb problemes de salut. Els seus objectius els assolix mitjançant la realització i manteniment de projectes propis o en col·laboració amb altres entitats. També realitza actes i jornades d'estudi i reflexió per a millorar l'atenció d'aquests col·lectius i fomenta les convivències entre persones grans i joves estudiants universitaris

Segueix

Continuació

<p>Síntesi Memòria Obra Social 2003</p>	<p>La seva xarxa d'instal·lacions està formada per 49 equipaments anomenats Clubs de Jubilats Sant Jordi, on s'organitzen activitats lúdiques, culturals i educatives. En la vessant assistencial disposa a Barcelona de l'Hospital de dia per a persones amb enfermetats neurovegetatives. També s'han posat en marxa Hospitals de dia Sant Jordi a Granollers i Terrassa i un Hospital de dia i centre sociosanitari a Cornellà de Llobregat.</p> <p>Altres actuacions</p> <p>— L'Obra social també col·labora amb a ajuts a entitats diverses, destinats a donar suport a l'assistència social, la solidaritat, la cultura, l'ensenyament i la recerca.</p>
---	--

Quadre 28. Caixa d'Estalvis de Girona

Etapa mutualista i de col·laboració amb l'acció social de l'Estat (De 1933 fins a 1947)	
Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (De 1947 fins a 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — Aportacions a obres benèfiques de la Diputació Provincial de Girona. — Donatius a entitats benèfiques varies. — Biblioteca pública, a Anglès — Escola d'Estudis Comercials, a Girona — Escuela Hogar Femenina, a Girona. — Administració i manteniment, en règim de nuda propietat, de la Finca i Jardí Botànic de Cap Roig, a Calella de Palafrugell i Mont-ràs. — Centres d'atenció a disminuïts psíquics profunds Joan Riu i Els Roures, a Sant Gregori — Centre cultural La Fontana d'Or, a Girona
Etapa complementària de l'Estat del Benestar (Procés de reestructuració a partir de 1975)	<ul style="list-style-type: none"> — S'afegeix un altre centre d'atenció a disminuïts psíquics profunds per adults, Els Roures, als terrenys de Sant Gregori — Llars de Jubilats a Lloret de Mar, Sant Joan les Fonts i Anglès i d'altres (16 a 1995) — Sales d'exposicions a Roses, Puigcerdà i Figueres — Casal dels Volcans d'Olot — 7 Biblioteques i 9 centres culturals o cívics (1995) — Pinacoteques a Campdevàrol i Tossa de Mar. — Ajuts a la Universitat de Girona (substituint a l'Escola d'Estudis Comercials) a la UNED i al Conservatori de Música Isaac Albèniz — Suport a tot tipus d'entitats socials i culturals
Síntesi Memòria Obra Social 2003	<p>Àrea cultural:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Manteniment de les instal·lacions i activitats (exposicions, conferències, col·loquis, teatre, música, poesia, premis, etc.) — Centre Cultural de Caixa Girona-Fontana d'Or, Jardí Botànic de Caixa Girona a Calella de Palafrugell — 16 altres centres culturals amb col·laboració amb d'altres institucions — 4 sales d'exposicions a Puigcerdà, Reus, Figueres i Campdevàrol — 8 biblioteques amb col·laboració amb Ajuntaments — Altres col·laboracions amb d'altres institucions <p>Àrea educativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Contribució al funcionament del Laboratori de Recerca de l'Hospital de Girona Dr. Josep Trueta — Suport a projectes de la Universitat de Girona — Altres activitats de suport educatiu, beques i ajuts diversos <p>Àrea protecció del mediambient:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Manteniment del Jardí Botànic — Covenis de col·laboració amb el Servei Meteorològic de Catalunya i el Centre Cultural Europeu de la Natura a Viladrau i el Casal dels Volcans d'Olot <p>Àrea de promoció de la infància, la joventut i l'esport:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Cooperació amb entitats que fomenten les activitats destinades a la infància i la joventut <p>Àrea assistencial:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Dos centres propis de disminuïts psíquics profunds: Centre Joan Riu i Residència d'adults Els Roures. Un centre amb col·laboració al Mas Casadevall a Serinyà. — Col·laboració amb entitats per a la reinserció social i laboral i a combatre l'exclusió social <p>Àrea d'ajut a la vellesa:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Manteniment de 32 llars de jubilats en col·laboració — Suport a d'altres projectes de la tercera edat <p>Suport a la pagesia i la ramaderia:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Suport a organitzacions i institucions per promoure, millorar i difondre la tasca de la pagesia i la ramaderia (fires, concursos, concentracions, campionats i d'altres)

Quadre 29. Caixa d'Estalvis de Tarragona

<p>Etapa substitutiva de l'acció social de l'Estat (De 1947 fins a 1975)</p>	<p>Aportacions a obres benèfiques de la Diputació Provincial de Tarragona.</p> <ul style="list-style-type: none"> — Beques per a estudiants i a seminaristes. — Instituto Social Femenino Cardenal Arriba y Castro — Constructora Benèfica Provincial de Tarragona. — Parc Infantil de Trànsit — Centre d'assistència provincial de Treball — Promoció de l'Agrupació fotogràfica de Tarragona. — Sales d'exposicions a Tarragona, Reus, Tortosa, Ulldecona i Falset. — Edifici de la Llotja de Contractació, a Reus
<p>Etapa complementària de l'Estat del Benestar (Procés de reestructuració a partir de 1975)</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Llars d'infants a La Granja (Torreforta), barris de l'Esperança i de Bonavista, a Tarragona. Parcs infantils de trànsit, permanents o mòbils, a diverses ciutats de la província — Laboratori d'Idiomes, Institut Social Femení, a Reus, Agrupacions fotogràfiques, a Tarragona i Reus, Centre Assistencial Bonavista —traspasat a l'Ajuntament l'any 1983— i l'Hemeroteca, a Tarragona. — Fundació Tropomí —taller ocupacional — Donatius a Creu Roja —ambulàncies — Creació Llars de Jubilats
<p>Síntesi Memòria Obra Social 2003</p>	<p>Àrea Cultural</p> <ul style="list-style-type: none"> — Nous equipaments culturals a la seu de la Plaça Imperial Tarraco de Tarragona — Concerts, exposicions itinerants i exposicions en col·laboració. — Ajuts per a projectes culturals (Arts plàstiques, arts escèniques, audiovisual, història, medi ambient, música, patrimoni, noves tecnologies) — Promoció de festivals i cercle de conferències — Hemeroteca Caixa Tarragona — Sales d'art (a Lleida, Reus, Amposta, Falset, Flitx, Ulldecona, Vendrell) — Sales d'actes i cultura (a Torredembarra, Bot, Constantí, Montblanc, Reus, Tortosa-Ferrerries) <p>Àrea Educativa</p> <ul style="list-style-type: none"> — Llars d'infants pròpia al barri de Bonavista a Tarragona, manteniment i ajuts a les llars d'infants en col·laboració d'Alcover, l'Ametlla de Mar, Ascó, Flix, Roser de Reus i Tivissa — Suport a centres escolars, instituts i universitat. — Premis d'investigació i formació en el món empresarial <p>Àrea Solidària</p> <ul style="list-style-type: none"> — Manteniment de la Fundació Taller Ocupacional Promoció Minusvàlids (TOPROMI) — Manteniment de les instal·lacions per a la gent gran a Constantí, Tarragona, Tivisa, Tortosa, Borges del Camp i Reus — Ajuts a col·lectius i entitats que realitzen activitats a favor de la gent gran. — Programa d'ajuts per a projectes solidaris — Suport a entitats i associacions que fan activitats de suport a la immigració, als disminuïts psíquics i a entitats sanitàries per a la investigació i la prevenció

2.2. La quantificació dels imports aplicats a obra social

En aquest apartat es tractarà d'informar de la quantia dels recursos assignats per les caixes catalanes a obra social, i la seva distribució sectorial, d'ençà de 1947, ja que anteriorment a aquesta data no existien reculls de dades publicades. Finalment, en treurem algunes conclusions sobre l'orientació sectorial d'aquests recursos.

Per a poder comparar les dades s'ha hagut de treballar distribuint les seves aplicacions anuals en dos períodes, el de 1947 a 1981 i el de 1982 al 2003, atès que és a partir de 1982 que es constitueix una única Federació Catalana de Caixes.

2.2.1. Període 1947 a 1981

Considerant doncs, que no ens ha estat possible de quantificar les aportacions de les caixes catalanes a obres socials en aquests anys, ja que les seves dades eren incloses en els totals de la Federació Catalano-Balear, hem utilitzat per valorar els percentatges de destinació sectorial dels recursos emprats per obres socials de les caixes catalanes, el treball elaborat per TITOS referit al total de la CECA, tot estimant que, si més no percentualment, les tendències de la despesa devien ser molt semblants.²⁵⁷

Fetes aquestes consideracions, amb les dades del treball de TITOS hem elaborat el quadre 30 de distribució sectorial dels recursos aplicats a obres socials de les caixes, recollint les dades en dos períodes, el de 1947 a 1969 i el de 1969 a 1981. De l'anàlisi d'aquest quadre podríem convenir el següent:

A) Pel que fa als anys 1947/1969

1. En aquest període s'observa una aportació molt important al Fons Nacional d'obra benèfica-social. Així, un 18,9% dels recursos d'obra benèfica-social de les caixes s'ha destinat a aquests fons, administrat pel Ministeri del Treball, que s'aplica bàsicament a actuacions en el camp de la formació professional.
2. De la resta, de lliure disposició per a les caixes, el 21,7% es destina a educació i el 17,3% a sanitat. A cultura s'aplica un 12,6%, serveis assistencials s'enduen un 9,7%, i un calaix de sastre d'actuacions variades, entre les quals es destaca la propaganda de l'estalvi, la protecció a l'agricultura, l'obra religiosa i ajudes a corporacions locals, sumen un 19,1%.
3. Cal posar de relleu que si al 18,9% del Fons Nacional, que es va aplicar a formació professional, se li afegeix el 21,7% destinat per les caixes a educació, la quantitat resultant és que un 40'6% dels recursos és destinat a l'àrea educativa.

B) Pel que fa als anys 1970/1981

1. En aquest període observem com disminueix el percentatge aplicat al Fons Nacional d'obra benèfica-social, desaparegut d'ençà de 1976.
2. L'educació es manté en el primer lloc de les assignacions amb un 31,5%, però comença a disminuir. Si a aquesta aportació li afegim el 6,9% del Fons Nacional, que com hem dit s'aplicava bàsicament a formació professional, observem com el total resultant de 38,4% és inferior al 40,6% destinat a aquests conceptes d'educació en el període anterior.
3. La cultura puja al segon lloc amb un 22,2%.
4. La sanitat baixa 4 punts, situant-se en el 13,3% i els serveis assistencials pugen 7 punts, situant-se en un 16,7%.
5. La resta de programes diversos disminueix a 8,8%.

257. Veure TITOS FERNÁNDEZ, J.: «El papel de la obra social en el contexto económico de las Cajas de Ahorros». *La obra social de las cajas de ahorros españolas*. CECA. Madrid, 1990, pp. 61-135.

Podríem convenir que en el primer període analitzat (1947-1969) es posa de relleu la prioritat en la dotació a l'ensenyament, seguit per la sanitat. Aquests majors percentatges començaran a devallar en el segon període (1970-1981), ateses les noves orientacions de política econòmica i social dels governs de la democràcia que a partir de 1977 determinaran a les caixes d'estalvis a traspassar el màxim d'instal·lacions educatives i de serveis sanitaris possibles a l'administració pública. Per contra, es pot observar l'increment dels recursos destinats a cultura i a altres serveis assistencials, no coberts o insuficientment coberts pel sector públic.

Quadre 30. Aportacions sectorials a OBS en el període 1947-1981 CECA (en milions ptes.)

Concepte	Període 1947-1969		Període 1970-1981	
	Import	%	Import	%
Aportació al Fons Comú Nacional (*)	1.903,7	18,9	6.755	6,9
Obra sanitària	1.746,8	17,3	12.948	13,3
Obra cultural	1.275,8	12,6	21.645	22,2
Ensenyament primari	962,3	9,5	11.299	11,6
Protecció a la infància	880,7	8,7	10.767	11
Propaganda de l'estalvi	767,1	7,6	1.644	1,7
Protecció a la tercera edat	452,9	4,5	12.021	12,3
Formació Professional	360,5	3,5	7.365	7,5
Varis	346,2	3,4	3.004	3,1
Protecció a la dona i a la família	325,7	3,2	3.080	3,2
Previsió a favor dels empleats de les caixes	325,0	3,2	897	0,9
Protecció a l'agricultura	202,9	2,0	1.829	1,9
Ajudes a entitats benèfiques	199,2	1,9	1.079	1,1
Obra religiosa	153,1	1,5	610	0,6
Ajudes a Corporacions Públiques	127,6	1,2	545	0,6
Obra esportiva	15,6	0,2	673	0,7
Desembargaments gratuïts	13,9	0,1	75	0,1
Ajuda a la investigació científica	6,7	0,0	1.390	1,4
Totals	10.066,0	100	97.636	100

Font: TITOS FERNÁNDEZ, J.: «El papel de la obra social en el contexto económico de las Cajas de Ahorros». *La obra social ...*, op. cit. Quadre elaboració pròpia. (*) 18,3% fins a 1976, any de la desaparició del Fons.

L'estimació de Titos de les aportacions de les caixes catalano-balears en obres socials al conjunt estatal de tota la CECA, és del 32,4% en el període 1947-1969, i del 29,54% en el període 1970-1981, és a dir, 2.522,9 i 28.843 milions de pessetes respectivament.

2.2.2. Període 1982 a 2003

Tal com ja hem comentat, amb la constitució de la Federació Catalana de Caixes d'estalvi, a partir de 1982 ja es poden analitzar les dades en l'àmbit estrictament català. Per afinar aquest anàlisi, hem distribuït aquest període en dos etapes. La primera A), recull els anys 1982 a 1999, i la segona B), els anys 2000 a 2003. Aquesta distribució s'ha fet, per una banda, obligats per la reestructuració estadística que fan les caixes a partir del 2000 incloent l'àrea sanitària en una àrea d'assistència social i sanitària, i per l'altra, perquè com veurem posteriorment, a partir de l'exercici del 2000 es comença a observar un canvi de tendència de la destinació de fons que tot seguit comentarem.

A) Pel que fa als anys 1982/1999

De les dades que hem recollit en el quadre 31 en poden extreure les següents observacions:

1. En aquest període augmenten de manera contundent les aportacions a cultura, que passen al 56,7% de les aportacions.
2. Devallada de sanitat. En aquest període s'ha abaixat al 2,3% de les aportacions.
3. Assistència social s'incrementa amb 10 punts, situant-se al 26,7% de les aportacions.
4. Educació i recerca baixa prop de 18 punts, situant-se al 13,8% de les aportacions.
5. Pràctica desaparició de les partides destinades a diversos, que solament consumeixen el 2,3% de les aportacions.

Es confirma, doncs, la devallada de sanitat i educació iniciada al final dels períodes analitzats fins a 1981, i sorgeix amb força l'increment de dotacions per a cultura que ja supera la meitat dels recursos destinats a obres socials. També es confirma el creixement de les dotacions per a serveis socials com a complement de l'actuació de les administracions públiques.

B) Pel que fa als anys 2000/2003

De les dades recollides al quadre 32 se'n poden extreure les següents observacions:

1. Cultura es continua mantenint en primer lloc amb un 50,7%.
2. Creixen fins el 30,7% les aportacions als serveis assistencials.
3. Educació i recerca pràcticament es manté amb un 10,9%.
4. S'incrementen els programes diversos, amb una destinació específica cap a patrimoni històric, artístic i cultural.

De l'anàlisi de les dades d'aquests anys de 2000 a 2003, es pot observar com s'inicia una correcció de la política duta a terme per les caixes fins el 1999, que s'expressa amb una lleugera major atenció a serveis assistencials en detriment de les dotacions per a cultura, que encara absorbeixen la meitat de tots els recursos destinats a obres socials.

Quadre 31. Distribució despesa en obra social de les caixes catalanes per finalitats en milions de ptes.

Any	Àrea Cultural	Àrea educativa i d'investigació	Àrea sanitària	Àrea assistencial	Obra diversa	Total
1982	1.975,8	988,9	831,5	1.607,1	2,1	5.405,4
1983	2.490,8	1.357,5	1.255,6	1.863,9	4,4	6.972,2
1984	3.223,2	1.419,6	862,6	1.866,5	14,5	7.386,4
1985	3.389,0	1.604,2	581,3	2.174,5	3,1	7.752,1
1986	4.511,7	1.171,2	200,4	2.510,0	4,5	8.397,8
1987	5.028,5	1.366,8	236,6	2.337,7	5,9	8.975,5
1988	5.931,7	1.298,6	124,9	2.638,1	5,2	9.998,5
1989	7.655,0	1.313,6	293,3	2.700,5	6,8	11.969,2
1990	8.318,3	1.212,6	409,5	2.560,4	20,0	12.520,8
1991	6.644,5	1.824,2	411,4	2.433,7	29,6	11.343,4
1992	7.924,0	1.671,8	275,4	2.872,0	23,5	12.215,9
1993	7.698,1	3.007,2	85,0	3.285,8	27,7	14.103,8
1994	14.575,0	3.219,2	109,6	3.278,0	42,2	21.224,0
1995	9.886,6	2.084,8	211,9	3.164,6	27,2	15.375,1
1996	9.785,6	1.560,2	139,7	3.906,9	38,4	15.430,8
1997	12.263,1	2.780,2	205,4	9.364,8	172,7	24.786,2
1998	14.763,1	4.499,6	234,3	9.738,1	213,1	29.448,2
1999	19.974,1	3.363,5	114,4	10.556,7	212,3	34.221,0
Total	146.038,1	35.743,7	6.032,0	68.859,3	853,2	257.526,3

Font: Anuaris CECA.

Quadre 32. Distribució despesa en obra social de les caixes catalanes per finalitats en milers d'euros

Any	Cultural i temps de lleure	Assistència social i sanitària	Educació i investigació	Patrimoni històric, artístic i cultural	Total
2000	111.408	65.513	27.984	10.449	215.354
2001	115.880	69.898	28.983	15.742	230.503
2002	128.291	75.998	27.367	28.229	259.885
2003	145.591	92.979	23.604	21.131	283.305
Total	501.170	304.388	107.938	75.551	989.047

Font: Anuaris CECA.

Totes aquestes observacions fetes en la destinació dels recursos per obres socials de les caixes, les podem comprovar de manera molt eloqüent analitzant els quadres 33 i 34. El quadre 33 es refereix als percentatges de despeses en obres socials de les caixes catalanes per finalitats de l'any 1982 al 2003, i el quadre 34 agrupa els percentatges de totes aquestes despeses en els quatre períodes analitzats: 1947-1969, 1970-1981, 1982-1999 i 2000-2003.

Així doncs, en el quadre 33 podem observar l'increment de l'aplicació de recursos cap a cultura, que passa del 36,5% l'any 1982 al 68,6% l'any 1994, per baixar al 51,4% al 2003, la pràctica desaparició de les aportacions a sanitat, que passa del 15,3% l'any 1982 al 0,3% l'any 1999, i el manteniment, amb una lleugera tendència a l'alça dels recursos destinats a serveis assistencials, amb una aportació de recursos del 32,8% pel 2003. Pel que fa a educació i recerca, en aquest darrer període, es pot observar un cert manteniment de les aportacions, al voltant de l'11% de promig.

De la mateixa manera, en el quadre 34 podem observar l'evolució general de les tendències de la despesa en obres socials de les caixes en aquests darrers prop de cinquanta anys. Els fons destinats a cultura del període 1947/1969 del 12,6%, passen al 50,7% en el període 2000/2003, mentre que els fons destinats a educació (inclosos els aplicats al Fons Nacional que com hem dit es destinaven majoritàriament a formació professional) passen del 40,6% del període 1947/1969, al 10,9% del període 2000/2003. Per contra, els fons destinats a serveis assistencials del període 1947/1969 del 9,7%, en el període 2000/2003 representen ja el 30,7%, mentre que els recursos destinats a sanitat, que eren de l'ordre d'un 17,3% en el període 1947/1969, són pràcticament inapreciables en el període 2000/2003 ja que a partir de l'any 1999, en el que representaven el 0,3%, s'inclouen en l'àrea assistencial.

En el quadre 35, analitzant caixa per caixa l'aplicació d'aquestes despeses en l'exercici de 2003, podem convenir que les entitats que destinen per sobre del 50% de les despeses a cultura i temps lliure són la Caixa Laietana (95,2%), la Caixa Penedès (66%) la Caixa de Manlleu (65,5%), la Caixa Tarragona (64,8%) i la CEP Barcelona (55,7%). Les caixes que destinen més recursos per assistència social i sanitària són la Caixa de Catalunya (41%), la Caixa de Sabadell (37,7%), la Caixa de Terrassa (34,2%) i la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona (33,4%). Les caixes que més destinen a educació i investigació són la Caixa de Manlleu (19,6%) i la Caixa Penedès (17,2%). Les caixes que destinen més recursos a patrimoni històric artístic i natural és la Caixa de Manresa (57,1%), la Caixa de Girona (22,1%) i la Caixa de Catalunya (18,8%)

Quadre 33. Percentatge de la despesa en obra social de les caixes catalanes per finalitats

Any	Àrea cultural	Àrea educativa i d'investigació	Àrea sanitària	Àrea assistencial	Obra diversa
1982	36,5	18,2	15,3	29,7	0,03
1983	35,7	19,4	18,0	26,7	0,06
1984	43,6	19,2	11,6	25,2	0,19
1985	43,7	20,6	7,4	28,0	0,03
1986	53,7	13,9	2,3	29,8	0,05
1987	56,0	15,2	2,6	26,0	0,06
1988	59,3	12,9	1,2	26,3	0,05
1989	63,9	10,9	2,4	22,5	0,05
1990	66,4	9,6	3,2	20,4	0,15
1991	58,5	16,0	3,6	21,4	0,26
1992	64,8	13,6	2,2	23,5	0,19
1993	54,5	21,3	0,6	23,2	0,19
1994	68,6	15,1	0,5	15,4	0,19
1995	64,3	13,5	1,3	20,5	0,17
1996	63,4	10,1	0,9	25,3	0,24
1997	49,4	11,2	0,8	37,7	0,69
1998	50,1	15,2	0,7	33,0	0,72
1999	58,3	9,8	0,3	30,8	0,62
% mitjà	56,7	13,8	2,3	26,7	0,33
2000	51,7	12,9	*	30,4*	4,8**
2001	50,2	12,9	*	30,3*	5,8**
2002	49,36	10,5		29,2	10,9
2003	51,39	8,3		32,8	7,4
% mitjà	50,7	10,9		30,7	7,6

Font: anuaris CECA. * A partir del 2000 l'estadística agrupa l'àrea sanitària i l'àrea assistencial. ** A partir del 2000 es refereix a patrimoni històric, artístic i cultural.

Quadre 34. Agrupació de la distribució de la despesa en OBS de 1947/2003 en %

	1947/1969*	1970/1981*	1982/1999**	2000/2003**
Cultura	12,6	22,2	56,7	50,7
Educació i Recerca	21,7	31,5	13,8	10,9
Sanitat	17,3	13,3	2,3	
Serveis assistencials	9,7	16,7	26,7	30,7
Diversos	19,1	8,8	0,3	7,6
Fons Comú Nacional	18,9	6,9		

* Dades total Espanya. ** Dades total Catalunya

Quadre 35. Percentatge de despeses en obra social de les caixes catalanes el 2003

	Cultura i temps lliure	Assistència social i sanitària	Educació i investigació	Patrimoni històric, artístic i cultural
CEP Barcelona	55,7	33,4	8,1	2,7
C. Catalunya	32,8	41	7,3	18,8
C. Girona	44,4	25,6	7,8	22,1
C. Manlleu	65,5	11,9	19,6	2,9
C. Manresa	26,2	5,0	11,6	57,1
C. Laietana	95,2	1,2	1,2	2,3
C. Sabadell	37,5	37,7	10,4	14,3
C. Tarragona	64,8	24,3	10,4	0,4
C. Terrassa	43,8	34,2	7,8	14,1
C. Penedès	66,0	16,3	17,2	0,4

Font: *Anuari CECA* 2003. Elaboració pròpia.

2.2.3. La importància per a Catalunya de les aportacions de les caixes en obra social

Dels quadres analitzats 32 i 33, se'n desprèn la següent síntesi de les aportacions totals en obra social de les caixes catalanes en el període 1982-1999 i 2000-2003:

Període	Aportacions	Divisa
1982-1999	257.526,3	Milions de pessetes
2000-2003	989.047	Milers d'euros

Una manera de dimensionar la importància d'aquestes aportacions en obres socials de les caixes catalanes, és comparar-les amb els pressupostos del Departament de Benestar Social de la Generalitat.

L'objectiu principal d'aquest Departament són les subvencions i ajuts a activitats destinades a millorar el benestar dels ciutadans i ciutadanes i a lluitar contra les desigualtats i les exclusions socials. Comparem, doncs, el pressupost total del Departament de Benestar Social amb els pressupostos d'obres socials de les caixes.

En els següents quadres, es comparen les quantitats destinades a obra social per les caixes catalanes i els pressupostos del Departament de Benestar Social de la Generalitat, en el període de 1989 al 2003. Cal tenir present, però, que es tracta del total destinat a obres

socials per les caixes, incloent, per tant, la part que alguna d'elles pugui haver destinat a d'altres àmbits territorials més enllà dels estrictaments catalans. També cal tenir present que a partir de l'exercici de 2003, la Conselleria de Benestar Social passa a denominar-se Benestar i Família amb un important creixement de recursos pressupostaris.

En l'observació d'aquests quadres 36 i 37, es posa de relleu que si el 1989 l'aportació de les caixes a Obra Social representava el 37% del total de recursos assignats a Benestar Social per la Generalitat, a partir de 1998 ja representava una quantitat equivalent superior al 60% fins a 2001. A partir de llavors aquest percentatge es situa en un 52,3% el 2002, i el 47,1% el 2003.

Quadre 36. Pressupostos del Departament de Benestar Social de la Generalitat i les despeses anuals en obres socials de les caixes catalanes

Any	Pressupost del Departament de Benestar Social	Despeses en obres socials caixes	% s/Pressupost Benestar Social
En milions de ptes.			
1989	32.287	11.969	37
1990	40.946	12.520	30,5
1991	45.672	11.343	24,8
1992	51.934	12.215	23,5
1993	57.314	14.103	24,6
1994	56.855	21.224	37,3
1995	59.439	15.375	25,8
1996	48.631	15.430	31,7
1997	47.518	24.786	52,1
1998	48.598	29.448	60,5
1999	52.703	34.221	64,9
2000	56.672	35.832	63,2
2001	61.617	38.352	62,2
En milers d'euros			
2002	496.874	259.886	52,3
2003*	600.840	283.306	47,1

Font: Pressupostos de la Generalitat. *A partir de 2003 Conselleria de Benestar i Família.

Quadre 37. Resum del pressupost del Departament de Benestar Social de la Generalitat (en milions de pessetes)

Any	Capítol I Remun. del pers.	Capítol II Despeses béns corr.	Capítol IV Transferènc. corrents	Capítol V Inversions reals	Capítol VI Transferènc. de capital	Capítol VII Actius financ.	Total capítols
1989	2.221	813	22.998	615	5.638	1	32.287
1990	3.566	2.838	26.630	1.113	3.511	3.296	40.946
1991	4.328	3.534	29.795	1.043	3.661	3.308	45.672
1992	4.544	5.100	35.989	1.623	4.663	12	51.934
1993	5.752	5.778	40.408	2.082	3.277	13	57.314
1994	6.486	7.210	38.992	1.454	2.698	13	56.855
1995	7.348	8.182	39.644	1.254	2.999	10	59.439
1996	4.793	2.910	38.989	417	1.466	54	48.631
1997	5.257	2.654	38.043	197	1.311	54	47.518
1998	5.302	2.231	39.571	58	1.382	54	48.598
1999	5.380	2.334	43.160	125	1.648	54	52.703
2000	5.816	2.794	45.543	346	2.169	1	56.672
2001	6.153	3.276	49.046	806	2.333	1	61.617
En milers d'euros							
2002	46.099	24.484	397.022	9.384	20.071	12	496.874
2003*	52.107	30.340	479.951	13.598	24.832	12	600.840

Font: Pressupostos de la Generalitat. * En l'exercici de 2003 la conselleria de Benestar Social passa a denominar-se Benestar i Família.

Una altra manera de valorar la importància dels recursos econòmics que les caixes destinen al finançament dels sistemes de protecció i promoció social, és comprovar la seva aportació al pressupost públic via impostos.

Amb aquesta finalitat hem elaborat el quadre 38 del que es desprèn la distribució dels excedents de les caixes de 1986 a 1999. Observem com en l'exercici de 1999 l'aportació de les caixes catalanes als sistema fiscal espanyol va arribar a la quantitat de 18.975 milions de les antigues pessetes.²⁵⁸

258. Si bé les caixes d'estalvis, d'ençà dels seus orígens i en tant que entitats benèfiques, varen disfrutar de privilegis fiscals, a partir de l'equiparació operatòria entre bancs i caixes introduïda per la reforma pel Decret 2290/77, de 27 d'agost, d'Òrgans de Govern, funcions, operatòria, distribució d'excedents i institucions representatives del sector, es va obrir un procés de reducció d'aquests privilegis que va culminar molt aviat amb l'aplicació a les caixes d'estalvis de l'impost de societats.

Veure CASARES MARCOS, A.: *Cajas de Ahorro: Naturaleza jurídica e intervención pública*. Tirant lo Blanch. València, 2003, pp. 118-143, per aprofundir en l'evolució d'aquests aspectes de règims privilegiats de les caixes, tals com el benefici de pobresa, els beneficis tributaris i l'inembargabilitat dels patrimonis, originats per la declaració de les caixes com entitats de beneficència a l'article 2 del Reial Decret de 14 de març de 1899.

Quadre 38. Els resultats de les caixes catalanes i la seva distribució, període 1986 a 1999

Anys	Dotació OBS	Reserves	Impostos	Total beneficis
1986	1.531	6.502	1.504	9.53
1987	13.261	23.278	7.181	43.720
1988	14.662	23.985	7.549	46.196
1989	13.618	21.443	17.442	52.503
1990	9.633	15.601	17.660	42.894
1991	11.890	36.615	16.970	65.475
1992	12.351	43.511	15.254	71.116
1993	20.395	40.372	14.189	74.956
1994	14.250	49.422	5.620	69.292
1995	18.878	49.606	7.944	76.428
1996	21.872	56.742	13.439	92.053
1997	26.695	70.292	12.850	109.837
1998	30.042	69.954	12.727	112.723
1999	33.803	85.452	18.975	138.230
Total	242.881	592.775	169.304	1.004.960

Font: Anuaris CECA, en milions de ptes.

Finalment, en el quadre 39, posem de relleu les aportacions de cadascuna de les caixes catalanes a obra social en el període de 1991 a 2003. El primer requadre es refereix als anys 1991 a 1999 en pessetes i el segon requadre, en euros, als anys 2000 a 2003.

Quadre 39. Dotació OBS de les caixes catalanes

Anys	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Total
CEPB	7.000	7.546	15.010	8.630	12.148	15.000	18.800	21.400	24.000	129.534
C. Catalunya	2.600	2.345	2.850	2.850	3.700	3.500	3.600	3.896	4.400	29.741
C. Girona	325	325	325	325	375	425	700	800	850	4.450
C. Manlleu	140	140	140	150	177	207	270	311	343	1.878
C. Manresa	190	175	225	300	3.399	350	450	560	660	6.309
C. Laietana	100	170	175	160	230	240	315	400	600	2.390
C. Sabadell	325	325	345	350	398	500	675	775	825	4.518
C. Tarragona	300	325	325	410	450	500	600	500	575	3.985
C. Terrassa	425	500	500	575	600	650	750	750	900	5.650
C. Penedès	485	500	500	500	500	500	535	650	700	4.870
Total	11.890	12.351	20.395	14.250	21.977	21.872	26.695	30.042	33.853	193.325

(en milions de ptes.)

Anys	2000	2001	2002	2003	Total
CEPB	160.921	160.921	160.921	177.000	659.763
C. Catalunya	28.247	30.892	42.000	44.800	145.939
C. Girona	5.559	6.100	6.800	7.400	25.859
C. Manlleu	2.079	1.695	1.467	1.527	6.768
C. Manresa	5.409	5.860	5.860	6.222	23.351
C. Laietana	3.606	3.606	3.785	4.000	14.997
C. Sabadell	4.958	5.259	6.000	7.000	23.217
C. Tarragona	3.455	5.400	5.400	5.400	19.655
C. Terrassa	6.310	6.611	7.000	7.500	27.421
C. Penedès	4.808	5.409	6.611	8.000	24.828
Total	225.352	231.753	245.844	268.849	971.798

(en milers d'euros)

De l'anàlisi d'aquest quadre se'n dedueixen els següents rànquings d'aportacions de les caixes catalanes en aquests dos períodes:

Període 1991 a 1999	%	Període 2000 a 2003	%
1. C.E.P.B.	67	1.C.E.P.B.	67,9
2. C. Catalunya	15,4	2. C. Catalunya	15
3. C. Manresa	3,3	3. C. Terrassa	2,8
4. C. Terrassa	2,9	4. C. Girona	2,7
5. C. Penedès	2,5	5. C. Manresa	2,4
6. C. Sabadell	2,3	6. C. Sabadell	2,4
7. C. Girona	2,3	7. C. Penedès	2,5
8. C. Tarragona	2,1	8. C. Tarragona	2
9. C. Laietana	1,2	9. C. Laietana	1,5
10. C. Manlleu	0,9	10. C. Manlleu	0,7

Cal fer notar l'aportació majoritària de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona.

3. LA RELACIÓ ENTRE LA PROTECCIÓ SOCIAL I LA CONFIGURACIÓ DE L'ESTAT DE BENESTAR A CATALUNYA AMB EL BALANÇ ECONÒMIC I SOCIAL DE LES CAIXES D'ESTALVI

En l'apartat 1 del capítol I hem convingut en anomenar Estat de Benestar a l'assoliment d'unes condicions econòmiques i socials que garanteixen treball i rendes per a tota la població, i a la consecució d'un sistema de protecció social, finançat amb recursos públics, que permet la igualtat d'oportunitats i la cobertura dels estats de necessitat de tots els ciutadans i ciutadanes.

La instrumentació d'aquesta voluntat pública de configuració de l'Estat de Benestar es realitza per l'administració a través de dos blocs d'actuacions. El primer bloc el formarien les diverses actuacions en matèria de política econòmica, entre les quals hi podem contemplar la inversió pública en tot tipus d'infraestructures generadores de desenvolupament econòmic i social i les polítiques de foment de la inversió privada orientada a la consolidació i millora del teixit productiu creador d'ocupació. El segon bloc d'actuacions es realitzaria mitjançant la despesa pública en actuacions de promoció i protecció social, entenent la promoció social com l'esforç per a garantir igualtat d'oportunitats per a tots els ciutadans des del moment del seu naixement (ensenyament gratuït, dret al treball i la formació professional i dret a la cultura) i la protecció social com l'esforç per a corregir les desigualtats que genera l'economia de mercat i garantir l'atenció dels estats de necessitat dels ciutadans quan ja no es poden guanyar la vida (malaltia, invalidesa, vellesa, supervivència, atenció a la família, atur, habitatge i exclusió social).²⁵⁹

Però no són únicament les administracions públiques qui han estat protagonistes de la vertebració del nostre Estat de Benestar, sinó que entitats amb objectius d'interès general com les caixes d'estalvi també n'han estat un important agent impulsor. En dona testimoni d'aquest protagonisme el balanç econòmic i social de les caixes d'estalvi catalanes des dels seus inicis.

Per a poder sintetitzar aquest esforç de responsabilitat social de les caixes d'estalvi catalanes distribuïrem els principals elements del seu balanç econòmic i social en els mateixos dos blocs d'actuacions en els que hem agrupat les actuacions de l'administració pública per a configurar l'Estat de Benestar.

Així, ens referirem en primer lloc a les actuacions de suport i de complement de les caixes a les polítiques econòmiques i socials de l'administració pública per assegurar una economia moderna generadora de treball i salaris per a tots els ciutadans, i en segon lloc, a les actuacions de les caixes en matèria de promoció i protecció social tal com han estat conceptualment definides.

3.1. Síntesi de les actuacions de suport a la política econòmica de l'administració pública i al desenvolupament econòmic i social català

Com hem pogut comprovar des dels seus orígens, les caixes d'estalvis es van significar com a font inversora per les emissions de deute públic de les administracions públiques per finançar els seus programes econòmics i socials.

Aquesta actuació es va iniciar amb la compra de deute públic i amb els dipòsits a la Caja General de Depósitos y Consignaciones. Posteriorment, a partir de 1926, les autoritats econòmiques públiques van reglamentar uns coeficients d'inversió obligatòria que detallaven com s'havien d'invertir els recursos d'estalvi captats per les caixes.

259. Conjunt de contingències que conformen la protecció social segons l'Institut d'Estadística de Catalunya i el Sistema Europeu d'Estadístiques de Protecció Social d'Eurostat i el Ministeri de Treball i Afers Socials d'Espanya.

Com hem detallat anteriorment, aquesta qualificació d'inversions obligatòries va arribar a representar, a l'inici de la dècada dels anys setanta del segle XX, una quantitat equivalent al 85% dels recursos de les caixes.

Cal posar de relleu que la major part d'aquest esforç inversor de les caixes catalanes es va destinar a finançar actuacions públiques fora de Catalunya ja que les inversions de l'Estat no solien tenir en compte l'origen territorial dels recursos emprats.

Poc va poder fer la Generalitat recuperada per orientar aquests recursos cap a Catalunya, ja que a partir de 1977 es va iniciar la reducció d'aquests coeficients d'inversió obligatòria, de tal manera que, per la Llei 13/1985, als efectes de computabilitat per les CCAA van quedar reduïts a un 20% dels recursos captats en els seus àmbits territorials i pel Real Decret 321/1987, de 17 de febrer, a l'1% fins a la seva desaparició total l'any 1992.

A part d'aquestes actuacions de finançament privilegiat per a la política econòmica pública que han dut a terme les caixes, cal posar de relleu que de manera complementària i amb major o menor mesura, depenent del grau d'aquells coeficients d'inversió obligatòria, les caixes des dels seus inicis van executar una política inversora afavoridora del desenvolupament regional del seu àmbit d'actuació.

Així, a partir de l'equiparació operatòria entre bancs i caixes, i la consegüent desaparició dels coeficients d'inversió obligatòria, les caixes catalanes han continuat afavorint el creixement econòmic i el benestar social dels seus territoris amb una política d'inversions lliures, tant en activitats productives com a persones físiques que constitueixen una font generadora d'activitat econòmica molt valuosa per a Catalunya.

També cal considerar que la presència de les caixes al costat dels altres intermediaris financers de naturalesa social de capital, com és el cas dels bancs privats, han estat un element regulador dels preus dels serveis financers, molt favorable a l'interès general.

Així mateix, amb les inversions en empreses participades, sobretot per part de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, s'està consolidant un entramat de grups econòmics, relacionats amb serveis de comunicacions, aigua, gas, electricitat i autopistes, amb un important pes de les caixes catalanes, molt trascendental pel futur del desenvolupament econòmic i social del país.

3.2. Síntesi de les actuacions de les caixes en promoció i protecció social

Si evitar l'exclusió social és un dels principals objectius de les actuacions de protecció social, sens dubte les caixes han evitat, i encara eviten, que en el camp de l'accés als serveis financers no es produeixi cap mena d'exclusió social.

Facilitar l'estalvi i el crèdit a les classes socials més modestes va ser precisament la voluntat fundadora d'aquestes entitats. Actualment, aquesta voluntat s'expressa amb el manteniment d'una xarxa d'oficines prou extensa que permet arribar fins als indrets que d'altres entitats orientades únicament pel benefici privat segurament no arriben.

Les caixes no sols han evitat, però, l'exclusió social en l'accés als serveis financers, sinó que també han impulsat mitjançant l'estalvi els sistemes de previsió social en uns moments en els que els sistemes públics encara no existien i complementant-los quan han estat creats. En aquest sentit el paper pioner de l'antiga Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, actualment Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, és absolutament rellevant. Primer creant els sistemes d'estalvi i previsió privats basats en les tècniques actuàries d'assegurances l'any 1904, posteriorment com a entitat gestora del sistema públic de previsió social de l'INP, d'ençà de la seva constitució al 1909 fins a 1940.

L'activitat de les caixes en el finançament de la construcció d'habitatges socials és també un aspecte protector que cal posar de relleu. La tasca que en aquest sentit han realitzat les caixes a partir del primer terç del segle XX amb la construcció del que s'anomenava «cases barates» així ho demostra. Aquesta tasca a favor de l'accés a l'habitatge es va continuar en

el període de la dictadura combinant amb encert els crèdits d'inversió lliure i de regulació especial. Així mateix, en el període de la II República les caixes d'estalvi van donar el seu suport financer a les inversions per a la construcció de centres escolars del Pla Cultural Nacional i als programes d'inversions en obres públiques per lluitar contra l'atur.

A partir de la democràcia, i en igualtat de condicions amb la banca privada, les caixes han continuat destinant la part majoritària dels seus crèdits per inversions privades a l'adquisició d'habitatge. Actualment, la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, a través d'empreses participades, està reiniciant de nou la inversió directa en habitatge social per a destinar-lo a lloguer a preus moderats.

A totes aquestes realitzacions que s'han dut a terme a través de les seves actuacions financeres ordinàries, s'han d'afegir les que s'han impulsat a través del repartiment dels excedents destinats a obres socials.

Com a coixí privat de tipus mutual i benèfic en una primera etapa, col·laborador de l'acció social de l'Estat posteriorment, agent substitutiu d'aquesta acció social pública més endavant i finalment col·laborador de l'Estat de Benestar, podem aplegar un conjunt d'actuacions que en el decurs de la història representen la major aportació privada a la promoció i la protecció social del nostre país.

Així, a les primeres actuacions per a premiar l'estalvi, per cancel·lar crèdits dels monts de pietat i col·laborar amb entitats benèfiques relacionades amb la sanitat i l'atenció als ancians desvalguts, cal afegir les actuacions posteriors creant escoles i llars d'infants, biblioteques i centres d'ensenyament professional i universitari, centres culturals, hospitals i centres de salut, llars i residències per a la tercera edat i per minusvàlids, i suport a programes d'investigació i d'inserció social. Cal de nou posar de relleu que aquestes realitzacions van arribar a representar uns recursos econòmics anuals equivalents als dos terços del pressupost de 2001 de la Conselleria de Benestar Social de la Generalitat.

En conclusió, podríem convenir que les principals aportacions del balanç econòmic i social de les caixes d'estalvis catalanes a la configuració del nostre Estat de Benestar són les següents:

1. Impedir l'exclusió dels serveis financers dels sectors socials i àmbits territorials amb menys recursos
2. Creació d'un sistema privat de previsió social quan el públic no existia i complementar-lo quan ha existit.
3. Finançador de les polítiques econòmiques i socials de les administracions públiques.
4. Afavorir la competència en el sector financer
5. Impulsar el desenvolupament econòmic i social català amb les inversions dels recursos captats.
6. Aplicació dels seus excedents a actuacions de promoció i protecció social dels ciutadans i ciutadanes tot complementant les actuacions públiques.

Capítol V

ELS PERILLS DE PÈRDUA D'IDENTITAT PROTECTORA SOCIAL DE LES CAIXES D'ESTALVIS I LA NECESSITAT D'IMPULSAR EL SEU CARÀCTER D'EMPRESES D'ECONOMIA SOCIAL

No tot, però, són flors i violes en l'evolució de la normativa de les caixes d'estalvis i en l'anàlisi de la gestió que els hi ha permès arribar a un balanç econòmic i social tan important com el que hem assenyalat en l'anterior capítol. Existeixen perills que poden posar en dubte el seu caràcter no lucratiu d'interès general. Al nostre parer, dos són els perills principals que poden conduir les caixes d'estalvis cap a una pèrdua de la seva identitat protectora social que finalment les faci desaparèixer: *a)* la pèrdua de sensibilitat social en la seva gestió i administració, i *b)* les reformes legislatives que les condueixin cap a una conversió gradual en societats privades de capital.

En els propers apartats parlarem de la vigència d'aquests perills i de la necessitat d'impulsar el caràcter d'empreses d'economia social de les caixes d'estalvis catalanes com antídote per evitar-los.

1. ELS PERILLS DE LA PÈRDUA DE SENSIBILITAT SOCIAL DE LES CAIXES

1.1. Els punts febles de la seva gestió

El caràcter de protecció social d'interès general de les caixes d'estalvis hauria d'expressar-se en els productes i serveis que ofereixen i la manera com s'instrumenten i es posen a l'abast dels seus clients. És d'esperar que les caixes, en relació als altres competidors privats bancaris, ofereixen un valor afegit que les singularitzi. Almenys aquesta hauria de ser la voluntat dels seus gestors.

Aquest apartat tractarà d'assenyalar els punts febles que es posen de relleu en la política d'inversions i la gestió dels productes i serveis oferts per les caixes. Per poder analitzar-ho, en primer lloc, ens referirem a les memòries del Defensor del Client de les caixes d'estalvis i, en segon lloc, s'analitzaran les dades d'un estudi de camp realitzat personalment per l'autor del present treball.

1.1.1. El que se'n desprèn de les memòries del Defensor del Client

D'ençà de 1987, les caixes d'estalvis catalanes, per mitjà de la seva Federació, van instituir la figura del Defensor del Client per atendre les reclamacions dels clients derivades dels contractes, operacions i serveis financers, amb la finalitat de restablir la confiança mútua.

Les resolucions dictades pel Defensor del Client —figura actualment incorporada a la legislació per la Llei 44/2002 de mesures de reforma del sistema financer—²⁶⁰ són de compliment obligatori per a les caixes d'estalvis, i en canvi, d'acceptació voluntària pels clients reclamants, que en cas de no estar-hi d'acord podran seguir defensant la seva posició a través dels organismes judicials ordinaris.

Per observar quina ha estat l'evolució del treball d'aquest organisme, s'ha fet el següent quadre de dades, extret de les Memòries del Defensor del Client durant els anys 1999 a 2003.

De la lectura d'aquest quadre es posaria de relleu les següents observacions:

- a) Un ús moderat de la figura del Defensor del Client, durant els anys 1999 a 2001, i un increment notable de queixes en el període de 2002 que culmina en el 2003 amb 1003 queixes, que representa un increment sobre 1999 del 63%.
- b) D'un terç de les reclamacions aproximadament estimades en el període 1999/2002, s'ha passat a un 40% de les resolucions dictades en el 2003.
- c) Les reclamacions per préstecs i hipoteques són les més altes.
- d) Les reclamacions per targetes de crèdit i pensions i assegurances van en increment.
- e) Es mantenen les queixes relacionades en comptes corrents i llibretes, el cobrament de comissions i els caixers automàtics.
- f) En els darrers dos anys apareixen queixes creixents relacionades amb participacions de fons d'inversió.

Com que de les memòries treballades no hi ha informació sobre els motius concrets de cada reclamació, ens és impossible poder precisar les principals objeccions efectuades. Amb tot, una cosa sí que volem retenir: estimant que és una minoria de clients els que arriben a queixar-se al Defensor del Client, és una dada molt preocupant que s'incrementin el percentatge de queixes considerades procedents pel Defensor, de tal manera que en l'any 2003 constitueixin ja més del 40% del total de resolucions dictades.

260. Art. 29 i 30 de la Llei 44/2002 de mesures de reforma del sistema financer (LMRSF).

Resum estadístic extret de les Memòries anuals del Defensor del Client dels anys 1999 a 2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Reclamacions rebudes	615	602	637	745	1003
Mitjana mensual	51	50	53	62	84
Resolucions dictades	615	600	604	755	970
Estimatòries	192	179	222	240	395
Desestimàries	218	286	249	350	371
Improcedents	97	110	112	143	163
Renúncies client	3	25	21	22	41
Pendent resolució	7				
A tràmit	78				
Assumptes en via judicial	20				
Classificació per matèries	615	602	637	745	1003
Fora de la competència del Defensor	20	57	61	87	109
Comptes corrents	70	79	64	109	92
Lletres de canvi i xecs	23	14	16	27	26
Cobrament comissions	31	36	32	47	43
Transferències	7	8	16	11	37
Llibretes	17	15	17	11	15
Targetes de crèdit	71	83	100	153	169
Caixers automàtics	15	18	19	12	22
Préstecs. Hipoteques	161	101	109	123	250
Avals i garanties	2	2	2	1	7
Interessos en general		5	5	1	6
Valors	59	67	45	28	37
Pensions i assegurances	62	76	101	89	115
Pensions INSS	1	2	3	2	1
Plans de Jubilació	6	6	3	2	2
Successions hereditàries	7	13	23	7	9
Immobles			1		
Internet		4	5	2	1
Diversos	17	15	15	26	26
Tràmits	27				
Defensor del Particip				7	36
Via judicial	19				

Les queixes que s'expressen per part dels clients, de ben segur que també tenen un transfons de protesta per esperar de les caixes un millor tracte que el rebut. En el proper punt s'assajarà d'assenyalar els punts febles que, al meu parer, originen aquest sentiment de protesta.

1.1.2. Els punts febles detectats de l'anàlisi de la seva gestió

De l'estudi de camp realitzat personalment per l'autor del present treball, en podem treure les següents conclusions relacionades els productes i serveis que ofereixen i la seva política d'inversions, el tracte que donen als seus usuaris i la percepció que aquests en tenen, tant de la seva obra social com dels òrgans de govern que les dirigeixen:

- a) Sobre els productes i serveis que ofereixen i la seva política d'inversions
1. El percentatge d'interès dels seus productes d'actiu són lleugerament superiors als dels bancs, llevat del descompte comercial. El percentatge d'interès amb el que les caixes retribueixen l'estalvi és solament superior en els dipòsits a termini.²⁶¹
 2. Cobren comissions per serveis molt semblants a les dels bancs (de manteniment de llibretes, per transferències...).
 3. Els arrodoniments en la revisió del tipus d'interès dels crèdits han estat molt excessius. Finalment ha hagut de ser una resolució judicial la que els ha fet rebaixar.
 4. A molts usuaris s'els fa difícil distingir cap diferència entre bancs i caixes en els productes i serveis que ofereixen.²⁶²
 5. No es coneix que utilitzin cap tipus d'auditoria ecològica i/o d'impacte social a l'hora de decidir les seves inversions ²⁶³
 6. Deixant de banda algunes inversions en les quals, més que la recerca de la maximització dels beneficis de la inversió, ben segur ha pesat més la voluntat d'impulsar una determinada activitat econòmica local o regional, pel que significa de suport al seu teixit productiu o al desenvolupament econòmic regional, la impressió general és que les inversions de les caixes estan únicament orientades a la consecució del màxim benefici a l'igual que la banca privada. Solament en algunes excepcions apareix netament la sensibilitat social de la inversió.²⁶⁴
 7. Dóna la impressió que en els òrgans de govern de les caixes hi ha la tàcita acceptació que únicament en l'aplicació d'excedents a obres socials s'ha de materialitzar el seu caràcter d'entitats sense ànim de lucre.
- b) En la forma de tractar als clients
1. Tendència a tractar el client únicament com un consumidor i no com un membre de l'entitat al qual s'ha d'atendre i entendre per aconsellar el millor atesa la seva situa-

261. Operacions passives i actives TAE de caixes d'estalvi i bancs 1998-2002 (mitjanes anuals).

	Tipus d'operació	1998		1999		2000		2001		2002	
		Caixa	Bancs	Caixa	Bancs	Caixa	Bancs	Caixa	Bancs	Caixa	Bancs
Operacions actives TAE	Tipus variable (1)	5,30	5,01	4,03	3,95	5,20	5,18	5,40	5,16	4,67	4,31
	Descompte comercial (2)	7,02	6,31	5,53	5,25	6,34	6,42	6,28	6,68	5,47	5,62
	Comptes de crèdit (3)	7,02	5,99	6,22	4,67	7,21	5,71	7,39	5,89	6,81	4,96
	Préstecs personals (4)	8,29	7,37	7,48	6,13	8,24	7,24	8,50	7,27	7,72	6,84
	Crèdits hipotecaris (4)	5,86	5,62	4,92	4,64	5,90	5,67	5,99	5,69	4,92	4,78
Operacions passives TAE	Comptes corrents	2,21	2,50	1,65	1,55	2,10	2,07	2,33	2,42	1,87	1,99
	Comptes d'estalvi	1,37	1,67	0,94	0,99	0,96	1,06	0,95	2,03	0,81	1,67
	Imposicions										
	dipòsits (5)	3,40	2,92	2,26	1,85	3,24	2,95	3,44	3,08	2,76	2,50

Font: Institut Estadístic de Catalunya 2003. Quadre elaboració pròpia. (1) Revisable mensualment. (2) Fins a 3 mesos. (3) D'1 any a menys de 3. (4) De 3 anys endavant. (5) Des de 6 mesos a menys d'1 any.

262. Veure OLIVERES, A: «La banca ètica. Molt més que diners». Icaria Editorial. Barcelona, 2001, pp. 15-16.

263. Les darreres memòries de gestió de les caixes es refereixen, en tot cas, a facilitar crèdit a empreses dedicades a produir béns i serveis destinats a la protecció del medi ambient i a la certificació de que en la seva activitat interna es compleixen les normes de protecció mediambiental.

264. Podria considerar-se una excepció l'activitat inversora en habitatge de lloguer a preus assequibles que recentment ha iniciat la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona per mitjà de la societat Foment Immobiliari Assequible, juntament amb les Gestores de Microfinances i la Gestora de Finances per Emprendadors integrats en el holding de participacions socials de la caixa.

- ció financera. El client no és solament un consumidor, és la raó de ser de l'entitat. No hi hauria d'haver dicotomia, més enllà del necessari control de risc de les operacions. La resta són objectius comuns per afavorir un bon servei a la vegada que la continuïtat solvent de l'entitat.
2. D'afavorir l'estalvi i tractar-lo com un bé educatiu, s'ha passat a afavorir l'endeutament i impulsar el consum estrictament com a negoci. Cada vegada són més les famílies sense capacitat d'estalvi i amb un endeutament excessivament elevat.
 3. Caldria millorar l'explicació dels punts dels contractes amb transcendència econòmica signats amb els clients, tant de productes d'actiu com de passiu o de serveis, amb la finalitat d'evitar que es pugui trobar en un futur amb disposicions o característiques del producte susceptibles d'afectar negativament el seu patrimoni financer, de les quals no n'era conscient (comissions, variabilitat dels interessos, risc d'inversió, etc.).²⁶⁵
 4. Per la seva especial significació i importància econòmica caldria fer especial atenció als crèdits hipotecaris, procurant que prèviament a la seva signatura, el client disposés d'una còpia del que es va a signar amb els aclariments oportuns. Seria, també, fer pedagogia.
 5. Sovint el client té la sensació que s'aprofita la petició d'un crèdit hipotecari per col·locar-li complementàriament productes que no havia pensat contractar en aquell moment i que es veu molt constrenyit a acceptar.
 6. Hi ha sectors de la població com els emigrants i els sense recursos que no poden accedir als serveis de les caixes, perquè no tenen productes o serveis dissenyats atenent la seva especial situació social i econòmica.
- c) En la percepció de l'obra social.
1. No arriba als clients la percepció que indirectament gaudeixen de serveis a través de l'obra social.
 2. S'incrementa l'opinió que les caixes ja no són les úniques que destinen recursos a obres socials ja que actualment hi ha bancs que també en destinen a tasques molt semblants.²⁶⁶
- d) En la percepció social dels seus òrgans de govern
1. Les lluites de poder en els òrgans de govern de les caixes i la manca de sensibilitat social de determinades accions, lesionen greument la seva imatge d'interès social i sense ànim de lucre.²⁶⁷
 2. Un excessiu intervencionisme polític partidari a les caixes dona molt mala imatge i és sovint aprofitat per argumentar la necessitat de convertir-les en societats anònimes.²⁶⁸

265. Dóna testimoni d'aquesta manca de transparència informativa a l'hora de comercialitzar alguns productes d'actiu o de passiu, la recent sentència de finals del 2004, dictada pel Jutjat de Primera Instància número 15 de Palma de Mallorca, condenant a Caja Madrid a rescabalar de l'aperduament sofert per una clienta en el moment de veure's en la necessitat d'amortitzar la inversió feta en participacions preferents, ja que segons l'esmentada sentència aquesta inversió va ser realitzada a instàncies del personal de l'oficina sense el suficient advertiment a la clienta dels possibles riscos de mercat inherents a aquests tipus de productes.

266. El Banc Santander Central Hispano (BSCH) destina ajuts a la conservació de la natura per la utilització de les seves Targetes de Crèdit i, en el període 23/9 al 30/10/2002, al domiciliar una nòmina, destinava 100 EU a la Creu Roja per a finançar programes d'ajut a països en vies de desenvolupament, fins un fons màxim de 2M EU.

267. Alguns exemples lamentables: 1) L'indemnització milionària per jubilació reservada pel sacerdot Miquel Castillo, president de Cajasur, a Andalusia. 2) Les limitacions imposades en la legislació de la Generalitat per a figurar com a president de caixa, que van semblar fetes per evitar la continuïtat de l'anterior president de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona.

268. ESTEFANÍA, J.: «La crítica a la politización de las cajas —complicada por el hecho de que el complejo sistema autonómico haga diferente cada caso— lleva a algunos a exigir su privatización, lo cual no tiene ninguna relación directa.

2. ELS PERILLS DE QUE LES DARRERES REFORMES LEGISLATIVES ENCAMININ LES CAIXES CAP A LA SEVA TRANSFORMACIÓ EN SOCIETATS DE CAPITAL

A Espanya ja fa temps que s'ha obert el debat de la transformació en societats de capital de les caixes, sobretot impulsat pels sectors econòmics amb interessos a la gran banca privada, amb l'argument que representa una distorsió del mercat que les caixes puguin comprar bancs i els bancs no puguin comprar caixes.

Al nostre entendre, aquesta transformació podria significar, en un curt termini de temps, la pèrdua del caràcter no lucratiu de les caixes, atès que la lògica de les empreses de capital ben segur que les encaminaria cap l'assoliment del màxim rendiment econòmic pels seus inversors, situant en un segon o tercer terme la tasca protectora social tradicional de les caixes que hem assenyalat abastament en aquest treball i que han estat resumits en l'apartat 3 del capítol IV anterior.

2.1. El conflicte entre la banca i les caixes d'estalvis

Si bé inicialment la banca no havia criticat el foment de les caixes d'estalvis, ans al contrari, l'havia considerat positiu, atès que fins a finals del segle XIX les entitats bancàries es dedicaven substancialment a les classes més acomodades i a oferir serveis bancaris com la compravenda de valors, l'administració de comptes corrents, negociació d'efectes i transferències de fons, és evident que en el primer terç del segle XX ja no és així. La banca comença a considerar a les caixes un competidor que li disputa el que considera el seu negoci: la captació de passiu i la concessió de crèdit.

L'oblit del caràcter d'entitas financeres de les caixes en Llei d'Ordenació Bancària de 29/12/1921,²⁶⁹ i el contingut del RDLL de 9 d'abril de 1926, que les obligava a convertir-se en mutualitats o societats anònimes, havia estat sens dubte producte de les pressions de la banca per limitar el desenvolupament de les caixes d'estalvis.

La existencia de las cajas de ahorros (muchas de las cuales son a nivel local la primera institución financiera) ha permitido que se multiplique el proceso de concentración de la banca española (los megabancos BSCH o BBV) sin que se reduzca en demasia la competencia. ¿Quiénes serían los adquirientes primeros de las cajas si se privatizasen? los grandes bancos, con lo cual el grado de concentración sería aún superior. Algunas críticas son muy intencionadas». «Política y economía». *El País* (17/10/1999).

Veure PRIETO ÁLVAREZ, T.: «Defensa de su estatus jurídico y de su autonomía organizativa», a *Las entidades sin fin de lucro: estudios y problemas*. Carlos VATTIER FUENZALIDA (coord.). Servicio de Publicaciones Universidad de Burgos. Burgos, 1999, pp. 147-167, on és de la opinió que aquesta excessiva politització s'ha consumat al introduir per la via de representants «d'altres interessos socials» a representants de les Assemblees Autonòmiques (no es refereix a Catalunya) fins a percentatges que en algunes lleis autonòmiques arriben al 21%, que s'afegeixen al percentatge reservat a les corporacions locals. Per reconduir el que considera una legislació interventora i polititzant, proposa de modificar la LORCA «de tal manera que se otorgue primacia a la representación de intereses por parte de grupos sociales en conexión objetiva con las cajas, frente a la representación política».

Veure MARTÍNEZ SERRANO, J.A.: «Cajas de Ahorro: continuidad o transformación» a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coords.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002, pp. 125-130, on defensa, en canvi, que la presència en els òrgans de govern de representants de les autonomies es coherent amb la naturalesa jurídica de les caixes d'estalvi i propi d'una societat democràtica.

Al nostre parer, la modificació de la LORCA que s'ha realitzat amb les reformes de la Llei 44/2002, de 22 de novembre, de mesures de reforma del sistema financer (LMRSF) que modifiquen disposicions de la Llei 31/1985 de 2 d'agost, de Regulació de les normes bàsiques sobre òrgans rectors de les Caixes d'Estalvi (LORCA), de tal manera que en la representació dels interessos col·lectius en les Assemblees Generals de la Caixa, es limita al 50% del total de drets de vot a la representació de les administracions públiques i entitats i corporacions de dret públic, encara que alguna d'aquestes fos, a la vegada, entitat fundadora de la caixa, resituarà aquesta controvèrsia sobre la «politització», ja que permetrà a les caixes regulades per les normatives autonòmiques a que feia referència Prieto Álvarez, donar un major pes del que tenien als altres sectors presents en els òrgans de govern.

269. Recordem que en la Llei d'Ordenació Bancària de 29/12/1921 es reservaven les bonificacions del Banc d'Espanya, en el tipus d'interès que tenia establert pel redescòmpte bancari, als bancs i també a les caixes rurals i els sindicats agrícoles i, per contra, n'excloïa a les caixes d'estalvis, de la mateixa manera, es reservava per a la banca privada l'establiment del xecs com a forma de pagament

Com ja s'ha comentat en el capítol II, la posició crítica de les caixes va obligar al Govern a obrir un procés d'informació pública que de moment va congelar aquelles disposicions de transformació jurídica de les caixes d'estalvis, i va accelerar la constitució de les seves associacions empresarials per a defensar millor els seus interessos, ja que el Consell Superior Bancari estava constituït d'ençà de l'any 1921. Així, la Federació de Caixes Catalano-Aragonesa-Balear es constituïria el 26 d'abril de 1927, i la Confederación Española de Cajas de Ahorro Benéficas el 21 de setembre de 1928.

En aquest procés d'informació pública oberta per la RO del 7 d'agost de 1926, les consideracions fetes per l'Associació de Bancs i Banquers del Nord d'Espanya en el «Escrito con que la Asociación de Bancos y Banqueros del Norte de España acude a la información pública abierta por el Ministerio de Trabajo por RO del 7 de agosto de 1926», varen ser del tenor següent:

«Sin duda debido a la ausencia de toda reglamentación que sujete a estas Instituciones al cumplimiento de dichos fines, y quizá con el afán de lucro que equivocadamente han creído fácil obtener, dedicando capitales de los imponentes a operaciones bancarias, han entrado en el campo de la Banca, realizando, según públicamente anuncian, operaciones tales como apertura de cuentas corrientes, préstamos con garantía personal, pignoratícia y hipotecaria, depósitos de valores, cobro de cupones y otras; es decir, que se han transformado en verdaderos Bancos, que... entablan una injusta competencia a la Banca... ya que, por no tener capital propio que retribuir, pueden asegurar beneficios a fin de asegurarse el éxito».²⁷⁰

Com a data anecdòtica cal assenyalar que en aquella època i d'ençà de 1917, la Caja de ahorros Provincial de Guipúzcoa pertanyia a l'Associació de Bancs i Banquers del Nord d'Espanya i es va donar de baixa el 1928 per: «la actitud de buena parte de la Banca, invadiendo el campo del ahorro, sector peculiar de las Cajas ...», és a dir, pel mateix argument de la Banca, però a l'inrevés.²⁷¹

El Ministeri del Treball per RO de 12 de juny de 1928, va constituir una Junta Consultiva per continuar escoltant les posicions de bancs i caixes. En aquesta Junta hi havia representants del Consell Superior Bancari, de caixes i monts de pietat, i d'impositors. Al marge d'aquesta Junta, el Consell Superior Bancari va trametre al Ministeri d'Hisenda un memorial de greuges que, d'entre d'altres, manifestava referint-se a la Caixa d'Estalvis i Pensions: «La competencia que con sus numerosísimas filiales hace esta Caja a la Banca es extraordinaria, y resulta gravemente facilitada por la privilegiada posición que goza de hecho en el pago de impuestos». Referint-se a l'activitat de les caixes en general sol·licitava: a) Que no poguessin mantenir comptes de clients per més de 10.000 ptes. de saldo. b) Exigissin 20 dies de preavis pels reintegraments. c) Desenvolupessin una sola modalitat: la llibreta d'estalvis nominativa. d) Veiessin limitades llurs oficines al municipi central, i prohibides, en tot cas, les transferències entre oficines. e) Reduïssin les inversions als valors públics i préstecs amb garantia d'aquests valors o als préstecs benèfics del Mont de Pietat. Finalment, reclamava que les caixes que no s'atinguessin a aquestes limitacions fossin transformades en bancs.²⁷²

Posteriorment, una comissió nomenada ad hoc pel Govern, amb tres representants de bancs i 3 representants de caixes d'estalvis (Banco de Vizcaya, Banco Hispano Americano, Banco Español de Crédito i Caixa de Bilbao, Caixa Vizcaina i Caixa de Pensions) va acordar els següents punts: Límit màxim de 25.000 ptes, tant en els dipòsits remunerats de les caixes com en els comptes d'estalvi dels establiments bancaris. A les caixes els dipòsits serien consignats sempre en llibreta nominativa. El mateix límit de 25.000 ptes. per als dipòsits de valors, els quals únicament podrien procedir d'ordres de compra de clients. Tipus

270. NADAL, J. i SUDRIÀ, C.: *Història de la Caixa...*, op. cit., p. 160.

271. Veure, FORNIÉS CASALS, J.F.: «El ahorro popular durante la Dictadura: Las Cajas de Ahorros y los Montes de Piedad». *Cuadernos Económicos del Instituto de Estudios Comerciales*. N° 10. Madrid. 1979, p. 283.

272. NADAL, J. i SUDRIÀ, C., op. cit., pp. 161-162.

d'interès màxim fixats per la Junta Consultiva, sense excedir mai dels pagats per les seccions d'estalvi de la banca privada. Interès dels préstecs amb garantia de llibretes sempre superior en un 0,5% al de llibretes. Autorització de transferències fins a un màxim de 500 ptes. Limitació dels préstecs sobre valors als autoritzats a formar part de la cartera de les caixes, i equiparació de llurs interessos als de la banca privada. Limitació dels préstecs amb garantia personal a 5.000 ptes., excepte els de finalitat agrària. Prohibició d'utilitzar lletres de canvi com a garantia. Preferència de les caixes en la subscripció de fons públics. Supressió de comptes corrents a nom de particulars. Concessió d'un termini fins a l'1 de gener de 1934, per ajustar la conducta de les Caixes a la nova normativa, incloent-hi l'extinció dels comptes corrents.²⁷³

Era evident que les caixes d'estalvis havien hagut de cedir davant la banca privada per evitar el mal major: la seva conversió en mutualitats o societats anònimes. Així, aquests acords foren substancialment incorporats a l'Estatut especial per a les caixes generals d'estalvi popular, derivat del prescrit en l'article 26 del Real Decret Llei 2532 relatiu al règim d'estalvi popular, de 21 de novembre de 1929.

La II República, però, significarà per a les caixes un increment notable del pes polític dels sectors socials més favorables a la seva expansió. Així, l'Estatut de 1929 no s'arribarà pràcticament a aplicar i se'n redactarà un de nou: l'Estatut de caixes de 14 de març de 1933 que ja no inclourà aquelles limitacions.

De llavors ençà ha plogut molt. Les caixes, però han continuat avançant malgrat l'important esforç que durant els anys de la Dictadura van realitzar per a poder atendre als contundents coeficients d'inversió obligatòria que se'ls hi van exigir. Per cert, alguns dels quals molt beneficiosos per al finançament privilegiat de la banca privada: la qualificació dels bons de caixa bancaris com a fons públics computables pel coeficient d'inversió obligatòria de les caixes.

El conflicte, doncs, fins arribar a l'equiparació operatòria entre les caixes i la banca privada vé de lluny i no és d'estranyar que les crítiques de la banca en relació a les caixes vagin ressorgint, més en uns moments com els actuals, on les caixes d'estalvis s'han consolidat com a entitats líders en front de la banca privada en molt dels camps d'actuació en el mercat financer i en d'altres no paren de guanyar-li quota de mercat.

Arancibia ho diu així:

«Las voces a favor de la privatización no han dejado de sonar, con más o menos amplitud desde hace unos años, desde las posiciones ideológicas de quienes querían que todo fuera privado y, además comprable i vendible. Para los bancos sería la manera de acceder a la base de clientes de las cajas, algo que vienen buscando con verdadero ahínco desde hace años.... Al igual que ha ocurrido en otros países, queda un último recurso para alcanzar este objetivo: comprar las cajas, pero para eso antes es necesario modificar la actual situación y transformarlas en sociedades anónimas con capital, de forma que éste pueda ser admitido en los mercados y por lo tanto adquirido por las entidades financieras».²⁷⁴

La queixa actual d'importants dirigents bancaris espanyols que les caixes poden comprar bancs i els bancs no poden comprar caixes, és una manera subtil de tornar al 1926: que les caixes es converteixin en societats anònimes. Aquesta vegada, però, els seus plantejaments tenen el suport d'organismes tant importants com el Fons Monetari Internacional o l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic, els quals han arribat a fer algunes declaracions orientades a recomanar, també, la transformació de les caixes en societats anònimes.²⁷⁵

273. Veure, NADAL, J. i SUDRIÀ, C., *op. cit.*, pp. 163-164.

274. ARANCIBIA, S.: *El dinero de la discordia. Las cajas de ahorros, entre la privatización y el control político*. Ediciones Temas de Hoy. Madrid, 1998, p. 23.

275. Veure GARRIDO TORRES, A.: «Las Cajas de Ahorro en Europa. Retos de futuro», a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002, pp. 41-51.

En el fons es tracta d'una interpretació radical del liberalisme de mercat que no accepta que entitats sense ànim de lucre puguin ser tant o més competitives que les societats anònimes de capital.²⁷⁶

2.2. El debat de les quotes participatives i el procés de conversió de les caixes en societats de capital

A Espanya, la necessitat d'incrementar les fonts dels recursos propis, ha reobert la discussió sobre la conversió de les caixes en societats de capital. Ha estat així perquè en el debat parlamentari per introduir en la Llei 44/2002, LMRSF, una nova redacció de les anomenades quotes participatives —figura introduïda en l'ordenament jurídic en la disposició addicional dotzena de la Llei 26/1988, de 29 de juliol, desplegada pel RD 291/1992, de 27 de març—, es temia que les modificacions que proposava el Govern de torn, de fet amagaven la voluntat política d'una futura conversió de les caixes en societats anònimes per accions, seguint el procés del model italià, enbolcallada amb l'argument de que, tal i com s'ha comentat, una de les necessitats de les caixes és la d'augmentar els recursos propis per fer front a les inversions que calguin per mantenir i millorar la seva posició en el mercat i la competitivitat dels seus mitjans tècnics i humans.

Anem, però, a pams. Si bé es veritat que la millora dels recursos propis de les caixes d'estalvi és una qüestió vital, en un context econòmic de mercat obert on s'han estretit els marges financers i les dotacions per riscos d'insolvències és una necessitat; aquesta necessitat, però, no és diferent que la de la banca, més quan els coeficients de solvència actuals de les caixes són prou adequats i, en bona mesura, superiors als de la banca privada.

Tanmateix, l'actual regulació dels recursos propis de les entitats financeres, establert en l'article 25 del Reial Decret 1343/1992, de 6 de novembre, pel que es desenvolupa la Llei 13/1992, de l'1 de juny, de recursos propis i supervisió en base consolidada de les entitats financeres, determina en l'article 25 que «deberán tener en todo momento un coeficiente de solvencia no inferior al 8%». La fixació d'aquest coeficient de solvència havia estat definit en l'anomenat Acord de Basilea de 1988, pel Comitè d'Ordenació Bancària i Pràctiques de Supervisió, del Banc de Pagaments Internacionals, al qual Espanya es va adherir en el seu moment juntament amb més de 100 països ²⁷⁷

Doncs bé, aquest mínim del 8% és abastament superat per les caixes d'estalvis, per sobre, fins hi tot, dels de la banca privada, si fem atenció al següent quadre elaborat amb les dades de Pereira,²⁷⁸ en el que es posa de relleu que les caixes d'estalvis tenen un coeficient de recursos propis lleugerament superior al 12%.

Veure també el butlletí de la Economic Surveys OECD dedicat a Espanya del mes de gener del 2000, on s'aconsella promoure formes de propietat en les caixes per fer-les més sensibles als canvis dels mercats: «It would be advisable to promote ownership forms of savings banks that would make them more sensitive to market forces». OECD Economic Surveys. January 2000, p. 16.

276. PAMPILLÓN FERNÁNDEZ, F.: «Las Cajas de Ahorros de la C.E. Evolución y perspectivas futuras». UNED. Madrid, 1994, pp. 504 i 505, es fa ressò d'una frase del professor Revell (1989), una de les personalitats europees més destacada de l'economia bancària, que diu «para los apostoles del mercado libre las instituciones de carácter no lucrativo son algo casi tan malo com el sector público».

277. Cal assenyalar que aquest acord, conegut per Basilea I, serà substituït a partir de 2006 pel nou acord de capital Basilea II.

278. Veure, PEREIRA RODRÍGUEZ, J.J.: «El futuro de los recursos propios de las cajas de ahorros». *Revista del Colegio de Economista de Madrid*. Núm. 98. Madrid, 2003, p. 175.

Evolució comparada dels coeficients de recursos propis dels bancs i caixes a nivell espanyol

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Caixes	12,66	12,65	12,94	13,70	13,32	12,60	12,86	12,15	12,02	12,05
Bancs	9,60	10,60	11,40	11,70	11,70	10,80	10,20	9,70	s/d	s/d

Es tracta, doncs, de discernir si davant d'una eventual necessitat d'incrementar aquests recursos, es podia resoldre aquest requeriment amb els instruments de captació que la legislació permetia abans de la LMRSF:

- a) les emissions de deute subordinat (obligacions subordinades, títols de renda fixa que en cas de liquidació de la caixa serien els darrers deutors a liquidar).
- b) l'emissió de participacions preferents (títols participatius en societats anònimes instrumentals creades per les caixes, retribuïts amb un rendiment en concepte de dividend).
- c) les antigues quotes participatives (no negociables al mercat secundari ni amb el dret de participar a les assemblees generals de les caixes).²⁷⁹

Pel que fa al deute subordinat, són considerats per la normativa com recursos propis complementaris de segona categoria, que no poden excedir dels de primera categoria (les reserves).

Les participacions preferents són considerades recursos propis bàsics de primera categoria, però la seva instrumentació en títols participatius de societats anònimes creades per les caixes a l'estranger, normalment en paradisos fiscals, i la manca de transparència amb el client en l'explicació del tipus de producte ofert, deia molt poc a favor de les caixes.²⁸⁰

Les antigues quotes participatives que són considerades recursos propis bàsics de primera categoria, no varen ser utilitzades per les caixes. Únicament en va fer ús la Confederació de Caixes, en forma de quotes que solament podien adquirir les caixes associades.

Segurament, aquesta manca d'ús d'aquelles quotes participatives i els aspectes obscurs de les participacions preferents, van aconsellar la necessitat de modificar aquella figura, tot proposant la reforma que es va plantejar en les noves disposicions de la Llei 44/2002, LMRSF.

Lamentablement pel sector, les posicions del grup de la majoria i el principal partit de l'oposició no varen ser conciliables a l'hora de definir una nova figura que les substituís i es va imposar una nova definició de quotes participatives no consensuada que fa pensar que aquest serà un tema obert dependent d'eventuals canvis de majoria en les properes conteses electorals.

Pel Grup Parlamentari Socialista, la reforma proposada significava que el Grup Parlamentari Popular havia iniciat el procés de privatització de les caixes: «Lo admitan o no,

279. Real Decret 664/1990, de 25 de maig, sobre quotes participatives de les Caixes d'Estalvis, que desenvolupava el previst en la disposició addicional dotzena de la Llei 26/1988 que establia un nou redactat de l'apartat a) del art. 7è, de la Llei 13/1985, de 25 de maig, sobre coeficients d'inversió, recursos propis i obligacions d'informació dels intermediaris financers que incloïa com a fons propis de les caixes, l'emissió de les anomenades quotes participatives.

280. El sistema creat permetia que societats instrumentals creades per les caixes emetessin participacions preferents que eren adquirides pels estalviadors. Els fons captats per aquestes societats eren transferits a les societats matriu que els retribuïa amb interessos. Posteriorment, les societats instrumentals retribuïen la inversió dels estalviadors-inversors a través de dividends que no tenien cap percentatge de retenció en els països anomenats paradisos fiscals.

Cal aclarar, però, que la Llei 19/2003, de 4 de juliol, sobre règim jurídic dels moviments de capitals i de les transaccions econòmiques amb l'exterior i sobre determinades mesures de prevenció del blanqueig de capitals, ha introduït una nova disposició addicional a la Llei 13/1985 que permetrà l'emissió d'aquestes participacions a les entitats de crèdit espanyoles o residents a un territori de la Unió Europea.

ustedes han iniciado un proceso de privatización de las cajas de ahorro, cuando hemos visto que estas funcionan perfectamente».²⁸¹

En el debat parlamentari en comissió, la diputada Maria Teresa Costa Campi, del Grup Socialista, va defensar una esmena en la que pretenia substituir les antigues quotes participatives en deute participatiu, d'adquisició solament per persones físiques i negociable en borsa.²⁸² La no acceptació de l'esmena va determinar que la mateixa diputada mantingués la defensa de la figura de deute participatiu en la sessió del Ple i la Diputació Permanent del Congrés dels Diputats de votació del dictamen sorgit de la comissió d'Economia i Hisenda, oposant-se al redactat aprovat pel Grup Parlamentari Popular per haver introduït una figura de quotes participatives que donava drets polítics als quotapartíceps i creava unes expectatives de futur als inversors institucionals que, segons la diputada, menarien les caixes cap a la conversió en societats de capital.²⁸³

En el text finalment aprovat en les noves disposicions de la Llei 44/2002, LMRSF, es defineixen les quotes participatives com a valors negociables que representen aportacions dineràries de duració indefinida, que seran retribuïts amb la part d'excedents anuals de lliure disposició de les caixes que els hi correspongui, calculats proporcionalment al volum de quotes participatives en circulació en relació al patrimoni de la caixa sumat al volum de quotes en circulació.²⁸⁴

Aquest excedent de lliure disposició es distribuirà entre la retribució efectiva als quotapartíceps, la dotació d'un fons de reserva dels quotapartíceps i, en el seu cas, el fons d'estabilització. L'emissió d'aquestes quotes participatives, comportarà, doncs, la creació dels següents fons: fons de participacions que serà igual a la suma del valor nominal de les quotes participatives emeses, fons d'estabilització, que podrà ser dotat per evitar fluctuacions excessives en la retribució de les quotes participatives (fons de creació voluntària), i fons de reserva de quotapartíceps que estarà integrat pel percentatge d'excedent de lliure disposició corresponent a les quotes participatives que no va ser destinat ni al fons d'estabilització ni satisfet com a retribució als quotapartíceps.

281. COSTA, M.T. Diputada del Grup Socialista. Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. Comisión de Economía y Hacienda. Año 2002. Número 504. Sesión 49. 29 de mayo de 2002, pp. 16154.

282. COSTA, M.T.: *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. Comisión de Economía y Hacienda*. Año 2002. Número 504. Sesión 49. 29 de mayo de 2002, p. 16153: «En relación a este último punto proponemos la emisión de deuda participativa, activo que reúne las exigencias para ser considerado recurso básico, es decir, Tier I, de remuneración variable, carente de derecho político, negociable en los mercados secundarios. Entendemos que su emisión no puede superar el 15% del total de recursos propios y únicamente puede ser adquirido por personas físicas... En primer lugar se utiliza el término deuda pública porque ya sabemos que la teoría de las expectativas racionales nos explica que aquellos grupos que detentan poder económico y se les da opción de definir expectativas, acaban consiguiéndolas. Los tenedores de deuda participativa no tendrán expectativas de pasar a tener derechos políticos. En segundo lugar, se señala explícitamente que esos bonos de renta variable no conceden derechos políticos a sus tenedores. En tercer lugar, no se admite que su emisión pueda significar más de un 15% de los recursos propios ni que pueda ser tenedor una institución, sino nada más personas físicas. Con ello se bloquea toda posibilidad de que una institución financiera, nacional o extranjera, pueda quedarse en este sistema financiero con este tipo de entidades que responden a un objetivo social y no a la maximización de beneficios».

283. COSTA, M.T.: *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*. Pleno y Diputación Permanente. Año 2002. Número 171. Sesión 165. 13 de junio de 2002. pp. 8616-8617: «Defendemos la necesidad de que las cajas de ahorro mejoren sus recursos propios. Por ello proponemos la emisión de deuda participativa, activo que reúne las exigencias para ser considerado recurso básico de remuneración variable, carente de derechos políticos y negociable en los mercados secundarios. El aumento del volumen de recursos básicos no lleva con nuestra enmienda a un cambio en su modelo institucional, a diferencia de lo que ocurre con las enmiendas del Grupo Parlamentario Popular, ya que las cuotas participativas abren un proceso de privatización de las cajas que será irreversible. En el texto de la enmienda se dan derechos políticos a los cotaparticipes, personas físicas, al igualarlos a los impositores, ambarullando todavía más la representación de este grupo y creando unas expectativas racionales a los cotaparticipes institucionales, cuyos derechos políticos será imparables reconocerles. Lo admitan o no desde esta tribuna, el texto de su enmienda es claro. Ustedes han iniciado un proceso de privatización y acabarán con un modelo que, si bien es excepcional en Europa, es totalmente competitivo».

284. Del nou art. 7 de la Llei 13/985. apart. 4.a: «Se entiende por volumen de cuotas en circulación, la suma del Fondo de Participación y el Fondo de Reserva de Cotaparticipes y el Fondo de Estabilización de las emisiones de cuotas participativas en circulación, y por patrimonio el Fondo Fundacional, las reservas generales de la Caja y el Fondo para riesgos bancarios generales».

Els drets dels quotapartíceps, a part de la retribució, seran el de subscripció preferent de noves emissions de quotes participatives, obtenir el valor liquidatiu corresponent en cas de liquidació, i obtenir, en el cas d'amortització per fusió de la caixa amb una altra entitat, el valor de mercat de les quotes.

Tot i que s'estableix que les quotes participatives no tenen drets polítics en els òrgans de govern de les caixes, cal tenir present que es podrà crear un sindicat de quotapartíceps, el president del qual podrà assistir, amb veu i sense vot, a les assemblees generals de les caixes. Les caixes establiran, en les condicions de les emissions de quotes participatives, una clàusula d'amortització automàtica pel supòsit que es produís en el futur una modificació del règim jurídic dels drets polítics de les quotes.

El volum de les quotes participatives en circulació no podrà superar el 50%²⁸⁵ del patrimoni de la caixa i cap persona natural o jurídica, o grup econòmic, podrà ostentar, directa o indirectament, quotes participatives per import superior al 5% de les quotes totals vigents. Les quotes participatives cotitzaran en els mercats secundaris organitzats.

Caldria, però, ara, estudiar com queda afectat el caràcter no lucratiu i l'interès social de les caixes d'estalvi amb la posta en marxa de les actuals quotes participatives, que de fet són retribuïdes en primer lloc amb càrrec als excedents, per posteriorment distribuir la resta entre reserves i obra social.

De fet, en el text aprovat, tal i com hem comentat, les quotes participatives no tenen drets polítics com tenen els accionistes de les societats de capital, però els quotapartíceps podran crear un sindicat que els agrupi, el president del qual podrà assistir, amb veu i sense vot, a les assemblees generals de les caixes. Cal afegir, però, que en el Real Decret 302/2004, de 20 de febrer, sobre quotes participatives de les caixes d'estalvis, que desenvolupa el previst en aquesta matèria en Llei 44/2002, LMRSF, el sindicat de quotapartíceps, a diferència dels altres grups de representants a l'assemblea general, tindrà el privilegi de ser convocat a part pel consell d'administració de la caixa emissora, almenys un cop l'any, per informar-lo de l'evolució econòmica de l'entitat i l'excedent de lliure disposició que els serà repartit.²⁸⁶

Les contradiccions entre els interessos de màxim rendiment econòmic de la inversió feta dels quotapartíceps i les finalitats socials de les caixes, segurament no són fàcils de conciliar. Al nostre entendre, aquestes dificultats de conciliació d'interessos, introdueixen un element distorsionador en la coherència directiva dels sectors representats en els seus òrgans de govern i poden posar en perill la pròpia viabilitat de la seva actual configuració d'entitats financeres sense ànim de lucre.

Analitzem-ho. La Llei 15/1985, de caixes d'estalvis de Catalunya, determina que:

«són caixes d'estalvis, amb mont de pietat o sense, les institucions financeres de caràcter social i de naturalesa fundacional, sense ànim de lucre, no depenent de cap altra empresa, dedicades a la captació, l'administració i la inversió dels estalvis que els són confiats, que presten llurs serveis a la comunitat, sota el Protectorat públic de la Generalitat, exercit per mitjà del Departament d'Economia i Finances».²⁸⁷

Entitats, doncs, financeres de caràcter social, sense ànim de lucre i de naturalesa fundacional, sota el protectorat públic de la Generalitat.

Sembla força incompatible el caràcter social i la naturalesa fundacional de les caixes amb l'emissió d'unes quotes participatives negociables en borsa i retribuïdes atenent als beneficis, tant semblants a les accions de les societats de capital. El mateix Tribunal Constitucional justifica el paper dels poders públics a les caixes, entre d'altres motius, perquè a diferència de les empreses privades que tenen finalitat de lucre:

285. Disposició transitòria dotzena de la LMRSF: «Durante los dos años siguientes a la entrada en vigor de las disposiciones relativas a cuotas participativas establecidas en el artículo 14 de esta ley, el volumen en circulación de las emitidas por una caja no podrá superar el 25 por 100 de su patrimonio».

286. Article 7.2 i 3 del Real Decret 302/2004, de 20 de febrer, sobre quotes participatives de les caixes d'estalvis.

287. Art. 1. 2. Llei 15/1985, de caixes d'estalvis de Catalunya.

«... las Cajas no pueden tener aquella finalidad ni persiguen distribuir beneficios, sino que el excedente de sus rendimientos lo han de dedicar a obra social, con lo que de nuevo vuelve a aparecer el interés público en su gestión y su carácter atípico, pues se trataría, en todo caso, de entidades sin fin de lucro, lo que ciertamente no responde al concepto tradicional de empresa».²⁸⁸

Les contradiccions que pot generar aquesta figura, pot orientar la seva transformació cap a societats de capital. Tal com deia la diputada Maria Teresa Costa en els debats parlamentaris d'aprovació de la reforma:

«se dan derechos políticos a los cuotaparticipes, personas físicas, al igualarlos a los impositores, embarullando todavía más la representación de este grupo y creando unas expectativas racionales a los cuotaparticipes institucionales, cuyos derechos políticos será imparables reconocerles».²⁸⁹

Analitzant-ho des del punt de vista dels tres grups que integren els seus òrgans de govern: 1) el grup format per les corporacions locals, els fundadors i les entitats d'interès social i econòmic, 2) els impositors, i 3) el grup format pels empleats, tampoc sembla coherent la introducció en els òrgans de govern, encara que solament sigui a l'assemblea general amb veu i sense vot, del representant dels quotaparticipes. En el següent quadre, observem com els interessos representats pels quotaparticipes, exclusivament en tant que inversors, són molt diferents que amb els interessos globals de tots aquests grups en front la caixa d'estalvis.

Objectius de les Corporacions locals, fundadors i entitats d'interès social i econòmic	Objectius dels impositors	Objectius dels empleats	Objectius dels inversors en quotes participatives exclusivament en tant que tals
<ul style="list-style-type: none"> — Que siguin un motor de desenvolupament econòmic i social pel seu territori — Que tinguin beneficis per finançar obres socials — Que s'asseguri una capitalització suficient per continuar consolidant-se en el mercat obert i competitiu en el que estem inserits 	<ul style="list-style-type: none"> — Productes de passiu segurs i ben retribuïts. — Productes d'actiu al millor preu possible. — Serveis, els més millors i al preu més assequible possible. — Seguretat i confiança amb la caixa a l'hora d'aconsellar-los productes i serveis i signar les condicions dels contractes que els instrumenten. — Gaudir de les seves obres socials 	<ul style="list-style-type: none"> — Que la caixa vagi bé per assegurar el lloc de treball i la seva retribució. — Que s'asseguri una capitalització suficient per continuar consolidant-se en el mercat obert i competitiu en el que estem inserits. — Gaudir de les seves obres socials 	<ul style="list-style-type: none"> — Maximitzar el rendiment de la seva inversió

La majoria d'aquests objectius globals no coincideixen, en essència, amb els dels futurs inversors de les quotes participatives, exclusivament en tant que tals, ja que l'interès de maximitzar la seva inversió és la seva única finalitat, a la qual queden subordinats tota la resta. No és així en els altres sectors enumerats entre sí, que tot i ser diferents, són perfectament complementaris, i la seva suma s'ha demostrat perfectament coherent amb els objectius històrics fundacionals de les caixes i adequada per seguir adaptant-se als nous temps.

288. Fonament Jurídic 12 de la Sentència del Tribunal Constitucional 49/1988, de 22 de març.

289. COSTA, M.T. Diputada del Grup Socialista. Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. Pleno y Diputación Permanente. Año 2002. Número 171. Sesión 165. 13 de junio de 2002, pp. 8616 i 8617.

Coincidim, doncs, amb Pampillón quan afirma que:

«La apertura a los intereses privados significa una substancial ruptura de la naturaleza no lucrativa, incluso aunque sea parcial, y supone una amalgama de “culturas”, en muchos casos contrapuestas, dentro de una misma institución, con la consecuente confusión de objetivos».²⁹⁰

Per altra banda, no estic segur que sigui una bona idea la negociació en borsa d'aquest tipus de títols, tal i com han estat definits, ja que estaran així a l'albir de pressions i manipulacions inversores institucionals que poden fer trontollar greument el prestigi de l'entitat, en benefici d'alguna estratègia financera especulativa i amb objectius ben diferents als de contribuir a valoritzar en el mercat la solidesa financera de les caixes.

Es difícil de trobar coherència entre les actuals quotes participatives, el caràcter sense ànim de lucre i l'interès social de les caixes. Ben segur que cal que les caixes aconseguixin majors recursos propis i una gestió dinàmica de resposta a les necessitats d'un mercat obert i competitiu; la necessitat, però, d'atendre aquells requeriments de capitalització, no vol dir que s'hagin d'introduir figures estranyes a l'actual configuració jurídica de les caixes, més pròpies de la lògica de les societats de capital. Ben al contrari, s'està demostrant, tal i com hem comprovat en algunes reformes d'altres països d'Europa, que les que s'han transformat en societats anònimes van en camí de desaparèixer com a tals i, en canvi, les que es reformen mantenint, però, uns estatus d'empreses no lucratives i d'interès general, han sabut trobar la manera de respondre a aquest nou marc obert i competitiu. Veiem-ho.

2.3. Reformes i transformacions en la naturalesa jurídica de les caixes i de la seva diversa organització societària en el camp internacional

Tal i com ja s'ha posat de relleu, en aquests darrers anys, sovint s'ha qüestionat la idoneïtat de la figura jurídica actual de les caixes per atendre les necessitats de l'economia del nostre temps i les exigències del nostre sistema de mercat. Aquest qüestionament, ja ha portat a molts països europeus importants transformacions, algunes de les quals han arribat a modificar la pròpia naturalesa jurídica de les caixes.

Cal posar de relleu que si bé les caixes d'estalvis han tingut un origen similar en els països del nostre entorn europeu, la concreció de la seva forma jurídica ha estat diversa. Així, podem comprovar com s'han anat creant caixes d'estalvis com a fundacions de naturalesa privada o pública, al costat d'altres constituïdes com a entitats socials al marge d'interessos privats especulatiu propis de les societats de capital i a favor de les necessitats de protecció social d'interès general dels ciutadans i ciutadanes que conformaven la seva massa d'usuaris.²⁹¹

Podem convenir que totes elles han tingut uns mateixos principis fonamentals: l'especialització en l'estalvi i el crèdit en condicions equitatives, la socialització dels seus beneficis i l'arrelament al seu àmbit geogràfic. A partir d'aquí han anat aconseguint fer-se lloc en el sistema financer fins aconseguir convertir-se en entitats financeres ofertores de tot tipus de serveis, sense cap altra limitació que els serveis oferts per la banca mercantil.

Aquesta important evolució financera, però, sovint ha necessitat disposar de prou recursos per a fer-hi front i trobar una dimensió adequada, pròpia o amb col·laboració amb d'altres caixes que permetés la seva projecció de futur.

Aquesta necessitat de competència en el mercat financer, juntament amb les pressions d'importants sectors financers amb interessos de la banca privada de fer desaparèixer un

290. Veure, PAMPILLÓN FERNÁNDEZ, F.: *Las Cajas de Ahorros de la C.E...*, op. cit., p. 463.

291. Per aprofundir en aquesta qüestió veure PAMPILLÓN, F.: «Los modelos históricos europeos de las Cajas de Ahorro». *Papeles de Economía Española*, núm. 97. Funcas, Madrid, 2003, pp. 63-79.

competidor tant important són, al nostre parer, en l'origen d'aquestes transformacions, algunes de les quals han arribat a modificar substancialment els seus principis constitutius i fins i tot a fer-les desaparèixer.²⁹²

Repassem, doncs, en primer lloc el que han estat aquestes transformacions en els països més emblemàtics de la Unió Europea i parlem després de les associacions internacionals de caixes d'estalvis.

2.3.1. Algunes experiències de transformacions a Europa

Atesa la dificultat de poder analitzar tots els països d'Europa, s'ha optat per aturar-se als més emblemàtics, ja sigui per la importància de la quota de mercat de les seves caixes al sector financer, ja sigui per la seva història o pels resultats finals de la reforma.

S'han elaborat, així, tres grups: a) Països on la majoria de caixes s'han transformat en societat anònima, b) Països en els que la transformació en societats anònimes ha significat la seva pràctica desaparició i c) Països on encara es manté per a totes les caixes una específica naturalesa jurídica no lucrativa, diferent a les societats de capital.

A) Països on la majoria de caixes s'han transformat en societat anònima

Àustria

Actualment un terç de les seves setanta caixes d'estalvis han traspassat l'activitat bancària a una societat anònima. L'antiga caixa pren la figura de Caixa d'Estalvis d'Administració de Participacions (CAP) reservant-se com a missió l'administració de les accions.

Els dos terços restants de caixes mantenen, de moment, la seva forma jurídica de dret privat creades per municipis o per associacions de caixes.

Bèlgica

En la dècada dels noranta la majoria de caixes d'estalvis s'han transformat en societats anònimes. Algunes d'elles estan ja sota control d'entitats financeres com el grup assegurador Fortis.

Dinamarca

Amb la llei de 1991 es va permetre la transformació de les caixes d'estalvis en societats anònimes. La majoria han anat passant sota control de grups financers privats.

Holanda

A finals de la dècada dels vuitanta es va permetre convertir-se en societats anònimes. La majoria han estat adquirides per grups privats com el grup assegurador Fortis.

Suècia

A partir de 1991 la majoria de caixes d'estalvis van traspassar la seva activitat financer a una societat anònima, reservant-se mitjançant una fundació les accions de propietat de la S.A. Aquestes mateixes fundacions van traspassar tot seguit les seves accions a Sparbankern Bank, propietat de les mateixes caixes que, al seu torn, van promoure la creació

292. PAMPILLÓN, F.: «Los modelos históricos europeos de las Cajas de Ahorro», *op. cit.*, p. 62, es refereix a la influència del neoliberalisme en aquestes transformacions jurídiques tot dient: «Durante más de dos siglos de existencia en Europa, las cajas de ahorro han llenado el vacío que justificó su nacimiento y, además, lo han hecho con un crecimiento muy intenso. Sin embargo, en la segunda mitad de la década de 1980 hubieron de enfrentarse a un proceso de “desmutualización” que invadió Europa, basado en una ideología neoliberal que, como señala Revell (1989), confunde eficiencia y buena administración económica con las formas de propiedad, hecho recientemente desmentido por los escándalos acaecidos en grandes empresas, a pesar de su naturaleza jurídica de sociedad anónima, y que han abierto un amplio debate sobre las condiciones para un buen gobierno de la empresa».

del Sparbankern Sverige (Swedbank), amb la participació d'altres accionistes inversors privats, de tal manera que a 31/12/1998, la seva estructura accionarial era la següent: fundacions de les caixes 19%, altres caixes d'estalvis 6%, sindicats 2,5%, cooperatives d'agricultors 3,5%, quart fons nacional de pensions 4,2%, clients 13%, inversors estrangers 26%, inversors institucionals 25%.

Actualment encara subsisteixen 81 petites caixes d'estalvis en forma de fundacions.

B) Països en els que la transformació en societats anònimes ha significat la seva pràctica desaparició

Anglaterra

És especialment allisonador el cas d'Anglaterra, bressol de les caixes d'estalvis. De 1810 (amb l'aparició de la primera caixa d'estalvis a Ruthwell, a Escòcia) fins a 1982 eren fundacions de caràcter mutualista. A partir de 1983 es van convertir en societats anònimes. A 1986 totes les caixes, que en l'interim no havien desaparegut, i les seves societats filials es van integrar en una única societat mercantil que cotitzava en Borsa, la Trustee Savings Banks Group (TSB Group). En l'actualitat les accions estan a mans del Lloyds Bank.

Itàlia

Fins a la reforma de la Llei 218/1990 (Llei Amato), a Itàlia les caixes d'estalvis eren persones jurídiques de dret públic que podien ser fundades per associacions de persones físiques o jurídiques, constituint un tipus de fundació molt similar a les espanyoles.

A partir de la reforma, les caixes van crear societats anònimes a les quals van traspassar les activitats bancàries i es va reservar per la fundació la propietat de les seves accions. Amb tot, en el desenvolupament de la reforma es van promulgar noves directives (Dini 1994 i Ciampi 1997) que van permetre que finalment les fundacions es quedessin amb un paquet d'accions forçosament minoritari, havent passat la majoria sota control de grups bancaris privats.

C) Països on encara es manté per a totes les caixes una específica naturalesa jurídica no lucrativa, diferent a les societats de capital

Alemanya

A Alemanya la majoria de caixes d'estalvis (Sparkassen) han mantingut la seva naturalesa jurídica pública. Són fundades per municipis o agrupacions de municipis que són els darrers garants de les entitats. El seu àmbit d'actuació territorial és el propi dels seus fundadors i garants. A cada estat federat d'Alemanya hi ha un «Landesbanken» que actua com a central de gir de les caixes i els bancs del govern del Land. La institució central de totes les caixes d'estalvis alemanyes és el DGZ Dekabank Deutsche Kommunalbank.

Actualment representen aproximadament el 40% de tot el sistema financer i el 50% de la quota de mercat de dipòsits, i les seves inversions es dirigeixen principalment cap a inversions d'interès públic d'àmbit regional.

Al costat de les Sparkassen existeixen algunes caixes d'origen fundacional o associatiu anomenades Freien Sparkassen que estan subjectes al dret privat.

Tot i que la banca privada ha vingut promovent campanyes per aconseguir modificar l'estatus de les caixes de naturalesa jurídica pública, el govern alemany va aconseguir en la cimera celebrada a Amsterdam l'any 1997, una declaració de la Unió Europea favorable al manteniment del seu estatus. Posteriorment, però, el juliol de 2002, les autoritats alemanyes van acceptar abolir la garantia pública dels eventuais deutes de les caixes, tot matitzant que la garantia de viabilitat de les caixes públiques alemanyes es concretaria l'any 2005 en un tipus de relació semblant a la resta d'empreses de propietat pública.

França

A França les antigues caixes d'estalvis han estat objecte d'un procés de reformes que les ha mantingudes, però, dins l'àmbit del sector no lucratiu.

Així, després de diverses reformes, la darrera de les quals ha estat realitzada en el marc de la Llei de l'estalvi i la seguretat financera de 1999, que no s'ha completat fins al 2004, el sector de les caixes d'estalvis ha quedat així:

1. Totes les caixes s'han convertit en cooperatives de crèdit (bancs cooperatius) amb la mateixa operatòria que els bancs mercantils.
2. Els seus clients són socis organitzats a través de les anomenades Societats Locals d'Estalvi a partir del principi d'una persona un vot.
3. L'òrgan central de les 34 caixes d'estalvis és la societat anònima Caisse Nationale de Caisses d'Épargne, de la qual han d'ostentar sempre la majoria absoluta del capital i els drets de vot.
4. El capital inicial de cada caixa està format per les participacions socials propietat de les Societats Locals d'Estalvi, que han de tenir un mínim de 500 socis.
5. Aquestes participacions socials poden ser adquirides pels clients (persones físiques o jurídiques), les corporacions (màxim un 20% del capital social subscrit) i els empleats (màxim un 10% del capital social subscrit)
6. Els beneficis s'apliquen de la següent manera: Un terç com a mínim per a reserves obligatòries; un cop deduït aquest terç, es destina com a mínim un altre terç per a finançament de projectes d'economia local i social, i la resta a remunerar les participacions socials.

Noruega

A Noruega les caixes d'estalvi són fundacions privades, i d'ençà de 1977 poden realitzar la mateixa operatòria que la banca mercantil. S'associen al voltant de tres grups: el Gjensidige NOR Sparebank, l'SpareBank-1 Grupeen i el Terra-Gruppen AS.

Fins a 1987 els recursos propis solament podien incrementar-los amb l'aplicació de beneficis, però a partir d'aquest any es van crear els anomenats certificats de capital primari o primary capital certificates (PCC). Els PCC són uns valors mobiliaris negociables a la borsa que estan remunerats mitjançant dividendes que deriven dels beneficis de la caixa, que han d'estar proporcionalment relacionats amb el total d'elements que componen els recursos propis.

Els PCC no tenen drets polítics directes, solament tenen el dret a elegir els seus representants, als quals se'ls hi reserva fins el 25% del comitè de representants de la caixa, la resta del 75% són elegits pels impositors, els empleats i els municipis on opera l'entitat. En l'esmentat comitè de representants es respecte el principi d'una persona un vot.

Els resultats de la desaparició de les caixes en els països que així ha succeït comença a fer-se sentir amb un increment de l'exclusió i marginació dels serveis financers per alguns segments de la població. Tanmateix, l'exclusió financera està apareixent de nou als països més desenvolupats, com ho posen de relleu l'informe Rowntree en el Regne Unit i declaracions del propi president de la Reserva Federal nord-americana Alan Greenspan, en els Estats Units.²⁹³

Tal com diu Pampillón:

«allí donde se ha producido la desaparición de cajas de ahorro se levantan ahora voces defendiendo su papel como impulsoras de la "inclusión social", de todavía importantes grupos de la sociedad marginados de los servicios financieros. Parecería pues que su papel vuelva a ser reivindicado y que todo apunta a que es necesario reinventarlas».²⁹⁴

293. Veure, PAMPILLÓN, F.: «La Obra Social: rasgo distintivo de las Cajas», a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002, pp. 54-61.

294. Veure, PAMPILLÓN, F.: «Los modelos históricos europeos de las Cajas de Ahorro», *op. cit.*, p. 62.

Evitar, doncs, la desaparició de les caixes d'estalvis i fomentar entitats similars arreu del planeta ben segur que, avui més que mai, hauria de ser una de les tasques dels seus organismes internacionals. En el proper apartat analitzarem, encara que breument, quina ha estat l'evolució d'aquests organismes associatius de les caixes a nivell internacional i quin és el paper que estan jugant actualment.²⁹⁵

2.3.2. Les caixes d'estalvis en les seves associacions internacionals

Les caixes d'estalvi van tenir la seva primera organització associativa a nivell internacional més aviat que a nivell nacional, almenys pel que fa a les caixes catalanes i espanyoles, ja que l'Institut Internacional de l'Estalvi es va crear l'any 1925, mentre que la Federació de Caixes Catalano-Aragonesa-Balear no es va constituir fins l'any 1927 i la Confederación Española de Cajas de Ahorro Benéficas fins l'any 1928.

De les dades que consten a la memòria elaborada per Enrique de Camps i de Gibert, representant de la delegació de la Caixa d'Estalvis i Monte de Piedad de Barcelona al Congrés Internacional de l'Estalvi celebrat a Milà l'any 1924, els dies del 26 al 31 d'octubre, es pot assenyalar que els temes a discussió en el congrés varen ser els següents:

1. Organització i legislació de les caixes d'estalvis en cadascun dels diferents països.
2. Propaganda de l'estalvi dirigit principalment a les classes obreres i mitjanes.
3. Tutela de l'estalvi dels emigrants.
4. Fins a quin punt i dintre de quins límits podien les caixes d'estalvi complir funcions bancàries, sense detriment de la finalitat i els motius de la seva existència.
5. Creació d'un organisme internacional d'estudis i de coordinació entre les caixes d'estalvis.

De les resolucions que es van prendre, a part de la de crear un òrgan internacional permanent, també cal posar de relleu la de servir l'ús exclusiu del mot caixa per aquests tipus d'institució d'estalvi, i la de prescriure l'obligació per a cada caixa de destinar almenys un setanta per cent dels beneficis nets a la constitució i increment dels fons de reserva, fins assolir una suma igual al dècim del total dels dipòsits, i un cop assolit aquest límit, almenys un deu per cent dels beneficis destinar-lo al futur augment d'aquest mateix fons de reserva.

Enrique de Camps i de Gibert també posa de relleu en la seva memòria la intervenció del delegat de Xèquia-Slovàquia, Otokar Cmunt, que:

«se pregunta que funciones pueden llenar las Cajas de Ahorro sin perder su carácter especial y afirma que las Cajas de Ahorro no son unos institutos especuladores, sino de naturaleza generalment benéfica y útil; su objeto no es el de obtener beneficio a todo trance, ya que los beneficios que dichas instituciones obtienen sólo sirven para el pago de intereses de sus imponentes, los gastos de administración, como es de suponer, y el resto acumularse al fondo de reserva, que cuando ha alcanzado una importante cifra, debe emplear una considerable parte de este fondo a obras de beneficencia y utilidad pública».²⁹⁶

Sembla clar, doncs, que la resolució aprovada en el Congrés Internacional de l'Estalvi de Milà de l'any 1924, de crear un Institut Mundial de les Caixes d'Estalvis, tenia la voluntat d'agrupar en aquesta organització a tot un conjunt d'entitats que, tot i tenir una forma societària diferent, coincidien en entendre que la seva activitat s'havia de desenvolupar al marge d'interessos privats especulatius propis de les societats de capital i a favor de les

295. Veure: «La experiencia internacional en el cambio de las cajas de ahorros». *Presente y futuro de las cajas de ahorros*. VALERO, F.J. (coord.) Fundació Caixa Galícia, 2003, per aprofundir en les experiències en les transformacions jurídiques de les caixes d'estalvis europees.

296. Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Barcelona. Memoria de las sesiones del Congreso Internacional del Ahorro, celebrado en Milán en los días 26 a 31 de octubre de 1924. pp. 32-33.

necessitats de protecció social d'interès general dels ciutadans i ciutadanes que conformaven la seva massa d'usuaris.

No és estrany, doncs, que en els estatuts de l'Institut Internacional de l'Estalvi, fundat el 25 de juny de 1925, es fes referència a l'absència d'ànim de lucre com a condició per associar-se a l'Institut. Així, l'article 4 establia que serien admeses:

«les institucions que sense ànim de lucre, recullin imposicions d'estalvi, també mínimes, i tinguin cura de la seva aplicació, vetllant sobretot per la seva seguretat, l'educació de l'estalvi i el bon ús de la riquesa, el progrés de totes les classes socials i especialment les menys acomodades».²⁹⁷

Actualment, aquesta condició no sembla ser considerada a l'hora de mantenir l'associació en aquest organisme internacional, ja que no sols coexisteixen en una mateixa associació caixes d'estalvis públiques i privades que es poden qualificar d'entitats sense ànim de lucre i d'interès social, sinó que d'entre les privades hi trobem també les societats de capital, com les antigues caixes italianes, que ni en el seu país són considerades ja com a tals, o l'anglès Lloyds TSB Grup, actualment un banc privat.²⁹⁸

Segons dades de la memòria de 2002, l'Institut Mundial de Caixes d'Estalvi (en endavant IMCA), és avui dia una organització que representa caixes d'estalvis, organitzacions de caixes d'estalvis i bancs de comerç de tot el món. No és, per tant, el cas de l'Agrupació Europea de Caixes d'Estalvis (en endavant AECA) que com veurem posteriorment, solament agrupa un organisme de caixes per cada estat,²⁹⁹ sinó que constitueix una barreja d'entitats d'estalvi i bancàries particulars juntament amb organismes associatius estatals, com és el cas de la representació espanyola.

Segons aquesta mateixa memòria, a 1 de gener de 2002, estaven associats a l'IMCA 108 entitats pertanyents a 91 països (32 d'Àfrica, 17 d'Àsia-Pacífic, 37 d'Europa i 22 d'Amèrica), amb uns actius valorats en 6.414 bilions d'euros, uns dipòsits de 4.601 bilions d'euros, una cartera de préstecs de 3.933 bilions d'euros, 1.118 institucions d'estalvi i bancàries, 201.136 sucursals i 2,4 milions d'empleats.

Entre els objectius principals de l'IMCA cal assenyalar el d'influenciar positivament en el sosteniment i desenvolupament de tots els membres que en formen part i fomentar la seva cooperació en les oportunitats de negoci.

És evident, però, que la presència en l'IMCA d'entitats que tenen les finalitats lucratives pròpies de les empreses de capital amb entitats sense ànim de lucre pertanyents al sector de l'economia social condiciona, si més no, el grau d'assoliment d'aquests objectius. Aquesta convivència societària tant diversa explicaria que en la Declaració de Madrid del XX Congrés Mundial de l'IMCA, celebrat el 22 i 23 de maig del 2003, es fes molt esment a la necessitat que els organismes internacionals financers respectessin les peculiaritats dels diversos tipus d'institucions que operen en el mercat financer i la necessitat de recolzar les entitats de crèdit local i regionals i, en canvi, no en sorgís cap proposta concreta de compromís per estendre l'acció de les caixes d'estalvis sense ànim de lucre a nivell mundial.³⁰⁰

297. Veure ZORRILLA DE LA GÁNDARA: *Cajas de Ahorro Benéficas - Legislación, op. cit.*, p. 435.

298. Per aprofundir en aquest tema veure VALERO, F.J.: «La singularidad de las cajas de ahorros frente a Europa». *Revista del Colegio de Economistas de Madrid*. Nº 98. 2003, p. 95.

299. Veure BONILLA MORENO, J.A.: «Las cajas de ahorros y la comunidad económica europea». *Temas de Cajas de Ahorros*. Confederación Española de Cajas de Ahorros. Madrid, 1988, pp. 105-107, referents als antecedents de la creació de l'Agrupació de Caixes d'Estalvis de la Comunitat Europea.

300. Declaración de Madrid con ocasión del XX Congreso Mundial del Instituto Mundial de Caja de Ahorros:

«Los miembros del Instituto de Cajas de Ahorros:

— Consideran el creciente proceso de globalización una oportunidad para dar a conocer productos, mano de obra y mercados de capitales más allá de las fronteras nacionales y conectarlas. Los miembros del IMCA ven en este libre, rápido y global intercambio de ideas un enorme potencial para el desarrollo, que puede aportar crecimiento y puestos de trabajo, mejorando así el bienestar en todo el mundo.

Tal i com ja hem assenyalat, avui dia en l'organització associativa de caixes d'estalvi europees, l'AECA, creada a Brussel·les l'any 1963, coexisteixen entitats d'estalvi de natu-

— Señalan, no obstante, que el proceso de globalización puede y debe controlarse. En primer lugar, hay que asegurarse de que en el futuro más personas puedan compartir los beneficios de la globalización. Las importantes inestabilidades y tensiones globales se derivan de la exclusión prolongada de la mitad de la humanidad de los efectos positivos de la globalización.

— Demandan, pues, un mayor compromiso en las políticas de desarrollo de los países industrializados. Este factor es importante tanto para la ejecución de proyectos de desarrollo como para la garantía de un comercio justo y de una apertura simétrica de los mercados.

— Destacan, en este contexto, que el fortalecimiento de los recursos locales, regionales y nacionales es indispensable para sobrevivir a la creciente competencia internacional y para crear oportunidades de desarrollo duraderas.

— Subrayan, por tanto, el papel central que desarrollan las Cajas de Ahorros, así como los servicios bancarios locales y regionales para particulares a la hora de sentar las bases para el desarrollo económico global mediante la prestación de servicios financieros.

— Ponen de manifiesto que cada país tiene sus propios antecedentes históricos, económicos y sociales. No pueden ignorarse los intereses particulares de las economías nacionales ni de los sistemas bancarios cuando se trata de introducir reglas y procedimientos uniformes. Las cajas de ahorros están sólidamente instaladas en entornos heterogéneos, constituyendo una parte fundamental de los sistemas bancarios y desempeñando un importante papel en las economías de sus países.

— Insisten en que la reestructuración de los sistemas bancarios es un proceso lento que debe llevarse a cabo con sumo cuidado. También deben tenerse en cuenta las particularidades de las estructuras económicas y otros factores sociales propios de cada país o región. Las reformas necesarias del sistema financiero (a menudo solicitadas por instituciones internacionales) no deberían dañar instituciones profundamente arraigadas y con gran experiencia que operan con éxito en el mercado. Sólo entonces podrán evitarse consecuencias negativas sobre el acceso a los servicios financieros para todos los niveles de la población y para la economía en su conjunto.

— Valoran positivamente el hecho de que, en el pasado más reciente, las instituciones internacionales como el Banco Mundial y el FMI ha empezado a hacer hincapié en el apoyo y el desarrollo de las entidades de crédito locales y regionales.

— Animan a las instituciones internacionales a comprometerse con este concepto y a desarrollarlo aún más, ya que la creación y el desarrollo de servicios bancarios eficientes para particulares a nivel regional representan una contribución decisiva para luchar contra la pobreza y para la puesta en marcha de procesos de desarrollo sostenible.

— Se obligan a sí mismos a seguir contribuyendo, basándose en lo que ya ofrecen, a la transferencia de conocimientos a través de seminarios y talleres, así como de numerosos proyectos de asistencia técnica. Las cajas de ahorros siempre llevan a cabo estos proyectos con una gran sensibilidad por la diversidad cultural y las circunstancias regionales.

— Declaran su disposición para un mayor fortalecimiento de la cooperación en este campo e instan a las instituciones internacionales a que apoyen este compromiso.

— Destacan el hecho de que, ante una globalización cada vez mayor, se requieren reglas globales que se apliquen a empresas que operan a nivel internacional. Al mismo tiempo, requieren que se tenga en cuenta, con todo, la diversidad de culturas. Las instituciones locales y regionales deben adaptarse a las necesidades locales. Lo que se demuestra que funciona en ese caso no debe verse perjudicado por la imposición de normas y reglas globales según el principio de «lo mismo vale para todos».

— Solicitan, pues, que las normativas internacionales dejen espacio para la variedad y el pluralismo. Están en contra de cualquier reglamento y burocratización, especialmente en contra de la idea de que las entidades de crédito deben diferenciarse según su forma legal o según el modo en que utilizan sus beneficios.

— Señalan, en este contexto, que la variedad en el sector de los servicios financieros contribuye a mantener un clima competitivo que beneficia tanto a prestatarios como a ahorradores. Si no fuera por la existencia de las cajas de ahorros, la concentración en el sector a través de fusiones acabaría convirtiéndose en un sistema en el que unos pocos grandes bancos obtendrían una posición de oligopolios.

— Ponen de relieve que los mercados de servicios bancarios para particulares (por ejemplo, el asesoramiento y los servicios financieros a amplios grupos de población y a PYMES) son mercados regionales. Aunque son útiles e incluso necesarias algunas de las reglas y normas comunes en algunas áreas de actividad (por ejemplo, los Acuerdos de Basilea y las normas para evitar el blanqueo de capitales), una regulación demasiado burocrática o excesiva, o bien la armonización como fin en sí misma, no se encuentran entre los intereses de nuestros clientes en estos mercados.

— Subrayan el valor especial del ahorro como una condición necesaria para la inversión, como un seguro frente a los altibajos de la vida y como base para la lucha contra la exclusión social. Esta idea está adquiriendo una importancia cada vez mayor en todas las partes del mundo: por ejemplo, en los países industrializados, ante los antecedentes de un cambio demográfico y ante el problema cada vez mayor de las pensiones, en los países en vías de desarrollo ante la lucha contra la pobreza y en todo el mundo como garantía de crecimiento y de empleo.

— Resaltan su compromiso como proveedores de servicios financieros a pequeñas y medianas empresas en tanto que impulsoras de innovación, inversión, crecimiento y creación de puestos de trabajo.

— Destacan la variedad de actividades desarrolladas por las Cajas de Ahorros en los ámbitos de la cultura, el deporte, la ciencia, la protección del medio ambiente y el bienestar social, y declaran su deseo de continuar desarrollando estas actividades.

— Ponen de manifiesto que el cumplimiento duradero de los papeles sociales y económicos de las cajas de ahorros en las regiones sólo es posible con una gestión eficiente centrada en los beneficios y en los servicios.

ralesa jurídica amb finalitats ben diferents, pel que fa a l'absència o no de l'ànim de lucre de les que estan agrupades a la Confederació Espanyola de Caixes d'Estalvis.

Segons la Memòria de l'AECA, a 1 de gener del 2002, les organitzacions de caixes associades a l'Agrupació són les que consten en el següent quadre:

País	Membre de l'Agrupació Europea de Caixes d'Estalvis	Nombre caixes
Alemanya	Deutscher Sparkassen-und Giroverband (DSGV)	537
Austria	Österreichischer Sparkassenverband	65
Bèlgica	Mercator Bank	1
Bulgaria	DSK Bank plc	1
Dinamarca	3S Group	9
Eslovàquia	Slovenska Sporitelna AS	1
Espanya	Confederación Española de Cajas de Ahorros	46
Finlàndia	Säästöpankkiliitto	40
França	Groupe Caisse d'Espargne	34
Grècia	Greek Post Office Savings Bank	1
Holanda	SNS Reaal Group	1
Hongria	Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Rt. (OTP)	1
Irlanda	Permanent TSB	1
Islàndia	Samband Islenskra Sparisjóða	24
Italia	Associazione fra le Casse di Risparmio Italiana	53
Lituània	Latvijas Krajbanka (Latvian Savings Bank)	1
Luxemburg	Banque et Caisse d'Epargne de l'Etat	1
Malta	Bank of Valletta	1
Noruega	Sparebankforeningen i Norge	129
Polònia	Powszechna Kasa Oszczednosci Bank Polski SA	1
Portugal	Associação Portuguesa de Bancos de Poupança e Caxias Economicas	3
Suècia	Swedbank-FöreningsSparbanken	1
Regne Unit	Lloyds TSB Group	1
Rumania	Casa de Economii si Consemnatiuni	1
Rússia (Observador)	Sberbank	1
Xèquia	Ceska Sportielna	1
Total		956

Segons aquesta mateixa memòria, a 1 de gener del 2002 les entitats associades a l'AECA tenien uns actius valorats en 2.919 bilions d'euros, uns dipòsits de 1.731 bilions d'euros, una cartera de préstecs de 1.636 bilions d'euros, 956 entitats d'estalvi a través de les institucions dels 25 països associats, 85.878 sucursals i més de 938.000 empleats

Entre els objectius principals de l'AECA cal destacar el de representar les caixes a nivell europeu i impulsar sinergies entre els seus associats per potenciar la seva posició en el mercat i coordinar les iniciatives de cooperació iniciades per les caixes d'estalvis individuals. Per fomentar aquesta cooperació, els membres de l'Agrupació Europea van signar a Brussel·les el 30 de març de 1990 la Carta de Cooperació de les Caixes d'Estalvis Europees. Amb tot, en els acords signats tampoc es fa una referència clara a impulsar les caixes com entitats sense ànim de lucre, més enllà de la referència a

— Emprerán iniciativas para usar el Instituto Mundial de Cajas de Ahorros como plataforma para su cooperación con el fin de permitir que la voz de las entidades de crédito regionales se deje oír en el diálogo con las instituciones internacionales y los responsables de la toma de decisiones».

«promover una nueva identidad institucional de las cajas de ahorro, integrando en lo sucesivo la dimensión europea, a través de una imagen dinámica de los valores que comparten y del poder económico financiero que en conjunto constituyen».³⁰¹

Ens trobem doncs, tant a l'IMCA com a l'AECA, amb unes associacions internacionals que a l'aplegar en el seu si entitats privades de naturalesa especulativa com les societats anònimes, conjuntament amb entitats d'interès social sense ànim de lucre, se'ls hi fa molt complicat de convenir en actuar amb els mateixos objectius que van originar aquell Institut Mundial a Milà.

No és estrany, doncs, que les resolucions dels seus congressos internacionals se centrin en la defensa de la banca regional davant del FMI i el Banc Mundial i el suport genèric a les actuacions socials de les caixes d'estalvi. Sembla molt difícil que avui per avui aquests organismes internacionals de caixes d'estalvi puguin anar més enllà i adoptar acords que tinguin major relació amb «la finalitat i els motius de la seva existència», tal com deia el punt quart d'aquell primer congrés de l'estalvi de l'any 1924.

Cal valorar, però, molt positivament aquestes resolucions defensores de les entitats financeres locals i regionals davant del Fons Monetari i el Banc Mundial, ja que molt sovint els programes de liberalització financera que ha vingut imposant el FMI, per tenir accés als seus ajuts als països menys desenvolupats, ha originat autèntiques crisis de les entitats financeres locals, poc o gens preparades per les desregulacions que comporta la liberalització dels mercats de capitals.³⁰²

Però en un món cada cop més globalitzat en el camp financer, es troba a faltar en la lluita contra l'exclusió financera una major implicació d'aquests organismes internacionals, no sols a favor de les entitats financeres locals i regionals en general, sinó també i en concret en l'impuls de les entitats financeres sense ànim de lucre com les caixes d'estalvis. De la mateixa manera que es troba a faltar en aquesta Declaració del XX Congrés Mundial de l'Institut Mundial de Caixes d'Estalvi alguna referència sobre la necessitat d'una major transparència en el sistema financer internacional, per exemple amb l'eliminació dels comptes bancaris secrets.

3. EVITAR LA PÈRDUA D'IDENTITAT DE LES CAIXES IMPULSANT EL SEU CARÀCTER D'EMPRESES D'ECONOMIA SOCIAL

Al nostre entendre, l'antídoto per evitar la pèrdua d'identitat exempta de lucre de les caixes d'estalvi que suposen els perills que hem assenyalat, és a dir, el perill de pèrdua de sensibilitat social en la seva gestió i una progressiva transformació en societats de capital, es troba en el reconeixement que les caixes formen part del mateix impuls solidari i democràtic que fonamenta les empreses de l'anomenat sector de l'economia social.

Per poder sostenir, però, aquesta afirmació de pertinença de les caixes al sector de l'economia social, cal que en primer lloc ens posem d'acord en que entenem per aquest concepte i definir quines són les característiques d'aquestes empreses. Un cop identificats els seus trets diferencials, en relació als d'altres tipus de forma societària, estarem en condicions de defensar com són aplicables a les caixes catalanes i espanyoles.

301. Veure, PAMPILLÓN FERNÁNDEZ, F.: *Las Cajas de Ahorros de la CE. Evolución y perspectivas...*, op. cit., pp. 483-486.

302. Per aprofundir en aquests aspectes veure STIGLITZ, J.: *El malestar de la globalització*. Editorial Empúries. Barcelona, 2002.

3.1. Evolució històrica del concepte d'economia social

El concepte d'economia social s'ha anat forjant en un llarg procés històric que té el seu pinacle a la França de finals del segle XIX amb la seva aplicació al sector econòmic privat de base solidària, cooperativa i mutual, diferenciat del sector econòmic privat assentat en l'ànim de lucre i la distribució dels excedents empresarials en relació amb el capital invertit pels seus accionistes, únics legitimats per a constituir els seus òrgans de govern.

En aquest procés de configuració conceptual, cal posar de relleu les aportacions dels anomenats socialistes utòpics com l'anglès Robert Owen (1771-1858) i els francesos Charles Fourier (1772-1837), Saint Simon (1760-1825), Alexis de Tocqueville (1805-1859) i Joseph Proudhon (1809-1865) així com les aportacions de pensadors d'altres corrents ideològiques liberals i socialcristianes com Philippe Bouchez (1796-1865), Le Play (1806-1862), promotor de la incorporació en les Exposicions Universals d'una secció d'Economia Social,³⁰³ Leon Walras (1834-1910) i Charles Gide (1847-1932) que el 1905 publica una obra titulada «Économie Sociale» en la que es refereix a aquest concepte al·ludint al conjunt d'empreses cooperatives, mutuels i altres de tipus solidari.³⁰⁴

Grávalos agrupa en quatre les escoles de pensament sobre l'economia social que es poden identificar en la França del segle XIX: una escola socialista, una escola social-cristiana, una escola liberal i una escola solidarista.³⁰⁵

303. Cal posar de relleu que Francesc Moragas i Barret, el fundador de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, va visitar molt detingudament la Secció d'Economia Social de l'Exposició Universal de París l'any 1889. El relat del contingut d'aquella Secció i de les seves impressions va ser publicat en la revista *Los Seguros*, en els números 18, 19, 20, 21, 22 i 23 de 1889, i 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 13 i 14 de 1890. De la lectura d'aquests articles se'n desprèn la profunditat del coneixement que Moragas va arribar a adquirir tant de les societats d'estalvi i previsió pels obrers, com de les companyies d'assegurances.

Pel que fa a les entitats de protecció dels obrers, Moragas s'atura especialment a detallar el funcionament del Crèdit Mutuel et Populaire, l'objectiu del qual era l'estalvi, l'assegurança i el crèdit als obrers, les petites indústries i el petit comerç. El capital social d'aquesta entitat estava format per accions nominatives de 50 francs cadascuna, però els drets de vot corresponien als titulars de cada acció independent del nombre que en tingués subscrit.

També va parar atenció especial a la Caisse National de Retraites pour la Vieillesse, que assegurava rendes a partir del rendiment dels estalvis acumulats (dots per estudis, rendes vitalícies, rendes per el retir obrer). Aquesta institució estava garantitzada per la Caisse de Dépôts et Consignations, organisme de l'Estat.

Així mateix, es refereix amb tot detall al funcionament de les caixes d'estalvi com la Caisse National d'Epargne, sota la garantia i tutela de l'Estat i les caixes d'origen privat com la Caisse d'Epargne et de Prèvoyance des Bouches-du-Rhône.

També li va merèixer especial atenció la societat d'estalvi Le Fourni, pel seu sistema d'estalvi previsió basat en la recaptació de quotes fixes que invertia en lots d'obligacions que al cap de 10 anys eren amortitzades amb la capitalització dels interessos abonats. En aquesta entitat els socis també tenien solament un vot, independent de les participacions que tinguessin adquirides.

Pel que fa a les companyies d'assegurances, li va impressionar particularment els resultats favorables que les asseguradores aconseguien per la societat, a través de les taules de sinistralitat estimades en tots els rams de l'assegurança de vida, incendis i accidents.

304. Per aprofundir en les arrels històriques del concepte d'Economia Social veure, GRAVALOS GASTAMINZA, M^a.A.: *Economia Social*. 1ª edició. Septem Ediciones. Oviedo, 2002, pp. 9-12; JEANTET, T.: *La economía social europea*. CIRIEC-España. Valencia, 1999, pp. 16-19.

305. GRAVALOS GASTAMINZA, M^a.A.: *Economia Social... op. cit.*, pp. 27-28 es refereix a l'agrupació d'aquestes quatre escoles de la següent manera: «Siguiendo a H. Desroche (1987), quien se basa en un coloquio europeo celebrado en Ginebra en 1890, podemos identificar a lo largo del siglo XIX en Francia cuatro tradiciones o "escuelas":

1. Una escuela socialista o que tendía hacia el socialismo, especialmente el utópico (con autores como Robert Owen y Charles Fourier). La inspiración socialista sugiere la toma de partido por el factor trabajo en lugar de apoyar el factor capital. Igualmente de ella procede la idea de satisfacer necesidades mediante una organización colectiva, frente a las formas individuales y competitivas.

2. Una escuela social-cristiana reformista (Philepe Buchez, entre otros) que impulsa la acción voluntaria, en gratuidad, para la solución de los problemas sociales. Además apuesta por una dignificación del trabajo y por un contenido más humanista de la actividad económica.

3. Una escuela liberal (sobre todo los trabajos de Leon Walras) que aboga por la creación de entes independientes, privados, separados de instancias estatales, y finalmente.

4. Una escuela solidarista, solidaria o "nueva escuela" que se encuentra próxima a las ideas socialistas, pero prefiere desvincularse de todo tipo de connotaciones políticas. Esta corriente enfatiza la independencia respecto a partidos políticos o

El concepte d'economia social va tornar a sorgir amb força a França en la dècada dels setanta del segle XX, impulsat pel moviment cooperativista, mutual i associatiu, i aviat va ser objecte de consideració a les institucions de la Comunitat Econòmica Europea. De llavors ençà, han estat moltes les associacions empresarials, institucions i investigadors privats els que han aportat la seva definició del concepte d'economia social i de les característiques que haurien de coincidir en les empreses per a poder-les qualificar com a pertanyents a aquest sector.

3.1.1. Les diverses formes conceptuals de l'economia social, el tercer sector i el sector no lucratiu

Al nostre entendre, l'economia social agrupa a les empreses i entitats privades que tenen objectius d'interès general, entenent l'interès general, tal i com hem assenyalat en el capítol III, com la voluntat de coadjuvar a l'establiment d'unes condicions socials en les quals els individus puguin forjar-se lliurement una vida digna. En aquest plantejament, les empreses públiques, en tant que no són empreses privades, tot i que poden tenir objectius d'interès general, no pertanyen al sector de l'economia social, com tampoc pertanyen a aquest sector les empreses privades tradicionals que no tenen aquests objectius d'interès general i que responen estrictament als interessos dels seus propietaris i/o accionistes capitalistes.

Es tracta, doncs, d'un conjunt d'entitats i empreses fonamentades, com diu Laville³⁰⁶ en el principi de «no dominació del capital» que, pertanyent al sector privat, tenen unes formes d'organització participatives i democràtiques, i unes finalitats que responen al conjunt d'interessos format pels seus membres, els seus usuaris i la col·lectivitat en general, destinataris finals dels resultats de la seva activitat.

També hi ha altres conceptes que es refereixen al sector de l'economia social. Així, es parla de «tercer sector» per defensar que aquest conjunt d'empreses representen un tercer sector econòmic diferenciat del sector públic i del sector privat tradicional. També es parla de «sector no lucratiu» o «non profit sector» al referir-se al col·lectiu d'entitats i empreses amb finalitat d'interès social exemptes d'ànim de lucre.³⁰⁷

La majoria d'investigadors de l'economia social coincideix en afirmar que aquesta diversa manera de referir-se al sector econòmic de l'economia que té unes característiques diferents a les tradicionals del sector públic i el privat, respòn a un desenvolupament econòmic, social i cultural diferent, i que en tot cas es tracta de definicions amb fronteres molt obertes entre sí. Així, el concepte de tercer sector, tot i que referit a l'economia social va ser utilitzat per Jacques Delors, tant quan ensenyava a la Universitat Paris-Dauphine com quan era el President de la Comissió Europea, es coincideix en atribuir-lo als Estats Units,³⁰⁸ alhora que en el Regne Unit l'economia social s'identifica amb el «non profit associations».³⁰⁹

iglesias, señalando que con ello no pretende apoyar posturas indiferentes o pasivas, sino que interesa subrayar la autonomía de los agentes del sector, en cuyas decisiones no tienen que acatar disciplinas debidas a compromisos externos. En esta última destaca la figura de Charles Gide, quien a principios de nuestro siglo, se refiere explícitamente al sector de la Economía Social, como un conjunto formado por diversas organizaciones como las cooperativas, u otras que incorporen criterios de funcionamiento solidario».

306. LAVILLE, J.L.: «Cap una economia social i solidària». Nexa. N° 11, gener 2003, p. 9, defensa que: «el criteri que discrimina les organitzacions de l'economia social i societats de capitals no és l'absència d'objectiu lucratiu, sinó l'existència de regles estatutàries que garanteixin el principi general de no dominació del capita».

307. RUIZ OLABUENAGA, J.I.: *El sector no lucratiu en Espanya*. Fundación BBVA, Bilbao, 1999, pp. 34-38, sosté que les empreses del Tercer Sector o Sector No Lucratiu tenen en comú el constituir una organització privada i autònoma que no reparteix beneficis als seus propietaris o administradors amb una considerable participació voluntària.

DE MELO LISBOA, A.: «Tercer sector», a *La otra economía*. David CATTANI, A. (org.). Editorial Altamira. Buenos Aires, 2004, p. 407, entén que «Caracterizado por el uso intensivo de trabajo, el tercer sector comprende cualquier forma de actuación de organizaciones privadas sin fines de lucro a finalidades públicas».

308. Veure VIDAL, I.: *Llibre blanc de l'economia social a Catalunya*. Publicacions del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2001, pp. 62-63.

309. Veure GRAVALOS GASTAMINZA, M^a.A.: *Economia Social. op. cit.*, p. 49.

Deixem de banda, doncs, altres criteris com el de Cano, que integra en el sector de l'economia social, també, a les empreses públiques, influenciat per la doctrina alemanya de l'economia social «*Gemeinwirtschaft*» que es fixa substancialment en els objectius d'interès general de determinades empreses públiques i en les seves realitzacions pràctiques a l'hora de definir-les com a empreses pertanyents a aquest sector.³¹⁰

No podem, però, deixar de fer esment en aquest treball, encara no hi aprofundim, en les interessants aportacions de Cano sobre el concepte d'economia social, com una realització encara inacabada del nostre Estat Social, i sobre la cristallització paulatina del Dret de l'Economia Social, com a subsector d'un sector normatiu més ample com és el Dret Econòmic.³¹¹

De la mateixa manera, tot i que als efectes d'aquest treball tampoc no hi aprofundirem, cal fer referència, també, a la implicació que pot arribar a tenir per l'evolució del concepte d'economia social, l'aparició recent a nivell mundial de les Xarxes d'Economia Solidària, com alternativa a l'economia de mercat, a les quals, com és el cas de Catalunya, s'estan adherint ja algunes cooperatives i societats sense ànim de lucre.³¹²

En tot cas, pel que fa a aquesta tesi, entenem que el concepte d'economia social, en el nostre àmbit econòmic, social i cultural, integra als elements definitoris tant del «non profit sector», coincidint amb els treballs d'investigadors com Barea i Monzón,³¹³ com del «tercer sector» coincidint amb els treballs de Gravalos.³¹⁴

310. Veure CANO LÓPEZ, A.: *Teoría jurídica de la Economía Social...*, op. cit., pp. 44-45. Veure també GRAVALOS GASTAMINZA, M^a.A.: *Economía Social...* op. cit., pp. 45-46, on posa de relleu com la doctrina de la «*Gemeinwirtschaft*» alemanya, tot i no considerar genèricament a les empreses públiques com a integrants de l'economia social, si que considera que per als fins que duen a terme, formen part d'aquest sector algunes entitats com el servei estatal de correus, una companyia telefònica nacional o una red d'hospitals públics.

311. Veure CANO LÓPEZ, A.: *Teoría jurídica de la Economía Social*, op. cit., p. 99 on defineix el Dret de l'Economia Social com: «aquel sector de nuestro Ordenamiento jurídico que vehiculiza la constitucionalmente debida intervención del Estado en la vida económica a través de una singular actividad empresarial “funcionalizada” a un objetivo de interés general».

312. Les Xarxes d'Economia Solidària han estat impulsades en els Fòrums Socials Mundials. Tanmateix, és a la ciutat brasilera de Porto Alegre on es va crear la Xarxa Global de Socioeconomia Solidària l'any 2001, a la qual es van adherir diverses xarxes nacionals, que com es el cas de la catalana, s'han anat creant a partir d'empreses cooperatives i altres associacions sense ànim de lucre.

Els investigadors socials solen referir-se a l'Economia Solidària com alternativa al sistema econòmic d'economia mercantilista de mercat. Per Laville es podria definir l'Economia Solidària com el conjunt d'activitats que contribueixen a la democratització de l'economia a partir del compromís dels ciutadans, que es concreten en iniciatives que associen les parts implicades (usuaris, treballadors, voluntaris, productors, consumidors, etc.), a través de la constitució de llocs d'intercanvi i de diàleg.

Es tracta, per tant, d'un concepte que situaria l'Economia Social com un element integrat al sistema econòmic mercantilista de lliure mercat, mentre que les xarxes d'Economia Solidària representarien la seva alternativa.

Veure LAVILLE, J.L.: «Cap una economia social i solidària». op. cit., per aprofundir en aquest concepte d'Economia Solidària i les seves relacions amb l'Economia Social.

DIAS COELHO, F.: «Las finanzas solidarias», a *La otra economía*. David CATTANI, A. (org.). Editorial Altamira. Buenos Aires, 2004, p. 261, sosté que els intermediaris financers que corresponen al concepte d'economia solidària, són les entitats que es poden aixoplugar en les característiques del que ell anomena «Finanzas solidarias»: «Finanzas solidarias se constituyen como forma de democratización del sistema financiero al buscar la adecuación de productos financieros a las necesidades básicas de la población y al fortalecimiento del trabajo social acumulado en cada territorio, dando prioridad a los excluidos del sistema bancario tradicional y constituyendo un eslabón de integración y sustentación de una relación más duradera entre economía y sociedad. Relación construida para la protección ética y de solidaridad para crear las condiciones para un desarrollo humano que necesariamente tendrá que ser integrado y sustentable».

313. BAREA TEJEIRO, J. i MONZÓN, J.L.: *La economía social en España en el año 2000*. CIRIEC-España. València 2002, pp. 20-21. Manifesten que «la Economía social también incluye a las instituciones sin fines de lucro que son productores no de mercado privados al servicio de los hogares, no controlados por las administraciones públicas y que producen servicios no destinados a la venta para determinado grupo de hogares, procediendo sus recursos principales de contribuciones voluntarias efectuadas por los hogares en su calidad de consumidoras, de pagos de las administraciones públicas y de rentas de la propiedad».

314. Veure GRAVALOS GASTAMINZA, M^a.A.: *Economía Social...*, op. cit., pp. 19-25, on sosté que el Tercer Sector Econòmic és el mateix que Sector de l'Economia Social i es diferencia del de l'empresa pública pel fet d'ésser de dret privat, i de l'empresa capitalista perquè és administrada sota el principi d'un home un vot i no reparteix les reserves.

3.1.2. Les característiques de les empreses d'economia social

Aquesta diversitat de maneres de referir-se al sector de l'economia social, que respòn a les diverses evolucions econòmiques, socials i culturals internacionals que es dona en aquest àmbit, té la seva expressió concreta en els diferents tipus de persones jurídiques que per uns i altres formen part d'aquest sector. Per la nostra banda, als efectes d'aquest treball, ens referirem estrictament a les característiques de les entitats i empreses que en els països de la Unió Europea es coincideix en acceptar genèricament com a integrants de l'economia social (les cooperatives, les mutualitats, les associacions i les fundacions) entenen que totes elles tenen unes mateixes característiques que responen adequadament al concepte que es requereix per a formar part d'aquest sector econòmic i en el ben entès que l'expressió jurídica societària de cadascuna d'elles pot tenir diversos matisos en els diferents països de la Unió, com és el cas de les nostres caixes d'estalvis o de les societats anònimes laborals.

Per aprofundir en aquestes característiques les relacionarem en dos grups, atenent a dues fonts d'on han sorgit: *a)* les emanades dels organismes associatius que agrupen els grups d'empreses que es consideren d'aquest sector, *b)* les emanades de les institucions públiques on hi són representats.

A) Definicions d'organismes associatius empresarials

La Taula representativa de l'economia social-tercer sector a Catalunya que en la «Declaració de l'economia social-tercer sector de Catalunya», signada a l'Auditori del Palau de la Generalitat l'11 de juny de 2003, defineix l'economia social de la següent manera:

«S'anomena economia social al conjunt d'organitzacions privades que desenvolupen una activitat de contingut econòmic i social que, independentment de la seva formulació jurídica, es defineix per les següents característiques comunes:

- a) la primacia de la persona sobre el capital.
- b) la persecució de finalitats per la col·lectivitat (interès general) o de finalitats d'interès pels seus membres (interès comú o mutu).
- c) l'aplicació i reinversió de part o tots els seus excedents econòmics al compliment de les finalitats i objectius continguts en el punt anterior.
- d) l'autonomia de gestió.
- e) i la defensa i la pràctica dels principis de la democràcia, de la solidaritat i de la responsabilitat social».³¹⁵

Per la seva banda, la Confederació Empresarial Espanyola d'Economia Social (CEPES), fa seus els criteris definitoris de la Conferència Europea Permanent de les Cooperatives, Mutualitats, Fundacions i Associacions (CEP-CMAF) que estableix que:

«Las formas jurídicas de las organizaciones de economía social pueden variar de un estado miembro a otro. Sin embargo, estas empresas se distinguen de las empresas de capital por la especificidad de sus características comunes, en especial:

- a) La primacía de la persona y del objeto social sobre el capital.
- b) La adhesión voluntaria y abierta.
- c) El control democrático por sus miembros.
- d) La conjunción de los intereses de los miembros usuarios y del interés general.
- e) La defensa y aplicación de los principios de solidaridad y responsabilidad.
- f) La autonomía de gestión e independencia respecto a los poderes públicos.
- g) La mayor parte de los excedentes se destinan a la consecución de objetivos a favor del desarrollo sostenible, el interés de los servicios a los miembros y el interés general».³¹⁶

315. Declaració signada per la Coordinadora Catalana de Fundacions, la Federació de Mutualitats de Catalunya, la Federació de Societats Laborals de Catalunya, la Taula d'entitats del Tercer Sector Social i la Confederació de Cooperatives de Catalunya.

316. La Conferència Europea Permanent de les Cooperatives, Mutualitats, Fundacions i Associacions (CEP-CMAF), va substituir l'any 2000 al Comitè Consultiu de les Cooperatives, Mutualitats, Associacions i Fundacions amb l'objectiu de con-

B) Definició d'organismes públics

L'única definició del concepte d'economia social que fins a la data ha sorgit d'un organisme institucional, ha estat en el sí de l'antiga Comunitat Econòmica Europea, avui Unió Europea. Així, sota el patrocini de la Comissió de les Comunitats Europees es va celebrar a París, els dies 15 a 17 de novembre de 1989, la 1ª Conferència Europea d'Economia Social.³¹⁷ Els treballs d'aquella conferència van servir perquè el 18 de desembre del mateix any sorgís el primer text oficial de la Comissió en el Comunicat de la Comissió al Consell sobre «Les empreses de l'economia social i la construcció del mercat únic sense fronteres» en el que es feia una primera definició comunitària de les característiques que havien de coincidir en les empreses per a considerar-les pertanyents al sector de l'economia social tot dient que

«una empresa pertany a l'economia social si la seva activitat productiva es basa en tècniques d'organització específica. Aquestes tècniques es fonamenten en els principis de solidaritat i participació (que normalment responen a la norma un home un vot) entre els seus membres, siguin productors, usuaris o consumidors, així com en els valors de l'autonomia i de la ciutadania».

Aquestes característiques són molt coincidents amb les atribuïdes a les empreses del sector de l'economia social en els treballs d'investigadors com Gravalos i Barea.³¹⁸

3.1.3. Els elements substancials de les característiques de les empreses d'economia social

Hem agrupat les característiques de les empreses d'economia social identificats per la Taula representativa de l'economia social-tercer sector a Catalunya, la Confederació Empresarial Espanyola d'Economia Social (CEPES) i la Conferència Europea Permanent de les Cooperatives, Mutualitats, Fundacions i Associacions (CEP-CMAF) i el Comunicat de la Comissió al Consell de la CEE de 18 de desembre de 1989, sota tres conceptes: a) empresa privada b) òrgans de govern participatius i democràtics i c) conjunció dels interessos dels membres usuaris i l'interès general.

Aquests són els tres elements que considerem substancialment identificatoris de les empreses i entitats de l'economia social: són empreses privades amb organismes de govern participatius i democràtics que tenen una activitat que reuneix els interessos dels seus membres, usuaris i l'interès general.

vertir-se en una instància de concertació, proposta i representació, i per reforçar el reconeixement polític i jurídic d'aquestes entitats a nivell europeu.

317. Val a dir que l'interès per les empreses d'economia social per part dels organismes de la Comunitat Econòmica Europea ja s'havien expressat l'any 1986, amb la convocatòria conjunta per part del Comitè Econòmic i Social de les Comunitats Europees i el Comitè de Coordinació de les associacions cooperatives del CE., d'una Conferència Europea sota el lema de «L'economia cooperativa, mutualista y associativa. Contribucions a la construcció Europea». Tantmateix, amb motiu d'aquesta conferència, el Comitè Econòmic i Social de les Comunitats Europees va publicar: *Les organisations coopératives, mutualistes et associatives dans la Communauté européenne*. Office des publications officielles des Communautés Européennes. Editions Delta. Bruxelles, 1986.

318. Veure GRAVALOS GASTAMINZA, M^a.A: *Economia Social*. 1ª edició. Septem Ediciones. Oviedo, 2002, pp. 52-53., on afirma que: «Las notas que caracterizan a los agentes de la Economía Social Española serian los siguientes:

1. Son agentes económicos personalistas y no de capitales donde se produce una quasi identificación de los tradicionales factores productivos: capital, trabajo y empresario.
2. La participación de los socios tanto en su actividad, en su gestión como en la toma de decisiones es realizada según los principios democráticos.
3. La distribución de excedentes, tanto positivos como negativos, se realiza en base a las aportaciones de trabajo, servicios o actividades económicas que cada socio realiza con su organización y nunca en función de sus aportaciones de capital.
4. El carácter solidario de estos agentes que debe manifestarse en la obligatoriedad de destinar al menos una parte de sus recursos y beneficios a la consecución de objetivos sociales y culturales, entendidos estos en un sentido amplio».

BAREA TEJEIRO, J.: «Constitución y nueva Economía Social». *Revista de Economía Pública Social y Cooperativa*. CIRIEC-España, n° 47 (novembre 2003), p. 143, diu així mateix: «Definimos la Economía Social como aquella que comprende empresas que actúan en el mercado con la finalidad de producir bienes y servicios, asegurar o financiar, pero cuya distribución del beneficio y la toma de decisiones no están ligadas directamente con el capital aportado por cada socio; el peso y la toma de decisiones es igual para todos los socios y no en función del capital aportado por cada uno de ellos».

	Naturalesa jurídica privada	Òrgans de govern participatius i democràtics	Conjunció dels interessos dels membres usuaris i l'interès general
Economia social tercer sector de Catalunya	— Autonomia de gestió	— La primacia de la persona sobre el capital. — Defensa i pràctica dels principis de la democràcia, de la solidaritat i de la responsabilitat social	— La persecució de finalitats per la col·lectivitat (l'interès general) o de finalitats d'interès pels seus membres (interès comú o mutu). — L'aplicació i reinversió de part o tots els seus excedents econòmics al compliment de les finalitats i objectius continguts en el punt anterior
CEPES i CEPMAF	— Autonomia de gestió i independència dels poders públics	— Adhesió lliure, voluntària i oberta i control democràtic de l'entitat pels seus membres. — Primacia de la persona i l'objecte social sobre el capital.	— Conjunció dels interessos dels membres usuaris i l'interès general. — Defensa i aplicació del principi de solidaritat i de responsabilitat. — Aplicació dels excedents a l'objecte social mitjançant la seva reinversió o distribució, segons els desitjos dels seus membres per a la creació d'ocupació, d'activitats de noves empreses, retorns sobre el capital invertits, serveis als seus membres, activitats socioculturals, etc.
Comissió de la CEE (18/12/1989) Una empresa pertany a l'economia social si la seva activitat es basa en tècniques d'organització fonamentades en els principis i valors següents:	— Autonomia	— Participació (un home un vot)	— Solidaritat entre els seus membres siguin productors, usuaris o consumidors, així com en els valors de l'autonomia i de la ciutadania

3.2. Les caixes d'estalvis com agents integrants del sector de l'economia social

Al nostre parer, són d'aplicació a les caixes les característiques que diferencien les societats de capital amb les empreses d'economia social, sintetitzades en l'apartat anterior, tot i que al no haver-hi en l'ordenament jurídic català i espanyol cap definició d'economia social, fa que no tothom coincideixi en aquesta afirmació de la mateixa manera.

3.2.1. Les diferents postures davant la integració de les caixes al sector de l'economia social

Per poder valorar el grau de consens que es dona en el nostre país pel que fa a la integració de les caixes com a agents pertanyents al sector de l'economia social, en primer lloc analitzarem quina és l'opinió dels investigadors de l'economia social, en segon lloc quina ha estat l'actuació de les administracions públiques a l'hora de definir els agents que integren el sector, i en tercer lloc quina és l'opinió de les empreses i entitats que a Catalunya es reconeixen d'aquest sector.

A) L'opinió dels investigadors de l'economia social

Cal dir que l'acceptació de l'adscripció de les caixes a l'economia social per part dels investigadors, ha estat un procés lent, amb reserves i fins hi tot contradictori. Així, podem observar que mentre d'una banda ja hi ha hagut investigadors que s'han pronunciat clarament a favor d'aquesta adscripció, en canvi d'altres consideren que solament les fundacions de les caixes són les que en formen part.

Així, per Gravalos les caixes estan més a prop de l'economia social que l'economia pública, i identifica les principals característiques de les empreses d'economia social que es donen a les caixes en que són societats de persones i no de capitals que tenen una gestió democràtica, en la que participen els seus usuaris i els seus treballadors, i destinen els seus excedents de forma solidària a objectius socials i culturals.³¹⁹

Casares, per la seva banda, que considera les caixes fundacions-empreses que es dediquen a l'activitat financera, és de l'opinió que s'ha de considerar-les pertanyents al tercer sector perquè «a sensu contrario» se li haurien d'excloure totes les entitats no lucratives, incloses les fundacions, que exerceixen en el mercat activitats mercantils.³²⁰

Per Barea, que distingeix tres sectors econòmics com a component de l'economia social: les societats no financeres, les entitats de crèdit i les empreses d'assegurances, les caixes d'estalvis formen part de les entitats de crèdit de l'economia social juntament amb les cooperatives de crèdit.³²¹

319. Veure GRAVALOS GASTAMINZA, M^a.A: *Economía Social*, op. cit., pp. 86-87, on afirma que: «1. Son sociedades de personas y no de capitales: Las Cajas de ahorro son entidades que no tienen capital social, y por tanto tampoco tienen propietarios, parece que la idea o la tendencia es a que los auténticos propietarios sean los impositores y los empleados, ya hemos visto que las participación en la Asamblea General es de un 44% i 5% respectivamente.

2. Sociedad de participación:a) Participación en las actividades. Ya hemos comentado anteriormente que tanto los impositores como los empleados, a través de sus representantes, participan en la gestión de las Cajas de Ahorro, b)Gestión democrática. En las Asambleas Generales cada consejero dispone de un voto, independientemente de su representatividad, aunque los mismos tiendan a votar en función de las entidades a la que representan. Por tanto, aunque el funcionamiento de sus Asambleas Generales no sea puramente democrático, también es verdad que dichas Asambleas no son representativas del capital social de las cajas, sino de una serie de intereses sociales y colectivos de su ámbito territorial.

3. Distribución de excedentes. Las Cajas de Ahorro no distribuyen excedentes, los mismos se destinan íntegramente a Reservas y al Fondo Social.

4. Solidaridad: Como hemos dicho estas entidades destinan parte de los beneficios a un Fondo Social, y en la constitución de este último, las Cajas de Ahorro son, conjuntamente con las cooperativas, los únicos agentes de la Economía Social que cumplirían al pie de la letra el cuarto rasgo que establecíamos como característica de estas empresas: «la obligatoriedad de destinar al menos una parte de sus excedentes al cumplimiento de objetivos sociales y culturales».

320. Veure CASARES MARCOS, A.: *Cajas de Ahorro: Naturaleza jurídica e intervención pública*. Tirant lo Blanch. València, 2003, pp. 464-465, on atribueix a les caixes la naturalesa jurídica fundacional: «La figura jurídica aplicable a la caja es la fundacional y, más concretamente la de fundación-empresa, dedicándose ésta a la actividad propia de una entidad de crédito, lo que supone la aceptación de un estatuto y un régimen jurídico específico, aplicable a toda entidad crediticia por la propia peculiaridad y relevancia de la labor que desarrolla. Si se niega el carácter social de las cajas por la actividad económica que éstas realizan, habría que excluir también del Tercer sector al resto de entidades no lucratives, incluidas las fundaciones, que se dedican en el mercado al ejercicio de actividades mercantiles o industriales, ya sea de forma principal o accesorio a sus fines de interés general.

Entiendo en consecuencia que la inclusión de las cajas de ahorros entre las entidades que conforman el Tercer Sector, es una cuestión que depende estrictamente, del alcance y la dimensión que se quiera otorgar al mismo. Si se hace incapié en el carácter asociativo y voluntario de sus integrantes, será más discutible su pertenencia a este ámbito; si se amplía por el contrario, a toda entidad carente de ánimo de lucro que cumpla los requisitos reseñados supra y actúe en pro de un interés general que redunde en beneficio de la colectividad, no se comprende la razón de admitir la figura fundacional y excluir, en cambio, las cajas».

321. BAREA TEJEIRO, J. «Constitución y Economía Social...», op. cit., pp. 143-144, defineix els tres grups empresarials que pertanyen a l'economia social de la següent manera: «Tomando como base este concepto científico de la economía social que se sustenta en el análisis de comportamiento económico, vamos a reseñar los diferentes grupos de agentes económicos que perteneciendo al sector empresarial fueron incluidos en el sector de la economía social en España. Dentro de este sector el análisis económico distingue las sociedades no financieras, las instituciones de crédito y las empresas de seguros:

a) Las sociedades no financieras comprenden el conjunto de empresas cuya función principal consiste en producir bienes y servicios no financieros destinados a la venta. Dentro de este sector la Contabilidad Nacional incluye las sociedades cooperativas, las sociedades agrarias de transformación y las sociedades anónimas laborales.

b) Las instituciones de crédito comprenden el conjunto de empresas cuya función principal consiste en financiar, es decir, reunir, transformar y distribuir disponibilidades financieras. La Contabilidad Nacional incluye en dicho sector las Cooperativas de Crédito y las Cajas de Ahorro.

c) El sector seguros comprende que ejercen, a título principal, la función de asegurar, es decir, transformar riesgos individuales en riesgos colectivos, constituyendo normalmente reservas técnicas de seguro. Las sociedades mutuas de seguros, las cooperativas de seguro, las entidades de previsión social y las mutuas patronales de accidentes de trabajo, forman, en principio, parte del sector».

En el mateix sentit, veure també CHAVES, R. i MONZÓN, J.L.: «Los protagonistas de la Economía Social en España». *Economía Social y empleo en la UE*. CIRIEC-España. València, 2000, pp. 3374-376.

També per Ruiz, les caixes d'estalvis formen part del tercer sector, que l'autor identifica amb el sector no lucratiu, juntament amb les associacions, les fundacions, les cooperatives, mutualitats de previsió social, clubs esportius i hospitals.³²²

De la mateixa manera, els investigadors coordinats per Valero coincideixen en adscriure les caixes d'estalvis en el tercer sector, tot definint-les com entitats no lucratives de caràcter mercantil (non-profit comercials, en la terminologia anglosaxona).³²³

Per Catania i Celaya, les caixes d'estalvis també són empreses d'economia social, perquè a l'igual que a les cooperatives els hi són d'aplicació per extensió els articles 51 i 129 de la Constitució Espanyola referits a la defensa dels consumidors i usuaris, la promoció de la participació a l'empresa i el foment de les societats cooperatives, ja que tant els usuaris de les caixes com els seus treballadors participen d'una manera qualificada en els seus òrgans de govern. Els autors reclamen una adequació del règim jurídic cooperatiu per incloure dins un àmbit normatiu comú a entitats com les mutualitats i les caixes d'estalvis i associacions amb activitat empresarial.³²⁴

Una de les afirmacions més contundents de la pertinença de les caixes d'estalvis al sector de l'economia social és la defensada per Cano, pel qual la major instrumentalització que fa el legislador de les empreses d'economia social a fins d'interès general, a part de les empreses públiques, es dona en les fundacions-empreses com les caixes d'estalvis.³²⁵

També per García Delgado, les caixes d'estalvis formen part del sector de l'economia social perquè reuneixen la doble característica, que al seu parè, són inherents a totes les empreses del sector de l'economia social: per una banda, l'interès general i la solidaritat, i per altra, la participació i la responsabilitat.³²⁶

En el «Llibre blanc de l'economia social a Catalunya», les caixes d'estalvis, tot i que es pot interpretar que es consideren com a integrants del tercer sector, solament analitza la seva activitat d'obra social duta a terme directament o per les seves fundacions, però no es pronuncia respecte l'activitat de les caixes com a entitats financeres subministradores de productes i serveis.³²⁷

Tampoc s'inclouen les dades econòmiques i socials de les caixes en el primer capítol referit a les xifres de l'economia social a Espanya en l'«Informe sobre l'economia social a Espanya», tot i que ja que si bé per una banda no es recullen les dades de les caixes com a integrants d'aquest sector, sí que en el segon capítol del mateix informe, referit al marc

322. Veure RUIZ OLABUENAGA, J.I.: «El sector no lucrativo en España...», *op. cit.*, pp. 117-130.

323. Per ampliar aquesta informació, veure el treball elaborat coordinat per VALERO, F.J.: *Presente y futuro de las Cajas de Ahorros*. Fundació Caixa Galicia, 2003, pp 8 i 227-229.

324. Veure CATANIA, J. i CELAYA, A.: «La Economía Social en el diálogo social. Constitución Española y perspectivas». *Revista de Economía Pública Social y Cooperativa*. CIRIEC-España, nº 47 (novembre 2003), pp. 125-133.

325. Veure CANO LÓPEZ, A.: *Teoría jurídica de la Economía Social...*, *op. cit.*, p. 192.

326. Veure GARCÍA DELGADO, J.L.: «Identidad compartida, componentes diferenciados». *Revista del Colegio de Economistas de Madrid*. Nº 102. Madrid, 2004, p. 6, on defensa les caixes d'estalvis com empreses d'economia social tot dient: «hay sobrados motivos para considerar a las cajas de ahorros dentro del la Economía Social: ahí está su demostrada capacidad en la lucha contra la exclusión financiera, su mantenido compromiso con el entorno social a través de la Obra Social, su constatable aportación al desarrollo regional y también su indiscutible contribución a vigorizar la competencia bancaria, a modo de contrapeso de las tendencias oligopolistas de la banca. Su no poco asombroso dinamismo económico durante los últimos decenios ha contribuido, en definitiva, a ampliar los límites de su tradicional labor social». De tota manera, García Delgado també és conscient que aquesta pertinença de les caixes al sector d'economia social no és vista de la mateixa manera per tothom: «Sin embargo, son todavía amplios los sectores de la opinión pública que no tienen una percepción clara de que las cajas de ahorros pertenezcan al Tercer Sector o Economía Social; muchos las ven como entidades de depósito y crédito no muy distintas de los bancos. Por una parte, los niveles de renta han mejorado y el acceso al crédito se ha facilitado para casi todos; por otra, la contribución al desarrollo regional podría verse, hasta cierto punto, como resultado de cierta división del trabajo con la banca privada, según la cual ésta se especializa en estrategias internacionales; además, la reciente regulación de las cuotas participativas complica aún más las cosas, puesto que puede afectar a la Obra Social, núcleo indiscutido de la vocación solidaria de las cajas».

327. Veure CLOTAS, P.: «Patrocini i mecenatge una forma d'acció social: els cas de les caixes. Fundació empresa». *Llibre blanc de l'economia social a Catalunya*. VIDAL, I. (coord.) Publicacions del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2001, pp. 455-504.

institucional de l'economia social, es consideren les caixes d'estalvis com a part integrant d'aquest sector juntament amb les cooperatives, les societats laborals, les societats agràries de transformació, les mútues d'assegurances, les mutualitats de previsió social, les associacions i les fundacions.³²⁸

S'ha hagut d'esperar a l'aparició del treball dirigit per García Delgado, per veure publicada, a nivell espanyol, una base estadística que inclogués les caixes d'estalvis com empreses del sector de l'economia social, tot i que distingides de la resta d'empreses d'aquest sector, atenent la seva especial magnitud.³²⁹

B) Les caixes en els organismes d'economia social creats per les administracions públiques

Les caixes d'estalvis no són esmentades en cap dels dos organismes que sobre l'economia social s'han creat a Catalunya i a Espanya: El Consell d'Organitzacions Representatives de l'Economia Social (CORESC) a Catalunya, actualment suprimit, i el Consejo para el fomento de la Economía Social a Espanya.

El Decret 55/1993, de 23 de febrer, de creació del Consell d'Organitzacions Representatives de l'Economia Social (CORESC), suprimit pel Decret 312/2004, de 8 de juny, esmentava únicament com agents empresarials integrants del CORESC a les cooperatives, les societats anònimes laborals i les mutualitats de previsió social.³³⁰

La mateixa absència de les caixes es produeix en el Consejo para el fomento de la Economía Social creat per la disposició addicional segona de la Llei 27/1999, de 16 de juliol, de cooperatives, i desenvolupat pel Decret 219/2001, de 2 de març, en el qual es concreta que els agents empresarials que en formaran part seran les cooperatives, les societats laborals i les mutualitats de previsió social.³³¹

328. Veure FAJARDO GARCÍA, G.: «Marco jurídico de la economía social en España». *La economía social en España en el año 2000*. BAREA TEJEIRO, J. i MONZÓN CAMPOS, J.L. (coords.), Ediciones CIRIEC-España, 2002, pp. 108-127.

329. Veure GARCÍA DELGADO, J.L.; JIMÉNEZ, J.C.; SAES, J.I.; VIAÑA, E.: *Las cuentas de la Economía Social. El Tercer Sector en España*. Civitas. Madrid, 2004, pp. 35-44, on es posa de relleu que les caixes d'estalvis, en relació al total de l'economia espanyola de 2001, representaven el 0,78% del nombre d'assalariats, l'1,55% de la renumeració assalariada total, el 2,63% de l'excedent brut d'explotació, i l'1,41% del valor afegit brut.

330. Article 2 del Decret 55/1993, de 23 de febrer de creació del Consell d'Organitzacions Representatives de l'Economia Social (CORESC). Les funcions del Consell establertes són: «a) Actuar com a òrgan consultiu de la Generalitat de Catalunya en matèria d'economia social, b) Promoure i fomentar les activitats d'economia social i difondre els seus valors, c) Estudiar aquells assumptes que li encomani el Govern de la Generalitat de Catalunya, en especial pel que fa a projectes de disposicions legals referents o que afectin el sector de l'economia social, i emetre'n informes, d) Emetre dictamins, informes o proposicions sobre qualsevol aspecte que afecti l'economia social i traslladar-los a les instàncies oportunes, e) Promoure les relacions entres els diversos sectors de l'economia social i estimular les entitats a assolir la competitivitat necessària, f) Assumir qualsevol altre funció que li pugui ser conferida per la legislació vigent aplicable».

Article 3, el Consell d'Organitzacions Representatives de l'Economia Social estarà integrat per les següents representacions: «a) Una representació de les organitzacions d'economia social de Catalunya. Una representació del moviment cooperatiu de Catalunya. Una representació de la Federació de Societats Anònimes Laborals de Catalunya. Una representació de la Federació de Mutualitats de Previsió Social de Catalunya. Qualsevol altra agrupació de caire associatiu que es pugui crear i en la qual els seus membres realitzin activitats d'economia social, podrà sol·licitar al Consell d'Organitzacions Representatives de l'Economia Social de Catalunya, la seva incorporació en la forma que reglamentàriament es determini, b) Una representació de l'Administració de la Generalitat de Catalunya».

331. Disposició addicional segona de la Llei 27/1999, de 16 de juliol, de cooperatives:

«Se crea el Consejo para el Fomento de la Economía Social, como órgano asesor y consultivo para las actividades relacionadas con la economía social, integrado a través del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, en la Administración General del Estado, aunque sin participar en la estructura jerárquica de ésta.

Actuará como órgano de colaboración y coordinación del movimiento asociativo y la Administración General del Estado.

De conformidad con las competencias que le sean atribuidas, y de acuerdo con el ámbito de esta Ley, tendrá las siguientes funciones:

1. Colaborar en la elaboración de proposiciones sobre cualquier disposición legal o reglamentaria que afecten a entidades de la economía social.
2. Elaborar informes que se soliciten por el Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales y demás Departamentos ministeriales.
3. Informar los programas de desarrollo y fomento de la economía social.
4. Realizar estudios sobre cuestiones y problemas que afecten a la economía social.

En canvi, pel que significa de reconeixement del caràcter d'empreses d'economia social de les caixes abans de la dictadura, cal posar de relleu que durant la II República, el propi Ministre de Treball Antonio Fabra Ribas expressava aquest sentiment tot referint-se a les caixes com agents del que anomenava «la economia colectiva» juntament amb les cooperatives i les mutualitats, en l'obertura de la V Assemblea de la CECA el maig de 1932, afirmant que l'estalvi ajudaria a organitzar una economia de base col·lectiva:

«... todos estos organismos del ahorro, el mutualismo y el cooperativismo tienden precisamente a fijar esta economía colectiva y además tienden a acostumbrar a todas las gentes a no elaborar trabajo dentro de la economía persiguiendo el lucro, sino que van en busca de los servicios y, en todo caso, la economía colectiva encuentra en las Cajas de Ahorro el auxilio preciso».³³²

C) L'opinió de les empreses i entitats que a Catalunya es reconeixen del sector d'economia social

Pel que fa a Catalunya, l'opinió de les empreses i entitats que es reconeixen com a integrants del sector de l'Economia Social és positiva. Tant és així que en Declaració de l'Economia Social-Tercer Sector de Catalunya, Barcelona 11 de juny de 2003, signada per la Coordinadora Catalana de Fundacions, la Federació de Mutualitats de Catalunya, la Federació de Societats Laborals de Catalunya, la Taula d'entitats del Tercer Sector Social i la Confederació de Cooperatives de Catalunya, consten expressament les caixes a l'hora de concretar les figures jurídiques que es consideren part integrant del sector a Catalunya, juntament amb les cooperatives, les societats laborals, les mutualitats, les fundacions i les associacions.

Coincidim amb l'opinió de les entitats signants de la Declaració de l'Economia Social-Tercer Sector de Catalunya, i la dels autors que defensen la pertinença de les caixes al sector de l'economia social. Malgrat, doncs, les opinions matisades esmentades en els apartats anteriors i la manca d'atenció de les administracions públiques a l'hora d'integrar les caixes als organismes públics de foment de l'economia social, l'opció d'aquest treball és clara: les caixes d'estalvi catalanes i espanyoles formen part del sector de l'economia social tal com s'ha definit.

3.2.2. L'aplicació a les caixes de les característiques de les empreses d'economia social

Per confirmar l'aplicació a les caixes d'estalvi de les característiques d'empreses d'economia social, recuperem els seus elements substancials que hem identificat en l'apartat 3.1.3: a) empresa privada b) òrgans de govern participatius i democràtics i c) conjunció dels interessos dels membres, usuaris i l'interès general.

Com que la conjunció dels interessos dels membres, usuaris, l'interès general de les caixes i l'existència d'uns òrgans de govern participatius i democràtics creiem que ja ha estat abastament demostrada en el capítol III,³³³ ens cal ara demostrar com la característica de persona jurídica privada es també aplicable a les caixes d'estalvi catalanes i espanyoles.

5. Velar por que el funcionamiento de las empresas y entidades se adecuen a los principios configurativos propios de este sector.

6. Cuantas otras funciones y competencias se le atribuyan por disposiciones legales y reglamentarias.

El Consejo para el Fomento de la Economía Social estará compuesto por representantes de la Administración General del Estado, de las Administraciones autonómicas, cuando así lo soliciten, de la Asociación de Entidades locales más representativas, de las asociaciones de cooperativas, de las mutualidades de previsión social, de sociedades laborales, de la Asociación intersectorial más representativa de ámbito estatal y cinco personas de reconocido prestigio en el ámbito de la economía social designadas por el Ministro de Trabajo y Asuntos Sociales».

332. PALACIOS BUÑUELOS, L.: «Tercera etapa: La función benéfico-social (1926-1977)». *La obra social de las cajas de ahorros españolas. op. cit.*, p. 16.

333. Veure apartats 3.1. Òrgans de Govern participatius i democràtics i 3.2. Objectius d'interès general.

A) Les caixes d'estalvi com a fundacions de caràcter privat

L'atribució de pública o privada de la naturalesa jurídica de les caixes ha estat sempre considerada complexa. És lògic que sigui així, ja que ens trobem davant d'unes entitats que en les diferents legislacions que les ordenen han tingut un tractament sovint diferent. Tanmateix, amb una clara finalitat d'atorgar-els-hi caràcter públic, en el Decret de 29 de juny de 1853 eren considerades establiments municipals de beneficència; per contra en la Llei de 29 de juny de 1880 s'accentua el seu caràcter privat al definir-les estrictament com institucions de beneficència sota el protectorat del Govern i les seves autoritats delegades; cinquanta anys després, a l'Estatut de les caixes generals d'estalvi popular del Decret de 14 de març de 1933, s'estimula la dicotomia privada o pública al considerar les caixes com institucions de patronat oficial o privat, segons fossin els seus fundadors persones privades o públiques.

Per la seva banda, com podem comprovar, la darrera definició jurídica catalana sobre les caixes³³⁴ no entra expressament a qualificar el seu caràcter públic o privat:

«Als efectes d'aquesta Llei, són caixes d'estalvis amb mont de pietat o sense, les institucions financeres de caràcter social i de naturalesa fundacional, sense ànim de lucre, no dependent de cap altra empresa, dedicades a la captació, l'administració i la inversió dels estalvis que els són confiats, que presten llurs serveis a la comunitat, sota el Protectorat públic de la Generalitat, exercit per mitjà del Departament d'Economia i Finances».

Tot plegat ha originat històricament un bon nombre de construccions doctrinals jurídiques que han defensat el seu caràcter o públic o privat, o com una nova entitat que no és ni pública ni privada. Franch resumeix aquestes diverses posicions doctrinals en tres postures: la unitària, la dualista i l'eclèctica. Així, mentre els unitaristes es decanten per donar a totes les caixes d'estalvis un mateix caràcter, públic o privat, accentuant els uns la seva tutela pública i els altres el caràcter privat de la seva activitat; pels dualistes la naturalesa pública o privada ve determinada pel caràcter públic o privat del seu fundador i pels eclèctics la naturalesa jurídica de les caixes és *sui generis* i per tant no es pot enquadrar sense més ni en l'àmbit públic ni en el privat.³³⁵

Tampoc el Tribunal Constitucional s'ha pronunciat explícitament sobre el caràcter públic o privat de les caixes, en les seves sentències resolent els conflictes entre les lleis de caixes autonòmiques i la LORCA, de la dècada dels vuitanta.³³⁶

Amb tot, autors com Casares³³⁷ i Alaminos,³³⁸ que han treballat la naturalesa jurídica

334. Art. 1.2. del Decret Legislatiu 1/1994, del 6 d'abril, pel qual s'aprova la refosa de les Lleis 15/1985, d'1 de juliol, 6/1989, de 15 de maig, i 13/1993, de 25 de novembre, de caixes d'estalvis de Catalunya.

335. Veure FRANCH SAGUER, M.: «Intervención administrativa sobre bancos y cajas de ahorros». Editorial Civitas. Madrid, 1992, pp. 131-139 on resumeix aquestes postures doctrinals: «Los autores que propugnan una única naturaleza jurídica para todas las cajas de ahorro pueden clasificarse en dos grupos: unos defienden la naturaleza jurídica pública; otros, la naturaleza jurídica privada, para todas las cajas. Entre los autores que defienden la naturaleza jurídica pública de las cajas están García-Trevijano, Sosa Wagner, Martín mateo, Perulles Basas (...) Entre los autores que defienden la naturaleza jurídica privada para todas las cajas de ahorros están: Boix Raspall, Guaita Nuñez lagos, De Miguel, González Moreno (...) La posición del carácter dualista la sostienen Martín Retortillo Tamames (...) finalmente el tercer grupo de autores se manifiestan a favor de la naturaleza sui generis de las cajas de ahorros españolas. Entre los defensores de esta postura está Vicente De Vidaurrezaga».

336. Fonament jurídic nº 4. Stc. 48/1988: «Este Tribunal se ha ocupado del problema en su STC 18/1984, de 7 de Julio, se señala en ella que la configuración del Estado como Estado Social de Derecho: «Viene así a culminar una evolución en la que la consecución de los fines de interés general no es absorbida por el Estado, sino que se armoniza con una actuación mútua Estado-Sociedad, que difumina la dicotomia derecho público-derecho privado y agudiza la dificultad tanto de calificar determinados entes, cuando no existe una definición legal, como valorar la incidencia de una nueva regulación sobre su naturaleza jurídica».

337. Veure CASARES MARCOS, A.: *Cajas de Ahorro: Naturaleza jurídica e intervención pública...*, op. cit., pp. 200-201, on afirma que: «Aun cuando el Tribunal no reconozca de forma expresa el carácter privado de las cajas, éste se infiere de la jurisprudencia constitucional dictada en la materia. (...) El rechazo constitucional a su consideración como entes públicos y la defensa de su desvinculación respecto a su fundador, ya sea público o privado, suponen en cualquier caso, la admisión

de les caixes després de les darreres reformes legals que els hi afecten, coincideixen en atorgar el caràcter privat a les caixes d'estalvis, més enllà del caràcter públic o privat del seu fundador, per la naturalesa privada de la seva activitat financera, el caràcter privat de les seves relacions laborals i pel seu enquadrament en el sector de les entitats privades de crèdit.

D'aquesta mateixa opinió és Soriano,³³⁹ que considera a totes les caixes de naturalesa jurídica privada perquè estan sotmeses al dret privat i separa d'elles els actes dels fundadors que tinguessin caràcter públic, realitzats en el seu àmbit propi, encara que poguessin afectar a la vida de la pròpia caixa com a entitat privada. També considera privada la naturalesa jurídica de les caixes García-Andrade, atenent a que el Tribunal Constitucional: «estimó en varias ocasiones la improcedencia de interponer recurso de amparo contra actos dictados por las cajas de ahorro, dada la naturaleza privada de estas entidades».³⁴⁰

Pel que fa a Catalunya, tot i que la Llei de caixes catalana, com veiem, no entrava expressament a qualificar el seu caràcter públic o privat, el caràcter privat ha estat defensat reiteradament pel Consell Consultiu de la Generalitat en els diversos dictàmens emesos a sol·licitud del Parlament, manifestant que:

«les caixes d'estalvis no són entitats o institucions de dret públic ni ens públics institucionals de caràcter econòmic, ni òrgans de les administracions públiques. Ni són administracions públiques ni en formen part; per tant, no estan assistides de cap mena de potestat pública. En conseqüència, en principi, són particulars i es regeixen pel dret privat».³⁴¹

tácita *contrario sensu* de su carácter privado, realidad que es mayoritariamente aceptada en la actualidad por la doctrina científica». Per Casares Marcos, el seu caràcter privat també es dedueix clarament: «De la multiplicidad de Sentencias dictadas por el Tribunal Supremo que afectan a las cajas de ahorro, sobre todo en materia fiscal y laboral, se puede inferir, sin embargo, unos principios o pautas mínimas que permiten concluir sin mayor dificultad la naturaleza jurídica privada de todas las cajas españolas sin excepción, sobre la base, fundamentalmente, de los siguientes argumentos, en los que se ha hecho incapié de forma reiterada: la naturaleza privada de las operaciones llevadas a cabo por las cajas de ahorro, el carácter laboral del vínculo que une a la institución con sus empleados, la identificación de las cajas con los establecimientos privados de beneficencia y a afectos, entre otros, fiscales y la inexistencia, en fin, de recursos administrativos o contencioso-administrativos contra decisiones y actos de la entidad».

338. Veure, ALAMINOS MINGORANCE, C.: «Historia y evolución jurídica de las Cajas de Ahorro en España...», *op. cit.*, pp. 164-165, on també defensa la naturalesa privada de les caixes: «Las Cajas de Ahorros se encuadran en un ordenamiento jurídico sectorial determinado, el de las entidades privadas de crédito, y no en el ordenamiento jurídico administrativo de las entidades públicas de crédito, no siendo determinante tampoco si la persona del fundador es pública o privada, "sino la realización por éstas de actividades esencialmente económico-financieras", razón por la que han terminado encuadradas —actividad y sujetos actuantes— en un ordenamiento jurídico sectorial privado, bajo la intervención y control de las autoridades económicas directamente; pero de modo alguno del fundador, ni siquiera en el caso de cajas fundadas por Corporaciones locales". En opinión de la mayoría de la doctrina mayoritaria, esta integración en el ordenamiento sectorial privado es el factor que determina su naturaleza jurídica. Tal y como se deduce de la lectura de la Ley 50/2002, de 26 de Diciembre, reguladora de las Fundaciones, este tipo de personas jurídicas se caracterizan por su naturaleza jurídica privada, puesto que, aunque su artículo 8.4 permite la posibilidad de que los poderes públicos se conviertan en "fundadores" de estas instituciones, es mayoritaria la doctrina que opina que esta eventualidad no se considera acorde con la labor de la Administración, y que, en todo caso, se trataría de fundaciones de naturaleza privada como forma de *empresa pública*».

339. SORIANO GARCÍA, J.E.: «Cajas de Ahorro», a *Estudios de derecho público bancario*, Sebastián MARTÍN-RETORTILLO (dir.). Editorial Ceura. Madrid, 1987, p.418, també atribueix naturalesa jurídica privada a les caixes. «En resumen, dentro del complejo mundo de estos Entes, donde hay que entrar con manos de cirujano para distinguir entre la naturaleza del Ente, su actividad y el régimen de sus actos, a mi juicio cabe afirmar que nos encontramos con Entidades sometidas en su actividad al Derecho privado con una intervención pública intensa —igual que ocurre con el crédito bancario o corporativo— en su actividad, que responde a las exigencias de un derecho fundamental como es el de la Fundación, sin perjuicio de que, en determinados supuestos, haya que colorear con tinte público a dichos Entes, en atención a que, eventualmente, tal puede ser el carácter del Fundador, lo que ha de repercutir precisamente sobre los aspectos de dichas Cajas, que dependan precisamente de esta voluntad fundacional.

De esta manera nos inclinamos por la naturaleza estrictamente privada —con la salvedad dicha ya en el aspecto puntual— de las Cajas de Ahorros, vistas en su globalidad, en su totalidad, rechazando totalmente su configuración como entes sociales, si por tales se entiende un tercer género que no sería público ni privado».

340. Veure, GARCÍA-ANDRADE GÓMEZ, J.: «Aproximación al sistema bancario a través de la doctrina constitucional», a *Estudios de derecho público económico. Libro homenaje al Prof. Dr. D. Sebastián Martín-Retortillo*. Luis COSCOLLUELA MONTANER (coord.). Civitas Ediciones. Madrid, 2003, p. 1118.

341. *Dictamens*, número 94 de 19 de juny de 1985. Dictàmens emesos pel Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya 1985. Ed. Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, 1997, p. 242.

«...caldrà tenir sempre present que les caixes d'estalvis són entitats de naturalesa jurídica privada d'interès social»,³⁴²

i justifica el protectorat de la Generalitat atès que:

«les caixes d'estalvis són patrimonis privats finalitzats i controlats en definitiva per les administracions públiques. El paper rector d'aquestes serveix la finalitat de garantir la recta administració de l'esmentat patrimoni a través d'una pluralitat de tècniques; entre d'altres, l'acció d'un protectorat que actua utilitzant unes mesures de naturalesa anàloga a la funció de tutela administrativa».³⁴³

Aquesta qualificació com a entitat privada s'ha acabat de reforçar, pel que fa a les caixes de fundació pública, amb l'adequació de la normativa espanyola i catalana a la Directiva 80/423 CEE i la 200/52 de la Unió Europea,³⁴⁴ que considera empresa pública qualsevol empresa en la que els poders públics puguin exercir una influència dominant, directa o indirectament, mitjançant la designació de més de la meitat dels seus òrgans d'administració, direcció o vigilància. Aquesta adequació ha estat consumada a partir de la supressió del tercer paràgraf de la lletra b) de l'article 17 i la introducció d'un segon paràgraf al mateix article de la Llei de Caixes, introduïts mitjançant l'article 77 de la Llei de mesures fiscals i administratives de 30 de desembre de 2002, que estableix que la representació de les administracions públiques i de les entitats i les corporacions de dret públic en els òrgans de govern de les caixes d'estalvis, fins i tot quan tenen la condició d'entitat fundadora, no ha de superar en conjunt el 50% dels drets de vot en cadascun dels dits òrgans.

Pel que fa al tipus de persona jurídica en la que es concreten les caixes d'estalvi, tot i que hi ha hagut autors com Núñez³⁴⁵ que les considerava fundacions, a tots els efectes, ja abans de la LORCA, entenent que no eren ni corporacions ni associacions, fins hi tot després que l'actual llei de caixes els hi atribuís expressament el «caràcter social i de naturalesa fundacional», la doctrina del Tribunal Constitucional es contrària a considerar-les fundacions *estricto sensu*, ja que les fundacions se signifiquen tradicionalment per la dotació d'uns determinats fons a la realització, sense ànim de lucre, d'unes finalitats d'interès general, i aquest no és ben bé el cas, al pertànyer als seus impositors els fons administrats per les caixes. En tot cas, es tractaria, segons el Tribunal Constitucional, de «fundacions peculiars».³⁴⁶

342. *Dictamen*, núm. 232 de 20 de desembre de 2002, p. 7. Dossiers del Parlament de Catalunya.

343. *Dictamen*, número 94 de 19 de juny de 1985. Dictàmens emesos pel Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya 1985. Ed. Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, 1997, p. 243.

344. Cuervo García, A.: «El buen gobierno de sociedades y las cajas de ahorros». *Revista del Colegio de Economistas*. N° 98, 2003, p. 71.

345. Veure NÚÑEZ LAGOS, F.: «Aspectos jurídicos del control administrativo de entidades de crédito y ahorro privado». Editorial *Revista de Derecho Privado*. Jaen, 1977, pp. 36-45.

346. Fonaments Jurídics 6, 8 i 10, de la Sentència del TC 49/1988, derivada dels recursos d'inconstitucionalitat interposats, entre d'altres, per la Generalitat, contra la Llei 31/1985, de 2 d'agost. LORCA:

6) «Pero si conviene señalar que la transformación sufrida por las Cajas no permite considerarlas hoy como fundaciones en el sentido que la doctrina generalmente admitida, y con ella el art. 34 de la Constitución, da a este concepto. Si es propio de la fundación, com se ha dicho, la vinculación de una masa de bienes a unos fines establecidos por el fundador o fundadores resulta que, en la actualidad, las cajas, sea cual sea su origen, ni la mayor parte de recursos de que disponen proceden del fundador, sino de recursos ajenos, ni los fines que hoy persiguen son principalmente benéficos o benéficos-sociales sino los propios de una entidad de crédito».

8) «Puesto que el art. 35 del Código Civil clasifica las personas jurídicas en corporaciones, asociaciones y fundaciones, y dado que las Cajas no son ni corporaciones ni asociaciones, sólo es posible encuadrarlo en la categoría de las fundaciones, a las que se asemejarían por el hecho de que no consiste en una unión de personas, que en cierto modo aparecen como los propietarios de sus bienes, sino de una organización de los bienes mismos com ocurre en las fundaciones de tipo tradicional. Esta aplicación de una categoría jurídica a un supuesto distinto para el que fue pensada es posible, siempre que no se extraigan de ella consecuencias abusivas y se la considere com un medio de resolver un problema dogmático, cual sería en este caso la naturaleza jurídica de las Cajas».

Amb tot, la definició que va fer de les fundacions la Llei 30/1994, de 24 de novembre, de fundacions i d'incentius fiscals a la participació privada en activitats d'interès general a l'establir en el seu article 1, que «son fundaciones las organizaciones constituidas sin ánimo de lucro que, por voluntad de sus creadores, tienen afectados de modo duradero su patrimonio a la realización de fines de interés general», posa en qüestió la contenció amb la que el Tribunal Constitucional tracta la naturalesa fundacional de les caixes, i obre el camí cap a considerar-les estrictament com a tals, ja que com diu Casares, a partir d'aquesta Llei, les fundacions deixaven de ser un patrimoni per a convertir-se en una organització que tenia afectat un patrimoni a la consecució de fins d'interès general. Posteriorment, l'apartat 1 de l'article 2 de la nova Llei 50/2002, de 26 de desembre, de Fundacions, va assumir aquest mateix concepte de fundacions de la Llei 30/1994.

De la mateixa manera, si atenem al concepte de fundació privada que incorpora la Llei 5/2001, de 2 de maig, de fundacions, del Parlament de Catalunya, també arribem a la mateixa conclusió que les fundacions ja no són tant un patrimoni afectat a uns fins d'interès general, com una entitat sense ànim de lucre que afecta uns béns o uns drets de realització a finalitats d'interès general, com diu el punt 2 de l'article 1: «Les fundacions privades són entitats sense afany de lucre, constituïdes per la manifestació de voluntat de les persones físiques o jurídiques que en són les fundadores, mitjançant l'afecció d'uns béns o d'uns drets de realització a finalitats d'interès general». Tanmateix, el legislador català en el preàmbul de la Llei manifesta que aquesta modificació conceptual és, de fet, el reconeixement que és més important l'activitat al servei de l'interès general i la voluntat de dur-lo a terme que el *quantum* de la dotació fundacional.³⁴⁷

En tot cas, més enllà de la discussió sobre la peculiaritat de la forma fundacional de les caixes, i amb tot el respecte al parer dels diferents autors que puguin opinar el contrari, als efectes del que volíem defensar en aquest apartat, fem nostres els arguments de Soriano, García-Andrade, Casares i Alaminos, tot afegint-hi els que acabem d'assenyalar, i ens decanem per afirmar que actualment la naturalesa jurídica de totes les caixes es pot considerar privada, i per tant perfectament coherent amb els altres dos atributs necessaris per a poder identificar les caixes com empreses pertanyents a l'economia social: òrgans de govern participatius i democràtics, conjunció dels interessos dels membres, usuaris i l'interès general.

3.3. El reconeixement de les caixes d'estalvis com empreses d'economia social garanteix el seu caràcter protector social

Tot i que tal com hem pogut comprovar l'evolució de la legislació sobre caixes, les ha convertides en empreses pertanyents al sector de l'economia social, actualment les caixes

10) «Sin negar que las Cajas tengan un cierto carácter fundacional o puedan calificarse dogmáticamente de fundaciones a los efectos de encajarlas en una de las figuras jurídicas reconocidas por nuestro Derecho, lo cierto es que son, en todo caso, fundaciones de carácter muy peculiar en que domina su condición de entidades de crédito, que es lo que les da su fisonomía actual».

347. Prèambul de la Llei 5/2001, de 2 de maig, de fundacions: «Catalunya ja es va dotar d'una regulació de les fundacions privades mitjançant l'aprovació de la Llei 1/1982, del 3 de març, de fundacions privades. Aquesta Llei ha estat emprada com a model per altres comunitats autònomes i, fins i tot, en part, pel legislador estatal, a l'hora de fer llurs normes sobre la matèria.

Malgrat ésser un text capdavanter i progressista, i que ha estat referent legislatiu per a altres iniciatives legislatives sobre la seva matèria, els anys que han transcorregut des que es va aprovar, l'experiència que ha anat adquirint el Protectorat al mateix temps, i també, i amb més força, la iniciativa de la societat civil, que ha fet que les fundacions catalanes superessin el marc legal establert per la Llei, en el sentit que han sortit moltes iniciatives que tot i que no disposen d'un patrimoni important per a constituir una fundació, l'han volguda constituir, el Protectorat, fent-ne una interpretació extensiva, els ha donat entrada al Registre de Fundacions, ja que, malgrat que no disposen de cap altra dotació que una quantitat simbòlica, tenen un altre capital constituït pel voluntarisme i per l'activitat al servei de l'interès general, i compten, moltes vegades, amb el suport de les administracions públiques, locals i de la Generalitat, ateses les finalitats d'interès general a què es destinen».

d'estalvis no tenen interioritzada aquesta pertinença. De fet no participen en cap dels organismes ni associacions en els que les empreses d'economia social hi són representats.

Per dimensionar el què significaria en termes econòmics i socials el que les caixes es consideressin com a part integrant de l'economia social catalana, solament cal fer referència a la importància que per l'economia catalana representa ja el conjunt d'empreses que si es reconeixen pertanyents a aquest sector d'economia social, és a dir, cooperatives, associacions, mútues, fundacions i societats laborals.

Segons les dades publicades referents a l'any 2000 en el «Llibre blanc de l'Economia Social a Catalunya», aquest conjunt d'empreses aporta entre el 5 i el 7% del PIB català, entre el 10 i el 12% dels llocs de treball ocupats, i representa un 4% dels establiments amb activitat econòmica.³⁴⁸

Com a mostra d'aquest autoreconeixement com empreses d'economia social, el passat onze de juny del 2003, les organitzacions més rellevants d'aquest conjunt d'empreses van signar a Barcelona una declaració constituint una taula representativa: «expressió de la voluntat d'aquest sector per a tenir una major presència organitzada en la societat i en les institucions de Catalunya». En aquesta declaració es resumeix els objectius que es posposen per a contribuir «al desenvolupament d'una economia i societat catalana més dinàmica, atrevida, més oberta, més solidària, més equilibrada socialment i territorialment».³⁴⁹

Les organitzacions signatàries de la declaració són la Coordinadora Catalana de Fundacions, la Federació de Mutualitats de Catalunya, la Federació de Societats Laborals de Catalunya, la Taula d'entitats del Tercer Sector Social i la Confederació de Cooperatives de Catalunya.³⁵⁰

348. Veure VIDAL, I.: «Resum i recomanacions per al foment de l'Economia Social a Catalunya». *Llibre blanc de l'economia social a Catalunya*. VIDAL, I. (coord.) Publicacions del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2001, pp. 800-804.

349. De la Declaració de l'Economia Social-Tercer Sector de Catalunya. Barcelona 11 de juny de 2003: «Aquesta és la nostra voluntat i el nostre esforç. Ens cal un alt nivell de diàleg i d'interlocució institucional, una política de recolzament més activa i alhora exigent, una aposta per desenvolupar dinàmiques de paternariat i un diàleg i col·laboració més estrets amb els demés agents socials i econòmics:

L'establiment d'un diàleg institucional, atent, àgil i respectuós ha de permetre una col·laboració més activa entre l'Economia Social i el Govern de la Generalitat, els Ajuntaments i altres administracions locals.

El ple reconeixement de l'Economia Social com agent cívic, com agent social i econòmic, ha de permetre la seva adequada participació en les institucions tant en el diàleg civil com en el social i econòmic del país, de manera que les seves contribucions trobin els canals més amplis possibles per a la participació del tercer sector en la creació de riquesa, de coneixement i de benestar.

Contribuir a fer de Catalunya una societat més dinàmica econòmicament, més oberta culturalment i més solidària socialment, és el gran repte de l'Economia Social-Tercer Sector. La constitució d'una plataforma representativa és un pas endavant en aquesta direcció».

350. Coordinadora Catalana de Fundacions: Neix el 1978, actualment agrupa més de 400 fundacions, de les 800 que hi ha a Catalunya dedicades a tota mena d'activitats: assistencials, culturals, docents, hospitalàries i d'investigació. A totes els uneixen els valors de col·laboració, coordinació, solidaritat i desenvolupament.

Federació de Mutualitats de Catalunya: Constituïda l'any 1896, agrupa a 115 mútues i mutualitats de previsió social que donen cobertura asseguradora sense afany de lucre a prop d'un milió de persones, el 17% de la població catalana. Dedicat tradicionalment a la prestació de serveis sanitaris, actualment s'ha complementat amb donar suport a la jubilació i les prescripcions econòmiques complementàries.

Federació de Societats Laborals de Catalunya. Es defineix com una associació empresarial progressista de caràcter independent i amb finalitats no lucratives que agrupa a societats anònimes laborals (SAL) i a les societats limitades laborals (SLL). A finals del 2002 hi havia unes 4.500 societats laborals registrades a Catalunya, amb uns 20.000 socis treballadors.

Taula d'Entitats del Tercer Sector Social: Aquesta Taula aplega, en el seu inici, 16 organitzacions que treballen a favor de la inclusió social dels col·lectius més desfavorits i per modificar les condicions que generen exclusió. La missió de la Taula és aglutinar les entitats del Tercer Sector per treballar per la inclusió social de les persones amb necessitats socials no cobertes, i per consolidar les pròpies entitats i gaudir de reconeixement social i institucional. Componen la Taula, entre d'altres entitats, AIREs (Associació Intersectorial de Recuperadors i Empreses Socials de Catalunya), Creu Roja a Catalunya, Càritas, Federació Catalana de Voluntariat Social, Fundació Catalana de l'Esplai, Fundació Pere Tarrés i la Federació de Cooperatives de Treball.

Confederació de Cooperatives de Catalunya: Creada el 1984, agrupa les sis branques del cooperativisme català (agrari, consum, ensenyament, habitatge, serveis i treball) i és l'òrgan representatiu del conjunt del cooperativisme català. Actualment agrupa prop de 1.300 cooperatives de quasi tots els sectors productius del país, i té uns 280.000 socis de treball, 550.000 socis de consum i uns 60.000 treballadors.

Font: *Cooperatives de treball*. Número 11, juliol 2003, p. 27.

Cal doncs que les caixes d'estalvis, en tant que entitats privades de base democràtica i participativa i d'interès general sense ànim de lucre, interioritzin que són empreses d'economia social i s'afegeixin als esforços d'aquest ja important sector econòmic i social català. És en aquest àmbit de valors defensats per les empreses d'economia social en el que les caixes han d'aprofundir a l'hora de millorar la gestió de l'empresa, l'obtenció de més recursos propis i de dissenyar aliances i nous productes i serveis.

Capítol VI

LES CAIXES D'ESTALVIS COM EMPRESSES D'ECONOMIA SOCIAL PEL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC RESPONSABLE I LA PROTECCIÓ SOCIAL

En aquest capítol formularem un conjunt de propostes per a corregir els punts febles de les caixes d'estalvis que s'han assenyalat en el capítol V anterior. Es tracta de defensar el patrimoni social acumulat que representen les caixes d'estalvis, com entitats sense ànim de lucre, actualitzant el seus objectius de protecció social complementaris de l'acció pública.

Així, en l'apartat 1 posarem de relleu la importància del patrimoni social acumulat per les caixes i la responsabilitat social que això comporta per a tots els agents interessats en la seva gestió, per continuar administrant-lo tot actualitzant els seus objectius socials a les necessitats d'avui.

En l'apartat 2 assenyalarem la necessitat que té la societat de crear i consolidar els sistemes públics de protecció social, convençuts que la seva universalització constitueixen la base democràtica sobre la qual es basteix la possibilitat de la igualtat i la justícia social per a totes les persones. Posarem de relleu les mancances que en aquest sentit malauradament encara es donen, i assenyalarem la importància que té per a la societat la pervivència d'entitats amb objectius d'interès general com les caixes d'estalvis, per a complementar el nivell de protecció social pública assolida en cada moment històric i afavorir, al mateix temps, la llibertat i l'autonomia de les persones.

Finalment, en l'apartat 3 assenyalarem els elements que poden ajudar a preservar aquest patrimoni social i consolidar la seva especificitat d'interès general dins el sistema financer. L'interès públic de protecció social reclama uns agents financers i sense ànim de lucre com les caixes d'estalvis.

1. LES CAIXES D'ESTALVIS COM A PATRIMONI SOCIAL

En el decurs d'aquest treball hem posat de relleu com les caixes d'estalvis, que apareixen a Catalunya com entitats de tipus benèfic vinculades a la necessitat de crear un instrument financer que permetés a les classes populars dipositar els seus estalvis amb seguretat, rendibilitat i liquiditat, i accedir a crèdits en unes condicions raonables, són avui entitats financeres sense ànim de lucre que presten serveis de banca universal a tot tipus de client.

De la mateixa manera, hem pogut observar com la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis complementa i vincula les activitats financeres de les primeres caixes d'estalvis amb la necessitat de crear un sistema de previsió social per a la vellesa basat en les tècniques actuàries dels sistemes d'assegurances, de tal manera que esdevé un dels promotors de l'INP, del qual n'exerceix la gestió a Catalunya i les Illes Balears fins al principi de la dictadura. Un sòlid bagatge que fonamenta un creixement impressionant que la converteix avui en la primera caixa de Catalunya i Espanya.

També hem pogut constatar la importància del balanç econòmic i social de les caixes. Han estat un dels motors econòmics principals per a Catalunya. L'habitatge primer, la indústria després i finalment les grans corporacions subministradores de serveis i de finances, han estat objecte de la seva activitat inversora. Avui dia les caixes d'estalvis catalanes, que acumulen un important patrimoni en actius materials, són les principals entitats financeres del país.

Hem pogut fer atenció, també, a la socialització dels seus excedents amb les importants actuacions de les caixes en matèria d'obra social. La seva aportació als sistemes de benestar social de cada època històrica han estat, i són encara, rellevants. Solament cal observar que el pressupost total d'obra social de les caixes catalanes representava l'any 2003 prop de la meitat del total de recursos que la Generalitat assignava al Departament de Benestar i Família en el pressupost d'aquell any.

Des del punt de vista dels òrgans de govern, s'ha analitzat com s'ha passat dels seus inicis a mans dels sectors socials pertanyents a classes socials acomodades amb una forta intervenció de les autoritats públiques en el seu nomenament, a un sistema de participació democràtica amb representació de les seves entitats fundadores juntament amb d'altres entitats arrelades als seus àmbits d'actuació, les corporacions locals, els impositors i els empleats, superant així, l'escissió que històricament es donava entre la procedència de l'estalvi i la seva administració, com molt bé assenyalava Martín-Retortillo.³⁵¹

Hem pogut comprovar, també, com en els estatuts de les caixes s'expressa el seu arrelament regional, tant a l'hora d'assenyalar els àmbits territorials al que han de pertànyer els seus membres de l'assemblea general, com a l'hora de definir la seva vocació pel desenvolupament econòmic i social.

Tot plegat ha fet de les caixes un agent privat protector social molt lligat al desenvolupament del nostre Estat de Benestar, que acumula un patrimoni social molt important en actius, en pràctica bancària d'interès general i en gestió empresarial democràtica i participativa.

Així, es pot afirmar que la bona gestió financera de les caixes és un element de competència indiscutible pel sector bancari, que permet equilibrar els preus tant dels productes d'actiu com de passiu, com els dels serveis bancaris, i mantenir una extensa xarxa comercial que permet arribar a tots els indrets del país evitant així l'exclusió financera.

També es pot afirmar que sense la seva obra social el país es quedaria amb menys infraestructures de tipus sobretot cultural i assistencial que actualment mantenen les caixes, i

351. MARTÍN-RETORTILLO BAQUER, S.: *Crédito, Banca y Cajas de Ahorro*. Editorial Tecnos. Madrid, 1975, pp. 330-331, reflexiona sobre aquesta escissió entre la procedència social de l'estalvi i els sectors socials que l'administren de la següent manera «Así, es importante notar que si en sus orígenes la promoción de las Cajas de Ahorros se lleva a cabo principalmente por el Poder público, sus impulsores reales serán muy frecuentemente personas importantes de las finanzas o de la industria de cada región. A ellas se les encomendará la dirección de las Cajas que, en principio, es gratuita. "Siempre hay hombres filantrópicos —se ha dicho— que se prestan gustosos a ese servicio gratuito en bien de sus semejantes." Servicio gratuito que, no obstante, tendrá su contrapartida. Nada menos que recibir el poder de gestión y administración de esos ahorros. Dentro de unos límites predeterminados, es cierto, pero en los que el marco de opción es sin duda alguna importante. En tal sentido, conviene tener muy en cuenta que, en principio, hay una escisión total y absoluta, entre la procedencia del ahorro y la gestión y administración del mismo. Es algo muy importante que conviene poner de relieve. Aquél procede, de modo muy principal, de las clases modestas; la inversión sin embargo, la determinan quienes, como auténticos patricios, pertenecen a las clases más poderosas. Un planteamiento que permite sacar no pocas consecuencias y que acredita el evidente transfondo económico con el que el tema queda formulado...».

que moltes activitats, instal·lacions i serveis no podrien complir amb els seus programes d'actuació si no els hi arribés la part de beneficis de la caixa que, en tot o en part, les sosté.

També cal tenir present que cap caixa d'estalvis ha necessitat recorre al Fons de Garantia de Dipòsits. En canvi, la banca ha hagut de recorre a aquest Fons i a altres ajudes públiques per superar les seves crisis. Recordem que des de 1977 a 1985 cinquanta-cinc bancs, dels cent deu que operaven a 1977 van ser objecte d'operacions de recuperació de diversa índole, mentre que de caixa no n'ha fet fallida mai cap.³⁵²

Ens trobem, doncs, davant d'un patrimoni social molt important per a Catalunya. Un patrimoni que, com hem pogut analitzar en el capítol anterior, també té els seus punts febles en una eventual pèrdua de sensibilitat social i en una eventual transformació en societats de capital.

Un patrimoni social acumulat vist amb gelosia pels sectors financers especulatiu de capital privat. Les controvèrsies polítiques, de les quals s'han fet ressò els mitjans de comunicació i es posen de relleu en els debats parlamentaris arran de l'aparició de les quotes participatives, són el testimoni que aquest patrimoni social acumulat té molts pretendents.

En definitiva, un patrimoni social que cal protegir i que cal defensar perquè ha donat un gran servei protector social d'interès general per a tots els ciutadans i ciutadanes que cal que continuï donant.

2. EL SECTOR PÚBLIC COM A SUBJECTE PROVEÏDOR DE COBERTURA DE LES NECESSITATS DE PROTECCIÓ SOCIAL DELS CIUTADANS

En el capítol I hem pogut constatar la relació entre l'evolució de les caixes d'estalvis catalanes i el llarg procés històric que ha menat al concens social majoritari de que els Estats han d'assumir com a responsabilitat pública assegurar unes condicions econòmiques i socials que permetin als seus conciutadans i conciutadanes treballar per guanyar-se la vida, i alhora garantir-los un sistema públic de protecció i promoció social encaminat a assegurar-los tot un conjunt de drets bàsics destinats a promoure la igualtat d'oportunitats i l'atenció als seus estats de necessitat.

Aquest consens bàsic que va cristalitzar en diverses disposicions de la Declaració Universal dels Drets Humans, promulgada per les Nacions Unides tot just acabada la II guerra mundial, són avui principis fonamentals en totes les modernes declaracions de drets constitucionals, tot i que, com veurem més endavant, no es materialitzin de la mateixa manera ni amb el mateix grau en els diversos països del món.

En la Declaració Universal dels Drets Humans, aquests drets econòmics i socials els podem trobar fonamentalment en l'article 22, referit al dret a la seguretat social i els drets econòmics, socials i culturals, a l'article 25, referit al dret a un nivell de vida digna, el dret a la salut i el benestar, la vivenda i els serveis i assegurances socials, tant pels individus com per a les famílies, a l'article 26, referit a l'educació i a l'article 27, referit a la cultura.³⁵³

352. Veure VALLE SÁNCHEZ, V.: «El "dividendo" social de las cajas de ahorros españolas». *Papeles de Economía Española*. N° 100. Vol. I. Madrid, 2004, p. 291, on posa de relleu l'excelent contribució de les caixes d'estalvis a l'estabilitat del sistema financer amb l'assoliment d'uns recursos propis excelents i amb les aportacions al Fons de Garantia de Dipòsits.

353. Art. 22 de la Declaració Universal de Drets Humans.

«Tota persona, com a membre de la societat, té dret a la Seguretat Social, i a obtenir, mitjançant l'esforç nacional i la cooperació internacional, atesos la organització i els recursos de cada Estat, la satisfacció dels drets econòmics, socials i culturals indispensables a la seva dignitat i al lliure desenvolupament de la seva personalitat».

Art. 25 de la Declaració Universal de Drets Humans

«1. Tota persona té dret a un nivell de vida adequat que li assegurui, així com a la seva família, la salut i el benestar, i en especial la alimentació, el vestit, la vivenda, l'assistència mèdica i els serveis socials necessaris; té així mateix dret a les

Amb la promulgació de la Constitució Espanyola de 1978, Espanya assumeix en l'article 10³⁵⁴ que els drets i llibertats fonamentals reconeguts per la CE, s'interpretaran en conformitat amb la Declaració Universal dels Drets Humans i els altres acords internacionals ratificats per Espanya, i es constitueix com Estat Social i democràtic de Dret,³⁵⁵ reconeixent així com a responsabilitat pública els objectius bàsics del que modernament hem vingut a denominar com Estat de Benestar.³⁵⁶

La Constitució Espanyola en el seu Títol I, estableix entre els drets i deures dels ciutadans i ciutadanes, el de l'educació, en l'article 27, i el dret al treball en l'article 35. Així mateix, estableix com a obligacions dels poders públics, el de protecció social, econòmica i jurídica de la família, en l'article 39, el de promoure unes condicions favorables pel progrés econòmic i social, en l'article 40, el dret a la salut, en l'article 43, el d'accés a la cultura, en l'article 44, el d'habitatge, en l'article 47, el de protecció als disminuïts físics, sensorials i psíquics, en l'article 49 i el d'atenció a la tercera edat, en l'article 50.³⁵⁷

assegurances en cas de desocupació, enfermetat, invalidesa, viudetat, vellesa i altres casos de pèrdua dels seus mitjans de subsistència per circumstàncies independents de la seva voluntat.

2. La maternitat i la infància tenen dret a cures i assistències especials. Tots els nens, nascuts en el matrimoni o fora del matrimoni, tenen dret a igual protecció social».

Art. 26. de la Declaració Universal de Drets Humans

«1. Tota persona té dret a la educació. La educació té que ser gratuïta, almenys pel que fa a l'ensenyament elemental i fundamental. L'ensenyament elemental serà obligatori. L'ensenyament tècnic i professional tindrà que ser generalitzat; l'accés als estudis superiors serà igual per a tots, atenent als mèrits respectius».

...

Art. 27 de la Declaració Universal de Drets Humans

«Tota persona té dret a prendre part lliurement en la vida cultural de la comunitat, a gaudir de les arts i a participar en el progrés científic i els beneficis que d'ell resultin».

...

354. Art. 10 de la Constitució Espanyola

«2. Les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeixi, s'interpretaran de conformitat amb la Declaració Universal de Drets Humans i els Tractats i els Acords Internacionals sobre aquestes matèries ratificats per Espanya».

355. Art. 1 de la Constitució Espanyola

«1. Espanya es constitueix en un Estat social i democràtic de Dret, que propugna com a valors superiors pel seu ordenament jurídic, la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític».

356. Veure RODRÍGUEZ COARASA, C.: «El Estado Social: alcance, significada y manifestaciones». *El modelo social en la Constitución Española...*, op. cit., p. 1285 i següents on aprofundeix en els orígens i el concepte d'Estat Social que, al anar estretament unit al procés democràtic que integra en el seu si la democràcia política i també la democràcia social, es distingeix de conceptes pròxims com el d'Estat de Benestar.

357. Art. 27 de la Constitució Espanyola:

....

«5. Els poders públics garanteixen el dret de tothom a la educació, mitjançant una programació general d'ensenyament, amb la participació col·lectiva de tots els sectors afectats i la creació de centres docents».

Art. 35 de la Constitució Espanyola:

«1. Tots els espanyols tenen el deure de treballar i el dret al treball, a la lliure elecció de professió o ofici, a la promoció a través del treball i a una remuneració suficient per tal de satisfer les seves necessitats i les de la seva família sense que en cap cas es pugui fer discriminació per raó de sexe»

Art. 39 de la Constitució Espanyola

«1. Els poders públics asseguren la protecció social, econòmica i jurídica de la família».

Art. 40 de la Constitució Espanyola

«1. Els poders públics promouran les condicions favorables per al progrés social i econòmic i per a una distribució de la renda regional i personal més equitativa, dins el marc d'una política d'estabilitat econòmica. De manera especial realitzaran una política orientada cap a la plena ocupació».

Art. 41 de la Constitució Espanyola

«Els poders públics mantindran un règim públic de Seguretat Social per a tots els ciutadans que garanteixi l'assistència i les prestacions socials suficients en les situacions de necessitat, especialment en cas de falta de feina. L'assistència i les prestacions complementàries seran lliures».

Art. 43. de la Constitució Espanyola

«1. Es reconeix el dret a la salut. 2. Correspòn als poders públics organitzar i tutelar la salut pública a través de mesures preventives i a través de les prestacions i dels serveis necessaris. La llei establirà els drets i els deures de tothom en aquest punt».

Art. 44 de la Constitució Espanyola

«1. Els poders públics promouran i tutelaran l'accés a la cultura, a la qual tothom té dret».

Tots aquests drets econòmics i socials garantits per la Constitució són exigibles a Catalunya, en virtut de l'article 8 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, el qual disposa que «els ciutadans de Catalunya són titulars dels drets i deures fonamentals establerts a la Constitució». La materialització d'aquests drets serà duta a terme per l'Estat i per la Generalitat, d'acord amb les previsions competencials del conjunt de disposicions que componen el bloc constitucional i estatutari, que atribueix a la Generalitat diversos graus de competències.³⁵⁸

També el tractat pel qual s'institueix una Constitució Europea, aprovat per la conferència intergovernamental de la Unió Europea el passat 18 de juny de 2004, refrendada a Espanya en el referèndum del 20 de febrer de 2005, estableix en la seva part II una carta dels drets fonamentals de la Unió que recull els drets a l'educació,³⁵⁹ al treball,³⁶⁰ a la seguretat social i l'ajuda social,³⁶¹ a la protecció a la salut³⁶² i l'accés als serveis d'interès econòmic general.³⁶³ Aquest conjunt de drets econòmics, socials i culturals són, de fet, l'incorporació dels contemplats en la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea, de 8 de desembre de 2000.³⁶⁴

Art. 47 de la Constitució Espanyola

«Tots els espanyols tenen dret a un habitatge digne i adequat. Els poders públics promouran les condicions necessàries i establiran les normes pertinents per tal de fer efectiu aquest dret, i regularan la utilització del sòl d'acord amb l'interès general per tal d'impedir la especulació».

Art. 49 de la Constitució Espanyola

«Els poders públics duran a terme una política de previsió, tractament, rehabilitació i integració dels disminuïts físics, sensorials i psíquics, als quals es prestarà l'atenció especialitzada que requereixen, i els empararan especialment en la consecució dels drets que aquest Títol atorga a tots els ciutadans».

Art. 50 de la Constitució Espanyola

«Els poders públics garantiran la suficiència econòmica als ciutadans durant la tercera edat, mitjançant pensions adequades i actualitzades periòdicament. Amb independència de les obligacions familiars, en promouran el benestar mitjançant un sistema de serveis socials que atendran els problemes específics de salut, habitatge, cultura i lleure».

358. Així, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya atorga competències exclusives a la Generalitat en matèria de cultura, art. 9.4, habitatge, art. 9.9, cooperativisme, pòsits i mutualisme no integrat a la Seguretat Social, art. 9.21, assistència social, art. 9.25, joventut, art. 9.26, i promoció de la dona, art. 9.27. En l'article 15, competències plenes en matèria d'ensenyament. En l'article 11.2, competències d'execució de la legislació de l'Estat en matèria de treball. En l'article 17.1, competències de desenvolupament legislatiu i execució de la legislació bàsica de l'Estat en matèria de sanitat interior. L'article 17.2 que estableix que en matèria de Seguretat Social, correspondrà a la Generalitat el desenvolupament legislatiu i execució de la legislació bàsica de l'Estat, salvant les normes que en configuren el règim econòmic, així com la gestió d'aquest règim econòmic. Pel que fa a la planificació del desenvolupament econòmic i social català, l'article 12.1 atribueix a la Generalitat competències exclusives de planificació de l'activitat econòmica a Catalunya, d'acord amb les bases i l'ordenació de l'activitat econòmica general i la política monetària de l'Estat, i l'article 52 faculta a la Generalitat per a constituir institucions que fomentin la plena ocupació i el desenvolupament econòmic i social en el marc de les seves competències.

359. Art. II-74 del tractat pel qual s'institueix una Constitució Europea.

«1. Tota persona té dret a l'educació i l'accés a la formació professional permanent. 2. Aquest dret inclou la facultat de rebre gratuïtament l'ensenyament obligatori».

360. Art. II-75 del tractat pel qual s'institueix una Constitució Europea

«1. Tota persona té dret a treballar i exercir una professió lliurement acceptada».

361. Art. II-94 del tractat pel qual s'institueix una Constitució Europea

«1. La Unió reconeix i respecta el dret d'accés a les prestacions de seguretat social i als serveis socials que garantitzen una protecció en casos de maternitat, l'enfermetat, els accidents laborals, la dependència o la vellesa, així com en cas de pèrdua del lloc de treball, segons les modalitats establertes pel Dret de la Unió i les legislacions i pràctiques nacionals.

2. Tota persona que resideix i es desplaça legalment dins de la Unió té dret a les prestacions de la seguretat social i als avantatges socials de conformitat amb el Dret de la Unió i amb les legislacions i pràctiques nacionals.

3. Amb la finalitat de combatre l'exclusió social i la pobresa, la Unió reconeix i respecta el dret a una ajuda social i a una ajuda d'habitatge per a garantir una existència digna a tots aquells que no disposin de recursos suficients, segons les modalitats establertes pel Dret de la Unió i les legislacions i pràctiques nacionals».

362. Art. II-95 del tractat pel qual s'institueix una Constitució Europea

«Tota persona té dret a accedir a la prevenció sanitària i a rebre l'atenció sanitària en les condicions que estableixin les legislacions i pràctiques nacionals. Al definir-se i executar-se totes les polítiques i accions de la Unió es garantirà un nivell elevat de protecció de la salut humana»

363. Art. II-96 del tractat pel qual s'institueix una Constitució Europea

«La Unió reconeix i respecta l'accés als serveis d'interès econòmic general previst en les legislacions i pràctiques nacionals, de conformitat amb la Constitució, amb la finalitat de promoure la cohesió social i territorial de la Unió»

364. Veure MARTÍN-RETORTILLO BAQUER, L.: «Derecho de acceso a los servicios de interés económico general», *a Estu-*

Malgrat, però, totes aquestes declaracions de drets, estem encara molt lluny d'aconseguir la seva garantia per a tots els ciutadans i ciutadanes. Així, en el cinquantenari de la Declaració Universal de Drets Humans, en l'informe de 1998 del Programa per a Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), es constata que si «al 1960 el 20% de la població mundial que vivia en els països més rics, disposava d'una renda 30 vegades superior a la del 20% de la població més pobre, al 1995 la seva renda era 82 vegades superior», així mateix, s'afirmava que en més de 70 països, la renda per habitant era inferior a la que disposaven feia vint-i-cinc anys i a escala planetària més de 3.000 milions de persones —la meitat de la humanitat— vivien amb menys de 10 francs francesos de l'època, de tal manera que dels 4.400 milions d'habitants del planeta que viuen en països pobres, les tres cinquenes parts no disposen de sanejament bàsic, la quarta part no tenen un habitatge adequat i 2.000 milions de persones estan anèmiques.

Segons les darreres estimacions del Banc Mundial, la pobresa no para d'augmentar:

«unos 1.500 millones de personas viven hoy de la pobreza, esto es, con unos ingresos de menos de un dólar estadounidense al día (con el poder adquisitivo de un dólar de 1985). Desde 1993, su número ha aumentado en 200 millones, sobre todo en África subsahariana y en las economías en transición de Europa oriental y Asia central, así como en el sudeste asiático. La proporción de pobres es superior al 40 por ciento en África subsahariana y en Asia meridional, y del 25 por ciento, más o menos, en la mayoría de las demás regiones en desarrollo».³⁶⁵

Oliveres, parlant de la pobresa com a mal endèmic, ens recorda que:

«La FAO, l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació, ho explicita en xifres: actualment, 840 milions de persones pateixen gana severa al món. L'informe d'aquesta organització corresponent a 2002 detallava que d'aquests 840 milions, unes 100.000 persones morien de gana diàriament».³⁶⁶

Pel que fa a les necessitats de tenir un treball remunerat:

«Según el Informe sobre el empleo en el mundo 1998-1999 (Oficina Internacional del Trabajo, 1999), a fines de 1998 unos mil millones de trabajadores —un tercio de la población activa mundial— estaban desempleados o subempleados. En esta misma fecha, el número real de desempleados, es decir, de personas que buscaban trabajo, o estaban dispuestas a trabajar pero no encontraban un empleo, ascendía a unos 150 millones. Además, del 25 al 30 por ciento de los trabajadores del mundo —de 750 a 900 millones— estaban subempleados, esto es, tenían un empleo que distaba mucho de ser de plena dedicación pero deseaban trabajar más tiempo, o bien ganaban menos que el salario de subsistencia».³⁶⁷

Lògicament aquesta situació s'expressa correlativament en les greus mancances en els sistemes de protecció social a nivell mundial, de tal manera que:

«Más de la mitad de la fuerza del trabajo mundial está excluida de la cobertura de la seguridad social obligatoria y la proporción es con frecuencia más elevada en los países en desarrollo. La deficiencia más grande se encuentra en África subsahariana y en el sudeste asiático, donde están cubiertos menos del 10 por ciento de los trabajadores. En otras partes del mundo en desarrollo la cobertura, oscila, en general, entre el 10 y el 50 por ciento de la fuerza del trabajo».³⁶⁸

dios de derecho público económico. Libro homenaje al Prof. Dr. D. Sebastián Martín Retortillo. Luis COSCOLLUELA MONTANER (coord.). Civitas Ediciones. Madrid, 2003, pp. 493-523, per aprofundir en aquesta Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea de 8 de desembre de 2000 i el reconeixement de l'accés als serveis d'interès econòmic general.

365. DIVERSOS AUTORS. *Informe sobre el trabajo en el mundo 2000. La seguridad de los ingresos y la protección social en un mundo en plena transformación.* GILLION C. i REYNAUD E. (coords.) Publicacions de la Oficina Internacional del Treball. Ginebra, 2000, p. 195.

366. OLIVERES, A.: *Contra la fam i la guerra.* Angel Editorial. Barcelona, 2004, p. 13.

367. DIVERSOS AUTORS. *Informe sobre el trabajo en el mundo 2000...*, op. cit., p. 161.

368. VEURE WOUTER VAN GINNEKEN: «Superación de la exclusión social». *Seguridad Social para la mayoría excluida. Estudio de casos de países en desarrollo.* WOUTER VAN GINNEKEN (coord.) Publicacions OIT. Geneve, 2000, p. 39.

Les mancances i la feina a fer són, doncs, enormes.

A Espanya, i a Catalunya, tot i que en els darrers vint-i-cinc anys s'ha avançat molt en la tasca d'assolir l'aplicació dels drets econòmics i socials garantits pel bloc constitucional i estatutari, encara s'està lluny dels nivells de protecció social aconseguits per altres països de la Unió Europea dels 15, d'abans de la darrera ampliació del 2004.

Segons les dades treballades per Navarro, catedràtic i director de programa de polítiques públiques de la Universitat Pompeu Fabra:

«Tant si s'utilitzen indicadors com el percentatge del PIB en despesa social (20,2% del PIB), com si es miren el percentatge de població adulta que treballa en els serveis de l'Estat del Benestar, tals com la sanitat, educació, serveis d'ajut a la família (5,6%), els números són molt més baixos que els percentatges mitjans de la UE (que son 28% del PIB de despesa social i 10% de la població adulta que treballa en aquells serveis (...) arribem a la mateixa conclusió quan es disgreguen els varis components de l'Estat del Benestar. Així, en pensions ens gastem en Seguretat Social (despesa que va preferentment a les pensions) només un 8,7% del PIB quan la mitjana de la UE és un 11% (...) en sanitat, el dèficit amb la UE és més gran. Espanya es gasta el 5,8% del PIB en sanitat pública, molt per sota de la mitjana de la UE (7,3%)».³⁶⁹

Segueix Navarro posant de relleu que en els serveis d'ajut a la família, que inclouen escoles bressol, serveis domiciliaris a persones de la tercera edat i persones amb incapacitats i altres serveis com residències o centres de dia, la diferència amb la majoria de països de la UE és encara més gran. Així, mentre que a Espanya el percentatge de població de la tercera edat coberta per serveis domiciliaris és del 1,4%, a Suècia és el 30%, a Finlàndia el 24%, a Dinamarca el 20%, al Regne Unit el 9%, Holanda el 8% i a França el 7%.

En la memòria socioeconòmica i laboral de Catalunya de l'any 2002, del Consell Econòmic i Social de Catalunya, es posa de relleu no sols aquesta menor despesa pública en protecció social d'Espanya en relació a la Unió Europea, sinó com la despesa pública a Catalunya està, a la vegada, per sota de la mitjana espanyola:

«L'Estat del Benestar i la protecció social a Catalunya estan poc desenvolupats (en termes comparatius amb la mitjana d'Espanya i amb la d'altres països de l'UE-15) i les xifres ho mostren clarament. Si fem servir dos indicadors àmpliament utilitzats per mesurar el grau de desenvolupament de l'Estat del Benestar en un país, com són la despesa en protecció social com a percentatge del PIB i la despesa social en protecció social per habitant, veiem que en ambdós casos els indicadors mostren que Catalunya està per sota de l'UE-15 i en molts casos fins i tot per sota d'Espanya. La despesa en protecció social com a percentatge del PIB, per exemple, fou el 1999 (darrer any del qual trobem dades comparables) de només un 17,5% del PIB, més baixa que la mitjana de la protecció social a Espanya (19,9% del PIB) i molt més baixa que la de l'UE-15 (27,6% del PIB). En realitat, i tal com mostra el quadre 1, la despesa en protecció social a Catalunya és la més baixa dels països de l'UE-15 (excepte Irlanda on encara és més baixa, d'un 14,7% del PIB). El quadre 1 mostra, també, com la despesa social (com a percentatge del PIB) ha anat descendint des de l'any 1993, quan assolí el seu màxim desenvolupament (21,8% del PIB, més baixa que l'espanyola, 24% del PIB, i que la mitjana de l'UE-15, 28,8% del PIB), assolint el 1999 el 17,5% del PIB (comparat amb el 19,9% del PIB d'Espanya i el 27,6% del PIB de l'UE-15). D'aquestes xifres i del quadre 1 pot veure's que la despesa en protecció social ha estat a Catalunya no només la més baixa d'Europa (després d'Irlanda) sinó que també ha estat un dels països de l'UE-15 en el qual ha descendit més ràpidament al llarg de gran part dels anys noranta (des de 1993 a 1999)».³⁷⁰

369. NAVARRO V. «L'Estat del benestar a Catalunya i a Espanya». *FRC*. Número 2 (abril-octubre 2001), pp. 60-75.

370. Consell de Treball Econòmic i Social de Catalunya. Memòria socioeconòmica i laboral de Catalunya de l'any 2002. «Les polítiques de protecció social» Capítol V. Pàgina 2. Quadre 1. Despeses corrents en protecció social, com a percentatge del PIB.

Si a aquestes dades li afegim que segons un Informe sobre el consum i l'economia familiar fet per la Caixa de Catalunya, quasi 800.000 llars catalanes (el 36,9% del total) tenen com ingrés essencial la pensió dels jubilats que viuen amb la família, ens acabarem de donar compte de la necessitat de garantir i complementar el nostre sistema de protecció social.

Amb aquestes dades a la mà, no ens ha d'estranyar que Raventos quantifiqui entre 8 i 9 milions de persones, les que el 1996 vivien a Espanya amb menys de 44.256 pessetes al mes, equivalents al 50% de la Renda Neta Disponible estimada per aquell any en 88.510 pessetes mensuals.³⁷¹ Unes dades que tendeixen a empitjorar si atenem a l'estudi de Mur sobre la pobresa i l'exclusió social a la província de Barcelona, on podem constatar que, considerant com a pobresa extrema un 15% de l'ingrés familiar mitjà, a la Regió Metropolitana de Barcelona hem passat d'un total de 369.820 persones afectades l'any 1995, a 510.898 l'any 2000.³⁷²

Al nostre país, doncs, en particular, i en el món en general, queda molt per fer per aconseguir uns estàndards de cobertura social adequats a les necessitats actuals de les poblacions. Caldrà continuar avançant en tots els camps de la previsió social. Iniciatives com el dret a una renda pública bàsica per a tots els ciutadans³⁷³ pel sol fet de néixer que avui ens poden sonar utòpiques, poden obrir-se camí cap a la realitat com ho van ser en el seu dia el dret a les pensions públiques per a la vellesa.³⁷⁴

(1991-1999)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Catalunya	18,8	19,8	21,8	20,9	19,6	19,3	18,5	17,8	17,5
Espanya	21,2	22,4	24,0	22,8	22,0	21,8	21,1	20,5	19,9
Unió Europea-15	26,5	27,7	28,8	28,4	28,3	28,5	28,0	27,6	27,6
Bèlgica	27,0	27,3	29,5	29,0	28,2	28,7	28,1	28,2	28,2
Dinamarca	29,7	30,3	31,9	32,9	32,2	31,4	30,4	29,9	29,4
Alemanya	26,2	27,6	28,4	28,3	28,9	30,0	29,5	29,3	29,6
Grècia	21,5	21,2	22,0	22,0	22,3	22,9	23,3	24,3	25,5
França	28,4	29,3	30,7	30,5	30,7	31,0	30,8	30,5	30,3
Irlanda	19,6	20,3	20,2	19,7	18,9	17,2	16,7	15,5	14,7
Itàlia	25,2	26,2	26,4	26,0	24,8	24,8	25,5	25,0	25,3
Luxemburg	23,1	23,3	23,9	23,6	23,5	24,0	22,8	22,4	21,9
Holanda	32,6	33,2	33,6	31,0	30,9	30,1	29,4	28,5	28,1
Àustria	27,0	27,6	28,9	29,8	29,7	29,6	28,8	28,3	28,6
Portugal	16,5	18,2	20,7	20,8	20,8	21,3	21,6	22,4	22,9
Finlàndia	29,8	33,6	34,6	33,8	31,8	31,6	29,2	27,2	26,7
Suècia	34,3	37,0	38,6	37,2	35,2	34,5	33,6	33,2	32,9
Regne Unit	25,8	28,1	29,1	28,7	28,4	28,3	27,7	27,1	26,9

Font: reproduït d'IDESCAT, *Els comptes de la protecció social a Catalunya 1991-2000*.

371. RAVENTOS, D.: *El Derecho a la existencia*. Ariel. Barcelona, 1999, pp. 82-83, ens dona les següents dades sobre el llinar de la pobresa a Espanya: «La pobreza extrema está formada por las personas que disponen de menos del 15% de la Renta Neta Disponible, es decir, menos de 13.275 pesetas al mes en 1966. La pobreza grave está formada por las personas que disponen entre 16 y 25% Renta Neta Disponible (de 13.276 a 22.125 pesetas al mes). La pobreza moderada, por aquellas personas que disponen entre el 26 y el 35% de la Renta Neta Disponible (de 22.126 a 30.975 pesetas al mes). La pobreza más suave está formada por aquellas personas que perciben entre el 36 y el 50% de la Renta Neta Disponible (de 30.976 a 44.255 pesetas al mes). ¿Cuántas personas están comprendidas dentro de cada grupo? Para cada uno de los cuatro grupos realizados, las cantidades respectivas serían: 528.000, 1.212.000, 3.570.000 y 3.179.000. De modo que, para una población total de 38.425.000, las personas incluídas en alguna de las cuatro divisiones de pobreza realizadas representaban el 22,1% del total. Entre 8 y 9 millones de personas, una cifra impresionante».

372. VEURE MUR PETIT, R.: *Situacions de pobresa i exclusió social a la província de Barcelona*. Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona. Barcelona, 2003, pp. 23-24.

373. Proposta sorgida el 1986, provinent dels catedràtics Philippe van Parijs i Robert J. van der Veen, de la Universitat de Lovaina. A Catalunya aquesta proposta ha estat molt treballada per RAVENTOS, D.: *El Derecho a la existencia*, op. cit., p. 17, en el qual anomena a aquesta renda pública bàsica Subsidi Universal Garantitzat (SUG), entès com: «un ingreso pagado por el gobierno a cada miembro de pleno derecho de la sociedad, incluso si no quiere trabajar de forma remunerada, sin tomar en consideración si es rico o pobre, o dicho de otra forma, independiente de sus otras posibles fuentes de renta, y sin importar con quién conviva».

Per ampliar la reflexió, des d'un altre punt de vista, sobre la viabilitat d'una renda pública bàsica universal i les seves implicacions en la societat, veure també SHILLER, ROBERT J.: *El nuevo orden financiero* Turner. Madrid, 2004, pp. 290-294 on parla de la invenció de l'impost negatiu sobre la renda.

374. HUGO, V.: «L'utopie, c'est la vérité de demain». LAMARTINE, A.: «Les utopies ne sont que des vérités prématurées».

Cap sistema complementari privat pot substituir el contracte social que representen els sistemes públics de seguretat i benestar social. Són, en efecte, la base sobre la qual es bas-teix la possibilitat de la igualtat i la justícia social per a totes les persones pel fet d'haver nascut, al marge del nivell de renda privada dels seus progenitors, i esmenar aquelles carèn-cies individuals de les quals els individus no en són responsables. És, doncs, un principi bàsic per a fer possible tota democràcia.

La responsabilitat social que representen els sistemes públics de protecció social, no són, però, ans al contrari, incompatibles amb la necessitat de disposar com diu Sebastián, d'altres «instàncies del benestar», entre les quals assenyala les organitzacions i entitats de la societat civil.³⁷⁵

Al nostra parer, les caixes d'estalvi són una d'aquestes instàncies de la societat civil per ajudar a les persones a complementar els nivells de l'acció protectora pública que es puguin donar en cada moment, i a la vegada a constituir una eina de recolzament a la pròpia auto-nomia personal mitjançant els seus serveis financers.

3. LA IDONEÏTAT DE LES CAIXES D'ESTALVIS COM A ENTITATS PER A LA PROMOCIÓ ECONÒMICA I LA PROTECCIÓ SOCIAL

Tal com hem vist, avui continuen havent-hi motius per a considerar que cal preservar i promocionar l'especificitat de les caixes d'estalvis com a entitats financeres. Certament que el marc econòmic i social del nostre país no és el mateix que el del segle XIX, però la neces-sitat del paper de les caixes és vigent, tant per continuar acompanyant els seus actuals clients en les seves necessitats, com per a donar resposta als nous sectors socials que, com ahir, cauen fàcilment en l'exclusió i la marginació social per manca de recursos.

És veritat que a diferència de fa cent anys, avui es disposa d'un sistema de previsió social públic força avançat. Les pensions públiques per a la vellesa, l'incapacitat, la viduïtat, l'or-fenesa, juntament amb el sistema sanitari públic, són dos dels pilars fonamentals que, a diferència de primers del segle XX, ja no depenen ni de la caritat ni la beneficència, sinó dels pressupostos públics i els sistemes obligatoris de cotització social i de recaptació fiscal via impostos, de la mateixa manera que en depenen l'ensenyament i tota una colla de ser-veis i prestacions socials que componen el que en venim anomenant l'Estat de Benestar.

Amb tot, és palès que els pressupostos públics tenen les seves propies limitacions i con-dicionaments, tant pel que fa a la recaptació d'ingressos via fiscal i de cotització social, com a la seva distribució. Limitacions derivades de les propies necessitats de competitivitat econòmica del país en el mercat obert en el que estem inserits, i condicionaments, deri-vats dels interessos polítics i econòmics que pugui expressar el govern de torn en la seva acció pública. La necessitat de l'estalvi privat continuarà sent, doncs, una necessitat tal i com ho ha vingut sent fins els nostres dies.³⁷⁶

375. Veure SEBASTIÁN, L.: *La solidaridad. «Guardián de mi hermano»*. Editorial Ariel. Barcelona, 1998, pp. 126-144 on posa de relleu com la provisió del que anomenem «benestar» es pot donar d'una manera subsidiària a l'acció de l'Estat per les instàncies de la societat civil.

376. Per aprofundir en la importància actual de l'estalvi, veure RAYMOND BARA, J.L.: «El ahorro en España». *Papeles de Economía Española*. N° 100. Vol. I. Madrid, 2004, pp. 167-183, on l'autor defensa la interdependència de les diverses fonts de l'estalvi (les famílies, les empreses i el sector públic) i assenyala la necessitat de l'estalvi per a consolidar el desen-volupament econòmic i social general, per permetre una economia familiar i empresarial sanejada i en condicions de res-pondre a eventuals increments de l'interès en un context de taxes d'endeutament elevades i per defensar els estàndars vitals necessaris per atendre l'envelliment de les poblacions.

Veure també HERCE, J.A.: «Papeles y el debate sobre las pensiones en España 1979-2004». *Papeles de Economía Españo-la*. N° 100. Vol. II. Madrid, 2004, pp. 53-63, on fa referència a la necessitat d'una major responsabilitat individual per acon-seguir mantenir un sistema de pensions suficient de cara els propers anys.

Per la banda del crèdit, tot i que, a diferència del segle XIX, actualment els bancs subministren préstecs i crèdits en condicions molt semblants a les caixes, la necessitat de la pervivència de les caixes com element de competència davant la gestió mercantil privada del negoci bancari és una permanent necessitat d'interès general. Com també és d'interès general, per a l'àmbit regional d'origen de les caixes, la política inversora que es dugui a terme.

Dins de l'anàlisi de la idoneïtat de les caixes per mantenir-se com a entitats de promoció econòmica i protecció social, tot seguit es fan un conjunt de reflexions i propostes agruades en els següents àmbits:

1. L'estalvi per a la complementació privada dels sistemes públics de protecció social.
2. L'activitat inversora de les caixes com a motor de desenvolupament econòmic i social responsable.
3. El paper de les caixes en la lluita contra l'exclusió social i la reforma ètica del sistema bancari.
4. L'aprofundiment del caràcter d'empreses d'economia social.

3.1. El foment de l'estalvi per a la complementació privada dels sistemes públics de protecció social

Tot i que els pressupostos públics, especialment en el nostre país, hauran de continuar fent un gran esforç per atendre les seves obligacions de protecció econòmica i social, és raonable pensar que aquest serà un procés llarg i complex.

L'estalvi privat com a tècnica de cobertura de riscos socials i tot altre tipus de necessitats —qualificada d'inespecífica per Alarcón i González—,³⁷⁷ continuarà sent una necessitat que caldrà impulsar i afavorir, tant per a millorar els estàndars de protecció pública que es vagin adquirint en els diversos camps de les necessitats humanes, com per donar suport a la necessària llibertat i autonomia personal. Hi ha molts aspectes de la percepció que cada individu té sobre les seves necessitats familiars i professionals, d'habitatge, de lleure i cultura i de previsió en cas de necessitat, que constitueixen la seva més íntima expressió de llibertat, i que sempre serà molt difícil que quedin cobertes totalment per les administracions públiques.

És en aquest marc de complementarietat dels sistemes de protecció social públics i de llibertat personal per decidir els objectius pels quals es vol disposar de recursos, en els que les caixes d'estalvis han de continuar i aprofundir la seva oferta de productes i serveis d'estalvi i previsió.

Cal assenyalar d'una manera especial que en alguns camps com el de la Seguretat Social, la mateixa Constitució, que encarrega a les autoritats públiques la provisió de sistemes de protecció social públics, preveu l'existència de sistemes complementaris. Així, l'article 41 de la C.E. estableix que:

«Els poders públics mantindran un règim públic de Seguretat Social per a tots els ciutadans que garanteixi l'assistència i les prestacions socials suficients en les situacions de necessitat, especialment en cas de falta de feina. L'assistència i les prestacions complementàries seran lliures».

377. ALARCÓN CARACUEL, M.R. i GONZÁLEZ ORTEGA, S.: *Compendio de Seguridad Social, op. cit.*, pp. 15-22, sotsdivideixen les tècniques de cobertura de riscos socials en inespecífiques i específiques. Així, les inespecífiques, que apareixen en èpoques precapitalistes i que són utilitzades per cobrir qualsevol tipus de necessitat, seran l'estalvi, la beneficència, el mutualisme i l'assegurament privat. En canvi, les tècniques específiques de protecció social que apareixen com a resposta al capitalisme per resoldre els problemes socials generats per la revolució industrial, seran les assegurances socials i els sistemes de Seguretat Social que com a maduració d'aquells, s'han anat formant.

Aprofundint en aquest mandat constitucional es va crear en el Congrés dels Diputats una ponència parlamentària per a l'anàlisi dels problemes estructurals de la seguretat social.³⁷⁸ En les resolucions d'aquesta comissió, conegudes popularment com a Pacte de Toledo, que van ser aprovades en el Ple del Congrés dels Diputats de 6 d'abril de 1995, es proposa, d'una banda, garantir el finançament amb aportacions del pressupost ordinari públic de tota la gamma de serveis relacionats amb l'assistència sanitària i els serveis socials de caràcter universal, i d'una altra banda, continuar avançant en el perfeccionament i desplegament del sistema de seguretat social a través de tres modalitats de protecció: 1) Una modalitat contributiva, de caràcter públic i obligatori, finançada per mitjà de cotitzacions d'empresaris i treballadors, que ha de constituir el nucli essencial del sistema. 2) Una modalitat no contributiva, finançada amb càrrec al pressupost ordinari de l'Estat, que garantitzi la protecció de tots aquells ciutadans i ciutadanes que no han pogut accedir a una pensió contributiva i es trobin en estat de necessitat. 3) Una modalitat complementària de tipus privat, instrumentat per sistemes d'estalvi i protecció social, tant individuals com col·lectius, externs a la seguretat social.³⁷⁹

Aquesta modalitat complementària es defineix en la recomanació catorzena de l'informe, de la següent manera:

«El sistema público de la Seguridad Social puede complementarse, voluntariamente, por sistemas de ahorro y protección social, tanto individuales como colectivos, externos a la Seguridad Social, que tengan por objetivo exclusivo mejorar el nivel de prestaciones que les otorga la Seguridad Social pública. Por ello recomienda abordar la ordenación de la previsión social complementaria, potenciándola como elemento de consolidación del modelo de protección social configurado en el artículo 41 de la Constitución. Asimismo, se propone la actualización y mejora de los actuales incentivos fiscales dirigidos a la promoción de dicho sistema complementario, con especial atención a los sistemas colectivos. En su regulación debe tenerse en cuenta también que estos mecanismos constituyen una importante fuente de ahorro a largo plazo tanto individual como colectiva».³⁸⁰

378. En l'informe de la ponència parlamentària es posen de relleu quina ha estat l'evolució del nostre sistema de Seguretat Social des dels seus orígens, i quins són els motius que aconsellen les reformes proposades.

Concretament i pel que fa a l'evolució històrica del sistema de Seguretat Social, l'informe agrupa en tres etapes històriques l'evolució del sistema: 1) L'etapa de 1900-1963, que arranca amb la Llei d'accidents de treball de 1900 i el Retir Obrer Obligatori instaurat el 1919, 2) L'etapa de 1963 a 1976, que s'inicia amb amb l'aprovació de la Llei de Bases de la Seguretat Social de 1963, i 3) L'etapa de 1977 fins el moment de la formació de la ponència parlamentària, que coincideix amb la implantació de la democràcia a Espanya i de la que es destaquen l'ampliació de les cobertures, el traspàs de competències a les Autonomies en aquesta matèria.

Com efectes d'aquestes tres etapes, l'informe fa notar com des del punt de vista de les persones protegides, s'ha passat d'un sistema concebut inicialment amb caràcter exclusivament professional, a un sistema de tipus universal, i com des del punt de vista de les contingències cobertes, s'ha passat d'un sistema inicialment destinat a cobrir fonamentalment les contingències de vellesa i invalidesa, a un sistema de pràctica cobertura completa (assistència sanitària, serveis socials i prestacions familiars).

Aquesta evolució ha requerit un important increment de recursos. Concretament, es posa de relleu com d'un pressupost per a la Seguretat Social de 999 mil milions de pessetes per a 1977, es passa a un pressupost de més de 10,8 bilions de pessetes per a l'any 1995. Un altre grup d'elements a que es fa referència en l'informe, són tots els factors de tipus demogràfic i d'escenaris previsibles de transformacions socials i econòmiques en relació al treball, que s'han de tenir en compte de cara al futur, atesos els previsibles impactes que poden tenir en relació als nivells d'ocupació i de cotització al sistema de Seguretat Social. BOCG número 134 de 12 d'abril de 1995.

379. L'informe aconsella aquesta modalitat complementària de la següent manera: «Y por último, el modelo de previsión se debe cerrar con las prestaciones complementarias de naturaleza libre y gestión privada, a la que pueden acceder quienes voluntariamente deseen completar las prestaciones del sistema público. Hay múltiples razones que aconsejan fortalecer estas medidas de previsión, tanto individual como colectiva, pero siempre como complementarias y no substitutorias, ni debilitadoras de las pensiones públicas, que deberán prestarse en un marco de solvencia financiera, gestión eficaz y transparencia y atención a sus fines propios» (Del Capítol VIII. Líneas de actuación y reformas necesarias) BOCG número 134 de 12 d'abril de 1995.

380. BOCG número 134 de 12 d'abril de 1995.

Les caixes d'estalvis han de tenir, en aquesta modalitat de protecció social complementària, un protagonisme principal. Feina no en falta ni en faltarà, ja que si bé la materialització de les reformes aconsellades per aquell informe de 1995³⁸¹ han permès actualment equilibrar els ingressos i les despeses de la modalitat contributiva, sobretot per l'increment de cotitzants al sistema que signifiquen els fluxos immigratoris que s'incorporen al mercat de treball, en canvi la gradual disminució de les taxes de natalitat i el major envelliment de la població signifiquen, per una banda, una menor contribució al finançament del sistema de la seguretat social que en un futur podria comprometre la seva suficiència sinó es pot compensar amb la incorporació al mercat de treball d'una major immigració, i per altra banda un augment notable de la taxa de dependència dels ancians, que ja els està provocant moltes dificultats per poder atendre amb la quantia de les seves pensions les majors necessitats d'atenció assistencial.

Aquesta nova realitat es posa de relleu en el darrer «Informe de la comisió no permanente para la valoración de los resultados obtenidos por la aplicación de las recomendaciones del Pacto de Toledo»:

«Diferentes estudios y proyecciones sobre la evolución demográfica española en los próximos cincuenta años vienen anunciando un progresivo aumento de la esperanza de vida al nacer; todo ello traerá como consecuencia necesaria un correlativo envejecimiento de la población, de tal manera que el colectivo de personas con más de sesenta y cinco años de edad —perceptores potenciales de pensión— irá ganando en importancia numérica con respecto al colectivo de personas con menos de sesenta y cinco años —a su vez, potenciales cotizantes de la Seguridad Social— (...) En el año 2000 el 14,7% de la población tiene una edad que oscila entre 0 y 14 años; el 63,5% tienen una edad que oscila entre 15 y 59 años y el 21,8% tiene una edad igual o superior a 60 años. Para 2050 se prevé, a las anteriores proyecciones que el porcentaje de población de 0 a 14 años sea 11,4%, el de población entre 15 y 59 años sea 44,5%, mientras que la población con una edad igual o superior a 60 años alcanzará el 44,1% del total».³⁸²

Entre les mesures que aconsella aquest nou informe de 2003 per impulsar el desenvolupament del Pacte de Toledo de 1995, es fa especial referència a la necessitat de millorar l'insuficient grau de desenvolupament de la previsió social complementària, tot primant els esforços en els plans de previsió empresarial i laboral negociats per la via dels convenis col·lectius, tenint molt present el nostre teixit empresarial industrial majoritàriament compost per petites i mitjanes empreses.³⁸³

381. En compliment de les recomanacions del Pacte de Toledo de 1995, els principals textos legals promulgats fins a 2003 són: La Llei 24/1997, de 15 de juliol, de consolidació i racionalització del sistema de Seguretat Social, la Llei 18/2001, de 13 de juny, d'estabilitat pressupostària, i la Llei 35/2002, de 12 de juny, de mesures per l'establiment d'un sistema de jubilació gradual i flexible.

382. Informe aprovat per la Comissió de 30/9/03. BOCG número 596, serie D, de 2/10/03, pp. 59-69.

383. De l'informe aprovat per la Comissió de 30/9/03. BOCG número 596, serie D, de 2/10/03, pp. 79-80: «La comisió constata el insuficiente grado de desarrollo de la previsión complementaria en España y la necesidad de seguir reforzándola.

La Comisión entiende que las medidas que se adopten en el futuro en materia de previsión social complementaria han de tener en cuenta las circunstancias y particularidades que concurren en cada uno de los pilares que configuran nuestro sistema de Seguridad Social (universalidad, contributividad y complementariedad). Es necesario continuar desarrollando una aproximación diferenciada de los instrumentos de previsión empresarial y laboral y los planes de pensiones y seguros individuales.

La Comisión entiende que se deben facilitar y primar la extensión e incorporación en planes de pensiones de empleo y seguros colectivos del mayor número de trabajadores, permitiendo una amplia cobertura de los sistemas de previsión complementarios sobre el conjunto de la población activa, incluyendo en ellos el sector público.

La Comisión considera también la negociación colectiva como vía estratégica de extensión de la previsión empresarial, de manera compatible con las circunstancias particulares de cada empresa, teniendo en cuenta las características de nuestro tejido empresarial, compuesto en gran medida por pequeñas y medianas empresas y empresarios individuales. La Comisión considera que se debe facilitar a este tipo de empresas y a sus trabajadores la posibilidad de participar en planes de pensiones de promoción conjunta y seguros colectivos, con sistemas sencillos y flexibles, que generen economías de escala y reduzcan los costes de gestión y administración.

El mateix informe posa de relleu en la recomanació addicional número tres, la urgència de donar resposta a les necessitats de dependència dels ancians que per raons d'edat, malaltia o deficiència, hagin de ser ajudades per una tercera persona per a poder desenvolupar-se en la seva vida quotidiana, tot configurant un sistema integrat finançat amb la implicació de tota la societat i els diversos nivells de les administracions públiques.³⁸⁴

És en aquest camp de la complementarietat del sistema públic de protecció social que les caixes han de millorar molt especialment la seva actuació, col·laborant amb els sindicats de treballadors, les associacions empresarials i cercant sinergies amb el mutualisme de previsió social català que tanta importància va tenir en el primer terç del segle XX.³⁸⁵

No deixa de ser trist, per no dir una altra cosa, que hagin estat entitats bancàries privades els que hagin utilitzat el mutualisme per instrumentar sistemes privats de previsió social per atendre necessitats de treballadors acomiadats per reestructuracions laborals, quan, al meu parer, haurien de ser les caixes d'estalvis les que encapçalessin aquest esforç amb molta més solvència, eficàcia i, ben segur, major respecte a la legislació mutualista.³⁸⁶

La Llei 10/2003, de 13 de juny, sobre mutualitats de previsió social, que desplega el Decret 279/2003, de 4 de novembre, permet perfectament que les caixes d'estalvis impulsin el mutualisme a través de la figura del soci protector, establerta en l'article 10 de la Llei:

Por consiguiente, la Comisión insta a seguir ahondando en las políticas que permitan avanzar hacia un sistema complementario de asistencia y prestaciones, externo a la Seguridad Social, con carácter claramente voluntario y financiado totalmente con aportaciones privadas independientes y no substitutivas de las contribuciones obligatorias al sistema público de la Seguridad Social. Se trata de que la protección social voluntaria, además de orientarse específicamente a un horizonte de ahorro a medio y largo plazo, sirva de complemento y mejora de las prestaciones de la Seguridad Social, salvaguardándose siempre el principio y las bases del sistema público de pensiones y reafirmando que dichos sistemas complementarios tienen como objetivo complementar y no el de substituir las pensiones públicas.

A tal fin la Comisión recomienda de dotar de estabilidad y garantizar la neutralidad del actual sistema de previsión social complementaria, regular un seguro de dependencia complementario de carácter privado y potenciar los sistemas complementarios de la Seguridad Social en el marco de la negociación colectiva».

384. De l'informe aprovat per la Comissió de 30/9/03. BOCG número 596, serie D, de 2/10/03, p. 81: «No deja de ser cierto que a lo largo de la historia siempre han existido ciudadanos en situaciones de dependencia, ya que por razones de edad, enfermedad o deficiencia, parte de la población ha necesitado ser ayudada o atendida por terceras personas en el desarrollo cotidiano de las actividades de la vida. Tradicionalmente, el cuidado de las personas dependientes se realizaba directamente en el seno de las familias, y más concretamente esta labor era asumida por las mujeres como parte de su no reconocido trabajo; sin embargo, los profundos cambios que se están produciendo en el ámbito familiar y social ponen a prueba estos tradicionales modelos de protección social.

Resulta por tanto necesario configurar un sistema integrado que aborde, desde la perspectiva de la globalidad, el fenómeno de la dependencia. Ello debe hacerse con la participación activa de toda la sociedad y con la implicación de la Administración Pública a todos sus niveles, todo ello a través de la elaboración de una política integral de atención a la dependencia en la que quede claramente definido el papel que ha de jugar el sistema de protección social en su conjunto.

La Comisión considera necesaria una pronta regulación en la que se recoja la definición de dependencia, la situación actual de su cobertura, los retos previstos y las posibles alternativas para su protección, teniendo en cuenta la distribución de competencias entre las distintas administraciones públicas, garantizando los recursos necesarios para su financiación y la igualdad de acceso».

385. De la importància del mutualisme de previsió social català en dóna testimoni la estadística que l'Institut de Reformas Sociales va realitzar el 1904, en el que consten que dels 1.691 Montepíos existents arreu d'Espanya, 574 estaven ubicats a la província de Barcelona, 192 a la de Girona i 109 a la de Tarragona. L'any 1935 el nombre de mutualitats arribava a 1.340.

L'evolució d'aquestes entitats, inicialment organitzades aixeplugant-se en la Llei d'Associacions de 30 de juny de 1887, no va disposar de normativa específica a Catalunya fins la Llei de Bases de la Cooperació per a Cooperatives, Mutualitats i Sindicats Agrícoles, aprovada el 14 de febrer de 1934, que enmarcava tot el conjunt d'entitats que avui constitueixen el nucli central del que entenem com Economia Social.

Amb la derogació de tota la legislació del Parlament de Catalunya, per la Llei de 5 d'abril de 1938 del nou règim franquista, el mutualisme català va quedar enmarcat, com tot el mutualisme espanyol, en la Llei Estatal de Mutualitats de 6 de desembre de 1941, i el reglament de desenvolupament de 26 de maig de 1943, que pràcticament van restar inalterats fins la nova legislació derivada de la Constitució de 1978. Amb la nova constitució democràtica, es va poder recuperar de nou les competències exclusives sobre mutualisme de previsió social, en l'article 9.21 de l'Estatut d'Autonomia de 1979. Amb tot, fins el 23 de desembre de 1991 no es va aprovar la Llei de Mutualitats.

386. Un exemple de gestió poc solvent, el podem trobar en la suspensió de pagaments en l'estiu de 2003 d'Eurobank. Aquesta entitat bancària privada, administrava indirectament tres mútues de previsió social que gestionaven 185 milions d'euros, corresponents a prejubilacions pactades entre empresaris i sindicats que afecten a més de 2.300 persones. Una part important dels recursos d'aquestes mútues de previsió socials els tenien invertits en accions del propi banc.

«1. Pot tenir la condició de soci o sòcia qualsevol persona física o jurídica, sense altres limitacions que les derivades de la llei o dels estatuts. Pot haver-hi dues categories de socis: a) Socis mutualistes: persones físiques o jurídiques afiliades a l'entitat que en poden obtenir alguna prestació per a ells, per a llurs drethavents o per a persones vinculades a ells per llaços familiars, de treball, de convivència o d'associació, de conformitat amb el que estableix aquesta Llei, o, en el cas de riscos sobre les coses, els qui tenen un dret o interès legítim respecte als béns sobre els quals recau el risc. b) Socis protectors: persones físiques o jurídiques que, tot i no ser necessàriament subjectes de prestacions de la mutualitat, contribueixen a mantenir-la i desenvolupar-la».

No ni ha prou, doncs, amb ampliar l'actual oferta de fons de pensions i productes d'assegurança i previsió comercialitzades per les empreses d'assegurances de les caixes, sinó que cal recuperar la històrica relació de les caixes i el mutualisme de previsió social. Algunes experiències que ja s'estan donant en aquest camp en caixes d'altres comunitats autònomes, cal que siguin preses com exemple per les caixes catalanes.³⁸⁷

Les caixes d'estalvis a través de la Federació Catalana de Caixes, també han d'actuar com a grup de pressió davant de la Generalitat de Catalunya per a fomentar la mútua col·laboració en el desplegament dels diversos graus de competències que en matèria de protecció social atorga l'Estatut a la Generalitat. Recordem, per exemple, que aquesta competència és completa en el cas de l'assistència social i en el mutualisme no integrat en el sistema de seguretat social.

De la intel·ligència en el disseny d'aquestes noves estratègies per incrementar l'estalvi i els productes d'assegurança-previsió en depèn, ben segur, el futur de les caixes d'estalvis i el de la pròpia economia. Recordem com la taxa d'estalvi privat ha caigut 5,6 punts percentuals del PIB entre 1995 i 2002, situant-se 1,6 punts percentuals per sota de la eurozona.³⁸⁸

3.2. L'activitat inversora de les caixes com a motor de desenvolupament econòmic i social responsable

La vocació de les caixes d'estalvis per l'atenció a les famílies, les petites i mitjanes empreses i el desenvolupament econòmic i social de l'àmbit regional a favor del qual van ser creades, ha de perviure i aprofundir-se. Aquestes serien algunes propostes que en aquests diversos aspectes de l'activitat inversora de les caixes s'haurien d'aprofundir:

- 1) Per a les famílies:
 - a) Una major atenció a les necessitats inversores en habitatges. No solament facilitant el crèdit hipotecari per la compra d'habitatges de tercers, sinó incrementant la seva inversió directa com a promotors d'habitatge social, ja sigui a través de la pròpia entitat o per mitjà de societats participades. Tant per habitatge de venda com per habitatge de lloguer.³⁸⁹

387. La recent creació a València, a finals del 2002, de la Mutualitat de Dones de la Llar de la Comunitat Valenciana, impulsada per la Federació Valenciana de Caixes d'Estalvis, les caixes d'estalvis valencianes, l'associació de dones de la llar i consumidors Tyrius, i la Conselleria de Benestar Social de la Generalitat Valenciana, és una bona iniciativa destinada a la constitució de pensions per a les dones de la llar un cop arribin a l'edat de la jubilació.

388. Veure, LABORDA, A. «El ahorro, en horas bajas». *El País*. Suplement Negocios (26/10/2003), p. 20.

389. La recent creació per part de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona de la societat Foment Immobiliari Assequible, integrat en el holding de participacions socials de la caixa per a la construcció de pisos de lloguer a preus assequibles, és un pas en la bona direcció. Com també és una bona notícia que la Caixa d'estalvis de Catalunya estigui iniciant a la comarca de la Selva actuacions d'intermediació en el mercat del lloguer per a disposar d'habitatges de lloguer a preu moderat, i la seva Fundació Un sol Món, hagi signat un conveni amb l'empresa pública de la Generalitat, Administració Protecció i Gestió (ADIGSA), per a finançar la rehabilitació de pisos destinats a lloguer i la creació d'una assegurança d'impagaments i eventuals danys als habitatges llogats que estimuli el seu arrendament per part dels propietaris.

- b) Estudiar nous tipus de crèdit personals que responguin millor a les capacitats de retorn de l'evolució de la renda de les persones en el decurs de la seva vida.³⁹⁰
- 2) Per a les petites i mitjanes empreses i els emprenedors
 - a) Incrementar la inversió destinada a l'autoocupació i les petites i mitjanes empreses.³⁹¹
 - b) Participar en la creació de sistemes de garantia mútua que recolzin projectes PIME a finançar.³⁹²
 - c) Major participació de les caixes catalanes en la creació de societats financeres d'interès per a les PIME: leasing, factoring, renting, etc. i en l'estudi de noves formes de crèdit per aquest important segment del teixit empresarial.³⁹³

Cal tenir molt present que la major part de la població ocupada total i la major part del teixit industrial català, està format per microempreses i empreses de petita i mitjana dimensió.³⁹⁴

- 3) Desenvolupament econòmic i social d'àmbit regional.
 - a) La inversió en empreses de sectors estratègics per l'economia catalana, tot assegurant la solvència econòmica i social dels projectes.
 - b) La participació de les caixes en societats de desenvolupament econòmic i social territorial.
 - c) Les caixes haurien de participar conjuntament en empreses d'assegurances d'assistència socio-sanitària a Catalunya i establir majors lligams de col·laboració amb les empre-

390. Veure SHILLER, ROBERT J.: *El nuevo orden financiero Turner...*, op. cit., pp. 167-177, on desenvolupa la proposta de crear els préstecs lligats a la renda dels individus. El quantum, el termini i el tipus d'interès aplicable vindria determinat pels seus ingressos, i l'import a retornar periòdicament estaria limitat a un percentatge de la seva renda, a fi de preveure les eventuais variacions d'aquella en el decurs de la seva vida.

391. Veure ROS HOMBRABELLA, J.: «Angles crítics sobre les caixes catalanes». *Revista Econòmica de Catalunya del Col·legi d'Economistes de Catalunya*. Número 40. Barcelona, 2000, pp. 134-138, on posa de relleu que les caixes catalanes haurien d'invertir més en el teixit de PIME.

En aquest sentit, cal valorar positivament els convenis signats a partir de 2002 entre la Direcció General de Política Financera de la Generalitat i les deu caixes d'estalvis catalanes, de constitució d'un fons de titularització d'actius (FTGENCAT), per a destinar com a mínim el 50% de la nova líquidesa obtinguda, a nous crèdits a petites i mitjanes empreses i treballadors autònoms.

392. Veure MARTÍN MATEO, R.: «La promoción del capital riesgo», a *Estudios de derecho público económico. Libro homenaje al Prof. Dr. D. Sebastián Martín-Retortillo*. Luis COSCOLLUELA MONTANER (coord.). Civitas Ediciones. Madrid, 2003, pp. 473-475, on es refereix a les caixes d'estalvi, com entitats adequades per a la promoció de Societats de Garantia Recíproca.

És una bona notícia la recent constitució d'AVALLIS SGR, societat de garantia recíproca a Catalunya que facilitarà avals a les pimes, professionals i autònoms. La societat ha estat impulsada per la Generalitat amb la participació de bancs i caixes de Catalunya, Cambres de Comerç catalanes, les patronals catalanes Pimec-Sefes i Foment del Treball, la Confederació de Cooperatives, la Federació de Mutualitats i la Federació de Societats Anònimes Laborals de Catalunya.

393. Veure UDEL, G.F.: «El crédito a las PYME: delimitación de una perspectiva global». *Papeles de Economía Española*. N° 101. Funcas. Madrid, 2004, pp. 80-97, on analitza les diverses tècniques de crèdit que utilitzen les entitats financeres per a finançar les PIMES, agrupant-les en 7 tipus d'instruments i posa de relleu la necessitat d'aprofundir el seu anàlisi de cara a millorar l'accés al crèdit d'aquest important segment del teixit empresarial.

394. Dimensió dels establiments industrials a Catalunya

	Nombre d'empreses	%	Nombre treballadors	%
D'1 a 9 treballadors	31.426	71,2	104.373	15,2
De 10 a 99 treballadors	11.678	26,5	293.683	42,7
De 100 a 499 treballadors	920	2,1	179.827	26,2
Més de 500 treballadors	97	0,2	108.943	15,9
Total	44.121	100	686.826	100

Font: Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, a partir de dades de l'INNS de 1990. *Quaderns de Competitivitat*. Núm. 9. Departament d'Indústria i Energia.

ses d'economia social catalanes que operen en aquests àmbits de la salut i d'atenció a les persones amb necessitats de dependència.

- d) Caldria recolzar la creació d'un centre d'anàlisi i proposta d'alternatives i projectes en el si de la Federació Catalana de Caixes d'Estalvi.

La política d'inversions de les caixes, però, no ha de comprometre la solvència de les entitats; així, cal que les caixes aportin el seu rigor a l'hora d'invertir els estalvis captats. Els principis històrics de «seguretat, rendibilitat i liquiditat» que varen constituir el frontispici de la prudència inversora de les caixes, han de trobar la seva traducció en el món financer actual. Els desastres d'entitats financeres privades que han tingut pèrdues irreparables en el mercat internacional han de servir d'exemple del que no s'ha de fer. Cal trobar, doncs, el just equilibri entre les finalitats de la inversió i la solvència del projecte.

Així mateix, per assolir un desenvolupament econòmic i social responsable les caixes d'estalvis han d'incrementar la seva sensibilitat vers l'impacte medioambiental de les seves inversions i el respecte als drets socials de les persones a les que els hi pugui afectar. En aquest aspecte, com en els referits a la lluita contra l'exclusió social, les caixes catalanes han d'assumir com a propis els valors de l'anomenada Banca Ètica, a la que tot seguit ens referirem.

3.3. El paper de les caixes en la lluita contra l'exclusió social i la reforma ètica del sistema bancari

Sovint s'ha argumentat que l'obra social de les caixes és, de fet, el signe que les distingeix dels altres intermediaris financers, especialment la banca privada. Això, que també és veritat, no pot amagar que el veritable sentit social de les caixes, ha estat des del principi oferir a les classes menys afavorides unes institucions financeres que els hi fossin útils i sensibles a les seves necessitats d'estalvi i inversió. Aquesta ha de ser la veritable senyal d'identitat de les caixes d'estalvis en front de la banca privada: evitar l'exclusió social en el sistema financer.

Això vol dir deixar de plantejar-se la lluita contra l'exclusió social únicament des de les actuacions que l'obra social porta a terme a través de les fundacions de cada caixa, i donar resposta, també des de l'àmbit pròpiament financer, a les necessitats d'estalvi, crèdit i serveis financers als nous sectors socials en perill de caure en la marginació social i la pobresa. Això és especialment important en el nostre país, atès el nivell actual d'emigració rebuda i el seu previsible creixement, i els alarmants increments dels índexs d'economia submergida.³⁹⁵

Les caixes haurien d'expressar, també, amb la seva activitat, els principis que han desenvolupat el que s'ha vingut a denominar la Banca Ètica; entitats que aquests darrers anys han anat sorgint destinades a atendre les necessitats de crèdit dels sectors socials sense recursos. Es tracta d'institucions que tenen la voluntat de proporcionar crèdit a les persones que no tenen les habituals garanties que reclama el món financer tradicional per a concedir-lo: nòmines, habitatges, etc. De fet, aquestes entitats, estan atenent el mateix sector social que va originar l'aparició de les caixes d'estalvi.

Però l'anomenada Banca Ètica no s'atura en la seva atenció de crèdit als sectors socials amb més necessitats, sinó que també ofereix l'oportunitat als estalviadors d'invertir els seus

395. Veure KNOX LOVELL, S.A., MUÑIZ PÉREZ, M.A.: «Eficiencia y productividad en el sector público». *Papeles de Economía*. Nº 95. Funcas. Madrid, 2003, p. 52, on posen de relleu les dificultats que representen per la recaptació tributària els elevats percentatges d'economia submergida: «Como señalan Schneider i Enste (2000), la economía sumergida española tiene un tamaño considerable (23 por ciento del PIB) y en crecimiento. En la UE solo Grecia (30 por ciento) e Italia (27 por ciento) superan a España en esta circunstancia, con lo que queda una porción considerable de la actividad económica sin registrar y, por tanto, sin estar sometida a tributación».

recursos en projectes empresarials que respectin el mediambient i els drets de protecció i promoció socials de les persones. És a dir, inversions responsables socialment i ecològicament, ja sigui invertint en projectes directes o en fons d'inversió en els anomenats Fons Ètics.³⁹⁶

En el fons, d'alguna manera, es tractaria de recuperar actualitzats els principis del que Boix anomenava la doctrina de «l'estalvi social», impulsada pel fundador de la Caixa de Pensions, Francesc Moragas.³⁹⁷

Les caixes d'estalvis catalanes no poden estar al marge dels objectius de la Banca Ètica ni de la creixent sensibilitat social que els reclama.³⁹⁸ Cal, doncs, trobar la manera més pràctica d'incorporar aquesta experiència de Banca Ètica als sistemes de treball de les caixes d'estalvis.

En aquest sentit, les caixes poden aprendre de les experiències que ja s'han donat tan en el camp internacional com a Catalunya. Alguns d'aquests exemples catalans s'agrupen a l'associació FETS —Finançament Ètic i Solidari—.³⁹⁹ Entre les entitats associades a FETS cal posar de relleu a COOP57⁴⁰⁰ i Oikocredit Catalunya.⁴⁰¹

396. GARCÍA, R.: «Fondo Ético FIM». *La banca ètica. Molt més que diners...*, op. cit., p. 198, sintetitza, així, les diferències d'un fons ètic amb els altres fons: «El que diferencia un fons ètic d'un altre fons és que, a més de tenir criteris de rendibilitat financera, també té criteris de rendibilitat social i mediambiental per part de les empreses. És a dir, el fons vol invertir en empreses que siguin rendibles financerament però també siguin rendibles per a la societat, bàsicament en termes socials i mediambientals».

397. BOIX RASPALL, J.M.: *Ahorro social*. Bosch. Barcelona, 1947, pp. 19, 20 i 47, en el qual fa referència al que anomena la doctrina de *l'estalvi social* impulsada pel fundador de la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis, Moragas i Barret, contraposant-la a l'atresorament de diner socialment improductiu, o l'estalvi per aconseguir guanys estrictament individuals sense atendre a cap principi d'interès col·lectiu: «Existe una última modalidad del Ahorro, en la que los intereses colectivos estan situados por encima de la idea del beneficio particular. No quiere esto decir que sea eliminado el interés de los ahorradores, sino que se ha conseguido llegar a una síntesis harmónica entre dicho interés y el de la colectividad. El estímulo individual aparece limitado, aunque a cambio de la supresión del riesgo y del acrecentamiento del beneficio social. Los egoísmos individuales son superados y substituidos por el generoso cumplimiento voluntario de los deberes sociales, con un elevado criterio de espiritualización de la riqueza y de adaptación a las realidades económico-sociales de los tiempos presentes.

Se trata de la modalidad del Ahorro, en la que se conservan sus características generales, armonizadas con otras privativas suyas que le han elevado a la categoría de Ahorro social»

(...)

«En sus colocaciones, el Ahorro Social es rigurosamente exigente. A través de las mismas, presenta una de sus notas más características. Los ahorradores se concentran a entregar en depósito las cantidades economizadas y la entidad depositaria cuida de colocar los fondos cuya administración se le confía. Existe, por consiguiente, una doble colocación, en sentido abstracto, aun cuando todo el proceso inversor viene condicionado por las exigencias del Ahorro social. El ahorrador sabe —o debiera saber— la finalidad general de esas inversiones; presta a ellas su asentimiento, por el hecho de concertar la operación de depósito, y se hace moralmente solidario de las aplicaciones sociales de aquellos fondos, como, en su caso, de las del tipo comercial».

398. Recentment, el 26 de setembre del 2004, en la declaració de clausura del Fòrum de Barcelona, intitulada «El compromís de Barcelona Declaració de ciutadans i ciutadanes per un desenvolupament just, humà i sostenible», es posava de relleu aquesta sensibilitat social: «Proposem que la responsabilitat social de les empreses, transformades en agents actius de canvi social, es tradueixin en un major compromís amb les grans problemàtiques que afecten al món, especialment el respecte al medi ambient, els drets laborals de les persones i el comerç just».

399. FETS és una associació de segon nivell que agrupa a entitats i persones que tenen interès en promoure els principis de la Banca Ètica a Catalunya amb les següents actuacions:

— Promovent l'estalvi i les inversions ètiques i solidàries, aglutinant els diferents actors socials interessats en l'estalvi ètic i social.

— Promovent els instruments de finançament ètic i solidari existents a Catalunya, i la reflexió sobre nous mecanismes de finançament ètic i solidari, impulsant-ne el seu desenvolupament.

— Sensibilitzant la societat, introduint a Catalunya la cultura de l'estalvi ètic i solidari, desenvolupant campanyes que promoguin la reflexió ciutadana sobre l'ús dels estalvis.

Per FETS un banc ètic és un banc que intenta assolir simultàniament dos objectius:

1. Finançar activitats econòmiques que tinguin un impacte social positiu
2. Fer beneficis

Un banc ètic situa aquests dos objectius al mateix nivell i es defineix justament pel fet de considerar-los no només compatibles, sinó necessàriament complementaris. Per a un banc ètic, obtenir beneficis és indispensable però no suficient; també cal que els beneficis es generin respectant una sèrie de criteris ètics bàsics i finançant activitats amb un impacte social positiu

Quins són els criteris ètics negatius més habituals?

1. Producció i venda d'alcohol
2. Producció i venda d'armament

Aquests exemples catalans que s'ajunten en el camp internacional a d'altres com la Banca Popolare Etica a Itàlia,⁴⁰² el Triodos Bank a Holanda,⁴⁰³ el South Shore Bank als EEUU,⁴⁰⁴ i el JAK a Suècia,⁴⁰⁵ són algunes experiències de les que les caixes cal que aprenguin per permetre acostar a les seves oficines els sectors socials amb més risc de quedar exclosos dels serveis financers dels nostres dies, i protagonitzar l'impuls ètic a la gestió de l'activitat bancària.⁴⁰⁶

3. Producció i venda de tabac
4. Producció i venda de pornografia
5. Producció i oferiment d'empreses de joc
6. Subministrament a l'exèrcit
7. Explotació laboral, explotació infantil en tots els països
8. Proves amb animals
9. Destrucció del medi ambient
10. Contaminació d'aigua o aire
11. Agricultura intensiva, biotecnologia i manipulació genètica
12. Producció d'energia nuclear
13. Destrucció de la capa d'ozó
14. Producció i distribució de pesticides
15. Tala de boscos tropicals
16. Utilització de fusta tropical com a matèria primera
17. Minería amb alta contaminació i residus
18. Grans plantacions en els països del Sud, explotació laboral i mediambiental
19. Deslocalització a països del Sud amb pràctiques d'explotació laboral
20. Dades dels proveïdors sobre pràctiques d'explotació laboral
21. Comportament comercial i publicitari de l'empresa
22. Diferències salarials directius i treballadors
23. Donacions i relacions amb partits polítics
24. Extensió del mercat, interessos transnacionals
25. Interessos polítics i econòmics a nivell internacional en països del Sud
26. Recolzament a règims polítics dictatorials
27. Especulació financera
28. Evasió impostos i paradisos fiscals
29. Monopolis econòmics
30. Comerç de drogues i màfia

Quins són els criteris ètics positius més habituals?

1. Manufacturació de productes positius: productes mediambientals, biològics, control de la pol·lució, reducció despesa d'energia, educació, productes elaborats per col·lectius socials com la inserció laboral
2. Adopció de polítiques mediambientals en l'empresa
3. Reducció despesa d'energia i utilització d'energies renovables
4. Polítiques de reciclatge i minimització malbaratament mediambiental
5. Respecte a la biodiversitat
6. Recolzament al desenvolupament comunitari i local
7. Igualtat d'oportunitats gènere, dones en càrrecs directius i tractament igualitari treballadors
8. Relació de l'empresa amb els stakeholders, comunitat
9. Relació de l'empresa en l'educació i la formació dels treballadors i les famílies
10. Relació de l'empresa amb els sindicats i demandes laborals
11. Transparència en la gestió econòmica i financera
12. Suport a iniciatives d'empreses o projectes mediambientals
13. Suport a iniciatives de comerç just i consum responsable
14. Transferència de tecnologia a països pobres
15. Relació amb els proveïdors europeus o d'altres continents
16. Respecte als Drets Humans i activitats en països amb vulneració d'aquests drets

Per més informació veure la Web: www.fets.org

400. Veure MIRÓ, M.: «Serveis financers ètics i solidaris». *La banca ètica. Molt més que diners, op. cit.*, pp. 205-211.
401. Veure BOLEDA, I.: «Oikocredit Catalunya». *La banca ètica. Molt més que diners, op. cit.*, pp. 221-227.
402. Veure BICCIATO, F.: «Finançament del Tercer Sector a Itàlia». *La banca ètica. Molt més que diners, op. cit.*, pp. 23-31.
403. Veure BLOM, P.: «Finançament d'activitats socials a Holanda». *La banca ètica. Molt més que diners, op. cit.*, pp. 35-45.
404. Veure POGGE J.: «Un banc comunitari als Estats Units». *La banca ètica. Molt més que diner, op. cit.*, pp. 59-71.
405. Veure STENIUS, E.: «Un banc sense interessos a Suècia». *La banca ètica. Molt més que diners, op. cit.*, pp. 49-55.
406. Per aprofundir més en la Banca Ètica veure el text de diversos autors: *La banca ètica. Molt més que diners, op. cit.*, i OLIVERES, A.: *Contra la fam i la guerra..., op.cit.*

Algunes entitats bancàries tradicionals com el Grup Crèdit Cooperatiu de França, ja comercialitzen fons d'inversions que destinen una part dels guanys a projectes humanitaris i ofereix, a través d'una filial, inversions en agricultura biològica, protecció del medi ambient, energies renovables, solidaritat internacional, reinserció professional, sanitat i benestar, etc.⁴⁰⁷

Cal, doncs, que també les caixes d'estalvis s'afegeixin a aquest impuls ètic i solidari sensibilitzant pedagògicament als seus clients de com renunciar directament a un petit percentatge de retribució d'interès a favor d'una inversió èticament responsable els hi és retornat indirectament amb escreix amb una societat més cohesionada socialment i amb un millor entorn ambiental.⁴⁰⁸

En definitiva, es tracta de potenciar el caràcter sense ànim de lucre de les caixes d'estalvis posant a l'abast dels ciutadans i ciutadanes uns serveis financers no únicament orientats per l'obtenció del màxim benefici econòmic, sinó també orientats pel seu rendiment social de lluita contra l'exclusió financera, la protecció al medi ambient i la defensa dels drets socials de les persones. Dissentim, així, de plantejaments d'autors com Clavero pels quals el lucre és, també, a l'igual que als bancs, la finalitat de l'activitat de les caixes d'estalvi, i únicament en el repartiment de beneficis a obres socials es diferencien d'aquelles entitats.⁴⁰⁹

Des del caràcter sense ànim de lucre de les caixes d'estalvis, doncs, es fan algunes propostes per a dur a terme a través de les pròpies entitats financeres, les seves fundacions, i l'organització federal que les agrupa a Catalunya.

3.3.1. Propostes per dur a terme a través de la pròpia entitat financera

1. Obertura d'oficines a les aglomeracions urbanes en les que es pateixen les més grans acumulacions d'emigració i precarietat social, oferint serveis financers sense comissions o amb comissions reduïdes als seus residents.
2. Facilitar els serveis d'estalvi i transferències de fons dels immigrants cap els seus països d'origen, i introduir-los en la utilització dels serveis financers.⁴¹⁰

407. Alguns productes de Credit Cooperatif: Les placements Solidarité (Faim & Développement et Epargne Solidaire, SICAV Espargne Ethique Actions, Comptes-chèques et Livret Nef credit cooperative, Livret Caisse Solidaire Nord Pas de Calais, CODESOL (Codevi Solidaire de partage), Livret Jeune Solidarité Emploi-ADIE).

408. Veure BLANCAFORT, O., i COMELLAS, G.: *Banca Ètica*. Postgrau de Direcció Bancària. Edició 4 - Semipresencial. IDEC. Universitat Pompeu Fabra. Barcelona, 2004, on es posa de relleu amb un estudi de mercat com, malgrat que aquesta sensibilització social per a la millora del mediambient i la protecció social és genèricament acceptada per la majoria de la societat, encara s'ha d'avançar molt en l'aplicació individual d'aquests objectius com element de responsabilitat personal, a l'hora d'acceptar petites reduccions de rendibilitat monetària d'una inversió ètica, en front d'altres opcions inversores sense cap control d'aquest tipus.

409. CLAVERO ARÉVALO, M.: «Algunas precisiones sobre Cajas de Ahorro», a *Estudios de derecho público económico. Libro homenaje al Prof. Dr. D. Sebastián Martín-Retortillo*. Luis COSCOLLUELA MONTANER (coord.). Civitas Ediciones. Madrid, 2003, pp. 894-895 manté en el repartiment d'excedents la única diferència entre bancs i caixes: «Comparto los puntos de vista de Díez Picazo y considero que la actividad de las Cajas de Ahorro tiene por finalidad el lucro, aunque de forma instrumental ya que no es para repartirlo sino para destinarlo a la obra social. Basta observar el funcionamiento de los Bancos y Cajas, la naturaleza de las operaciones que realizan, la manera de informar de los beneficios periódicos que optienen para llegar a la conclusión de que su actuación es empresarial y que, com ha dicho Sánchez Calero hay que distinguir entre ánimo de lucro o de obtención de máximo beneficio y el destino que se da al mismo que en los Bancos será la distribución entre los accionistas y en las Cajas la Obra Benéfico Social».

410. Les caixes d'estalvis han estat poc sensibles a aquestes necessitats de les poblacions emigrants, mentres, han proliferat arreu petits establiments dedicats a la transferència de fons, juntament amb l'ofertament de locutoris per a poder contactar telefònicament amb els seus familiars. Fins hi tot la banca ha estat, potser, més atenta a aquestes necessitats. Així, l'any 2002 el Banc Santander Central Hispano va obrir a Madrid Internacional Expres, una oficina dedicada a facilitar les transferències i donar servei de locutoris, que s'aprofita al mateix temps per obrir comptes i facilitar els serveis financers. En canvi, les primeres actuacions d'organització i oferta de serveis específics per part de les caixes no ha estat de fet impulsada fins a finals de 2003 i meitats de 2004. (Veure el suplement Dinero, d'*El País*, de 8 d'agost de 2004).

Per contra, cal recordar que l'atenció als estalvis i transferències de fons dels emigrants, va constituir un dels punts principals de l'ordre del dia del primer Congrés Internacional de l'Estalvi celebrat a Milà els dies 26 al 31 d'octubre de 1924.

3. Crear un servei especialitzat de crèdit de promoció social per estudiar una possible reestructuració de deutes de clients que no poden atendre les seves obligacions concretes i corren el perill de caure en un nivell de morositat inassumible. Aquest servei hauria de tenir facultats per aplaçar terminis, condonar interessos de morositat, determinar refinançament amb o sense apalancaments i, en el seu cas, destinar ajuts provinents de les dotacions d'obra social, per a cancel·lar crèdits en estat de necessitat. Es tractaria d'un servei mixt entre l'àrea de risc i l'àrea d'obra social.⁴¹¹

3.3.2. Propostes d'actuacions en matèria d'obra social a través de les fundacions

1. Destinar recursos de l'obra social a la creació d'una entitat destinada a facilitar microcrèdits per a iniciatives d'autoocupació i reinserció professional als sectors socials sense recursos i en risc de marginació.
2. Participar, amb fons de l'obra social, en el finançament d'inversions d'instal·lacions per a serveis socials i culturals en les aglomeracions urbanes menys dotades.
3. Crear un fons per a compensar les pèrdues d'ingressos per l'obertura d'oficines en zones comercialment precàries però d'interès social.
4. Crear un fons per a subvencionar una part dels interessos dels crèdits per habitatges a les famílies amb menor nivell de renda.
5. Crear un fons de condonació de deutes de deutors en estat de necessitat.
6. Repensar l'actual obra cultural de les caixes en relació a la cobertura de les més urgents necessitats socioculturals de la població.⁴¹²
7. Crear actuacions d'obra social conjunta de totes les entitats a través de la Federació Catalana de Caixes.

3.3.3. Propostes per impulsar a través de la Federació Catalana de Caixes

1. Creació d'una entitat participada per totes les caixes d'estalvis, en proporció als seus recursos, que tingui per finalitat facilitar microcrèdits per a iniciatives d'autoocupació i reinserció professional als sectors socials sense recursos i en risc de marginació. Aquesta entitat hauria d'estudiar els projectes, autoritzar el crèdit, fer el seguiment i facilitar assessorament per assolir el bon fi del projecte i atendre totes les incidències que es produeixin fins el retorn dels crèdits atorgats. Els crèdits haurien de desembossar-se en comptes de les xarxes comercials de les caixes, a fi de permetre la integració de les persones beneficiàries als serveis financers usuals de les entitats d'estalvi.

La nova entitat, finançada amb fons de les obres socials de les caixes, hauria de tenir delegacions territorials a tots els indrets on socialment fes falta, tant nacionals com internacionals, cercant, si s'escau i és possible, acords de col·laboració amb les actuals xarxes d'entitats sense ànim de lucre dedicades a la Banca Ètica.

En aquest sentit, seria molt profitós analitzar i tenir present, en la instrumentació definitiva del projecte, les experiències que en aquest camp tenen les caixes i d'altres entitats a Catalunya, i també les entitats creades amb aquest objectiu o similars a la resta del món, com és el cas de la Banca Grameen, inspirada per Muhammad Yunus,

411. Les caixes no poden desentendre's del client en els moments que més necessita un bon assessorament per poder sortir d'una situació de morositat inassumible. La proliferació de serveis particulars que es dirigeixen a persones amb hipoteques impagades, per intermediar amb entitats financeres l'agrupació de deutes i el seu refinançament, expressa la necessitat d'aquesta major atenció de les caixes en el tractament d'aquests morosos.

412. ROS HOMBRABELLA, J.: «Angles crítics sobre les caixes catalanes», *op. cit.*, p. 136, sosté la necessitat de repensar l'aplicació concreta dels recursos destinats a obres socials, amb les següents paraules: «No estic convençut que la despesa cultural sigui socialment redistributiva, més aviat té com a receptors els estrats mitjans i alts de la societat, segons estudis disponibles, per exemple els rellevants de la Fundació Argentaria».

a Bangladesh, i l'Agrupació pel Dret a la Iniciativa Econòmica (ADIE) o l'Association Travailler, Agir, Financer, creades a França, o Ashoka, una entitat sense ànim de lucre dels Estats Units.⁴¹³

2. Sense perjudici de les iniciatives individuals que cadascuna de les caixes federades es reservés de dur a terme en l'àmbit supranacional, la Federació Catalana de Caixes, hauria de constituir l'organisme de reflexió comuna per impulsar el coneixement internacional del model de caixes catalanes i espanyoles, tant en els països desenvolupats com als països en vies de desenvolupament. En els països desenvolupats, per oferir el model social i econòmic de les caixes com una alternativa d'entitat financera sense ànim de lucre, defensora dels valors de l'economia social davant del lucre privat de les entitats financeres mercantils. I en els països en vies de desenvolupament, per ajudar a la promoció econòmica i social de les seves poblacions, tot recolzant o integrant les experiències autòctones de serveis financers sense ànim de lucre.⁴¹⁴

413. Veure GARCÍA VILASECA, J.: «Acció solidària contra l'atur». *La banca ètica. Molt més que diners...*, op. cit., pp. 213-219, on posa de relleu l'activitat a Catalunya que en aquest sentit està duent a terme entre d'altres entitats, l'Acció Solidària Contra l'Atur.

Pel que fa a les caixes d'estalvis catalanes, cal valorar molt positivament les accions que també en aquest camp ja s'estan produint. Un dels exemples que cal assenyalar és el de la Caixa de Catalunya, que per mitjà de la seva Fundació Un Sol Món, integrada a la Federació Europea de la Banca Ètica, ha posat en marxa actuacions de microcrèdit mitjançant un fons d'uns 3 milions d'euros per un programa de tres anys destinats a la concessió de crèdits per a facilitar l'autoocupació.

Així mateix, en el decurs de 2003, la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona va crear la Gestora de Microfinances i la Gestoria de Finances per Emprenedors per a la concessió de microcrèdits i per accedir a finançament del tipus capital risc per a projectes de petita dimensió.

Veure MUHAMMAD YUNUS i ALAIN JOLIS: *Vers un monde sans pauvreté*. Ed. JC Latrès, Paris, 1997, on informa del Grameen Bank, conegut com «el banc dels pobres». Aquesta entitat, amb més de 100 sucursals arreu del món, ha concedit microcrèdits a més de 3,5 milions de pobres, amb uns índex de morositat més baixos que la banca i estalvi tradicional. Al 1988 se li va concedir el premi Príncep d'Astúries.

Amb objectius semblans al Grameen Bank, han sorgit a Europa altres entitats com l'Association Travailler, Agir, Financer a Ille-de-France, promocionada per la Caisse d'épargne et du Crédit solidaire du Nord-Pas-de-Calais, l'objectiu de la qual és crear les condicions per a facilitar petits crèdits als homes i dones amb pocs recursos de la regió Ille-de-France, que desitgen crear una activitat que els hi permeti guanyar-se la vida.

Veure NOWAK, M.: «Microcrèdits per aturats a França». *La banca ètica. Molt més que diners...*, op. cit., pp. 107-115, on posa de relleu la tasca que està duent a terme l'Agrupació pel Dret a la Iniciativa Econòmica (ADIE) fundada el 1998, que, amb els mateixos objectius, té acords d'intermediació financera i social dels microcrèdits amb un seguit d'entitats financeres mutuels franceses. Els crèdits són concedits per les propies entitats, i l'estudi, l'assessorament i el seguiment del projecte el fa ADIE.

Segons dades del I Fòrum Internacional de Microcrèdits, clausurat a Madrid el 14/1/2001, en el món hi ha 1.000 milions de persones potencials clients d'aquest tipus de crèdit.

Veure l'article d'Antonio ARGANDOÑA en *El País*, 9 d'agost de 2004, p. 2 del suplement de Catalunya, on posa de relleu el treball que entitats sense ànim de lucre com Ashoka dels Estats Units, venen realitzant promocionant a projectes innovadors de nous emprenedors, mitjançant la subvenció d'un sou bàsic durant tres anys.

414. Veure PEREIRA RODRÍGUEZ, J.J.: «Presencia de las Cajas de Ahorros españolas en América Latina». *Papeles de Economía Española*. N° 100. Vol. I. Madrid, 2004, pp. 339-357, on fa un informe molt complet del treball que, en un sentit semblant, ha vingut desenvolupant la CECA d'ençà de 1995, amb la signatura d'un conveni amb el Ministeri d'Afers Exteriors espanyol, el Banco Interamericano de Desarrollo i l'Agència espanyola de Cooperació Internacional, per a recolzar el desenvolupament de les entitats d'estalvi i crèdit populars a l'Amèrica Llatina. A l'aixopluc d'aquest conveni, el departament de Relacions amb Iberoamèrica de la CECA, ha impulsat un seguit d'accions de cooperació a Bolívia, Colòmbia, Cuba, Chile, El Salvador, Ecuador, Guatemala, Honduras, Mèxic, Nicaragua, Paraguai, República Dominicana, Uruguai, Venezuela, Argentina, Costa Rica, Panamà i Perú. Aquestes accions de cooperació s'han instrumentat mitjançant seminaris de presentació de les caixes espanyoles en 16 d'aquets països, missions tècniques de diagnòstic i assessorament d'entitats d'estalvi popular en 11 països, col·laborant amb delegacions per informar reformes normatives en 5 països, i facilitant formació a directius d'aquests tipus d'entitats procedents de 12 països.

Complementàriament a aquests esforços de CECA, cal valorar molt positivament que la Caixa d'Estalvis de Catalunya, en el decurs de 2003, hagi col·laborat amb quatre entitats microfinanceres a Mozambic, El Salvador i l'Ecuador, on va desplaçar sis empleats i empleades per aportar l'experiència professional de la caixa. De la mateixa manera, cal valorar molt positivament que la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona estigui treballant la possibilitat de participar en la creació d'una caixa d'estalvis a Xile i a l'Argentina semblants a les caixes d'estalvi catalanes i espanyoles. Veure *El País*, 5/10/2005, p. 60, i 29/10/2005, p. 82.

Totes aquestes propostes que es plantegen per a dur a terme directament a través de les entitats, les seves fundacions i la pròpia Federació Catalana de Caixes, i les que tot seguit s'indiquen en el proper apartat 3.4., es proposen no solament per raons morals, sinó per evitar la fallida de la cohesió dels sistemes socials, insostenibles amb les desigualtats actuals, i per liderar un canvi de l'activitat bancària en general.

3.4. L'APROFUNDIMENT DEL CARÀCTER D'EMPRESES D'ECONOMIA SOCIAL

Agrupades en set àmbits diferenciats, aquestes són algunes propostes que les caixes d'estalvis haurien d'aprofundir, a la llum dels valors de les empreses d'economia social:

Veure també, DIAS COELHO, F: «Las finanzas solidarias», a *La otra economía*. David Cattani, A. (org.) Editorial Altamira. Buenos Aires, 2004, pp. 266-271, on elabora tot un llistat d'entitats financeres sense ànim de lucre a Amèrica llatina, constituïdes amb diversa forma societària, que s'haurien de tenir en compte a l'hora d'oferir el nostre model de caixes en el continent americà.

Ben segur que en tots els països americans hi ha molta feina a fer en el camp de l'oferta de serveis financers, ja que fins i tot en estats que es consideren desenvolupats com Brasil, més de 1.600 municipis no tenen cap agència bancària i 1.400 en tenen solament una. Veure *El País*, 30/6/2003, p. 65.

També hi ha molta feina a fer al continent africà col·laborant amb entitats financeres sense ànim de lucre. A títol d'exemple, ens podem referir a les anomenades «Tontines» de Benin, a l'Àfrica Occidental. El nom de «Tontina» es refereix al cognom de Lorenzo Tonti, creador d'aquest sistema d'estalvi-assegurança en el segle XVII, que consistia en l'associació d'un grup de persones que s'apleguen per instrumentar en comú una operació financera d'assegurança previsió molt similar a la que en un futur serien les assegurances de vida i de vellesa: l'aportació de quotes conjuntament per constituir un capital, que juntament amb els interessos és repartit a cadascun dels beneficiaris assenyalats en el moment i en la forma en que es compleixen els requisits acordats. Aquest sistema va ser difós sobretot a França i Anglaterra que ben segur el devien exportar a les colònies.

L'experiència de les «Tontines» de Benin, l'ha estudiada Bernardin GAUTHE. «Seguridad social para el sector no estructurado en Benin». *Seguridad Social para la mayoría excluida. Estudio de casos de países en desarrollo*, per WOUTER VAN GINNEKEN (coord.). Publicacions OIT. Geneve, 200. pp. 202-203, on posa de relleu que: «En la práctica social, las tontines (régimen local de ahorros) son consideradas en Benin como una institución financiera y como un medio de ayuda mutua. Parecen constituir, sobre todo, un camino para estimular el ahorro y pueden ser consideradas como una forma de seguro social. También hay en Benin mutualidades que recaudan dinero de sus afiliados y lo devuelven en forma de inversiones y de préstamos operacionales para sus negocios, o de préstamos de desarrollo social. Hay dos tipos de mutualidades, de salud y de préstamos, que son, en realidad tontines mejoradas.

Las cooperativas se definen en general, como grupos de ayuda mutua y a menudo están constituidas por agricultores, artesanos, etc. de la misma localidad o región y con el mismo objetivo de seguridad social para sus afiliados y familias, en caso de enfermedad, accidente, fallecimiento u otros riesgos, mediante un fondo creado gracias a las cotizaciones mensuales de sus afiliados. Las cooperativas trabajan a gran escala e incluyen, en su mayoría, a los artesanos rurales y urbanos y, en menor medida, a aquellos del sector no estructurado competitivo.

Estas diversas organizaciones varían enormemente en su forma, dependiendo del número de afiliados, de la periodicidad de los pagos, etc. y las permutas son casi infinitas. Son verdaderos sistemas de seguridad social, tanto en el modelo de funcionamiento (con cotizaciones y prestaciones) como en sus objetivos (cobertura frente a los riesgos sociales). Estas tontines, mutualidades y cooperativas, combinan la seguridad social y la eficiencia económica, sin regirse, sin embargo, por las utilidades o por los beneficios lógicos como valor absoluto.

En una época, los ahorros recaudados parecían no estar distribuidos con la suficiente amplitud, en forma de préstamos. Esto se explicaba por el acento puesto en la seguridad y en el comportamiento social en relación con los ahorros (acumulación y protección del dinero) y no en la lógica económica de la acumulación (financiación de los costos de funcionamiento y de las inversiones). Con todo, hoy por hoy, gracias al éxito de las mutualidades, cooperativas y tontines más dinámicas, principalmente la Sasakawa 2000, se ha producido un cambio en las actitudes sobre los préstamos.

Aunque creadas en base a la fértil experiencia de los ahorros y préstamos informales, las mutualidades y las tontines han podido incluso establecer nuevas prácticas, adaptando su modo de funcionamiento a la economía de la empresa. Se deben mencionar tres grandes innovaciones: la introducción de la noción de interés; la utilización esencial del crédito en el funcionamiento y el desarrollo de la empresa; y la introducción de las relaciones sociales y profesionales para estimular la organización de la autoayuda, a través de la administración de los ahorros y del acceso a los servicios de apoyo a la producción».

En els països en desenvolupament es tracta d'oferir el model de caixes d'estalvi català i espanyol i, al mateix temps, saber incorporar en el projecte, les entitats financeres sense ànim de lucre que existeixen arreu d'aquests països, amb els mateixos objectius o similars que les nostres entitats. Constituiria, sens dubte, un empobriment econòmic, social i cultural pels països afectats i, ben segur, també per la nova entitat, deixar perdre el patrimoni social que representen aquestes societats, que segurament entrarien en dificultats davant d'una oferta de serveis molt més competitiva, tecnològica i comercialment, com la que avui dia poden oferir les nostres caixes d'estalvi.

3.4.1. El foment de la responsabilitat social en l'activitat financera i comercial de les caixes

El futur de la nostra societat depèn, ben segur, de la responsabilitat social amb que cadascú dels diferents agents, públics i privats que hi participen, realitzin la seva activitat. El que s'ha vingut a denominar balanç social de les empreses, té per objectiu mesurar el resultat final de la seva activitat atenent, no sols els dels seus excedents de benefici monetari, sinó també la satisfacció social generada per la seva activitat, tant pels seus impositors i empleats com per l'interès general de la societat.

Escau, doncs, a les caixes, ponderar d'una manera equilibrada els dos vectors que componen un bon balanç social, l'eficàcia econòmica i l'eficiència social. Per això, cal incorporar en la planificació estratègica de les caixes el principi de la responsabilitat social, tant en la seva activitat interna de gestió com en l'impacte social de la seva acció empresarial, tot fent seus els valors de responsabilitat ecològica i social impulsats per l'anomenada Banca Ètica. Així, des del punt de vista financer cal vetllar perquè les activitats creditores i inversores de les caixes tinguin les adequades garanties de protecció pel nostre medi ambient i de respecte als drets socials dels treballadors i consumidors afectats.

Es tracta, en definitiva, d'atendre al que s'ha vingut denominant als requeriments d'un «desenvolupament sostenible», ja que com diu Piñar:

«Además, hoy no solo debe garantizarse el bienestar presente de los ciudadanos, sino que ha de tenerse muy en cuenta el de las generaciones futuras. Se trata de una obligación (con contenido jurídico, como veremos) que no sólo incumbe al sector público, sino con igual intensidad al sector privado, sea éste lucrativo o no lucrativo. De modo que tanto el primer sector (el público), como el segundo (lucrativo) y como el tercer sector (sector no lucrativo o solidario) deben ser conscientes del compromiso que deben asumir a favor de quienes en el futuro, si todo va bien, poblarán la Tierra».⁴¹⁵

En aquest sentit, seria bo incorporar com a responsabilitat de la comissió d'inversions de les caixes,⁴¹⁶ el vetllar perquè les seves polítiques inversores tinguin present la necessitat de protegir el mediambient i promocionar el respecte als drets econòmics i socials dels afectats per aquestes inversions.⁴¹⁷

També es pot millorar aquest balanç social amb una pràctica comercial més responsable socialment. Això vol dir que cal que les caixes facin pedagogia de responsabilitat social, tot comercialitzant els seus productes sense caure ni en la demagògia (no fa pas molt de temps una caixa publicitava els seus plans de pensions relacionant-los amb una previsible fallida del sistema públic de pensions), ni en la manca de transparència en l'explicació dels seus productes d'actiu, passiu i de serveis. Els organismes directius de les caixes han de ser els primers en indicar als seus equips de treball la necessitat de comercialitzar els productes amb rigor i plena informació als clients eventualment interessats. No hi ha res pitjor pel futur de les caixes que els més alts directius es desentenguin de les indicacions que els diversos òrgans comercials puguin fer arribar als empleats d'oficina per col·locar determinats productes sense explicar tots els punts febles als seus clients. Això desanima

415. PIÑAR MAÑAS, J.L.: «El desarrollo sostenible como principio jurídico», a *Estudios de derecho público económico. Libro homenaje al Prof. Dr. D. Sebastián Martín-Retortillo*. Luis COSCOLLUELA MONTANER (coord.). Civitas Ediciones. Madrid, 2003, p. 186.

416. Figura introduïda pel Decret 266/2003, de 4 de novembre, de modificació del Decret 190/1989, d'1 d'agost, d'aprovació de les normes reguladores dels procediments de designació dels membres dels òrgans de govern de les caixes d'estalvis i de la convocatòria i funcionament d'aquests que, entre d'altres objectius, té el d'adequar la normativa de funcionament dels òrgans de govern de les caixes a les modificacions de La Llei 26/2003, de 17 de juliol, de modificació de la Llei 24/1988, del mercat de valors, i del Text refós de la Llei de societats anònimes, aprovat pel Reial decret legislatiu 1564.

417. Veure TYTGAT, C.: «Un futur banc regional a França: Caisse Solidaire Nord-Pas de Calais». *La banca ètica. Molt més que diners...*, op. cit., pp. 75-83, on es fa referència a l'experiència que en aquest camp ha dut a terme la Caisse Solidaire Nord-Pas de Calais a França mitjançant el seu Comitè Ètic d'inversions.

als empleats i erosiona greument el patrimoni social d'entitats protectores socials d'interès general de les caixes d'estalvi.

Cal observar al client impositor com un soci cooperatiu al que l'empleat vol escoltar, perquè el vol ajudar realment amb el millor producte que es digui amb la seva necessitat, amb una explicació clara i pedagògica dels productes i els condicionats dels contractes que els materialitzen, i arriscar-se en la creació de nous productes i serveis d'interès general. Les noves necessitats requereixen noves respostes: atur, anys sabàtics voluntaris, medicina alternativa, prejubilacions, treballs autònoms, microempreses, dependència, etc.

Els escàndols financers que afecten a societats gestores de fons de pensions i entitats bancàries en detriment d'estalviadors i inversionistes, posen de relleu la necessitat que les caixes liderin aquesta transformació ètica del negoci bancari.

Per promocionar aquest impuls a la responsabilitat social del sistema financer, les caixes d'estalvi haurien de promocionar la definició d'uns índexs de responsabilitat social de l'activitat financera que sintetitzés el seu balanç social. Aquests índexs haurien de contemplar tots els paràmetres que componen aquest balanç social i donar-los a conèixer a l'opinió pública, per tal de fer arribar a la societat que els indicadors d'una bona gestió empresarial no solament s'expressen en els beneficis comptables de la compta d'explotació.

D'aquesta manera, es podrien defensar públicament de la competència d'entitats financeres que solament tenen en els seus objectius la consecució del major benefici pels seus accionistes, i per tant, subordinant a aquesta finalitat tota la seva política de captació de recursos i d'inversions, de dimensió de la seva xarxa comercial d'accés públic (no solament per Internet), o de manteniment de llocs de treball ocupats.⁴¹⁸

Es tracta de posar de relleu el valor social afegit que representen els serveis financers i les inversions de les caixes d'estalvis. Així, als principis històrics de «seguretat, rendibilitat i liquiditat» que han donat confiança per dipositar els estalvis a una caixa, cal impulsar el de «responsabilitat social». En definitiva, és una prioritat actualitzar els valors històrics que han defensat les caixes d'ençà de la seva creació i fer-los arribar a la opinió pública amb la major força possible, convençuts com Castelló que aquest és el model d'empresa que reclama la societat.⁴¹⁹

3.4.2. Millorar la participació dels treballadors en la gestió empresarial de les caixes i la seva formació en els valors de l'economia social

En l'anàlisi dels òrgans de govern de les caixes (punt 2.2. del capítol III) hem pogut constatar que, a part de la representació laboral habitual de tota empresa per mitjà del comitè d'empresa sorgit de les eleccions sindicals, els treballadors de la caixa tenen una representació directa en els diferents òrgans de govern de les caixes (assemblea general, consell d'administració i comissió de control) equivalent a un percentatge entre el 10% i el 12,5% dels seus membres, que tot i que no esgota el màxim del 15% permès per la normativa vigent (entre el 5% - 15%), constitueix l'expressió de «cogestió» més rellevant de l'ordenament jurídic espanyol relatiu a la participació dels treballadors a l'empresa.⁴²⁰ També hem

418. Aprofundir en la millora del balanç social de les caixes i fer-lo arribar a la opinió pública és la millor manera de competir, sens dubte, amb entitats financeres com INGDirect, que utilitzant noves tecnologies poden gestionar actius i passius amb menys costos de transformació, sense necessitat d'una xarxa comercial oberta a les persones, ni responsabilitzar-se de l'exclusió financera dels ciutadans, o socialitzar els seus excedents en actuacions de protecció social.

419. Veure, CASTELLÓ MUÑOZ, E.: «Los valores intangibles en las entidades financieras». *Papeles de Economía Española*. N° 101. Funcas. Madrid, 2004, pp. 282-288, on defensa la cultura de la responsabilitat social en les empreses i conclou que: «La responsabilidad social es, por tanto, la característica dominante en las cajas de ahorros a lo largo de su evolución, y el compromiso ético, lejos de ser reflejo de una presión social externa, constituye un componente esencial de su naturaleza. Así pues, estas entidades son las que tienen el modelo que pide la sociedad del siglo XXI».

420. Veure GARCÍA ARCE, M^a.C, i PRIETO JUAREZ, J.A.: *Acción Social en la Empresa...*, op. cit., pp. 115-120, on s'aprofundieix en aquesta qüestió en l'apartat «Ejercicio de los derechos de cogestión en las cajas de ahorros».

pogut observar com aquesta representació, en el 50% de les caixes, es materialitza posteriorment en diverses categories laborals.

Atesa la importància d'aquesta representació, no s'entén massa que els estatuts de les caixes no esgotin el percentatge del 15% i no es permeti presentar una única llista de candidats a totes les caixes. Segurament els recels i els vicis encara existents derivats dels antics sistemes de representació per categories laborals dels jurats d'empresa es troben en el rerefons d'aquesta gasiveria i manca de confiança. És hora ja d'esmenar aquesta situació.

Cal, doncs, incrementar aquesta participació i fomentar la corresponsabilització dels treballadors en els objectius de les caixes. Es tracta de superar tant el paternalisme amb que s'enfocaven les relacions laborals en els anys seixanta⁴²¹ com el foment de l'individualisme competitiu dels anys noranta, tot fomentant els valors de l'economia social en les relacions laborals.

El reconeixement de la responsabilitat social de la feina que fan els treballadors de les caixes i els incentius a la col·laboració mútua entre els treballadors d'una unitat transcendeix en un millor servei als clients i en la salut dels mateixos treballadors. És a partir de la cooperació que millorarà la competitivitat dels treballadors.⁴²²

La formació dels treballadors ha de ser una constant en el món de les caixes. Així, la formació en noves tecnologies, la recerca de nous productes i serveis, i el coneixement de les noves i velles necessitats socials, són aspectes complementaris que una bona formació per al personal de les caixes d'estalvis ha de saber integrar.

La millora de la participació i la formació dels treballadors a les caixes, ben segur que serà un esperó per assajar noves formes de treballar que facin adaptar el millor possible els coneixements, les capacitats i les condicions psíquico-físiques de l'empleat, amb el tipus i horari de feina assignat.

Per altra banda, les caixes d'estalvis haurien de constituir-se en un agent empresarial exemplar en el respecte a les normes laborals i en la utilització correcta dels diversos sistemes de contractació, tot lluitant, també, contra la precarietat laboral.

Assolir aquests objectius requereix consolidar uns equips directius imbuïts pels valors del management de les empreses del sector de l'economia social, al que pertanyen les caixes d'estalvis, que són diferents als de les empreses del sector capitalista, en les que, tal com assenyalen Chaves i Sajardo, no són prioritàries ni la participació democràtica dels treballadors a l'empresa, ni l'atenció a les necessitats socials.⁴²³

421. Veure GONZÁLEZ PÁRAMO, J.M.: «Psicología profesional del empleado de Cajas de Ahorro». *Introducción a las Cajas de Ahorro*. CECA. Madrid, 1972, pp. 129-159, i SERRA SAÚN, J.: *Las Cajas de Ahorros y su funcionamiento*. Ediciones Ariel. Barcelona, 1972, pp. 93-111, per aprofundir en els principis en que es basaven les relacions laborals a les caixes en els anys seixanta del segle passat.

422. Veure DIVAR, J.: «Capitalismo avanzado y valores sociales». *Boletín Asociación Internacional de Derecho Cooperativo*. Núm. 32. Universidad de Deusto, Bilbao, 1999, pp. 63-69.

423. Veure CHAVES, R., i SAJARDO, A.: «Economía política de los directivos de las empresas de economía social». *Gobierno, democracia y directivos de las empresas cooperativas*. CHAVES, R. i SCHEDIWI, R. (coords.). Revista de economía pública, social y cooperativa. Núm. 48. CIRIEC-España. València 2004, p. 41, en la que identifiquen dues cultures de management: la que denominen Directius High School i els Directius d'Economia Social. El model de direcció dels High School «se caracteriza por compartir y ser portadores de la cultura managerial (ideología en el sentido de North) de los think tanks de las grandes empresas capitalistas (las Business Schools) no solo en cuanto a objetivos de política de empresa sino en cuanto a instrumentos. Presentan serias carencias formativas (y poco interés en adquirir las) en cuanto a herramientas (contabilidad, dirección participativa, etc.) y a bagaje cultural propio de la Economía Social y sus familias internas (Cooperativas, Mutualidades, Asociaciones). Comparte el sistema de valores del sector institucional capitalista, el cual prima la competitividad interpersonal, la búsqueda de la felicidad en el bienestar material, la sacralización del mercado, la jerarquía y el individualismo egoísta y minusvalora valores como la democracia y es poco receptivo hacia las necesidades y problemas sociales no solventes. Este tipo de directivos tiende pues a rehuir los estilos de dirección participativa y de los mecanismos institucionalizados de democracia y distribución propios de la Economía Social, a los que considera "cargas". Finalmente, tienden a minimizar su implicación y lealtad hacia la empresa de Economía Social y a privilegiar el desarrollo de su carrera profesional en otro tipo de empresas». Per contra, els Directius d'Economia Social: «se caracterizan por compartir y ser portadores de la cultura del sector de la Economía Social (en el sentido de Levesque y Vallaincourt, 1996). Conocen (y comparten) el bagaje cultural de la Economía Social así como sus técnicas operatorias específicas y el proyecto social de la empresa de Econo-

3.4.3. La captació cooperativa de recursos propis

Tot i que la necessitat d'incrementar els recursos propis sempre pot ser una necessitat, tant per millorar la solvència de les caixes d'estalvis, com per finançar els seus programes d'inversió, cal tornar a posar de relleu que, almenys pel que fa al compliment dels ratis de solvència de l'acord de capital de Basilea I, les caixes venen consolidant un rati quatre punts superior al 8%. Un rati que, encara que amb d'altres requeriments complementaris, previstos en el nou acord de capital de Basilea II, que entraran en vigor l'any 2006, no sembla que modificaran l'excelent qualificació de la solvència de les caixes catalanes i espanyoles.⁴²⁴ Per tant, l'urgència d'utilitzar les anomenades quotes participatives com a mitjà de captació de nous recursos pròpis no sembla tal.⁴²⁵

En tot cas, però, en el cas que les caixes es veiessin amb la necessitat d'utilitzar les anomenades quotes participatives, la nostra proposta és que caldria utilitzar-les desde la lògica cooperativa d'empreses d'economia social i evitar que siguin adjudicades a institucions especuladores.

Es tractaria, doncs, d'oferir les quotes participatives exclusivament als impositors, amb limitacions de quantia acumulada i esperit mutual, ja que els impositors tenen, també, com a interès, el manteniment d'uns productes i servei a cost reduït o al millor preu, és a dir, són consumidors tan de productes d'actiu com de passiu. Aquesta «cooperativització» de les quotes participatives és més coherent per les caixes que la seva «accionarització». Recordem que en la segona meitat del segle XIX les caixes també milloraven la retribució de l'estalvi en funció dels seus resultats.

Aquestes limitacions que no permetrien l'adjudicació de les quotes participatives a institucions col·lectives evitaria, com s'ha comentat en el capítol anterior, que fossin utilitzats en la borsa per eventuais inversors institucionals al servei d'alguna estratègia financera especulativa amb objectius ben diferents a la de contribuir a valoritzar en el mercat la solidesa financera de les caixes.

En qualsevol cas, caldria sostreure de les quotes participatives qualsevol dret de participació en els òrgans de govern de les caixes en tant que quotapartíceps. És en qualitat d'impositors que s'hauria de canalitzar la seva representació democràtica en els òrgans de govern.

3.4.4. L'aprofundiment del poder democràtic dels òrgans de govern i les seves pràctiques de bona administració

Cal seguir aprofundint la coherència i harmonia entre la composició dels òrgans de govern de les caixes i els seus objectius, de la mateixa manera que cal continuar esforçant-se per a millorar la seva qualificació.

mia Social en que trabajan. Su sistema de valores y ética es afín al de la Economía Social, antígona al del Manager High School señalado más arriba. Tiende a implicarse en los proyectos socio-económicos de las empresas en que se integran y a desarrollar un sentido de lealtad (en el sentido de Hirschmann). Los directivos de Economía Social tienden en sus acciones a reproducir los elementos de refuerzo de la identidad de Economía Social, como procesos de innovación institucional dirigidos al desarrollo de la participación, mientras los Managers High School consideran una carga atender estas variables socio-organizativas pues su referente único es el criterio de rentabilidad economico-financiera».

424. Veure, PAMPILLÓN, F.: «Cajas de ahorros, seguridad y posición frente a Basilea II». *Papeles de Economía Española*. N° 100. Vol. I. Madrid, 2004, pp. 321-337, on analitza l'impacte dels acords de capital de Basilea I i II a les caixes d'estalvi, i conclou que el nou acord no representarà increments substancials en els requeriments de capital de les caixes i mantindran els actuals bons nivells de solvència.

425. També cal dir que la necessitat d'emetre quotes participatives per incrementar els recursos propis, es pot veure avui mitigada per la possibilitat d'emetre les antigues participacions preferents amb total transparència, ja que en la Llei 19/2003, de 4 de juliol, sobre règim jurídic dels moviments de capitals i de les transaccions econòmiques amb l'exterior i sobre determinades mesures de prevenció del blanqueig de capitals, es va introduir una nova disposició addicional a la Llei 13/1985, que permetrà l'emissió de participacions preferents a les entitats de crèdit espanyoles o residents a un territori de la Unió Europea, i per tant, s'obre, així, un nou període en el que la utilització d'aquest instrument de captació de recursos no requerirà ubicar les societats emissores d'aquestes participacions en paradisos fiscals.

Per això, caldria fer un esforç per aconseguir la major idoneïtat dels representants elegits pels diversos estaments que participen en els òrgans de govern (impositors, entitats fundacionals i associacions, corporacions territorials i empleats), incentivar la seva dedicació i plantejar-se la necessitat d'evitar una excessiva rotació en aquests òrgans, tal i com assenyalava encertadament el professor Cals, a fi d'assegurar la solidesa del seu treball d'alta direcció i control de la gestió de les entitats: «... elecció i nomenament dels consellers que valori de forma primordial en els candidats la capacitat professional, la independència de criteri i la solvència moral».⁴²⁶

La tendència a desequilibrar el control del poder de les caixes, ostentat pels òrgans de govern sorgits de l'assemblea general, en benefici del director, ha estat una constant en l'acció de govern de la coalició de CiU mentre governava a Catalunya. Recordem que en el primer redactat de la Llei de caixes de 1985 es considerava òrgan de govern a la figura del director. També recentment, els medis de comunicació social es van fer ressò de l'esborrany d'un nou reglament per aplicar la Llei de caixes catalana, després de les darreres reformes de desembre de 2002, que pretendia atorgar al director les competències per a proposar les persones que podien formar part de les candidatures pel consell d'administració, que finalment no va prosperar per la mateixa oposició dels actuals directors de caixes.

Cal superar aquestes tendències que van en detriment del control democràtic de les caixes, a fi d'evitar el que tant encertadament diu Saborit en un treball sobre el poder a l'empresa:

«Pot ocórrer que el Consell d'Administració (format per membres que hi destinen una fracció molt reduïda del seu temps) esdevingui ràpidament un simple instrument de l'organització; és a dir, de la Coalició Interna, els membres de la qual hi destinen tot el seu temps i n'obtenen la seva principal font d'ingressos».⁴²⁷

Així mateix, utilitzant els percentatges reservats per a associacions, caldria incorporar en la representació als òrgans de govern, les entitats més actives i representatives del món de l'economia social, i les associacions sindicals dels respectius àmbits territorials de referència, juntament amb representants de les associacions empresarials.⁴²⁸

Els òrgans de govern de les caixes han d'expressar l'interès general dels agents afectats per la seva gestió i, alhora, han de vetllar, molt especialment, per a fomentar el bon govern de les entitats, tot garantint la seva transparència, independència i autonomia.⁴²⁹

3.4.5. L'impuls als organismes associatius nacionals i internacionals de les caixes

Avui més que mai, és indispensable plantejar-se el present i el futur de les empreses en el marc de l'economia oberta i competitiva en la que estem inserits. Per tant, cal entendre

426. CALS GÜELL, J.: «Las Cajas de Ahorro en el sistema financiero español...», *op. cit.*

427. SABORIT V.: «El joc de poder. Algunes consideracions» F.G.A.P. 1995-1996 – ESADE. Barcelona, 1997.

428. Val a dir, pel que fa a aquesta darrera representació d'interlocutors socials (sindicats i empresaris), que segons els estatuts de les caixes, solament hi són representades per prescripció estatutària, les Cambres de Comerç a la Caixa de Sabadell, i les Cambres de Comerç i el Foment del Treball a la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona; els sindicats no estan a cap estatut.

429. Ben segur que la creació per part dels Consells d'Administració d'una comissió d'inversions i una comissió de retribucions, determinada pel Decret 266/2003, de 4 de novembre, comentada en el Capítol II d'aquest treball, jugarà a favor d'aquesta millor transparència i bon govern de les caixes d'estalvi. Aquest Decret, concreta la voluntat del legislador estatal de millorar el bon govern de les empreses, disposada en la Llei 26/2003, de 17 de juliol, que, al seu torn, culminava el treball de l'anomenat Codi Olivencia de 1998 i l'informe Aldama de 2003.

Per aprofundir en diversos aspectes del bon govern de les caixes d'estalvis veure, CRESPI CLADERA, R., i GARCÍA CESTONA, M.A.: «El gobierno de las entidades bancarias: su evolución y el caso de las Cajas de Ahorros». *Papeles de Economía Española*. N° 101. Funcas. Madrid, 2004, pp. 176-193.

També són molt interessants les aportacions de la tesis doctoral de SURROCA AGUILAR, J.: *Gobierno de la empresa y eficiencia en organizaciones orientadas a los interesados: una aplicación a las Cajas de Ahorro y a las cooperativas de Mondragón*. Universitat Autònoma de Barcelona. Departament d'Economia d'Empresa. Bellaterra, 2003, referents a l'aplicació a les caixes d'estalvis de la teoria de govern empresarial orientat pels grups interessats en la seva gestió (*Stakeholders*), diferent del govern de les empreses orientades pels seus accionistes (*Shareholders*).

que el mercat potencial on les caixes ofereixen els seus serveis correspon avui a tots els indrets del nostre planeta.

Per atendre a aquest nou marc global, les caixes, a l'igual que les altres empreses de diferent organització societària, per tal de continuar sent competitives en el seu àmbit d'actuació tradicional, s'han de plantejar aconseguir la dimensió més adequada per a poder disposar de les millors tecnologies i poder oferir els millors serveis als seus clients. Això sol ja requereix una estratègia de captació de recursos que sovint requerirà l'associació amb d'altres entitats.⁴³⁰

Però a més a més, les caixes, tal i com hem comprovat, tenen entre els seus objectius fundacionals, els de fomentar el desenvolupament econòmic i social dels seus àmbits d'actuació, i participar i lluitar contra els estats de necessitat de les seves poblacions. També aquests objectius requereixen de l'associació i la col·laboració amb d'altres institucions i empreses per a dur-los a terme.

Sortosament, les caixes ja disposen d'uns àmbits d'associació on es poden cercar acords de col·laboració per assolir els objectius de les caixes. Així, per a Catalunya, la Federació Catalana de Caixes d'Estalvis, i per Espanya, la Confederació Espanyola de Caixes d'Estalvis. De la mateixa manera, en el camp internacional, les caixes estant agrupades, en la Unió Europea, en l'Agrupació Europea de Caixes d'Estalvis, i a nivell mundial, en l'Institut Mundial de les Caixes d'Estalvis creat a Milà l'any 1925, ambdues entitats actualment amb seu a Brussel·les.

Però com hem vist en el punt 2.3.2 del capítol V anterior, tant a l'Agrupació Europea de Caixes d'Estalvis com a l'Institut Mundial de Caixes, conviuen caixes d'estalvis sense ànim de lucre com les catalanes i espanyoles amb d'altres societats de capital que tenen precisament en l'ànim de lucre a favor dels seus accionistes la seva raó de ser. Aquest és, ben segur, un aspecte de les associacions internacionals de les caixes que s'ha de tenir molt present a l'hora de proposar quin ha de ser el paper de les caixes catalanes i espanyoles en aquests organismes per aconseguir els millors resultats possibles coherents amb les seues objectius d'interès general.

Per això es proposa que per aconseguir optimitzar la col·laboració intercaixes, com s'està fent a nivell espanyol a la CECA amb la creació de tot tipus de societats, serveis i projectes compartits per impulsar el sector,⁴³¹ a nivell internacional es fa necessari trobar espais de reflexió comuns entre les caixes d'estalvis que estant organitzades com empreses d'economia social. És en aquest primer àmbit de reflexió que en poden sorgir propostes de col·laboració que vagin més enllà de les que avui per avui són possibles en el marc de l'Agrupació Europea i de l'Institut Mundial, sense cap detriment per aquests organismes.

En definitiva, es tracta d'aprofitar els valors compartits per les caixes d'estalvis del tipus fundacional, mutual, cooperatiu o associatiu sense ànim de lucre, per poder plantejar-se projectes de col·laboració i expansió que són molt més difícils d'instrumentar conjuntament amb els altres tipus de forma societària de capital amb ànim de lucre; això sí, sense deixar de cercar punts d'encontre amb aquestes entitats en els organismes internacionals per impulsar els serveis comuns possibles, promocionar la banca local i regional pel desenvolupament econòmic i social dels seus territoris i fer avançar posicions comunes davant dels orga-

430. Veure GARCÍA ROA, J.: *Las Cajas de Ahorros españolas: cambios recientes, fusiones y otras estrategias de dimensionamiento*. Editorial Civitas. Madrid, 1994, pp. 464-475 i CARBÓ VALVERDE, S.: «Fusiones y competencia entre Cajas» a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coords.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002, pp. 105-123, per aprofundir en les alternatives de fusió o cooperació entre caixes.

431. Actualment la Confederació Espanyola de Caixes d'Estalvis ofereix als seus associats, a més dels serveis característics de tota associació: informació, assessorament tècnic i coordinació, tot tipus de serveis operatius centralitzats, serveis financers conjunts, serveis tecnològics i participació en empreses per gestionar assegurances, fons d'inversió, fons de pensions, operacions de compra-venda a la Borsa, operacions de leasing, recobraments d'impagats, taxacions immobiliàries, gestió integral d'oficines i immobles i seguretat i transport de fons.

nismes internacionals bancaris que ajudin a la seva reforma ètica en aspectes tant importants per la transparència del sector financer, com per exemple, l'eliminació dels comptes bancaris secrets.

Els organismes associatius internacionals de les caixes d'estalvi han de ser sensibles a les resolucions dels organismes internacionals sobre la lluita contra la fam i la pobresa i assumir aquelles quotes de corresponsabilitat que requereix el suport de les entitats d'estalvi i crèdit. En aquest sentit, cal que responguin positivament a les propostes realitzades en l'encontre de líders mundials per a la lluita contra la fam i la pobresa, celebrat a Nova York el passat 20 de febrer de 2004 en el que, d'entre d'altres, reclamen lluitar per eradicar els paradisos fiscals, abaratir el cost de les transferències dels emigrants, establir una targeta de crèdit vinculada amb donacions dels usuaris per lluitar contra la fam i la pobresa, i incrementar les inversions en fons ètics.⁴³²

En el sí de la Federació Catalana de Caixes, també cal fer un important esforç per trobar els eixos de col·laboració mútua que avui dia es troben a faltar. En els punts anteriors se n'han assenyalat alguns: la creació d'un centre d'anàlisi i propostes d'alternatives i projectes pel desenvolupament econòmic i social regional, la participació conjunta en empreses de serveis socio-sanitaris, creació conjunta d'una entitat especialitzada en microcrèdits, i l'impuls compartit en el camp internacional per a donar conèixer el model de caixes català i espanyol, i ajudar a la promoció econòmica i social de les seves poblacions tot recolzant les experiències autòctones de serveis financers sense ànim de lucre. Segur que a partir d'aquest esforç de col·laboració sorgirien altres projectes d'interès per a totes i cadascuna de les caixes d'estalvis catalanes.

3.4.6. La participació en els organismes nacionals i internacionals de l'economia social

Dèiem en l'apartat anterior que cal optimitzar el paper de les caixes d'estalvis que pertanyen al sector de l'economia social, dins els seus organismes associatius nacionals i internacionals tot cercant espais de reflexió autònoma que els hi permeti avançar com a tercer sector i a la vegada impulsar aquests mateixos organismes internacionals de l'estalvi del que formen part.

Doncs bé, un dels millors espais per impulsar aquests lligams de reflexió i col·laboració mútua es donaria amb la participació de les associacions federals i confederals de les caixes catalanes i espanyoles en els organismes que agrupen les associacions representatives de les diverses expressions empresarials de l'economia social a Catalunya, a Espanya i a la Unió Europea, tant a nivell institucional públic com a nivell empresarial privat.

Pel que fa al nivell institucional, la Federació Catalana de Caixes hauria de participar en l'organisme que substituís el Consell d'Organitzacions Representatives de l'Economia Social de Catalunya.⁴³³ Així mateix, la CECA hauria de participar en el Consejo para el Fomento de la Economía Social.⁴³⁴

A nivell d'Unió Europea, com que després de la reforma de la Comissió, impulsada per Romano Prodi, d'ençà del 2000, ja no existeix el Comitè Consultiu de la Comissió Euro-

432. Aquest encontre celebrat a Nacions Unides amb la presència de 113 Estats, va servir per impulsar el compliment dels Objectius de Desenvolupament de la Declaració del Mileni del 2000 de Nacions Unides, de compromís entre països rics i pobres per eradicar substancialment la fam i la pobresa per a l'any 2015. Aquests compromisos es concreten en diverses fites agrupades en 8 objectius generals: Eradicar la pobresa extrema i la fam. Aconseguir l'educació primària universal. Promoure l'equitat de gènere i l'autonomia de la dona. Reduir la mortalitat infantil. Millorar la salut materna. Combatre el VH/SIDA, el paludisme i altres enfermetats. Garantir la sostenibilitat ambiental. Fomentar una associació mundial per el desenvolupament.

433. Consell establert per Decret 55/1993, de 23 de febrer de creació del Consell d'Organitzacions Representatives de l'Economia Social (CORESC), suprimit pel Decret 312/2004, de 8 de juny, pel qual es suprimeixen diversos òrgans col·legiats de l'Administració de la Generalitat.

434. Disposició addicional segona de la Llei 27/1999, de 16 de juliol, de cooperatives, desenvolupada pel Decret 219/2001, de 2 de març.

pea de les Cooperatives, Mútues, Associacions i Fundacions creat l'any 1998,⁴³⁵ la CECA s'hauria d'integrar a la Conferència Europea Permanent de les Cooperatives Mutualitats, Fundacions i Associacions que informalment és el que el substitueix.⁴³⁶ La nostra proposta es que aquesta integració i/o participació en aquesta Conferència es podria concretar com a «fundacions assimilades», atès el caràcter *sui generis* de la configuració jurídica de les caixes catalanes i espanyoles.

Pel que fa a l'associacionisme empresarial privat, les caixes d'estalvis catalanes també haurien de cercar sistemes de participació en les associacions que agrupen els diversos sectors empresarials de l'economia social. Aquesta participació en els organismes associatius de les empreses d'economia social catalanes seria molt ben acollida per la Taula representativa de l'economia social-tercer sector a Catalunya que, com ja s'ha assenyalat, ja inclou a les caixes d'estalvis com empreses d'economia social, en la «Declaració de l'economia social-tercer sector de Catalunya», signada a l'Auditori del Palau de la Generalitat l'11 de juny de 2003, pels presidents de la Confederació de Cooperatives de Catalunya, de la Coordinadora Catalana de Fundacions, de la Federació de Mutualitats de Catalunya, de la Federació de Societats Anònimes Laborals i de la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social.

També caldria que la CECA participés en la Confederación Empresarial Española de Economía Social de la que en formen part sis confederacions estatals de cooperatives, set grups empresarials d'economia social, tres confederacions autonòmiques de cooperatives i economia social, la Confederación Nacional de Entidades de Previsión Social i la Confederación Empresarial de Sociedades Laborales.

Cal, doncs, reforçar el caràcter de les caixes d'empreses d'economia social participant en els seus organismes institucionals i els seus organismes associatius per enriquir-se mútuament de l'experiència de totes les formes societàries del sector i cercar camps de col·laboració mútua. La coherència de valors que com a tipus d'empresa representa l'economia social, ben segur que ajudarà a combatre la majoria de punts febles que avui es detecten en les caixes d'estalvis i assegurar la seva singularitat d'interès social com a entitats financeres.

Aquesta participació en els organismes nacionals i internacionals de l'economia social en cap cas ha d'anar en detriment de la seva integració en els organismes nacionals i internacionals de les caixes d'estalvis, ans al contrari, i com ja s'ha assenyalat, ha d'esperonar i enriquir el treball d'aquests organismes.

435. Per instrumentar polítiques de foment del sector, el gener de 1990 la Comissió va crear una unitat d'Economia Social integrada en la Direcció General XXIII. Posteriorment, el mes de març de 1998 la Comissió va constituir el Comitè Consultiu de les Cooperatives, Mutualitats, Associacions i Fundacions que estava format per 24 membres, vuit per cadascun dels sectors que el componen, i tenia les funcions de consulta i emissió de dictamins per a la Comissió Europea. Aquest va ser el punt més àlgid del reconeixement del sector de l'economia social per part de les institucions de la Unió Europea. L'any 2000 la Direcció General XXIII va ésser suprimida i de llavors ençà l'atenció a les entitats i empreses d'Economia Social és duta a terme per la Direcció General de Política d'Empreses en la unitat «Cooperatives, artesanat, mútues i noves formes d'empreses» i per la Direcció General d'assumptes socials i ocupació.

Les funcions del Comitè Consultiu van quedar definides en l'art. 2 de la Decisió de la Comissió del 13 de març de 1998, relativa a la creació d'un Comitè Consultiu de les Cooperatives, Mutualitats, Associacions i Fundacions (CMAF):

«El Comitè podrà ser consultat per a totes les qüestions relatives a la promoció i el·laboració de la política comunitària sobre l'Economia Social; tindrà per missió emetre dictamins per a la Comissió respecte de tots els problemes que si relacionin, concretament en:

1. Les actuacions i els programes a favor de les cooperatives, les mutualitats, les associacions i les fundacions dins de la Comunitat.
2. La participació de les cooperatives, mutualitats, associacions i fundacions dins de la Comunitat.
3. El paper executat pel sector de les cooperatives, de les mutualitats, de les associacions i de les fundacions en la creació d'ocupació i el reforçament de la cohesió econòmica i social.
4. Les propostes de mesures legislatives relatives a les cooperatives, mutualitats, associacions i fundacions».

436. El Comitè Consultiu de les Cooperatives, Mutualitats, Associacions i Fundacions va ésser substituït per la Conferència Europea Permanent de les Cooperatives Mutualitats, Fundacions i Associacions (CEP-CMAF), creada informalment a Brussel·les el 17 de novembre del 2000, per les organitzacions empresarials europees de les cooperatives, mútues, associacions i fundacions, amb l'objectiu de convertir-se en una instància de concertació, proposta i representació i reforçar el reconeixement polític i jurídic d'aquestes entitats a nivell europeu.

3.4.7. Les caixes com element impulsor de cohesió social

Les caixes d'estalvis que varen néixer en el segle XIX com institucions sense ànim de lucre per fomentar l'estalvi per atendre els estats de necessitat i combatre la usura, en el nostre país han acompanyat amb èxit a les classes socials amb menys recursos en el seu camí vers un millor benestar social. La intel·ligència i la sensibilitat social que va impulsar la seva constitució han obtingut uns bons resultats. Aquesta intel·ligència i sensibilitat social és avui, més que mai, necessària per aconseguir que la llibertat i la solidaritat vagin plegades en el camp econòmic i social.

La presa de consciència de les limitacions que comporta pel mercat la necessitat de protegir el nostre medi ambient. Les disfuncions que origina una política d'obertura total de mercats sense tenir en compte els efectes socials que es genera una tal aplicació, sobretot en països sense coixins de sistemes de previsió social. La necessitat de vetllar per a protegir el patrimoni que per a la humanitat representen les cultures socials no dominants. La promoció de la responsabilitat social personal i col·lectiva per ajudar a millorar les nostres institucions polítiques, econòmiques i socials nacionals i internacionals. La necessitat de bastir un sistema de benestar social suficient per a tots els ciutadans. Aquestes són algunes de les qüestions a les que la humanitat ha de fer front.⁴³⁷

Aquesta és una tasca que pertoca a tots. Als governs i les institucions polítiques, econòmiques i socials públiques, a les institucions econòmiques i socials privades, i també als individus particulars. Les caixes d'estalvis formen part d'aquest esforç.

Cal, doncs, que també assumeixin la seva quota de responsabilitat social, amb el seu treball i també incorporant-se en el debat ciutadà per aconseguir una economia més justa i solidària, i ecològicament responsable, ja que com diu Kenneth «en economia, a l'igual que a la vida en general, és possible fer les coses bé fent el bé».⁴³⁸ L'impuls d'un centre d'anàlisi i proposta d'alternatives i projectes, a la Federació Catalana de Caixes, podria dotar a les caixes catalanes d'un bon instrument per efectuar estudis per posar de relleu les necessitats que cal atendre i fer propostes per ajudar a solucionar-les.

Rawls posa de relleu com els nostres predecessors ens han deixat lliures de continuar o no les seves realitzacions i el que aquestes signifiquen per comprendre millor els nostres propis objectius.⁴³⁹ Depèn doncs, de tots nosaltres que el patrimoni d'intel·ligència i sensibilitat social que acumulen les caixes d'estalvis catalanes pugui continuar desenvolupant-se.

437. Per aprofundir en aquest tema veure AGUIRRE, M.: *Los días del futuro*. Icaria Editorial. Barcelona, 1995, i JACQUARD, A.: *J'accuse l'économie triomphante*. Calmann-Lévy. 1995.

438. KENNETH GALBRAITH, J.: *Un viaje por la economía de nuestro tiempo*. Editorial Ariel. Barcelona 1994, p. 137.

439. RAWLS, J.: *Théorie de la justice...*, *op. cit.*, p. 567, afirma que «nos prédécesseurs nous ont laissés libres de continuer ou non ce qu'ils ont commencé à réaliser ; leurs réalisations affectent les entreprises que nous choisissons et définissent un arrière plan plus vaste pour comprendre nos objectifs».

CONCLUSIONS

Primera. *Les caixes d'estalvis tenen uns orígens protectors socials.*

Les caixes d'estalvis catalanes, a l'igual que la resta d'espanyoles, apareixen a Catalunya en la primera meitat del segle XIX amb el retorn dels liberals exiliats a França i Anglaterra per les repressions de la monarquia de Ferran VII, influenciats pels resultats d'aquestes institucions en aquells països, com a sistema de protecció social dels treballadors basat en l'estalvi privat i com a mitjà d'integració ideològica a la cultura liberal que responsabilitzava a cadascú de la cobertura dels seus estats de necessitat.

A Catalunya, les caixes d'estalvis es crearan en la seva major part a iniciativa de sectors liberals de la burgesia i amb el suport de sectors reformadors de l'església catòlica. La primera caixa d'estalvis catalana, impulsada d'ençà de 1836 per la Societat Econòmica d'Amics del País, serà la Caixa d'Estalvis de Barcelona, creada el 1844, i associada a un Mont de Pietat l'any 1845.

Aquesta primera institució d'estalvi serà seguida per moltes més, de les quals, després de multitud de processos d'absorció i de fusió, actualment en queden deu: La Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona (1990),⁴⁴⁰ la Caixa d'Estalvis de Sabadell (1859), la Caixa d'Estalvis Laietana (1863), la Caixa d'Estalvis de Manresa (1865), la Caixa d'Estalvis de Terrassa (1877), la Caixa d'Estalvis de Manlleu (1896), la Caixa d'Estalvis del Penedès (1913), la Caixa de Catalunya (1926), la Caixa d'Estalvis de Girona (1940) i la Caixa d'Estalvis de Tarragona (1952).

Segona. *El desenvolupament legislatiu de les caixes d'estalvis i la seva plasmació en cadascun dels seus estatuts, manté els lligams amb el seu caràcter protector social primigeni.*

El 1835 apareix la primera disposició sobre les caixes d'estalvis recomanant la seva creació per a fomentar la previsió social dels individus i reclamant dels sectors benestants el seu ajut per assegurar la liquiditat de l'estalvi popular recaptat, tot reconeixent que, de moment, el crèdit de l'Estat no pot assegurar aquella liquiditat dels dipòsits acumulats. L'experiència de la Caixa de Madrid, que utilitza aquells estalvis invertint-los en el Monte de Piedad de Madrid, determina en una nova disposició de 1838 que la creació de les caixes d'estalvi es faci associant-les a un mont de pietat. Una normativa més completa apareix el 1853, reiterant la necessitat de la creació de caixes d'estalvis per fomentar l'estalvi obrer vinculades amb l'activitat creditora dels monts de pietat i ordenant que els excedents aconseguits es destinin a actuacions benèfiques, bo i qualificant les caixes d'estalvis com a establiments municipals de beneficència. A partir de 1880 es produeix un procés de liberalització que les allibera del seu vincle obligatori amb un mont de pietat i deixa de considerar-les

440. La Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, és el resultat de la fusió realitzada el 1990 entre la Caixa de Barcelona (1844) i la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis (1905).

establiments municipals, tot mantenint el seu caràcter protector social qualificant-les d'entitats benèfiques. Per la seva banda, l'Estatut de les Caixes aprovat el 14 de març de 1933, les defineix com a entitats benèfico-socials exemptes d'ànim de lucre. Aquesta denominació de 1933 no variarà fins l'aprovació de la Constitució espanyola de 1978 i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979, que atorga competències exclusives en caixes d'estalvis a la Generalitat. Exercint aquestes competències, el Parlament de Catalunya aprovarà la llei de caixes d'estalvis catalanes de 1985, on les caixes són qualificades d'entitats sense ànim de lucre que tenen com a objectius millorar el nivell social i econòmic del seu àmbit d'actuació i destinar els excedents generats en la seva activitat a constituir reserves i fer obres socials.

De l'anàlisi de l'evolució dels objectius de protecció social en els estatuts de les caixes, se'n desprèn un fil conductor que, partint d'una paternalista voluntat fundadora de protecció social dels sectors socials d'economia més feble, mitjançant el foment de l'estalvi privat, va evolucionant cap una concepció més ampla d'interès general, que l'encadena amb el procés de construcció de l'Estat de Benestar. Així, les antigues referències dels documents fundacionals a fomentar la previsió, combatre la misèria pública, despertar la idea de la propietat o fomentar l'hàbit de l'economia per difondre la moral, evitar el vici i propagar el crèdit, es van anar complementant amb l'aparició d'altres caixes amb l'objectiu de constituir pensions o capitals per a la vellesa o la voluntat de facilitar fons per evitar la despoblació de les comarques catalanes i contribuir amb la inversió dels seus fons al desenvolupament agrícola, industrial i comercial.

Actualment, en els estatuts de les caixes s'insisteix en el foment del sentit de la previsió i la pràctica de l'estalvi, i la contribució al desenvolupament econòmic i social de la comunitat en l'àmbit d'actuació de la caixa, juntament amb la voluntat de destinar els seus excedents a garantir la solvència de les entitats i fer obres socials. La majoria de caixes mantenen en el seus estatuts el caràcter d'entitat benèfica-social sense ànim de lucre.

Tercera. *Les caixes d'estalvis estan estretament lligades a la creació dels sistemes de previsió social.*

L'enquistament de les vicissituds econòmiques i socials de la classe treballadora a la que anava dirigida la creació de les caixes d'estalvis, aviat va demostrar la insuficiència de l'estalvi privat per atendre els estats de necessitat dels obrers, i la necessitat de facilitar la creació de sistemes de previsió social amb el suport públic, tal i com es va posar de relleu en els treballs de la Comissió de Reformes Socials creada per Reial Decret de 1883.

És en aquest nou marc de reivindicació obrera de sistemes de previsió social públics, en el que les caixes hauran de trobar el seu paper. A Catalunya es pot afirmar que va ser Moragas i Barret, qui va saber relligar la cobertura d'aquestes demandes de previsió social amb les caixes d'estalvis, amb la creació de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, que el 1904 ja ofería un sistema de previsió social basat en les tècniques actuàries d'assegurança, i participava en els treballs de constitució del que seria l'Institut Nacional de Previsió, creat al 1908, del qual en seria organisme gestor per a Catalunya i Balears a partir de 1910 fins a 1940.

L'esforç per a millorar la previsió social a Catalunya per mitjà de les caixes d'estalvis, no sols el va dur a terme directament la Caixa de Pensions, sinó que també va signar acords de col·laboració amb la Caixa de Mataró (1912), la Caixa de Terrassa, la Caixa Rural d'estalvis de Sant Sadurní d'Anoia i la Caixa d'estalvis de Vilanova i la Geltrú (1913) delegant-els-hi les seves funcions gestores de l'INP en les seves demarcacions.

Quarta. *A partir del reconeixement de les caixes com entitats de crèdit, es va consolidar el seu paper com a subministradors de finançament privilegiat per les polítiques econòmiques i socials de les administracions públiques.*

A partir de 1926, per a les caixes s'inicia el procés de reconeixement del seu caràcter d'entitats de crèdit i l'assignació de coeficients d'inversió obligatòria en els actius assenyalats per les autoritats públiques. A partir d'aquest moment, les caixes constituïran per l'Estat una font de finançament privilegiada pel sosteniment de les seves polítiques econòmiques i socials vertebradores del que es vindrà a nomenar posteriorment l'Estat de Benestar. En la legislació de la II República s'implementarà el seu caràcter d'entitats financeres a l'hora que s'incrementaran les funcions de protecció social que desenvolupen les caixes, a les quals el Ministeri de Treball els hi podrà delegar funcions socials com elements auxiliars.

En els anys de la dictadura, la utilització dels coeficients d'inversió obligatoris es van utilitzar a fons, de tal manera que van arribar a afectar més del 80% de les inversions de les caixes. L'arribada de la democràcia amb la liberalització del sistema financer i l'equiparació operatòria entre bancs i caixes va conduir a l'eliminació d'aquests coeficients a final de 1992.

Cinquena. *La conflictivitat competencial entre l'Estat i la Generalitat en matèria de caixes d'estalvis és una història inacabada.*

Les caixes d'estalvi catalanes durant la II República es van veure afectades de diversa manera, atès el nou marc competencial derivat de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i l'aixecament militar que va provocar la guerra civil. Així, d'una banda, amb la dissolució de les Diputacions provincials a favor de la Generalitat de Catalunya, la Caixa d'Estalvis Provincial de la Diputació de Barcelona va passar a denominar-se Caixa d'Estalvis de la Generalitat de Catalunya. Per un altre cantó, les competències que l'Estatut reservava a la Generalitat d'execució de serveis i d'execució de la legislació central en matèria d'assegurances, va determinar que la secció d'assegurances de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, que d'ençà de 1910 actuava com entitat gestora de l'INP a Catalunya, es reconvertis en l'Organisme d'Assegurances Socials de la Generalitat de Catalunya durant tot el període republicà. Finalment, l'esclat de la guerra i la conseqüent dificultat que les autoritats centrals de la República poguessin exercir normalment les seves tasques rectores en matèria de caixes d'estalvis, va donar lloc a que, tot i no tenir-hi competències reconegudes en l'Estatut d'Autonomia, el govern autonòmic incorporés les caixes d'estalvis a la Generalitat i es produís tot un conjunt de normativa catalana per a regular-les, amb l'objectiu d'evitar la fallida del sistema financer català. Amb la nova legalitat franquista es va anular tota aquella legislació catalana i les caixes d'estalvis varen deixar de ser entitats col·laboras de l'INP.

Amb l'aprovació de la Constitució espanyola de 1978 i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979, es traspassen les competències exclusives en caixes d'estalvis a la Generalitat. Aquest traspàs, que permetrà l'aprovació de la llei de caixes d'estalvis catalanes de 1985, generarà, però, molts conflictes competencials, atès que l'Estat manté les competències exclusives sobre les bases d'ordenació del crèdit, la banca i les assegurances, i sobre les bases de coordinació de la planificació general de l'activitat econòmica. La interpretació extensiva que fins ara han fet els successius governs de l'Estat d'aquestes competències, amb la promulgació de la LORCA i d'altres normatives complementàries, han deixat, de fet, la competència exclusiva de la Generalitat en una limitada potestat normativa de desenvolupament i execució d'aquelles normes, ja que s'ha considerat que les bases de l'ordenació del crèdit també comprenen normes organitzatives per a les entitats de crèdit.

Amb tot, cal posar de relleu que les modificacions al concepte de fundació, que ha generat els nous redactats de la Llei de Fundacions estatal (Ley 50/2002) i catalana (Llei 5/2001), atribuint a les fundacions el caràcter d'organitzacions o entitats que tenen afectats uns bens o uns drets de realització a finalitats d'interès general, superant l'antiga definició que conceptuava a les fundacions bàsicament com un capital dotat afectat a uns fins d'interès gene-

ral, ha obert, al nostre entendre, la porta a considerar les caixes estrictament com a fundacions privades.

Aquesta clara conceptualització, ateses les competències exclusives que sobre fundacions té la Generalitat (art. 9.24 EAC), entenem que podria obrir de nou una via de recuperació de competències autonòmiques a l'hora de decidir les normes organitzatives d'aquestes entitats a Catalunya, ja que un dels motius de fons pels quals el Tribunal Constitucional ha vingut impugnant les disposicions de la Generalitat en aquestes matèries, quan no s'ajustaven al prescrit com a normes bàsiques per la LORCA, ha estat, precisament, el de no admetre en totes les seves conseqüències el seu caràcter fundacional, i de retruc l'exercici autonòmic de les competències que en aquest àmbit de fundacions té la Generalitat per aplicar-lo a la regulació de les caixes.

Sisena. *Són moltes les aportacions històriques de signe protector social que sorgeixen del balanç econòmic i social de les caixes.*

Entenent que l'activitat financera i el repartiment d'excedents formen un únic cos indestriable en les caixes d'estalvis, per mitjà del qual cristalitza la seva actuació protectora social, aquestes són, al nostre entendre, les principals aportacions històriques protectores socials del balanç econòmic i social de les caixes d'estalvis catalanes a la configuració de l'Estat de Benestar a Catalunya: a) Impedir l'exclusió dels serveis financers dels sectors socials i àmbits territorials amb menys recursos, b) Creació d'un sistema privat de previsió social quan el públic no existia i complementar-lo quan ha existit, c) Finançador de les polítiques econòmiques i socials de les administracions públiques, d) Afavoridor de la competència en el sector financer, e) Impulsador del desenvolupament econòmic i social català amb les inversions dels recursos captats i f) Aplicació dels seus excedents a actuacions de promoció i protecció social dels ciutadans i ciutadanes tot complementant les actuacions públiques.

Setena. *Agents contra l'exclusió financera.*

L'aparició de les caixes en el segle XIX va permetre fer arribar la utilització dels serveis financers d'estalvi i crèdit als sectors socials amb menys poder adquisitiu, pels quals no estaven pensats ni els productes ni els serveis oferts per la banca privada. Aquesta voluntat fundadora de les caixes d'estalvis de facilitar l'estalvi i el crèdit a les classes socials més modestes s'expressa actualment amb el manteniment d'una xarxa d'oficines prou extensa que permet arribar fins als indrets que d'altres entitats orientades únicament pel benefici privat segurament no arriben.

Segons les darreres dades estadístiques, les oficines de les caixes d'estalvis representen el 66% de les oficines de tot el sistema bancari a Catalunya, de tal manera que sense les oficines de les caixes d'estalvi, 184 municipis de Catalunya, en els que hi viuen 340.812 habitants, quedarien exclosos dels serveis financers, i es sumarien als 416 municipis en els que hi viuen 163.073 habitants que encara no tenen cap oficina de caixa o de banc oberta a la seva població.

Sens dubte, aquesta continua política d'obertura d'oficines de les caixes a Catalunya té uns costos d'explotació que poden anar en detriment del seu rati d'eficiència financera, però de ben segur que van a favor del seu balanç social global.

Vuitena. *Promotores de sistemes de previsió social privats i públics.*

Les caixes no sols han evitat l'exclusió social en l'accés als serveis financers, sinó que mitjançant l'estalvi també han impulsat els sistemes de previsió social en uns moments en els que els sistemes públics encara no existien i complementant-lo quan han estat creats.

En aquest sentit, tal i com ja hem assenyalat, el paper pioner de l'antiga Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis, actualment Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, és absolutament rellevant per posar al dia el caràcter d'entitats per a la protecció social de les

caixes d'estalvis catalanes, primer creant els sistemes d'estalvi previsió privats basats en les tècniques actuàries d'assegurances l'any 1904, i posteriorment com a entitat gestora del sistema públic de previsió social de l'Institut Nacional de Previsió, d'ençà de 1910 fins a 1940.

Actualment totes les caixes d'estalvis ofereixen una ampla gamma de productes per a la previsió social, complementaris del sistema públic de la seguretat social.

Novena. *Finançadores de les polítiques econòmiques i socials públiques.*

Des dels seus orígens, les caixes d'estalvis han significat una font de finançament privilegiat per les emissions de deute públic de les administracions públiques per implementar els seus programes econòmics i socials. Aquesta actuació es va iniciar amb la compra de deute públic i amb els dipòsits a la Caja General de Depósitos y Consignaciones. Posteriorment, a partir de 1926, les autoritats econòmiques públiques van reglamentar uns coeficients d'inversió obligatòria que detallaven el conjunt d'inversions de les administracions públiques i d'entitats privades mercantils a les quals s'havia de destinar una part dels recursos d'estalvi captats per les caixes. Aquesta qualificació d'inversions obligatòries va arribar a representar a l'inici de la dècada els anys setanta del segle XX una quantitat equivalent al 85% dels recursos de les caixes.

Una part majoritària d'aquest esforç inversor de les caixes catalanes es va destinar a finançar actuacions públiques fora de Catalunya ja que les inversions de l'Estat no solien tenir en compte l'origen territorial dels recursos emprats. Tot i que el Real Decret 2291/1977 de 27 d'agost, pel que es regionalitzaven les inversions de les caixes d'estalvis, pretenia corregir aquest desequilibri, la Generalitat reinstaurada el 1979 poc va poder fer per orientar aquests recursos cap a Catalunya, ja que a partir de 1977 es va iniciar la reducció d'aquests coeficients d'inversió obligatòria, de tal manera que, als efectes de comptabilitat per les CCAA, per la Llei 13/1985, van quedar reduïts a un 20% dels recursos captats en els seus àmbits territorials i al 1% pel Real Decret 321/1987, de 17 de febrer, fins a la seva desaparició total l'any 1992.

Desena. *Impulsores de la competitivitat del sector financer.*

L'increment de competència pel sistema financer que va significar l'equiparació operativa entre bancs i caixes, i la reducció dels coeficients d'inversió obligatòria, sens dubte ha constituït un element de competència en el sector financer gens menyspreable, que ha culminat amb una millor gamma d'oferta de productes i serveis financers, tant per part de les caixes com pels bancs.

Així, les caixes s'han convertit en una important nova font de serveis per a les empreses, sobretot de petita i mitjana dimensió, de la mateixa manera que, al seu torn, els bancs han ampliat i millorat substancialment l'oferta de serveis financers de cara a les famílies.

Onzena. *Protagonistes del desenvolupament econòmic i social català.*

A part d'aquestes actuacions de finançament privilegiat per a la política econòmica pública que han dut a terme les caixes, cal posar de relleu que, de manera complementària i amb major o menor mesura, depenent del grau d'aquells coeficients d'inversió obligatòria, les caixes des dels seus inicis van executar una política inversora afavoridora del desenvolupament econòmic i social del seu àmbit d'actuació.

L'activitat històrica de les caixes en el finançament de la construcció d'habitatges socials és un aspecte protector que cal posar de relleu. La tasca que en aquest sentit han realitzat les caixes a partir del primer terç del segle XX amb la construcció del que s'anomenava «cases barates», així ho demostra. Aquest treball financer a favor de l'accés a l'habitatge es va continuar en el període de la dictadura combinant amb encert els crèdits d'inversió lliure i de regulació especial, cobrint una necessitat no atesa per la banca privada, llavors molt orientada cap a inversions més rendibles. Actualment, la Caixa d'Estalvis i Pensions

de Barcelona, a través d'una empresa participada, està reiniciant de nou la inversió directa en habitatge social per a destinar-lo a lloguer a preus moderats. També la Caixa de Catalunya està iniciant activitats amb aquesta mateixa orientació.

Amb l'equiparació operatòria entre bancs i caixes, i la conseqüent desaparició dels coeficients d'inversió obligatòria, les caixes catalanes han continuat afavorint el creixement econòmic i el benestar social dels seus territoris amb una política d'inversions lliures destinades a finançar inversions tant per a les empreses com per a les famílies, que constitueixen una font generadora d'activitat econòmica molt valuosa per a Catalunya. Així mateix, amb les participacions en empreses tant financeres com industrials, sobretot per part de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, s'està consolidant un entramat de participacions molt important pel futur del desenvolupament econòmic i social del país.

Dotzena. *Principal institució filantròpica catalana.*

A totes les realitzacions de les caixes que s'han dut a terme a través de les seves actuacions financeres ordinàries, s'han d'afegir les que s'han impulsat a través del repartiment dels excedents destinats a obres socials. Aquestes actuacions les hem agrupades en una primera etapa que arriba fins a la promulgació de l'Estatut de les caixes de 1933 caracteritzada per la seva finalitat de tipus mutual i benèfic; posteriorment a partir de 1933 i fins la normativa de la Dictadura sobre obres benèfico-socials de 1947, hem destriat una segona etapa caracteritzada pel reconeixement de les caixes com a col·laboradores de l'acció social de l'Estat; posteriorment, a partir de 1947 fins al final de la Dictadura, hem identificat una tercera etapa caracteritzada com substitutiva d'aquesta acció social pública, i finalment, la quarta etapa actual que identifiquem com a col·laboradora de l'Estat de Benestar. Amb la suma d'aquestes quatre etapes podem aplegar un conjunt d'actuacions que en el decurs de la història representen la major aportació privada a la promoció i la protecció social del nostre país.

Així, a les primeres actuacions per a premiar l'estalvi, per cancel·lar crèdits dels monts de pietat i col·laborar amb entitats benèfiques relacionades amb la sanitat i l'atenció als ancians desvalguts, cal afegir les actuacions posteriors, creant escoles i llars d'infants, biblioteques i centres d'ensenyament professional i universitari, hospitals, centres de salut, i les actuacions, ja més recents, de creació de centres culturals, llars i residències per a la tercera edat i per minusvàlids, i suport a programes d'investigació, d'inserció social i de protecció del medi natural.

Aquestes realitzacions van arribar a representar uns recursos econòmics anuals comparables a dos terços del pressupost de 2001 de la Conselleria de Benestar Social de la Generalitat, i en l'exercici de 2003, són equivalents a prop de la meitat de la nova Conselleria de Benestar i Família.

Tretzena. *Les caixes d'estalvis actualment tenen importants punts febles que cal corregir.*

Malgrat aquest balanç econòmic i social tant positiu de les caixes catalanes, d'ençà del procés de desregulació financera, iniciat el 1977 amb l'equiparació operatòria entre bancs i caixes i finalitzat amb la desaparició total, el 1992, dels coeficients d'inversió obligatòria, han aparegut alguns punts febles en la gestió de les caixes i en algunes reformes de la seva constitució legal que poden posar en perill la seva especial voluntat de servei a la societat i el seu caràcter no lucratiu.

Semblaria com si d'ençà de la desregulació financera iniciada el 1977, els bancs han sabut incorporar entre els seus valors corporatius la defensa dels interessos generals de la societat, mitjançant activitats de mecenatge a través de les seves fundacions, mentre que les caixes, que han aconseguit millorar, sens dubte, la competitivitat del sector financer, arrossegant a la banca privada en l'oferta de productes i serveis a les famílies i les petites empreses, per contra, no han estat prou capaces de trobar uns sistemes de comercialització i de gestió basats en la defensa dels seus propis valors històrics de protecció social, i han assu-

mit acriticament els sistemes de màrqueting i de gestió típica de la banca privada que veu al client únicament com a consumidor potencial.

Sintetitzant, al nostre parer dos són els perills principals que poden conduir les caixes d'estalvis cap a una pèrdua de la seva identitat protectora social que finalment les faci desaparèixer: a) la pèrdua de sensibilitat social en la seva gestió i administració, i b) les reformes legislatives que les puguin conduir cap a una gradual conversió en societats privades de capital.

Catorzena. *Les caixes corren el risc de perdre sensibilitat social.*

Com elements que formen part del que anomenem pèrdua de sensibilitat social, cal posar de relleu que de la lectura de les Memòries del Defensor del Client de la Federació catalana de caixes d'estalvis, durant els anys 1999 a 2003, es constata un creixement notable de les queixes, de tal manera que el total de queixes de 2003 representen un increment sobre 1999 del 63%, i se'n desprèn que més d'un terç de les reclamacions dels clients són estimades. Tot i que aquestes reclamacions numèricament són modestes —de 615 l'any 1999 a 1003 l'any 2003—, cal considerar-les amb atenció, ja que és sempre solament una minoria de clients que estan disposats a arribar a reclamar al Defensor del Client.

Altres elements que ens poden donar notícia d'una certa pèrdua de sensibilitat social de les caixes, els trobem en la progressiva dificultat que tenen els seus clients en destriar les diferències que les separen dels bancs mercantils, tant pels preus i comissions amb que les caixes comercialitzen els seus productes d'actiu, de passiu i de serveis financers, com de l'ús inversor que en fan dels recursos recaptats en els diversos aspectes sectorials, territorials o de respecte a condicions ecològiques o socials. Solament en algunes excepcions apareix netament la sensibilitat social de la inversió. Tanmateix, dóna la impressió que en els òrgans de govern de les caixes hi ha la tàcita acceptació que únicament en l'aplicació d'excedents a obres socials s'ha de materialitzar el seu caràcter d'entitats sense ànim de lucre.

En la forma de tractar als clients també es poden localitzar alguns punts febles que indiquen pèrdua de sensibilitat social. Està avançant de forma clara la tendència a tractar el client únicament com un consumidor i no com un membre de l'entitat al qual s'ha d'aconsellar el millor, atesa la seva situació financera i les seves necessitats de servei, tot posant de relleu, de forma transparent, els diversos elements amb transcendència econòmica i els eventuais riscos financers que comporten els productes i serveis oferts. Tampoc es detecta un esforç suficient per atendre sectors de la població històricament atesos per les caixes d'estalvis, com els emigrants i els sense recursos, que no poden accedir als serveis de les caixes perquè no tenen productes o serveis dissenyats atenent la seva especial situació social i econòmica.

Un altre element indicador de pèrdua de sensibilitat social el podem trobar en la percepció que arriba als clients i a la població en general de les actuacions de l'obra social de les caixes, massa centrada en els aspectes culturals i poc sensible a d'altres necessitats de protecció social. Per altra banda, es va incrementant l'opinió que les caixes ja no són les úniques que destinen recursos a obres socials, ja que actualment hi ha bancs que també fan obres socials a través de les seves fundacions. Així mateix, els tipus de notícies que arriben pels medis de comunicació sobre lluites de poder per assolir llocs en els òrgans de govern de les caixes, també constitueix un indicador de pèrdua de sensibilitat social.

Quinzena. *La introducció en la legislació de les caixes d'elements propis de les societats de capital, posen en perill el seu caràcter d'empreses d'economia social.*

L'altre perill que pot conduir les caixes d'estalvis cap a una pèrdua de la seva identitat protectora social que finalment les faci desaparèixer són les reformes legislatives que les condueixin cap a una gradual conversió en societats privades de capital. Aquest perill s'ha posat clarament de relleu en el debat parlamentari de la Ley 44/2002, de Reforma del Sistema Financiero, que introdueix un conjunt de modificacions a les anomenades quotes par-

ticipatives, finalment aprovades com un actiu negociable en borsa, tant per a particulars com per a institucions, amb un rendiment relacionat amb els excedents obtinguts anualment per les caixes, i amb el dret a participar, mitjançant un sindicat de quotapartíceps, amb veu i sense vot, en les assemblees generals de les caixes.

Les contradiccions, entre els interessos de màxim rendiment econòmic de la inversió feta dels quotapartíceps i les finalitats socials de les caixes, segurament no són fàcils de conciliar. Al nostre entendre, aquestes dificultats de conciliació d'interessos introdueixen un element distorsionador en la coherència directiva dels sectors representats en els seus òrgans de govern, i poden posar en perill la pròpia viabilitat de la seva actual configuració d'entitats financeres sense ànim de lucre. Aquestes contradiccions poden orientar la seva transformació cap a societats de capital, ja que tal com es deia per part dels grups opositors a aquesta nova figura en els debats parlamentaris d'aprovació de la reforma, es creen unes expectatives als inversors orientades al reconeixement d'uns drets polítics que pot ser impareable de reconèixer en un futur.

Davant dels bons resultats de les caixes d'estalvis, és previsible que aquests intents de convertir, de fet, les caixes d'estalvis en societats de capital vagin retornant periòdicament. Recordem que ja en el RDL de 9 d'abril de 1926, es va pretendre convertir les caixes en mutualitats o en societats anònimes, i la pressió a la que la banca privada va sotmetre als governs de la dictadura de Primo de Rivera i de la II República per limitar el camp d'actuació de les caixes d'estalvi. Aquesta pressió per aconseguir la conversió de les caixes d'estalvis en societats de capital, continua exercint-se actualment per diversos mitjans. El més alarmant, però, no és que dirigents bancaris insisteixin en queixar-se que les caixes puguin comprar bancs i els bancs no puguin comprar caixes, el més alarmant és que aquests canvis també siguin reclamats en informes d'institucions amb tanta incidència com el FMI o la OCDE, pel que significa de no acceptació que entitats sense ànim de lucre, pertanyents al sector de l'economia social, com les caixes d'estalvi catalanes i espanyoles, puguin ser tant o més competitives que les societats anònimes.

Setzena. *Les experiències europees que han de servir d'exemple a les caixes catalanes.*

L'experiència que en podem treure a Europa de transformar les figures jurídiques de caixes exemptes de lucre mercantil en societats anònimes, per aconseguir majors recursos propis i aconseguir, així, una millor gestió de resposta a les necessitats d'un mercat obert i competitiu, finalment s'ha acabat amb la desaparició d'aquestes entitats absorbides per bancs mercantils, com és el cas del Regne Unit i Itàlia. En canvi, les que es reformen mantenint, però, uns estatus d'empreses no lucratives i d'interès general, han sabut trobar la manera de respondre a aquest nou marc obert i competitiu.

Aquestes transformacions en societats lucratives també afecta als organismes internacionals de les caixes. Així, avui ens trobem tant a l'Institut Mundial de Caixes d'Estalvis com a l'Agrupació Europea de Caixes d'Estalvi, amb unes associacions internacionals que a l'aplegar en el seu si entitats privades de naturalesa especulativa com les societats anònimes, conjuntament amb entitats d'interès social sense ànim de lucre, se'ls hi fa molt complicat de convenir en actuar amb els mateixos objectius que van originar el primigeni Institut Mundial a Milà el 1924, basat en institucions d'estalvi sense ànim de lucre. Així, no és estrany que en la Declaració de Madrid del XX Congrés Mundial de l'Institut Mundial de Caixes d'Estalvi (IMCA), celebrat el 22 i 23 de maig del 2003, no en sorgís cap proposta concreta de compromís per estendre l'acció de les caixes d'estalvis sense ànim de lucre a nivell mundial.

Dissetena. *Les caixes d'estalvis han d'interioritzar que són empreses pertanyents al sector de l'economia social.*

Per evitar aquests perills de pèrdua de sensibilitat social de les caixes en la seva gestió i una progressiva transformació en societats de capital, proposem potenciar el reconeixement

ment de que les caixes formen part del mateix impuls solidari i democràtic que fonamenta les empreses de l'anomenat sector de l'economia social, entenent que formen aquest sector, les empreses i entitats pertanyents al sector privat que tenen unes formes organitzatives participatives i democràtiques, i unes finalitats que responen al conjunt d'interessos format pels seus membres, els seus usuaris, i la col·lectivitat en general, destinataris finals dels resultats de la seva activitat. Aquest sector de l'economia social també rep el nom de tercer sector o de sector no lucratiu.

Les caixes d'estalvis reuneixen totes les característiques per a ser considerades empreses d'economia social: entitats privades, òrgans de govern participatius i democràtics, conjunció dels interessos dels seus membres, usuaris i l'interès general. Tanmateix, així es desprèn del bloc normatiu integrat pel Decret legislatiu 1/1994, de 6 d'abril, pel qual s'aprova la refosa de les lleis 15/1985, d'1 de juliol, 6/1989, de 25 de maig i 13/1993, de 25 de novembre, de caixes d'estalvis de Catalunya, i les modificacions posteriorment incorporades per mitjà de la disposició addicional cinquena de la Llei 4/2000, i per mitjà de l'article 77 de la Llei de mesures fiscals i administratives de 30 de desembre de 2002, que al seu torn, culminen un procés democratitzador dels òrgans de govern de les caixes, iniciat amb el RD 2290/77, de 27 d'agost.

Aquesta legislació, a la vegada que es referma en els objectius protectors socials de les caixes, transforma l'antic sistema d'auto-regeneració dels òrgans de govern, fortament intervingut per les autoritats públiques, basat en els socis fundadors (privats o públics), i en crea uns de nous en base a la representació democràtica dels impositors, les entitats fundadores, les associacions arrelades als seus àmbits d'actuació, els empleats i les corporacions territorials, que en cap cas poden tenir més del 50% de drets de vot en aquests organismes, reforçant, així, el caràcter privat d'aquestes entitats.

Els òrgans de govern de les caixes, doncs, han d'interioritzar que formen part del sector de l'economia social i que és en aquest àmbit de valors en els que han d'aprofundir a l'hora de millorar la gestió de l'empresa, l'obtenció de més recursos propis i de dissenyar aliances i nous productes i serveis. L'interès general de la societat necessita de la pervivència i actualització d'unes entitats de crèdit com les caixes d'estalvis.

Divuitena. *Cal defensar el patrimoni social que representen les caixes d'estalvis perquè avui són tant necessàries com ho van ser en el moment de la seva creació.*

Les caixes d'estalvis acumulen un gran patrimoni social d'interès general que cal conservar. No es tracta solament d'un gran patrimoni econòmic, també es tracta d'un patrimoni de cultura d'administració financera democràtica i participativa a favor de la protecció social de les persones que cal defensar, perquè els objectius que van estar en l'arrel de la creació de les caixes continuen avui sent necessaris.

Tot i que en les modernes declaracions de drets econòmics i socials, es reconeixen el dret dels homes i dones a disposar de sistemes de protecció i promoció social públics, encara estem molt lluny d'aconseguir la seva garantia per a tots els ciutadans i ciutadanes, com o demostren els diversos informes de Nacions Unides, el Banc Mundial o l'Oficina Internacional del Treball, referents a la situació de la protecció social a nivell mundial. També a Catalunya, malgrat que en els darrers vint-i-cinc anys s'ha avançat molt, encara estem lluny dels nivells de protecció social aconseguits pels països de la Unió Europea, tal i com es demostra en la memòria socioeconòmica i laboral de Catalunya de l'any 2002, del Consell Econòmic i Social de Catalunya.

Al nostre país en particular, doncs, i en el món en general, queda molt per fer per aconseguir uns estàndards de cobertura social adequats a les necessitats actuals de les poblacions. Aquesta és, sobretot, una responsabilitat social que correspon resoldre als poders públics, ja que cap sistema complementari de protecció social privat pot substituir el contracte social que representen els sistemes públics de l'Estat de Benestar. Però els sistemes públics de protecció social, no són incompatibles amb la necessitat de disposar d'unes enti-

tats com les caixes d'estalvi que ajudin a les persones a complementar els nivells de l'acció protectora pública que es puguin donar en cada moment.

La necessitat de l'estalvi privat continuarà sent, doncs, una necessitat, tant per a millorar els estàndards de protecció pública que es vagin adquirint, com per donar suport a la necessària llibertat i autonomia personal, ja que hi ha molts aspectes de la percepció que cada individu té sobre les seves necessitats familiars i professionals que serà sempre molt difícil que quedin cobertes totalment per l'acció protectora social pública.

Dinovenà. *Algunes propostes per a corregir els punts febles de les caixes i millorar el seu caràcter protector social.*

Per reactualitzar el paper de les caixes d'estalvis com a entitats sense ànim de lucre idoni per la promoció econòmica i protecció social ciutadana, cal que els òrgans de govern de les caixes assumeixin que la seva funció social s'ha de realitzar tant des de la seva basant de serveis financers com de l'aplicació dels excedents en obres socials, a fi d'aconseguir que en la seva gestió: a) s'incrementi l'oferta de productes i serveis d'estalvi previsió per a la complementació privada dels sistemes públics de protecció social, b) es fomenti l'activitat inversora com a motor de desenvolupament econòmic i social responsable, que tingui en compte el respecte al medi ambient i els drets socials de les persones, c) s'ampliï el paper de les caixes en la lluita contra l'exclusió social, assumint els valors de l'anomenada Banca Ètica, i d) s'aprofundeixi en el seu caràcter d'empreses d'economia social.

Per aprofundir en aquest caràcter d'empreses d'economia social de les caixes d'estalvi, es proposen les següents línies d'actuació: 1) el foment de la responsabilitat social en l'activitat financera i comercial de les caixes, 2) la millora de la participació dels treballadors en la gestió empresarial de les caixes i la seva formació en els valors de l'economia social, 3) la captació cooperativa de recursos, 4) l'aprofundiment del poder democràtic dels òrgans de govern i les seves pràctiques de bona administració, 5) l'impuls als organismes associatius nacionals i internacionals de les caixes, 6) la participació en els organismes nacionals i internacionals de l'economia social, i 7) l'estímul del paper de les caixes com element impulsor de cohesió social.

En tots aquests sentits, s'han fet un seguit de propostes que amb aquest treball es posen a la consideració dels diversos agents interessats en les caixes d'estalvis, en l'apartat 3 del capítol VI. Tant de bo siguin d'utilitat, no solament per raons morals, tal com ja hem dit, sinó per evitar la fallida de la cohesió del sistema social, insostenible amb les desigualtats actuals, i per liderar un canvi de l'activitat bancària en general.

ANNEXOS

Annex I

BIBLIOGRAFIA ESMENTADA I FONTS CONSULTADES

OBRES GENERALS

- AGUIRRE, M.: *Los días del futuro*. Icaria Editorial. Barcelona, 1995.
- ALARCÓN CARACUEL, M.R. i GONZÁLEZ ORTEGA, S.: *Compendio de Seguridad Social*. Editorial Tecnos. Madrid, 1991
- ALARCÓN CARACUEL, M.R.: *La Seguridad Social en España*, Aranzadi Editorial, Pamplona, 1999.
- ALARCÓN CARACUEL, M.R.: *El Derecho de asociación obrera en España (1839-1900)*. Ediciones de la Revista del Trabajo. Madrid, 1975.
- BAREA TEJEIRO, J. i MONZÓN, J.L.: *La economía social en España en el año 2000*. CIRIEC-España. València, 2002
- BIRNBAUM, N.: *Después del progreso. Reformismo social estadounidense y socialismo europeo en el siglo XX*. Tusquets Editores. Barcelona, 2003.
- CABANA, F.: *Caixes i Bancs de Catalunya*. Volums 1 i 2. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1996
- CASTRILLO, X. PAGES, M.T.: *La conflictivitat competencial-Catàleg de controvèrsies*. Volúm I 1981-1985. Institut d'Estudis Autònoms. Barcelona, 1994.
- COMITÉ ECONÓMIC I SOCIAL DE LES COMUNITATS EUROPEES: *Les organisations coopératives, mutualistes et associatives dans la Communauté européenne*. Office des publications officielles des Communautés Européennes. Editions Delta. Bruxelles, 1986.
- FRANCH SAGUER, M.: *Intervención administrativa sobre bancos y cajas de ahorros*. Editorial Cívitas, Barcelona, 1992.
- GARCÍA ARCE, M^a.C. i PRIETO JUÁREZ, J.A.: *Acción Social en la Empresa*. Editorial Trotta, Madrid, 2004.
- GARCÍA DELGADO, J.L.; JIMÉNEZ, J.C.; SAES, J.I.; VIAÑA, E.: *Las cuentas de la Economía Social. El Tercer Sector en España*. Cívitas. Madrid, 2004
- GRAVALOS GASTAMINZA, M^a.A.: *Economía Social*. 1ª edició. Septem Ediciones. Oviedo. 2002
- HUERTAS CLAVERÍA: *Obrers a Catalunya. Manual de història del moviment obrer (1840-1975)*. L'Avenç. Barcelona. 1982.
- IZARD, M.: *El segle XIX. Burgesos i proletaris*. Dopesa. Barcelona.1978.
- JACQUARD, A.: *J'accuse l'économie triomphante*. Calmann-Lévy.1995.
- JEANTET, T.: *La Economía Social Europea, o la tentación de la democracia en todas las cosas*. CIRIEC-España. València, 2000.
- MARTÍN-RETORTILLO BAQUER, S.: *Crédito, Banca y Cajas de Ahorro*. Editorial Tecnos. Madrid, 1975

- MUHAMMAD, Y.: *Vers un monde sans pauvreté*. JC Lattès, 1997.
- MUR PETIT, R.: *Situacions de pobresa i exclusió social a la província de Barcelona*. Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona. Barcelona, 2003.
- OFICINA INTERNACIONAL DEL TREBALL: *Informe sobre el trabajo en el mundo 2000. La seguridad de los ingresos y la protección social en un mundo en plena transformación*. GILLION, C. i REYNAUD, E. (coords.). Publicacions de la Oficina Internacional del Treball. Ginebra, 2000
- OLIVARES, A.: *Contra la fam i la guerra*. Angel Editorial. Barcelona, 2004.
- PALACIO MORENA, J.I.: *La institucionalización de la reforma social en España (1883-1924)- La Comisión y el Instituto de Reformas Sociales*. Ministerio del Trabajo y Seguridad Social. Madrid, 1988
- PÉREZ GINER, F.: *La Economía Social. Sus claves*. CIRIEC-España. Valencia.2003.
- PONS PARERA, E.: *La conflictivitat competencial. Competències executives*. Institut d'Estudis Autònoms. Barcelona, 1995.
- KENNETH GALBRAITH, J.: *Un viaje por la economía de nuestro tiempo*. Editorial Ariel. Barcelona, 1994.
- RAVENTÓS, D.: *El derecho a la existencia*. Ediciones Ariel. Barcelona. 1999.
- RAWLS, J.: *Théorie de la justice*. Éditions du Seuil. Paris, 1997.
- RODRÍGUEZ CABRERO, G.: *El estado del bienestar en España: debates desarrollo y retos*. Editorial Fundamentos. Madrid, 2004.
- RUIZ OLABUENAGA, J.I.: *El sector no lucrativo en España*. Fundación BBVA. Bilbao. 1999.
- RUMEU DE ARMAS, A.: *Historia de la previsión social en España. Cofradías-Gremios-Hermandades-Montepíos*. Ediciones El Albir. Barcelona, 1981.
- SEBASTIÁN, L.: *La solidaridad. «Guardián de mi hermano»*. Editorial Ariel. Barcelona, 1998
- SHILLER ROBERT, J.: *El nuevo orden financiero*. Turner. Madrid, 2004.
- STIGLITZ, J.: *El malestar de la globalització*. Editorial Empúries. Barcelona, 2002.
- TERMES, J.: *Històries de la Catalunya treballadora*. 1ª edició. Editorial Empúries. Barcelona. 2000.

MONOGRAFIES

- ALAMINOS MINGORANCE, C.: *Historia y evolución jurídica de las Cajas de Ahorro en España*. Editorial Comares. Granada, 2003.
- ARANCIBIA, S.: *El dinero de la discordia. Las cajas de ahorros, entre la privatización y el control político*. Ediciones Temas de Hoy. Madrid, 1998.
- BOIX RASPALL, J.M.: *Ahorro social*. Bosch. Barcelona, 1947.
- BOIX RASPALL, J.M.: *Función Económica y Social de las Cajas de Ahorro*. Conferencia pronunciada el 7 d'abril de 1934 en l'acte inaugural d'un cicle de conferències organitzades per la Secció Cultural de l'Associació de Personal de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, Barcelona.
- BONILLA MORENO, J.A.: «Las cajas de ahorros y la comunidad económica europea». *Temas de Cajas de Ahorros. Confederación Española de Cajas de Ahorros*. Madrid, 1988.
- CANALS, J.: *Bancos universales y diversificación empresarial*. Alianza Editorial. Madrid, 1996.
- CASARES MARCOS, A.: *Cajas de Ahorro: Naturaleza jurídica e intervención pública*. Tirant lo Blanch. València. 2003.
- CEBALLOS TERESI, J.G.: *Libro del Ahorro – Las cajas de ahorro benéficas de España*. El Financiero. Madrid, 1929
- DIVERSOS AUTORES: «La experiencia internacional en el cambio de las cajas de ahorros». *Presente y futuro de las cajas de ahorros*. VALERO, F.J. (coord.) Fundació Caixa Galícia, 2003.

- GARCÍA ROA, J.: *Las Cajas de Ahorros españolas: cambios recientes, fusiones y otras estrategias de dimensionamiento*. Editorial Civitas. Madrid, 1994.
- GONZÁLEZ PÁRAMO, J.M.: «Psicología profesional del empleado de Cajas de Ahorro». Introducción a *Las Cajas de Ahorro*. CECA. Madrid, 1972.
- LÓPEZ YEPES, J.; PALACIOS BAÑUELOS, L.; SAGREDO FERNÁNDEZ, F. i TITOS MARTÍNEZ, M.: *La obra social de las cajas de ahorros españolas*. Confederación Española de Cajas de Ahorros. Madrid, 1990.
- LÓPEZ YEPES, J.: *Historia urgente de las Cajas de Ahorros y Montes de Piedad en España*. Publicaciones del Fondo para la Investigación Económica y Social de la CECA. Madrid, 1973.
- MUR PETIT, R.: *Situacions de pobresa i exclusió social a la província de Barcelona*. Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona. Barcelona, 2003.
- NADAL, J.; SUDRIÀ, C.: *Història de la Caixa de Pensions*. Edicions 62. Barcelona, 1981.
- NÚÑEZ LAGOS, F.: *Aspectos jurídicos del control administrativo de entidades de crédito y ahorro privado*. Editorial Revista de Derecho Privado. Jaen, 1977.
- PAMPILLÓN FERNÁNDEZ, F.: *Las Cajas de Ahorros de la C.E. Evolución y perspectivas futuras*. UNED. Madrid, 1994.
- PÉREZ BASTARDAS, A.: *Francesc Moragas i la Caixa de Pensions*. Edicions 62. Barcelona, 1999.
- PETIT FONTSERÉ, J.: *Estructura economica de las Cajas de Ahorro Catalanas*. Ediciones Ariel. Barcelona, 1967.
- RIBAS MASSANA, A.: *Les caixes d'estalvis a Catalunya, estructura i funcions*. Publicacions de la Fundació Jaume Bofill. Barcelona, 1982.
- ROS HOMBRAVELLA, J.: *Las Cajas Generales de Ahorro en la economía española*. Confederación Española de Cajas de Ahorro. 1966.
- SERRA SAÚN, J.: *Las Cajas de Ahorros y su funcionamiento*. Ediciones Ariel. Barcelona, 1972.
- THIOLON, J.P.: *Les caisses d'épargne*. Éditions Berger-Levrault Paris, 1971.
- VOLTES BOU, P.: *Las Cajas de Ahorros Barcelonesas*. Fondo de Cultura de la Caja de Ahorros Provincial de Barcelona. Barcelona, 1965.
- ZORRILLA DE LA GÁNDARA: *Cajas de Ahorro Benéficas – Legislación*. Publicaciones de la Cajas de Ahorros Municipal de Bilbao, Bilbao, 1950.

POLIGRAFIES O CAPÍTOLS DE LLIBRES

- BERNARDIN GAUTHE: «Seguridad social para el sector no estructurado en Benin». *Seguridad Social para la mayoría excluida- Estudio de casos de países en desarrollo*. WOUTER VAN GINNKEN (coord.). Publicacions OIT. Geneve, 2000.
- BICCIATO, F.: «Finançament del Tercer Sector a Itàlia». *La banca ètica. Molt més que diners*. Icaria Editorial. Barcelona, 2001.
- BLOM, P.: «Finançament d'activitats socials a Holanda». *La banca ètica. Molt més que diners*. Icaria Editorial. Barcelona, 2001.
- BOLEDA, I.: «Oikocredit Catalunya». *La banca ètica. Molt més que diners*. Icaria Editorial. Barcelona, 2001.
- Carbo Valverde, S.: «Fusiones y competencia entre Cajas» a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coords.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002
- CLAVERO ARÉVALO, M.: «Algunas precisiones sobre Cajas de Ahorro». *Estudios de derecho público económico. Libro homenaje al Prof. Dr. D. Sebastián Martín Retortillo*. Luis COSCOLLUELA MONTANER (coord.). Civitas Ediciones. Madrid, 2003.
- CLOTAS, P.: «Patrocini i mecenatge com una forma d'acció social: el cas de les caixes. Fundacions d'empresa». *Llibre blanc de l'economia social a Catalunya*. VIDAL, I. (coord.). Publicacions del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2001.

- CHAVES, R. i MONZÓN, J.L.: «Los protagonistas de la Economía Social en España». *Economía Social y empleo en la UE*. CIRIEC-España.València, 2000.
- DE MELO LISBOA, A.: «Tercer sector», a *La otra economía*. David CATTANI, A. (organizador). Editorial Altamira. Buenos Aires, 2004.
- DIAS COELHO, F.: «Las finanzas solidarias», a *La otra economía*. David CATTANI, A. (organizador). Editorial Altamira. Buenos Aires, 2004.
- FAJARDO GARCÍA, G.: «Marco jurídico de la economía social en España». *La economía social en España en el año 2000*. BAREA TEJEIRO, J. i MONZÓN CAMPOS, J.L. (coords.). Ediciones CIRIEC-España, València. 2002.
- FRANCH SAGUER, M.: «Caixes d'estalvi». *Comentaris sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya*. Volum II. Institut d'Estudis Autònoms.Barcelona, 1988.
- GARCÍA VILASECA, J.: «Acció solidària contra l'atur». *La banca ètica. Molt més que diners*. Icaria Editorial. Barcelona, 2001.
- GARCÍA-ANDRADE GÓMEZ, J.: «Aproximación al sistema bancario a través de la doctrina constitucional», a *Estudios de derecho público económico. Libro homenaje al Prof. Dr. D. Sebastián Martín Retortillo*. Luis COSCOLLUELA MONTANER (coord.). Civitas Ediciones. Madrid, 2003.
- GARCÍA, R.: «Fondo Ético FIM». *La banca ètica. Molt més que diners*.Icaria Editorial. Barcelona, 2001.
- GARRIDO TORRES, A.: «Las Cajas de Ahorro en Europa. Retos de futuro», a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coords.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002.
- GUTIÉRREZ JUNQUERA, P.: «El Estado de Bienestar en España.Una visión de conjunto», a *El Estado de Bienestar en el cambio de siglo*. MUÑOZ BUSTILLO, R. (coord.). Alianza Editorial, Madrid, 2000.
- LÓPEZ YEPES, J. i SAGREDO FERNÁNDEZ, F.: «Primera y segunda etapas: Los Montes de Piedad como fundamento benéfico de las Cajas de Ahorros: de la fundación benéfico-moral a la función benéfico-social (1838-1926)». *La obra social de las cajas de ahorros españolas*. CECA. Madrid, 1990.
- LOZANO VIVAS, A.: «Estructura de balance y productividad en las Cajas de Ahorros» a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coords.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002.
- MARTÍN MATEO, Ramon: «La promoción del capital riesgo», a *Estudios de derecho público económico. Libro homenaje al Prof. Dr. D. Sebastián Martín Retortillo*. Luis Coscolluela Montaner (coord.). Civitas Ediciones. Madrid, 2003.
- MARTÍN-RETORTILLO BAQUER, L.: «Drecho de acceso a los servicios de interés económico general», a *Estudios de derecho público económico. Libro homenaje al Prof. Dr. D. Sebastián Martín Retortillo*. Luis COSCOLLUELA MONTANER (coord.). Civitas Ediciones. Madrid, 2003.
- MARTÍNEZ GALLEGO, F.A.: «Disolución gremial y constitución societaria: Los términos del vinculo. Valencia, 1834-1868». *Solidaridad desde abajo*. S. CASTILLO (coord.). Centro de Estudios UGT. Madrid, 1994.
- MARTÍNEZ SERRANO, J.A.: «Cajas de Ahorro: continuidad o transformación» a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coords.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002
- MARTÍN-RETORTILLO BAQUER, L.: «Derecho de acceso a los servicios de interés económico general», a *Estudios de derecho público económico. Libro homenaje al Prof. Dr. D. Sebastián Martín Retortillo*. Luis Coscolluela Montaner (coord.). Civitas Ediciones. Madrid, 2003.
- MAUDOS, J.: «Cajas y Bancos: eficiencia comparada» a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coords.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002.

- MIRÓ, M.: «Serveis financers ètics i solidaris». *La banca ètica. Molt més que diners*. Icaria Editorial. Barcelona, 2001.
- MUÑOZ DE BUSTILLO, R.: «Retos y restricciones del Estado de Bienestar en el cambio de siglo». *El Estado de Bienestar en el cambio de siglo*. MUÑOZ DE BUSTILLO, R. (coord.). Alianza Editorial. Madrid, 2000.
- NOWAK, M.: «Microcrèdits per aturats a França». *La banca ètica. Molt més que diners*. Icaria Editorial. Barcelona, 2001.
- OLIVERES, A.: «La banca ètica. Molt més que diners». Icaria Editorial. Barcelona, 2001.
- PALACIOS BUÑUELOS, L.: «Tercera Etapa: La función Benefico-Social». *La obra social de las cajas de ahorros españolas*. CECA. Madrid, 1990.
- PAMPILLÓN, F.: «La Obra Social: rasgo distintivo de las Cajas», a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coords.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002.
- PIÑAR MAÑAS, J.L.: «El desarrollo sostenible como principio jurídico», a *Estudios de derecho público económico. Libro homenaje al Prof. Dr. D. Sebastián Martín Retortillo*. Luis COSCOLLUELA MONTANER (coord.). Civitas Ediciones. Madrid, 2003.
- POGGE J.: «Un banc comunitari als Estats Units». *La banca ètica. Molt més que diners*. Icaria Editorial. Barcelona, 2001.
- PRIETO ÁLVAERZ, T.: «Cajas de Ahorro: Defensa de su status jurídico y de su autonomía organizativa», a *Las entidades sin fin de lucro: estudios y problemas*. Carlos VATTIER FUENZALIDA (coord.). Servicio de Publicaciones Universidad de Burgos. Burgos, 1999.
- RODRÍGUEZ COARASA, C.: «El Estado Social: alcance, significada y manifestaciones». *El modelo social en la Constitución Española de 1978*. SEMPERE NAVARRO, A.V. (dir.), MARTÍN JIMÉNEZ, R. (coord.). Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Madrid, 2003.
- ROJO TORRECILLA, E. i CAMAS RODA, F.: «Comentario del artículo 129.2 de la Constitución Española de 1978 y su desarrollo (Con especial atención a la participación en la empresa)». *El modelo social en la Constitución Española*. SEMPERE NAVARRO, V. (dir.), MARTÍN JIMÉNEZ, R. (coord.). Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Madrid, 2003.
- SÁEZ FERNÁNDEZ, F.J.: «Las participaciones industriales de las Cajas de Ahorros», a *La singularidad de las Cajas de Ahorro Españolas*. José María SERRANO SANZ i Vicente CONDOR LÓPEZ (coord.). Federación de Usuarios de Cajas. Zaragoza, 2002.
- SORIANO GARCÍA, J.E.: «Cajas de Ahorro», a *Estudios de derecho público bancario*, Sebastián MARTÍN-RETORTILLO (dir.). Editorial Ceura. Madrid, 1987.
- STENIUS, E.: «Un banc sense interessos a Suècia». *La banca ètica. Molt més que diners*. Icaria Editorial. Barcelona, 2001.
- TITOS FERNÁNDEZ, J.: «El papel de la obra social en el contexto económico de las Cajas de Ahorros». *La obra social de las cajas de ahorros españolas*. CECA. Madrid, 1990.
- TYTGAT, C.: «Un futur banc regional a França: Caisse Solidaire Nord-Pas de Calais». *La banca ètica. Molt més que diners*. Icaria Editorial. Barcelona, 2001.
- VIDAL, I.: «Resum i recomanacions per al foment de l'Economia Social a Catalunya». *Llibre blanc de l'economia social a Catalunya*. VIDAL, I. (coord.). Publicacions del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2001.
- WOUTER VAN GINNEKEN: «Superación de la exclusión social». *Seguridad Social para la mayoría excluida- Estudio de casos de países en desarrollo*. WOUTER VAN GINNEKEN (coord.). Publicacions OIT. Geneve, 2000.

ARTICLES DE REVISTES

- ALMENAR, S.: «Ahorro, laboriosidad y prudencia. Economía política de las primeras cajas de ahorros». *Papeles de economía española*. Núm. 97. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2003.

- ARGANDOÑA, A.: «Emprendedores sociales para el siglo XXI». *El País*, suplement Catalunya, 9 d'agost 2004.
- BAREA TEJEIRO, J.: «Constitución y nueva Economía Social». *Revista de Economía Pública Social y Cooperativa*. CIRIEC-España. Nº 47, Valencia, 2003.
- BEDEL CÁMARA, B.: «La vinculación territorial de las cajas de ahorros». *Papeles de Economía Española*. Nº 100. Vol. I. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2004.
- BERGÉS, A.; ONTIVEROS, E., VALERO, F.J.: «Les caixes d'estalvis en els anys 90». *Revista Econòmica de Catalunya*. Col·legi d'Economistes de Catalunya. Nº 40. Barcelona, 2000.
- CALS GÜELL, J.: «Las participaciones empresariales de las cajas de ahorro españolas». *Papeles de economía española*. Núm 74-75. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 1998.
- CALS GÜELL, J.: «Model competitiu i perspectives de futur de les caixes». *Revista Econòmica de Catalunya*. Col·legi d'Economistes de Catalunya. Nº 40. Barcelona, 2000.
- CARBÓ VALVERDE, S.: «Les caixes d'estalvi espanyoles en el context europeu». *Revista Econòmica de Catalunya*. Col·legi d'Economistes de Catalunya. Nº 40. Barcelona, 2000.
- CASTELLÓ MUÑOZ, E.: «Los valores intangibles en las entidades financieras». *Papeles de Economía Española*. Nº 101. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2004.
- CATANIA, J. i CELAYA, A.: «La Economía Social en el diálogo social. Constitución Española y perspectivas». *Revista de Economía Pública Social y Cooperativa*. CIRIEC-España, nº 47. València, 2003.
- CRESPI CLADERA, R., i GARCÍA CESTONA, M.A.: «El gobierno de las entidades bancarias: su evolución y el caso de las Cajas de Ahorros». *Papeles de Economía Española*. Nº 101. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2004.
- CUERVO GARCÍA, A.: «El buen gobierno de sociedades y las cajas de ahorros». *Revista del Colegio de Economistas de Madrid*. Número 98. Madrid, 2003.
- CHAVES, R., i SAJARDO, A.: «Economía política de los directivos de las empresas de economía social». *Gobierno, democracia y directivos de las empresas cooperativas*. CHAVES, R. i SCHEDIWY, R. (coords.). CIRIEC-España. *Revista de economía pública, social y cooperativa*. Núm. 48. València 2004.
- DIVAR, J.: «Capitalismo avanzado y valores sociales». *Boletín Asociación Internacional de Derecho Cooperativo*. Núm. 32. Universidad de Deusto, Bilbao, 1999.
- ECONOMIC SURVEYS: *Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic*. January 2000.
- EL PAÍS: «Editorial» de 18 de novembre del 2002.
- ESTEFANÍA, J.: «Política y economía». *El País*. 17 d'octubre de 1999.
- FORNIÉS CASALS, J.F.: «El ahorro popular durante la Dictadura: Las Cajas de Ahorros y los Montes de Piedad». *Cuadernos Económicos del Instituto de Estudios Comerciales*. Nº 10. Madrid. 1979.
- GARCÍA DELGADO, J.L.: «Identidad compartida, componentes diferenciados». *Revista del Colegio de Economistas de Madrid*. Número 102. Madrid, 2004.
- HERCE, J.A.: «Papeles y el debate sobre las pensiones en España 1979-2004». *Papeles de Economía Española*. Nº 100. Vol. II. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2004.
- KNOX LOVELL, S.A. i MUÑIZ PÉREZ, M.A.: «Eficiencia y productividad en el sector público». *Papeles de Economía*. Nº 95. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2003.
- LABORDA A. «El ahorro, en horas bajas». *El País*. Suplement Negocios de 26 d'octubre del 2003.
- LAVILLE J.L. «Cap una economia social i solidària». *Nexe*. Nº 11. FCTAC. Barcelona. Gener 2003.

- MISSÉ, A.: *El País*. 29 d'abril del 2002.
- MORAGAS BARRET, F.: «Exposición Universal. Economía Social». *Los Seguros*. Nums.: 18, 19, 20, 21, 22 i 23 de 1899, i 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 13 i 14 de 1890.
- MORALES MOYA, A. «La historia de España entre 1833 i 1874» *Papeles de economía española*. Núm 97 Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2003.
- NAVARRO, V.: «L'Estat del Benestar a Catalunya i Espanya». Fundació Rafael Campalans. Número 2 d'abril-maig. Barcelona, 2001.
- PAMPILLÓN, F.: «Los modelos históricos europeos de las Cajas de Ahorro». *Papeles de Economía Española*. Nº 97. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid. 2003.
- PAMPILLÓN, F.: «Cajas de ahorros, seguridad y posición frente a Basilea II». *Papeles de Economía Española*. Nº 100. Vol. I. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2004.
- PEREIRA RODRÍGUEZ, J.J.: «El futuro de los recursos propios de las cajas de ahorros». *Revista del Colegio de Economista de Madrid*. Núm. 98. Madrid, 2003.
- PEREIRA RODRÍGUEZ, J.J.: «Presencia de las Cajas de Ahorros españolas en América Latina». *Papeles de Economía Española*. Nº 100. Vol. I. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2004.
- QUINTÁS SEOANE, J.R.: «La gestación del model de cajas español». *Papeles de Economía Española*. Nº 100. Vol. I. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2004.
- RAYMOND BARA, J.L.: «El ahorro en España». *Papeles de Economía Española*. Nº 100. Vol. I. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2004.
- ROS HOMBRABELLA, J.: «Angles crítics sobre les caixes catalanes». *Revista Econòmica de Catalunya del Col·legi d'Economistes de Catalunya*. Número 40. Barcelona, 2000.
- SOLER, F.: «Las entidades de crédito de la economía social ganan año tras año cuota de mercado a la banca privada». *Noticias de la Economía Pública, Social y Cooperatiuva*. Nº 36. Centro de Información y Documentación Europea de la Economía Pública, Social y Cooperativa (CIDEA). València, 2002.
- SUDRIÀ, C.: «Las cajas de ahorros en los orígenes del retiro obrero». *Papeles de economía española*. Núm. 74-75. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 1998.
- TEDEE DE LORCA, P.: «La formación de la economía liberal en España: el contexto de las primeras cajas de ahorros». *Papeles de economía española*. Núm 97. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2003.
- UDEL, G.F.: «El crédito a las PYME: delimitación de una perspectiva global». *Papeles de Economía Española*. Nº 101. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2004.
- VALLE SÁNCHEZ, V.: «El "dividendo" social de las cajas de ahorros españolas». *Papeles de Economía Española*. Nº 100. Vol. I. Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas. Madrid, 2004.
- VERDUGO, M.: «La Obra Social de las Cajas de Ahorros». *Revista Ahorro*. Anys 1995 i 1996.

ALTRA DOCUMENTACIÓ

- ANUARIOS ESTADÍSTICOS DE LAS CAJAS DE AHORROS. Confederación Española de Cajas de Ahorros.
- ANUARIS ESTADÍSTICS DE CATALUNYA. Institut d'Estadística de Catalunya.
- BARRAS, T. *Enciclopèdia Catalana*. Volúm 12. Editorial Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1973.
- BERRIO, J.: *Enciclopèdia Catalana*. Volúm 9. Editorial Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1973.

- BLANCAFORT, O. i COMELLAS, G.: *Banca Ètica*. Postgrau de Direcció Bancària. Edició 4 - Semipresencial. IDEC. Universitat Pompeu Fabra. Barcelona, 2004.
- CALS GÜELL, J.: *Las cajas de ahorros en el sistema financiero español. Trayectoria histórica i realidad actual*. Càtedra d'Economia Aplicada de la Facultat d'Economia de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2001.
- CONSELL DE TREBALL ECONÒMIC I SOCIAL DE CATALUNYA: Memòria socioeconòmica i laboral de Catalunya de l'any 2002.
- COSTA, M.T.: *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*. Comisión de Economía y Hacienda. Año 2002. Número 504. Sesión 49. 29 de mayo de 2002.
- COSTA, M.T.: *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*. Pleno y Diputación Permanente. Año 2002. Número 171. Sesión 165. 13 de junio de 2002.
- DECLARACIÓ DE MADRID DEL XX CONGRÉS MUNDIAL DE L'INSTITUT MUNDIAL DE CAIXES D'ESTALVI (IMCA), celebrat el 22 i 23 de maig del 2003.
- DECLARACIÓ DE L'ECONOMIA SOCIAL-TERCER SECTOR DE CATALUNYA, signada en l'Auditori del Palau de la Generalitat l'11 de juny del 2003.
- DICTAMEN NÚM. 94 DE 19 DE JUNY DE 1985. Dictàmens emesos pel Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya 1985. Ed. Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1987
- DICTAMEN NÚM. 232 DE 20 DE DESEMBRE DE 2002. Dossiers del Parlament de Catalunya.
- EL COMPROMÍS DE BARCELONA- DECLARACIÓ DE CIUTADANS I CIUTADANES PER UN DESENVOLUPAMENT JUST, HUMÀ I SOSTENIBLE. Declaració de clausura del Fòrum de Barcelona el 26 de setembre del la 2004
- LLUCH, E.: *Enciclopèdia Catalana*. Volúm 1. Editorial Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1973.
- LLUCH MARTÍN, E.; TERRIBAS, S.: *Enciclopèdia Catalana*. Volúm 4. Editorial Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1973.
- MEMORIA DE LA SESIONES DEL CONGRESO INTERNACIONAL DEL AHORRO celebrado en Milán en los días 26 a 31 de octubre de 1924. Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Barcelona.
- MEMÒRIES ANUALS DE LA CONFEDERACIÓN ESPAÑOLA DE CAJAS DE AHORROS.
- MEMÒRIES ANUALS DEL DEFENSOR DEL CLIENT DE LA FEDERACIÓ CATALANA DE CAIXES D'ESTALVIS.
- MEMÒRIES ANUALS DEL DEPARTAMENT D'ECONOMIA I FINANCES DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA.
- MEMÒRIES ANUALS DE LES CAIXES D'ESTALVIS CATALANES.
- SABORIT PASCUAL, V.: *Els jocs de poder. Algunes consideracions*. FGAP-ESADE. Barcelona, 1997.
- SURROCA AGUILAR, J.: *Gobierno de la empresa y eficiencia en organizaciones oientadas a los interesados: una aplicación a las Cajas de Ahorro y a las cooperativas de Mondragón*. Universitat Autònoma de Barcelona. Departament d'Economia d'Empresa. Bellaterra, 2003.

FONTS CONSULTADES

- Biblioteca del Servei d'Estudis de la Caixa de Catalunya.
- Biblioteca del Servei d'Estudis de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona.
- Biblioteca del Parlament de Catalunya.
- Biblioteques de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Departamento de Obra Social de la Confederación Española de Cajas de Ahorro.
- Registre de Caixes d'Estalvis de Catalunya de la Direcció General de Política Financera de la Generalitat de Catalunya.
- Serveis Jurídics de les caixes d'estalvis catalanes.

Annex II

LLEI DE CAIXES D'ESTALVIS DE CATALUNYA

Articulat	Llei actual Decret legislatiu 1/94 de Caixes d'Estalvis de Catalunya	Modificacions incorporades per mitjà de la disposició addicional cinquena de la llei 4/2000	Modificacions incorporades per mitjà de l'article 77 de la Llei de mesures fiscals i administratives de 30 de desembre de 2002
Capítol I: De la naturalesa i les funcions			
Article 1	<p>1. «Aquesta llei s'aplica a les caixes d'estalvi amb domicili central a Catalunya»</p> <p>2. «Als efectes d'aquesta Llei, són caixes d'estalvis, amb mont de pietat o sense, les institucions financeres de caràcter social i de naturalesa fundacional, sense ànim de lucre, no dependents de cap altra empresa, dedicades a la captació, l'administració i la inversió dels estalvis que els són confiats, que presten llurs serveis a la comunitat, sota el Protectorat públic de la Generalitat, exercit per mitjà del Departament d'Economia i Finances»</p> <p>3. «Totes les caixes d'estalvis amb domicili central a Catalunya, tenen la mateixa naturalesa jurídica i els mateixos drets i obligacions, i també idèntica consideració per la Generalitat»</p>		
Article 2	<p>«El Protectorat públic, en el marc de les bases i l'ordenació de l'activitat econòmica general i de la política monetària de l'Estat, ha d'actuar d'acord amb els principis següents:</p> <p>a) Estimular totes les accions legítimes de les caixes d'estalvis encaminades a millorar el nivell social i econòmic en el seu àmbit d'actuació.</p> <p>b) Vigilar que les caixes d'estalvis compleixen llur funció econòmico-social, de tal manera que facin una adequada política d'administració i d'inversió de l'estalvi privat.</p> <p>c) Vetllar per la independència de les caixes d'estalvis i defensar-ne el crèdit, el prestigi i l'estabilitat».</p>		

Article 3	<p>1. «L'objecte propi de les caixes d'estalvis és fomentar l'estalvi fent una captació i una retribució adequada dels estalvis i invertint-los en el finançament d'actius d'interès general mitjançant les operacions econòmiques i financeres permeses per les lleis».</p> <p>2. «Els excedents líquids d'aquestes operacions s'han de dedicar a constituir reserves i a fer obres socials, d'acord amb les bases de la legislació sobre aquesta matèria i seguint les orientacions del Protectorat de la Generalitat».</p>		
Article 4	<p>«Les caixes d'estalvis han de realitzar obra social pròpia i en col·laboració amb altres institucions públiques o privades. El Govern de la Generalitat ha de desenvolupar una tasca orientadora en matèria d'obra social, assenyalant mancances i prioritats, respectant, tanmateix, la llibertat de cada caixa d'estalvis quant a l'elecció de les inversions concretes».</p>		
Capítol II: De la creació, la fusió, la liquidació i el registre			
Article 5	<p>1. «La constitució de noves caixes d'estalvis a Catalunya s'ha de fer mitjançant escriptura pública, la qual ha de contenir:</p> <p>a) Les circumstàncies específiques de les persones físiques o de les entitats fundadores.</p> <p>b) La voluntat de constituir una caixa d'estalvis amb submissió a les disposicions vigents.</p> <p>c) Els estatuts que n'han de regular el funcionament.</p> <p>d) La dotació inicial, amb la descripció dels béns i els drets que la integren, llur títol de pertinença, llurs càrregues i el caràcter de l'aportació».</p> <p>2. «Si la voluntat fundacional hagués estat manifestada en testament, ha d'ésser executada per les persones designades pel fundador, les quals atorgaran l'escriptura pública de fundació complementant aquella voluntat d'acord amb aquesta Llei».</p>		
Article 6	<p>1. «En l'escriptura fundacional s'han de designar les persones que constitueixen el patronat inicial de la fundació, i aquestes, en la mateixa escriptura, han de nomenar un director general».</p> <p>2. «El patronat de la fundació té atribuïdes les funcions pròpies del consell d'administració, i ha d'aprovar els reglaments interns de la caixa d'estalvis».</p> <p>3. «El patronat ha d'iniciar el procés de constitució de la primera assemblea general en un termini no superior a nou mesos de l'inici de l'activitat de la caixa d'estalvis».</p> <p>4. «En el primer consell d'administració, a més dels vocals elegits, hi han de figurar amb veu i vot els membres del patronat fundacional, els quals cessaran als dos anys de la constitució de la primera assemblea general, sens perjudici que puguin ésser elegits com a vocals».</p> <p>5. «El director general ha d'ésser ratificat pel primer consell d'administració que es constitueixi».</p>		

Article 7	<p>1.«Correspon al Conseller d'Economia i Finances d'aprovar la fundació i els estatuts de la caixa d'estalvis i d'admetre-la en el Registre. Des de la inscripció, la caixa d'estalvis gaudeix de personalitat jurídica i pot iniciar les seves activitats.</p> <p>2. «La inscripció és obligatòria i només es pot enegar per incompliment dels requisits establerts en aquesta Llei o en els reglaments que la desenvolupen per notòria inadequació o insuficiència de la dotació fundacional per a l'objecte i les finalitats de la institució».</p> <p>3. «Les regles especials d'intervenció i de control del Protectorat sobre les caixes d'estalvis de nova creació durant el període transitori, el qual no pot excedir els dos anys, s'han d'establir per reglament. Una vegada passat el període transitori i després de la inspecció corresponent, la inscripció en el Registre esdevindrà definitiva».</p> <p>4. «Si el Conseller d'Economia i Finances denega la inscripció, en aplicació del que prescriu aquest article, o aquesta no es converteix en definitiva, s'ha d'aplicar, pel que fa a la destinació del patrimoni, el que estableix la norma fundacional o, si hi manca, el que hi hagi establert per al cas de dissolució i liquidació de caixes d'estalvis».</p>		
Article 8	«Les inscripcions concedides no són transmissibles per cap títol ni per cap causa jurídica».		
Article 9	<p>1. «Per a les entitats domiciliades a Catalunya, les denominacions “caixa d'estalvis” i “mont de pietat” són privatives de les institucions inscrites en el Registre de Caixes d'Estalvis de Catalunya».</p> <p>2. «Cap entitat ni empresa no inscrita no pot emprar en la denominació, les marques, els rètols, el modelatge o els anuncis expressions que indueixin a error pel que fa a llur naturalesa».</p>		
Article 10	<p>1. «Les absorcions i les fusions de caixes d'estalvis amb domicili a Catalunya han d'ésser autoritzades pel Govern de la Generalitat. En aquests casos, s'han d'observar les condicions següents:</p> <p>a) Que l'entitat absorbida o les que desitgen fusionar-se no estan en liquidació.</p> <p>b) Que no en resulta perjudici per a les garanties dels impositors o dels creditors de les caixes d'estalvis que es pretenen integrar».</p> <p>2. «L'autorització ha d'ésser publicada en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya i en els diaris de més circulació de la població on tenen el domicili central».</p> <p>3. «Les modificacions dels estatuts han d'ésser aprovades pel Conseller d'Economia i Finances, llevat del canvi de domicili central, el qual ha d'ésser autoritzat pel Govern de la Generalitat».</p>		
Article 11	<p>1. «La dissolució i la liquidació voluntàries de caixes d'estalvis han d'ésser autoritzades pel Govern de la Generalitat.</p> <p>2. «El procés de liquidació ha d'ésser controlat sempre per un representant de la Generalitat nomenat pel Govern de la Generalitat a proposta del Conseller d'Economia i Finances, el qual ha d'actuar sota la dependència directa del Govern de la Generalitat».</p>		

	<p>3. «L'adjudicació dels béns resultants de la liquidació s'ha d'ajustar a allò que disposa la Llei de Fundacions Privades de Catalunya».</p> <p>4. «Aquestes disposicions s'entenen sens perjudici de les normes estatals que regulen el fons de garantia de dipòsits. En qualsevol cas, les institucions o els organismes competents establiran sistemes de col·laboració en l'exercici de les competències respectives».</p>		
Article 12	<p>1. «Es crea el Registre de Caixes d'Estalvis de Catalunya. S'hi han de fer constar, en la forma determinada pel Departament d'Economia i Finances:</p> <p>a) La denominació de la institució.</p> <p>b) El domicili central.</p> <p>c) La relació de les agències.</p> <p>d) La data de l'escriptura de fundació.</p> <p>e) Les corporacions, les entitats o les persones fundadores.</p> <p>f) Els estatuts i els reglaments.</p> <p>g) L'ordre d'admissió en el Registre».</p> <p>2. «Pel que fa a les caixes d'estalvis constituïdes abans de la publicació d'aquesta Llei, el Registre ha de recollir només les lletres a), b) i f) del punt 1 i, si són conegudes, la corporació, l'entitat o les persones fundadores».</p> <p>3. «Hi han de constar igualment els acords del Govern de la Generalitat i del Departament d'Economia i Finances referents a la modificació d'estatuts, a les absorcions o les fusions, a la dissolució i a la liquidació».</p> <p>4. «Les dades del Registre són públiques. Qualsevol persona interessada pot obtenir gratuïtament certificació de les dades que hi consten».</p>		
Article 13	«Tots els acords del Govern de la Generalitat i del Departament d'Economia i Finances a què es refereix aquest capítol han d'ésser publicats en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya i s'han de comunicar al Registro Especial de Estatutos-Instituciones Financieras».		
Capítol III: Dels òrgans de govern			
Article 14	<p>1. «L'administració, la gestió, la representació i el control de les caixes d'estalvis correspon als òrgans de govern següents, les competències dels quals són establertes per aquesta Llei:</p> <p>a) L'assemblea general.</p> <p>b) El consell d'administració.</p> <p>c) La comissió de control».</p> <p>2. «Els membres integrants d'aquests òrgans han d'exercir llurs funcions en benefici exclusiu dels interessos de la caixa d'estalvis».</p>		
Article 15	«Els càrrecs de membre de l'assemblea general, de vocal del consell d'administració i de vocal de la comissió de control tenen caràcter honorífic i gratuït i no poden originar percepcions altres que les dietes per assistència i desplaçament autoritzats amb caire general pel Protectorat».		

<p>Article 16</p>	<p>1. «L'assemblea general és l'òrgan suprem de govern i de decisió de les caixes d'estalvis. Els seus membres tenen la denominació de consellers generals, vetllen per la integritat del patrimoni, per la salvaguarda dels interessos dels dipositants i per la consecució dels fins d'utilitat pública de l'entitat i fixen les normes directrius de l'actuació d'aquesta».</p> <p>2. «L'assemblea general és constituïda per un mínim de seixanta i un màxim de cent seixanta consellers generals, els quals representen els sectors següents:</p> <p>a) Els impositors.</p> <p>b) Les persones, les entitats o les corporacions fundadores.</p> <p>c) Les corporacions locals i les entitats territorials creades per la Generalitat.</p> <p>d) Els empleats de la caixa d'estalvis.</p> <p>e) Les fundacions, les associacions o les corporacions de caràcter cultural, científic, benèfic, cívic, econòmic o professional de reconegut arrelament en l'àmbit territorial d'actuació de la caixa d'estalvis.»</p> <p>3. «La responsabilitat de vetllar pel compliment del que prescriu aquesta Llei, en els diferents processos d'elecció dels consellers generals, correspon al Departament d'Economia i Finances i a la comissió de control sortint».</p>		
<p>Article 17</p>	<p>«La representació d'aquests sectors es distribueix en la manera que determinen els estatuts, dins els percentatges següents:</p> <p>a) Entre el quinze per cent i el vint-i-cinc per cent del total dels consellers generals són elegits en representació dels ajuntaments o de les corporacions locals i les entitats territorials creades per la Generalitat dels àmbits territorials d'actuació de cada caixa d'estalvis. Cada corporació pot designar, com a màxim, el vint per cent dels consellers generals en representació de les corporacions locals.</p> <p>b) Entre el vint-i-cinc per cent i el trenta-cinc per cent són elegits en representació de les entitats o les persones fundadores i de les entitats de caràcter cultural, científic, benèfic, cívic, econòmic o professional de reconegut arrelament en l'àmbit territorial d'actuació de la caixa d'estalvis.</p> <p>Els estatuts poden atribuir als fundadors la designació de la meitat dels membres que integren aquest sector. Tanmateix si els fundadors són només persones físiques no es poden reservar el dret de designar més del deu per cent dels membres de l'assemblea general. Com a excepció a aquesta regla, els estatuts de les caixes d'estalvis de fundació pública han d'establir que els representants de l'entitat fundadora i els corresponents a la lletra a) han de representar la meitat més un del total de representants de l'assemblea. Els acords del ple de les corporacions locals fundadores que designin els consellers generals que els correspongui s'hauran de prendre amb el vot favorable de la majoria absoluta dels membres de dret de la corporació.</p> <p>c) Entre el trenta per cent i el quaranta per cent són elegits en representació dels impositors de la caixa d'estalvis.</p> <p>d) Entre el cinc per cent i el quinze per cent són elegits en representació directa del personal fix de la plantilla de la caixa d'estalvis».</p>		<p>Queda suprimit el tercer paràgraf de de la lletra b) de l'article, que diu: «Com excepció a aquesta regla, els estatuts de les caixes d'estalvis de fundació pública han d'establir que els representants de l'entitat fundadora i els corresponents a la lletra a) han de representar la meitat més un del total de representants de l'Assemblea».</p> <p>S'afegeix un segon paràgraf a l'article, amb el text següent: «La representació de les administracions públiques i de les entitats i les corporacions en dret públic en els òrgans de govern de les caixes d'estalvis, fins i tot quan tenen la condició d'entitat fundadora, no ha de superar en conjunt el 50% dels drets de vot en cadascun dels dits òrgans».</p>

Article 18	«Els consellers generals representants del personal, tenen les mateixes garanties sindicals que les que estableix l'Estatut dels Treballadors per als membres del comitè d'empresa».		
Article 19	«Els consellers generals han de complir els requisits següents: a) Ésser persona física major d'edat i tenir el domicili en la zona d'activitat de la caixa d'estalvis. b) Tenir, els representants dels impositors la condició de dipositant amb dos anys d'antiguitat i amb un saldo mitjà en comptes en l'exercici precedent a llur elecció no inferior a la xifra que es determinarà per reglament. Si l'elecció es fa mitjançant compromissaris, aquests han de complir els requisits assenyalats per als consellers generals. c) No ésser afectat per les incompatibilitats regulades per l'article 20».		
Article 20	1. «No poden exercir el càrrec de conseller general ni actuar com a compromissaris: a) Els fallits i els concursants no rehabilitats i els condemnats a penes que porten annexa la inhabilitació per a l'exercici de càrrecs públics. b) Els qui abans de llur designació o durant l'exercici del càrrec de conseller incorren en incompliment de llurs obligacions amb la caixa d'estalvis amb motiu de préstecs o crèdits o per impagament a aquesta de deutes de qualsevol mena. c) Els administradors i els membres d'òrgans de govern de més de tres societats mercantils o cooperatives, els presidents, els consellers generals, els consellers, els administradors, els directors, els gerents, els assessors i els empleats d'altres establiments o institucions de crèdit de qualsevol classe, condició o categoria o d'empreses dependents d'aquests o de la mateixa caixa d'estalvis, i de corporacions o entitats que promocionen, sostenen o garanteixen institucions o establiments de crèdit. d) Els funcionaris al servei de l'Administració amb funcions que es relacionen directament amb les activitats pròpies de les caixes d'estalvis. e) Els càrrecs públics de designació política de les Administracions públiques i el president de l'entitat o de la corporació fundadora de la caixa d'estalvis». 2. «Els consellers generals no poden estar lligats a la caixa d'estalvis o a societats en les quals aquella participa amb més d'un vint-i-cinc per cent del capital per contractes d'obres, serveis, subministraments o treballs retribuïts, pel període en què tenen aquesta condició i dins els dos anys següents, comptats a partir del cessament com a conseller, llevat de la relació laboral, quan aquesta condició la tenen per representació directa del personal de la caixa d'estalvis».		S'afegeix una lletra f) a l'apartat 1 de l'article, amb el següent text: «f) Els que hagin exercit durant més de vint anys, en la mateixa caixa o en una altra, els càrrecs de membre del consell d'administració o de director o directora general. a aquests efectes, s'ha d'acumular el temps en ambdós càrrecs encara que s'hagin exercit continuadament».
Article 21	1. «Els consellers generals són elegits per a un període de quatre anys». 2. «Els estatuts en poden preveure la reelecció, si continuen complint els requisits establerts per al nomenament». 3. «La renovació dels consellers generals ha d'ésser feta per meitats, respectant la proporcionalitat de les representacions que componen l'assemblea».		

	4. «El procediment i les condicions per a la provisió de vacants de consellers generals s'han de determinar en les normes que despleguen aquesta Llei».		
Article 22	<p>1. «Els consellers generals han de cessar en l'exercici de llurs càrrecs en els supòsits següents:</p> <p>a) Per compliment del termini per al qual foren designats.</p> <p>b) Per renúncia.</p> <p>c) Per defunció o per incapacitat legal.</p> <p>d) Per pèrdua de qualsevol dels requisits que condicionen llur elegibilitat.</p> <p>e) Per incórrer en alguna de les incompatibilitats regulades en aquesta Llei.</p> <p>f) Per acord de separació adoptat amb causa justa i per majoria absoluta de l'assemblea general».</p> <p>2. «El cessament de consellers generals no ha d'afectar la distribució de llocs en el consell d'administració».</p>		
Article 23	<p>«Sens perjudici de les facultats generals del Protectorat, corresponen especialment a l'assemblea general les funcions següents:</p> <p>a) Nomenar i revocar els vocals del consell d'administració.</p> <p>b) Nomenar i revocar els membres de la comissió de control.</p> <p>c) Apreciar les causes de separació i de revocació dels membres dels òrgans de govern abans del compliment de llur mandat.</p> <p>d) Aprovar i modificar els estatuts i els reglaments.</p> <p>e) Acordar la liquidació i la dissolució de la caixa d'estalvis o autoritzar-ne la fusió amb d'altres.</p> <p>f) Definir les línies generals del pla d'actuació anual de la caixa d'estalvis, a les quals s'han de sotmetre els altres òrgans de govern.</p> <p>g) Aprovar la gestió del consell d'administració, la memòria, el balanç anual i el compte de resultats, i aplicar aquests resultats als fins propis de les caixes d'estalvis.</p> <p>h) Aprovar la gestió de l'obra social i aprovar els seus pressupostos anuals i llur liquidació.</p> <p>i) Tractar de qualsevol altres assumptes que sotmetin a la seva consideració els òrgans facultats a aquest efecte».</p>		
Article 24	<p>1. «L'assemblea general ha d'ésser convocada pel consell d'administració amb una antelació mínima de quinze dies, en la forma que estableixen els estatuts de cada institució. La convocatòria ha d'ésser comunicada als consellers generals, ha d'expressar el dia, el lloc de reunió i l'ordre del dia, i també el dia i l'hora de reunió en segona convocatòria, i s'ha de publicar, com a mínim, deu dies abans de la sessió, en un diari d'àmplia circulació en la zona d'actuació de la caixa d'estalvis. S'ha de publicar també en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya i en el Boletín Oficial del Estado si la caixa d'estalvis té sucursals fora de Catalunya. L'assemblea general necessita, per a constituir-se vàlidament, l'assistència de la majoria dels seus membres, en primera convocatòria; en segona convocatòria, és vàlida la constitució sigui quin sigui el nombre dels presents.</p>		

	<p>Per al debat i l'adopció d'acords sobre les matèries a què fan referència les lletres c), d) i e) de l'article 23, cal l'assistència, en primera convocatòria, de les dues terceres parts, i en segona convocatòria, de la majoria dels membres de l'assemblea».</p> <p>2. «Les sessions de l'assemblea general poden ésser ordinàries o extraordinàries».</p> <p>3. «Cada conseller general té dret a un vot, que no pot delegar. Els acords es prenen per majoria simple, si els estatuts no ho fixen altrament».</p>		
Article 25	«L'assemblea general és presidida pel president de la caixa d'estalvis o, si s'escau, per un dels vice-presidents, per ordre, i, si hi manca, pel vocal de més edat del consell d'administració. Actua com a secretari qui ho és del consell d'administració».		
Article 26	<p>1. «Obligatòriament, s'ha de tenir una reunió anual ordinària. L'assemblea ha d'ésser convocada i tinguda dins el primer semestre natural de cada exercici, amb la finalitat de sotmetre a aprovació la memòria, el balanç i el compte de resultats, i també el projecte d'aplicació dels excedents, el projecte de dotació de l'obra social i la renovació de càrrecs del consell d'administració i de la comissió de control, si s'escau».</p> <p>2. «Dins els quinze dies anteriors a la tinguda de l'assemblea els consellers generals poden examinar en el domicili de l'entitat la documentació justificativa de la memòria, el balanç i el compte de resultats, la rendició de comptes i el pressupost de l'obra social, l'informe de la comissió de control i l'informe de les auditories fetes».</p> <p>3. «Les altres condicions de convocatòria i de funcionament de les assemblees generals s'han de determinar en les normes que desenvolupen aquesta Llei».</p>		
Article 27	<p>1. «A més de l'assemblea ordinària establerta per l'article 26, el consell d'administració pot convocar assemblea general extraordinària sempre que ho consideri convenient per als interessos socials. Ho ha de fer també a petició d'un terç dels membres de l'assemblea, d'un terç dels membres del consell d'administració o per acord de la comissió de control. La petició ha d'expressar l'ordre del dia a què s'ha de limitar el contingut de l'assemblea».</p> <p>2. «La convocatòria s'ha de fer dins quinze dies comptadors des de la presentació de la petició».</p>		S'afegeix un apartat 3 a l'article, amb el text següent: «3. La renovació dels òrgans de govern es produeix dins el primer semestre natural de l'exercici que correspongui en l'assemblea general extraordinària o en l'assemblea extraordinària tinguda a continuació de l'anterior
Article 28	<p>1. «El consell d'administració, com a òrgan delegat de l'assemblea general, té encomanats el govern, la gestió, l'administració i la representació de la caixa d'estalvis, amb plenitud de facultats i sense més limitacions que les reservades expressament a l'assemblea de l'entitat per aquesta Llei o pels estatuts respectius».</p> <p>2. «El nombre de vocals del consell és el que fixen els estatuts, i no pot ésser inferior a deu ni superior a vint-i-un».</p>		

	<p>3. «La presència en aquest dels grups representats a l'assemblea ha d'ésser proporcional a la d'aquells, salvant les fraccions que resulten de llur reducció numèrica. L'atribució d'aquesta representació en el consell és fixada pels estatuts de cada caixa d'estalvis, i no en pot restar exclòs cap sector integrant de l'assemblea».</p> <p>4. «Els vocals del consell d'administració són nomenats per l'assemblea general entre els membres de cada sector de representació a proposta de la majoria del sector respectiu, del consell d'administració o d'un vint-i-cinc per cent dels membres de l'assemblea. Com a excepció a aquesta regla podran nomenar-se fins a quatre vocals del consell d'administració, dos en representació de les corporacions locals i dos en representació dels impositors, entre persones que no siguin membres de l'assemblea, però que reuneixin els adequats requisits de professionalitat, i sense que això suposi anul·lar la presència en el consell d'administració de representants dels grups esmentats que ostentin la condició de membres de l'assemblea».</p>		
Article 29	<p>1. «Els vocals del consell d'administració són afectats, com a mínim, per incompatibilitats idèntiques a les establertes per als consellers generals».</p> <p>2. «L'entitat fundadora, les corporacions locals o les altres entitats representades a l'assemblea no poden tenir els mateixos representants en el consell d'administració de més d'una caixa d'estalvis. Aquesta incompatibilitat afecta només les persones designades com a consellers generals en representació de la corporació o de l'entitat respectives».</p>		
Article 30	<p>1. «La concessió de crèdits, avals i garanties de la caixa d'estalvis als vocals del consell d'administració, als membres de la comissió de control, al director general, o a llurs cònjuges, ascendents, descendents i col·laterals fins a segon grau, i també a les societats en les quals aquestes persones tenen una participació que, aïlladament o conjuntament, és majoritària, en les quals exerceixen els càrrecs de president, conseller, administrador, gerent, director general o assimilat ha d'ésser autoritzada pel consell d'administració de la caixa d'estalvis i s'ha de comunicar al Departament d'Economia i Finances, el qual l'ha d'autoritzar expressament».</p> <p>2. «Calen també aquestes autoritzacions perquè les persones a què fa referència el punt 1 puguin alienar a la caixa d'estalvis béns o valors propis o emesos per la mateixa entitat».</p> <p>3. «Perden la condició de consellers els qui deixen de pagar cap deute que tinguin amb la caixa d'estalvis».</p> <p>4. «La concessió de crèdits als representants del personal es regeix per allò que disposen els convenis col·lectius».</p>		
Article 31	<p>1. «El mandat dels vocals del consell d'administració no pot excedir els quatre anys. Els estatuts poden establir la possibilitat de reelecció, si es compleixen les mateixes condicions, requisits i tràmits que per al nomenament».</p>		

	<p>2. «La renovació dels vocals del consell d'administració es fa parcialment per meitats respectant sempre la proporcionalitat de les representacions que componen aquest consell».</p> <p>3. «El procediment i les condicions per a la reelecció i la provisió de vacants en el consell d'administració s'ha de determinar en les normes que desenvolupen aquesta Llei. No es poden fer nomenaments provisionals».</p>		
Article 32	<p>1. «Els vocals del consell d'administració cessen en l'exercici del càrrec en els mateixos supòsits que relaciona l'article 22 per als consellers generals».</p> <p>2. «Els vocals del consell d'administració nomenats entre el sector d'empleats de la caixa d'estalvis gaudeixen de les mateixes garanties i privilegis que les lleis atribueixen als membres del comitè d'empresa».</p>		
Article 33	<p>1. «El consell d'administració nomena entre els seus membres el president, el qual alhora ho és de l'entitat, i un o més vice-presidents, que el substitueixen per ordre. Nomena també un secretari el qual pot ésser membre del consell. En el cas de les caixes d'estalvis fundades per una entitat pública, els estatuts poden atribuir-ne la presidència a un vocal del consell designat per aquesta entitat».</p> <p>2. «Si manca acord sobre el nomenament del president, o en absència d'aquest, convoca i presideix les reunions i n'exerceix les funcions un dels vice-presidents, per ordre, o, en absència d'aquests, el vocal de més edat».</p> <p>3. «El consell es reuneix sempre que cal per a la bona marxa de l'entitat, i, com a mínim, una vegada cada dos mesos».</p> <p>4. «La convocatòria correspon al president a iniciativa pròpia o a petició d'un terç, com a mínim, dels membres del consell».</p> <p>5. «Perquè els acords siguin vàlids, cal l'assistència a la reunió de la meitat més un dels membres del consell, com a mínim. El president té vot de qualitat».</p> <p>6. «El director general de l'entitat assisteix a les reunions del consell amb veu i vot, llevat de quan cal prendre decisions que l'afecten».</p>		<p>Es modifica l'apartat 1 de l'article, que resta redactat de la següent manera: «El consell d'administració nomena entre els seus membres el president o presidenta, el qual ho és alhora de l'entitat, per majoria de dos terços, i un vicepresident o vicepresidenta o més, que el substitueixen per ordre. Nomena també un secretari, o secretària, el qual pot ésser membre del consell d'administració. En el cas de caixes d'estalvis fundades per una entitat pública, els estatuts poden atribuir-ne la presidència a un o una vocal del consell d'administració designat per aquesta entitat».</p>
Article 34	«El consell d'administració pot delegar facultats en una o més comissions delegades, entre les quals és obligatòria la creació d'una comissió delegada d'obres socials».		
Article 35	<p>1. «Són facultats de la comissió de control:</p> <p>a) Supervisar la gestió del consell d'administració, vetllant per l'adequació dels seus acords a les directrius i les resolucions de l'assemblea general i als fins propis de l'entitat.</p>		

	<p>b) Vigilar el funcionament i la tasca desenvolupada pels òrgans d'intervenció de l'entitat.</p> <p>c) Conèixer els informes d'auditoria externa i les recomanacions que formulen els auditors.</p> <p>d) Revisar el balanç i el compte de resultats de cada exercici anual i formular les observacions que consideri escaients.</p> <p>e) Elevar a l'assemblea general informació de la seva actuació, si més no, un cop l'any.</p> <p>f) Requerir del president la convocatòria de l'assemblea general amb caràcter extraordinari quan ho considera convenient.</p> <p>g) Controlar els processos electorals per a la composició de l'assemblea i del consell d'administració, juntament amb el Departament d'Economia i Finances.</p> <p>h) Conèixer i donar la seva opinió sobre els informes de la comissió delegada d'obres socials.</p> <p>i) Proposar al Departament d'Economia i Finances la suspensió dels acords del consell d'administració en cas que aquests vulnerin les disposicions vigents.</p> <p>j) Qualsevol altra que li atribueixin els estatuts».</p> <p>2. «La comissió de control ha d'informar immediatament el Departament d'Economia i Finances de les irregularitats observades en exercici de les seves funcions, per tal que aquest prengui les mesures adients, sens perjudici de les facultats d'aquella de demanar la convocatòria d'assemblea general i de l'obligació de comunicar directament al Banco de España o a l'òrgan estatal que correspongui les qüestions relacionades amb llurs competències».</p> <p>3. «La comissió de control ha d'elaborar els informes establerts per reglament, els quals han d'ésser tramesos al Departament d'Economia i Finances».</p>		
Article 36	<p>1. «La comissió de control és formada, com a mínim, per un representant de cadascun dels grups que integren l'assemblea, bé que els estatuts poden ampliar el nombre de vocals aplicant criteris de proporcionalitat. Els vocals són elegits per l'assemblea general entre els seus membres que no tenen la condició de vocals del consell d'administració».</p> <p>2. «La comissió ellegeix un president i un secretari entre els seus membres».</p> <p>3. «Per al compliment de les seves funcions, la comissió de control s'ha de reunir tota vegada que sigui convocada pel president a iniciativa pròpia o a petició d'un terç dels seus membres i, com a mínim, un cop al trimestre. En l'exercici de les seves funcions, pot sol·licitar al consell d'administració i al director general els antecedents i la informació que considera necessaris».</p>		
Article 37	«El director general executa els acords del consell d'administració i exerceix les altres funcions que els estatuts o els reglaments de l'entitat li encomanen».		
Article 38	1. «El director general és designat pel consell d'administració i és confirmat per l'assemblea general de la caixa d'estalvis entre persones amb capacitat, preparació tècnica i experiència suficients per a desenvolupar les funcions del càrrec».		

	<p>2. «El director general ha de cessar en el càrrec:</p> <p>a) Per acord del consell, per al qual cal l'assistència de les dues terceres parts i el vot de la meitat més un com a mínim dels membres d'aquest, i ha d'ésser ratificat per l'assemblea general de la caixa d'estalvis.</p> <p>b) En virtut d'expedient disciplinari instruït pel Departament d'Economia i Finances, per pròpia iniciativa o a proposta del Banco de España o d'institucions financeres de caràcter públic dependents de la Generalitat.</p> <p>c) Per jubilació, a l'edat fixada pels estatuts de la caixa d'estalvis».</p> <p>3. «El cessament en el càrrec de director general no afecta els drets derivats de la seva relació laboral amb l'entitat».</p>		
Article 39	«L'exercici del càrrec de director general exigeix dedicació exclusiva, sens perjudici de les activitats que pot exercir en representació de la caixa d'estalvis».		
Article 40	<p>1. «D'acord amb les disposicions d'aquesta Llei i les disposicions reglamentàries que la desenvolupen, els estatuts socials de les caixes d'estalvis han de regular el funcionament dels òrgans de govern, particularment:</p> <p>a) Els requisits per a les convocatòries ordinària i extraordinària de l'assemblea general, els terminis i la publicitat.</p> <p>b) Els quòrums exigits per a la validesa de les reunions de l'assemblea general, en primera i en segona convocatòries, i les majories necessàries per a l'adopció d'acords.</p> <p>c) Els requisits per a la convocatòria de les sessions del consell d'administració i de la comissió de control.</p> <p>d) Les regles per a la renovació parcial dels membres dels òrgans de govern.</p> <p>e) Les previsions per a cobrir les vacants que es produeixen en els òrgans per finiment del mandat de llurs membres o per qualsevol altra causa».</p>		<p>S'afegeix una lletra f) a l'apartat 1 de l'article, amb el text següent: «f) L'establiment del límit d'edat màxima per a ésser elegit membre del consell d'administració i de la comissió de control. Mentre no s'estableixi aquests límit és de setanta anys».</p> <p>S'afegeix un apartat 2 a l'article, amb el següent text: «2. El mandat dels òrgans de govern és de quatre anys. Mentre no s'hagi complert el mandat per al qual van ésser designats i llevat dels casos establerts per l'article 22, el nomenament dels consellers és irrevocable».</p>
Article 41	«Els reglaments de cada caixa d'estalvis, d'acord amb les normes legals i reglamentàries de la Generalitat i dels seus estatuts, han de fixar els procediments d'elecció dels membres que han d'integrar els òrgans de govern».		
Article 42	«Els nomenaments, els cessaments i les reeleccions dels membres del consell d'administració i de la comissió de control s'han de comunicar al Departament d'Economia i Finances abans de passats quinze dies».		

Article 43	<p>1. «Es crea, en el Departament d'Economia i Finances de la Generalitat, el Registre d'Alts Càrrecs de les Caixes d'Estalvis de Catalunya, en el qual s'han d'inscriure el nomenament, la reelecció i el cessament dels membres del consell d'administració, dels membres de la comissió de control i del director general. Les altes i les baixes d'aquest Registre s'han de notificar al Banco de España i es poden fer avinentes per certificació a qualsevol persona que en justifiqui l'interès».</p> <p>2. «El Registre d'Alts Càrrecs de les Caixes d'Estalvis, si no disposa una altra cosa el Govern de la Generalitat, només té caràcter informatiu».</p>		<p>Es modifica l'apartat 2 de l'article, que resta redactat de la manera següent: «2. Les inscripcions corresponents en el Registre d'Alts Càrrecs de les Caixes d'Estalvis de Catalunya són un requisit previ per a l'efectivitat dels càrrecs subjectes a inscripció. S'entén que la inscripció es produeix automàticament un cop transcorreguts vint dies hàbils des de la comunicació del nomenament a l'òrgan competent sense que aquesta l'hagi denegada motivadament. Els actes atorgats per les persones nomenades conserven la validesa fins a l'inscripció en dit Registre».</p>
Capítol IV: Dels coeficients, les inversions i l'expansió			
Article 44	<p>«En el marc de les bases i de l'ordenació del crèdit i de la política monetària de l'Estat, el Departament d'Economia i Finances qualifica les inversions computables en el coeficient d'inversió de les caixes d'estalvis amb domicili central a Catalunya».</p>		
Article 45	<p>1. «El Govern de la Generalitat, amb caràcter general, pot sotmetre a autorització prèvia les inversions de les caixes d'estalvis en immobles, en accions, en participacions o en d'altres actius materials, la concessió de grans crèdits o la concentració de riscos en una persona o en un grup. Pertoca al Departament d'Economia i Finances de concedir aquestes autoritzacions».</p> <p>2. «La necessitat d'autorització prèvia s'ha de relacionar amb una quantitat determinada o amb el volum de recursos propis o totals de la caixa d'estalvis».</p>		
Article 46	<p>1. «Les caixes d'estalvis regulades per aquesta Llei poden obrir oficines en el territori de Catalunya, d'acord amb les normes que dicta el Departament d'Economia i Finances i d'altres que els són aplicables».</p>		

	2. Les caixes d'estalvis han de comunicar al Departament d'Economia i Finances l'obertura i el tancament d'oficines fets fora de Catalunya, d'acord amb la legislació sobre aquesta matèria.		
Capítol V: De la Federació Catalana de Caixes d'Estalvi			
Article 47	«Les caixes d'estalvis amb domicili central a Catalunya es poden agrupar en una Federació que té personalitat jurídica pròpia, les finalitats de la qual són: a) Exercir la representació individual i col·lectiva de les caixes d'estalvis federades davant els poders públics. b) Procurar la captació, la defensa i la difusió de l'estalvi i orientar les inversions de les caixes d'estalvis, d'acord amb les normes generals sobre inversió regional. c) Promoure i coordinar la prestació de serveis tècnics i financers. d) Planificar la creació d'obres socials i proposar al Consell Executiu les inversions bàsiques per a obres socials a què es refereix l'article 4».		S'afegeix un incís a la lletra d) de l'article. amb el text següent: «A aquests efectes, les propostes de la Federació han d'ésser informades prèviament per la comissió mixta integrada per representants de la Generalitat i de la mateixa Federació que es reguli per reglament».
Article 48	1. «La Federació Catalana de Caixes d'Estalvis es regeix per una junta de govern integrada per representants de totes les caixes d'estalvis federades amb domicili a Catalunya. Els acords són vinculants i s'han de prendre per majoria de vots presents o representats, en la forma que determinen els estatuts, els quals poden establir també la necessitat del vot unànime per a determinades matèries. Els estatuts poden preveure l'emissió de vots ponderats». 2. «Cap acord no pot comportar l'assumpció d'obligacions econòmiques per a les caixes d'estalvis federades sense la ratificació expressa de l'òrgan de govern corresponent d'aquestes».		
Article 49	«La junta de govern de la Federació és integrada per dos representants de cada caixa d'estalvis, que són llurs respectius president i director general. S'hi pot incorporar, a més, un representant designat pel Consell Executiu».		
Article 50	«Els estatuts de la Federació Catalana de Caixes d'Estalvis han d'ésser aprovats pel Conseller d'Economia i Finances».		
Capítol VI: De l'excedent de les caixes d'estalvi			
Article 51	«Les caixes d'estalvis han de destinar la totalitat de llurs excedents que no s'apliquin a reserves a la creació i el manteniment d'obres socials. S'han d'establir per reglament les normes sobre la distribució dels excedents de les caixes d'estalvis entre les reserves i el manteniment d'obres socials».		
Article 52	«Correspon al Departament d'Economia i Finances d'aprovar els acords de l'assemblea general de les caixes d'estalvis relatius a la determinació dels excedents i a llur distribució, d'acord amb la normativa aplicable».		

Capítol VII: De la informació al Protectorat			
Article 53	«Les caixes d'estalvis són obligades a facilitar al Departament d'Economia i Finances, en la forma que es determini per reglament, tota mena d'informació sobre l'activitat i la gestió llurs».		
Article 54	1. «Al tancament de cada exercici econòmic anual, les caixes d'estalvis han de redactar una memòria explicativa de llurs activitats econòmica, administrativa i social. Aquesta memòria ha de contenir el balanç i el compte de resultats el 31 de desembre». 2. «Un exemplar de la memòria s'ha de trametre al Departament d'Economia i Finances, un cop aprovada per l'assemblea general de la caixa d'estalvis».		
Article 55	1. «Les caixes d'estalvis han de sotmetre a auditoria externa els estats financers i el compte de resultats de cada exercici». 2. «El Departament d'Economia i Finances pot establir l'abast i el contingut dels informes d'auditoria que li han d'ésser tramesos per les caixes d'estalvis».		
Capítol VIII: De la inspecció, les sancions i la intervenció			
Article 56	«En el marc de les bases aprovades per l'Estat sobre ordenació del crèdit i de la banca i d'acord amb les directrius del Govern de la Generalitat, el Departament d'Economia i Finances exerceix, dins el seu àmbit de competències, les funcions de coordinació i d'inspecció de les caixes d'estalvis».		
Article 57	«Les caixes d'estalvis, el director general, els membres del consell d'administració i, d'acord amb el que estableixi la normativa bàsica estatal, les persones que fan part de llurs altres òrgans de govern, incorren en responsabilitat disciplinària si incompleixen les disposicions relatives a les lletres següents: a) L'obertura d'oficines. b) La distribució d'excedents i l'obra benèfic-social. c) Les inversions. d) La remissió de balanços, comptes de resultats i estats complementaris. e) La utilització impròpia del nom de la caixa d'estalvis. f) Qualsevol altre punt regulat per normes d'observança obligada».		
Article 58	1. «Les sancions a imposar en els incompliments establerts per l'article 57 són les següents: a) L'amonestació privada b) L'amonestació comunicada a la resta de les caixes d'estalvis de Catalunya. c) La multa fins a cinquanta milions de pessetes. d) L'exclusió del Registre de Caixes d'Estalvis». 2. «No es pot imposar cap sanció sense la incoació prèvia d'expedient tramitat amb audiència dels interessats».		

	<p>3. «El procediment i el règim sancionador s'han de desenvolupar per reglament».</p> <p>4. «Les sancions dels apartats a), b) i c) han d'ésser imposades pel Departament d'Economia i Finances, i la corresponent a l'apartat d) ha d'ésser imposada pel Govern de la Generalitat, tot això sens perjudici de la legislació de l'Estat sobre el fons de garantia de dipòsits de les caixes d'estalvis».</p>		
Article 59	«El Departament d'Economia i Finances pot sancionar amb multa fins a cinquanta milions de pessetes i amb inhabilitació les persones o entitats que sense haver estat inscrites com a caixes d'estalvis o monts de pietat en el Registre de Caixes d'Estalvis de Catalunya o en el Registro Especial de Estatutos-Instituciones Financieras efectuen operacions pròpies d'aquestes entitats o utilitzen denominacions o altres elements d'identificació, propagandístics o publicitaris que es poden confondre amb l'activitat de les caixes d'estalvis autoritzades».		
Article 60	<p>1. «La suspensió dels òrgans de govern i de direcció de les caixes d'estalvis la intervenció d'aquestes ha d'ésser decretada pel Govern de la Generalitat, a proposta del Departament d'Economia i Finances o del Banco de España, si s'escau, quan així ho aconsellen situacions de greu irregularitat administrativa o econòmica. Per motius d'urgència les pot decretar el Conseller d'Economia i Finances, el qual ha de sotmetre l'acord a la ratificació del Govern de la Generalitat».</p> <p>2. «També se'n pot decretar la intervenció, mitjançant petició fonamentada dels òrgans de govern de la caixa d'estalvis».</p> <p>3. «L'acord d'intervenció ha d'ésser motivat i n'ha d'expressar l'abast i les limitacions».</p>		
Article 61	«En cas d'intervenció, les despeses causades per aquests són a càrrec de la caixa d'estalvis afectada».		
Disposició addicional única		«D'acord amb el que disposen els articles 2.a i 3.1 d'aquest text refós, tenen un caràcter preferent en la inversió de les caixes d'estalvi els finançaments atorgats a petites i mitjanex empreses, a empreses d'economia social i a infraestructures culturals».	

Disposició Transitòria Primera	«Les caixes d'estalvis amb domicili central a Catalunya i la Federació Catalana de Caixes d'Estalvis han d'adaptar llurs estatuts a les disposicions d'aquesta Llei dins sis mesos de la seva publicació. Aquests estatuts s'han de remetre al Departament d'Economia i Finances per a llur aprovació. Han de procedir, també dins el mateix termini, a redactar el reglament regulador del sistema d'eleccions que ha d'ésser aprovat per aquest Departament, en l'àmbit d'allò que estableix aquesta Llei».		
Disposició Transitòria Segona	«Els actuals òrgans de govern i llurs membres respectius mantenen totes les atribucions inherents al càrrec fins a la constitució dels nous òrgans de govern, i han d'adoptar els acords necessaris per a l'execució i el compliment deguts d'aquesta Llei».		
Disposició Transitòria Tercera	«El procés de designació dels consellers generals, d'acord amb les previsions d'aquesta Llei, s'ha d'iniciar dins un mes a comptar des de la data en què el Departament d'Economia i Finances notifica a la caixa d'estalvis l'aprovació dels estatuts i del reglament regulador del sistema d'eleccions».		
Disposició Transitòria Quarta	1. «Durant un any a comptar des que serà constituïda la nova assemblea general, d'acord amb les disposicions d'aquesta Llei, han de fer part del consell d'administració, ensems amb els nous vocals, la meitat dels vocals del darrer consell d'administració i, entre aquests, el president i el secretari, els quals han de continuar en l'exercici dels càrrecs respectius. La resta dels vocals de l'antic consell d'administració que han de continuar en el càrrec s'han d'elegir per sorteig dins cada grup». 2. «El càlcul del nombre de vocals de cada grup que han de continuar es fa per defecte, llevat del cas que el resultat sigui inferior a la unitat».		
Disposició Transitòria Cinquena	«Els nous estatuts i reglaments que, d'acord amb aquesta Llei, han d'aprovar les caixes d'estalvis domiciliades a Catalunya existents en la data d'entrada en vigor de la Llei, han d'encapçalar l'expedient obert perquè consti en el Registre de Caixes d'Estalvis de Catalunya».		